

Bought in the year 1689 for £1. 1. 0

GLODDAETH LIBRARY.

Theodore
Besterman

122

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

<http://www.archive.org/details/raphaelisfabrett00fabr>

R A P H A E L I S
F A B R E T T I
G A S P A R I S F . V R B I N A T I S
D E C O L V M N A T R A I A N I
S Y N T A G M A

Accesserunt

EXPLICATIO VETERIS TABELLAE ANAGLYPHAE
HOMERI ILIADDEM

ATQVE EX STESICHORO ARCTINO ET LESCHE

ILII EXCIDIVM

CONTINENTIS

EMISSARII LACVS FVCINI
DESCRIPTIO



ROMAE Ex Officinâ Nicolai Angeli Tinaffij MDCLXXXIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Imprimatur, si videbitur Reuerendis. Patri Sac. Palatij Apost. Mag.
G. Cardinalis Vicarius

Imprimatur
Fr. Dominicus Maria Puteobonellus Sacri Palatij Apostolici Mag.



R A P H A E L I S F A B R E T T I

GASPARIS F. VRBINATIS DE COLVMNA TRAIANI S Y N T A G M A

P R O O E M I V M



NO T A est, multorumque sermonibus vsurpata, vetus Theophrasti naturam incusantis querela, quod, quæ ceruos atque cornices diutissimè, nullo satis cum operæ pretio, viuere iussit, terminos humanæ vitæ, quæ magno ad res pulcherrimas vsui esse possit, breues & perangustos esse voluerit. Indigna profectò homine philosopho vox; nam, & legi communi sinè detrectatione parendum est, nec prouidentissima optimæ parentis placita temere arguere & improbare debemus. Adde, quod spatium mortalis æui nostri, non tam annorum numero, quàm virtutis amplitudine, cui explicandæ datum est, metiri oportet: ad quod veteres Poëtæ respicientes, vt ostenderent, satis congruam nostræ vitæ mensuram, *virtutisque* (vt ait Cicero) *quàm ætatis cursum celeriores*, finxerunt, teste Plutarcho in suo de Consolat. ad Apollon. libello, Heroas, cæterosque, qui magis ex virtute vixerunt, antequam senectutis tempora ingrederentur, fato functos fuisse. Hinc igitur fit, vt multi, inter iuuentam consumpti, diu vixisse, imò post ipsum interitum superstites esse; alij contrà, quantumuis longæui, celeriter è vita sublati videri debeant; quod illi, attributum sibi viuendi modum, per industriam ac laborem virtute produxerint; hi, diuturnum suum, per otium & inertiam dilabi & effluere passi sint. Siquidem verum est, *illum demum viuere, &*

*frui animâ videri ; qui aliquo negotio intentus , præclari facinoris & artis bonæ A
famam querit , vt Salustius inquit . Illud iustiore querelâ fortasse dignum ,
quod hæc ipsa vita , quæ claris & sapientibus viris post eorum interitum in
memoriâ posteritatis accidit , brevis itidem plerumque est ; & vt maximè
producta sit , magnâ sui parte circumcisam & mutilam esse contingit : exer-
cente in historias quoque vim suam iniuriâ temporum , nec remedia aduersus
obliuionem prouidè comparata , in æternum prodesse sinentè . Ac minùs B
dolendum esset , si clades hæc veterum monumentorum intra res non ita
memoratu dignas consisteret , ac non potius in clarissima quæque rerum cum
laude gestarum grassaretur ; cùm interim Heliogabali flagitiorum quisquiliæ ;
& alia huiusmodi pudenda dicta , ad notitiam vsque nostram integrè & incor-
ruptè peruenerint , inter immanem eorum ruinam , quæ decessores , successo-
resque illius , summi mortalium , fortiter & sapienter fecere : Inter quæ , vt C
ad propositum meum accedam , quid tam dolendum , quàm quod memoriæ
Traiani optimi omnium principis vsu venit , quæ ad sui perpetuitatem , ultra
Commentaria à semetipso , primi illius Cæsaris imitatione , confecta , decem
ampliùs Scriptores in id vnum intentos cùm habuisset , & fortasse inter illos
egregium Tacitum , cum securis suis , & senectuti sepositis studijs ; vix hodie
exiguâ sui parte superstes est , colligiturque , tanquam in minutas post nau- D
fragium tabulas , ex Dionis epitome , ex epistolis ac panegyrico Plinij , quod
vix trium annorum facta complectitur , atque ex paruulis alijs , quæ de illo
tradit exilis & circumcisa Historiæ Augustæ dictio . Sed Superi melius , quod
calamitatem , quam Historicorum testimonia de rebus optimi principis pace
belloque gestis acceperant , permulti marmorum tituli , numismatum inscrip-
tiones , pontes , arcus , portusque extructi , atque alia opera publica , eo authore E
toto Orbe Romano perfecta , feliciter euasere . Horum autem longè clarissi-
mum , Columnæ cochlidis moles , quæ figuris rerum gemino Bello Dacico ab
eo prosperè gestarum distincta , illiusque nomini & memoriæ dicata confurgit ;
cuius enarratio & explicatio , præsentis Opusculi nostri negotium est .*

*In eâ Columnâ interpretandâ , Mutiano , celebri superioris sæculi Pictore ,
imagines ex autographo excipiente ac suggerente , sedulam certè , & , vt mox F
dicam , nimis fortè prolixam operam impendit Ciaconus , vir bonarum artium
& rei antiquariæ , si quis alius sui temporis , studiosissimus : nuper verò , ele-
gantiùs fortasse , quàm accuratiùs (quidquid Typographus in dedicatoriâ
epistolâ polliceatur) delineatis iconibus , Neotericus politioris literaturæ vir ,
Ciaconum emendasse , operique summam manum imposuisse , sibi visus est .
Verùm quia , alius alio plura inuenire potest , vt Ausonius ait , nemo omnia ; ideo , G
post insignium , & de re literariâ optimè meritorum hominum lucubrationes ,
temeritatis notam effugisse mihi videbor , si & aliqua supplere , aliqua diuersâ
coniecturâ prosequi ausus fuero ; præsertim quia liberum debet esse iudicium in
hoc antiquario studio , in quo plerumque , iuxta Græci illius iambi sententiam ,*

Tibi illa sic videntur , ast isthæc mihi .

A. Eò etiam promptiùs in hoc certamen descendi; quia, diuulgatis iam ijs obseruationibus, quas priuati studij causâ circa Columnam institui, si de ijs ratio aliqua à nobis reddita non extaret, ne operam lusisse videri possem, veritus sum: cui vitio vt etiam ob ingenij angustias non occurrissem, industriam, saltem conatumque laudabilem futurum putaui. Ille verò maximus & vberimus suscepti laboris fructus erit, si dum Ciaconi præcipuè, in pluribus,
 B. vt putamus, immeritò reprehensi, defensionem exequimur, collatis cum Ciacono nostris, ac Suppletoris sententijs, ijsque veluti in trutinâ suspensis, rectus rerum existimator pronuncies, quæ de Robortello Barthius præfatus est; illum scilicet *in hoc vtiliorem fuisse posteritati, quòd oppositis suis, notationes consideratiores alijs expresserit.*

C. Vetustiores illas Mutiani laminas emendandas susceperam, quia magis, ob spatij amplitudinem, correctionis capaces visæ fuerant, ac recens incisæ; in quibus, omnia compressa, pauca in meliùs, pleraque in deterius mutata sunt: & vterius, vt opus, quod ipsâ vetustate, quam sectamur, gratiam acquisiuit, quantum in me erat, non intercideret; sed eas laudes, exacto iam ab eo edito sæculo, retineret, quas ab Ortelio, laudatissimo viro, in Tabulâ Veteris Daciæ & Mœsiæ retulit. Cum autem Chalcographus, siue difficultati correctionis succubuerit, siue alias ob causas, inchoatam, & plusquam ad medium prouectam rem, ad vmbilicum adducere, non bonâ fide moraretur; propterea, longioris iam tædij impatiens, emendationes verbo tenus indicare mihi proposui; quas præsentibus, oculatâ fide (vt nos fecimus) examinare; absentes autem, ad exemplar Parisiensis editionis, quam spero aliquando exituram, & accuratissimè formæ suæ (gypso xiiij. circiter ab hinc annis, perquam
 D. generoso, & verè Regio molimine, exceptæ, Christianissimi Ludouici XIV. Gallorum Regis iussu) responsuram, faciliùs conferre poterunt. Interea, ne mea hæc obseruata omnino ijs inutilia reddantur, qui & Vrbe absunt, & typis Columnam exprimentibus carent; explicationem Ciaconi, easque tantum Neoterici annotationes, quibus meas vicissim subtexui, in fine huius Opellæ adiungam; additâ quoque Epistolâ Ciaconi ad Lectorem, in quâ sibi ignosci
 E. petit, si quandoque diuinare & hallucinari, difficultate & obscuritate argumenti, coactus fuit: ideo forsan ab eius Suppletore omissa, ne inexorabilem aduersus eundem animum ingenuæ tanti viri preces magis magisque redarguerent.

Illud autem eos, qui curâ suâ hoc opusculum dignabuntur, monitos velim, non omnia à me exactè animaduersa, *intolerandus enim labor*, dicere quis posset, *nec satis causæ*; sed ea tantum, quæ vel historiæ veritatem, vel aliquid
 G. moris, ritus, aut id genus eruditionis contineant. Lector vale, nostræque industriæ faue.

INDEX CAPITVM

H V I V S O P E R I S.

- Cap. I. De iis quæ ad historiam pertinent omisſis.
- Cap. II. De minutioribus quibusdam, ac perperam
appoſitis.
- Cap. III. De iis quæ correptione non indigebant
emendatis.
- Cap. IV. De coniectaneis, & in vtramque partem
diſputabilibus.
- Cap. V. De remorum ordinibus in veterum Tri-
remibus, & alijs multiremibus Nauigijs.
- Cap. VI. Obſeruanda circa veterum ritus, & ſuper-
ſtitionem.
- Cap. VII. Excerpta de re militari.
- Cap. VIII. Inſcriptiones ad hanc Belli Dacici hiſto-
riam facientes.
- Cap. IX. Numiſmata occasione vtriuſque expedi-
tionis in Dacos percuſſa, & ad eorum
intellectum, ſeries chronologica totius
Belli Dacici expoſita.

Elenchum Authorum, ex quorum dictis liber probationes ſuas, ornatumque accepit, alij præmittere ſolent. Nos illud Photij ad Cæphalionis Hiſtoriam monitum terret, *Animi nondum prorsus inanem, puerilemque gloriam repudiantis, magnum ſatis argumentum eſt, è quot quantisque Scriptoribus hiſtoria collecta ſit, iactare.*

CAPVT



CAPUT I.

De ijs quæ ad historiam pertinent omisissis.



RAPHICÆ huius, & ocularis, ut sic dicam, historiæ Scripto-
ribus, illa Luciani reprehensio in Commentario de Conscr.
Hist. maximè conueniet, si ea, quæ sunt digna visu, non vide-
rint. Et quia non solum aciem oculorum, sed mentis atque
ingenij quoque in hoc intendere opus erat; ea omnia, in qui-
bus alij quoquo modo cæcutierunt, in limine huius operis

percurram. Ex horum genere obseruauī, nostros Expositores non semel defe-
cisse; primò enim ad numerum 198. (de numeris Capitum Commentationis
Ciaconi, imaginibus Columnæ tam vetustioris, quàm nouæ editionis responden-
tibus, Lector intellige) præcipuum Maurorum equitum auxilium ibi designa-
tum, eos fugit. Nam ut ex illis Dionis fragmentis habetur, quæ Valefius non
ita pridem edidit, *Lusius Quietus Maurus præfecturam alæ Maurorum gesserat,*
sed damnatus inuisusque ob nimiam nequitiam, cum ignominia dimissus fuerat;
Postea verò Bello Dacico, cum exercitus auxilio Maurorum egeret, ipse ultro cum
equitatu Maurorum aduenit, atque egregiam operam nauauit, quam ob causam
præmijs, atque honoribus affectus, longè plura ac maiora facinora altero Bello Dacico
edidit. Aut igitur, contrario prorsus oculorum vitio, ego quæ nusquam adsunt
mihi videre videor, aut equites illi numeri 198. infrænatī omnes, nudis-
que equis insidentes, (nam duobus postremis quoque frænum exuberans adimen-
dum) non alij sunt, quàm hī Mauri à Lusio adducti: non enim alibi in hac
Columnâ, nisi in illis tribus cataphractis numeri 147. (quamuis tabula etiam
ibi secus ostendat) equi absque frænis effigiantur, qualibus in bellis fuisse vfos
Gatulos, ac Numidas, nedum Poëtæ meminere,

Et Numide infræni cingunt.

Virgil. Æn. lib. IV.

Ora leui flectit frænorū nescia virgâ.

Lucan. lib. IV.

Numide gens inscia fræni,

Sil. lib. I.

Queis inter geminas per ludum mobilis aures

Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

ex Oppiano de Venat. ad Caracallam lib. IV. vers. 47. , qui de eisdem equis
Mauris aut Africanis loquitur, ad verbum ferè expressum.

μη καί τεϊ χειρῶν

Α' γχοῦται ψελίοισι βιαζομένηοι χαλίνῃς,

Πείθονται δὲ λύγρῳ σὶν ὅπη βροτῶς ἡγεμονεύει.

non virtute manuum

Cohibentur lupatis violenti frangi;

Sed obtemperant virgis quoquo homo duxerit:
rursusque lib. 11.

nullaque levis Gatulus habenâ.

sonipes ignarus habena,

Claud. de Bell. Gild.

Virga regit;

sed Historici quoque fidem faciunt; Cæsar scilicet lib. V. Ciuilis Belli, vbi DCCC. Numidas equites, sinè frânis à Iubâ contra se adductos recenset; Herodianus lib. VII. cap. IX. atque Ausonius ad Gratian.; eorumque docilitatem ita commendat Strabo lib. XVII., vt insuper addat, *eos sinè tractu ad instar canum dominos sequi*: & de nudo dorso dixerat superiori versu Lucanus,

Et gens que nudo residens Massylia dorso:

ac paullo suprâ de Gætulis,

semperque paratus,

Inculto Gatulus equo,

Itemque Appian. de Masinissâ loquens, *nudum equum conscendens, vt mos Namidis*. Quamuis olim hic mos, non Barbarorum peculiaris fuerit, sed apud Romanos ipsos vsque ad Neronis ætatem viguerit, teste Dione lib. LXIII. ijs verbis, *ferunt Equites Romanos Neronis temporibus dum quot annis recenserentur, primùm ephippijs usos fuisse*: non quòd ea incognita antea fuerint, cum Varro, qui sæculo fermè integro tempora Neronis antecessit, de ijs meminerit, vt Nonius ex ipso refert; & Virgilius equos instratos, & pectoralibus (quales in Columnâ videmus) monilibus instructos inducat lib. VII. Aen. vers. 275.

Omnibus extemplo Teucris iubet ordine duci

Instratos ostro alipedes, pictisque tapetis,

Aurea pectoribus demissa monilia pendent:

sed quia nimis mollia præ duritie veterum militum, vel quò magis expeditos & promptos haberent equos ad subitos eorum vsus, ideo ijs & Romani abstinerunt, nî locus Dionis de primo in ipsorum recensitione vsu, strictim intelligi debeat. Accedit etiam, ad demonstrandum, hos, de quibus agimus, equites non nisi Mauros esse, crispum ac cincinnatum capillamentum, illius gentis proprium, vt exprimitur in nummo Iubæ, qui extat Tab. LXV. Dial. VI. Antonij Augustini Ilerdensis Episcopi: quod quamuis Neotericus sub asterisco animaduernerit, adhuc tamen dubius hæsit, an Germanorum, an alicuius alterius fœderatæ gentis, subsidia hæc fuerint; ductus forsan, quia in cirros capillum obliquare, Germanis mos erat, vt colligitur ex Tertulliano de Vel. Virgin., vbi Germanis pro insigni cirros attribuit. Propriè igitur ostenditur hic nobis barbæ (vt cum Ouidio sic dicam) cæsaries, & calamistrata Maurorum coma, de quibus, & sese mutuò tangendi accuratâ circumspeditione, ita loquitur Strabo, dicto lib. XVII. *Hi comas cincinnis exornant, & barbam comunt, aurumque gestant, dentes tergent, unguium incrementa refecant, ac raro, dum vna deambul-*
lant

EA lant se contingunt, ut maneant compositi capilli. Quòd eos omnino inermes; præter iaculos, quos & nostri vibrare pugno facto intelliguntur, ita describat Claudianus de Bell. Gild.

Non contra clypeis tectos, galeisque micantes

Ibitis, in solis longè fiducia telis;

Exarmatus erit cum missile torserit hostis.

B *Dextra mouet iaculum, prætentat pallia laeuâ,*
Cæterà nudus eques,

& ex eo Lipsius de Milit. Rom. lib. III. Dial. VIII; id totum poëtice dictum videmus; nam omnes clypeum gerunt, nec pallium habent quod prætentent.

Postquam Lusium hunc de nomine, & penè de facie, in hoc marmore agnouimus, sinent puto Expositores, ut & personam, quam illi imposuerunt numero

C 62., imò & nomen ipsum auferamus.

Et ut à nomine incipiam: Quamuis doleam, nobilem & olim amantem mei virum nuper fato functum Ioannem Lucium Traguriensem hoc gentili suo priuare; fides tamen plurium Codicum, & Casauboni illos accuratè, ut solet, expendentis autoritas, in Not. ad Spartianum in Hadr. num. 24., euincit, illum esse Lusium vocandum, uti eum Marcellinus lib. xxix. appellat. Esse enim

D Lusiam gentem Romanam, & Casaubonus pluribus probat, qui etiam Lusiam hanc nostram cognomento Quietam agnoscit, & præterea adstruunt duodecim inscriptiones apud Gruterum extantes: quibus addo istas, priorem scilicet ex Monum. Parau., secundam ex Reinesio, aliamque inter meas ineditas: extatque mentio Lusij Hispaniæ Tarraconensis

M · D · M

IN · MEMOR

LVSIAE · L · FIL

TERTVLLINAE

SACERD · DIVARVM

MATRIS · SVAE

SEX · APPVLEIVS · MARCELL

D · D

E C. Lusij ex Marij sorore nati, in Mario;
Lusij Vari auaritiæ crimine notati, &
Lusij Gætæ Præfecti Prætorio apud Tacitum Annal. lib. XI. & XIII.

F IVLIAE · FESTAE

C · LVSIVS · RESTITVTVS

CONIVGI · OPT · B · M · DE · SE

FECIT

PERMISSV · LIBERTORVM

POSTVMIAE · Q · F · CATIAE

G *Class. XIV. num. LXXXIV.*

D M

THALLO · AQUARIO

LVSI · LVPI · LIB · SE

VIVO · FECIT · SIBI · QVI

VIXIT · ANNIS · LXXV

in Pavimento Aedis S. Sabinae.

Nomine igitur exutus, exuat, vel inuitus, nescio quam Præfecturam, quæ eundem honorarunt: nam ante hunc suum vltroneum ad Bellum Dacicum aduentum, iam demonstrauius, ipsum, tanquam inhonestâ missione missum, ne potuisse quidem ullam Præfecturam, aut dignitatem in ipso limine expeditionis exercere; nedum eum esse, qui vnâ cum Traiano paludatus, prout ipse

ipse, federet, vt num. 62. & 65. adnotatur; constatque, Præfecturam Prætorij, quâ solâ, inter cæteras, minùs incongruè ad id honoris potuisset promoueri, gestam fuisse in hâc primâ expeditione per Claudium Liuium, vt in Excerptis per Theodosium ex Dione lib. LXVIII. nominatim habetur.

Laxis certè finibus hanc dignitatem circumscribunt, dum Tribunum, seu Præfectum Prætorij, aut Legionum, opinabilem hunc Lucium nominant; quod perinde est, ac nihil dicere; vnde & nos, hâc varietate loquendi, liberiores facti, eò minùs in obscuram opinionem labi verebimur. Præfectum igitur Prætorij hunc, Sellæ Castrensi insidentem, minimè dixerim: quia, etsi sciam, eam fuisse huius officij prærogatiuam, *ut regnum absque purpurâ* id vocauerit Eunapius, & ab Imperatore ita eligi solitum, vt olim à Dictatore Magister Equitum; cui, ob exploratam fidem, propior in Castris Imperatori ipsi, eiusque Prætorio locus assignatur ab Hygino de Castr. fol. v. a. & ab eius illustratore R. H. S. in notis fol. 50.; itemque, circa ea tempora Traiani, vnicum fuisse, cum ab institutione Augusti vsque ad Claudium, & non vltra, duo permanserint, quot rursus Commodus restituit: indignum tamen reputo, hunc, non nisi tunc temporis Equestris Ordinis virum, Imperatori suo adeò exæquari, vt gloriam atque authoritatem huius expeditionis veluti diuiduam accipiat.

Vt verò aliquid tam de isto sub num. 65., quàm de alio iuniori, non Sellæ, ed cespititio suggestio insidente, probabilius afferamus: digniorem illum, ac Traiano proximum, aliquem Consularem virum, ipsumque forsan Articuleium Patrum, cum quo Traianus IV. suum consulatum gessit; vel si magis libet, Proprætorem Pannoniarum, finitimæ scilicet Daciæ Prouinciæ, qui *eandem authoritatem Traiano præsentem, quam eo absente, retinebat*, (vt Traiano. sollempne fuisse, ait Plinius in Paneg. num. 165.) referre potuisset coniectamus. Alium, qui à tergo Imperatoris, & inferiore loco sedet, Hadrianum puto, Traiani consobrinum, sub eius tutelâ educatum, Imperij adepti nuncium, nouâ affinitate iunctum, & amicitia Traiani plenior potitum, vt hæc omnia de eo refert Spartianus in eius Vitæ initio. Et quamuis *secundâ expeditione Dacicâ Traianum Legioni I. Minervæ eum præposuisse, secumque duxisse* referat Spartianus, non tamen tunc primùm ad Bellum Dacicum profectum ex eo loco colligitur, vt Neotericus asterisco numeri 263. videtur arguere; imò potius contrarium; cum paulò supra, vbi verisimiliter de præcedenti expeditione seorsim fit mentio, iam dixerit, *Post Quæsturam, acta Senatus curauit, atque ad Bellum Dacicum Traianum familiaris prosequutus est*: sicque intelligit Casaubonus ad pag. 2. v. 28. *Videtur Hadrianus & Quæsturam, & Curam actorum Senatus, paucos menses eodem anno egisse, qui quidem in expeditione Dacicâ Traianum sit comitatus, ut statim subiicitur: nam ea expeditio illo ipso anno suscepta. Propterea etiam Aedilitas ab Hadriano omiſsa; cum tamen esset moris ab actorum Senatus Curâ ad illam ascendere: & ex Xiphilino in eodem Hadriano comprobatur, qui absolutè dicit initio lib. LXIX. debebatque cum eo omne tempus ætatis.*

Præfectum verò Prætorij Claudium Liuium si vestigare animo est, ex proxima

- A ximâ custodiâ, & insignibus sui muneris, pugione scilicet, quem ab Imperatore accipiebat; (vt ex Sex. Aur. Victore in Traian. fit palam, *cum insigne potestatis, uti mos est, pugionem daret*) non malè cum arguere possumus; pluries etenim quamvis alijs eiusdem habitus commistus, idem latus sinistrum protegere conspicitur, pugionem præ manibus gerens, vt num. 198. (ex nostrâ emendatione) num. 214., num. 269. (deleto eo, qui in manibus alterius militis
- B prope labarum ad dextram apparebat) num. 295., ac pariter ex nostrâ correctione num. 301. Id quod casu quidem accidere potuit, fateor; sed gladius nusquam ab alio latere visus, quodque constanter & perpetuò id seruetur, iunctâ ratione id credendi, facit, vt ad alium locum Præfectum hunc relegemus, eo surgere, & hinc abire iussio, vt digniori & honoratiori Sellam Castrensem vacuam relinquat. Peculiarem etiam eiusdem dignitatis notam, pugionem, siue
- C parazonium, fuisse, habetur ex eo loco Philostrati in Vitâ Apollonij Tyanci lib. VII. *forte id temporis gladium Imperatorium tenebat Aelianus*: idem enim Casperius Aelianus iuxta Dionem initio lib. LXVIII. sub Domitiano, & successiuè sub Neruâ, Præfectus Prætorio fuit: confirmatque hoc egregiè nummus à Patino in Claudio cap. X. pag. 253. allatus, in quo hinc Imperator ciuili habitu, indè Præfectus Prætorio thoracatus, & pugionem sinistrâ gerens, dexterâs iungunt, cum epigraphe PRÆTOR · RECEP. (si modò is non est Aquilifer, vt alius nummus, de quo infra dicemus, ostendit.)
- D

Vbi tandem plures eodem armorum ornatu conspicuos circa Traianum offendemus, quod non infrequenter obseruatur, ij non alij erunt, quàm Legati militares, quibus locus in Tribunali, & circa Sellam Imperatoris assignabatur, vt habemus ex Liuiio lib. VIII. *ne Tribunal quidem satis quietum, Legati circumstantes Sellam, orabant, vt rem in posterum diem differret*; loquitur de Papirio Dictatore; de quo rursus, *iussi de Tribunali descendere Legati*. Similiter Iosephus lib. VII. Αλώσ. Titum Cæsarem inter Legatos dona militaria pro Tribunali distribuentem repræsentat; sic enim explicat vir doctus ὁ μετὰ τῶν ἡγεμόνων, de solis Legatis, quamvis interdum pro Tribûnis, seu Præfectis accipiatur apud Græcos authores. Multiplicatos autem videmus Legatos circa Traianum in hoc exercitu, quia plerumque tot erant Legati, quot legiones, vt ex illo Taciti lib. I. Annal. *sibi tres legiones, totidem Legatos procubuisse*, Cæsarisque lib. II. de Bell. Gall. *quod ab opere singulisque legionibus singulos Legatos Cæsar discedere nisi munitis Castris vetuerat*: Traianum enim ipsum Legatis fuisse vsum, quos reuerentiâ prosequeretur, & autoritate apud milites pollere volebat, refert, laudatque Plinius in Paneg. num. 165., confertque optimè lapis apud Gruterum fol. CDXXVII. 12. LEGATO · IMP · NERVAE · TRAIANI · CAESARIS · AVG · GERMANICI · DACICI · LEG · VI · FIRMAE, (quæ legio est vna ex ijs, quæ militarunt in hoc Bello Dacico, si credendum est inscriptioni à Ciacono num. 227. relatæ) ultra alias inscriptiones ad hoc Bellum facientes, inferendas Cap. VIII. Nec immeritò eam dignitatem promouit, quam ipsemet gesserat; fuit enim Neruæ Legatus, vt ex Plinio in eodem Paneg. num. 86. patet.

Nouum aliquid de hisce Legatis obseruauim ex sequentis inscriptionis fragmento, eos in Prouincijs, in quibus legiones versabantur, non solum militibus, sed & prouincialibus, ius dixisse:

M · AN
CRESCEN
CALPVRNIANO
PROC S · PROV · M
XV · VI F · IVRID · BRIT
VICE · LEG · LEG · PR · PR
PROV I R
MARS
PR

Hortus Matthæijs sub Cælio ad Viam Appiam nuper effossa.

colligo enim, Marcum ANTONIUM CRESCENTEM CALPVRNIANVM fuisse IVRIDICUM BRITANNIÆ VICE LEGATI LEGIONIS.

Habemus etiam ex Procopio lib. IV. de Ædific. Iustin., geminas illas arces, quæ hinc indè ad Danubij ripas apparent num. 260. fuisse à Traiano exædificatas in Pontis extremitatibus, alteramque Barbaris incumbentem, Theodoram vocatam; (nescio an à Traiano dum eam condidit, an, vt credibilius est, à Iustiniano de nomine vxoris, dum renouauit) alteram ex parte Illyrij, pro securo istius Prouinciæ propugnaculo erectam, operi cognominem extitisse, hoc est, Pontem denominatam.

Videamus modò an inter tot prælia, oppugnationes, cædes, incendia, aliaque damna cruenti Martis, quæ passim in Columnâ sunt obuia, aliquid clementiâ & prouidentiâ Traiani dignum agnoscamus. In quo animaduertendus est locus Eutropij lib. VIII. Hist. Rom. in Vitâ Hadr., vbi ait, *Traianus victâ Daciâ, ex toto Orbe Romano infinitas eò copias hominum transtulit, ad agros, & Vrbes colendas; Dacia enim diuturno Bello Decebalî, viris fuerat exhausta.*

Hanc nouorum Colonorum inductionem, potiùs quàm veterum expulsio- nem, puto significatam in extremo num. Columnæ 320. Et primùm rem coniecturâ explicabo, quæ, si cui forsan leuis videatur, profectò ab Interpretibus, qui mihi argumenta subministrant, coargui non poterit. Ea est, habitus vestis, Orbem Romanum potiùs, quàm Geticam feritatem redolens; ac incessus pacificus cum pueris, sarcinis, pecoribus, atque armentis; prorsus similis immigrationi, quam ipsi vocant, Colonorum, num. 226. Illa verò, prout Ciaconus nuncupat, *militum persecutio*, est, meo iudicio, veteranorum commistio, quibus ager & quies in nouis sedibus, expleto iam Bello, & emeritis stipendijs, dabatur, vt eleganter explicant versus Lucani sequentes lib. I.

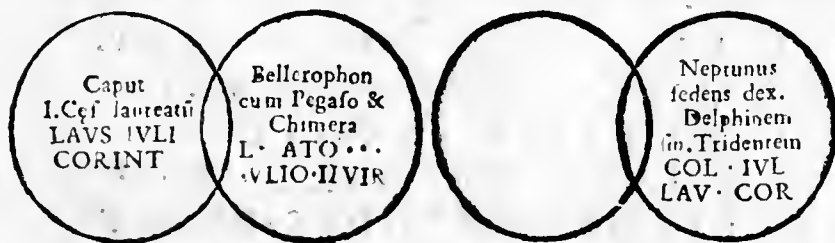
Conferet exanguis quo se post bella senectus?

Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,

Quæ noster veteranus aret? quæ mœnia fessis?

Duplex enim erat Coloniarum mittendarum species; altera, ex plebis Romanæ redun-

- A redundantia propter hominum multitudinem, agrique inopiam, & ad sentinam quodammodo Reipublicæ exhaustiendam; altera, ex veteranis in præmium simul & requiem, ut ex hoc Lucani loco, & alijs frequenter apud authores obuijs: quam differentiam, distinctione quâdam in nummis retentam, nescio an alij agnouerint, ego certè agnoscendam puto. Obseruo enim, modò boue & vaccâ cum aratore, modò signis militaribus, modò utroque symbolo adhibito, significari: unde argumentum desumo, Colonias illas plebeias, aratro, ut communiter nummi exprimunt; hæc autem militares, aquilis & signis, sub quibus coloni stipendia meruerunt, discretas fuisse: cum signis enim & aquilâ, primisque ordinibus, ac Tribunis, olim deduci solitas, ex Hygino & Tacito ostendit Lipsius ad lib. IV. Annal. num. 76.: eas denique, quæ aratrum & signa promiscuè in varijs nummis assumunt, vel in eodem iungunt; primam deductionem è ciuibus, supplementum è veteranis indicare. Quæ si vera sunt; euanescit Cl. Viri interpretatio ad numisma Tiberij, (ut aliquid Seguino, à quo nummus primùm productus est in Select. cap. IV. num. vi. addere videatur) in quo, aquila inter duo signa, à Coloniâ Cæsar-augustanâ percussum; *fortitudinem bellicam, quâ se, militiamque Romanam, aduersus hostes tueri predicabat*, indicare dicitur; ineptâ sanè ostentatione, & à semetipsâ profectâ fortitudinis laude.
- D Colonias igitur militares in agro deuicto impositas per Traianum, hinc signari dicemus, exemplo aliorum Ducum, inter quæ illud Iulij Cæsaris occurrit, qui (ut ait Plutarchus in eius Vitâ) *populum epulis & frumentarijs largitionibus refecit, milites colonijs deducendis, de quibus nobilissimæ sunt Carthago & Corinthus, quæ ut olim eodem tempore dirutæ, ita tum simul instauratæ sunt*, unde posterior ex his LAVS IVLIA CORINTHVS vocata reperitur in hoc nummo
- B Tristani in Iulio Cæsare 5., & in alio apud Patinum ad Fulv. Vrsin. Tab. VI. num. 7. Gentis Iuliæ, & inter Numm. Med. Magnitudin. in Cæsare pag. 18.



Cuius tamen nummi, à se olim producti, miror postea eundem Patinum oblitum fuisse; dum in Epistolâ ad Excellentissimum Mau-

- rocenum de Numm. Antonini Pij ΘΕΩΝ ΚΡΙΣΙΣ, notas hæc C. L. I. COR. in nummo Commodi expressas, de Coloniâ Latinâ Iuliâ Corintho interpretatur: plus Angelonij testimonio in Caracallâ num. 30. sic quoque explicantis, quàm Spanhemio Diff. III. de Præst. Numism. pag. 237., imò & proprijs oculis, fidem tribuens. Frigidulus quoque est in suo nummo explanando Tristanus, qui referens id, quod Appianus in fine Punicor. de hâc Corinthi restauratione tradidit, *Iulium*, scilicet, *somno monitum eam proposuisse, Augustum, codicillis patris de eâ re reperiis, exequutum*, huius rei vestigium in eodem nummo sese reperisse iactat; imaginem quippe Cæsaris, quia oculos clausos ostendit, eum iam fato functum indicare. Proh minutam & contemptibilem in viro docto

subtilitatem ! Nec vlli forsan veritatis umbræ innixam; quia vltra Plutarchum, temporibus Cæsaris proximior, scriptoremque, in Græcorum præsertim, rebus, accuratissimum, & Dio lib. XLIII. idem prolixè tradit; & (quod maximam apud me auctoritatem obtinet) Pausanias in Corinthiacis lib. II. non semel, sed bis hoc idem affirmat.

Veteranos itaque non immeritò istos milites in Colonias suas Dacicas distributos iudicabimus: quandoquidem, obseruatione dignum est, nedum pacato agmine hos milites incedere, non vim inferentes, vt in eiectione Dacorum, num. 145. , sed cœtui colonorum immistos, vt ad oculum patet. Suadet demum ratio: nam si boni Principes bellum propter pacem gerunt; id quoque laudi optimi huius Imperatoris dandum erat, & in hoc perenni opere pro ipsius coronide memoriæ mandandum, quòd non solitudinem Prouinciæ fecisset, sed eam melioribus, & mitioribus incolis frequentem, & cultam iterum reddidisset. Quid namque absurdius, quàm expellere colonos è Prouinciâ, iam, vt vidimus ex Eutropio, *viris exhaustâ*? quidque à veteri illâ Romanâ institutione magis alienum? per quam, (ingenti rei publicæ augmento) qui primò hostes, mox socij efficiebantur,

ciuesque vocauit [Roma]

Claud. de Laud.
Stil. lib. III.

Quos domuit.

id quod & Traianum, conscriptis Dacorum alis, fecisse, docet inscriptio sequens apud Gruterum pag. MXXV. 2.

L. AEMILO. L. F. CAM. KARO. CO
LEG. AVG. PR. PR. PROVINCIAE. CAPPADOCIAE
LEG. AVG. PR. PR. CENSITORI. PROVINCIAE. LVGDVNENSIS
LEG. AVG. PR. PR. PROVINCIAE. ARABIAE
CVRATORI. VIAE. FLAMINIAE. LEG. LEG. XXX. V. V
PRAET. TRIB. PLEB. QVEST. AVG
TRIB. MILITVM. LEG. VIII. AVG
TRIB. MILITVM. LEG. VIII. HISPANIAE
X. VIRO. STILITIB. IVDIC
SODALI. FLAVIALI. XV. VIRO. S. F
CIVLIVS. ERVCIANVS. CRISIPVS. PRAEF
ALAE. PRIMAE. VLPIAE. DACORVM
AMICO. OPTIMO

Haftenus prætermissa in expositione recensuimus, aliunde tamen suppleta; nunc ea, quæ ipso sensu percipi poterant, in Columnâ percurreremus.

Difficillimo hoc Bello, & cum altero veluti Hannibale, arte, viribus, & loci naturâ, potentissimo hoste gesto, (vt comparatione Tristiani in Comment. Hist. de Traiano vtar) externis Sarmatarum opibus, forsan & Parthorum, adiuto, cum ex Cæcilio Epist. XVI. lib. X. appareat, illi cum Pacoro, societate proculdubio inimicitiae erga Romanum nomen, commercia, & officia intercessisse; hoc, inquam, diutino Bello, Traiani exercitus, victorijs non omnino in-

- A incruentis imminutus, supplemento indiguit: nam bellicosissimæ huic Getarum nationi cum alijs finitimis barbaris commune fuit *saturare tela veneno*, vt de Scythis ait Lucanus lib. VIII. vers. 803.; pluries enim Ovidius de hac feritate conqueritur,

murus pulsatur ab hoste;

de Ponto lib.

Tinctæque mortiferâ tabe sagitta madet.

III. Eleg. I.

- B (tanquam si oppugnationem Oppidi num. 148. ariete admoto, & sagittarijs dispositis, nobis describeret), & alibi: ac Silius Italicus lib. I. vers. 324.

Dacus ut armiferis Geticæ telluris in oris,

Spicula, quæ patrio gaudens acuisse veneno,

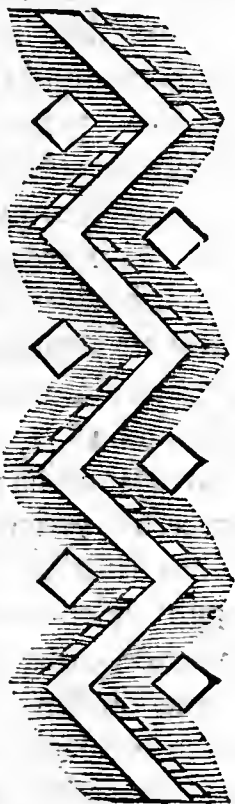
Fundit apud ripas inopina binominis Istri.

- Plura adhuc congerit Freinshemius Comment. in Q. Curt. lib. IX. cap. VIII. num. 20., obseruans inter cætera, Plinium falsò crudelitatem hominum ob huiusmodi aduentum accusasse, atque obiecisse, *nullam feram alieno veneno pugnare*; ac ex Æliano lib. V. cap. XVI. Hist. Animal. probans, homines in hoc vespas habuisse magistras, quæ, *in viperam, quam mortuam perspexerint, inuolantes, veneno aculeum imbuunt*. Vt igitur suorum amissione in Traianus sarciret, nouas cum legiones acciuisse, præter milites ad alias explendas, non difficulter puto me probaturum, partim ex imaginibus hîc expositis, partim ex alijs, à me in Columnâ sedulò obseruatis, & ex eâ additis.

- Mouit me distinctio, & quodammodo interpunctio illa, quæ habetur inter num. 184. & 185., vt suspicarer, finem exinde primæ expeditioni designatum; præsertim cùm viderem, proximum pontem num. 182. nobis describere regressum exercitus cîs Danubium, quia gubernacula nauium, quæ pontem sustentant, nobis absconduntur; indicio scilicet ea remanere ad læuam remeantium, prout in primâ traiectione, quæ est num. 46. apparent ad dexteram; id est secundo flumine, qualia Daciam petentibus esse debebant. Euicit nihilominus aduentus dictorum Equitum Maurorum num. 198. qui, ex allato Dionis loco, primo Bello Dacico contigit; prostratio illa Decebalî & sequacium num. 221.; transfugarum deditio num. 222.; propugnaculorum destructio nu. 225.; legionis XIII. Geminæ in præsidio relicte allocutio num. 226.; & demum trophæa & Victoria in ipso medio Columnæ statuta, vt sententiam mutarem, & primam expeditionem hîc, non ibi terminatam agnoscerem.

- Ne tamen otiosa prædicta distinctionis nota remaneat; video ab ea inchoari supplementum exercitus, & nouam ac sollemnem ipsius per Suouetaurilia lustrationem, de quâ num. 187.; miles enim ille, qui immediatè post num. 186. Imperatorem stans stantem alloquitur, & dexteram, vt pacificator, aperire Nouitio Expositori videtur, (quamuis clau-

fam

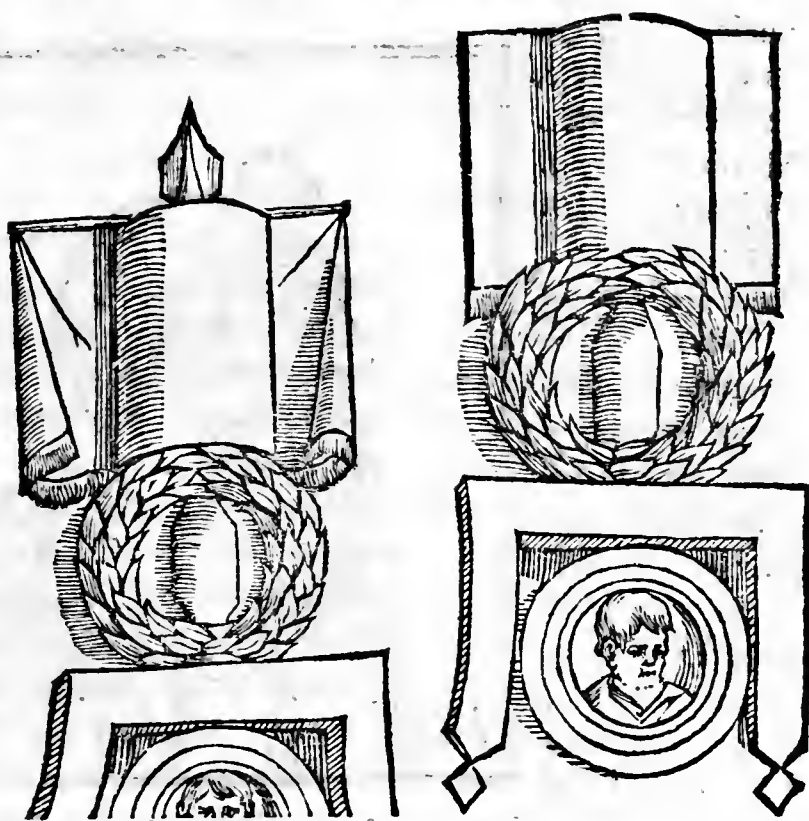


nam gerat, indice tantum sublato, prout re verâ apparet) non potest, ut idem A
asserit, esse Orator Decebal; quia repugnat huic coniecturæ indumentum, quod est penitus prorsum Romanum: nihil enim isti de eo Dacico habitu inest, quem Interpretes ad num. 134. describunt; aut fluxa illa tibialia femoralibus iuncta, ad pedes usque crispata, omnibus Dacis communia; aut demum pilei honor, qualis Legatum decebat, ut in simili Xiphilinus ait, *Decebalus continuo optimates inter pileatos ad Traianum mittit, pacemque per eos ab ipso postulat*; at B
è contrâ, omnia Romano mori conformia, ut intuenti fit conspicuum. Melius ergo dicemus, hunc, aliosque binos, non gregali cultu, sed paludatos ac thoracatos illi adstantes, esse aliquos ex Tribunis, qui tres legiones adducunt, tribus illis aquilis significatas: tres enim esse aquilas, alteram simplicem, duas verò clypeis, corollis, & imaginibus ornatas, liquidò patet; quamvis pictor pro aquilis, imagines, additis hinc inde pendulis, obiecerit; & ova illa in vertice, frequentissi- C
mè, nec sine arcanâ aliquâ significatione assumpta, hoc loco in cuspidem, ut alibi in funalia, *quidlibet audendo* transmutauerit. Propriè igitur hic repræsentatur occursum harum trium legionum, & militum post aquilas à levâ Castrorum parte aduenientium, alijs Traiani legionibus, quæ cum suis aquilis à dexterâ Imperatorem sequuntur. Hincque fit, ut iunctis Castris num. 187. sacrificium lustrale peragatur, adstantibus quinque integris legionibus cum suis D
aquilis; ita enim indubitanter assero, & fide meâ ex ipsâ Columnâ repono, conuersis illis tribus signis, quæ hucusque cohortium esse videbantur, in totidem legionares aquilas, clypeis, & imaginibus ornatas; & suppletâ aliâ cum suo Signifero, perinde nudâ, à ea, quam modò aduenisse diximus, quæ duplici quâdam incuriâ, tam ab antiquis, quam à nouis typis euolauerat.

Moneo quoque obiter, postquam de aquilarum iacturâ conquesti sumus, E
desiderari in recentioribus typis aliam aquilam inter duo illa signa cohortium humi infixam inter num. 179. & 180.; ea enim visitur in antiquioribus, estque, oculos attollentibus primo intuitu exposita, atque nudo ferculo insidens, prout postrema istarum trium, ex quibus subsidium comparatum fuisse agnouimus, post num. 187.

In alijs aquilis passim indiligentia pictoris coarguitur, qui non solum orna- F
tum earum variantem, nec certè sine ratione, contempsit; sed ipsasmet è suis sedibus exturbauit, ut videbis ad num. 173., ubi (quidquid charta ostendet) singulis apicibus trium illarum hastarum singulæ infixæ sunt aquilæ; ne aliâ sphalmata, quæ ad historiam non conducunt, contrâ quàm professus sum, in recensendo sim molestus. Hoc tamen præterire non possum, quia forsan non contemnendam significationem continet: tribus, scilicet, illis signis supra labarum sese attollentibus post num. 169. nullam aquilam inesse, prout malè in secundo visitur, additâ etiam nescio quâ in velo figura; sed rotundum quoddam alueolum præferre, operculum fortasse aut thecam, in quâ aquila, cum in itinere, aut statione eius usus non esset, occuleretur; ne aureum, siue argenteum eius fulgorem, nimbi, pulueres, aliæque iniuriæ hebetarent, in hanc spe- G
ciem.

- A ciem : Si enim galearum & scutorum splendori, coriaceis tegumentis inditis, tantopere prospiciebant, ut pluribus exemplis probat Lipsius in Anal. ad Mil. Rom. lib. III. Dial. II., multò magis aquilas ipsas, *Romanas aues, propriaque legionum numina*, tum religionis, tum nitoris gratiâ, eo pacto custodire conueniens erat : de quo more, huic marmori primam notitiam deberi opinor.



- Maximè periculofum & asperum Belli statum tunc fuisse puto, cum post pugnam num. 163. & milites vulneribus affectos num. 199., iterum acerrimè Daci cum Romanis congregiuntur num. 173., captis hinc Dacis, & in custodia retentis num. 174., indè Dacicis mulieribus in Romanos captiuos barbarè fauentibus, ut num. 178. : idque non vno argumento significatum in Columnâ videremus, militibus virtutis ergo præmio affectis, & ad osculum manus Imperatoris admissis, ipsisque mutuò se amplexantibus num. 175., ut moris fuisse post maximas ærumnas laboresque exantlatos, ex Plutarcho in Antonio colligimus, ubi ita de eius exercitu ab infelici illâ expeditione Parthicâ reduce, *osculati solum præ gaudio sunt, & ad lachrymas, mutuosque complexus versi* : alijsque exemplis idem comprobat Ieremias Hoelzlinus in Not. ad Apollon. Rhod. Argon. lib. II. vers. 730.

- Post ea quæ magis fidenter suprà explicauimus, libet, nec certè sinè multâ perplexitate, nonnulla alia in medium afferre, quæ hâc lege alijs si ea non viderint minimè imputabo, si & ipse vicissim, quod nimium fortasse viderim non reprehendar, & *omnia, ut ait ille, scire velim, etiam quæ sciri non possunt* ; vel de illis esse dicar, qui, ut ait Plautus in Milit. act. I. sc. iv., *plus ecastor vident, quàm quod vident*.

- Dacorum pacem petentium legatio exceptra dicitur à Traiano num. 141. ; alt habitus peditum alius omnino à Dacico apparet, nusquam enim Dacos supernè nudos inspexeris in Columnâ ; seminudi autem isti semper pro Romanis impolterum stare dignoscuntur, ut num. 163. 206. alibi que. Præcipuam etiam hi duo gerunt notam, quâ pro Sueuis haberi debeant, capillitium nempè (ut diligenter obseruauimus) in nodum summo capite collectum, ut hîc vides, quale

quale Sucuos gestare solitos fuisse, ait Tacitus de Morib. German. *Insigne gentis obliquare crinem, nodoque substringere; sic Sueui à cæteris Germanis, sic Sueuorum ingenui à seruis separantur, sic in alijs gentibus, seu cognatione aliquâ Sueuorum, seu, quod sæpe accidit, imitatione, rarum, & intra iuuentæ spatium; apud Sue-*



uos horrentem capillum retro sequuntur, ac sæpe in ipso solo vertice religant; principes, & ornatiorem habent. Contrarium, nec minus rarum, non iam verticis, sed barbæ cultum, in hoc vetusto signo obseruauimus, & nostris Sueuis opponimus. At cui vnquam ita barbam tondere in mentem venerit, planè ignoramus: & tamen exoticam huiusmodi formam, alicuius insignis viri propriam fuisse necesse est; talium enim effigie lapides ij, ad instar Hermarum Atheniensium quadrati, ornabantur; vt ostendit Fuluius Vrsinus in lib. de Imagin. Viror. Illustr., qui ex Hermis hisce quamplurimum ex suis Heroibus exemplar desumpsit. Equites quoque discrimen non obscurum sortiuntur, ob suos equos inusitatum in modum comptos, caudâ quattuor in locis in gyrum attonsâ, & totidem propterea floccos referente. Et quando omni aliâ coniecturâ destitueremur, ea nos ducere posset, quæ oritur ex comitatu peditum, quos vel Sueuos, vel certè non Dacos, ex iam dictis arbitramur. Pro Sueuis tamen eos accepisse, nobis excusabile erit; cùm notum sit ex pluribus eiusdem Taciti locis, gentem hanc iamdiu amicam & sociam Romanorum fuisse, & Dalmatiæ, ac Pannoniæ proximam, vt ex Lazio in Comm. Reip. Rom. lib. XII. cap. II.: quòdque post primi prælij aleam feliciter aditam, amici auxilia iungant, est de-



A ijs, quæ fieri solent, *ne euentum Belli expectasse, aut ex omnibus nonissimi uenisse viderentur*; vt in simili Belli ineuntis fortunâ Cæsar lib. I. de Bell. Ciu. animaduertit; & successuum exemplum num. 143. alterius fœderatæ gentis comprobatur: idque promptius Sueui fecissent, tanquam iamdiu inimica Dacis natio, propter quod in arenâ olim Sueuos cum Dacis compositos legimus in Dione lib. LI. Euanesce itaque regula, quam, his equis visis, nullis stragulis aut phaleris ornatis, num. 142. præscribunt, *Dacos scilicet nudo dorso, & solo freno contentos, equitasse*: quia potius ephippiatos equites, eosdemque Dacos, (vt ad num. 146. & 312. Exegetæ nostri adnotant) contra ea quæ hic statuuntur, videre poteris, vt rectius hosce ex albo Dacorum equitum expungamus. Quin imò Sueuos eos fuisse hinc quoque colligimus, quia *Neque eorum moribus*, vt de ijs ait Cæsar de Bell. Gall. lib. IV. *turpius quidquam, aut inertius habetur, quam ephippijs rei*: qui Cæsaris locus etiam pedites istos pellitos & seminudos pro Sueuis confirmat, ibi, *Atque in eam se consuetudinem adduxerunt, vt locis frigidissimis, neque vestitus præter pelles habeant quidquam, quarum propter exiguitatem, magna est corporis pars aperta*.

Pluriès in hâc Columnâ describitur castrametatio, ita vt præsertim successuè alia aliam, nullo prælio, vel celebri facto intermedio, consequatur. Decem plus minùs numerantur inter primam lustrationem exercitus num. 78., primamque cum Dacis pugnam confertam num. 132. Quæ ne inutiliter repetita censeantur; dici debet, exinde significari, quotis castris, idest, diebus militaris itineris, Traianus in hosticum progressus fuerit. Ita enim colligitur, receptâ apud Cæsarem, aliosque optimos authores dicendi formulâ, denis demum castris Traiano copiam cum hoste pugnandi factam. Diligentiam autem & festinationem forsan hinc colligeremus, si locus pugnæ innotesceret: quemadmodum velocitatem penè incredibilem exercitus Cæsaris circa Placentiam versantis, ostendit Lucanus his versibus lib. V.

pænâque redit placata iuuentus:

Brundisium decimis iubet hanc attingere castris.

Hæc eadem pro alijs quibuscunque Castrorum mutationibus, quæ frequenter occurrunt, dicta volui.

Illud verò forsan erit hariolari, quòd Barbarus ille seminudus cum clauâ num. 85., is fuerit, qui, vt Dio refert, à *Buris socijsque cateris, fungum ingentem Traiano attulerit, in quo scriptum erat latinis literis, fœderatos omnes à Traiano petere, vt pace factâ domum reuenteretur; quod monitum contemnens, nihilominus confligit*. Nam orbis ille cariosus, potius lentam ac spongiosam fungi faciem exprimit, quàm cribrum: præterquam, neque est patula & extensa, sed leuiter incurua, & margine, qui circumquaque ei adpingitur, caret. Verùm quoquo modo res se habeat, si hæc mea de fungo diuinatio, tantè est, (vt prouerbialiter ait Plautus) *quantè fungus putidus*; ego me *aquam cribro hausisse* putabo. Hoc etiam fortè credibilius afferam, *κοοκινέουαντιν* (notissimum ex Theocrito Id. III. futura prænuntiandi artificem) hic designari, qui sub initium belli, de

eius euentu per cribrum diuinare (si modo cribrum est) Traiano se obtulerit . A
 Meminisse enim potes , erudite Lector , Theodatum Regem apud Procopium
 de Bell. Gotthic. lib. I. cap. IX. *sub initium belli exitus diuinatione per porcos per-*
scrutatum : & Traianum ipsum , ante Parthicam expeditionem , sortes Dei
 Heliopolitani de euentu rei cœptæ consuluisse , vt fusè refert Macrobius lib.
 I. Saturn. cap. XXIII. .

Tumultuaria veneni susceptio num. 293. ad simile forsan Mithradatis fa- B
 ctum referri potest ; sed quia hystoriæ luce res caret , in obliuionis tenebris late-
 bit. Quemadmodum nempe ille (vt tradit Plutarchus in Vitâ Pomp.) *deplora-*
ris rebus , amicorum singulis lethale venenum dedit , ne quis inuitus in hostium
potestatem veniret : ita Decebalus primoribus & pileatis suis poculum mortis
 propinauit , mox & ipse sibi manus allaturus : forma enim & indumentum
 vasculum porrigentis Regem non dedecet , qui & volumen sinistrâ manu com- C
 plectitur , & circumstantibus splendide præ cæteris ornatis , laciniatis nempe ,
 chlamydibus , coronatur .

Et quoniam ea facta , quæ liquidò apud historicos habentur , non est prorsus
 vanum in Columnâ perquirere , & tesseram quodammodo conferre : quid ve-
 tat , rem certè memorandam , & dignitati Romani nominis maximè congruen-
 tem , indagare , & qualiquali coniecturâ augurari ? Oppressus fuerat à Dacis in D
 secundâ illâ infelici expeditione , Domitiani auspicijs intentatâ , Cornelius
 Fuscus , cui belli summa fuerat commissa , teste Suetonio in Domit. cap. VI. &
 Eutrop. in fine lib. VII. Breu. Rom. Hist. Signum à Fusco amissum , & à Traiano
 receptum , Dio ex Epitome Thedosij testatur : vnde vallum illud Romani ope-
 ris num. 137. , circa quod visuntur plura capita exsiccata , & pilis infixæ , & inter
 ea vexillum ; quidni significet eademmet Castra , quibus Fuscus olim fuerat E
 exutus , in trophæi modum exornata capitibus amputatis militum cæsa Roma-
 næ aciei , & signis ereptis ? illud enim affirmare audeo , opus huius valli cum
 suis pinnis esse Romanum ; nam Barbari non muro , seu aggere ex cespite , ac
 tignis , pro vt nostrates , sed asseribus in summo acuminatis sua Castra mu-
 niebant , vt apparet num. 215. & 267. ; qualia Latinorum & Volscorum Castra
 sub Marcio monte , quos Camillus iaculis igniferis vndique immisissis incendit , F
 proponit nobis Plutarchus in huius Vitâ ; seu Mardonij ad Asopum Castra
fossâ præaltâ , ligneoque vallo circumdata ante insignem Plataensem pugnam
 describit Diodorus lib. XI. : & sepulchra cum obeliscis , Dacorum fortè qui in
 prælio ceciderunt , non esse intra Castra , (vt asteriscus num. 135. perperam nos
 monet) sed bene extra illa , vt conuexitas valli , meliùs in Columnâ ipsâ appa-
 rens ; fossa cum aquâ circumfluâ , quæ semper extra vallum duci solet ; & nî G
 hoc sufficiat , recurrens Castrorum murus cum suis pinnis trans illa capita ,
 (quod pictor omiserat) apertè ostendunt .

In eisdem Castris post num. 137. bina ædificia ex tabulis , tignis seu stipiti-
 bus suffulta , quadratum alterum , alterum verò rotundum , granaria mihi ex-
 primere videntur , dum eorum formam cum hisce Iaboleni verbis comparo ,

A Granaria (ait I. C. in l. 17. D. de act. empt.) quæ ex tabulis fieri solent, ita ædium sunt, si stipites eorum in terrâ defossi sunt; quod si supra terram sunt, rutis, & cassis cedunt: alia iterum de granario mobili & portatili extat lex Titius 60. D. de acq. rer. dom. in hæc verba à Sæuolâ concepta, Titius hoc reum frumentarium nouum ex tabulis ligneis factum mobile in Sæi prædio posuit &c. Similia enim granaria pensilia, sublimiaque, vt vocat Varro de Re Rustic. lib. I. cap.

B LVII., in statuiis, plûs quàm alibi, ad frugum conseruationem necessaria erant.

Quid significant quattuor illa tabulata num. 302., super quibus singulis terni excubant, siue Euocati, vt alibi dicemus, siue Centuriones; mallem me ignorare fateri, quàm pontem hic appingere; nam ea video inter se distita, in diuersâ planitie posita, ac ripam vltiorem non attingentia; nec milites speciem transeuntium, sed potius stantium præferre. Vnde stationes militum, occupato pluribus in locis alueo, repræsentari credo, ad impediendam vitro citroque hostibus nauigationem, & com meatus asportationem, inopâ nauium, quibus fabricandis proximi Romani milites incumbunt sequenti num. 303.

Hispanos suos se in Columnâ agnoscere subdubitât Ciaconus ad num. 244. ex cucullo vesti addito, barbâque & capillo, quàm Italorum mos fuerit, prolixiore: leuia tamen hæc signa, & cum alijs gentibus communia nobis videntur.

D Ac postquam coniecturis vti licet, meliorem fortè dabunt nobis pilei illi non acuminati, sed abscisso vertice conoides, quibus equites peditisque num. 262. indutos cernimus, huius planè figuræ; hos enim vnicè hætenus Hispanorum proprios fuisse, docet nummus ignotæ cuiusdam, sed Hispanicæ Urbis apud Augustinum Dial. VI. num. XV. ex versione Anonymi in 4. Tab. 67. Planius hoc fiet, si



E horum eorundem, quos dicimus Hispanorum, socios, muliebribus & talaribus vestibus ornatos, & latis coriaceis fascijs pectora præcinctos, è propinquâ aliquâ, & Hispaniæ adiacente regione, aduenisse probemus. Hos itaque, quos Ciaconus Sarmatas, nuperus verò Interpres vel è Sarmaticâ, vel aliâ gente (veriori ipsâ verimoniâ dubias res explicandi methodo) fuisse dixerunt: ego pro Cassiteridum Insularum incolis ex Strabone accipio; ita enim post descriptas alias circa Hispaniam Insulas, de hisce sub finem lib. III. loquitur Strabo;

F in cuius γεωγραφικῶν μεγάλων (vt. de hoc authore rectissimè ait Barthius ad Stat. lib. IV. vers. 394) thesaurum scientiæ nobis seruaui providentiæ

τοσαῦτα ἔχει περὶ τῶν Γαδείρων. αἱ δὲ Κασιτερίδες δὲ καὶ μεγάλαι. καὶ ἔστιν αὐτῶν ἀλλήλων πρὸς ἄρκτον, ἀπὸ δὲ τῶν Ἀρταβρῶν λιμνῶν πελαγίαι. μία δ' αὐτῶν ἑξημιῶς ἔστι, τὰς δ' ἄλλας οἰκῶσιν ἀνθρώποι μεγάλαι καὶ ἀνδραγαθῆς ἐνδεδυκότες

G τὰς χιτῶνας, ἐζωσµένους περὶ τὰ στήθια, μετὰ ῥάβδων ὡπατῶντες, ὅμοιοι τοῖς περὶ τοὺς τοὺς ὑπὸ τῶν. De Gadibus hætenus. Cassiterides autem Insula X. numero sunt, inter se propinquæ, ad aquilonem iacentes, in pelagus expositæ ad Artabrum portum. Earum una deserta est, reliquas habitant homines colore fusco, talaribus induentes tunicas, cingula circum pectus gestantes; cum baculis deambulant, & barbas hircis similes habent: Omnia hæc indicia (si baculos demas, quibus

non est in bellicâ expeditione, sed in pacificâ tantum deambulatione locus) A
 abnormibus illis sub eodem num. 262. hominum spectris mirum in modum
 conueniunt: ut proinde minimè dubium remaneat, auxilia ex Cassiteridum
 incolis, vnâque fortasse ex Hispanis propinquieribus ad Artabrum promonto-
 rium sitis, ibi ostendi. Similes se antea vidisse *in habito longo combattere a cauallo*
armati dal mezo in su; Neotericus asserit in asterisco ad num. 262., idemque
 repetit de alijs auxiliaribus sagittiferis ad num. 277.: at ego cæcus omnino, B
 & contumax, qui nîl tale, post longam quamuis inuestigationem, percipere
 potui, nec alios percepturos, grandi sponsione me vinciri adhuc patiar.

Casaubonus in suis ad Strabonem elaboratissimis Commentarijs, nostram
 lectionem ὁμοιοι τοῖς ζῶνσι τὰς ὑπὲρ τῆς, ridiculam, gentique huic iniuriosam
 reputat, emendando ὁμοιοι τὰς ζῶνσιν αἰνῶν, *similes tragicis Furijs*, quam-
 quam vix aliud quàm barbæ prolixitas leuissimo hoc scommate notetur, cum C
 eadem comparatione vsus Ammianus Marcellinus, heroem illum suum Iulia-
 num Apostatam ita lib. XXII. describat, *ridebatur ut cercops homo brevis, humeros*
extentans angustos, & barbam præferens hircinam; innocentique lusu Sycophan-
 ta ille Plautinus, Ballionem compellans, in hanc sententiam loquatur, *Heus tu,*
qui cum hircinâ astas barbâ, responde quod rogo; hircinumque barbitium men-
 titis sui temporis philosophis tribuat Appuleius Met. lib. II. Nos igitur, quos D
 iniuria barbaræ nationis non tangit, receptiori veterum codicum lectioni inni-
 timur, eamque perspicuo in Columnâ barbarum hircinarum, quæ Furijs nequa-
 quam conueniunt, exemplo asserimus. Nec sanè minùs iniurium fuisset homi-
 nes Furijs assimilare, quatenus ὁ αἰνῶν in *furias* vertere liceret, quod poëticum
 quid sonat, audaxque scribendi formula videtur, in Strabone præsertim, inaf-
 fectatam simplicitatem, & tenuem notam venustæ admixtam, perpetuò profi-
 tente. Certè homines, eosque barbatos, & breuiori comâ, sedato aliàs vultu
 stantes, Furijs pares facere, eò ineptius videtur, quò Taciti comparatio Annal.
 lib. XIV. habitum Tragicarum Furiarum ita velut in Theatro ostendit, *Stabat*
pro litore diuersa acies, densa armis virisque, intercurrentibus fœminis in modum
Furiarum, veste ferali, crinibus deiectis faces præferebant. Crinibus verò angues
 addidit Æschylus, referente Pausaniâ in Attic. lib. I., & ideo Liuius ac Florus E
 faces & serpentes in illarum descriptione adhibent, ille lib. VII. de Faliscis, &
 Tarquinienfibus, *indè terror maximus fuit, quod Sacerdotes eorum facibus arden-*
tibus, anguibusque prælatis, incessu furiali, militem Romanum insuetâ turbauerant
specie; iste de Veientibus & Fidenatibus lib. I. cap. XII. *Fidenæ, quia pares non*
erant ferro, ad terrorem mouendum, facibus armata, & discoloribus serpentum
in modum vittis, furiali more processerunt. Vtrumque factum inter stratagemata G
 reponit Frontinus lib. II. cap. IV., sed Fidenatibus illis laruis serpentes adimit,
 ut & Liuius lib. IV. cap. 33. *repente patefactis Fidenarum portis noua erumpit*
acies, inaudita ante id tempus, inusitataque, ignibus armata ingens multitudo, faci-
busque ardentibus tota collucens, velut fanaico instincta cursu in hostem ruit;
formaque insolita pugna Romanos parumper exterruit: vnde, vel Liuius supple-
 dus

A dus, quod non puto; vel Florus refecandus, ex alio Tarquinienſium facinorè deceptus.

Quamuis autem meliores Codices in noſtram verſionem conſentiant, non proinde, tanquam de ſuâ ſententiâ id commentum, Caſaubonum accuſabimus; quia liber mſſ. in Bibliothecâ Vaticanâ num. 174. idem habet; & de alio in Mediceâ, ita accuratiſſimè obſeruauit Vir Cl. Laurentius Theodorus Gronouius, cuius iſtis verbis hæc ſcripta ornabimus. In Bibliothecâ Sereniſſ. Magni Ducis Etruriæ, ad Eccleſiâ D. Laurentij Florentiæ, ſunt duo mſſ. chartacei in fol. Plut. 28. num. 5. & num. 40. Mſſ. num. 5. Plut. 28. legit ita, ἑμοιοι τε γαρ αὖ ποινῶς & aliâ nouâ manu ſuper τ̄ adiectum ois, hoc modo ^{ois} Fuit abbreviatura alia poſita, ſed nunc deleta, fortè τ̄, quod indicaret τοῖς. Τε γαρ αὖς, poſt τε γαρ, fuerunt literæ quedam, ſed nunc deletæ, nec ullo modo perſpici poſſunt, ſed ea dem-
C noua manus diuiſit illam vocem, & formauit duas voces hoc modo Τε γαρ οἷς, αὖς: ſed liquidò patet, ois inſertum eſſe aliâ nouâ manu: item illud τ̄ ſcriptum ſuprà eſſe etiam ab eâdem illâ nouâ manu. Præterea ſuprà ποινῶς etiam noua illa manus poſuit n hoc modo πῶινῶς, & v quoque hoc modo ^v πῶινῶς. Spiritus & accentus antiqui deleti ſunt. Alter mſſ. num. 40. clarè legit, & conuenit, ἑμοιοι τοῖς Τε γαρ οἷς τῶς ὑπὸ νῶς.

D Facilius attamen Caſſiteridum incolas, quàm ipſas Caſſiteridas oſtendere poſſumus; veteres namque Geographi mirè inter ſe de earum poſitu diſcordant: Strabo enim, qui, vt vidimus, ad arcton ab Artabrorum portu expoſitas tradit, paullo infra ſubdit, mare quod inter ipſas & Hiſpaniam interiacet, magis latè patere, ac illud, quo Britannia ab Hiſpaniâ diuiditur; vnde vaſtiſſimum illud pelagus indicare videtur, quod Hiberniæ ad Occidentem Solem obtenditur, ſi à Septentrione ſimul, & maiori quàm Britannia diſtantiâ hæ Inſulæ Hiſpaniam reſpiciunt: in quo certè, neque ad arcton propriè, neque in totâ illâ cæli vſque ad Occidentem regione, vllæ inſulæ iacent; vt recentiores nautæ, qui omnes illius Oceani vel ſcopulos probè norunt, indubiè teſtantur. Contradicit Straboni Ptolemæus, dum in Occidentali Hiſpaniæ tractu, rectiùs fortæſſe, illas collocat lib. II. cap. VI. Tab. Europæ II.; ſed nimis proximas facit, medio ipſarum, gradus IV. longitudinis à primo meridiano tribuens, nec pluſquam grad. V. 14. ipſi Nerio, ſeu Artabrorum promontorio: nèque enim ſi ibi exitiſſent, tandiu eas latuiſſe, & Romanos earum curſum frèquenter, vt ait Strabo, tentantes ſefelliſſe, credibile foret. Plinius primâ facie ab vtroque diſcrepat, eas exaduérſo Celtiberiæ lib. IV. cap. XXII. ſtatuens, quæ regio, tota mediterranea, ſi alicubi mari proximat, Ibericum quidem, & internum aſpicit: verùm facile eſt Ptolemæum illi conciliare; quia cùm Plinius in titulo illius capitis Inſulas in Oceano ſe deſcripturum proponat, prout verè in reliquis exequitur, æquè neceſſaria proinde eſt, atque arguta, Fredinandi Pintiani correctio in ſuis ad Plin. Obſeru., loco Celtiberiæ, vt communiter legitur, exaduérſo Celticorum Neriarum reponentis. Nihil de diſtantiâ Plinius: ſed cùm Strabo expreſſè Britanniâ remotiores hæſce Inſulas ponat; hunc in longin-

ginitate locorum Ptolemæo certiolem, cuius numeri innumeris erroribus A
 scatent; alios in collocatione ad Occasum sequemur; quo pacto, *Flandricæ*, seu
Azores (vt vocant) Insulæ, decem numero, (si aliam ab occidentali latere eis
 proximam, de *Garça* Ortelio in Americæ Tabulâ dictam, adiungas) colore fuf-
 co incolas suos habentes, pro Insulis Cassiteridum occurrent; quas iisdem in-
 dicijs ostendit Strabo, & quamplurimi ex recentibus Geographis admittunt,
 non dissentiente maximo Ortelio in earum Tab. XV. *Artabrorum gentem nun-* B
quam fuisse, Plinius initio dicti cap. XXII. quiratur, & Arrotrebas vocari iu-
 bet; sed liceat nobis ex Strabone loqui, cui non ignota eadem Arotrebarum,
 nuncupatio, tanquam suo tempore introducta; *nostræ ætatis homines*, *Artabros*
Arotrebas vocitant, aliamque tanto authore, Plinio quamuis reclamante, assu-
 mere & retinere.

Quod ergo Expositores ex barbâ, eademque enormiter prolixâ, viros, quam- C
 uis sub fœmineâ veste latitantes, agnouerint, magnum sanè fecisse credantur:
 At planius fuit, sub veste, facieque fœmineâ, ad num. 204. 211. 277. & 287.
 mulieres, fateri, quas Neotericus vbique *milites* vocat; pictoris profectò culpâ,
 qui corrofa videns sub hoc ultimo num. 287. faciei lineamenta, (vt ea pars,
 suâ altitudine ædificia circumstantia superans, aquilonis, quem respicit, damna
 sensit) barbas paullò minùs quàm hircinas longis illis vestibus præditis adesse, D
 ingeniosè suspicatus est. Itaque eas omnes tum ex vultu, tum ex vestis habitu,
 & videri fœminas, & fœminas esse dicimus: nec alias quidem, quam è Scythi-
 câ seu Sarmaticâ natione, vt ipsi Interpretes arbitrati sunt, quibus in hoc
 saltem blandiri volumus. Notum enim est ex Authoribus, *mulieres horum, non*
proceritate tantùm viros æquiparare, sed animi quoque viribus æmulari, vt ait
 Diodorus lib. V., qui etiam *reliquarum Amazonum receptaculum Scythiam esse* E
 dixerat lib. IV. cap. II.: eoque pacto genus ab Amazonibus ductum virtute
 factisque ostendebant; non enim poëticè, sed secundùm historiam loquitur
 Tzetzes Chil. XII. vers. 881., qui cum Herodoto lib. IV. cap. CX. de Scytharum
 & Amazonum coniunctione conuenit, quamvis alijs vtatur authoribus.

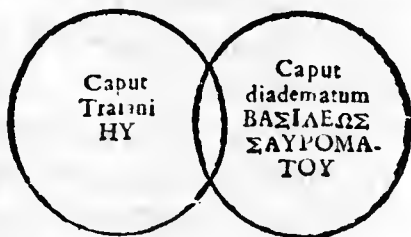
Καὶ αἱ Σκυθίδες πανταχὲ ἀνδράσι συμπονεῖσι,
 Καὶ μάχαις, καὶ τοῖς ἔργοις δὲ σύμπαντι ἐτέροις.
 Μᾶλλον τὰ ἑρῶα σύμπαντα ἐρῶνται αἱ γυναικες.
 Καὶ τῶν Σαυρομάτων νόμι μοι τὰς γυναικας,
 Σκυθῶν καὶ Αμαζόνων δὲ γυνῆς ὅκπεφεκῆας,
 Ὡς περ ἐ Διονύσιος φησὶ περὶ ἑλλήσας:
 Τῆς γὰρ τοι φιλότητος Αμαζονίδων ἐχρόντο,
 Τὴν ποτὲ δὴ μίχθησαν ἐπ' ἀνδράσι Σαυρομάτησι.
 Οἱ Σαυρομάται, Σκυθαὶ δὲ, ὅς περ Ἀντάδης λέγεις.
 Et Scythica passim viris collaborant,
 Et in pugnis, atque operibus etiam uniuersis alijs,
 Præcipuè opera omnia operantur mulieres.
 Et Sauromatarum expende mihi mulieres,

Quem-

*Scytharum atque Amazonum semine ortas,
Quemadmodum & Dionysius inquit in suâ narratione;
Illi enim in amore Amazonum fuerunt,
Quo olim sanè commixtae sunt cum viris Sauromaticis,
Sauromatae a. Scythae, quos Perantades dicis.*

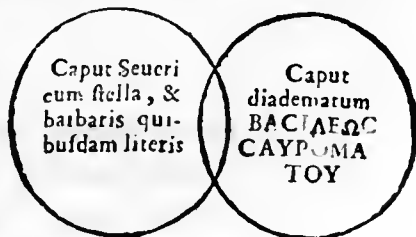
comprobatque Vopiscus in Aurel. *De. Et sunt [in eius triumpho] & mulieres;*
quas virili habitu pugnantes inter Gothos ceperat, quum multae essent interemptae,
quas de Amazonum genere titulus indicabat; nisi quod istae habitum mentiebantur,
nostrae, muliebrem retinuerunt; de cætero enim Gothos inter Scythicos,
& Sarmaticos populos connumerandos censeo, cum supra Thracēs & Getas,
Scythiæ seu Sarmatiæ Europæ loca occupasse, ex Historicis colligatur.

Alias quoque foeminas bellatrices in eâ Septentrionali regione representant
Scriptores; Xiphilinus enim in M. Antonino Philosopho, de Germanis, qui
trans Rhenum incolunt, in Italiam irrupentibus, referens, inquit, *Inter*
cadavera barbarorum, corpora mulierum armata reperta sunt; & Strabo lib. VII.
ac Procopius de Bello Gotth. lib. IV. cap. III. mulieres viris coniunctas, ille
Cimbrorum, hic Hunnorum, in militandi societatem fuisse tradunt; sed ut
istas Columnæ, saltem ad num. 204. & 287., Sarmaticas iudicemus, facit,
tum squamatus thorax earundem, quem Sarmatarum proprium esse, suo loco
probabimus; tum Traiani cum Sauromate Bospori Rege amicitia, Plinij Episto-
lis XIII. & XV. lib. X., & hoc etiam nummo te-
stata, à quo hæc illi auxilia transmissa coniicimus.
Bospori namque Regem, hunc Sauromaten fuisse, rectè ex Plinio iampridem obseruauit Spanhe-
mius Dissert. V. pag. 463., cuius Regiam ad
Panticapæum, cæterarum Bosporanarum Ciuita-
tum metropolim, cum eodem Strabone, & Am-
miano lib. XXII. reponimus, vnde ad vsque Caspium mare Amazonas istæ,
exporrectas collocat.



Vaillant in Traiano Tom. II.

Quinimo, nec peculiarem huic Regi cum Traiano amicitiam intercessisse, sed
eum, hæreditario ac beneficiario iure, Cæsaribus, Populoque Romano deuin-
ctum credo; cum iam olim regio illa *Bosporanis subiecta fuerit Regibus, quos*
Populus Romanus instituebat, ut Strabo ibidem subdit; & commune huius Re-
gis successoribus Romanas in partes studium, etiam Sept. Seueri temporibus
entuisse, alius similis nummus ostendat. Quo-
circa, falli puto Eutropium lib. VIII. ubi inter
quamplures Reges, quos Traianus in fidem ac-
cepit, prouectâ iam Armeniacâ expeditione, Sau-
romatarum & Bosporanorum Reges enumerat;
neque enim hi duo, sed vnicus in eo tractu, &
iampridem in Populi Romani fide, & clientelâ
existens, ut vidimus.



Spanhem. Diss. V. pag. 462.

Si cui tamen hæc vltima, è fabulis potiùs, quàm ex historiâ, petita videantur; A
 is certè non meam, sed Plinij fidem obstrictam nouerit, qui Epist. IV. ad Ca-
 ninium lib. VIII. hanc vocat *copiosam, latam, poeticam, & quamquam in verissi-*
mis rebus, fabulosam materiam.

Sed vtcumque illam de Amazonum Ciuitate, ex solis mulieribus constante,
 fabulam. (sic à Strabone lib. XI. feriò habitam) Poëtis relinquamus, iuxta;
 quos insuper, *partim ab Hercule, partim ab Achille extinctas iam constat*, vt ait B
 Seruius I. *Æneid. vers. 591.*; procul certè ab omni fabulâ, nostræ Columnæ
 viragines arma pro Romanis capeßere potuerunt, & propriè forsan, sectis
 mammis, Amazones dici, continuato ab Hippocratis vsque ætate, vel parùm
 immutato, ex equestri in pedestrem, militiæ more; ita enim de ijs Hippocrates
 lib. de Aer. Loc. & Aqu. sect. III. *In Europâ est gens Scythica, quæ Maotim Palu-*
dem incolit, & à reliquis plurimum differt, Sauromatae appellantur. Horum fæmina C
equitant, arcu vtiuntur, & ex equo iaculantur, & cum hostibus bellum gerunt
quoad virgines existunt; nec antè virginitatem deponunt, quàm tres hostes interse-
cerint; neque prius cum viris congregiuntur, quàm sacra Deo, patrio more, perege-
rint. Quod si qua virum sibi delegerit, equitatu soluta est, nisi communis expedi-
tionis necessitas ingruat. Dextram autem mammam non habent; puellis enim adhuc
infantibus, ferro ad id fabricato, & candente, dexteræ mammae admoto, eam exu- D
runt, ne incrementum capiat, sed ad dextrum humerum & brachium omne robur &
copia transmittatur.

Iuxta hanc Hippocratis, præ cæteris veraciorem narrationem, tanquam à vi-
 ro philosopho, ex certis effectibus rerum caussas indagante, profectam; natio hæc
 morum suorum tenacissima, vtpotè suis semper legibus viuens, neque exteris
 connubio permixta, virginum, vt olim, manum armauit, & subsidio misit: E

& quidem puellarem ætatem ac faciem, inter alias, præseferunt binæ illæ
 num. 211. Castris Dacorum proximiores, quæ tanquam minùs
 cæteris figuris prominentes, & ad meridiem, benignioremque
 cæli partem obuersæ, incorruptam prorsus formam seruant.

Vtriusque tandem Sarmatiæ, tam Asiaticæ, quàm

Europæ mulieres, hinc ostendi credo, ex armaturæ F

differentiâ: Europæ enim damus lorica

squamis compactam, ijs similem, quas

Equites Sarmatici Dacis finiti-

mi & auxiliares gestant

num. 147. & 161.;

Asiæ verò G

loricam hamis confectam num. 211. & 277.; de quarum

differentiâ & materie, malè à Neoterico agnitâ, in

sequentibus sermo incidet; ne propositi

argumenti finibus excedamus.



CAPVT II.

De Minutioribus quibusdam, ac perperam
appositis.

ALTERVM affine vitium in historiâ illud existit, si grauiori-
bus neglectis, tenuiora quæque Scriptor prosequatur: proinde me-
rito dixerit quispiam, (sunt ipsa verba nostri Luciani in suprâ
laudato libello) tales Scriptores, rosam quidem ipsam non videre,
spinas autem, quæ iuxta radicem nascuntur, accuratè contem-
plari. Eòque minùs toleranda videtur huiusmodi micrologia,
(vt sic vocem) minusque historiam, vt ait ille, producere per minutias ignobiles
debet, quò plura & grauiora suppetunt in hac Columnâ indaganda.

- D In ipso huius historiæ limine, hæere me facit appellatio Prætorianorum,
quattuor illis militibus post num. 22. adscripta: vt quid enim Procellariæ
illæ, vt vocant, seu frugum repositoria, per Prætoriam cohortem, quæ ab eo
dicta est (vt ait Festus) quòd à Pretore non discederet, custodiri merebantur?
Quosnam itaque ego illos censeam, suo loco aperiam; contentus modò in-
dicasse, nostros Expositores vel hìc vel alibi hallucinari; nam pluries alio
E habitu suos Prætorianos ponunt, vt num. 104. 115. 123. & 197. Discrimen
enim digiti indicis elati, in quo, per ipsos, cardo rei vertitur, nihili prorsus est;
quia & alijs differenti armaturâ præditis conuenit, & procul à Castris, & à Præ-
torio (quem dicunt) non semel conspicitur: Imò ij, qui & Prætoriani, & ante
Prætorium excubare dicuntur, vtputa num. 314. (addam & num. 197. chartâ
licèt aduersante) digitum non eleuant, sed speciem præbent plium manu
F comprehendentium, vt dicemus istos quoque fecisse, nam digiti indices non
apparent, & hastæ, quas istos milites gestasse artifex intelligi voluit, ob fra-
gilitatem (vt Interpretes dicunt ad num. 133. & 246.) vbique sunt omissæ.
Alterum quoque discrimen gladij ad dexteram è balteo pendentis, est merè
imaginarium; nam neque milites num. 115. & 123., qui & ipsi Prætoriani
dicuntur, illud habent; & (quod hanc coniecturam euanidam reddit) inue-
G nimus hoc habitu milites vtì gregarios in opere castrametationis & lignationis,
vt visitur num. 194. 299. & alibi; & tamen ex Festo, Prætorie cohortis milites
ultra custodiam Imperatoris cetero militiæ munere vacabant, & sesquiple-
x stipendium accipiebant; imò & duplex, si Percennio credimus apud Tacitum Annal.
lib. I., qui denis in diem assibus animam & corpus legionariorum astuari exprobrat,
Prætorias verò cohortes binos denarios accipere; prout credere debemus consen-

tiente Dione lib. LIII., vbi ipsam Prætorianorum institutionem ab Augusto A
 factam sic recenset, *tum statim futuris eius stipatoribus, quò accuratiori custodiâ*
nimirum munitus esset, duplex eius quod reliquis militibus pendebarur stipendium
ut daretur, decretum est. Utque paucis me expediam, adeò parui facienda vide-
 tur ista distinctionis regula pro Prætorianis dignoscendis, (quamvis videam-
 eam amplexum fuisse ex Ioanne Antiocheno Salmasium in Not. ad Spart. in
 Seuero) vt aliam longè diuersam, & quidem veriore, statui posse non du- B
 bitem; nempe, omnes omnino milites illius temporis, gladijs ad dexteram,
 accingi solitos, præter Imperatorem, Legatos, & Tribunos, quibus parazo-
 nium præ dignitate attribuebatur, vt de suo quoque æuo testatur Polybius,
vnâ cum scuto gladium imperat, quem fert ad dextrum femur; sicque à basi ad
abacum cernere est, tribus tantum demptis (è quibus, duorum ne enses qui-
dem, sed baltei solummodo conspiciuntur) qui sculptori in tantâ iconum mul- C
 titudine per lapsum forsan exciderunt; hoc est è segmentatis vno sub num. 183.
 quem nouis typis ignotum, studio veritatis, nostræ quamvis sententiæ aduer-
 santem, reponendum monemus, pro alio quem expungimus sub num. 211.,
 vt Columnæ respondeat; duobus verò è loricatis, altero in arce num. 148.
 altero num. 182. quorum posterior, qui est ad caput pontis, potuit ex dignitate
 loci, & ex panni illius circa collum ornatu, (de quo aliàs dicemus) esse Tribu- D
 nus, & ad læuam, non gladium, sed parazonium gestare: consonantque omnes
 siue pedestres, siue equestres milites Arcus Constantini, è spolijs Traianorum
 monumentorum maiori & meliori ex parte constructi; vt Antoninianam Co-
 lumnâ, & alia marmora omittam. Ita vt non dubitem, quominus inter-
 fuisset id æternum ignorare, quàm hanc Prætorianos dignoscendi regulam edisce-
 re, vt Salmasius friuolâ iactantiâ exultauit; nisi dicere velimus, solis Præto- E
 rianis hæc bella debellata, & robora legionum otiosa remansisse; quo nihil
 nouius & absurdus: Ex institutione enim Augusti, de quâ Dio lib. LV., *vti*
Prætoriani stipant & custodiunt, domique & foris securitatem præstant, ita legio-
narij hostibus opponuntur. Scio quidem paucis antea annis sub Vespasiano aliàs
 seruatum, testante Iosepho lib. II. de Excid. *pedites utrimque gladium gestant,*
longiorem illum quidem ad sinistrum latus, nam qui ad dextrum est, palmi mensu- F
ram non excedit: sed hanc diuersitatem ipsamet duplicitas gladij exigebat, & rem
 omnino variasse, certum est ex Scriptoribus, & nos solum de Traiano & huius
 Columnæ militibus, seu alijs vnicum gladium gerentibus, inquirimus, non de
 alio tempore, aliouè armaturæ genere.

Pergo, & de hoc flumine, quod pro Drauo constanter agnoscunt, interpel-
 lo; quisnam aperuit, quòd inter tot fluuios, quibus vti, & quos pertransire G
 Traianum possibile fuit, nonnisi hunc Drauum & Tibiscum nobis monstrari
 videamus? Ast alij, inquam, melioribus fundamentis innixi, dicent, præ-
 parationem huius expeditionis processisse non à Drauo, sed à Sauo amne;
 etenim prope hunc in Vrbe Segesticâ classem instructam ad bellum contra eos-
 dem Dacos ab Augusto Cæsare, loci opportunitate allecto, reperimus; fueritque

- A hic profectò statio Classis Pannonicæ, de quâ in Grutero pag. CCCXCIII. 6. Strabo siquidem lib. VIII. appellat Urbem prædictam, *arcem in gerendo contra Dacos bello naturâ perutilem* : & quamvis aliqua in textu Strabonis confusio circa immiſſionem fluminum Pannoniæ vnius in alterum oriatur, ita vt Segestiam ad Noarium affidere deduci valeat ; tamen & locus Strabonis cæteroqui est valde suspectus, dum præsertim Sauum vult in Drauum immittere ; & res ex
- B Appiano, in libro, quem de Bellis Illyricis inscripsit, meliùs intelligitur ; ita enim Appian. ex nouâ versione seu correctione Alexandri Tollij. *Huius in ripâ Ciuitas* (de Segestanâ loquitur) *latissimo fluuiio, & ingenti fossâ munita confidet* : quâ ex causâ potissimùm Cæsar illam inuasit, *veluti belli horreum in Dacos Bastarnasque, qui ultra Istrum incolunt, habiturus*. Idem fluuius his in locis Danubius dicitur, nec multò deinde inferiùs elapsus vberioribus aquis, pro Danubio
- C Istri nomen assumit. Sauus autem Istrum influit ; erantque Cæsaris naues in eo flumine, quæ commeatum exercitui per Danubium afferrent. Ob id Segestam Urbem sibi assumpserat. Progrediente eo, Segestani Legatos destinant, quid factò opus sit ab eo exquirunt. Ille custodias accipere, obsides centum afferre imperat, vt tunc eorum Vrbe, veluti horreo aduersùs Dacos, uti valeat. De Classe apud Sirmium pariter ad Sauum, probat Lazius de Rep. Romanâ lib. XII. cap. III., concordatque Pancirolus in Notitiâ Imp. Occid. cap. LXXXI. fol. 168. num. 7. Nec immeritò is amnis alteri in receptatione Classis prælatus ; quia & Drauo placidior, vt Plinius lib. III. Hist. Natur. cap. XXV. testatur, & in eâ viâ situs, quæ in Italiam ducit, vt Strabo dicto lib. VII.
- D

Tibiscus verò nusquam non reperitur ; quamvis non tam Daciæ, quàm Iazygum regioni, tanquam vtramque determinans, (ita tradente Ptolem. lib. III. cap. IV., & communiter recentioribus omnibus Geographis) adnumerari possit, nec bene propterea num. 14. & 139. mediam Daciam abluere dicatur ; & eo pacto, vt multiformis, non iam, peculiari fluuium epitheto, tauriformis appareat. Namque, vt eius alueum recenseamus, primùm num. 139. pediatui fit peruius ; hic idem num. 146. equites equosque absorbet, hic denique num. 182. ingenti ponte, prout fluuij nauigabiles, iungitur : Quodque magis nouum est, quò plus Romani Daciam penetrant, & ab eius ostio recedunt ; eò auctior, & postremò nauium patiens efficitur. Poterant igitur, & Marisius, & Cusus, & Aura, & Alutas, & Crisius, & Valdamus, & Auchas, & Thomeas, maiori varietate, imò & forsan veritate, quandoque in scenam induci : Nam Marisius præ cæteris Straboni celebratur, quòd per eum Romani milites vasa in Dacicis expeditionibus deuehere soliti essent ; quòd præcipuus per eum esset in Daciam ingressus ; quodque ipse, & non Ister, prout num. 231. Ciaconus (non repugnante Nostrate Interprete) edicit, proximus Regiæ Decebalii reperiretur, influente in eum Sargetiâ, siue Istrigiâ fluuiolo. Alutas autem ideo videtur ad ingressum à Traiano factum in hanc Prouinciam opportunus ; quia illius fauces proximæ sunt pontis postea erecti rudibus, vt hæc omnia percurrit Lazius lib. XII. sect. II. cap. I.

Iam, quòd vinum ferant Scaphæ illæ num. 34. & 38., & ob id *Scaphæ vinariæ* audiant, (postquam onerarium nauigium ita exinanire libet) gratulor de proprietate vocabuli, & copiâ sermonis, per quam licebit, si Dijs placet, *vinarias* appellare birotas num. 196., imò & *frumentariam* Scapham num. 36. quamvis omnes sint formâ ad quamecunque vecturam indifferenti: multoquæ pressius (iuuante peculiari quâdam figurâ, & ministerio) vocassent hippaginem, vel hippagogam, nauem illam ad conuehendos equos inferuentem num. 155. (non verò *equis actam* vt malè visum est Rosinio Antiq. Rom. lib. X. cap. XX.) si Liuij, vel L. Cincij exemplum suppetijisset. Nauim quidem vinariam, exemplo Vlpiani in l. vulgaris 21. D. de furt., appellari posse, me non latet, sed eam, in quam ad cisternæ modum vinum infunditur, vt Iuriconsultus se explicat, & exemplo illustrat Baysius de Re Nau. vers. *Atque onerarijs*, eam comparando cum illis, quæ Venetias aquam venalem deferunt, non dolijs prout hîc, sed ipso ventre nauis inclusam.

Præclara illa de Danubio ad dexteram mundi partem, hoc est ad Orientem se conuertente, commentatio num. 39., totidem verbis, Pythagorâ, Platone, & Aristotele adductis, est apud Plurarchum de Placit. Philos. lib. II. cap. X. Et quemadmodum ibi non sinè contradictore res transit, cùm Empedocles pro dexterâ Meridionalem plagam statuât, idemquæ Plutarchus in Quæst. Rerum Roman. LXXIIX. Septentrionale latus à pluribus dexteram ac superiorem Mundi partem vocatam fuisse referat; sic & apud alios authores secundum scientiarum diuersitatem accipitur, nec indefinitè proferri potest: In sacrâ enim paginâ dextrum latus pro meridie ponitur, vt adnotatur super cap. XXIII. vers. IX. Iob, contradicente quamvis Blasio de Vigenere in Annot. ad Hist. Chalchond. col. 164., qui Orientem à sinistris, Occasum à dextris apud Hebræos agnoscit. Sicquæ etiam ex doctrinâ Augurum fuisse Dionysius lib. II. vbi de Romulo Rege creato, & Liuius initio lib. I., vbi de inauguratione Numæ Pompilij agitur, scriptum reliquerunt. Contrâ ex Ægyptiorum mysticâ philosophiâ, diuersum omnino idem Plutarchus aperit lib. de Isid. & Osir. vbi commemoratâ lamentatione illâ sacrâ, quâ Osiridem suum, tanquam natum in sinistris partibus, in dextris pereuntem; deplorant, hæc subdit, *nam Ægyptij statuunt, partes mundi ad Ortum Solis sitas, esse faciem; dextera quæ ad Septentrionem, sinistra quæ ad Meridiem vergunt: Ergo Nilus (quem supra dixerat pro Osiride intelligi) à Meridie labens, & versus Septentrionem à mari absorptus, rectè dicitur nasci in sinistris partibus, perire in dextris.* Ex hac eâdem Ægyptiorum doctrinâ loqui, ex antecedentibus & consequentibus, videtur Macrobius lib. I. Saturn. cap. XXI., vbi ait, *Nec solus Leo, sed signa quoque vniuersa Zodiaci ad naturam Solis iurè referuntur: & ut ab Ariete incipiam, magna illi concordia est, nam is per sex menses hibernales sinistro incubat lateri; ab equinoctio verno supra dextrum latus; sicut & Sol ab eodem tempore dextrum hemispherium, reliquo ambit sinistrum.* Quid, quòd varij rursus authores, varia ex Augurum præscripto obtinuisse, contra ea, quæ modo ex Dionysio & Liuiostatui.

- A statuiamus, asseruere? Varro etenim lib. VI. de Ling. Lat. de Templo Augurali loquens, ita ait, *Eius Templi partes quattuor dicuntur, sinistra ab Oriente, dextra ab Occasu, antica ad Meridiem, postica ad Septentrionem*. Contradicit huic, ex eâdem, ut ait, Aruspicum disciplinâ Hyginus initio libri de Limit. Constitut., apud quem hæc leguntur, *hæc ratio mensuræ constituta est ab Etruscorum Aruspicum disciplinâ, quâ illi orbem terrarum in duas partes secundum Solis cursum diuiserunt; dexteram appellauerunt, quæ Septentrioni subiacebat; sinistram, quæ ad Meridianum terrarum esset*: & in hoc eodem conuenit Fragmentum Agrarium de Limit. à Goefio nuper editum, ubi hæc insunt, *Limitum prima origo, sicut Varro descripsit, ad disciplinam rusticam (alij aruspicam) noscitur pertinere, quod Aruspices orbem terrarum in duas partes diuiserunt: dextram dixerunt Septentrioni subiacere, sinistramque à Meridiano terræ esse*. Sic quoque Poëtis &
- C Historicis meridionalia læua sunt: Lucanus de Arabibus inter tropicos sitis loquens lib. III.

Vmbra mirati nemorum non ire sinistras.

- de quibus etiam Solinus, *umbra, quæ nobis dextra sunt, illis sinistra*; nec hoc quidem firmâ & stabili obseruatione; nam apud Poëtarum principem Homerum Σκαυαὶ πύλαι *Scæe portæ*, ideo *Scææ* dicuntur, ut optimè interpretatur
- D Eustathius, eruditeque, ut assolet, obseruauit Palmerius ad Strabon. pag. 391. lib. XI., quia mare versùs, & Occidentem ducebant, quam nominis deriuationem, à Græco, atque eruditissimò Scholiaste profectam, potius amplectendam puto, quàm Seruij nostri ad lib. III. Aeneid. vers. 350., qui eam à *Scæomate*, scilicet, à cadauere Laomedontis, quod fuerat in eius superliminio, ita vocatam dixit; multòque minùs *Ascensij*, qui à *Scæo* promontorio à se confecto etymologiam deducit. Homerus ipse læua occidentalia expressè vocat in responsione Hectoris ad Polydamantem Iliad. M. vers. 237.

Τὴν δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελύβει;

Πείθεσθαι, τῶν ὅτι μετὰ πρέπιον, ὅδ' ἀλεγάω;

Εἴτ' ὅππ' δ' ἐξί' ἴωσι πρὸς ἥω τ' ἡελίον τε,

Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε πῶτ' ἱζόφον ἡέρθεντα.

- E *Auibus verò alas expandentibus inbes*

Obedire, quas minimè moror, neque curo,

Siue ad dextram vadant versùs Auroram & Solem,

Siue ad sinistram aduersùs caliginem aeream.

- confirmatque doctissimus Pindari Interpres in Prolegom. Δέξια, καλὰ δ' Ὁμήρου τὰ ἀνατολικά, ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικά, *dextera vocat Homerus orientalia,*
- G *læua autem occidentalia.*

Aliter quidem hunc Homeri locum, ex alio Odyss. lib. IX. vers. 25. Strabo intelligit, *Auroram* scilicet ac *Solem*, dextram inquam partem pro Meridionali latere, & *tenebras* siue *caliginem* pro Arctoo fumens, bis lib. I. rursumque lib. X.: sed nos, qui vanitatem definitionis impugnamus, ipsâ rei varietate, & authorum contrarietate gaudemus; & Ouidium interpretationi Strabonis accedentem

indi-

indicamus, cui Mercurius ex Athenis versùs Austrum proficiscens, à læuâ Phœniciam habebat, vt locum aliàs valde obscurum Metam. lib. II. vers. 840.

*Quæque tuam matrem tellus à parte sinistra
Suspicit, indigenæ Sidonida nomine dicunt,
Hanc pete.*

in suis Retractionibus interpretatur Iacobus Micyllus: sed clariùs eidem Poëtæ à Ponticâ regione, quæ in vniuersum Borealis nobis est, Italiam dexteram fieri videmus Eleg. V. lib. V. Trist.

*Aspice, vt aura tamen fumos è thure coortos,
In partes Italas, & loca dextra firas.*

Plinio denique Varronem sequuto, *leua sunt exortina, & dextera occidua*, sic enim cap. VIII. lib. II. tradit, *omnium autem errantium syderum meatus, interque ea Solis & Lunæ, contrarium Mundo agere cursum, idest leuum, illo semper in dextram præcipiti; eodemque libro cap. LIV. leua [fulgura] prospera existimantur, quoniam læuâ parte mundi ortus est*, repetitque iterum lib. VI. cap. XXII., *Legatis ex Taprobane mirum accidisse, in nostro hoc climate, Solem à læuâ oriri, & in dextram occidere.*

Aliunde etiam destruitur hæc regionum determinatio; (vt augurali verbo vtar) quia effigies Danubij non consideratur tanquam versùs suos fontes iacens; sed, vt alibi notauimus, ad dexteram exercitus, illum, vt Daciam petat, traicientis; & sic versùs eius ostia: vnde hæc Pythagorica traditio conuertitur in Plinianam, & suâ dexterâ, non decursum ad Orientem Solem, sed originem ad Occasum nobis aperit.

Tantum verò est in hac doctrinâ inanitatis, vt ipsemet Nuperus Interpres, hunc ipsum Danubium, eodem corporis situ, in primo, vt hîc, exercitus traiectu in Antonini Columnâ geminatum Tab. V., Septentriones facie manuque respicere dixerit, contrâ quàm ex tot Philosophorum placitis hîc euulgauerat: adeò illi placuit (vt quantum fieri potest eius variantes sententias excusemus) Arnobij Aduer. Gen. lib. IV. altiùs petita tam diuersarum de hac re opinionum inanitatis ratio, *Dij leui*, ait Arnobius, *à læuâ sinistrarum tantum regionum sunt præfides, & inimici partium dextrarum*, quòd quânam istud ratione dicatur, quouè animi sensu, neque ipsi nos assequimur, nec à vobis confidimus posse in aliquam lucem communis intelligentiæ perducì. Iam primum enim Mundus ipse per se sibi neque dexteram, neque læuam, neque superas regiones, neque imas, neque anticam habet, neque posticam. Quicquid enim teres est, atque ex omni parte rotunditatis solida conuexione conclusum, nullum habet initium, nullum finem. Vbi finis & initium nullum est, esse aliqua portio sui nominis, & initium non potest: paucisque interiectis, si orientem Solem respexero, cardo mihi frigoris & Septentrio fit læuus; in quem si ora traduxero, erit mihi sinister Occasus, qui ab Sole posterganeus habebitur. Rursus verò, si iecero plagam in Occiduam lumina, in vocabulum sinistri Auster & Meridies transit; in quam si me partem necessaria temporis circumegerit ratio, fit vt Oriens læuus, immutatâ corporis conuersione, dicatur.

A Lusimus suprà in nomine scaphæ vinariæ, vt hîc seriò tale onus immutare-
 mus in scaphâ, eam si libet acetariam nominando; & omnino alleuaremus in
 Romano milite: absonum enim est à castrensi disciplinâ, quam lapsam & extin-
 ctam refouisse, ac reformasse Traianum, non semel in Panegyrico Plinius
 prædicat, inter onera militaria, de quibus num. 44. præsentè ipso Traiano, &
 ex suggestu num. 62. inspectante, vini lagenam connumerari; vinum enim
 B nunquam bibisse milites, sed aquâ, aut ad summum poscâ, ex aceto & aquâ
 confectâ, prisco more vigente, contentos fuisse, pluribus probat Lipsius de
 Milit. Rom. lib. V. Dial. XVI. cùm nec ipsum nomen vinandi, Græcorum
 οἰνίσκω respondens, (quod sollempne apud ipsos fuit in vini præparatione
 exercitibus comparandâ) inter alia pabulandi, frumentandi, lignandi, seu ma-
 C teriandi, similiaque militaria ac castrensia verba, Romanus sermo, in huius
 abstinentiæ testimonium, vnquam admiserit: solùm enim occurrit mentio
 officij VINARIARII. IN. CASTRIS. PR. in marmore apud
 Gruterum pag. MCXVI. 17. , ex quo non destruitur nostra de militibus in
 expeditione, & vigente exactiori disciplinâ, obseruatio: quia Vrbani otium
 in Prætorianis, & vetus mos in deterius postea lapsus, (cùm de tempore inscrip-
 tionis non liqueat, & nomen ipsum nouum videatur) aliud inducere potuerunt.
 D Facit, inquam, ad rem nostram singularis Spartiani locus in Hadriano, vbi
 eius duritiem *vitam militarem magistrantis* commendans, subdit, *cibis etiam*
castrensibus in propatulo libenter utens, hoc est larido, caseo, & poscâ, exemplo
Scipionis Aemiliani, & Metelli, & authoris sui Traiani: prout etiam alius
 in Paneg. Plinij num. 137. *diuersam aquarum, calique temperiem, vt patrios*
fontes, patriumque sydus ferre consueuisti; non enim decuit, Imperatorem abste-
 E mium, milites vinosos habuisse. Nec nouum, aut peculiare Romanis militi-
 bus fuit vino abstinuisse, quia & Carthaginienfes in exercitu vinum non gusta-
 bant iam ante Platonis ætatem, anno V. C. CDVII. demortui; ita enim ille
 de ijs testatur lib. II. de Legib. in fine. *Inter aliorum etiam negotiorum occupationes,*
non illum quidem calculum ponerem, fas esse huic Ciuitati vel homini indulgere
ebrietati. Quin etiam magis quam Cretensium & Lacedæmonum legum usum,
 F *Carthaginensium legem amplecterer, vt ne quis vnquam in exercitu vinum gustet,*
sed illo omni tempore aquæ potio adhibeatur: & Aristoteles I. Oeconomic. cap. V.
 in eandem sententiam, ita ait, *Quoniam autem vini potu etiam liberi petulantes*
effici solent, & in multis gentibus hoc liberi quoque homines abstinent, vt in Castris Car-
thaginienfes; patet, quòd vel nihil vini, vel perquam parùm contribuendum sit. Aceto
 igitur cupæ illæ num. 34. & 38. repletæ dicantur: nec deteriore disciplinâ
 G hæ præparationes indicent, quàm de suâ in Persas expeditione Iulianus Impera-
 tor Epistolâ ad Libanium XXVIII. ostendit. *Naues fluiuariiles* (ait ille, veluti
 ex hac Columnâ instructus) *implentur frumento, vel potius pane cocto, atque aceto.*
 Clauis æneis scimus antiquos fuisse vsos in fabricandis nauibus, Vegetius
 siquidem cap. XXXIV. lib. IV. docet, ex magno ipse Archimede curatore ac præ-
 fide fabricæ nauis Hieronis edoctus, vtiliùs æreis clauis, quàm ferreis compingi;
 sed

sed in alijs terrestribus operibus, tumultuarijs plerumque, & minimè manfuris, atque superfluum, inutile, ac dispendiosum puto; aptiusque pontem num. 98; aliasque similes itinerum complanationes, ferro confici, mihi persuadeo.

Archifaber iste num. 102. (Architectum seu *Capomastro* nimis triuiali verbo inuertunt) qui militibus ad fossam operantibus præsidere dicitur, non potuit esse nisi ipse Centurio; ad hunc enim ex Vegetio lib. III. cap. VIII. opus metiri pertinet; prout ab eo fossa inspicitur ac mensuratur, & vindicatur in eos, qui negligentius fuerunt operati, idem Vegetius lib. I. cap. XXV.: dixeratque etiam Polybius de Mil. Rom. apud Lipsium lib. V. dial. V. diuiso autem latere unoquoque per manipulos, curam partium Centuriones gerunt, &que assistunt; uniuersi autem operis probationem, duo Tribunorum: facitque gestus ipse, fossam, tanquam ex lege, fieri imperantis; nec dissentit habitus & ornatus, uti dicemus, cum de rebus militaribus sermo erit.

De Prætorianis num. 104. nihil sinceri ut iam tetigimus. Imò quod hic & alibi dicitur Prætorium, est tota & integra Castrorum circumuallatio, in arctum coacta ad rei significationem, non ad mensuræ fidem. Qui igitur ita distinguunt, ut vno ambitu Castra, alio Prætorium contineri credant, Traiani præsertim tempore; ij certè Frontini sui non meminerunt Stratag. lib. IX. cap. I. exempl. XIII. originem & veritatem huius praxeos explicantis, per hæc verba, *Castra antiquitus Romani, ceteræque gentes per corpora cohortium, velut mapalia, constituere soliti erant, cum solos Urbium muros nosset antiquitas. Pyrrhus Epirotarum Rex, primus totum exercitum sub eodem vallo continere instituit. Romani deinde victo eo in campis Arusinis circa Urbem Beneuentum, Castris eius potiti, & ordinatione notatâ, paulatim ad hanc usque metationem, quæ nunc effecta est, peruenerunt: quæ eoufque vera sunt, ut plures earumdem partium exercitus, tres nempe C. Nerbani, Cæsaris Octauiani, ac M. Antonij apud Philippas, quoniam diuersis locis habere Castra parùm videbatur tutum, commune vallum haberint: Exercitus verò Bruti & Cassi (verba sunt Dionis lib. XLVII.) scorsim quidem, ut videbatur, uterque, sed re ipsâ coniunctim castrametati sunt; erant enim Castra, quò facilis in officio retineri milites poscent, inter se diuisa; sed intervallo, fossâ erat valloque munitum, ac utraque Castra vno ambitu comprehendebantur: nec secus Scipionis, Labieni, & Petreij copias coniunctas, vniis Castris factis ad eò tutè consedisse, tradit Hirtius de Bell. Afric., quàm noxiè postmodum, & ad internecionem exercitus, in terna castra dispersitus legitur, tum apud eundem, tum apud Plutarchum in Cæsare. Si verò Castra augere & dilatare oportebat, non ea loco proxima fuisse, (ut isti volunt) sed aliâ nouâ, atque ampliore munitione vetera circumplexa reperimus, ut Pompeium ad Dyrrachium fecisse, Cæsar tradit lib. III. Bell. Ciu. Cæsar paullo ultra eum locum Castra transiulit, paucisque intermissis diebus, hæc eadem Pompeius occupauerat, & quòd eo loco plures erat legiones habiturus, relicto interiore vallo, maiorem adiecerat munitionem; ita minora Castra inclusa maioribus, Castelli atque Arcis locum obtinebant. Scio, hoc Frontini effatum, Lipsio, optimo quidem iure, non placuisse lib. de Mil. Rom. V. Dial. I., sed quò antiquior, & ipsis Troiani belli tempo-*

ribus

a. ribus vsurpata castrametatio sub eodem vallo, eò magis explodenda hæc, veluti
 per mapalia, Neoterici distributio. Quid autem hæc Castrorum multiplicatio
 sibi velit, iam attuli Cap. superiori, neque hîc repetam; sed id tantum subne-
 ctam, per milites illos num. 104. veluti excubias agentes, eam militum partem
 designari, *quæ vacans ab opere, ad propulsandum hostium incursum ordinatur in*
acie, & ipsos protegit operantes, vt idem Vegetius citato lib. VIII. faciendum
 B. monet; exemplumque dat Ammianus lib. XVI. ijs verbis, *dum Castrorum opera*
maturè consurgunt, militis pars stationes præten dit agrarias.
 C. Idem dixerim de Veteranis & Triarijs; nam nihil in ijs diuersi ab alijs legio-
 narijs militibus animaduertere scio, per quod ita denominari mereantur: Imò
 vt habitu inter se differunt ij, qui Veterani primò vocantur num. 97., ab alijs
 num. 259., (hi enim scuto, & loricâ segmentatâ, alij clypeo, & duplici thorace
 D. muniuntur, ac insuper chlamydem gerunt) ita, nullâ varietate distinguuntur
 Veterani hi num. 259., seu 296. à Triarijs num. 208. vel 269., nec Triarij,
 siue mauis Veterani à Pretorianis num. 104. Quid aliud igitur hoc est, quàm
 indoctis imponere, & vanis ac obsoletis nominibus eruditionem ostentare, &
 credulitate legentium abuti? obsoletis inquam, quia Triariorum nomen hoc
 Traiani tempore à militiâ recessisse, plusquam credibile est; nam Liuius & Dio-
 E. nysius contemporanei authores, de eorum munere discordant, dum de illis
 vterque meminit circa idem tempus Belli Latini: Liuius enim lib. VIII. com-
 mendat eorum vsum in recipiendo in interualla suorum ordinum Principes &
 Hastatos, sicque pugnam reintegrando. Dionys. verò lib. V., & rursus lib.
 VIII. & IX. nonnisi ad custodiam Castrorum destinatos dicit, etiam tempore
 pugnæ; ita vt ex horum discordiâ appareat, eos non de militiâ tunc vigente
 loquutos, de quâ minimè poterant adeò esse ignari, vt diuersa, imò contraria
 traderent, sed de iam in defuetudinem inductâ. Quin etiam ipse Varro, licèt
 longè antiquior, (Ciceronis enim tempore vixit) eodem pacto Triarios iam à
 militiâ recessisse testari videtur, inquiens lib. IV. de Ling. Lat. *Triarij quoque*
dicti, quòd in acie tertio ordine extremeis subsidio deponebantur. Sicque Vegetius
 de ijs tanquam de antiquato militum ordine loquutus est, vt patet lib. I. cap.
 F. XX. & clariùs lib. III. cap. XIII. in illis verbis, *quos antiqui Triarios appellabant.*
 Et quamuis Erasinus in Adagio *Res ad Triarios redijt*, conetur probare ex
 Vopisco, eos adhuc tempore Firmi Imperatoris reperiri, tamen loco *Triarij*,
 Casaubonus in *Notis Tritanum* legit num. 19. Alio etiam non leui argumento
 hoc idem comperimus, quia inter authores Gromaticos, Polybius vigente tunc
 G. eâ militiâ, (habuit enim suos Triarios exercitus L. Æmilij Paulli in Macedo-
 niâ, vt ex Liuiò lib. XLIV.) multoties de Triarijs, eorumque pedaturâ & mu-
 neribus loquitur: apud Hyginum verò, qui Traiani tempore scripsit, vt pro-
 bat Lipsius I. Elect. XV. summum de ijs silentium, in prolixâ commemoratione
 omnium graduum militiæ, tam Romanæ, quàm auxiliaris; vt proinde, rectè
 eorundem recens Commentator Anonymus R. H. S. non semel affirmet,
 Marium, qui multa in militiâ immutauit, & hoc ordinum discrimen sustulisse.

Et ut quæ de Veteranis animaduertenda remanent expleamus : quamvis ad num. 296. dicatur, Veteranum illum distributioni frumenti fuisse præpositum; puto tamen & hoc gratuito asseri, nec ullâ authoritate inniti. Quid enim dignitatis Veterano tribueret, frumentum per se metiri? Atqui huic rei præfici, & *Mensorum fraudes coercere*, iam ultra sortem priuatæ militiæ fuisset: erat enim *Tribunorum officium*, vel eorum, qui exercitui præsunt, ut disponitur in l. 12. versùs finem D. de re milit.

Quatenus autem dicatur, id colligi ex lapide Carpenfi apud eundem Gruterum fol. DXX. 8. VET. EX. NUM. FRUM. LEG. IIII. FL. *Veterano ex numero Frumentariorum Legionis quartæ Flaviæ*; aduerti debet, malè pro eodem accipi munus Præfecturæ frumenti distribuendi, ac simplicis Frumentarij: horum enim officium in perquirendis frumentis, aut obseruandis ijs, qui ea contra legem asportarent, versabatur; & secreta explorantes per calumnias & delationes, malis Principibus pessimè inserviebant, ut demonstrat ex Spartian. Casaubonus in Hadr. ad pag. 8. num. 18. : & insuper casu accidere potuit, quòd ille & Veteranus, & simul Frumentarius existeret: quia alioquin aliæ inscriptiones apud eundem, Frumentarios absque adiectâ Veteranorum qualitate (aliàs memorabili & titulo dignâ sepulchri) pluries appellant; quâ de re adde etiam hæc exempla inscriptionum, ultra eas, quæ in Grutero habentur.

IOVI. OPTIMO. MAXIMO
DOLICHENO. VBI. FERRVM. NASCITVR
C. SEMPRONIUS. RECTVS
CENT. . FRUMENTARIVS. D. D
Apud Scriptorem Vitæ Colorij.

D M
T. FLAVI. FRVENDI
FR. LEG. VIII. AVG
M. S A B I O N I V S
C I N N A . E T
L. FLAVIVS. TERTIVS
ET. C. MELLONIVS
SEVERVS. FR. LEG. XXII
PR. H. F. C

Horto de Vecchijs ad Arenulam.

Sed frustra coniecturas adhibemus, quando hæc alia inscriptio apud Gruterum pag. DLXV. 11., excludit hanc de Veterano Frumentario traditionem; dum constat, eum non plusquam XXXV. annis vixisse; nec propterea vicena stipendia conficere potuisse, cum non ante XVII. annum militiam ingrederentur, ex C. Gracchi, imò ex vetustissimâ Seruij Tullij lege, de quâ Gellius lib. X. cap. XXIIIX., ut doctè probat Lipsius de Milit. Rom. lib. I. Dial. II., & ex innumeris Gruteri lapidibus comprobatur, si anni stipendiorum cum ætatis annis conferantur.

V A L . R V F O . M I L
FRVM. LEG. VII. G
E M . Q V I . V I X I T
A N N . X X X V . D I
E S . V I I I . P O M P E I A
B A S S I L I A . C O N
I V X . C V M . Q V O
V I X I T . A N N . V
M E N S . I I . B . M . F

A Propriè tamen credo, hunc militem *Mensoris frumenti numerorum* munus exercuisse, quale ministerium tum ex dictâ lege 12. D. de re milit., tum ex lapide Moguntino apud Gruterum agnoscimus pag. DCXXXI. 8. LVCIVS LVCINVS MENSOR FRUMENTI NVMERORVM; quæ etiam erogatio suum forsan Quæstorem habuit, notis illis Q. N. A FRUMENTO *Quæstor numerorum à frumento distribuendo*, designatum.

B VOLVSIAE · ARBVSCVLAE

PALLAS · Q · N

A F R V M

CONTVBERNALI · CARISSI

M AE · E T · S I B I

P E R M I S S V · D E C

C *Grut. pag. DXCIII. 2.*

Hoc inquam *Mensoris frumenti numero-um* munus, idem fuisse videtur, sub alio quamvis nomine, ac istud *Dispensatoris Castrorum*, quod in sequenti inscriptione inuenimus, inter nostras ineditas :

D ASTVS · DISPE* SATOR

CASTRORVM · ET · VLPIVS

DIADVMAENVVS · ET · ONESIMVS

ET · IVLIANVS · FRATRES

FECERVNT · ET · CLAVDIA

MARCIA · AELIA · POLLA

FECERVNT · S I B I · ET · SVIS

LIBERTIS · LIBERTABVS

QVAE · POSTERISQVAE · EORVM

HIS · MONVMENT · ITVS · AMBITVS · PRAE

STARI · DEBETVR

*sic

quod etiam *Dispensatoris*, seu *Prorogatoris* officium, agnouit vetus Scholiastes in Persium Sat. II., & à *roga*, siue erogatione militari, posterioris verbi etymon deriuat Nicolaus Rigaltius in Glossar. verb. ПОГА.

Alia Præfectura FRUMENTI DANDI, de quâ Frontinus de Aquæduct. lib. II. num. 87., virorum proconsularium, & consularium propria, vt in Grutero pag. CLXXXIIX. 1. CDXL. 2. CDLXXI. 6., & MXCI. 8., huc certè non pertinet; sed distributionem illam frumentariam in plebem respicit, de quâ Vincentius Contarenus agens, peculiari tractatiunculâ, ingenij sui vires, atque iram simul in Lipsium effudit, cap. IX. num. XXVI. Silet Contarenus de loco ad frumentarias eiusmodi largitiones destinato: at nos in ijs porticibus id factum putamus, qui à L. Minucio Augurino nomen acceperunt, vnde Minucia, seu Mimitia frumentaria nuncupatio temporibus Rufi & Victoris adhuc perdurabat. En rei vestigium apud Gruterum, pag. CLXXIII. 1.

TI · CLAVDIVS · AVGV · LIB
 IANVARIVS · CVRATOR
 DE · MINVCIA · DIE · XIII
 OSTIO · XLII ^{VS} ET
 AVONIA · TYCHE · VXSOR · EIVS
 PITVANIANI · SOLARIA · DE · SVA
 IMPESA · FECERVNT

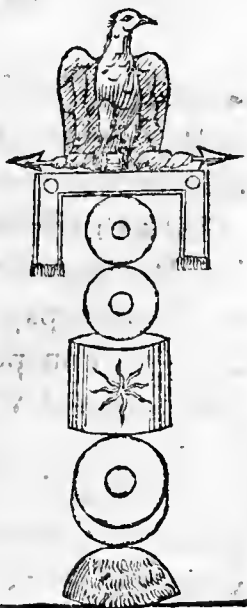
quam rursus inscriptionem illustrant duæ sequentes inter meas ineditas,

D · M	C · SERGIVS · C · F · ALCIMVS
C · VIBIVS · C · F · CELER	VIXIT · ANN · III · MENSIB · III
VIX · ANN · III · MENSIB · XI	DIEBVS · III
FRVM · AC · D · VII · OSTIO · XV	FRUMENTVM · ACCEPIT
VIBIVS · CELER · F · SVO	DIE · X · OSTIO · XXXIX
<i>Genazzani ex Camelo.</i>	SERGIVS · ALCIMVS · F · SVO

Ex Sponio.

ex puerili ætate eorum, qui frumentum statis diebus & ostijs, ad confusionem vitandam, acceperunt, ad eos pueros pertinentes, quibus ab initio Imperij Traianus alimenta assignauit, donec (vt ait Plinius in Paneg. num. 223.) *alimentis ipsius ad eiusdem stipendium peruenirent*, hoc est, ad legitimæ militiæ ætatem, post XVII. annum, vt lege postea latâ constituisset Hadrianum, refert I. C. in l. Mela ait 14. D. de alim. & cib. legat.; de quâ etiam puerili alimentorum præstatione nummos quattuor collegit Æneas Vicus in Traian. pag. 9. num. I. II. & III. sub II. consulatu, & sub V. pag. 15. num. XXIX.

Proximè ad hanc nostram accedit alia frumenti erogatio, quam ærea lamina è regione posita ostendit; dignissima sanè quæ lucem publicam aspiciat, & è Museo Nob. Viri Syluij Allij Macarani ad literatorum notitiam perueniat. Quod vt accuratiùs fiat; aduertendum est, in summâ tabulâ, atque in parte eius mediâ, aquilam legionarem fulminiferam cum pendulis, & clypeis, alijsque ornamentis castrensibus, quales sæpe in Columnâ videntur, infixam fuisse, hoc exemplo: ad angulos verò hinc inde, simplices aquilæ cum fulmine extabant. Notabis insuper, memoriam consulatus Getæ, à Caracallâ, deletò etiam proprio nomine, (nam cum Bassiano fratre III. Geta Cof. II. processit) post fratricidium, Getamque hostem ab exercitu renunciatum iuxta Herodianum lib. II., abolitam; capitale enim fuit, vt ait Xiphilinus lib. XXII., *si quis vel solum nomen Getæ scripsisset; aut pronunciaffet, adeò ut, ne Poetæ quidem in Comædijs eo nomine deinceps vterentur, fuereque proscripta bona eorum omnium; in quorum testamentis id nomen inuentum est scriptum*. Ita tamen deletum hic nomen Getæ apparet, vt indubia nominis ipsius in quartæ lineæ lacunâ hæc supersint vestigia P · SEPTIMIO · GETA · II ·; vnde necessariò infe-



ratur,



IMPP· SEVERO · ET · ANTONINO · AVGG·

BRITTANICA P S ET· IVLIAE · AVG· MATRI· AVGG· ET· CASTROR·

CV·II· II·COS· C· IVNIO· RVFINO· PR· C· IVNIO· BALBO· S· PR·
M· VLPPIO· CONSTANTINO · TR · C· ATTICIO · SPERATO · 7·
GENIO · 7· II· QVI· FRUMENT· PVBL · INCISI SVNT· KAL · MARTIS
DESVO· POSVERVNT· QVORVM· NOMINA· INFRA· SCRIPTA· SVNT· MILITES· FACT

ANVLLINO· II· ET· FRONTONE· CoS

T· SCVTRIV S· T· LIB· FAB· SABINIANVS· ROM· M· F· PR· K· IVN· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVKC
M· ANNIV S· M· FIL· FAB· PRIMITIV S· ROM· M· F· VIII· K· AVG· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVKC
T· FLAVIV S· T· FIL· MAEC· ALEXANDER· NEAP· M· F· VIII· K· AVG· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVKC
A· CERVIDIIVS· A· FIL· IVL· REPOSTV S· VTIN· M· F· VIII· K· AVG· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IV
L· LAELIV S· L· LIB· THARS· IVLIANV S· CILIC· M· F· VIII· K· AVG· M AGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVK
Q· VALERIV S· Q· FIL· IVL· FELI X· KARTH· M· F· VIII· K· AVG· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVK
C· SATRIV S· C· FIL· FAB· NEPTVNALIS· ROMA· M· F· III· ID· AVG· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVK
Q· MINVCIV S· Q· FIL· ARN· FLAVIANV S· KARTH· M· F· XVI· K· NOV· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVKC
M· GARGILIVS· M· FIL· FAB· IANVARIV S· ROMA· M· F· VI· K· NOV· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVKC
M· CALVISIVS· M· FIL· VIP· FORTVNATVS· HADR· M· F· ID· NOV· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVKC
T· MVTLIV S· T· FIL· ZOSIMV S· MACED· M· F· VIII· ID· DEC· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVK
C· AVFIDIV S· C· FIL· ARN· RESTITVTVS· KARTH· M· F· VIII· ID· DEC· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVKC
M· ARRIV S· M· FIL· FAB· CASTO R· ROMA· M· F· VIII· ID· DEC· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVKC
ADIVT L· CASSIV S· L· LIB· AGOR· LEPIDV S· REGIO· M· F· III· K· IAN· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVK

SEVERO· ET· VICTORINO· CoS·

Q· SOSIV S· Q· L· IVL· THEOMNESTVS· REGIO· M· F· K· FEB· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVKC
LIB· L· SEPTIMIV S· L· LIB· FAB· HYGINV S· ROMA· M· F· ID· FEB· MAGNO· PR· FPAD· X· T· CXL· IVK

ITEM· PRINCIPALIBVS· QVIBVS· HONOREM· HABVERVNT·

P· TVTICANIO· HERMETI · B· PR· P· AELIO· STEFANO · LIBR · I · D·

L· CORNELIO· HONORATO· VEX· 7· L· CORNELIO· HERCVLANO· OPT· 7

M· SENTIO· VITALI· TESS· 7 CVRA· AGENTE

L· CORNELIO· L· F· HONORATO· VEXIL· 7

ET· L· CORNELIO· L· F· HERCVLANO· OPT· 7

ratur, ut diximus, nomen Bassiani fratris, & in consulatu collegæ (sic enim A
alia quoque vetus inscriptio apud Gruterum pag. XLV. 13. euincit) è superiori
tertiâ lineâ ablatum: & similiter sub τῷ BRITTANICA P S, quæ fuit ex
TRIBVNICIA POTESTATE corrupta suppletio, initio secundi versus,
fulci priorum harum literarum ET · GETAE · CAES · remaneant.

Hinc igitur abolitio nominis Getæ in veteribus monumentis adeò frequen- B
ter incurrat; quin etiam excisi visuntur eius vultus à clypeis, quibus aquilæ
legionares ornantur, imò & integra eius imago, in Arcu Argentariorum ad Fo-
rum Boarium: idemque obseruauimus in tribus sequentibus marmoribus post
Gruterum detectis;

IVLIAE · DOMNAE · AVG · MATRI VALVAS · SIGNA · DEORVM · AVGV
CASTRORVM · MATRI · AV Q · BADVSIVS · Q · L · DELPHICVS
GVST · · · · IMP · CAES · L · SEP VI VIRI · ET · VI VIRI · AVGVSTALES
TIMI · SEVERI · PII · PERTINACIS DEDICATIONE EPVLV C

AVG · CONIVGI · Q · SILICIUS
VICTOR · ET · C · TADIVS · FOR
TVNATVS · OB · HONOREM
FLAM · SVI · PERPETVI · STA
TVAM · CVM · BASE · EX · HS · BI
NIS · MILIBVS · N · LEGITIMIS · AD
IECTIS · TERTIS · EX · DECRETO
PA GANORVM · PAGI · MERCV
RIALIS · S · P · F · IDEMQVE · DEDI
CAVERVNT

IVLIAE · AVG · MATRI · CASTROR
ET · AVG :: D · D · PVBL
*Pisauri in Porticu ad Carceres. Extat apud
Gruterum pag. MXIX. 5. sed mutila.*

IVLIAE · DOMNAE
AVG
MATRI · AVG · N ·
ET · CASTRORVM

Hortis Vrsinis ad Esquilias.

Florentiæ ex Africâ aduectâ.

quæ magis adhuc accuratâ malignitate, vbi nostra lamina, Iuliæ, *Matris Au-* E
gustorum titulum relinquit; ista siue notam pluralitatis filiorum amiserunt, siue
N literam (ut in postremo) in vicem G receperunt, ut *Augusti nostri*, solius
nempe Caracallæ nomen, vel inuita, propagarent.

Iulia Domna frequentem in nummis appellationem, (quam, primum pro-
priumque huius Augustæ nomen vult referre Tristanus in *Iul. tom. II. pag. 19.*) F
in lapidibus quoque hic ostendimus, semel tantum Thesauro Gruteri inieritam
pag. CCLXVI. 7., ibique à Scaligero in IVLIAM DONINAM ineptè
deformatam. Corrigendam simul moneo amici viri interpretationem ad eam
I. inscriptionis clausulam EX · HS · BINIS · MILIBVS · N · LEGITIMIS ·
ADIECTIS · TERTIS, *ayans pour cet effet destinè la somme de deux mille Ses-*
terces de leur juste valeur, avec un tier adjoûtè &c.; cum de legitimis tertijs G
VSVRIS ibi sermo sit; in I. eos qui 26. C. de vsur. disertè explicatis.

Abrasum itaque nomen Getæ, ut in hac laminâ, alibi pariter cernitur: illud
vix alibi conspexeris, caput Iuliæ Domnæ, uti *Matris Castrorum* laureâ coronâ
& lemniscatâ insignitum. Adest quidem nummus Hadriani mediæ magnitu-
dinis in Musco Christinæ Augustæ, in cuius auersâ parte caput Sabinæ laurca-
tum

A tum V. Cl. Franciscus Gottifredus agnouit, & pro tali in Indice Francisci Cameli adnotatus est; sed Patinus pag. 206. ad cultum quendam insolitum capitis retulit, prout fecerat Angelonius, qui prior nummum vulgauerat, inter alios Hadriani num. 67. : nostra verò Iuliæ effigies indubiè lauream, viri coronæ parem, in ornatum assumpsit.

B Neque hæc distributio ea erit, quam Columna ostendit; cùm non vniuerso exercitui militaris annona, sed paucis, & selectioribus quibusdam militibus è publico frumentum assignatum appareat: nouitatis attamen gratiâ, & vt docti de eâ dijudicent, tabulam apponere visum fuit. Notas illas obscuriores post nomen, tribum, patriamue cuiusuis militis, quæ plana sunt, ita tentamus, *Miles Factus PRidie Kalendas IVNij MAGNO PRasato Frumentum Publicum Accepit Die X. Titulo* (ostij scilicet, vt geminæ nostræ inscriptiones docent)

C CXL. *Incisus Urbis Karthaginensis Conditio*: vt Afer iste Imperator, è suæ Prouinciæ amplissimæ & feracissimæ conditis, liberalitatem in milites hosce exercuisse ostendatur.

Plurimam gigni confusionem, & ineptam interpretationem deduci video, dum planè diuersæ actiones, vel pro eadem, vel pro inter se successiuis habentur. Et quamuis sculptor pluribus in locis prouiderit, interpositâ arbore à summo ad imum ipsius spiræ; hoc tamen distinctionis signo non animaduerso, Expositores suæ historiæ filum, quantumuis interruptum, connectunt. Huius generis aliqua adnotabo, vt vnusquisque eandem admonitionem, vbi opus fuerit, applicet.

Et primò, in oppugnatione, quam Daci aduersus oppidum à Romanis occupatum intentant num. 148., nauem frumento onustam num. 151. subsidio obsessis venisse fingitur: cùm è conuersò, ab illâ Populi Romani Coloniâ (vt ex adiuncto amphitheatro colligitur, & ijdem Expositores alibi hoc argumento coniungunt, hoc est num. 242.) ad aliud Oppidum num. 158. commeatus deducatur: ibi enim ad nauem comportant, prout hìc è naui efferunt: nisi aduersandi studio, etiam aduerso nauigio, obuersis remigibus, & gubernaculis pro rostris ad findendum amnem vsos fuisse, etiamnum asseratur: & Traianum inermem, alibi properantem, noctu quidem sed cum funalibus (ita nimirum globos illos, seu clypeos ouatâ specie in signorum apicibus, peruerterunt) vt nemo non videat, suppetias obsessis ferre. Cui & illud adiungitur, Traianum adeò remigibus destitutum fuisse, vt & Dacos captiuos ad remum adigeret; quod & si factum aliàs à Romanis Ducibus legitur, ita enim signanter Scipio captâ Carthagine nouâ, *ex robustissimis inter captiuos remiges suppleuit*, vt tradit Polybius lib. X. num. XVII.; neque tamen hìc probatur occasio, nec vllâ diuersitate vestitus inter remiges ipsos, talis diuinatio fulciri potest, quia omnes eodem pacto induti cernuntur; vt hinc liceat eorum habitum præfinire, tuniculâ quæ brachia exerta relinquat (colobio seu exomide antiquis dictâ, vt probat Ferrarius de Re Vest. lib. III. cap. VIII.) ac sagulo, in nodum super humerum, vtrumque religato, constantem.

Sicque

Sicque paullo ante, legio quæ sequitur aquilam num. 128. commiscetur cum alijs aquilis 129. & 130. ; licet intermedia sit lignatio militum num. 128. Itemque Traianus prælio interesse dicitur, qui potius ante Castra, vel Oppidum illud 131. euentum expectat, postquam vnam & alteram legionem pugnatum miserat, non totis viribus decertaturus.

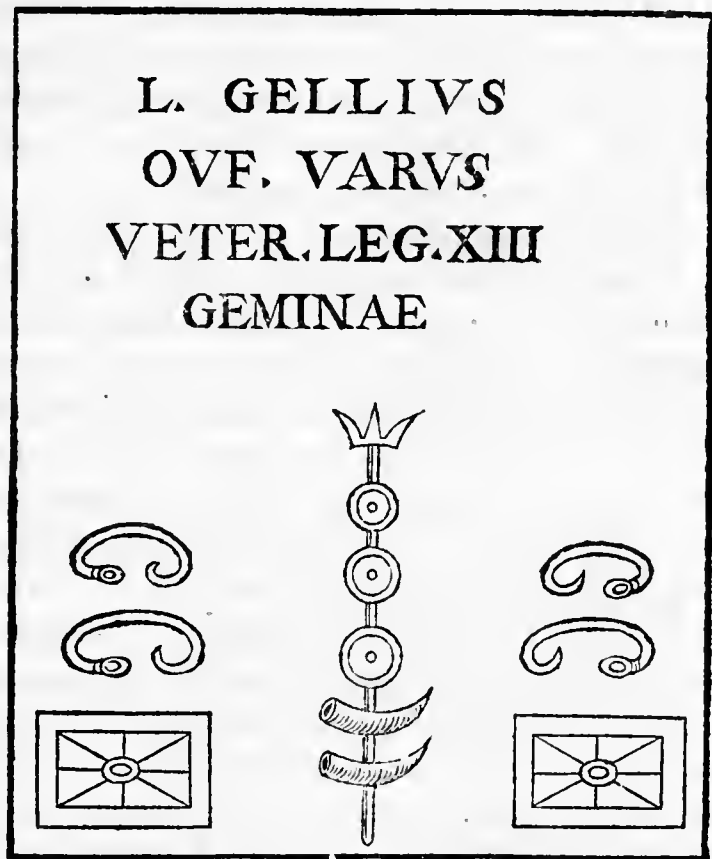
Nunquam pariter animum inducam, profectioem exercitus, quæ nobis describitur num. 269., incipere à leui armaturâ num. 275. ; quia licet Vegetius lib. III. cap. VI. doceat, etiam in itinere leuem armaturam præmittendam : tamen inanis operæ est, hæc tam exactè in marmore quærere, vbi summatarum res attinguntur, imò vix indicantur ; nam si ad Vegetij normam exercitum ambulare dicamus, deficiunt equites in primo agmine ; & impedimenta ac vehicula, quæ inter postremos ordines num. 270. visuntur, in medio collocari debuissent ; & postremò Oppidum & Castra, quæ in medio occurrunt, hanc exercitus ordinationem penitus interuertunt.

Hæc de re verbum non amplius addam, postquam verba conferta inter Romanum num. 279., & Dacum num. 280. paulisper auscultauero. Hi ne, inquam, deditionem meditantur, qui mox infensis animis adeò acriter pugnant ? & Centuriones ideo ibi frumentatum milites educunt, (Centuriones enim ex chlamyde & clypeo eos esse aio, quos Excubitores vocant) vt cum isti in suburbicario (sic volunt) agro inimicæ Urbis fruges vastant, illi per otium obiter bellum componant, (vt olim Excubitores Romanorum & Gallorum sub Brenno, teste Plutarcho in vitâ Camilli) & sub ipsis mœnibus cum hoste transigant ? Certè eximij operis hanc sculpturam esse non ignoro, non tamen hætenus animos in eius imaginibus introspexi, prout Neotericus, qui turbationem, pauperem, deditionis cogitationem agnoscit, & tantum non verba refert ; ita vt minùs mirum iam sit, quod Plinius lib. XXXV. cap. X. de Aristide Thebano prædicat, *Is omnium primus*, ait ille, *animum pinxit, & sensus omnes expressit, quos vocant Græci ethe : item perturbationes ; pinxit & supplicantiem penè cum voce.*

Ingens etiam pathos excitant, & Ixionis tormentum verbis extollunt, in illo milite, vt aiunt, rotæ alligato sub num. 164. Attamen ne videntes perturbentur, sciant ex nobis, rotam illam pœnalem merum pictoris deliramentum esse : atque humaniori spectaculo virum quempiam inter spolia, & impedimenta super curru iacentem conspici, qui vulneratus aut ægrotans ad curandum asportatur ; (proxima enim curatio plurium militum ostenditur num. 168.) vt similis Traiani pietas erga suos milites commendetur, ac Lampridius de Seuerò Alexandro in eius Vitâ his verbis commemorat, *Ægrotantes ipse visitauit per tentoria, milites etiam ultimos, & carpentis vexit, & omnibus necessarijs adiunxit* : feceratque Labienus in Bello Africano per Hirtium descripto, qui & ipse saucios suos, quorum numerus maximus fuit, iussit in plostris deligatos Hadrumetum deportari. Quin etiam non tam pietate, quàm arte Ducum, vt milites ad pericula promptos haberent, id fieri solitum fuisse credo, postquam

A quàm sœuissimus ille Hannibal apud Liuium lib. XXIII. cap. XXXVI. eodem pacto è Campanis focijs à T. Sempronio Graccho ad Harnas profligatis, *saucios vehiculis tolli, portariq̃ue iubet.*

Dabimus assidentium authoritati, legionem decimam tertiam fuisse eandem, quæ præsidio ex Dione in Daciâ remansit, cùm & plurimæ inscriptiones in eâ Prouinciâ repertæ, de hâc legione varijs temporibus mentionem facientes, idem
 B suadeant, & ipse Dio lib. LV. in Aug. ad ann. V. C. DCCLVIII. adhuc suo æuo dictam legionem ibi statua habuisse testetur : imò si eos imitari vellem, (vtinam nimij non essent) qui vetera leuissimis coniecturis cum recentibus connectunt, dicerem, Transiluanix Prouinciæ (quæ olim pars Daciæ non exigua fuit) insigne, tribus siue dentibus siue cornibus incuruis in planum iacentibus figuratum, à legio-
 C nis huius XIII. aquilâ parum dissimiliter ornatâ, sumptum fuisse; vt in subiecto lapide per Gruterum relato fol. MXXX. 9., in quo, flexiles illi circuli, militare armillarum donum,
 D subditæ verò quadrangulæ figuræ, clathros ob tuitionem. Castrorum, vt Vrsinus in vnicò gentis Arriæ nummo adnotauit, significare poterunt : sed quòd propterea legio ipsa fuerit Dacica vocata, vt num.
 E 227. dicitur, nullibi me legisse memini; nisi (quæ forsàn fuit erroris occasio) in glossemate apud Lazium lib. V. cap. XX. fol. 567.; per
 F quod, locum stationis, non titulum aliquem designare voluit, vt ex illius loci contextu apparet.



Quiduis potiùs reportet ex Traiani liberalitate miles ille sacco onustus num. 176., quàm *congiarium*, vt dicitur; potuit enim adoreâ donari ob aliquod egregium facinus, vt moris fuisse apud veteres Romanos, quartario, seu heminâ faris collatâ, memorat Plinius Hist. lib. XVIII. cap. III., & iterum cap. VIII.
 G vtrobique in principio; nam propriè *congiarium* populari largitioni conuenit, vt militari *donatiuum*, Tacitus lib. XII. addiçtum nomine eius (Neronis scilicet) *donatiuum militi, congiarium plebei*; id quod & Suetonius in Nerone cap. VII. eodem pacto explicat, *deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donatiuum proposuit*, dequè nostro Traiano Plinius in Paneg. num. 215. *datumque congiarium populo, & datum totum, cùm donatiui partem milites accepissent.*

Scio, semel Capitolinum in Anton. Pio confudisse, *congiarium militibus ac populo de proprio dedit*: sed cum omnes authores, etiam illius temporis, distinctionem retineant, (dum Lampridius in Seuerō tradit, *congiarium populo ter dedit, donatiuum militibus ter*) hunc mediæ latinitatis Scriptorem sequi, potius auget oscitantiam, quàm abusum vocis excuset; Scriptorem, inquam, qui paullò infrà à se varians, proprièque locutus, subdit, *congiarium populo dedit, militibus donatiuum addidit*; si non & hìc (vt Turnebus lib. XXV. Aduers. cap. XIX. intellexit) donatiuum pro stipendio accepit; prout nusquam sibi constans, rursus in Vitâ Max. & Balb. voce stipendij pro donatiuo abutitur, vt aduertit Casaubonus ad fol. 251. vers. 25. Dicent forsan, ipsum latinæ eloquentiæ parentem id sensisse in Epist. V. lib. XVI. ad Attic. vbi de legionibus Macedonicis inquit, *Hæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt*: sed iurè ibi congiarium vocat Cicero, quod non vt ab Imperatore militibus, sed tanquam à seditioso ciue quiritis, vt eos ad sua signa sequenda alliceret, oblatum fuerat: potuitque verè congiarium in frugibus & comestibilibus offerri, ab homine, vt ibi subditur, pecuniæ egentissimo.

Parùm integrè etiam; atque improprie, nî fallor, quod Xiphilinus retulit, de Decebalo Traianum venerato, isti ad Persicam quodammodo adorationem trahunt num. 221., prout suprâ num. 195. alium Dacorum Regulum Traianum adorasse iam dixerant. Vt vt sensus verbi *προσκύνησας* adorationis verbum, admittat, vt etiam Godeleuæum reddidisse video in Not. ad lib. XXX. Liuij, imò ex minùs recentibus Zonaram lib. II. Annal. de hoc facto Traiani scripsisse; tempore tamen quo isti ita loquuti sunt, iam obtinuerat, vt adoratio Principis nîl aliud significaret, quàm salutationem, vt explicat Gothofredus in Comm. ad l. vnic. de Præpos. sac. cubic. in Cod. Theodos. tom. II. lib. VI. tit. VIII. Erubuissent enim profectò Honorius & Theodosius iunior, Principes, ille inter non malos, hic inter egregios recensendi, nimios, imò diuinos prorsus honores sibi præscribere, vt ibi, *adoraturi nostræ serenitatis Imperium*, & pluries eodem volumine fidentiâ æquè inculpabili faciunt; reperitur enim modò *adorare Principem* l. vnic. de comit. & trib. scol., modò *eternitatem* l. 3. de fabricen., modò *serenitatem Principis* l. 1. de decur. & silent., modò *purpuram* l. 5. de re milit. & alibi, modò *muricem* ipsius l. 16. de diu. offic. Quod cum ita sit, dum loquimur de Traiani æuo, verba ex illo sæculo arripiamus, vtî Neotericus (nimis rigidè, vt videbimus) cum Ciacono in voce *labari* expostulat; ita enim, vt par est, vocabula accipiendo, inueniemus, quòd adorationis vox, neque marmori, neque ingenio Traiani conuenit; & ex Historicis potiùs contrarium colligere licet. Quod enim ad Historicos attinet, cum adeò à Romanâ moderatione fastus iste barbaricus abhorreret, non effugisset profectò posteritatis notam Traianus, si ad id dementiæ prouectus fuisset; vtî nec Caligula, nec Domitianus, nec post eum Heliogabalus, Diocletianus, aliaque huiusmodi hominum monstra effugerunt; nec Lampridio adeò noua accidisset Heliogabali vecordia, vt in Seueri laudem testatum reliquerit, *ipse adorari se vetuit, quum iam cæpisset*

Ilelio-

- A** *Heliogabalus adcrari Regum more Persarum*. Humanitas insuper Traiani hanc fugillationem tollit; de quâ (si ea quæ effert Plinius ad amplissimas dignitates promotus non adeò credamus) ipse Xiphilinus audiatur; dicet enim, quòd *amari cupiebat magis quàm honore affici*; paucisque, sed plenè Eutropius lib. VIII. *gloriam tamen militarem, ciuilitate, & moderatione superauit*, itaut quod aliqui Codices inscribunt adulatorium Martialis epigramma LXXII. lib. X. tanquam Domitiano nuncupatum; de Traiano (vt alia sparsa reperiuntur in eo volumine) dictum fuisse, alij melius iudicauerint; eò quia *Domini Deiq̃ue* appellatio versu tertio contenta, propria Domitiani fuit, ex Suetonio in eius Vitâ cap. XIII. ibi, *Pari arrogantia, cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cæpit, Dominus & Deus noster sic fieri iubet*; unde institutum posthac, vt ne scripto quidem, ac sermone cuiusquam appellaretur aliter.

- C** *Frustrà blanditiæ venitis ad me
Attritis miserabiles labellis,
Dicturus Dominum Deumq̃ue non sum:
Iam non est locus hâc in Vrbe vobis,
Ad Parthos procul ite pileatos,
Et turpes humilesq̃ue supplicesq̃ue
Pictorum sola basiate Regum.
Non est hic Dominus, sed Imperator,
Sed iustissimus omnium Senator,
Per quem de Stygiâ domo reducta est
Siccis rustica veritas capillis:
Hoc sub Principe, si sapias, caueto
Verbis, Roma, prioribus loquaris.*

- E** Marmor postremò, si quæ esset in verbis Xiphilini ambiguitas ad tempus Traiani retroductis, eam omnino explicat; & Traianum vt victorem sortis suâ vsum, non verò supra humanum modum elatum, nobis ostendit. Ait Xiphilinus *ἔς τὴν γῆν πρὸς τὸν καὶ προσκυνῇ* (Cas autq̃, & prostratus ad ipsius pedes, siue aduolutus ipsius pedibus, veneratus est, siue etiam, adorauit. Id equidem videtur primâ facie referre ipsissimam Persicam adorationem, quæ humi prostratis corporibus peragebatur, vt ex Herodoto lib. VII., Valerio Maximo lib. VII. cap. III., Plutarcho in Vitâ Alcib., Q. Curt. lib. VIII., alijsq̃ue authoribus deprehenditur: sed dum oculis rationem capimus, cur Scriptoris, præsertim qui ex alio transtulit, autoritate in diuersum flectamur? oculi igitur nos erudiunt, quòd Decebalus & affecclæ, genibus, & quidem vt plurimum vni tantum innixi, erga Traianum in suggestu sedentem manus & faciem eleuant, & prior ex ipsis (bene Ciaconi typis expressus, non item in recentioribus, in quibus perturbata & confusa hæc actio cernitur) genua ipsa Traiani tangere velle videtur, qui verè supplicis & misericordiam captantis proprius est gestus; quia nempe, vt adnotauit Seruius doctissimus Grammaticorum ad VI. Virgilij Eclog. *genua Misericordie consecrata sunt, vt auris Memorie, frons Genio, digiti Mineruæ*; iterumq̃ue

lib. III. *Æneid.* ad vers. 607. [*Genua amplexus*] *Physici dicunt esse consecratas* A
numinibus singulas corporis partes, ut aurem Memoriae; hinc est, Cynthius aurem
pellit, & admonuit; frontem Genio; unde venerantes Deum, tangimus frontem;
dextram Fidei, unde paullo post, atque animum presenti pignore firmat; genua
Misericordiae, unde hæc tangunt rogantes; & ut ait Plinius lib. XI. cap. XLV.
hominis genubus quædam & religio inest observatione gentium: hæc supplices attin-
gunt: unde sæpe apud Homerum, precantes, aut precaturi, genua tangunt: B

ὁ μὲν ἥπτετο χεῖρεσι γένων

Iliad. γ

Ἰέρμυος λίσσεται,

vers. 464.

hic quidem tangebatur manibus genua.

Cupiens precari,

Γένων ἀφ' ἱέρμυος λίσσεται, ἀπ' ἐλεήσει.

Iliad. Ω vers. 357.

Genua tangentes rogabimus, si forte misereatur. C

& alibi: addens hæc occasione, penès eundem, ultra genua, mentum barbamque
 vnà tangi solitam in precando; Thetis namque dum sinistrâ genua tangit,
dexterâ manu mento apprehendens, supplex alloquitur Iouem lib. A. vers. 501.
 & Dolon, ut à Diomede mortem deprecaretur,

ἔμελλε θυεῖν χεῖρι παχέῃ

Iliad. K

Αφ' ἱέρμυος λίσσεται.

vers. 454.

ipsum erat, barbam manu robustâ

Tangens, precaturus.

Plautusque in *Asinaria* act. III. scen. III. lepidè ad hunc morem respexit;

Pol hodie non feres, nî genua confricentur,

paulloque infra,

Nunquam pol facerem, nî tam nequiter fricares genua,

atque in *Rudente* sc. ult. act. I.

Nunc tibi ampleximur genua egentes opum:

& sic Claudianus de Rapt. Proserp. lib. I.

genibusque suas cum supplice fletu

Admouere manus.

ac grauius (ut factum Persei Paulo Æmilio se submittentis postulabat) Liuius F
 lib. XLV. *Confurrexit COS. & iussis sedere alijs, progressusque paulum, introeunti*
Regi dextram porrexit, submittentemque se ad pedes sustulit, nec attingere genua
passus, introductum in tabernaculum, aduersus aduocatos in concilium sedere iussit:
pariterque Plutarchus in Marcell. Nicias ad sistens fleuit, ac tandem manus &
genua Marcelli tangens, pro ciuibus, ac primo loco pro inimicis suis, deprecatus est:
atque iterum in Pompeio, Hypseus homo consularis reus factus & ipse, Pompeium, G
à balneo ad cænam euntem, cum obseruasset, suppliciterque genua tangens inuocasset.
Alia huius moris exempla habemus ex Dionysio lib. VIII. de Valeriâ & ma-
tronis Marcium rogantibus, & lib. IX. de Appio indignas eiusmodi preces fun-
dere recusante, ac ex Zosimo lib. III. de Iustinâ, Theodosij inter preces genua
tangente. Sed præ cæteris & vnum non iam ex Poëtis, sed ex veteri marimore
 subij-

A subiſciam, quod ad fores Eccleſiæ Caſtri Noui, ſiue, Ad XX. Viâ Flami-
 obseruauī & excerpti, Dacum ca-
 tenatum ex habitu Traiano for-
 taſſe ſupplicantem exprimens.
 Aliud, mutæ pariter poëſeos,
 Thetidis Iouis genua tangentis,
 B vt vindictam ob inhonoratum ab
 Agamemnone filium impetraret,
 adnotaui ad Explicationem cele-
 berrimæ Tabellæ anaglyphæ Ilij
 excidium continentis num. 14.



c Quamobrem nedum proſtra-
 tionem illam ſeruilem non vide-
 mus toto corpore procidentium,
 & veluti humi repentium; ſed
 neque aliam, quam per manus
 ad terram demiffas fieri, & ado-
 rationem pariter vocari monſtrat
 D nobis Plutarchus in Artoxer. *Hic quidem* (Pelopidas ſcilicet) *nihil in ſe inho-*
neſtum admittit; *Iſmenias adorare iuſſus, annulum ante ſe in terram proiecit, incli-*
nansque ſe, eum ſuſtulit, itaque ſpeciem adorantis præbuit. Concordat Ælianus
 lib. I. cap. XXXI. in formâ ſimulatæ per Iſmeniam adorationis: ſed ita factum
 inuoluit, vt vnice Iſmenix gloriam tribuat, & Pelopidæ magnanimitatem, ac
 factus Perſici contemptum, ſilentio prætermittat; & eâ laude, quâ Plutarchus
 E conſtantiam iſtius honeſtat, Aelianus meticuloſam Iſmenix fraudem potiùs
 oneret, tacitâ quoque ſocietate legationis Pelopidæ. Quamuis etiam, ſi terræ,
 & pedum Imperatoris contactum flexis genibus in Columnâ haberemus; adhuc
 Neotericus adorationis vocem mittere debuiffet, ſi non planè iniquus Traiano,
 quem ſuis ſcriptis ornandum ſuſcepit, videri voluiſſet; dum ignotum ſibi Du-
 cem talis veſaniæ non inſimulat, cùm præfato prorſus habitu Regulum Per-
 farum ad eius pedes prouolutum vidit, & ſuis notis illuſtrauit in Sarcophago
 Vaticano ad vſum fontis ad læuam ſtatux Antinoi inter Rom. Antiq. fol.
 XXXVIII. Ego autem ex rei aſpectu verba ipſa Dionis (quæ Xiphilinum in-
 uertiſſe puto ex iam dictis) non difficulter, meliùs ipſo Xiphilino, licèt deper-
 dito authore, (quod mireris) me reperiſſe confido; ſuntque hæc, *ſedenti que pro*
tribunali in conſpectum venit & concidit in genua, manusque tendens precatus eſt;
 G vnde nam amice hoc habes, inquires? Ex ipſo genuino Dione lib. XXXX, vbi
 Vercingetorigis ſupplicem ad Cæſarem acceſſum, Deceballi ad Traianum,
 prout vides, in omnibus vt ouum ouo ſimilem, iſdem deſcribit verbis; & tamen
 ille, cæteroqui arrogantix & ambitionis immodicus, diuiñoſque honores adhuc
 viuens aſſequutus, ex Dione lib. XXXXIV. & Suetonio in eius Vitâ cap. 76.,
 inuidiâ vacabit; huic, qui vſque ad reprehentionem amicorum comis & popu-
 laris

laris semper esse voluit, *talemque se Imperatorem priuatis prae-
buit, (ò aurea ipsius
verba) quales esse sibi Imperatores priuatus optasset*; huic inquam, virtutis præ-
mium, iustaque vsura gloriae, in superbiam impietati immixtam accipietur?

Vias sternere præcipuum olim militum fuit munus, vt ex Tacito Ann. lib. I.
Manipuli ante cæptam seditionem Nauportum missi ob itinera & pontes; ex Liui-
lib. XXXIX, *Flaminius COS. ne in otio militem haberet, Viam à Bononiâ perduxit
Arretium*; itemque ex inscriptione Aquileiensi apud Gruterum, & Spalatensi
apud Lucium meum inter Inscriptiones Dalmaticas.

IMP. CAESAR. INVICTVS. AVG
AQVILEIENSIVM. RESTITVTOR
ET. CONDITOR. VIAM. QVOQVE
GEMINAM. A. PORTA. VSQVE. AD
PONTEM. PER. TIRONES. IUVEN-
TVT. NOVAE. ITALICAE. SVAE
DILECTVS. POSTERIORIS. LONGI
TEMPORIS. LABE. CORRVP-
TAM. MVNIVIT. AC. RESTITVIT *Grut. pag. CLII. 4.*

CVIVS. VIAI. MILLIA. PASSVS.
SVNT CLXVII. MVNIT. PER.
VEXILIARIOS. LEG. VII. ET. XI.
ITEM. VIAM. GABINIANAM
AB. SALONIS. ANDETRIVM. APERVIT
ET. MVNIT. PER. LEG. VII. *Lucius pag. 34.*

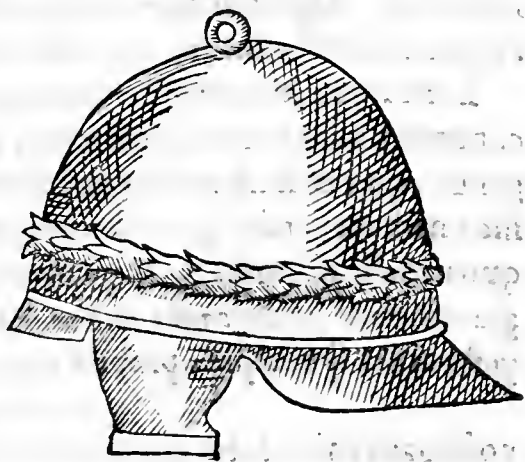
ita ut non aliunde præcipuas & nobiliores Vias, *Militares* dictas putauerim, nisi
quia militum opere sternebantur; ad quod me ducit locus ille Quintiliani lib.
II. cap. III. *itaque & stratum militari labore iter saepe deferimus, compendio ducti.*
Omnia istorum militum (quos Stratores Viarum vocat Ioseph lib. III. *Αλώσ.*)
ministeria in vnum ibidem cogit idem author, agmen Vespasiani aduersus
Iudæos castra mouentis describens, *Post hos, Stratores Viarum ibant, qui aggeris
maligna corrigerent, & aspera complanarent, sylvasque obstantes præciderent, ne
perplexo itinere fatigaretur exercitus.* Huius, inquam, Viarum straturæ imagi-
nem habemus non semel in Columnâ: primo scilicet num. 191. vbi obstantibus
arboribus præcis, solum lignis aptè complanatum, mox *glareâ durâ sternitur,*
quæ hinc cophinis iniecta, indè ligonibus dispertitur. Et tamen hoc silentio
inuoluitur, & sylvæ abscissioni ad tollendas insidias attribuitur, quasi non
Exploratoribus caueri possit, vel iter suspectum & periculosum deuitari. Hoc
idem opus complanationis, atque adeò marginationis Viæ, repetitur num. 251.
(non castrametationis, quæ iam absoluta apparet num. 252., imò ex ædibus
introclusis illud Oppidum videtur) factum fortasse à Romanis ciuibz alicuius
Coloniæ Pannonicæ incolis, vt eorum habitus, & calceatus, Romano similis,
suadet: nam neque Pannonij vtî exertis brachijs esse possunt; (habebant enim

A hi tunicas manicatas, vt tradit Dio lib. XXXXIX.) neque ex eodem manicarum defectu, prout ex femorum ac tibiarum nuditate, pro Dacis haberi debent.

B Laureis Coronis milites vnquam donatos ob egregia facinora (vt dicunt Interpretes de coronatis illis num. 271.) nullibi vidi; cum potius sciam, laureæ vsum Imperatoribus ipsis à Senatu concedi, ex Suetonio in Iulio cap. XXXXV. *ex omnibus decretis sibi à Senatu Populoque honoribus, non aliud aut recepit aut usurpauit libentiùs, quàm ius laureæ perpetuò gestandæ; vt paullò ante liberâ* Ciuitate magno illi Pompeio victorijs clarissimo, & immensâ potestate à ciuibus ornato, festis sollempnibus decretum fuerat, referente Dione lib. XXXVII. tit. *Pompeius Victor*. Quo igitur pacto hoc gestamine insigniri potuerint iidem gregarij milites, suggeret fortasse nobis Tertullianus in suo de Coronâ Militis libello, vbi & de hac militum, & de aliâ popularium num. 240. apta loquitur;

C hic scilicet in donatiui dispensatione, ibi ex principalium proprietatum exultatione, siue, ex municipalium sollempnitatum proprietate: & vbi ex Herodiano videmus milites laureas Coronas assumpsisse, ibi lib. II. *his creditis milites, suasu quoque Tribunorum relictis armis, pompæ habitum laureati processerunt*, & lib. VIII. *quin exercitus etiam qui Aquileiam circumfederat pacato habitu prodibat laureatus*; tunc non cum armis vt hic, sed ijs depositis, vt reliqua pagana turba, sese offerunt. In lustrationibus etiam exercitus, monet nos quasi obiter Plutarchus in Marcello, milites laureâ Coronâ insigniri solitos, *qui enim prælio & cede factâ hostes vicissent, ij Martium istum, & terribilem triumphum ducebant, lauro (vt solet in lustrationibus exercituum) arma & viros multâ coronantes*, quod & hic videre est in illis militaribus viris, qui circa Traianum intrâ Castrorum ambitum sacrificijs lustratorijs assistunt num. 76. & 265.: quæ tamen obseruatio (vt verum fatear) deficit in militibus ad vtrumque latus Traiani in sacrificio simili num. 187., non aliâ vt puto de causâ, quàm ex sculptoris incuriâ.

Hæc tamen extra ipsius facti fidem ac speciem dicta puto: nam Coronæ, de quibus loquimur, non ex lauro, sed minutioribus folijs, imò, vt videtur, germinibus, oculisque ternarum quique foliarum constant, in hunc ferme modum & magnitudinem; per-
 D similes Coronæ illi, quam oleaginam esse, PAX inscripta docet in nummo apud Goltzium ad A. V. DCCXXV. Quare, cum Coronæ etiam huiusmodi inter epinicia numerentur, ita enim Festus *Oleagineis coronis ministri triumphantium utebantur, quod Minerva Dea belli esse putabatur; & Dionysius lib. VI. occasione belli cum Latinis ad Regillum debellati, Tum sacrificium splendidum quod P. R. quotannis per proceros equestris ordinis viros Idibus Quintilibus peragit, quâ die hæc illi victoria contingit. Præter omnia verò post sacrificium transuectio eorum, qui equos habent ex publico, qui per tribus & centurias*



rias distincti, ordine in equis vehuntur omnes, quasi è pugnâ redeant, coronati fronde oleaginâ : ad quod alludit Plinius lib. XV. cap. IV. *Olea honorem Romana maiestas magnum præbuit, turmas equitum Idibus Iulij ex eâ coronando: item minoribus triumphis ouantes*: Putarem propterea exinde victoriæ alicuius paullò ante partæ, & forsan naualis, celebritatem significari, quemadmodum & Augustus ex Dione lib. XLIX. post nauale certamen cum Sex. Pompeio prope Messanam, *nauali prælio victoribus etiam coronam ex oleâ dedit*, vt olim Spartiatus Eurybiadi ac Themistocli, in præmium Salaminix de classe Persarum victoriæ, fecisse dixit Herodotus lib. XIII. cap. CXXIV. Nec enim defunt coniecturæ naualis hoc Bello victoriæ à Traiano reportatæ, quarum præcipuam præbent rostra illa in ornatum aquilarum assumpta, primùm sub num. 259., & proximè in concione num. 167.: concinit quoque nummus Occonis in Traiano pag. 198. IV. consulatu cusus, cum Victoriâ proræ naus insistente, exemplo Titi Cæsaris, qui similem nummum II. suo consulatu VICTORIA NAVALIS inscriptum, edidit, apud Patinum in Thes. Numism. Med. Magnitud. pag. 148. Aliud demum indicium habemus ex mentione Coronarum classicarum hoc Bello Dacico distributarum, in inscriptionibus apud Gruterum fol. CDXVI. & fol. CDXXX. 5. infrà Cap. VIII. inferendis. Classẽ enim instructam Traianum habuisse, (prout de Augusto in præparatione Belli Dacici suprâ vidimus) tot naues frequenter occurrentes probant: & hoc præter, in lapidibus apud Gruterum mentio extat de classibus Mœsicâ & Pannonicâ, quæ circa Daciã stationem habebant pag. CDXCIII. 6. & DLXXV. 1.

Quod autem Plinius supra memoratis verbis innuit, minorem nempe oleaginæ, quàm laureæ coronæ honorem fuisse; id expressiùs Virgilius Aeneid. V. aperuerat: In nautico enim certamine, Aeneas Cloantho qui primas tulit, *viridi aduelat tempora lauro*; qui verò secundas Mnesticus, is *viridi euinctus oluâ* inducitur. Aliàs quoque in triumpho milites laureatos incessisse scio: sed hîc ad prælium educuntur, non verò triumphali pompâ circumferuntur, vt patet.

Lorica quæ hamata dicitur num. 147., est veriùs squamea, seu plumata nuncupanda; aliàs corrueat differentia Authoribus cognita inter vtrumque lorice genus, quæ & satîs conspicua habetur in Columnæ basi, vbi hinc squamea, indè hamata, Italix *giacco*, inter acervos illos armorum adamussim effigiatur, quos malè ad num. 7. Expositores trophæa vertunt; *trophæa* enim ex Nonio grammatico *spolia capta fixa in stipitibus appellantur*; hæc verò acervatim congesta arma spoliaque, propriè cum Silio lib. VI. dicenda sunt

monumenta triumphî:

postquam enim inter triumphî fercula delata erant, domi triumphantium, vel in Deorum templis, aut in aliquo conspectuissimo loco (vt sub triumphali hâc Columnâ) collocabantur; vt ex Authoribus tritum est.

Antequam manum de tabulâ tollam, non sinam inoffensam transire navigationem, quâ num. 243. dicitur Traianum cum suo exercitu Adriaticum transmisisse, & quidem anni tempore non satîs commodo, & mari nondum tuto,

A tuto, quale ab Idibus Maij ad Arcturi ortum, (qui circa dimidium mensis Septembris contingere solet) transmissioni exercituum opportunum definit Vegetius lib. V. cap. IX., intra quæ temporis extrema nequaquam nos versari demonstrant cucullati illi milites ad frigus & pluuiam arcendam, vt sequenti num. 244. subiungitur. Totum hoc (quod magis mirere) commentum, originem ducit à naui illâ 243., quæ minimè fluuiatilis ex malo & anchorâ
 B visâ est; verum non tanti id est, vt credamus, Traianum securo itinere relicto, anno superiori (vt fatentur) iam trito, maris casibus, non magno viæ compendio, sese obijcere voluisse: eò maximè quia, initium nauigationis desumitur à num. 232. vbi Istrum agnoscunt, itaut non sibi constent, dum iterum ad oram Adriaticam Traianum reducunt. Si igitur labore pedestris itineris Traianum leuare volumus, & sedentariam expeditionem promouere; quidni dicere
 C possimus, illum paullo ultra Tergesticam per fluuios Danubium versùs nauigasse; & nauem illam cum anchorâ num. 243. denotare postremam Traiani stationem ad Danubium, per marinas naues, quibus frequentabatur, aptissimè à cæteris minoribus fluuijs, eiusmodi nauigiorum incapacibus, distinctum? plura autem Oppida, quæ Traianus pertransijt, Romani nominis fuisse, vel Illyricas Colonias, ostendit ipse obuiam procedentium habitus, & mos Imperatorem togatum & pacificè incedentem cum sacrificijs atque acclamationibus excipiendi, sublati more salutantium dexteris, vt & Antiochenos cum Tito Cæsare gessisse ostendit Ioseph de Bell. Iud. lib. VII. cap. XXIV. *ex utroque viâ latere stantes* (ita propemodum & hîc videmus) *dexterâ cum salutatione tendebant*; nec dissimili plausu receptum fuisse C. Iulium Cæsarem à Galliæ Togatæ Colonijs & Municipijs, tradit Hirtius de Bell. Gallic. lib. VIII. *cum liberis omnis*
 E *multitudo obuiam procedebat; hostie omnibus locis immolabantur*: & quidem taurus vbique pro victimâ est, tam in hâc Columnâ, quàm in copiâ illâ nummorum Hadriani, quibus eius ADVENTVS *Africae, Alexandriae, Arabiae, Asiae, Bithyniae, Ciliciae, Galliae, Hispaniae, Italiae, Iudaeae, Macedoniae, Mauretaniae, Mæsiæ, & Thraciae* significatur, per Prouinciam ad aram libantem, ponè quam taurus procumbit, & Imperatorem sublatâ manu accedentem.
 F Hunc esse Pacificatoris habitum ex Quintiliano dixerat Neotericus ad num. 186., iteratque ad num. 238.: attamen incertus ille Quintiliani locus, quem puto lib. XI. cap. III. Orat. Instit. intelligi, sit & ille habitus, qui esse in statuâ Pacificator solet, qui inclinato in humerum dextrum capite, brachio ab aure protenso, manum infesto pollice extendit, valde ab eo, de quo loquimur, gestu dissentit, Traiani vel Hadriani erectâ ceruice stantium, nec dexteram extendentium, sed leuiter attollentium: itaut potius is gestus hîc agnosci debeat,
 G quo videantur

fecisse silentia turba

Maiestate manus,

Perſius
Sat. IV.

ad hoc vt populorum acclamationes compescerent, eosque benignioribus edictis solarentur: eò magis quia pacatæ iam Prouinciæ inuisebantur, nec pacifi-

catore opus erat. Locus Strabonis, cui nostra hæc coniectura fluuialis nauigationis innititur, is est lib. VII. *Hæc ipsa nauigatio magnâ ex parte per fluuios in aquilonem ex Tergestâ in Danubium cursum habet per stadia circiter MCC. Penes Segesticam, est Syscia & Sirmium, in eâ viâ situm, quæ in Italiam ducit.* Terrestre autem interuallum idem Strabo lib. IV. hoc pacto definiuerat, *Oera autem pars est Alpium humillima, quâ ad Carnos accedunt, & per quam ab Aquileiâ curribus portantur merces ad locum, cui nomen Pamportum; iter stadiorum non ultra CCCC.; hinc fluuijs ad Istrum, & aditas ei regiones deuehuntur.* Ut igitur suprâ per repetitas Castrorum munitiones dies itineris enumeratos diximus; ita hîc forsan per trinam hanc fluuiorum cum suis liburnicis expressionem, vel trium dierum spatium, quibus constitit nauigatio, vel totidem flumina ad defluxum in Danubium inferuentia, artifex significauit; quorum vltimum, Sauum esse dicemus, Expositoribus licet incognitum, non Drauum, quod inter paucos memorant; tum ex enumeratione prædictarum Urbium, quæ ad illius oram sitæ sunt; tum forsan, vt Oiselius voluit ad Tab. XXII. sui Theauri, ex nummo X. per Dardaneos populos in honorem

Traiani edito; cum matronâ stante, cui lauri vel oleæ ramus in dexterâ, ad eius memoriam dum ad Dacos proficisceretur per

eam prouinciam transeuntis, Sauo fluuiò vel conterminam,

vt aliqui authores contendunt, vel certè haud longè

diffitam. Vereor quidem, ne dum minutiùs hæc

colligo, id quod in alijs reprehendo, mihi

vicissim vitio vertatur; veruntamen

ratio suscepti muneris non finit,

vt ea, quæ aliquid momenti

habere videntur, intacta

dimitterem; cum

non animi

morbo,

sed

studio veritatis, ad contradicendum

inducar; satis enim multa

silentio inuolui, ne morosus

planè, & importunus

apparerem.



CAPVT III.

De ijs quæ correctione non indigebant
emendatis.

X hoc totius veluti antiquitatis promptuario, multa præclara
 hauserunt, & suis scriptis mandarunt quotquot superiori
 sæculo humanioribus studijs dederunt operam. Vt igitur illos,
 & inter eos Ciaconum (quamuis in aliquibus lapsum, vt vi-
 dimus) haud satis miror, quòd lucem plurimis obscuritati-
 bus attulerint: ita piaculi loco duco, infirmis & ambiguis ra-
 tionibus ab eorum dictis recedere; in illis præsertim quæstionibus, quæ nihil
 ad fidem historiæ conducunt, & non tanti sunt, vt sapientioribus obstrepamus;
 ne nobis illud Fabij Quintiliani Instit. Orat. lib. X. cap. I. reponant, *Verunta-
 men modesto ac circumspecto de tantis viris iudicio pronuntiandum est, ne, quod
 plerisque accidit, damnent quæ non intelligunt*; quod ex Strabone lib. VII. vide-
 tur desumptum, de Callimacho grammatico, audaci & inepto Homeri corre-
 ctore, *cum quæ ignorant ipsi, ea Poetæ exprobrant*: metuere enim debent Critici,
 mortuos, aduersus iustissimam illam Solonis legem, carpentes, vocem ab eo
 auditam, qui manes defuncti euocauerat, de quâ Plutarchus in Comm. de
 Gen. Socr. τὰ ἀκίνητα μὴ κινεῖν, *non mouenda ne moueto*.

Istius generis sese offert in primâ ipsâ paginâ deprauatio inscriptionis huius
 Columnæ. In eo enim loco vbi lacuna visitur in vltimo versu, tam Lipsius de
 Magnit. Rom. lib. III. cap. VII. quàm Gruterus pag. CCXXXVII. 4., Erizz.
 de Numism. in Traiano fol. 314., Panuinius, & alij, hucusque legerunt
 TANTIS OPERIBVS; at Neotericus RVDERIBVS nimis ambitiosè repo-
 nere voluit, vt nullo meliore prædictis authore, ita, vt videtur, nullâ genuinæ
 phraseos elegantiam, vel loci capacitate adiutus: recta enim ratio suadet, vt potius
 opera, quàm rudera dicamus; nam si hîc non fuerunt rudera reiecta, sed terra
 antea intacta ampliationi Fori Traiani cessit, aliòque post effossionem translata
 fuit, vt ipsa inscriptio, & plurimi Scriptores tradunt: certè in id, quod actum
 esse scimus, non quadrat ita dicere *tantis ruderibus declaratur quantæ altitudinis
 mons & locus sit egestus*, (huiusmodi enim inscriptio benè conueniret ipsi ru-
 derum acervo) sed congruentius, relicto, nec immutato verbo OPERIBVS,
 explicatur facti iam comperti historia. Vt verò mechanicâ demonstratione Lipsij
 & aliorum lectionem corroboremus, istamque noui verbi suppositionem non
 improbabilem solum, verum etiam impossibilem ostendamus; exactam loci

faciem subiiciendam putavi, cum mensurâ Romani pedis, literis in longum & latum applicandâ; vt experiamur, an lacuna, quæ extremas illas litteras superioribus adamussim respondentes interiacet, longius, quamuis vnico elemento, reposititum hoc verbum admittat.

In hoc tamen culpæ socium damus illi Authorem Romæ Veteris inter Atlantes Blauij fol. 4., qui & duplicem receptæ lectioni literam addit, TANTIS EX COLLIBVS, ex Boissardo vt puto Antiquit. par. III. pag. 118. adhuc

putidiùs supponens, vnde & Oiselius suam lectionem deprompsit ad nummum huius Columnæ Tab. CVII. num. 8.; vt alium taceam, qui & ipse in eodem luto hæsit, mihi sanè non nisi cum laude memorandum.

Lapsus fuerat Auditor, & Dialogista Lipsij in eius tract. de Milit. Rom. lib. IV. Dial. V. vt ipse arietem crederet signum illud num. 181. oblongo ferculo prope aquilam legionarem impositum. Lipsius tamen, vt testis oculatus, illum per hæc verba edocet, *de oue es frustra, nam lupo est, & scis originem Romani parentis*. Nîl moratus Lipsij authoritatem Neotericus, arietem pro lupo, veteri Romanorum signo, reposuit, repetitâ ex Ciacono illâ ratione Diogeniani, *antiquitus bellum suscepturi Fecialem mittebant, qui arietem adductum in hostium fines immitteret, hoc significantes pacto, ciuitatem & agros illos hostibus compascuam fore*, & tamen neque status belli iam prouecti hanc fecialis formulam ampliùs exigebat; nec fictâ, sed viuâ bestiâ peragebatur; nec denique in lapide incisum simulachrum, picturæ, & egregiæ huic interpretationi respondet; illud enim ita se habet, vt hic vides; (postquam non semel hoc mihi faciendum est) pictor namque multoties in re apertâ caligauit, & hic plusquam æquum erat, illi credere, contemptâ aliorum contradictione, Nupero Interpreti visum fuit. Hæc quidem lupi inter Romana signa retentio, dicto Plinij è diametro opponi videtur lib. X. cap. IV. de aquilis ita loquentis, *Romanis eam legionibus C. Marius in II. COS. suo propriè dicauit: erat & antea prima cum quattuor alijs, lupi, minotauri, equi, aprique, singulos ordines anteibant; paucis ante*

NDVM QVANTAE
TANTIS OPERI
SRVDER



Scala pedum III.



- A *annis sola in aciem portari cæpta erat ; reliqua in Castris relinquebantur . Ma-*
rius in totum ea abdicauit . Intelligendum igitur est , abdicationem illam tota-
 lem , de quâ Plinius , minimè durasse , imò vix vnquam occœpisse , (nam vbi
 signa cohortium , si vna & solitaria aquila , & nihilominus cohortes sub suis
 quæquæ signis ?) Associat aquilæ Lipsius præter lupum hunc nostrum , sphyn-
 gem , draconem , aliaque ex nummis , vt ait , ac lapidibus . Ridet sanè per hæc
 B *verba Steuuechius ad Veget. lib. I. cap. XXII. Vix risum tenui , vbi minotauri,*
lupi , aliaque signa (ab ipso Mario olim abolita) in vexillis depicta vidi , ita edita
à viro magno , quem non nomino . At rumpatur licèt ; de lupo hic videmus , de
 aliâ belluâ , elephanto scilicet , tradit Appianus II. *Ciui. exercitus Caesaris ita*
animo confirmatus est , vt quinta legio poposcerit opponi elephantis , eosque egregiè
vicerit , ac nunc etiam eâ de caussâ elephantis in signa huic legioni constituuntur .
 C *Et si nouum & contra Plinium hoc foret ; cur non , inter ea quæ ex veteri disci-*
plinâ Traianus restituit , etiam signa hæc , non quidem vt totius legionis , sed
cohortium , inuocere potuit ?

- Iam verò si Lipsio & Grutero , quibus parùm aut nihil debet , contrarium se
 statuit ; cùm suo periculo id faciat , quoquo modo tolerandum . Sed Ciacono ,
 & si ipse largiter peccasset , passim contradicere , ex cuius contrectatis spolijs ,
 D *vt olim Musæ ex Sirenum pennis , coronam sibi parauit , cuique totum &*
solidum acceptum ferre tenetur ; id maximè ingratum vt mihi , sic cæteris le-
gentibus , futurum censeo : quantò enim rectius , honestissimus senex Palmerius ,
Casaubonum in pluribus supplens , in Notis præclarâ eruditione refertis ad
Athenæum ; opusculum illud suum , veniam quodammodo exposcens , ciuilibis
simâ hâc oratione claudit ; non dubito lector candide , plures fore , quibus mirum &
 E *insolens videbitur , me in his ad Athenæum Notis sepiissime à Casaubono , viro tali ,*
dissentire : sed cogites , me tantum XXX. vel circiter locos notasse , in quibus mihi
visus est non tam bene litasse τῇ Ἀσολίᾳ ; sed cæteros , qui vt puto duo vel tria millia
restant , me silentio meo approbasse , & nunc verbis expressis profiteri , me in cæteris
summi illius viri πολυμαθείᾳ & ἀγχινοίᾳ mirari , & in eius Notis me didicisse
centies plura , quàm in his Exercitationibus me adnotasse , plures forè mirabuntur ;
 F *& id omnibus publicè testatum hoc loco volo .* Hanc itaque loquendi formulam
 optimè moratam cuicunque in exemplum proponimus , qui in doctorem suum
 cornua obuertit , quique ei , à quo multò plus recepit quàm contulit , iniquè
 est iniurius . Pollicetur , inquam , Neotericus in Præfatione , appendices &
 correctiones ad Notas Ciaconi alteris se indicaturum : Vnde videamus quàm
 friuolè magnificum hoc promissum in pluribus impleat ; & ad examen eorum
 G *quæ correctæ vel suppleta dicuntur deueniamus .*

Vt quid , amabò , rationem quam Ciaconus subduxit de proceritate sta-
 tuæ Traiani num. 14. argumento altitudinis compertæ ped. II. vnc. IV. *capitis*
à vertice ad mentum nouies replicatæ ; iste absurdam , & impossibilem prædicat ,
 & ad septem cum $\frac{20}{8}$, siue cum quinque ex septem partibus alterius restringit ?
 (tot enim essent si 18. pedes , ad quos dicit redire ex Ciacono statuæ altitudinem ,

per ped. 2. vnc. 4. diuiderentur) Quò plura quippe sunt, per quæ Ciaconi
 defensionem inire possumus, eò minùs immodestiam increpationis sustinere
 debemus. Et primò dicam, Ciaconum non nouem integra capita altitudini
 huius statuæ dedisse, vt Nouitius assumit, & ex thesi malè intellectâ auget hy-
 pothesis erratum; sed *nouem modulos à vertice ad mentum*: per hunc enim lo-
 quendi modum, eruditis satùs perspicuum, exclusa remanet ea particula, quæ
 est supra verticem capillorum in recto faciei statu vsque ad *βρέγμα*, seu sum-
 mitatem capitis. Ita enim perpetuò distinguit mirus ille pictor, & simul geo-
 metra Albertus Durerius; cuius propterea notiones impunè Ciaconus vsur-
 pare potuit: & ex vi ac proprietate ipsâ Latini sermonis, *vertex*, non summi-
 tatem & culmen, sed locum circa quem fit rotatio & conuersio, designat: quâ
 ratione Virgilius lib. I. Georg. vers. 242. cæli verticem, non eam partem
 nobis è directo & ad perpendicularum imminentem, sed polum vocauit, *obliquus*
quà se signorum verteret ordo, ibi

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum

Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

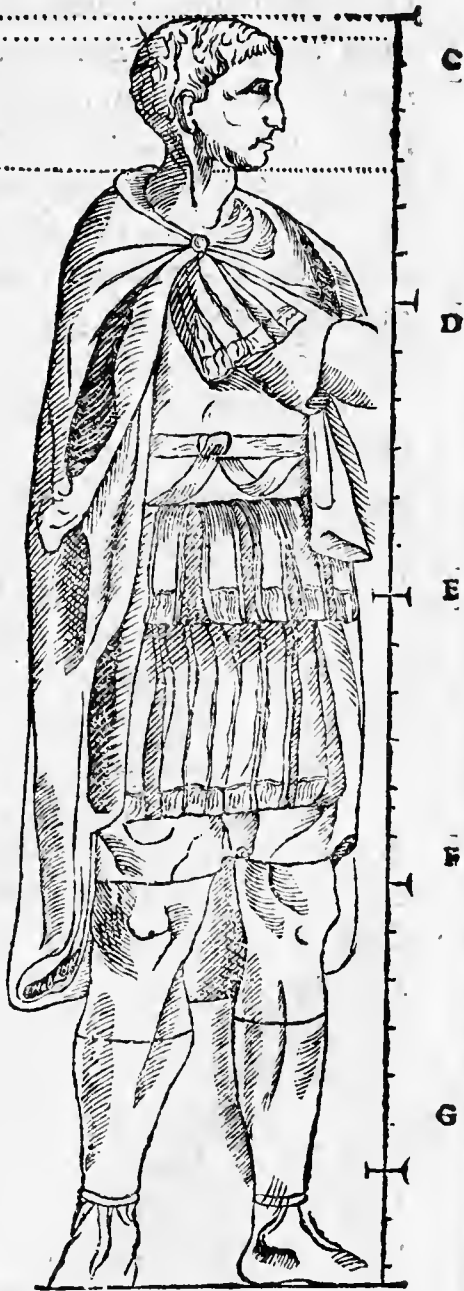
Sic igitur, iuxta Albertum Durerium, qui segmento illi inter bregma &
 verticem intercepto, in figurâ octo caputum fol. XXXIX. dat septem, quas
 vocat, portiones, quarum partium, integrum caput portiones 78. continet,
 (vt ex calculo, qui à tergo pag. XXXVIII. colum. I. habetur) in idem pro-
 pæmodum recidit, sumere IX. vertices, ac VIII. capita: nam ex Durerij præ-
 scripto, si à vertice ad mentum sunt portiones 71., quas Ciaconus in ped. II.
 vnc. IV. resoluit; integri capitis portiones 78. (iuxta regulam proportionum,
 quam auream vocant) resoluuntur in ped. 2. vncias $6\frac{5}{7}$, quæ octies sumpta
 exhibent colossium ped. 20. vnc. 6. & $\frac{6}{7}$. Alio etiam respectu Neotericus immi-
 nutam erroneamque mensuram collegit ad pedes XVIII.; quia saltem cum
 Vitruuio, qui capiti à mento ad summum verticem octauam altitudinis partem
 tribuit lib. III. cap. I., octo vncijs minus errasset Ciaconus, etiamsi verticem
 Vitruuium pro summo bregmate, & non pro lineâ orizzontali conuersionis
 capillorum cum Durerio accepisset: quoniam pedes II. vnciæ IV. per Ciaco-
 num assumptæ, si octies accipiantur, reddunt ped. XVIII. vnc. VIII., vt patet
 calculo ritè subducto. Sed vt à subtilitatibus istiusmodi recedamus, quibus
 non ad eò minutè ac strictè, grauioribus nempe rationibus vrgentibus, artifices
 se subiacere profitentur; aliunde & à nobiliori principio ratiocinium sumpsit
 Ciaconus, non alligatus tritæ illi symmetriæ octo caputum, quam vltra citraque
 negat consistere rectum nuperus legislator. Illud est, Athletis, fortibusque viris
 capita præ mole corporis exilia formare solitos fuisse veteres & nobiles statuarios.
 Quapropter reperto in expurgando puteo in Transiberinâ Regione, capite,
 vt videbatur Herculis; Guiglielmus à Portâ, non vulgaris sui temporis artifex,
 dubitari subaudiens, congruere posset necne trunco celebris Herculis Farnesiani
 è Thermis Antoninianis eruti atque illuc translati, illud ex paruitate promptè
 reiecit, tanquam ad proportionem diminutum (decimam scilicet partem longi-
 tudi-

A tudinis in se habens, vt metitus fuit Morillonius apud Gruterum pag. XLII. 9.
 & minimè coaptari debere, sententiam tulit; donec Michael Angelus Bonarota
 Lysippi præceptis imbutus, *qui inter multa, quæ statuarie arti traditur
 contulisse, vt de eo ait Plinius lib. XXXIV. cap. VII. antiquiores correxit, capita
 minora faciendo quàm antiqui, corpora graciliora, siccioraque, per quæ proceritas
 signorum maior videtur*, par eidem si non superior in scalpturâ, illum cæterosque
 B adhuc omnes (cognominem & ciuem meum Raphaelem licet excipere) in
 picturâ superans; indubiè primo intuitu, non minùs ex styli indiscretâ similitu-
 dine, quàm ex proportionis commensu, caput ex eodemmet trunco olim
 euulsum afferuit, additâ aduersùs alterius argumentum ratione antedictâ athle-
 ticæ capitis breuitatis; idque euentus, & ruptura conformis comprobauit,
 valde admirante à Portâ, olim discipulo, iam artis æmulo, & primas, vt inge-
 C nuus erat, sincerè Bonarotæ concedente; ad cuius iam pridem illustrem atque
 inueteratam laudem, perspicax eiusmodi solersque iudicium ingentem pro-
 pterea, nec immeritò, attulit accessionem. Hanc narratiunculam à Raphaele,
 Maggiotto propagatam inferere placuit, vt authoris memoriam referrem,
 quem adolescens, iam senem colui, & innocentissimis sanctissimisque mori-
 bus sacerdoti, vnâque eximio geometræ, non famam meis scriptis, (nam
 D quantulus ipse) sed gloriam mihi, inserto eius nomine, & memoratâ nostrâ
 amicitia, qualitercunque aucuparer.

Sed vt quid intermortuas fabellas excitamus, quasi viuus probationibus de-
 stituti? En tibi Durerius, qui non solum corpus, cuius altitudinis caput sit
 pars nona, producit fol. XIV.; sed & effigiem staturæ prolixioris, nec proinde
 vitiosæ ex decem capitibus constantis fol. XVII. qualem esse dictam Herculis
 E Farnesiani suprâ docuimus; quæ si vnquam aliàs vsu venire poterat, hîc potis-
 simùm locus erat; tum quia historicè scimus Traianum fuisse altioris staturæ
 ex Plinio in Paneg. num. 34. *iam firmitas, iam proceritas corporis*, iterumque
 num. 181. *tu solâ corporis proceritate elatior alijs & excelsior*; vnde non decuit
 emendatam & laudabilem corporis formam excessiuâ capitis proportionem cor-
 rumpere; tum quia collocari debebat in altissimæ columnæ fastigio, quæ &
 F ipsa modum suæ rationis notabiliter excedit, vt alibi considerabimus: itaut, etsi
 erratum fuisset in nimia gracilitate colossi super impositi, id sagaci errore fa-
 ctum mirari deberemus, ob anguli optici, sub quo conspiciebatur, acumen.
 En inter statuas veterum præstantissimas, nouem & amplius capitum, non
 quidem à vertice, sed à summo bregmate; tales sunt inter eas, quas statum
 rectum habentes, & proinde faciliores ad mensurandum selegi ex Perrerio
 G in suis Statuarum Urbis Iconibus, Commodus fol. V., Venus Cælestis fol.
 LXXXVI., Apollo Pythonem iaculans fol. XXX. & XXXI., Antinous fol.
 LIII., omnes in Vaticano; Bacchus Lyæus fol. XLVI. in Hortis Burghesijs;
 Ganimedes fol. L. in Hortis Medicæis; Vestalis fol. LXXII. in Ædibus Iusti-
 nianeis; Meleager Pichinorum fol. LI.; Diana Venatrix fol. LXIV.; signa
 Castorum in Quirinali fol. XXIII. & XXV.; Cæsar fol. IX., ac Musa fol.
 LXXIV.

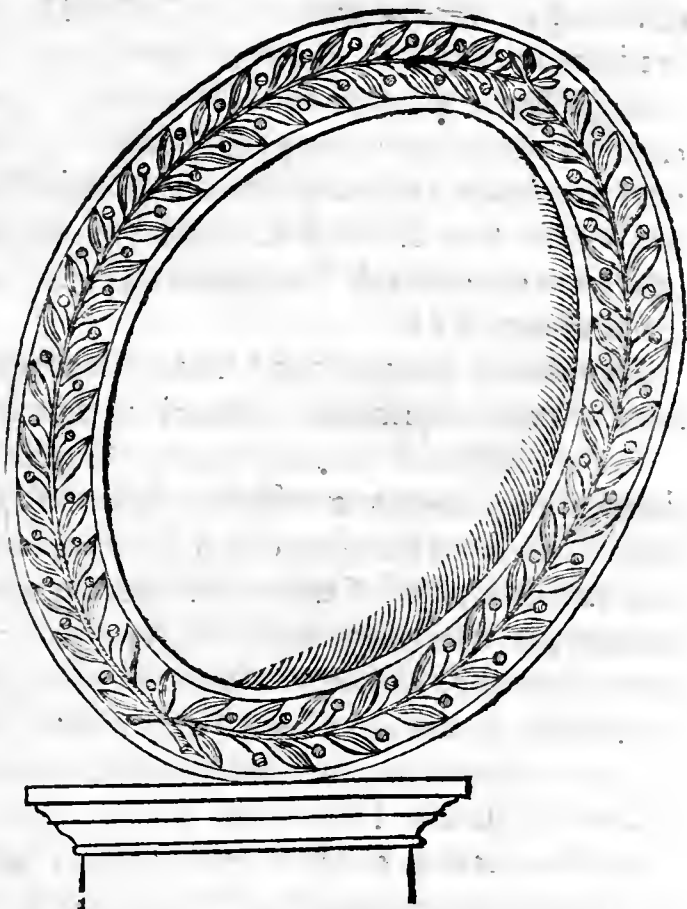
LXXIV. in Capitolio; quorum aliqua, si non omnia, recognoui, ut de fide pictoris periculum facerem, & firmâ fronte Ciacono defensionem contra inane hoc præscriptum ex ipsis veterum operibus pararem. Verum hæc omnia missa faciens; illud tantum quæro, an probus dimensionis index sit ipse Traianus, alibi (haud tamen procul) uti facie suo archetypo simillimus, sic reliquo corpore, ut probabile est, diligenter effectus? Si hoc Neotericus mihi concedet: ostendam illi Traiani effigiem in Columnâ num. 87. toto capite, iuncto etiam capillitio accessionis loco, nonam (minimum minus) eius staturæ partem integrantem; hoc est, trium vnciarum, in altitudine vnciarum XXVI. sext. II. & semis. Quod si glabrum ipsius caput consideremus, quantulâcunque diminutione, quæ non minima dicenda est, in eo, quem non ad cutem tonsum, sed spissis & longiusculis capillis, quamvis non cæsariatum, in Columnâ & numismatibus conspicimus; proximè ad decimam partem totius corporis accedet. Traianum itaque exactè in suâ apud me gypseâ formâ dimensum hic sisto, ut Ciacono suo provinciali patronum se præbeat; & eo pacto, vel inanimis, sophismata aduersus illum excitata diluat, quo Diogenes quendam motum negantem, motu ipso deambulationis tacitus confudit.

Rursus, quam ille catenulam circa clypeum militis num. 33. appellat, hic sertum, inusto asterisci stigmatè, emendat: & cur, rogitò, non poterit hoc sertum *catenula* vocari, non quidem vera, ut Neotericum suspicio inuasit, quam ad hostem vinciendum inter onera militaria pertari solitam ex Iosepho notat Lipsius, & quandoque Germanos quoque in eam causam consueuisse monstrat Tacitus Annalium lib. II. *reperitis inter spolia eorum catenis, quas in Romanos, ut non dubio euentu, portauerant, seu ad ordinem in pugnâ seruandum, ut Plutarchus de Cimbris ait in Vitâ Marij, etenim qui primum in acie locum tuebantur, longis catenis balteis infixis inter sese copulati atque connexi erant, ne diuelli ordines possent*: cur, inquam, catenam eam non vocemus, non quidem veram, ut dixi, sed pro digmate ibi appictam, ut plerumque alia eiusmodi appingi moris fuisse idem Ciaconus explicat num. 90., & in specie catenulas num. 194. Nonne & ipse catenulam quodammodo nobis exhibet in clypeo Victorix num.



A 229. loco laureæ ex duobus ramusculis circumcurrentibus & in latum expansis affabrè efformatæ? quam hic saltem emendatam volui, ne præcipuum victoriæ insigne sibi ablatum ipsa Victoria conqueratur.

B Non contentus Romanus Interpreter Hispanum reprehendisse, quod vocem labari num. 67. tanquam non ætati Traiani, sed Constantini conuenientem, introduxerit, sequutus forsan fidem Commentat. in l.vnic. C. Theodos. de Præpos. lab. tom. II. fol. CXLIII. , qui & ipse profert, nullam ante Constantinum illius mentionem occurrere; hoc idem ad stomachum vsque sæpe sæpius inculcat; & tamen vt Traiani tempore hanc labari denominationem fuisse in vsu nemo potest asserere, (quamuis Occo rerum antiquarum studio percelebris in numismatibus Traiani bis de labaro loquatur, & Angelo-



C me nominare non ignoro; nedum in Traiani, sed in II. Vespasiani & XIII. Galbæ nummis labarum agnoscat) ita illud nedum minimè probatum, sed improbable, quod primus Constantinus hoc nomen inuexerit. Authores siquidem qui Constantini pietatem in efformando labaro in sacrosanctum Crucis signum extollunt, illius antecedentem profanum vsum non excludunt. Sozomenus enim lib. I. cap. IV. Eccl. Histor. ita dicit, *σύμβολον τὸ παρὰ Ρωμαίων* *οἰς καλεῖσθαι λαβωρον*, *signum quod Romani labarum vocant*; quando autem vocare sic incæperint, in incerto sedet, nec definire audet Steuuechius, licet antiquiorem originem agnoscat, & à Constantino mutatum, non verò inductum, & ipse dicat ad cap. XVII. Vegetij lib. III. : & nos quoque proinde inter incerta relinquemus. Certum verò est, etiam tempore Tertulliani, qui sesquifæculo ante Constantinum floruit, labarum ita vocatum fuisse, nec tunc forsan

D nouum nomen, sed vt fuit Traiani æuo propior, vsque à Traiani tempore, & antea deriuatum. Locum Tertulliani cap. XVI. Apolog. iam Ciaconus pro se adduxit, sed nihilo secius Neotericus transmisit, motus fortasse auctoritate Ludouici à Cerdâ, qui inter nouissimos illius Scriptoris Commentatores, *cantabri* pro *labaro* nomen retinuit, eò libentiùs, vt puto, quò Cantabros suos (nobilissimam & veteris & recentis Hispaniæ gentem) authores huius signi

prædicaret: nam aliàs emendatissimi codices *labarum* constanter ostendunt; A
 Parisinus scilicet Ioannis Roygnij anni MDXLV., Basileensis Frobenij MDL.,
 eiusdemque officinæ anterior MDXXXIX., tres alij manuscripti, & cum ijs
 Scaliger, & Alciatus, ex recensione Pamelij ad Tertull. fol. XXVI., qui sub
 Ciaconi signis & labaro militat: quibus, vtpote maximi ponderis, adiicimus
 emendationem Ioannis Baptistæ Bandini, ex Bibliothecâ Farnesianâ in Vatica-
 nam translata, ad marginem libri Parisijs impressi apud Audoënum Paruum B
 MDLXVI. tom. II. fol. DCXXXI. vbi vocem *candelaborum* in textu, in hanc
labarorum conuertit, & Turnebum ita pariter in Tertulliano legentem, Aduers.
 lib. XV. cap. XVI.

Deinde esto quoque quòd labarus de tempore Traiani non ita vocaretur, &
 sub Constantino primùm sic vocari incœperit; quid indè, qui

Pascitur in vinis liuor, post fatu quiescit,

clarissimi viri memoriæ officere valebit? fortè Ciaconus personam Traiani de
 labaro, vt de re sui temporis in dramate loquentem inducit? an non potius
 ipse ex se hoc dicit? Certè nimia affectatione assidue Neotericus in caulam se
 insinuat, vt Ciaconum immeritò redarguat: nam Tragicis Poëtis exceptis,
 quos nominibus illi sæculo vsurpatis, quo personæ loqui finguntur, res appel-
 lare decet; in alijs, Velleius Paterc. initio suæ Hist. leuissimum hunc vocis D
 abusum admittit, nec asteriscos Homero aliter loquenti impingit; sed pro Mir-
 midonum Ciuitate Thessaliam, proque Ephyrâ Corinthum, à posterioribus
 authoribus, licet de tempore, quo Ephyra & Mirmidonum Regio dici debue-
 rat, loquentibus, vocari permittit; indulgetque eidem Homero Strabo lib. X. vt
 Cretam aliàs C., aliàs XC. Vrbes habere ritè dixerit; dum enim XC. ex personâ E
 Vlyssis & Belli Troiani tempore; dum verò C., sua ætate, & ex Poëtæ personâ
 aduersus Ephori impugnationem, intelligendum esse probat. Nec aliâ ratione
 Virgilius *Lanina litora, Nomentum Urbem, Quirinalem lituum, & trabeam*, ante
 Æneæ in Italiam aduentum, Nomentum conditum, aut Quirinum genitum, *Tri-*
rememque longè ante eam à Corinthijs inuentam, *Circenses* denique cum Sabi-
 narum raptu in Clypeo Æneæ, cùm adhuc Consualium nomine Circo nondum
 extructo celebrarentur, inducit: Imò ex personâ Palinuri velut in dramate lo-
 quentis, *Portus Velinos* iubetur Aeneas requirere, quamuis *Velia* longè postea,
 DC. nempe annis elapsis, à Phocensibus, captâ ab Harpago Phocide, profu-
 gis, initium habuerit: eademque licentiâ in Æneâ suos errores enarrante vsus
 reperitur lib. III. Æneid. vt aduertit his verbis Seruius ad vers. 603. [Agragas]
 notandum sanè hac Virgilium quantum ad sua tempora spectat dicere, non quantum
 ad Operis. Æneâ enim nauigante, nec fuerat Camarina siccata, nec Gela, vel G
 Agrigentum condita, quod frequenter facit: sed ideo nunc vitiosum est, quia ex
 personâ narrantur Æneæ. Neue Poëtis tantummodo, minùs verò prosaïcis
 Scriptoribus id licuisse dicatur: qui ita distinguit, adeat Palmerium in Exercit.
 ad Chron. Marmor. Arundel. fol. 685. videbitque, Pausaniam, & cum eo alios,
 Aegyptum nominasse κατὰ πρόκλην, & secundùm sui quemque temporis
 nomen

nomen, cum Melampodum Regionem, siue, citra Nilum Libyam, aut trans eundem Arabiam, vocare debuissent, ne in Neoterici, prout Ciaconus, censuram inciderent; qui meritò voces illi suas reddere nunc posset eiusdem flagitij comperto, dum scilicet num. 40. Danubij iuxta veteres binominis cursum explicans, vbi Ciaconus Illyricum vocat, ipse Sclauoniæ nomen assumit, quinque & ultra sæculis post Traianum Prouincijs illis à Sclauis post eorum irruptionem traditum: adeò, *nemo* (vt Catullus ait) *videt mantica quod in tergo est*.

Nec solummodo vndique labari nomen Neotericus eliminat; sed hoc ipsum labans quadratum hastæ appensum, (de nomine iam nihil moror) equitatui tantum, præter Giaconi mentem, num. 234. attribuit: quàm malè ibi ostendit ipsa naualis expeditio, in quâ neque equites, neque vexillationes vsui esse possunt, itaut necesse sit, & alibi vbi non adest equitatus, & hîc præsertim, in eam ire sententiam, vt hoc sit illudmet signum Imperatorium, materie vel colore ab equitatus vexillis omnino distinctum & diuersum, quod Ciaconus, immeritò correctus, ex Herodiano, Lampridio, alijsque optimis authoribus nobis indicauit, & ferè semper circa Traianum ad rei comprobationem videmus; quodque ipsum Hadrianum gestasse ostendit nummus huius Imperatoris apud Choulum de Relig. Veter. Rom. pag. 35. Neotericus tamen dum iterum hunc lapsum vitat, ad Tab. L. Columnæ Antoninianæ, deteriora sequitur; ibi enim mirâ varietate, tria illa labara, *vexilla trium legionem signa*, abdicatis aquilis, esse docet.

Eousque prouehitur contradicendi studio Neotericus, vt aquila num. 276., quam Ciaconus alterius legionis à Traiano educæ indicem appellat, equestre signum, & aliàs ab equitibus gestari visum proferat. Ad quod, vt inuidiam meæ obiugationis amoueam, vtar verbis Steuuechij ad Veget. lib. II. cap. VI. *id porro Tirones ex me discere cupio, in quâcunque legione vnâ tantum aquilam fuisse*, monueratque Ciaconus ad num. 49. *singulis legionibus vnica dumtaxat aquila præferebatur*. Et quoniam apud doctos res dubio caret (quidquid Choulum in mentem venerit lib. de Castram. Rom. fol. LIII.) ad alia properabo. Vt verò erroris causam & hîc detegamus, fieri potuit, Choulum, vel ipsummet Neotericum, icona Sarcophagi in hortis Lanteis ad Ianiculum, ex quo Aquila Choulj excepta est, fugientibus & minimè attentis oculis aspexisse, & indè rem hausisse, vt & ego subdubitaui dum primo intuitu aquila huiusmodi equestris in eo mihi sese obtulit: sed si marmor diligenter contemplati fuissent, pedestris aquilifer, cuius hastæ truncum aquila respicit, trans equitem patuisset, cui propterea potuit, imò debuit aquila sua gestanda tradi. In pugnâ namque peditibus equitibusque permixtâ, agmini aquilam auferre, eamque equitatui, nullo authore, vel potius tot authoribus reclamantibus, adiungere, nouum in militiâ non minùs, quàm in literis, absurdum dici debet.

Neque est pariter cur ex labaro seu flamulâ sub Victoriæ signo num. 53. pendente, illud equitatui, vt facit, attribuat; quandoquidem pluries cum aquilis ipsis, quas soli pedestri agmini assignandas nuper meminimus, necnon cohort-

tium signis idem velum iungitur, vt ante num. 49. in eodem folio, ne longius probationem quæramus, quæ non deficit in alijs monumentis Traiani, Tabulâ scilicet XVI. Arcus Constantini inter Mirand. Rom. Antiq.

Sic rursus opinionem Ciaconi num. 8. & 9. tanquam improbabilem explodit, per illa nempe quattuor ferta ex quercu, & torum ex lauro, coronas ciuicam, & triumphalem à Senatu decretas significari; nec enim inconsultò, vt putamus, id Ciacono in mentem venit; sed ex Dione lib. LIII. vir eruditissimus obseruasse potuit, ex eâdem ratione, quâ olim Augusto, postea Traiano, haud absimilem honorem delatum fuisse; nempe, (sunt Dionis verba) *vt ante ipsius domum in palatio lauri ponerentur, ac super eas coronæ quernæ suspenderentur, nimirum, quod perpetuus hostium victor, & Ciuium esset seruator*. Miror itaque in hoc delicatissimum fastidium hominis, qui plurima alia symbolica, magis longè petita deglutiuit à Ciacono, imò de suo penu deprompsit; in hoc verò adeò difficilem se ostendit. Is enim est, qui promiscuam illam corporis motionem, & gestum militaris iactationis peculiarem, primùm in milite num. 22., & deinceps fortuito, vt puto, artificis conceptu, aliquoties in hoc marmore occurrentem; (pluribus tamen locis in Chartâ emendandum) modò ad constantiam, ex nummo puto Claudij Cæsaris apud Oiscl. Tab. LXIII. 12., modo ad victoriam, vndenam ignoro, alludere nos docet; mirum quòd hinc non desumat initium illius consuetudinis, quâ postea Cæsariani & Ghibellini studium partium per indicis elationem profectos fuisse reperimus, & signanter apud lepidissimum Poëtam Mantuanum Phantasiâ II. ibi *Accernens fidem digiti, nomenque Ghibelli*. Is, inquam, qui ad num. 297. elationem manus in concione, ad fidem militum declarandam refert, quidquid aliter nos doceat Suidas in verbo *Χαεγlovία*, qui hinc vniuersalem quendam consensum & suffragationem elicit, senserintque Lucanus, Claudianus, & Flaccus; prior enim lib. I. de Bello Ciu. cecinit.

*his cunctæ simul adfensere cohortes,
Elatasque altè, quæcunque ad bella vocaret,
Promisere manus,*

alter lib. I. in Rufin.

*Orantem sequitur clamor, cunctæque profanas
Porrexere manus.*

tertius lib. I. Argon.

*Dixerat hæc, oritur clamor, dextraque sequuntur
Verba ducis.*

hunc enim assensum expressum puto etiam in militibus concionis sub num. 227. dexteris attollentibus, *indices* (vt in simili allocutione Horatij CoS. vocat Liu. lib. III.) *voluntatis virtutisque*. Is demum, qui eodem num. 297. manum in hastâ eminentem, quâ Lipsius & alij omnes hætenus allusionem ad manipuli vocem factam dixerunt, ad fidei significationem trahit. Post nimis longam digressionem, redeo ad institutum sermonem; & pergo, Neotericum agnouisse quidem vtranque coronam Traiano debitam, prout certè laureâ, gemino

A gemino de Dacis triumpho bis caput cinxit, & ciuicâ dignissimus fuit, dum Ciuum sanguini parcens (teste Dione) *secure gessit hoc Bellum magis quàm celeriter*. Vnde quid excludit, coronas hasce hic significari potuisse, ea Neoterici ratio, quòd illæ iam in numismatibus continerentur? An ne nefas credimus, potuisse & hic, & in nummis idem exprimi, dum videmus Viam Traianam in monumentis Arcus Constantini, & rursus in nummo Angelonij
 B XXXI.; alimenta Italiæ & ibidem, & in nummo apud Erizzum in Traiano fol. CCCXXXVIII.; Faustinae minoris apotheosim, alis victoriæ (hanc enim puto cum doctissimo Spanhemio, potius, quàm Dianæ Luciferæ cum Tristano) insidentis, in reliquijs Arcus M. Aurelij, vulgò *di Portugallo*, & in nummo apud eundem Tristan. pag. DCLXVIII.: & vt alia omittam, Victoriâ quam in Columnâ cernimus num. 229., ex nummo argenteo ad vnguem desumptam.
 C Hunc IV. COS. eusum, tanquam non alibi editum, dabimus Cap. vltimo; expilatae enim alienæ gazæ querelam timerem, si obuios apud authores, (vt summus vir fecit) quodque magis prægrauat, inopportune, ac nihil ad hanc expeditionem pertinentes (vt videbimus) infererem.

Ad num. 180. Ciaconus id quod est in commentarium regerit, Traianum videlicet, re frumentariâ probè curatâ, exercitum iterum educere; aliter tamen
 D Nuperus transcripsit, dum naues frumento onustas reddi profert, quâ veritate, alij iudicent; nam tres illos milites, gradum à naui referre, & nauclerum ex aceruo faccum qui superior est deicere, nos claris oculis videmus.

Variare consexpi in vtroque codice locum trophæorum num. 263. Ciacono, nostro autem 262.; quia ille in montium cacuminibus, hic in summitate. Arcus ad Tibiscum (nostri iam fluuium) ea collocat. Dum itaque vtriusque
 E authoritati intercedo, & locum inuiso, magnam in marmore lacunam inuenio, quæ latè circumquaque locum de quo ambigitur absorbet, & propterea litem ad diuinationem redigit. At ego, *si tantam fas est mihi soluere litem*, quamuis Dæus sim, non Oedipus; sique nugis dare pondus licet, & cum laruis, vt sic dicam, luctari; inuentum Ciaconi magis ad fidem historiarum accedere putarim, quia vt notatur ad illud Virgilij lib. XI. vers. 5.

F *Ingentem quercum decisis undique ramis*
Constituit tumulo
 in colle, ait ibi Seruius, quia trophæa non figebantur nisi eminentioribus locis: vnde & Sylla, & Vinicius, & Scipio, & Pompeius, & Viriatus in altissimis montium iugis sua quisque trophæa erexit, quò magis longè latèque conspicua virtutis monumenta redderentur. Audiat Silius lib. XV.

G *Pyrenes tumulo clypeum cum carmine figunt,*
Hasdrubalis spoliū Gradiuo, Scipio victor.
 Plutarchus de Sylla in Vita ipsius, *Alterum est trophæum in Thurij vertice positum de circumdati ibi Barbaris, quod grecis literis Homoloico & Anaxidamo primam eius facti laudem tribuit.* Dio de M. Vinicio lib. LIII. ob deuictos Germanos *Fornix trophæum ferens in Alpibus ei positus est.* Pliniusque lib. III.

cap. III. Pompeius Magnus trophæis suis quæ statuebat in Pyreneo DCCCXLVI. Appida ab Alpibus ad fines Hispaniæ vlierioris in ditioe à se redactâ testatus : quamuis id non sine obtrectatione ei cesserit, vt Dio aduertit lib. XLI., quapropter (vt idem subdit) *Cæsar subactâ iam Hispaniâ, deuictisque Pompeij ducibus, aram magnæ molis ex lapidibus politis constructam haud procul à trophæis Pompeianis posuit* ; postquam ea euertere fas non erat, vt Dijs Belli consecrata, ex Vitruuio lib. II. cap. IV., & ex hoc ipso Authore lib. XLII., vbi de eodem Cæsare post superatum Pharnacem ita loquitur, *Manubias omnes, quamuis plurimæ erant, militibus donauit ; quumque trophæum eo in loco Mithradates de Triario statuisset, quia id consecratum Belli Deis euertere fas non erat, ipse de Pharnace suum opposuit, atque ita Mithradaticum obscurauit, quodamque modo deiecit* : ita tamen vt tempore ea paullatim absumente, minimè reficere ac tueri fas esset, teste Plutarcho in Quæst. Rer. Rom. XXXVII., quia, *vt cum primis illis gloriam antiquatam ac deletam putent, nouum aliquod ac recens virtutis monumentum consequi ac parare studeant. An istud verius, quod cum inimicitia aduersus hostes signa tempore obscurentur, ipsos ea renouare, inuidiosum & acerbum esse censent* : non enim qui primi apud Græcos æneum aut lapideum trophæum statuerunt, magnopere probati sunt. Adeoque inmutabilia erant hostium spolia vbicunque ea affixa essent, vt ea nec emptori refringere liceret, (vt ait Plinius lib. XXXVI. cap. II.) triumphabantque etiam dominis mutatis ipsæ domus. De Viriato tandem Florus Hist. lib. II. cap. XVII. ait insignita trabeis & fascibus nostris, quæ cæperat, in montibus suis trophæa fixisse. Vetustius autem, idemque amplissimum trophæum in montibus, mirata est antiquitas in clarissimâ Damasci Vrbe, quæ tota & integra in trophæum Iouis ob deuictos Gigantes statuta fuit, vt Isacius ad Lycophronem memorat: vnde forsan Iulian. in Epist. eam *veram Iouis Urbem* appellauit.

Pari sententia lis de Bigâ Martis aurigantis num. 154. inter eosdem Interpretes dijudicanda venit. Nam nec biga, vt vterque ait, sed quadriga illa est: Martem verò in ea delatum, non possum cum Ciacono asserere; sed demum nil continuifse, vt Nouitius pro comperto tradit, negare non vereor, ex brachijs curru adhuc inhærentibus; quæ credere faciunt, representari hîc quadrigam triumphalem, quâ iam Traianum etiam ante triumphum Dacicum honoratum fuisse testantur tria numismata III. CoS. cusa apud Occon. fol. CXCVII. & CXCVIII. ex solo triumpho per Senatum decreto: moderationis quippe Traiani proprium erat,

Multos meruisse, aliquos egisse triumphos.

Nec aliunde dubitare potuissimus, Augusto, quamuis non adhuc triumphali; triumphalia ornamenta assumere licuisse, quæ re bene gestâ sæpe priuatis decernebantur, vt in Epigraphe M. Plautij ad Pontem Lucanum Viâ Tiburtinâ HVIC · SENATVS · TRIUMPHALIA · ORNAMENTA · DECREVIT OB · RES · IN · ILLYRICO · BENE · GESTAS, & alibi in marmoribus, & historicis est obuium; prout olim concessa fuisse Traiano Patri, ope potissimum filij, militiæ apud ipsum rudimenta ponentis, commemorat non semel idem Plinius in Paneg. num. LXXXI. CXXV. & MXI.

A Currus ipse semicircularis est formæ, & à parte posticâ patulus; vt propter eum ferendus in hoc non sit, is qui aduersus Rubenium nuper decreuit, *currus huiusmodi capsam habuisse rotundâ figurâ, & in ambitu clausâ*, Zonaræ fidem accommodans, qui lib. II. suæ Hist. in descriptione pompæ triumphalis, hæc habet, *His triumphator peractis, currum conscendebat, neque bellicis, neque ijs similem, quorum in ludis usus est; sed instar turris rotundæ confectum*: quamuis nec integrè Zonaras sibi suffragetur; nam eius sententiâ admissâ, obseruandum erat, ibi vetustissimam triumphi à Camillo de Veientibus ducti formam explicari, & paullo infra, hæc subiungi, *ac triumphus olim huiusmodi fuit, sed seditiones & factiones, plurima in eis innouarunt*; inter quæ innouata, proculdubio hemicyclica ista, quam tuemur, figura admitti debet. Addit nouæ huius cogitationis inuentor, (vltrâ quàm Turnebus, cuius ipse nomen reticet, Aduers. lib. XI. cap. XVI. ex eodem loco Zonaræ progressus fuerit) *Rubenij sententiam*, qui ex gemmâ (vt nos ex Columnâ) arcuatum instar hemicycli exhibet, *vetustis omnibus monumentis aduersari*. Quàm enim hoc verum sit, videre poterat author, multiplicis sanè eruditionis, & præsertim rei nummariæ peritissimus, ex pluribus nummis, qui currus non quidem pompaticos, sed propriè triumphales, eiusdem cum hoc nostro figuræ referunt, quales innumeros congeffit Goltzius in suis Fastis, itaut in vnaquâque ferè paginâ, imò & bini alicubi, sese ostendant. Verùm ne hi visum fugere ex paruitate dicantur; ampliores indicabimus, scilicet, Augusti num. L. Tiberij II. Traiani LIII. rursusque CIX. Aurelij Cæsaris II. omnes apud Aeneam Vic.; & hos præter, extat currus triumphalis cum quattuor Elephantis huiusmet Traiani apud Eriz. fol. 303., quadriga Hadriani fol. 361., alia Maximini fol. 676., alia Vespasiani VI. in ordine apud Patinum ad Suet. cap. VIII. fol. 391., aliaque demum eiusdem Hadriani num. LXV. apud Angelonium, quam verè triumphalem, & in memoriam triumphi à Traiano Aug. Patre post obitum gesti, nummo insculptam arbitror, de quo ita Spartian. in Hadr. *quum triumphum ei Senatus, qui Traiano debitus erat, detulisset, recusauit ipse, atque Imaginem Traiani curru triumphali vexit, vt optimus Imperator ne post mortem quidem triumphi amitteret dignitatem*. Nec prætermittendus est nummus Caracallæ maximæ optimæque formæ, in luculentiorē Rubenij, imò & veritatis ipsius defensionem, cum quadrigâ & curru, qualem Rubenius describit; quem, libello numismatum selectorum è Museo Carpineo, Ioseph Monterchius pag. 29. nuper inseruit. Idemque erit contra eius Aduersarium, si non pro Rubenio, probasse, currus triumphales quandoque quadratâ formâ fuisse; vt, ne nimij iam in hoc simus, ex solo Angelonio deducemus, in nummo **G** XV. Traiani, IV. Heliogabali & XII. Alexandri.

Obseruauerat Ciaconus ad aquilam illam num. 130.; aquilas legionarias diuersimode ornatas apparere, vt singulæ in eum modum sat̃s distinguerentur, & Centuriones ac legionarij quicunque milites, suam aquilam ab alijs distinctam agnoscerent. Hæc minimè contemnenda ratio, quamuis alios doctos viros hoc idem dicere coegerit, non deterruit Recentiorē, quominus & hic Ciaconum
suum

suum, nescio an magistrum an aduersarium, obelisco iugularè; planè negandò, huiusmodi distinctionem ex authoribus vel ex marmore elici. Quoad authores, dicendum est eum minimè vidisse Alexandrum Neapolitanum lib. II. cap. IV. *Dier. Genial.* vbi hæc sunt, *consueuisse etiam singulas turmas, manipulos, & cohortes, ac legiones, proprium vexillum & militare signum habere, vulgò proditum est, ut cuius esset legionis quisque miles, & sub quo duce militaret, faciliè dignosceretur; ne sine signis, sine imperio, inordinati & incompofiti ducerentur, sed conspicua omnibus signa forent.* Idquæ omnino ex mente ipsius Vegetij est, qui dum prouisum refert lib. II. cap. XIII., quòd *singulis centurijs, singula vexilla constituta sint, itaut ex quâ cohorte, vel quotâ esset centuria in illo vexillo literis esset adscriptum, quod intuentes milites, in quantouis tumultu à contubernalibus suis aberrare non possent;* imò ad hoc vt milites non solùm sua quique signa, verùm etiam suos contubernales ab alijs distinguerent, diuersis cohortibus diuersa in scutis signa pingebant, vt ipsi nominant *δελνματα*, sat conspicua & elaborata in marmore, sed in exemplo penitùs ac pessimè confusa: multò magis necessarium credidit, quòd qui signa suæ cohortis dignoscere debebant, propriæ legionis aquilam non essent inter alias ignoraturi, sed tanquam nimis ex se notum omisit. Patet insuper hæc aquilarum distinctio varijs in numismatibus, quorum aliqua nobis exhibent aquilam simplicem absque ornamentis, alia aquilam cum fulmine, alia cum clypeis & imaginibus; & magis ad rem nostram, binas aquilas eiusdem exercitus vario inter se ornatu representat vnus & idem nummus Hadriani apud Choulum fol. 26. Quò verò ad hoc nostrum marmor Columnæ, ipsam intuentium fidem obtestor, quàm perfidiosè in hoc Ciacono detrahatur, cùm coràm & parum elatis oculis liceat inspicere primum Danubij transitum in infimâ spirâ meridionali, & aquilas illas 49. 52., binasque post signum victoriæ sequentes, fati inter se diuersas contemplari; nî pro nostrate dicamus, ipsum vt suam de laternâ num. 50. & nocturnâ traiectione, de quâ mox loquar, opinionem firmet, sub malignâ hâc luce distinctionem signorum discernere nequisse; nam alibi in asterisco num. 259. eius quod hîc dixerat oblitus, planè aquilas illas inter se differre fatetur.

Perpetuam fermè hanc inter aquilas differentiam, aliquando in Columnâ sublatam (licèt non simul in omnibus) video, hoc est in ternis, non ampliùs, aquilis prope Traianum exercitum lustrantem, tam in primo suouetaurili num. 76., quàm in secundo num. 187., & in totidem ante Decebalum in amicitiam receptum num. 220. (quod in recentioribus chartis ne quæras, vbi ne quidem legionum signa dignoscas) similibus omnino imaginibus, clypeis, & titulis instructis: quæ tamen signorum confusio de industriâ exprimi potuit, quia suouetaurilibus, tanquam intra Castra peractis, & finito iam Bello, in prostratione Decebali, legionibusque ad pompam & maiestatem circumstantibus, potuerunt aquilæ iisdem prorsus ornamentis plures decorari, cùm tunc nihil interesset, vt milites suam aquilam (id quod Ciaconus considerauit) ab alijs distinctam agnoscerent.

A De Danubio, ait Ciaconus num. 40. quòd *Illyricum alluit*: quod quamuis Ptolemæo Geographorum principi aduersetur, qui inter Illyricum (prout Dalmatiam comprehendit) & Danubium, Pannonias, Dardaniam, & Mysiam superiorem collocat; tamen libens admitto, cùm alijs authoribus non destituitur. Non proinde admittenda est extensio Neoterici, qui dicit, illum *ingredi Schlauoniam*, quod idem est ac eam Prouinciam interluere. Nam quamuis,
B vt ei morem geramus, Schlauoniæ nouum nomen pro veteri & latissimè patenti Illyrico accipiamus, Pæones, Rhætos, Noricos, & Mysios, ac quicquid est ad dexteram Danubij iuxta Appianum in Illyric. complectente, seu cum Suetonio in Tiber. cap. XVI. *toto Illyrico, quod inter Italiam, Regnumque Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen, & sinum maris Adriatici patet*: adhuc non erit nisi limitanea, & non peruia Danubio Prouincia. Si verò mihi obijciatur ex Rufi Festi Breu. inter XVIII. Illyrici Prouincias etiam duas Dacias connumerari, ex eodem authore deceptionis causa patens erit; paullò enim ante dixerat, ex verâ Daciâ ultra Danubium, per Aurelianum, translatis exinde Romanis, duas Dacias cûs Danubium in regionibus Moesiæ ac Dardaniæ effectas fuisse; idque latè prosequitur Pancirolus in Notit. Imp. Occid. cap. CXXVIII. de Vic. Dac. & Rect. qui sub eo erant; agnouitque
C doctissimus Holstenius in Annotat. ad Thes. Ortel. verbo *Vlpianum*.

Nec felicius alicubi suppletur, quàm emendetur Ciaconus; nam ad num. 197. vbi, ex Dione Valefiano, Lusum ac Mauros subsidio venisse probauimus, & vbi illud Dionis ex Xiphilino conijcere possumus, scilicet, quòd Traianus *contendit ad editiora loca montium, alijs atque alijs occupatis collibus*; ædificia illa montana, nescio an templa, an arces, vel castella, inter quæ transcurrunt milites superioris ordinis, Nouitio Interpreti seorsim à Ciacono videntur sepulchra militum Romanorum, motum se asserenti indicio funebris signi arborum illarum, quas cupressus ex acuminatâ figurâ indicat. Ast ego (pace
E eius dixerim) hic cupressum simulatum video; nam primò, militibus cæsis Traianus, ex eodem Xiphilino, non sigillatim sepulchra, (nam id nimis operosum fuisset) sed in vniuersum concrematis ex disciplinâ castrensi, aram statuit, & quotannis parentari iussit: vt in simili tumultuario funere Hannibal apud
F Liuium lib. XXII. *sepeliendi causâ conferri in vnum corpora suorum iussit, ad octo millia fuisse dicuntur fortissimorum virorum*; quo pacto Q. quoque Claudius Consul lib. XXVII. *suorum corpora collata in vnum sepeliri curauit*: nec secus Germanicus apud Suetonium in Caligulâ, *cæsorum clade Varianâ veteres ac dispersas reliquias vno tumulo humaturus collegit*: & per Antiochum commendationem sibi apud Macedonas quærentem, eorum cadaueribus qui ad Cynos cephalas
G ceciderant *tumulus est in vnum ossibus, quæ passim strata erant, coaceruatis factus*, idem Liuius lib. XXXVI., Atheniensium exemplo, de quibus Silius lib. XIII.

*Cecropidæ ob patriam Mauortis sorte peremptos,
Decreuere simul communibus vrere flammis.*

& præ cæteris nobilissimo Lacedæmonium ad Thermopylas , qui vno tumulto ,
& omnium ore decantatâ inscriptione , (vt ait Strabo eam afferens lib. IX.)
ita comprehensi fuerunt ,

Ω ξέν' ἀπ' ἁλῶν Λακεδαιμονίοις , ὅτι τῇδε
Κείμεθα τοῖς καίων πειθόμην νομίμοις .

Dic Lacedæmonijs hæc , hospes , parte iacere ,
Dum illorum rigidis legibus obsequimur .

Nec ab re fuerit aliam Opuntiorum epigraphen ex eodem Strabone inferere ,
cùm per hunc authorem constet , quinque omnino columnas fuisse , quibus
commune illud Spartanorum sepulchrum exornabatur , in quarum primâ , hæc
exculpta fuerunt ,

Τὸς δ' ἐπ' οἷς φθιμῶς ὑπὲρ Ἑλλάδος ἀντία Μήδων ,
Μηξοπόλιν Λοκρῶν κλύει νόμων Ὀπώεις .

Quos pro se in Medos morientes Græcia vidit ,

Urbs pia Locrorum nunc mater Opuntia claudit .

Vel ad summum duces à militibus separabantur , binis tumulis tantùm erectis ,
prout Eumenem fecisse legimus apud Plutarchum in eius Vitâ , cadaueribusque
collectis , ianuas in propinquo sitorum pagorum conscidit , ijsque lignis ea cremauit ,
seorsim duces , seorsim gregarios milites , tumulisque eorum congestis abiit ; siue Sa-
cerdotibus ab alijs Ciuibus , hisque à Seruis discretis , vt de Spartiatis post Platæ-
ensem pugnam ait Herodotus lib. IX. cap. LXXXIV. Græci separatim quisque
suos tumularunt ; Lacedæmonij tribus sepulchris effectis , in eorum vno Sacerdotes ,
in altero reliquos Spartiatis , in tertio Sernos humanerunt : longèque abest ab hæc
sepulchralium ædificiorum excitatione mos ille , de quo Latinus de Termin. à
Goefio vnâ cum alijs de Re Agrariâ Scriptoribus editus pag. 304. tot lapides de-
figendi , quantos milites ponebant , quod à militari simplicitate non erat alienum .
Deinde hæc quam vocat Claudianus lib. II. de Rapt. Proserp.

tumulos tectura cupressus ,

siue vt Lucanus lib. III.

non plebeios luctus testata cupressus ,

in Daciâ , vt audiui , nascitur , non enim omnis fert omnia tellus ; & quamuis in
feracissimo solo , non potuit tam breuè in proceram arborem euadere , cùm
paullò ante , funus concelebratum fuerit ; nisi binos in diem cubitos (vt de oleâ
Mineræ Atticæ tempore incensæ à Persis Urbis Pausanias lib. I. refert , Herodoti
hyperbolem lib. VIII. cap. LV. duplò augens) nouo miraculo creuisse dicamus ;
præsertim cùm suppetat quod ad historiam reducamus , eoque minùs ad inania
diuertere liceat , vt Neotericus , suis sepulchris & cupressis , nos , & Ciaconum
abducit .

Instantes aduersarij ad transitum fluminum insidias vel superuentus facere
confueuerunt , vt obseruat Vegetius lib. III. cap. VII. ; hinc tamen adeò incurio-
sus , & supinus Imperator , cæteroqui totius militaris artis peritissimus , figura-
tur , vt in ipsâ primâ profectione num. 50. , & iterum vt obsessis præstò sit

num.

A num. 151., exercitum noctu transmittat. Subdubitauit quidem Ciaconus, illud ferculum num. 50. esse laternam, quæ noctu iter agentibus militibus viam illustraret; sed id quod indeterminatè, & genericè alter innuit, hic pro certo, & in hâc amnis transitione reposuit; repetitque in asterisco ad num. 151., vbi non iam laternam, sed funalia & cerea patentia imaginatur, tanquam si venti à Dacicâ regione, vt ab Olympi vertice, exularent; seu illos Traianus, Æolimunere, in vtre conclusos haberet. Erit illud igitur hastile, & ferculum, alteri super quo inest aquila num. 49. simillimum, cui in istius defectum ipsamet aquila infigi possit, à Vicario ipsius Signiferi, forsan ad muneris specimen, efferri solitum, prout aliud extat post transitum fluminis num. 139. pariter à milite chlamydato gestatum. Fuisse enim aquilam indè amouibilem, Flori locus de clade Varianâ lib. IV. nos monet, *Signiferum, aquilam intrâ baltei sui latebras gerentem, in cruentâ palude delituisse*; & vtî locus iste aquilam à suo conto & ferculo fecerit, ita alius Plutarchi in Vitâ Syllæ, contos absque aquilis & signis considerat, ibi quod sanè Romanis diuinitus præsignificatum est: *Ignis enim sponte suâ ex contis quibus signa feruntur militaria emicuit, vixque extingui potuit*; atque ipsos Signiferos, ac Imaginiferos, suos Optiones habuisse necesse est, probantque sequentes inscriptiones.

D DEAE · NEMESI

AVREL · MARIVS

OPTIO · SIGN

LEG · XIII · GEM &c. Gruterus pag. LXXX. 4.

Alia habetur pag. CDXXXI. 9. sed negligentissimè excepta, ac mendis scatens, vers. tamen XIII. apertè habet OPTIO · SIGNIF. Itemque alia apud eundem

E C · OPPIO · C · F · VEL

BASSO · P · C

PR · AVXIM · 7 · LEG

III · FL · FEL · EVOC · AVG

AB · ACTIS · FORI · B · PR · PR

SIGNIF · OPTION · TESSE

COH · II · PR · &c.

fol. CDXLV. 10.

F sub dubio tamen an sit referenda ad Optionem Tesserarij, vt vult Scaliger in Indice, an Signiferi, vt Lazius lib. IV. cap. X. fol. 482., perinde ac ista DLVIII. 7.

FIDELIAE · VERVLAE

PRVDENTIVS · REVERES

OPTIO · SIGNIFERORVM &c.

G & prudenti admodum ratiocinio, quamuis non visâ lapidum autoritate, assequitur Lipsius de Milit. Rom. lib. II. Dial. VII. *Ad Polybî & Liuij, dico duos quidem vexillarios dari, sed non consequi necessario de duobus vexillis. Possunt enim ita dari, vt alter alterius vicem obeat in defatigatione, (grauia enim hæc signa) aut etiam in morbo: nisi dicere velimus, (vt latius infra probare conabor) aquilam à Primipilo ipso gestari solitam, huncque, & prædictum*

num. 139. esse ipsius Centurionis Primipili Optionem; notissimi enim Centurionum Optiones tam ex authoribus de re militari scribentibus, quàm ex lapidibus, & præcipuè ex Festo ad verbum *Optio*. *Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno Militum, qui ex eo tempore quem velint Centurionibus permissum est optare, & nomen ex facto sortitus est: facitque ærea lamina superiori capite allata, in quâ nota illa OPT. 7. Optionem Centurionis significat; & sequens apud me inscriptio sua barbarie commendabilis.*

Q RAGONIAE CYRIACETI CONIVGI DVLCISSIME
ET INCOMPARABILI VNIVIRIAE CASTE BONE
QVE VIXIT ANNIS · XXI · MES VIII DIAEBVS · II
Q · IVLIVS DONATIANVS · OPTIO 7 COH III
CVM QVAM BENE VIXI · AMN · VIII MES IBV IIII
DIEBV · XXIII QVAM NVPSI ANNOR XII
MESVM · XI · DIERVM · XIII CONIVGI
BENEMERENTI HIC DORMIT

Nec solùm Optiones, sed & Suboptiones, ex veteranis forsan omnes (vt hinc muneris dignitatem æstimemus) dispositos habuit antiquitas, vt legimus apud Gruterum pag. DXXIX. 8.

M · AVREL
M A C E D O
V E T · N A T
D E L M
E X · S V B O P T
S I B I · E T
A V R E L I A E · V I C T O R I A E
L I B E R T A E · V I V V S
P O S V I T
S I · Q V I S · H A N C · A R C
P · E X · F · S · S · S · S
A · D · F · C

quod ita explico: *Si quis hanc Arcam posuerit extra fundum sacrum supra scripti Suboptionis Aurelij, dabit fisco centum.* Hoc tamen in præsentì sufficiat ostendere, neque esse locum laternæ suspectissimo utrobique tempore; nec figuram ipsius ferculi hoc suadere; & certò redargui hanc de laternis, & nocturno tempore traditionem, de quâ in asterisco post num. 151., quia ibi nîl tale in Columnâ apparet, idque meâ causâ pro comperto credant velim. Quod si tandem exercitui noctu educto prælucendum foret, id non detectis funalibus, sed Vulcano in cornu clauso, vt Plautinâ loquendi formulâ utar, fieri debuisset: eâ laternæ specie adhibitâ, quæ è tribus lateribus corio nigro contectis, vnum tantummodo ad lumen transmittendum reclusum haberet, ne hostibus perspicua euaderet; vt ex Iulio Africano, Olympiodoro, & Philone Mechanico hanc, aliasque laternæ militaris formas descripsit Casaubonus in Not. ad Æneam Tac. vetustissimum

A finum illum ante Pyrrhum scriptorem, cap. XXII. num. XLV.: & prouidi cuiusque ducis cautio, nullo etiam admonente, excogitare potis esset. Nec forsan iustiori sannâ deridendus ille est, qui

ambulet ante

Noctem cum facibus,

quàm hi milites in suo tenebricoso ac malè feriato itinere cereos extollentes.

B Similiter ad num. 52. docemur ex asterisco, signum illud cum duobus alijs Victoriâ antecedentibus Classiarijs præferri: id quod dupliciter absurdum iudico; nam Classiarij non erant in legiones conscripti, sed *vilis semper & vilium militia*, vt ait Lipsius de Magnit. Rom. lib. I. cap. V.; aut enim ex socijs conscribatur, qui ab hac militiæ specie *nauales* dicebantur; aut ex infimæ fortis, & pauperrimis ciuibus constabat, qui militiæ nomen ob census tenuitatem dare prohibiti erant, vt habemus ex Gellio lib. XVI. cap. X., sed tantum (vt ait Polybius adductus à Lipsio lib. I. Dial. II. de Milit. Rom.) *ad nauticum usum reseruabantur*. Nauticos tamen socios etiam Ciues Romanos vocatos inuenio apud Liuium lib. XI. *naues XX. deductæ, naualibus socijs ciuibus Romanis qui seruitutem seruissent complerentur, ingenui tamen ijs præessent*; quamuis *sociorum & ciuium* nomina, inter se plerumque opposita legantur. Hos itaque Classiarios, publicorum veluti seruorum more abiectos, & calceis ipsis exutos, Suetonius in Vespas. cap. VIII. nobis ita representat, *Classiarios verò qui ab Ostia & Puteolis Romam pedibus per vices commeant, petentes constitui sibi aliquid calcearij nomine, quasi parum esset sinè responso abegisse, iussit posthac excalceatos cursitare, & ex eo ita cursiant*: Quod omnibus Tabellarijs commune fuisse videtur ex Musonio à Stobæo relato, *ἀντιποδοσία πολλὴν ἀλυπίαν ἵνα ἔῃ ἐκλογίαν παρὲς τοῖς ποσίν, ὅταν ἡσκημένοι ᾖσιν: ὅθεν καὶ τὸς ἡμεροδρόμους ὁρᾶν ἐστὶν ὃ χρωδύς ὑποδήμασιν ἐν ταῖς ὁδοῖς, καὶ τῶν ἀθλητῶν, τὸς δρομέας ὅκ' αὐθιμαδύς σώζειν ὁ ταῖχος, εἰ δέοι ζέχειν αὐτοὺς ἐν ὑποδήμασιν*, hoc est, *sinè calceis autem valde expediti & agiles sunt pedes, præsertim si adsit usus: unde Tabellarios videre est non uti calceamentis in itineribus, atque ex athleticis, cursores celeritatem eandem non seruare, si currendum est calceatis*: idemque olim Lycurgo in suis Spartanis placuerat, vt obseruat Xenophon de Repub. Lacon. his verbis *ἀντὶ τῆ ἀπαλύνειν τὸς πόδας ὑποδήμασιν, ἔταξεν ἀντιποδοσίᾳ κρατύνειν, νομίζον εἰ τὸτο, ἀσκήσαιεν πολὺ μὲν ῥᾶον ἀν' ὁρῆα γέβαιναι ἀσφαλές εἰργον δὲ πρᾶνῃ καταβαίνειν, καὶ ἀναγορεῖν, καὶ δραμεῖν ἡἴττον ἀντιποδητον. εἰ ἡσκηκὼς εἴη τὸς πόδας, ἢ ὑποδεδεμένον, scilicet, pro calceamentis, pedum nuditatem; existimans huiusmodi exercitatione, longè facilius & locum declinem ascendere quempiam posse, & tutius declinem descendere, & saltare, & resilire; & celerius discalceatum currere, si pedes exercuerit, quàm calceatum*.

G Patet etiam Classiarios, de quibus loquimur, non fuisse ciues, sed peregrinæ conditionis, ex iure ciuitatis, quo donati reperiuntur ab Imperatoribus, & in tabulâ relatâ per Lipsium vbi suprâ, alijsque apud Gruterum pag. DLXXIII. 1. (quæ loquitur de VETERANIS QUI MILITAUERUNT IN CLASSE. RAVENNATE. SVB. SEX. LVCILIO. BASSO, cuius prodicionem &

tran-

transitum ad Flavianas partes recenset Tacitus in fin. lib. II. Hist.) ac pag. A
DLXXV. 1.: quibus adiungi meretur alia post Gruteri collectionem Neapoli
reperta, quæ ita se habet.

IMP · CAESAR · M · IVLIVS · PHILIPPVS · PIVS · FELIX · AVG
PONT · MAX · TRIB · POT · IIII · COS · III · DES · PP · PROC · ET
IMP · CAESAR · M · IVLIVS · PHILIPPVS · PIVS · FELIX · AVG
PONT · MAX · TR · POT · IIII · COS · DESIGNAT · P · P
IIS · QVI · MILITANTES · SVNT · IN · CLASSE · PRAETOR · PHILIPPI
ANI · SEV · MISENENSE · QVAE · EST · SVB · AELIO · AEMILIANO · PR
OCTONIS · ET · VICENIS · STIPENDIS · DIMISSIS · H · M ·
QVORVM · NOMINA · SVBSCRIPTA · SVNT · IPSIS · FILISQVE · EORVM
QVOS · SVSCEPERINT · EX · MVLIERIBVS · QVAS · SECVM · CONCESSA
CONSVETVDINE · VIXISSE · PROBATE · SINT · CIVITATEM · ROMA
NAM · DEDERVNT · ET · CONV · CVM · ISDEM · QVAS · TVNC · SE

CVM · HABVISSENT · CVM · EST · CIVITAS · IIS · DATA · AVT · SI · QVI
TVNC · NON · HABVISSENT · QVI · S · QVAS · POSTEA · VXORES · DV
XISSENT · DVMTAXAT · SINGVLIS · SINGVLAS · AD · V · KAL · IAN
IMP · M · IVLIO · PHILIPPO · PIO · FEL · AVG · COS · DES · III
ET · IMP · M · IVLIO · PHILIPPO · PIO · FEL · AVG · COS · II · DES · COS

EX · OPTIONE

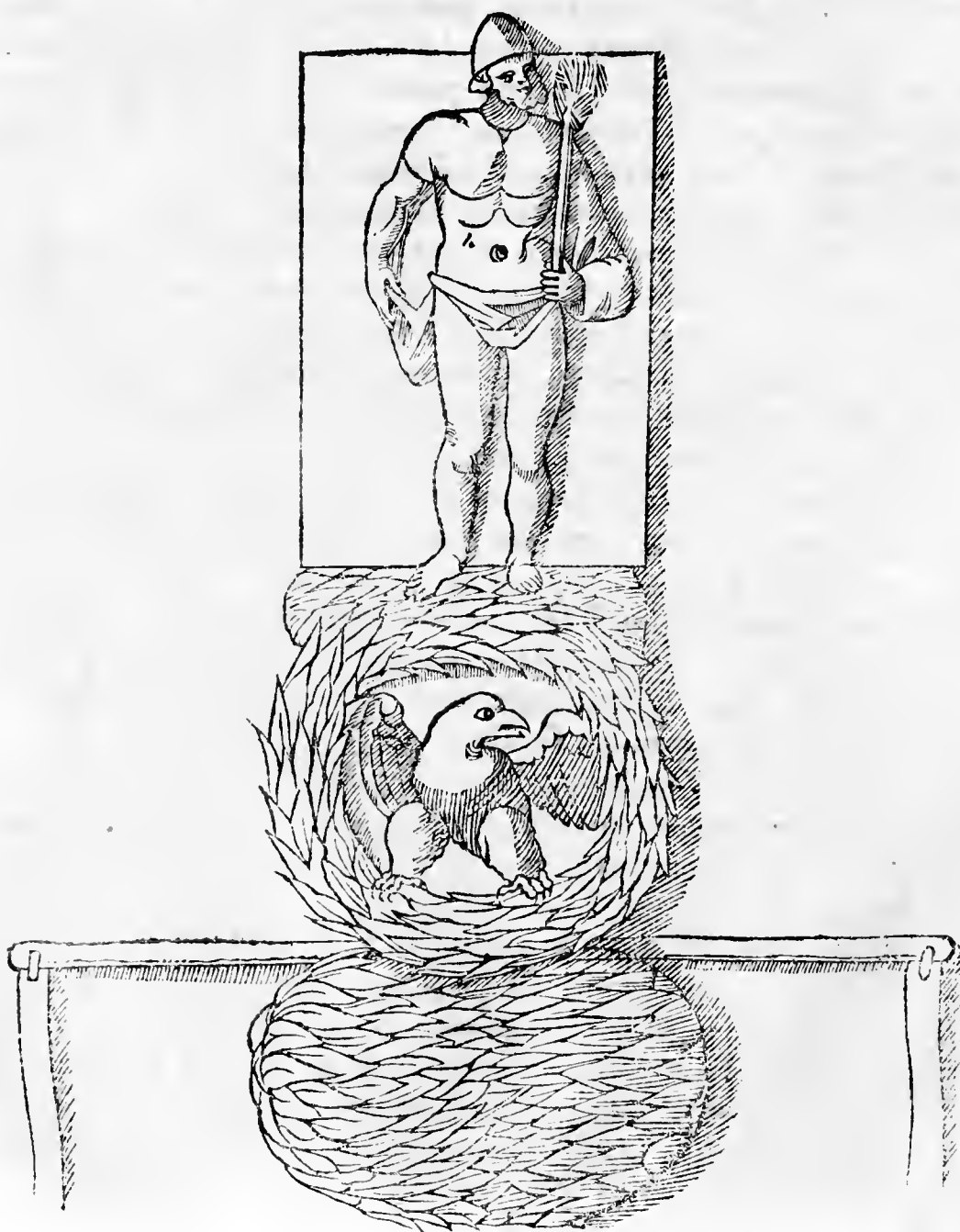
T · FL · FIL · ALEXANDRO · N · ITAL · D · MISEN · ET · MARC
PROCVLAE · VX · EI · ET · MARC · ALEXANDRO · ET · FL · MARCO
VLP · SABINO · AVREL · FAVSTAE · FIL · EIVS
DESCRIPT · ET · RECOGNIT · EX · TABVLA · AENEA · QVAE · FIX · EST · ROMAE
IN · MVRO · POST · TEMPLVM · DIVI · AVG · AD · MINERVAM

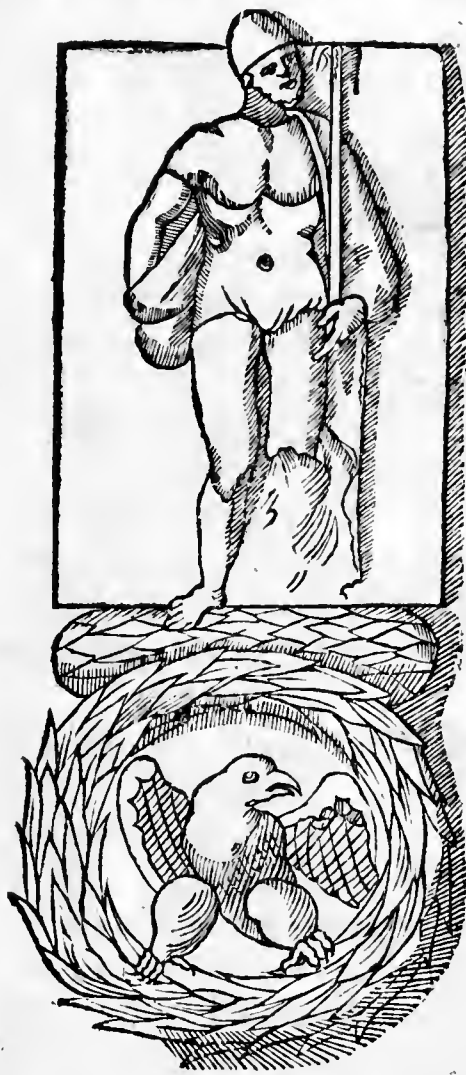
Neapoli lamina area penès Franciscum Antonium Picchiatum.

Minimè igitur Classiarij in legiones adfcisci poterant, quæ ex Ciuibus tantum
Romanis legitimum censum possidentibus constabant, vt ex Polybio de Milit.
Rom. habemus, estque notissimum; sed vix quandoque in iustam militiam
Imperatoribus indulgentibus transibant, vt docet nos idem Author Histor.
lib. X. num. XXXII. *è naualibus socijs idoneos selegit, quos in legionum signa diuisit,*
itemque Suetonius in Galbâ cap. XII. *nam cum Classiaries, quos Nero ex remi-*
gibus iustos milites fecerat, redire ad pristinum statum cogeret, recusantes, atque
insuper aquilam & signa pertinacius flagitantes, non modò immisso equite disiecit,
sed decimauit etiam: idem propemodum habet Plutarchus in Vitâ eiusdem
Galbæ, ac Lipsius tritum id apud Tacitum refert, cuius vnicum locum lib. I.
Hist. citasse suffecerit, *Otho Narbonensem Galliam aggredi statuit classe validâ*
& partibus fidâ, quòd reliquos caesorum ad pontem Miluium, & senitiâ Galbæ in
custodiam habitos, in numerum legionis composuerat; facta & reliquis spes honora-
tioris militiæ: ex quo etiam, vt ex proximo Suetonij loco, colligimus, aliquan-

- A do Classarios pro Remigibus accipi Ann. lib. XIV. quippe *sueuerat triremi & Classariorum remigio vehi*, quemadmodum è conuerso Remiges pro Classarijs lib. XIII. *Clodius Quirinalis Præfectus Remigum qui Rauennæ haberentur*: sed tamen siue Remiges, siue Epibatæ vocentur, (frequentiùs enim authores inter Classarios siue Propugnatores, & Remiges distinguunt) militum numero comprehendebantur, vt ex Polybio Hist. lib. I. num. XXV. & XXVI. veluti demonstratione quâdam fit conspicuum; ibi enim enumerato priùs generatim milite, tum legionario, tum clasfico, numerus ad centum millia & quadraginta constituitur, quibus in classem tercentum & triginta nauium distributis, cuilibet nauis, ex Propugnatoribus centenos vicanos, ex Remigibus tercentenos assignat; qui nisi milites simul ac remiges, & auteretæ fuissent, vt Argonautæ, & Vlyssis socij, vix quadraginta millium militum numerum implerent; & tamen
- C Polybio CXL. M. sunt: cuius verba, postquam calculum & declarationem præmisimus, audiamus, *Romani quidem classe CCCXXX. nauium longarum & rectarum Messanam appellant*: & infra paucis interiectis, igitur *Romani apparatibus ad vtrumque se instruebant, siue res mari gerenda foret, siue in hostium terram exscensio facienda, quare etiam fortissimo quoque milite delecto è copijs terrestribus, omnem exercitum quem ducturi erant quadripartitò diuidunt &c. erant*
- D omnino in hac classe milium ad centum millium & quadraginta; vnaquâque nauis Remiges capiente trecenos, Propugnatores verò centenos vicanos. Nostra, inquam, hæc signa (vt ad rem redeamus) quæ Classariorum dicuntur, cum suas aquilas habeant, non possunt extraneæ, seu sordidæ militiæ attribui. Distinguunt enim apertè Scriptores (vltra ea, quæ supra congeessimus) inter iustam illam, & minùs decoram hanc militiam: sic Liuius lib. XXVI. *paucos dies, quibus morari*
- E Carthagine statuerat, exercendis naualibus pedestribusque copijs assumpsit. Primo die legiones in armis quattuor millium spatium decurrerunt; secundo die arma curare & tergere ante tentoria iussit; tertio die sudibus inter se in modum iustæ pugne concurrerunt, præpilatisque missilibus iaculati sunt; quarto die quies data. Hunc ordinem laboris quietisque, quoad Carthagine morati sunt, seruauerunt; Remigium, Classicique milites (supra socios nauales hosce eosdem vocauerat) in tranquillo in
- F alium euecti, agilitatem nauium simulachris naualis pugne experiebantur. Et mox lib. XXIX. *milites* (de duabus Cannensibus legionibus præmiserat) vt in naues ordine ac sinè tumultu conscenderent ipse eam sibi curam sumpsit: Nauticos, (hi & socij nauales & pugnacissimi malèque cum legionarijs cohærentes lib. XXVI. dicti) C. Lælius qui Classis Præfectus erat, nauibus ante conscendere coactos, continuit; clariùsque & breuiùs lib. XLV. ad finem, in eâ concione, in
- G quâ inducitur M. Seruilius de triumpho Æmilio decernendo ad populum dicens, ita ait, & *legiones ex Illyrico laureatæ Urbem inibunt, & nauales socij; Macedonicæ legiones, suo abrogato, triumphos alienos spectabunt?* paullòque infra in distributione prædæ post triumphum L. Anicij de Rege Gentio, de præda militibus in singulos XLV. denarios, duplex Centurioni, triplex equiti, socijs nomini Latini quantum ciuibus, & socijs naualibus dedit quantum militibus.

Præterea, cùm tota ista coniectura de ignotis hætenus Classiariorum signis, tribus illis imagunculis inhæreat, quæ gubernacula alterâ manu, alterâ palmas gestare dicuntur; si eas tollamus, & fictitias esse ostendamus, quicquid talibus iactis fundamentis constitutum postea reperitur, supercorruat necesse erit. Tria igitur illa signa, omnino inter se similia, nisi quòd duo vltima minùs quàm primum corrofa sunt, ita propemodum vt in sequentibus iconibus se habent. Nullus profectò ibi clauus ad nauem regendam, seu palma; at solùm in læuâ huius primæ figuræ (quantùm paruitas ipsius permittit, non maior hic expressâ) baculus, siue mallei manubrium, (mallei namque vestigium ali-quod in apice hastæ prioris imaginis remanet) vel quid simile; pileolus Græcanicus in capite, brevis tunica, cæterâ nuda; non labaro appicta, vt in nouis typis videmus, sed imò ponè se paruum illud velum ab humeris ad talos





E demissum habentia; corollis è lauro seu aliâ fronde, vt & Victoria (malè ibi super globo) insistentia . Vnde cùm nec militia Classiariorum digna sit , quæ sub aquilis consistat , nec signa aliquid classicum contineant , præstabat tuto silentio prætergredi , & Ciaconi numina admittere .

Ita & nos fecisse forsitan potius fuisset ; sed nouam quandam coniecturam , licèt talionem veriti, doctioribus, saltem ænigmatis loco, proponemus . Videntur mihi, inquam , ista tria sigilla, Cabirorum , seu Corybantum, Idæorum Dactylûm , aut Dioscurorum esse potuisse , non vnâ quidem ratione : Consentit enim numerus , quia tres agnouit antiquitas , vt de Idæis Dactylis, eorumque nominibus *Celvi*, *Damnameneo*, & *Acnone*, prodidit Scholiastes Apollonij lib. I. Argon. vers. 1129. ; & de Dioscuris Cicero lib. III. de Nat. Deorum, *Dioscuri* apud Græcos multis modis nominantur ; primi tres, qui appellantur *Anaces*, *Athenis* ex Rege Ioue antiquissimo & *Proserpinâ* nati , *Tritopatreus*, *Eubuleus*, *Dionysius*; secundi , Ioue tertio nati ex *Ledâ*, *Castor* & *Pollux*; terij, dicuntur à nonnullis *Aleo*, & *Melampus*, *Emolus*, *Atrei* filij , qui *Pelope* natus fuit . Idem habet Pausanias in Laconicis prope finem libri, ex versione Amasæi, *In eo* (de Brasij Eleuthero-laconum Oppido loquitur) *sigilla pileata videas nihilò pedalibus maiora, non facile dixerim Castorumnè an Corybantum ex nominibus sanxerint : tria ceriè*

sunt eâ figurâ, quibus quartum accedit Minervæ simulachrum. Emendandus tamen Interpretis lapsus, qui ὁ Δίος κ' ἔργς, non pro Anacibus, qui priores sunt Dioscuri Ciceroni, seu pro alijs Cabiris aut Corybantibus, de quibus mox sermo erit, sed pro Castoribus, qui secundi, malè admodum accepit: quomodo enim in vos,

Gemelle Castor, & gemelle Castoris,

tria ista simulachra conuenire possunt? ac præ cæteris autoritatibus, quas ex alijs Scriptoribus afferemus, rem illustrat inscriptio sequens apud Gruterum. pag. CCCXIX. 2.

ΓΑΙΟΣ · ΓΑΙΟΥ
ΑΧΑΡΝΕΥΣ · ΙΕ
ΡΕΥΣ · ΓΕΝΟΜΕ
ΝΟΣ · ΘΕΩΝ · ΜΕ
ΓΑΛΩΝ · ΔΙΟΣ
ΚΟΡΩΝ · ΚΑΒΕΙΡΩΝ
ΕΝ · ΤΩΙ &c.

Gaius Gaij f.
Acharneus Sacer-
dos factus Deorum Ma-
gnorum Dios-
curorum Cabirorum

de quo Gaio Sacerdote meminit alia inscriptio apud Reinesium Class. I. num. CXXXV. Nec semel puto in hoc errasse Amasæum, nam & suprâ lib. I. in Attic. Δίος κ' ἔργς, qui apud Cephaleses Magni Dij appellabantur; itemque apud Clitorios lib. VIII., Δίος κ' ἔργς καὶ κλυδίων δὲ θεῶν μεγάλων ἱερῶν Dioscurorum Magnorum Deorum nomine templum, quos utrobique ipse Castores reddit, non nisi Cabeiri iudicandi sunt, tum ex hac inscriptione, tum ex autoritate Catlij Heminae apud Macrobi. lib. III. cap. IV., qui tradidit, Samothracas Deos eosdemque Romanorum Penates propriè dici θεὸς μεγάλος, θεὸς κλυδίων, θεὸς διωατούς: & præsertim quia, estò quòd Deorum Magnorum appellatio Castoribus quoque conueniat, ut infrâ dicam, ijque Anaces (prout & priores Dioscuri apud Ciceronem vocantur) dicti fuerint, ut in Plutarchi Theseo, rursusque in Numâ habemus; attamen Clitorios, Arcadicum populum, perpetuâ similitudine Laconibus oppositum, Spartanis Heroibus cultum & templum attribuisse, parùm fit verisimile.

Post Amasæum Gallandius in secundâ Epistolâ ad Spon. illius libello de Ignotis Dijs insertâ, sibi persuadere non posse, ait, sub hoc Dioscurorum nomine, alios quàm Castorem & Pollucem designari: sed Ciceronis locus, atque inscriptio iam allata de Dioscuris Cabeiris, optinè persuadent, alios quoque hoc nomine dignatos: & ultra prædicta, Serapidem, Isidem, Anubim, atque Harpocratem, Dioscurus vocat lapis in Delo Insulâ ab eodem Gallandio obseruatus, qui hæc continet.

ΠΟΡΑΙΟΣ
ΤΟΥ ΤΡΩΡΙΟΣ
ΥΠΕΡ ΕΑΥΤΟΥ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΣΑΡΑΠΙΔΙ
ΙΣΙΔΙ ΑΝΟΥΒΙΔΙ ΑΡΠΟ

Publius
Tutrorius
pro se ac
suis Serapidi
Isidi Anubidi Harpo-

ΚΡΑ

A KPA TEI ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙΣ

crati Dioscuris

ΕΠΙ ΙΕΡΕΩΣ

Sacerdote

ΣΤΑΣΕΟΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟ

Staseo Philo-

ΚΛΕΟΥ ΚΟΛΩΝΗΘΕΝ

clis f. Colonete

Non tamen doctissimum Romanorum Varronem id latuit, qui lib. IV. Ling. Lat. singillatim inter Samothraces Serapidi & Ifidi locum facit, his verbis, quæ
 B forsan Harpocratem eorum numero includunt, *Principes Dei Calum & Terra, hi Dei ijdem qui in Aegypto SERAPIS, ET ISIS, & se Harpocrates digito significat, qui sunt Taantes & Astartes apud Phœnicas, ut ijdem principes in Latio Saturnus & Ops. Terra enim & Calum, ut Samothracum initia docent, sunt Dei Magni, ET HI QUOS DIXI MVLTEIS NOMINIBVS*: namque quas
 C Ambracia ante portas statuit duas virileis species abeneas, Dei Magni; neque, ut vulgus putat, hi Samothraces Dii, qui Castor & Pollux, sed hi mas & fœmina; & hi quos Augurum libri scriptos habent sic, DIVI POTES: & sunt pro illeis qui in Samothrace ΔΥΝΑΤΟΙ ΘΕΟΙ. Hæc duo Calum & Terra, quod anima & corpus, humidum & frigus. Malè ad hunc locum Scaliger pro Ambraciâ reponit Imbrasiam, quasi ita dicatur Samothracia à fluvio Imbraso, olim Parthenio; quia iste Samum Ioniam cum hâc Samo Thraciâ temerè confudit, ut doctè
 D ostendit Cuperus lib. IV. Obseruat. cap. IX., & dixerat Lipsius ad Tacit. Annal. lib. I. num. 117.

Vt autem ad Cabeiros, & eorum numerum redeamus; idem pariter innuit Strabo lib. X. per hæc verba, *Acesilaus Argiuis, Cabeirâ & Vulcano natum ait Camilum, hoc tres Cabeiros, ex his Nymphas Cabeiradas; Pherecides ex Apolline & Rhytiâ nouem Corybantes, qui habitauerunt in Samothrace: è Cabeirâ Protei F. & Vulcano Cabeiros tres, & tres Nymphas Cabeiradas; utrisque sua sacra fuisse, maxime autem in Lemno & Imbro Cabeiros cultos; sed & secundùm Vrbes Troiæ: nomina eorum sunt mystica.*

Istorum Cabeirorum ex Vulcano eademque Nymphâ Cabeirâ genitorum; numerum imminuit, & ad geminos reducit Nonnus Dionysiac. lib. XIV. vers. 19.

Υιέας Ηφαίστῳ δὺο θάρεξε Καβείρης,

Ὄνομα μήτερος ἔχοντας ὁμόγνιϑ, ὅς παῖρος ἀμφα

Ὀυρανίῳ χαλκῇ τέκε Θρηϊῶσα Καβείρῳ,

Αλκων, Εὐρυμέδων τε, διήμονες ἐχάρεων.

Filios Vulcani duos armauit Cabeiros,

Nomen matris habentes gentilitium, quos ante ambos

Celesti fabro peperit Thracia Cabeiro,

Alcon, Eurimedonque, periti foci.

G quod, & rursus, repetit lib. XXIX. vers. 193.

Θρηϊκίης δὲ Σάμοιο πυρισθενέες πολίται,

Λημνιάδης δὺο πᾶδες ἐβασχεύοντο Καβείρης.

Thraciæ verò Sami igne - validi incolæ,

Lemniadis duo filij bacchabantur Caberes.

Totidemque, sed alios ab istis, *Iouem* nempe, & *Dionysium*, recenset Scholiastes Apollonij lib. I. Argon. vers. 917.; & paullo ante, ex Athenione alios duos Cabeiros substituerat, ex Ioue & Electra genitos, *Iasionem* & *Dardanum*.

Quo pacto autem idem cultus ex Aegæi maris Insulis in Phrygiam translatus fuerit, supplet, sed ex diuersâ, vel potius contrariâ traditione Dionysius Halicarnassensis lib. I. cap. LXI., ubi, de Iaso & Dardano, ac Idæo huius filio, hæc ait, *Hi magnâ classe demigrarunt è Peloponneso, ac præter Europam nauigantes, & in Melanem sinum delati, appellant ad Insulam quandam Thraciæ, de quâ non possum affirmare, desertanè, an prius quoque habitata fuerit. Ei Samothraciam nomen fecerunt, ex viro, & loco compositum; ipsa enim ad Thraciam pertinet; conditor autem eius fuit Samon Mercurij filius, & Nympha Cyllenica Rhene nomine. Ibi non diu commorati, quod molestam vitam agerent, pugnantes simul cum sterili terræ, & maris asperi difficultatibus, paucis aliquot in Insulâ relictis, denuo maior pars migrarunt in Asiam, deducente Coloniam ipso Dardano; nam Iasus in Insulâ fulmine ictus periit, quod Cereris concubitum appetisset. Exscensione autem in Hellesponto factâ, eam habitauerunt terram, quæ nunc Phrygia dicitur; Idæus Dardani filius, cum parte exercitus, montes, qui nunc Idæi ab eo vocantur; ubi condito Matri Deum Templo, mysteria, & sacra instituit, quæ ad hæc usque tempora durant per totam Phrygiam. Ipse autem Dardanus, in eâ quæ nunc Troas est, sui nominis Oppidum condidit.*

Indigenam Samothraciæ è contra fuisse, vnde forsan Dardaniæ nomen ea Insula sortita est, vt refert ex Callimacho Plin. Hist. lib. IV. cap. XII. Indigenam, inquam, eiusdem Insulæ Dardanum, paullo ante Dionysium Diodorus Siculus prodiderat, qui & in alijs de hâc superstitione variat lib. V. verbis sequentibus, *Post hæc, quendam ex Insularibus Saonem, (natum, vt quidam aiunt, ex Ioue & Nymphâ, vt alij, ex Mercurio & Rhene) populos antea dispersos in vnum congregasse; latisque legibus, multitudinem ille in quinque Tribus distinxit, filiorum suorum nomina illis imponens: ipse verò ab Insulâ nomen adscitum habebat. Constitutâ ad hunc modum re publicâ, eduntur apud eos ex Ioue & Electra filiarum Atlantis vnâ, Dardanus, Iasion, & Harmonia: ex his, Dardanus vir magnanimus & acer fuit, qui primus in Asiam lembo traiecit, & Dardano Vrbe conditâ, regnum, à Troiâ postmodum extructâ nomen adeptum, constituit, Ciuesque de se Dardanos nominauit. Multas præterea gentes in Asiâ sub ditione habuit, cuius etiam Dardanorum gens supra Thraciam Colonia esse dicitur. Cumque Iupiter alterum quoque filium ad honores euectum cuperet, mysteriorum ei ritus præiuit, antea quidem in hâc Insulâ receptos, sed tunc traditione renouatos, quos nemini præter initiatos audire fas est. Videtur autem hic primus externos quoque initiasse, vnde maior ceremonijs his celebritas accessit. Rursus, Hinc Iasion Cybele matrimonio iunctus, Corybantem genuisse fertur; illoque inter Deos recepto, Dardanus, Cybele, & Corybas, in Phrygiam simul profecti, Matris Deorum sacra in Asiam transtulerunt; tum Cybele Olympi primi coniux facta, Alcen suscepit, Deamque hanc Cybelem suo nomine appellauit; Corybas autem, matris sacra cum lymphatico furore*

- A *furore obeuntes, Corybantes de se nominavit. Nec solum à Dionysio, sed à seipso dissentit Diodorus, nempe, ab eo, quod lib. III. in hanc sententiam tradiderat. Occupavit etiam [Myrina Amazonum Imperatrix] Insularum nonnullas, in primis Lesbium, in quâ, germanæ suæ commilitantis nomine, Mitylenem condidit. Interim, dum alias quoque Insulas subigit, tempestate affligitur. Ibi, votis Matri Deum pro salute nuncupatis, desertæ cuidam appellitur. Hanc, per somnium ad-*
- B *monita, Deæ quam diximus consecrat; structisque illic aris, sacra magnifica peragit. Samothrace, Insule nomen est, quod, Insulam sacram græcè translatus sonat. Sunt tamen inter historicos, qui scribunt, Samon antea vocitatum, à Thracibus incolis Samothraces nomen accepisse. Postea tamen, Amazonibus in continentem reuersis, Deum Matrem Insulâ hâc oblectatam, cum alios, tum filios suos, quos Corybantes vocant, in eam collocasse fabulantur. Quo verò hi sint patre, in arcanis*
- C *mysteriorum sacris traditur, quorum ritus ipsa docuit, & lucum ibi augustum, & inuiolabilem (asylum Græci vocant) instituit.*

Videtur hinc colligi, eandem fuisse Samothraciam, & Phrygiam superstitionem; sed utramque distinguit, suum cuique tribuens authorem, Clemens Alexandrinus in Admonit. ad Gen. *Pereat ergo qui huius fraudis fuit princeps & author hominibus, siue Dardanus qui Matris Deorum ostendit mysteria, siue*

D *Eetion qui Samothracum suggessit orgia, & sacra mystica. Illud autem quod Diodorus verbis paullo ante relatis indicat, ante Dardanum sacra eiusmodi in Samothraciâ quidem recepta, atque ab eo renouata solum fuisse, ab Herodoto lib. II. cap. LI. sumptum apparet, Hec quæ dico, ait ille, quisquis Cabirorum sacra imitatur, quibus Samothraces iniciantur, nouit à Pelasgis esse sumpta: nam Samothraciam quondam incoluerunt hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitauerunt, à quibus orgia Samothraces acceperunt.*

- Varro Humanar. II. à Macrobio lib. III. Saturn. cap. IV. relatus, secum & ipse, ut videbimus, discordans, narrationem paullo aliter à Dionysio concinasse videtur; nisi quod Deos Penates Dardanum è Samothrace in Phrygiam traduxisse ait, quos eosdem, Æneam è Troiâ in Italiam secum asportasse subiungit. Additque ex incertis, *sed is qui diligentius eruunt veritatem auctoribus*
- F *Macrobius, Penates, quos Varro non exprimit, eos esse, per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi possidemus: esse autem medium athera Iouem, Iunonem verò inum aëra cum terrâ, & Mineruam summum ætheris cacumen: & argumento utuntur, quod Tarquinius Demarati Corinthij filius, Samothracicis religionibus mysticè imbutus, vno templo, ac sub eodem tecto numina memorata coniunxit: Capitolini scilicet Iouis, ex hac descriptione Dionysij lib.*
- G *III. Templum situm est & fundatum in altâ crepidine octo plethrorum ambitu, ducentis ferme pedibus patens per latera singula, pari propemodum longitudine, atque latitudine vix XV. pedum differentiâ; frons eius meridiem spectat; porticum habet cum triplici ordine columnarum; in lateribus ordo duplex est. Tres in eo Aedes seu Cella pares, communia habentes latera; media quidem Iouis, hinc & inde Iunonis & Minervæ, sub eodem fastigio & tecto: Mineruæ tamen Aede à Statuâ dextrum*

dextrum locum occupante, vt ex Liuiio lib. VII. cap. III. arguitur, vbi tradit, *annalem clauum fixum fuisse dextero lateri Aedis Iouis Optimi Maximi, eâ ex parte, quâ Mineruæ Templum est*: & ne de hoc dubitetur, faciunt nummi 9. & 10. Tab. LI. & 4. Tab. LII. apud Oiseliū; in quorum prioribus, numina ipsa, in vltimo, aues vnicuique dicatæ, eodem ordine collocantur, Aquila media, Noctua ad dexteram, ad læuam Pavo. *vide Alerda*

Plutarchus denique in Vitâ Camilli, non Deos Penates, sed Palladium fuisse dicit, id quod Dardanus è Samothraciâ Troiam, & hinc in Italiam Aeneas asportauit, sub Vestalium postea custodiâ retentum, & in arcanis habitum. En vt alter alterius errorem adiuuat.

De ternario, quem diximus, numero, conuenire videtur Mnaseas apud Apollonij Scholiasten dicto lib. I. vers. 917.: nam quamuis primò, quattuor numero esse dicat; quartus ille, vt minister & καὶ σμῖλες interuenit, vnde Camillos suos Romani vocarunt: sed varia nomina, hoc est Cereris, Proserpinæ, & Plutonis, siue Ditis Patris, substituit, in quorum explicatione, ingeniosissimè ex linguæ Phœniciæ proprietate, versatur Bochartus Geogr. Sacr. par. II. lib. I. cap. XII., atque hinc forsan copulata leguntur tria horum numinum, signa in Aede Mysiæ Cereris apud Pausaniam lib. II.: neque enim absque allusione ad hæc mysteria *Cabiræ* Cereris & Proserpinæ lucum, in quo ingredi nisi initiatis fas non esset, Templo Cabirorum proximum fuisse putamus, vt ait idem Author lib. IX. *Magnæ* namque *Deæ* Ceres & Proserpina, quæ & *Sospita* vocabatur, si Pausaniæ credimus ita libro VIII. dicenti. Aliud sacrificij Samothracio ritu eisdem Deabus oblato vestigium, in Britanniâ, seu adiacentibus illi Insulis, Artemidori Geographi tempore adhuc permanebat, vt refert Strabo lib. IV. *Quæ autem de Cerere & Proserpinâ dicit, [Artemidorus] magis sunt probabilia; perhibet enim, Insulam esse Britannicæ propinquam, in quâ Deabus his sacrificetur eodem ritu, quo in Samothrace.*

Addamus denique Tertullianum, vt satis sit exemplorum. Is in libro de Spectac. ita ait, *Quot igitur in habitu loci ipsius idolatrias recognoscis; singula ornamenta Circi, singula Tempia sunt. Oua honori Castorum adscribunt, qui illos ouo editos credendo, de cycno Ioue non erubescant. Delphinos Neptuno vouent. Columnas Sessias à sementationibus, Messias à messibus, Tutelinas à tutelis fructuum sustinent. Ante has, tres Aræ trinis Dijs parent, Magnis, Potentibus, Valentibus, eosdem Samothraces existimant.* Harum trium Ararum indicium fortasse habetur ex triquetro illo facello, asterisco * huiusmodi ad marginem notato in Circensis decursionis delineatione ex Aedibus Nob. de Lancellottis desumptâ, & Cap. VI. huius Syntagmatis inferendâ.

Auge è conuerso ternum hunc Dioscurorum Cabeirorum numerum Damascius apud Photium Cod. CCXLII., qui septem Sadyçi filios Dioscuros seu Cabiros facit, & octauum Esmunum, quem Aesculapium quendam, alienum ab Aesculapio Epidaurio, interpretatur. Et sic prorsus, è Sathoniatonis historiâ, Philonisque Byblii verbis, tradidit Eusebius de Præpar. Euang.

- A Euang. lib. I. cap. VII. *A Sedech*, qui (vt obiter tangam) non alius fuit quàm Iupiter, vt me docuit ex vetustissimis Hebreæorum monumentis idem Bochartus lib. II. cap. II. *Geograph. Sacr.*, *A Sedech*, inquam, *Dioscuros natos*, aut *Cabiros*, aut *Cyrbantes*, aut *Samothracas*, qui primi naues construxerunt; (magna enim istorum nominum confusio, vt apud Hyginum quoque CXXXIX. Fab. Curetes Corybantes & Lares indistinctè commiscuntur) paullòque infra
- B Eusebius, post longam inanum Deorum genealogiam, hæc autem omnia, ait, à septem dicit *Sedech filijs*, *Cabiris appellatis*, & ab octauo ipsorum fratre *Aesculapio*, vt eis *Taautus Deus* præcepit, conscripta fuisse. Hæc Eusebius. Huic Aesculapio similia admodum eis quæ Cybeli & Attini contigisse, ita fabulatur ibi Damascius, *Hic visu pulcherrimus*, & iuuenis qui visus admirationem exciteret, quem, vt ait fabula, *Astronoë Dea Phænissa Mater Deum* adamauit. Solitumque in saltibus venari; vt vidit Deam sibi insidiantem, & se dum fugeret insequentem, & iamiam comprehensuram, pudenda securi sibi amputat. Ipsa hoc casu dolens, & *Pæana* vocans iuuenem, recreatum vitali calore, in Deos retulit, à Phœnicibus *Esmunum* vocatum ob calorem vitæ. Alij dignantur *Esmunum* octauum interpretari.
- Ampliat adhuc Arnobius Cabirorum censum, vbi lib. III. *Aduers. Gen.* ita habet, *Digitos Samothracios*, quos quinque indicant *Græci*, *Idæos Daëtylos*
- D nuncupari: quem locum ita illustrat Commentator *Pricæus* num. 54. *Erant cum alibi legerent, Indigetes Samothracios*; nitebantur quippe *Macrobij* auctoritate, qui *Deos magnos*, *Deos Samothracas*, eosque *Penates* vocat lib. III. *Non tamen facile mutandum, Digitos*; nam *Digiti*, ij sunt *Daëtyli*, de quibus ait *Iulius Pollux*, τὸς Ἰδαῖος, δακτύλους κεκληθῶτα λέγουσιν, οἱ μὲν κατὰ τὸν ἀριθμὸν πέντε. *Idæos*, vocatos *Digitos* ferunt, ob numerum, quoniam quinque sunt; quot nempe
- E statuit *Pausanias* in *Eliacis* lib. V., *Herculem*, *Pæonæum*, *Epimedem*, *Iasium*, & *Ionam* eos nominans, eosdemque cum *Curetibus* esse dicens. Labefactare autem videtur *Arnobij* sententiam idem *Diodorus* lib. V. dum, præ ambarum manuum digitorum numero, decem ad minus *Idæos Daëtylos* extitisse credit, idem forsàn ac *Strabo* lib. X. intelligens, qui prioribus quinque fratribus totidem sorores ex *Sophoclis* opinione adiungit. Addit primò vnum *Apollonij*
- F *Scholiastes Argon.* lib. I. vers. 1129. dexteros sex masculos faciens, reliquos quinque sinistros fœminas: mox ex *Pherecyde*, dexteros XX., sinistros XXXII. fuisse dicit; hosce incantatores, & veneficos, illos contrarios, vtpote qui maleficia dissoluerent: alij tandem cum *Strabone* eodem lib. X. vsque ad centum numerant.

- Inter istos *Samothraces*, cælestes *Geminos* connumerari, statuit *Author*
- G *Hymnorum* qui *Orpheo* tribuuntur; sed tamen sub varijs nominibus, prout varijs *Scriptoribus* placuit; alij enim receptiori opinione de *Ledæis* iuuenibus *Polluce* & *Castore* sentiunt, alij de *Hercule* & *Apolline*, alij de *Triptolemo* & *Iasione*, alij denique de *Zetho* & *Amphione*; vt plenius, ne aliena scrinia me compilasse credant, videre poterunt apud *Vossium* de *Orig. & Progr. Idolol.* lib. II. cap. XXXVI. Sanè & *Castores* (vti de *Cabeiris* supra ostendimus)

DEOS MAGNOS vocat inscriptio sequens apud Grut. pag. IIC. 9.

CASTORI · ET · POLLUCI · DIIS · MAGNIS
S VLPITIA · Q · SVLPITII · F · VOTVM
OB · FILIVM · SALVTI · RESTITVTVM

Quæ & si superioribus contraria apparent, attamen nîl mirum tantam in describendis hisce sacris inesse varietatem : nam præterquam quòd, vt Pausanias Græcus ipse Scriptor in Messenicorum initio fatetur, *omnis fermè de Græciæ rebus controuersa est historia* ; arcana etiam hæc superstitio summo silentio præmebatur : initiati enim, sua in vulgus mysteria efferre nequibant; cæteri, vt de re incertâ, & abstrusâ, ad suum quisque captum loquuti sunt. Exemplum præbet Strabo eodem lib. X., vbi postquam de Curetis varias opiniones in medium affert, hæc propiùs ad nostram quæstionem subiungit : *Qui Cretenses res tradunt, Phrygiæque, ij quibusdam sacris ministerijs implicant Curetes, cum arcanis, tum aliàs Iouis in Cretâ educationi puerili, & Matris Deûm sacrificijs in Phrygiâ, ac locis circa Idam Troiæ montem. Ingens est diuersitas harum narrationum; aliij eosdem cum Curetibus ponunt Corybantes, Cabeiros, Ideos Dactylos, Telchines; aliij cognatos inter se, & exilibus distinctos differentijs. Rursus, atque hæc sacra quodammodo communia habere pleraque censentur cum Samothracijs, Lemnijs, alijsque compluribus; ideo quòd ijdem omnium famuli perhibentur. Rursusque, sunt qui Ioue & Calliopa natos, autument eosdem cum Cabeiris, eosque venisse in Samothracem, quæ antea Melita dicebatur, eorum actiones esse mysticas. Hæc non probans Scepstius, qui fabulas istas conscripsit, quia in Samothrace nulla de Cabeiris mystica ferantur; tamen Siesimbroti Thasijs refert opinionem, qui sacrificia Samothracia Cabeiris adscribit, nomenque eorum deducit à monte Berecynthiæ Cabeiro. Monemur hinc, peiùs adhuc Amaseo errasse Xilandrum in Plutarchi Vitis: locus in quo lapsus fuit, est in Vitâ Æmilij Paulli, de Perseo iam deuictò, & militibus suis Cretensibus per auaritiam illudente, neque enim soluit his argentum, sed quæstu XXX. talentorum ab amicis factò, quæ breuì post capturi hostes erant, nauigauit Samothracam, atque ad templum Castoris & Pollucis supplex confugit, καὶ λαφύγων, ἐπὶ τοῖς Διοσκύροις ἱκέτευεν. Vel enim τὸ Διοσκύροις Cabeiros, vel simpliciter Dioscuros, nunquam autem Castorem & Pollucem vertere debuisset; præsertim, si in memoriâ hæsisset, quod suprâ ex Varrone lib. IV. adnotauimus, neque, vt vulgus putat, hi Samothraces Dij, qui Castor & Pollux.*

In hâc eâdem Samothraciæ Insulâ, cultum quoque præbitum fuisse Veneri, Potho, & Phaëtoni, monet Plinius lib. XXXVI. cap. V. *Is [Scopas] fecit Venerem, & Pothon, & Phaetonem, qui Samothraciæ sanctissimis ceremonijs coluntur.*

Iam igitur ex tantâ confusione, ea quæ ad rem nostram conferunt seligendo; vel tres, vt diximus, Cabiros statuemus, quibus nostri in Columnâ respondeant; vel si plures fuerunt, dicamus, tres ex illis, ex obseruatione primi & perfectioris numeri, fuisse sepositos, haud secus quàm in nummo ΜΑΓΝΗΤΩΝ

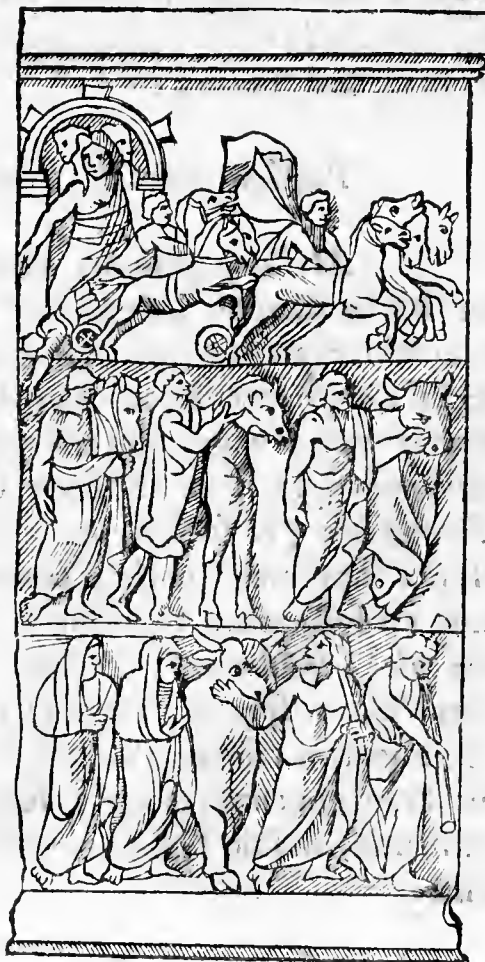
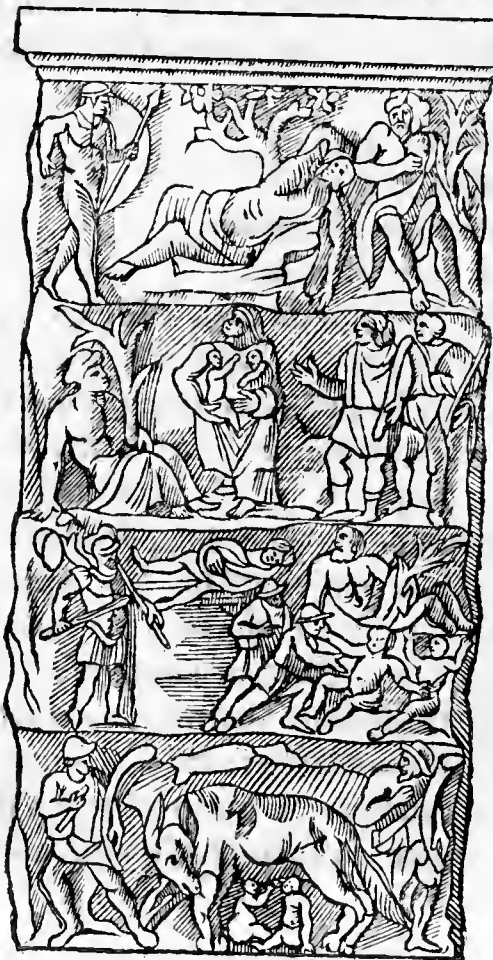
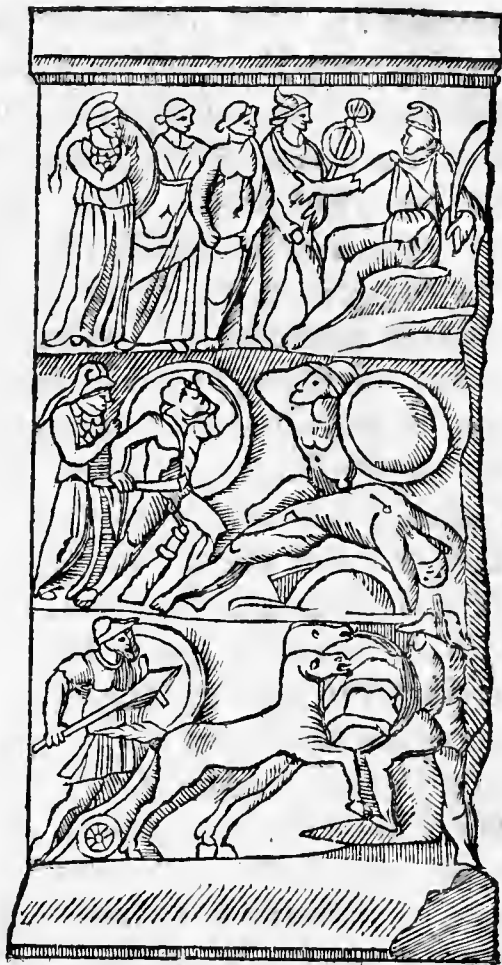
- A Caracallæ 23. apud Trifanum; aut in alio Commodi ΔΙΟΣ ΓΕΝΕΘΑΙΑ ingeniosè admodum per Patinum nuper explicato, tres Curetes, seu Corybantes inter plures insculpti cernuntur, qui *infantem Iouem mulceant armorum sonitu, concinnaque gesticatione*, vt ait Dionysius Antiq. Rom. lib. VII. ; simul verò omnes superstitionem Deorum Samothraciæ referre, quâ plerosque Heroas legimus imbutos fuisse, dum hâc insaniâ correpti, credebant se iustiores ac sanctiores euadere, in periculis præsentissima numina habere, & à naufragio præsertim immunes fieri; vt ex varijs authorum locis colligit Bochartus dicto cap. XII. : eò vsque, vt solâ Idæorum Dactylorum singulatim nominum recitatione, ad auerruncandos terrores vsos fuisse nonnullos, referat Plutarchus in libello de Profect. Virt. Sentien., & annuli quidam ferrei, Samothraces vocati, ad idem gestari consueuerint, vt pluribus probat Pinedo in Comment. ad Steph. de Urbib. verbo *Samothrace*.

- Cabeirorum item simulachra, Vulcani statux, *quam Cambyfes multo cum derisu cauillatus est*, similia fuerunt; ita enim habemus ex Herodoto lib. III. cap. XXXVII., qui eos Pygmei viri staturâ fuisse dicit, & à Vulcano oriundos: atque etiam lib. II. cap. LI. eosdem cum Samothracibus confundit. Nec mirum eos Vulcano assimilatos, si (vt Hesychio placuit ad vocem ΚΑΒΕΙΡΟΙ) ipsius Vulcani filij dicti fuerunt, prout suprâ Strabonem quoque tradidisse vidimus; quapropter in nummis Thessalonicensium apud Patinum in Iuliâ Piâ pag. 270., & rursus in Gallieno pag. 416., Vulcanum ipsum videntur referre, nisi quòd pro forcipe malleum habent, communiora scilicet fabrilis artis instrumenta, & in eodem Vulcano, dextrâ tantùm, læuâque manu apud Homerum Iliad. Σ distincta;

ἔντο ὁ χεῖρ
 Παιστήρα κρατερόν, ἐτέρῃφι δὲ ἔντο πρεσβύτην:
accepit autem manu

Malleum grauem, alterâ verò accepit forcipem:

- atque ita in nummo Lemniorum apud Spanhemium Dissert. VI. pag. 557. coniunctim expressa: quo indicio, cum malleo, quem Seguinus agnouit in læuâ sui Cabeiri inter Selec. Numis. cap. I. num. VII. forcipem (incognitum sibi instrumentum) iungendam esse credimus; & in hoc pariter, hæc nostra, Columnæ insculpta, cum eâ effigie Vulcani in tuniculâ, pileo, ac abiectâ corporis nuditate (& forsitan in mallei gestatione dexteræque manus libertate, vt suprâ innuimus) optimè conueniunt, quam Arnobius lib. VI. Aduers. Gent. vtî sollemnem exposuit, *cum pileo* (ait ille) *Vulcanus, & malleo, manu liber, sed dextrâ, & fabrilis expeditione succinctus*; ad cuius instar, sequens Vulcani species composita fuit; cui (ita suadente marmoris nouitate, & argumenti nobilitate) auctarij loco addemus alia tria latera baseos, mutam, vt sic dicam, poësim, originis, foundationis, & incrementi huius æternæ Urbis continentis, in solo Nobilium de Millinis, inter Cœlium & Esquilias nuper effossæ.



A Possem & alias plures huic compares imagines exhibere ; sed vt̃ in re sat̃s notā , volens libens abstineo . Vide autem , si libet , Vulcanum prout h̃c cum forcipe & pileolo , in nummo Gentis Aureliæ apud Fuluium Vrsinum num. 2. , & in alio Gentis Statiæ siue Treboniæ allato per Seguinum in Selec. Numism. Familiar. cap. III. num. VIII.

B Cabeiri isti , de quibus impensè tot & tam varia ex plurium authorum monumentis collegimus , iam nulli sunt , si Seldeno credimus , qui in libro de Dijs Syris Syntag. II. cap. IV. & rursus cap. XVI. pro re minimè dubiā , tradit , nomen Cabeirorum , *ab Hebraico seu Phœnicio , Cabar , formatum , potentes generatim Deos , vt̃ sunt vniuersi ; seu δυνάστες , reuerà denotare , utcumque ab antiquorum nonnullis , qui ne id quidem suspicati sunt , singulares dumtaxat aliquot Dij eo nomine indigentur .* Hæc ille è Scaligero , non tantā sanè adscuerantiā eadem adnotante ad Varronem de L. L. lib. VI. pag. 74. tacitus furripuit , & sua fecit : qui idem Scaliger , plagium quod à Seldeno patius est , in Ioannem Fungherum commisit , apud quem parū diuersa leguntur in Etymolog. Triling. pag. 149. Ingenium miror , frontem fortasse alij ; sed tamen nouā , & rot sæculis ante ipsos incognitā etymologiā me non affici , planè profiteor .

C Sint ne modo Cabiri aut Corybantes , nec ne , alij iudicent ; id ego ab initio (à quo longè me digressum agnosco) probare statui , meliùs ac cautiùs generali locutione vsū Ciaconum , qui ternas Imagines hæc , Deorum reputauit ; quàm eius emendatorem , qui totidem aquilas Classiariorum reposuit . Nam , missis cæteris rationibus , si verum est , quòd Hyginus (vt voluit Nuperus eius Illustrator R . H . S . in prolegom.) contemporaneus Traiano fuerit ; patet ex eius libro de Castrametat . Classicos Misenates & Rauennates non fuisse ;

D legionibus intertos , tanquam qui inter externos in prætenturā collocabantur , seiuncti à cohortibus legionarijs , subsidio ad Vias muniendas inseruientes ; & vterius , exiguos numero à suis nauibus extrahi solitos , ne vacua Classis lineretur ; vt paullò plùs quàm cohortem , ne dicam tres legiones implere potuerint , *Classici omnes* , ait Hyginus , *ideo prætendunt , quòd ad Vias muniendas primi exeunt :* (suntque forsan ad num. 251. armaturā & habitu nec integrè

E Romano , nec planè Barbaro in hoc eodem munitionis Viarum opere expressi) & infra , *Classici Misenenses D. Rauennates DCCC. Exploratores CC.*

F Explicato itaque (vereor ne nimium verbosè) Classiariorum munere , & naualis eorundem militiæ genere ; adhuc restat de legionarijs iustisque militibus Classi addictis , aliqua subiungere . De ijs ita tradit Vegetius lib. V. cap. I. *apud Misenum & Rauennam , singulae legiones cum Classibus stabant :* quem locum (venia sit dicto) non benè Lipsius de Magnit. Rom. lib. I. cap. V. intellexisse videtur , dum Vegetium corripit , (quasi de Classarijs istis , quos modo descripsimus , semiremigibus , & vt quàm maximè honestemus , naualibus focijs , dixerit) illum scilicet *pro more sui aui , & parū conspectè loqui ;* non solum enim Vegetio , sed pluribus antiquitatis monumentis , legiones hæ Classis , seu Classicæ longè ante ipsius Vegetij tempora celebrantur .

Siquidem M. Antonius Triumvir suo nummo, apud Fulvium Ursinum fol. 26. legionem XVII. Classicam appellat; in lapide apud Gruter. fol. CCCCXIII. 3. cohortis II. classica L. ille Flavius Praefectus dicitur; & MXCIII. 8. COLONIA IULIA FELIX CLASSICA SVESSA vocatur, quod Veteranos alicuius Classicæ legionis in Colonos receperit. Liuius lib. XXII. numerum ipsius legionis, (vti Antonij nummus) nobis indicat, *M. Claudius Marcellus ab Ostiâ M D. milites, quos in Classsem scriptos habebat, Romam, vt Vrbi praesidio essent, mittit; ipse, legione Classis (ea tertia legio erat) cum Tribuno militum Theano Sidicino praemissâ, Classe traditâ P. Furio college, paucos post dies Canusium magnis itineribus contendit*; Tacitusque lib. II. Histor. *Prima Classicorum legio in Hispaniam missa, vt pace & otio mitesceret; & iterum lib. III. Vitellius vt e somno excitus, Iulium Priscum, & Alphenum Varum cum X V. Prætorijs Cohortibus, & omnibus Equitum alis, obsidere Apenninum iubet: secuta è Classicis legio*. Tuque ipse, optime Lipsi, vt omnes, vel eximiâ doctrinâ excultos, quandoque labi posse fidem faceres, in Analect. ad Milit. Rom. lib. II. Dialog. V. *duas legiones Classicas, Rauennatem & Misernatem, correptionis supra scriptæ oblitus, non aliunde certè, quàm ex Vegetio à te reprehenso, agnouisti; quia Taciti locus per te allatus, nîl de legionibus apud Misenum, Rauennam, aut Forum Iuli habet, sed in fine clausulæ, in quâ Classes istas comprehendit, valido cum remige (nostris scilicet Classarijs, & socijs naualibus) easdem obtineri tradit. Non tamen cum Lazio legiones eiusmodi Classibus instruendis inferuientes, Classarias vocare licebit; quia vbi apud Tacitum lib. I. Histor. ita legimus, postquam vniuersa Classiariorum legio sacramentum eius [Othonis] accepit; ideo milites isti Classarij ibidem appellantur, quia ex eâ legione crant, quàm è Classe Nero conscripserat; proinde veteri eorum nomine retento, eo pacto Tacitus propriè illos vocare potuit.*

Ne verò ab hoc Ponte discedamus: quod traijcere amnes vel vado vel pontibus, imò & pontonibus, *traiectus* appellaretur, & filij Grammaticorum, etiam inuisis numismatibus, scient: quod verò hæc ratio traijciendi flumina, *traiectus* vocaretur in numismatibus, vt ad num. 46. adnotatur; si de alijs transuectionibus dici potest, nîl habet præcipui, quod asteriscum mereatur, & iam Ciaconus de aptissimo hoc traijciendi verbo meminerat: si de hoc tantum flumina transmittendi exercitus modo, (vt eius verba innuunt) falsum; quia & maritimos traiectus significatos videmus in nummo Gordiani III. apud Erizz. pag. 709., in alio Carini apud Stradam pag. 163., itemque in eo quem alicubi legi esse transuectionis Britannicæ Imperatorum Seueri & Caracallæ, allato à Scheffero fol. CXXXIII. de Milit. Nau. Veter., pariter cum Prætoriâ, & epigraphæ TRAIECTVS AVGG. Nummus insuper M. Antonini cum transitu huius eiusdem Danubij in expeditione Marcomanicâ super ponte huic nostro consimili, dupliciter inscribitur, nempe apud Eriz. fol. CCCCLXXXVI. ADVENTVS AVG, & apud Choulium pag. 22. VIRTVS AVG; quod pluribus monumentis pateat, nec semper traiectum fluminum ita vnicè vocari, sollem,

- A ne, & quasi ex formulâ fuisse; nec proprium fluuiialium solummodo transitio-
num; nec, quòd sciam, plusquam semel, hoc est in nummo eiusdem Gordiani
III. apud Eriz. fol. DCCI. ita dictum, quamuis Neotericus plurali numero
loquutus fuerit. Modum autem quo pontes huius generis componebantur,
ipsis Arriani verbis (quoniam luculentissima sunt, & nostræ fabricæ, ac gra-
dibus ad capita apprime respondent) lib. V. de Exped. Alex. ex versione Vul-
B canij proponemus. Porro *facillima*, (ait ille) *expeditissimaque fuit Romanorum*,
quòd norim, struendorum pontium ratio; quam quidem ego, quòd commemoratu
digna est, hic recensebo. Naues dato signo in amnem demittebantur, non quidem
rectâ, sed tanquam puppibus inhibite; atque has quidem subducit (ut par est)
cursus fluminis; remigiorum verò impulsus retinet, donec ad statum locum perue-
C *nerint. Tum crates vimineas in pyramidum modum extructas, selectis ad id saxi-*
oppletas ad proras singularum nauium demittunt, ad inhibendum fluminis cursum:
quumque una nauium firmata fuerit, aliam continuò aduersâ prorâ admouent,
tanto spatio ab eâ separatam, quantum, onus quod ei insternendum est requirere
videtur. Exinde tignis iniectis, quæ ad utriusque nauis extremitatem pertingerent,
tabulas transversas, quibus inter se iungantur colligenturque, imponunt; atque itâ
D *deinceps per reliquas naues, quæ ad iungendum ponte flumen sufficiant, eadem*
operis ratio seruatur. Ad utrumque verò pontis caput, amplos gradus ligneos affi-
gunt, quò tutior sit equorum & currum traiectus. Breui porro totum opus perfici-
ciur, neque suus, operi in speciem tumultuario, ordo deest; & gubernatorum per
singulas naues celeusmata, atque eorum qui segniores in officio sunt obiurgationes,
nihil impediunt quominus mandata confestim auribus excipiant, opusque summâ
celeritate conficiatur. Naues autem istas latas iacentesque describit Eunapius
E *apud Suidam, quales in Columnâ eæ quæ fluuiatiles sunt apparent; quamuis*
Lipsius in Poliorc. lib. II. Dial. V. cauas ac sublimes exhibeat.

- Circa Iouis simulachrum num. 133. idem omnino velamentum visitur in
antiquâ picturâ, ac in istâ recenti; vnde non est cur dicat, se aquas sub pectore
vndantes reposuisse; nam neque hoc fecit, nec facere debuit, quia in marmore
nihil tale conspicitur: essetque hoc, mare cælo miscere, & antiquam Iouis cum
F Neptuno litem concire. Sic asteriscus num. 82. nîl ampliùs ac Ciaconus dicit,
imò aliquid minus; quia vbi Ciaconus de labaro etiam meminit, iste labarum
reticet, (odiosum sibi vt suprà diximus nomen) nec ad minùs vexillum substi-
tuit, quia non animaduertit id quod nos emendandum edicimus, hastam
labari diuersam esse à ferculo aquilæ, vt in Columnâ apparens est, & in typis
Mutiani habetur. Sic, quod in asterisco num. 91. subiungit de thoracibus
G segmentatis, ille ex se extulit sequenti num. 92. Sic, quod suum facit de distin-
ctione Sarmatiæ septentrionalis & orientalis in asterisco num. 147. Ciaconus
prædixit; eo ampliùs addito, quòd eæ regiones, Poloniæ dominatui maximâ
ex parte subsunt. Sic, vt finem faciam, Traiani indumentum num. 261. quod
Ciaconus vtî domesticum, & aliàs multoties visum præterijt, Neotericus aste-
risco notabile, & insuetum nobis indicat; quamuis (si pictoris errorem, corri-
gamus)

gamus) nŕl noui contineat, præter fibulæ positum, quæ vt plurimum in dextro humero chlamydem iungit, hîc (vt fluxæ & labiles sunt hominum velles) & alibi quoque, sub mento prolapsa est. Vide labantem num. 233. decisam num. 157. 179., & alibi si vacat; idem enim obseruauit Rhodius in suo opusculo de Aciâ cap. IV. fol. 55. ita dicens, *nec ratione multum dissimili, in Traiani Columnâ, si memini, chlamydes & lacernæ, nunc dextro humero, nunc summo, vel medio pectore nectuntur.*

Inter pacis à Romanis initæ conditiones, sollemne fuit, ad exemplum, & ad disciplinæ militaris vim retinendam, transfugas recipere, in illosque pœna capitis animaduertere, flagris cæsos necando, imò & vt feruos bestiis objiciendo, vt exempla passim in historiis declarant. Ultra hunc receptum morem, quo tantum attento, pro transfugis redditis agnoscere potuissimus eos qui manibus post tergum reuinctis num. 221. inter Decebalum & primores Dacos ante Traianum consistunt, Xiphilinus expressè de transfugis deditis meminit, & ex eo Ciaconus. Attamen Neotericus vndique nodum in scirpo quærens, & vbique addubitans, præterquàm vbi magis dubitare decuisset, seu famam, nouitatis captans, eos pro captiuis habet: quamuis nec captiuos nec obsides datos inter pacis conditiones alicubi reperiamus, aut magnanimitati Traiani videatur consentaneum, eos ita vinctos ob oculos ponere, & Decebalum, in extremâ demissione, suos olim triumphos victoribus ipsis obrectare.

Fidenatis ruinæ parum memores fuerunt, quicunque amphitheatrum ligneum num. 262. construxerunt, si modò ligneus est. Ego sanè ligneos puto qui tale credunt; nam, si non aliud, portæ semicirculares, & non prout in ædificiis ligneis quadratæ, ligneæ huic structuræ minimè conueniunt. Nec firmiori coniecturâ Castrense dictum puto, nam id otij militibus non fuit sæuiente bello, & vix dum confecto Ponte: itaut probabilius sit, solitâ licentiâ, & pro libidine noua & incomperta monstrandi, hæc nobis diuenditari. Vt enim aliquid de suo in Ciaconum addere videatur, non veretur (exempli gratia) Decebalum primò sese occidentem cum Ciacono, imò cum Dione ipso agnoscere num. 310., (facinus quidem in Columnâ non omittendum, sed tanquam catastrophe tragœdiæ in scenam producendum) & deinde quasi rediuuium à Romanis militibus captum dubitare, asterisco post num. 312. fol. CVIII. Quod minùs putidum foret, si saltem postea alterum sibi manus inferentem (quod de Decebalo ex Dione certum est) reperiremus. Leuiter hîc transibo, originem huius erroris, accipi forsan ab Erizz., qui fol. CCCXVIII. hanc Decebali capturam narrat, nescio vndenam tractam: prout ignorare me fateor, quo idoneo ex veteribus teste, Angelonius ad nummum XIX. Traiani, dicat, filium Decebali obsidis loco post primum Bellum à patre abductum.

Illâ minutiora, & vix efferenda, siue iurè siue iniuriâ reposita fuerint, prætermittam; cùm parum ad historiam, vel ad rem literariam pertineat, inter equos an mulos, vros an boues, alces an ceruos, sint recensenda simulachra num. 111. 278. & 316. An Ciaconus calzas pro caligis bene verterit num. 30.

(cum

- A (cū tamen vtrumque vernaculum idioma, nostrum scilicet à Hispanicum, calzas pro tibialibus, non pro femoralibus, vt populari Romæ idiotismo accipitur, propriè intelligat) vel meliùs dicatur *dolabrum* quàm *cultrum*, instrumentum illud sacrificatorium, de quo num. 73. Hoc certè asseruèrim, dolabrum non posse dici, sed per genus fœmininum efferendum semper esse hoc nomen, & tunc præcipuè, quando instrumentum Lanionis significat, ex
- B Paullo I. C. in l. XVIII. D. de instruc. vel instr. leg.; itemque, tolerabiliùs loquutum fuisse Ciaconum, qui *pallam*, quàm nostrum, qui *pallium*, tegmen illud militum num. 244. nuncupauit, græcum certè nomen, nec militare sed philosophicum indumentum; dum præsertim in promptu habemus verè latina vocabula, seu Iunij Colum. qui cap. VIII. lib. I. de Re Rust. vestem hanc ad ar-cendum frigus & pluuiam *sagum cucullum* nominat, seu Iulij Capitol. in Vitâ
- C L. Veri, qui *cucullionem vulgarem viatorium*; si non propriè *Bardaicum cucullum* dicere velimus; quâ veste, ipsimet Bardixi Illyrici populi (à quibus dicta fuit, vt ad Capitolini Pertin. adnotant Casaubonus & Salmasius) in eorum regione, Traiano occurrentes significentur, vt tantum à Romanis frigus propulsemus.

- Qui tamen in hisce minimis tam acutum cernebat, oculis inunctis aliqua præterijt, in quibus immorari magis expediens erat. Exemplum esto; Colum-
- D nam Etrusco opere constructam dicit num. 12., & tamen Corrector, qui Archi-
tectonographiæ labantis hac ætate restitutoris nomen meruit, Doricam ratio-
nem agnoscere debuisset ex diametros ad altitudinem proportionem, quæ in Tu-
scanicis operibus sextuplum non excedit, in Doricis verò septies crassitudinem
continet, vt docet Vitruuius lib. IV. cap. I.: hæc autem septem semis prope-
modum habet; eaque certè de causâ modum præscriptum non seruat, quia in
- E altioribus & colotificoteris columnis, & ipsam augeri conuenit, vt alia mem-
bra superiora augenda esse ipse Vitruuius lib. IV. cap. III. demonstrat. Accedit
ad excludendam Tuscanicam simplicitatem, præsertim in Græco Architecto,
observatio strigium, quæ in summo scapo Columnæ paulisper se ostendunt,
ex quibus Doricam formam ei tribuit Serlius de Antiq. lib. III. pag. LX.:
notissimum est enim, striges Doricas (quales Columna ostendit) in angulum
definere, minusque concauas esse quàm Ionicas, in quarum cauo norma circum-
- F acta, suo acumine circumrotationem tangit, vt docet Vitruuius lib. III. cap:
vltim.: & vltius, inter canaliculos spatium planum habere, quod *striam*
Philander ibi appellat.

- Drauum item in Danubium rectâ ferri Meridiem versùs, ait Ciaconus num.
15., quod ideo corrigendum erat, quia non per ambages de dextrâ à sinistrâ
- G Mundi parte loquutus fuit, sed certum designauit cursum; non parùm, sed ad
normalem angulum à vero deflectentem: Danubius enim ipse qui ad Orientem
(vt admittit Neotericus ad num. 39.) cursum dirigit, quamuis circa ostia Draui
aliquantum in Meridiem vergat, quomodo Drauum, qui à dextero latere in
eum influat, à Septentrione recipere poterit? Item Ciaconus examinando tem-
pus erectionis Columnæ num. 10., id accidisse ait *decimo septimo Traiani Plebis*

Tribunatu, quod Correctori non erat ferendum, sed emendandum *decimo septimo anno Tribuniciae Potestatis*; quia scilicet *Tribuni Plebis munus* (sic ait Dio ad finem lib. LIV.) *neque Augustus, neque ullus alius Imperator gessit*: Imperatores enim utpotè patritij, *Tribuni Plebis* esse nequibant, sed *Tribuniciam* tantum Potestatem pro arcano quodam Imperij perpetuo cursu assumebant; eâ ratione, quam idem author attulerat antecedenti lib. LIII. *At Tribunicia Potestas, quam praeclarissimus quisque Imperator olim habuit, efficit, ut intercedere ijs, quae ab alijs contra ipsorum placitum monentur, possint, ac sacrosancti sint, ita ut si vel minimo sermone se ab aliquo laesos existiment, eum indictâ causâ, tanquam qui se piaculo obstrinxerit, necare queant. Gerere quidem Tribunatum Plebis nefas ducunt Imperatores, quum utique ipsi patritij sint, omnem verò Tribuniciam Potestatem, quanta unquam maxima fuit, accipiunt; & quia quotannis eam cum Tribunis Plebis eius anni renouant, annorum Imperij ipsorum hinc summa concipi solet*: Vndenam autem sacrosancti (ut Dio ait) efficerentur, Liuius lib. III., ubi de huius magistratus institutione meminit, ad primam in Monte Sacro institutionem se refert; *Tribunos, inquit, vetere iureiurando plebis, cum primùm eam potestatem creauit, sacrosanctos esse: & insuper Horatiâ lege tunc cautum, ut qui ipsis nocuisset, eius caput Ioui sacrum esset, familia ad Aedem Cereris Liberi Liberaeque venum iret: Per quam tamen legem* (sic subdit) *Iuris Interpretes negant quemque sacrosanctum esse, sed eum qui eorum cuiquam nocuerit sacrum sanciri. Quam verò primam legem immunitatis Tribuniciae Liuius omisit, ipsis conceptis verbis Dionysius ita recenset lib. VI. Tribunum inuitum nemo ut unum è vulgo quidquam facere cogito, nec verberato, nec alium verberare iubeto, nec occideto, nec occidere iubeto; si quis contra fecerit, sacer esto, & bona eius Cereri dicata sunt; & qui eum occiderit, purus à cade esto. Mox addit, & ne imposterum plebi potestas esset abrogare hanc legem, sed perpetuò maneret immobilis, adacti sunt omnes Ciues iurare per sacra omnia, utique hanc lege in sempiternum vsuros & se & posteros; additaque imprecatio, ut eius observatoribus superi & inferi essent propitij, transgressoribus verò à Dijs & Semonibus accideret contrarium, tanquam grauissimo obstrictis piaculo: Indeque mos apud Romanos obtinuit, ut Tribunorum corpora sacrosancta sint, qui manet usque ad nostrum saeculum. Item regula quam Ciaconus subdit, liquet eius Imperij anno XVII. fuisse dicatam; tanquam fallax quandoque, & praecipuè in Traiano, declaranda erat à Correctore, quòd scilicet locum non sibi vindicat, quando Principes Tribuniciae Potestatis honore, alio imperante potiuntur; ut aduersus Scaligerum, qui ad hunc eundem scopulum impegit, aduertit Noris in Dissert. II. de Numism. Liciniani. Tiberius enim, qui XXIII. Imperij anno fato functus est, ut Dio lib. LVIII., alijsque Historiae Augustae Scriptores tradunt, iam Tribuniciae Potestatis XXXIIX. numerabat ex Occone fol. XCV., eò quia XVI. suae Tribuniciae Potestatis anno, Rhodiano insuper secessu interruptae, ut ex Suetonio patet, adhuc cognomine Augusti, & Imperio carebat; ut ex I. nummo apud Goltzium in Fast. pag. CCXXXIV. Titus, qui vix II.*

Impe.

- A Imperij annum expleuit, in TR. P. XI. versari in nummis Romanis, ΔΗΜ. ΕΕ. ΙΑ. in Græcis enunciatum apud eundem Goltzium in Thes. pag. LV., & Occonem pag. CLXVII. Idemque error ex pari ratione (licet non vltius anni notam) in Traiano incurri potest, qui & ipse, statim quidem ab adoptione *simul filius, simul Cæsar, mox Imperator, & consors Tribuniciæ Potestatis, & omnia pariter, & statim factus est*, vt habet Plinius in Panegyri. num. LXXV.: non tamen vt Imperatoris nomen pro absolutâ summaque potestate vsurpauerit, & ab ipsâ adoptione annos Imperij numerare cœperit; *sed* (vt Dio distinguit & explicat lib. XLIII.) *antiquâ tantum pro consuetudine, quâ Imperatoris titulus ijs ducibus tribuebatur ab exercitu, qui in bello rem eo cognomento dignam gesserit*; vltra VI. M. nempe ex hostibus occidendo, si Diodoro credimus in Excerptis apud Photium ex lib. XXXVI. claus. vltim.; siue decem millibus cæsis, vt Appianus lib. II. Ciuil. de suo tempore loquitur; vel tantum mille aut duobus millibus (adeò variatum est in hoc pro temporum ratione, ne Scriptores contraria inter se prodidisse dicamus) ex Cicerone Philipp. XIV. *at si quis Hispanorum aut Gallorum aut Thracum mille, aut duo millia occidisset, non eum hac consuetudine, quæ increbruit, Imperatorem appellaret Senatus? tot legionibus cæsis, tantâ multitudine hostium interfectâ, clarissimis ducibus supplicationum honorem tribuimus, Imperatorum nomen adimemus?* Nimia tamen istius acclamationis facilitas, de quâ Cicero, ad corruptelam eorum temporum ipsemet paullo ante retulerat, *etenim cui viginti his annis supplicatio decreta est, vt non Imperator appellaretur, aut minimis rebus gestis, aut plerumque nullis?* nam Dio lib. XXXVII. vbi de victoriâ M. Antonij aduersus Catilinam, quamuis numerum hostium cædendorum non determinet, licenter tamen eum Imperatorem appellatum miratur, *millibus certè tribus hominum acerrimè pugnantium cæsis; quia nempe numerus cæsum constituto minor esset.*

Idem Dio Imperium in rem Romanam à Traiano adeptum, à tempore quo Cæsar per adoptionem factus fuit, euidenter segregat, inquiens, *itaque Traianus, quamquam Neruæ propinqui non deerant, tunc Cæsar, ac postea Imperator factus est.* Supremæ itaque potestatis vis & robur, titulo AVGVSTI continebatur, vt aliis IMPERATORIS, propriè acclamationem modò dictam, ex potiori & vetustiori suâ significatione, designabat; quod bene agnouit Capitolinus in Vitâ Maximi & Balbini ita se explicans, *Inter hæc Gordianus Cæsar sublatu à militibus, Imperator est appellatus, idest Augustus.* Nummus etiam ipse adoptionis à Tristano expressus fol. CCCLXXVIII. hoc ostendit; in eo enim non AVGVSTVS, sed AVG. F. Traianus noster inscribitur, prout nec PONT. MAX. sed solummodo PONT., vt decuit eum appellari, incolumi Neruæ Patre, qui eo honore, & quidem solus, potiri poterat: ita enim prorsus Tiberius vsque ad eius Tribuniciam Potestatem XVI., sub quâ, defuncto Augusto, absolutum Imperium capessuit, PONTIFEX, & AVGVSTI FILIVS in nummis dicitur; quo etiam exemplo, Antoninus Pius, post adoptionem ab Hadriano de se factam, & ante summum Imperium adeptum, HADRIANI

AVG. F. & PONTIFEX tantum, nuncupatur apud Occonem pag. 248. nummo in ordine II. Vtrumque simul in sequenti marmore post Gruterum detecto comprehenditur.

PLEPS · VRBANA · QVINQVE · ET
TRIGINTA · TRIBVVM
DRVSO · CAESARI · TI · AVG · F
DIVI · AVGVSTI · N
DIVI · IVLII · PRONEPOTI
PONTIFICI · AVGVRI · SODAL · AVGVSTAL
COS · ITERVM · TRIBVNIC · POTEST · ITER
AE RE · CONLATO

Hæc alia duo affert Gruterus pag. CCXLIV. 2. & CCXLV. 2. prius
T · CAESARI IMP · CAESARI CAESARI · AVG · F
VESPASIANO VESPASIANO · AVG DOMITIANO
PONTIF · TR PONT · MAX · TR · POT COS · DESIG · II
POT · II · IMP · III III · IMP · VIII · COS · III PRINCIPI · IVVENTVTIS
COS · II P · P
C · PAPIRVS · AEQVOS · 7 · LEG · III · AVG · TESTAMENTO · PONI · IVSSIT
EX · AVRI · P · X

alterum

IMP · CAES · VESP · AVG · PONT
MAX · TRIB · POT · X · IMP · XX · COS · IX · P · P
IMP · TITVS · CAES · AVG · F · PONT · TRIB
POT · VIII · IMP · XIII · COS · VI &c

Sed nil iuvat nummos ac lapides coaceruare, vbi constanter id servatum fuisse, tradit Dio, qui tempore Seueri Alexandri historiae suae finem imposuit: ita enim ille lib. LIII. ex emendatâ per Spanhemium veteris Interpretis versione, ex eo autem quod omnibus Sacerdotibus inaugurati sunt Imperatores, & quod alios in pleraque illa collegia adsciscunt, semperque unus eorum, vbi duo, vel tres simul imperant, summum Pontificatum gerit, continuo fit, ut omnium religionum & sacrorum domini euadant. Concordant tres alij nummi apud Goltz. in Thes. pag. 41. colum. 2. NERVA. CAES. NERVAE. AVG. F. TRAIAN. GERM. P. TR. P. COS. II. in alio PONT., & in fine IMP.; tertius, NERVA. TRAIAN. CAES. GER. NER. AVG. F. P. TR. P. COS. II. IMP.: in quibus etiam trium nummorum inscriptionibus, Spanhemij observatio Diss. VIII. pag. 661. locum sibi vindicat, (modò ea certa sit) nondum scilicet Traianum Imperium adeptum fuisse, quia *Cæsaris* appellatio prænominis vicem non occupat; non enim dicitur *Cæsar Traianus*, ut aliàs post Imperium, sed *Traianus Cæsar* cognomenti loco. A temporibus Maximi & Balbini, confusionem huius regulæ factam non ignoro; vterque enim in nummis ex æquo PONT. MAX. inscribitur, nec obscure eruitur ex Capitolino in eorum Vitâ cap. VIII., silentibus quamvis de huiusce rei nouitate simul ac magnitudine, de

- A de re literariâ meritissimis Casaubono, Salmasio, & Grutero Interpretibus. Quod namque ex tribus nummis Caracallæ apud Occonem cum titulo PONTIFICIS MAXIMI sub secundâ Tribunicia Potestate pag. 369. & 370., alioque Getæ pag. 390. in contrarium argui potest; parui apud eruditos momenti erit: Nam in Getâ, ipse Occo nummum corrigendum agnoscit, & ex Notis P. M. hanc vnicam PONT. constat, prout emendare cogunt aliæ
- B omnes nummorum eiusdem inscriptiones: in Antonino autem, manifestè deceptus fuit, vt nummos Heliogabali, titulorum similitudine, Caracallæ fuisse crediderit. Non solùm etenim contradicerent nummi illi alijs posterioribus, qui PONTIFICATVM, non quidem maximum, vsque ad eius Tribuniciam Potestatem XIII. retinent: verùm etiam chronologiæ omnium Fastorum Consularium, in quibus II. Caracallæ consulatus non sub Tribunicia Potestate II.
- C sed sub octauâ reperitur, nummis quoque consentientibus. Id rectè Panuinius assecutus fuit, dum in suis Fastis, Tribunicie Potestatis tertium simul & quartum annum cum tertio consulatu, & sic deinceps, coniungit; gnarus forsan ita M. Aurelium Cæsarem inscripsisse Tribuniciam hanc Potestatem VII. & VIII. eodem nummo relato per Spanhemium Diss. VIII. pag. 702., quem exquisitæ raritatis non immeritò prædicat, tanquam certâ quâdam die percussum, in
- D renouationis huius Potestatis, de quâ suprâ ex Dione diximus, memoriam; in confinio scilicet alterius cessantis, alteriusque prorogatæ.

Dum hanc *annorum rationem*, tanquam eam quæ ex Solino *facit cardinem veritatis*, scrupulosè tractamus, (pleniùs adhuc Cap. ult. tempus vtriusque triumpho, aliaque ad seriem historiæ facientia examinaturi) vnicâ Neoterici asseueratione, rem vt sic dicam funditus subuersam admirati fuimus; nescientes

E ex quibus chronicis libris excerpserit adnotata ad marmor Arcus Constantini fol. XVIII. inter Admir. Romæn. Antiquit. hisce verbis RESTITVTORI VRBIS siue ADVENTVS AVG ROMAM VLTRA EVPHRATEM ET TIGRIM AD OCEANVM PROPAGATA DITIONE ROMAM TRAIANVS INGREDITVR ET DACICVS APPELLATVR. Totum hoc, vt obiter percurram, mendis scatet, & non nisi vnicâ pariter

F liturâ, spongiâ scilicet obductâ, coercendum: nam Traiano, Restitutoris Italiæ, quin imò *Conditoris Orbis vniuersi* ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ ΚΤΙΣΤΗΣ, *Propagatoris orbis terrarum*, & *Locupletatoris Ciuium*; sed nunquam *Restitutoris Urbis* titulum adscriptum recorder; Septimio Scuero primùm, & mox Caracallæ tributum in nummis, ac Constantio, & huic ipsi Constantino in lapidibus; eoque imprudentiùs hîc adinuentum, quò verè odiosum atque inuidiosum.

G memoriæ optimi ac benefici Principis Neruæ fuisset, cui Traianus ex adoptione successit. Traianum denique Romam ampliùs aduenisse postquam ad Euphratem & Tigrim perrexit, (non enim ante accessum ad Orientales Prouincias, si partem Arabiæ à Palmâ eius auspicijs adquisitam, excipias, Imperio illas adiecisse probatur) Dacici verò cognomentum ex Asiaticâ expeditione reportasse, pulchrè quidem, sed inani verborum sonitu sinè sententiâ dicuntur.

Asterisco post num. 115. caudam Hippopotami ab equitis casside Corretor amouet; sed equites levis armaturæ (à Ciacono ita vocatos) non improbat; Choulion, ut infra de aquilâ equestri dicam, nimium fidens, qui in opusculo de Castramet. Roman. egregiè pictos tam levis armaturæ milites, quam Iaculatores, & Sagittarios, equestres omnes, ostendit. Quantum verò Raphael Volaterranus, qui equites hosce induxit, & posteriores quique eum sequuti, in hoc errauerint, plenissimè probat Iulius Barbaranus in Prompt. Rer. Roman. tom. I. tit. III. num. 7. indubiè asserens, *nullibi haberi in militiâ Romanâ, nisi per errorem alicubi, fortè ex traductione perperam factâ, equites levis armaturæ*. Authorum dicta penè innumera ad id cumulat, ex quibus euidenter colligitur, equites, & leuem armaturam, semper veluti duo inter se diuersa enunciari. Atqui in Equitatu Romano nostræ Columnæ, cò magis inaniter levis armatura indicatur, quò nulla grauior adest, quæ ostendi, & ab hac distinguì meritò possit. Et si levis ista vocatur, quæ galeâ, thorace, hastâ, (ob fragilitatem omissâ) & gladio munitur; dicant amabò quodnam armorum genus legionario, seu prætoriano equitatu tribui debeat, quo ei motus & actio relinquatur; ne aliàs, hæc equestres copias *accipiendis ictibus impenetrabiles, inferendis inhabiles* concipere cogamur, ut Gallorum Crupellarios fuisse ostendit Tacitus Annal. lib. III.

Quemadmodum igitur non meliora silentio fuisse ea, quæ Neotericus in Ciaconum congeffit, primâ huius capitis parte, ni fallor, ostendi;

ita hæc postremâ, ipsis perperam in eundem prolatis, peius adhuc fuisse silentium eorum, quæ in illum animaduerti ex susceptâ correctione debebant, nouo culpæ genere probare sum conatus. Quid multa?

ab vltimo repetens omnia, quæ hæc-

nus in hoc Ciacono-mastige-

obseruauì, dicam, vereri

me quidem ne verba

illa Iosephi in

Appionem

initio

lib. II. mutato nomine ipsi accommodentur;

Horum quæ ab ipso conscripta sunt, alia

similia quidem sunt dictis aliorum,

alia valde frigida, plurima

verò, quandam tantum-

modo detractionem

habentia.



CAPVT IV.

De coniectaneis, & in vtramque partem disputabilibus.



ACTENVS animum Censoris sumpsimus, licèt oneri impares, & non legitimis suffragijs electi, sed in munus irrepentes: nunc paulisper censoriâ virgâ depositâ, disceptantis, non redarguentis officium exequar; eò magis ex animi sententiâ, quòd, *in studijs, homines magis timorem quàm fiduciam decere* cum Cæcilio sentiam, & meæ inscitiae conuenientiùs ducam, discere, quàm docere; doctiorem præsertim, & in quo licèt paucula quædam carpsim, multa inesse fateor quæ admirer, & (si quid meæ laudes conferre possunt) vniuersim laudatum, non illibenter collaudem.

Quidlibet audendi potestatem picturæ attributam, & statuariæ geminæ germanæ arti competere, nemo non fatebitur. Vt igitur pictores, plerumque in adulationem proni, obiecta ad maiorem speciem & elegantiam componunt; ita nostrum artificem, Vallum, Aras, Tribunal è cespite reddere dedignatum, ea è quadrato lapide splendide extructa, licentiâ Horatianâ vsum, nobis descripsisse aio. Verè equidem, non minùs quàm doctè, Expositores ad num. 96. Castra militaria, mansurum in modum posita, varijs postea Oppidis originem dedisse monuerunt, aduertitque nuper Io. Freinshemius ad Q. Curt. lib. IV. cap. VII. num. 2.; sed nostræ hæ castrametationes non erant in diuturnitatem temporis protractæ, sed subitario opere à legionibus transeuntibus excitatæ, in quibus propterea non erat operæ pretium marmora ad muros, & ad Tribunal secare & aggerere; cùm potiùs Castra, è disciplina horum præcisè temporum, de quâ Ioseph, illius æui author, lib. III. *Αλώς*. testatur, destrui solita essent procedente aliorum exercitu, *Castra verò (inquit ille) incendunt, eò quòd sibi alia munire facile sit, & ne quando hostibus eadem vsui sint*. Ita mecum distinguit Lazijs lib. IV. cap. III. Tot autem statiuæ permanentia, exercitus habere non potuit, cùm non plusquam ter in primâ expeditione hybernauerit, vt ex serie historiæ Cap. ult. demonstrabimus. Nam cùm Traianus tertio suo consulu Plinium à Kal. Septembris suffecerit, & eius gratiarum actioni paullò ante ex Germaniâ redux præsens fuerit iam ingruente hyeme; non nisi primo verè, hoc est inito Cos. IV. ad Bellum Dacicum proficisci debuit, quod ipso initi V. consulatus anno, vel fortasse ad finem antecedentis, expletum credimus, ne nimium hanc primam expeditionem producendo, secundam, quâ debellatum fuit,

corri-

corripiamus ; vt fufius dicto Cap. vltimo profequemur . Quidquid , inquam , de alijs castrametationibus dubitari poffet ; (inter quas non negauerim aliquas cæmentario opere confpici , qualis eft illa num. 167. vbi materia , cædente lapidâ , & calx commixta cernitur , & hybernacula forfan fignificabit) certè hæ priores non potuerunt ad hybernandum conſtrui ; ſed dum exercitus ducebatur in hoſtem , diſciplinæ cauſſâ excitabantur ; & cur toties multiplicata fuerint , rationem iam aſſignauimus . Indicia quoque huius rei , ſcalptor ipſe reliquit , nam hic oſtendit milites ſudes comportaffe , illic foſſam percuffiſſe , ibi ligna dedolaſſe , & alibi grandioribus veluti piſtillis contudiſſe , & ſolidaffe ; quæ muro ceſpitiſſio , non autem lapideo conueniunt . Obſeruetur inſuper , vbique pinnas & ceruos (licet quadrato & tanquam ſub aſciâ perfectio opere) vallum ſuperextare . Itaut non immeritò credere poſſimus , (quod iam dixi) venuſtatis gratiâ murum lapideum fuiſſe effectum , cùm ceſpites inter ſe compoſiti & ſubſtructi ſecundùm imperatam & ſollemnem menſuram , ſeſquipedis in longum , pedis in latum , & ſemis in altum , (vt habetur apud Vegetium lib. III. cap. VIII.) quandam muri formam , non hiſce abſimilem , referant . Et ex hac forſan ſimilitudine , factum eſt , vt authores vnum pro alio acceperint ; nam Plutarchus in Cratſo , vallum CCC. ſtadiorum , ad claudendum Spartacum in Bructio angulo , & cherroneſo prope Rhegium , *murum* vocauit ; *magnum id opus & difficile , præter omnium opinionem , modico temporis ſpatio perfecit , foſſâ à mari ad mare perductâ , longitudine CCC. ſtadiorum , latitudine & profunditate XV. pedum ; eique foſſæ , miræ altitudinis roboriſque murum impoſuit* : hunc tamen non murum ſed vallum agnouit Appianus Ciuil. lib. I. Sic pariter Xiphilinus ex Dione lib. LXXVI. loquens de Mæatis Britannię populis , ait , *Incolunt iuxta eum murum qui Inſulam in duas partes diuidit* : idemque habet Spartianus in Seuero , *Britanniam muro per tranſuerſam Inſulam ducto , vtrimque ad finem Oceani muniunt* ; cuius verba Viſtor tranſcripſit . Eutropius contrâ lib. VIII. *vallum* hoc diſertè vocat , per CXXXII. M. paſſuum à mari ad mare deductum , idemque habet Caſſiodorus in Chronico : & acriter vallum non murum fuiſſe , contendit Beda , magni in re præſertim domeſticâ nominis author , Hiſtor. lib. I. ita inquiring , *Seuerus receptam partem Inſule , à cæteris indomitis gentibus non muro (vt quidam exiſtimant) ſed vallo diſtinguendam putauit ; murus etenim de lapidibus , vallum verò , quo ad repellendam vim hoſtium Caſtra muniuntur , fit de ceſpitibus ; quibus circumciſis , è terrâ velut murus extruitur , altus ſupra terram ; itaut inante ſit foſſa , de quâ leuati ſunt ceſpites , ſupra quam ſudes de lignis fortiffimis præſiguntur . Itaque Seuerus magnam foſſam , firmiſſimumque vallum , crebris inſuper turribus communitum , à mari ad mare duxit* . Si ergo quod plures de muro expreſſè teſtantur , alij de vallo accipiendum probant : faciliùs hic , vbi ſigna valli plura videmus , & exercitum tranſeuntem temporanea tantùm ſtatiua habuiſſe res ipſa ſuadet , interpretabimur , tam Caſtra , quàm Tribunalia , & quandoque ipſas Aras è ceſpite conſtituiſſe . De Caſtris , quòd è terrâ fuerint , res eſt in promptu ; vbique enim apud authores de vallo , foſſâ , & ceſpite fit mentio , &

A Virgilius munitionem nouæ Troiæ in litore Laurenti excitatæ referens lib. VII. ita ait,

primasque in littore sedes,

Castrorum in morem, pinnis atque aggere cingit:

ita ut, *militare sepimentum*, hoc quod fossâ & terreo aggere componitur, propriè & κατ'ἐξοχὴν vocet Varro de Re Rust. lib. I. cap. XV. De Tribunali, mittam locum Taciti lib. I. Annal. *una tres aquilas, & signa cohortium locant, simul congerunt cespites, extruunt Tribunal, quò magis conspicua sedes foret*; quia doctissimo viro placet, (cui assentior) non ad ascensionem Imperatoris, sed ad signa locanda suggestum illud erectum. Misso, inquam, Tacito, adest pro nostrâ sententiâ Dio lib. LXII. siue eius compilerator Xiphilinus, *in Tribunal factum ex terrâ palustri more Romano conscendit*: Plutarchus in Pompeio, *Tribunal nullum erat, neque adhuc militari more, magnis cespitibus inuicem impositis, suggestum excitauerant*: Vopiscus in Taciti Vitâ de inauguratione Probi, *deinde concursus, & cespititium Tribunal, appellatusque Imperator*: Ammianus lib. XXIII. de concione habitâ à Iuliano post Euphratis transitum, *quum centuriæ omnes & cohortes & manipuli conuenissent, ipse aggere glebali assistens, coronâque celsarum circumdatus potestatum, talia ore sereno differuit*: & loco omnium Plinius de more ipsius nostri Traiani in Panegy. num. DCXXXV. *Tribunal viridi cespite extructum, nec fascium tantum, sed pilorum signorumque honore circumdatum*: Inter Poëtas verò Lucan. lib. V.

stetit aggere fulti

Cespitis, intrepidus vultu,

Stattius similiter lib. V. Sylu. II. vers. 144.

E *Hic suetus dare iura pater, hic cespite turmas Affari.*

Et Prudentius in Pug. Concord.

Extruitur mediâ Castrorum sede Tribunal,

paucisque post versibus,

consistunt aggerè summo

F *Conspicua.*

Aræ etiam è terrâ effingi poterant, nam videmus Hyginum æquè de ijs ac de alijs constructionibus loqui, eodem enim pacto *statui Tribunal* dixit, ac *Aras institui*. Quin antiquitus apud Hebræos, à quorum veriori cultu omnis in gentes dimanauit superstitio, cespititiæ primùm Aræ attolli iussæ sunt Exod. XX. 14. quarum vsum Ethnicos retinuisse scimus, vt ex Pausaniâ in Eliac. Prior. Ara Dydimis luto ex victimarum sanguine subacta, aliæque plurimæ ex earundem victimarum cineribus compactæ commemorantur. Id genus fuisse *Rudes*, quos idem Pausanias vocauit, *Focos* in Atticâ, & *Syluestres* Statij V. Theb. *Aras, & semidoctas villici manu structas, Rusticasue* Martialis lib. IX. Epigr. XLVII. ac lib. X. Epig. XCII. siue *TEMPORALES ARAS*, de quibus ter mentio habetur in Fragm. Inscript. Fratrum Arualium apud Gruterum pag. CXX. dicere

dicere possumus: eoque magis, quia expressè de Aris cespititijs Capitolinus in Maxim. & Balb. loquitur, *Hecatombe autem tale sacrificium est; centum Ara uno in loco cespititiæ extruuntur; idemque habet Trebellius in Claud.* Id verò obseruatum in Castris, prout res & casus postulabat, verosimile est; quia si vsquam alibi, decebat ibi veterem sequi morem, secundum quem, *apud priscos illos Quirites*, vt ait Tertullianus in Apologet. *pauperes ritus, & nulla Capitolia certantia calo, sed temeraria de cespite Altaria, & vasa adhuc Samia*: nec aliò spectauit Lucanus lib. IX. Pharsalid. dum Cæsarem introducit, qui Hectoris manibus parentaturus,

Erexit subitas congestu cespitis aras,

seu Silius Italicus lib. XVI.

Et simul extructis cespes surrexerat Aris,

Victimaque admotæ stabat subiecta bipenni.

aut Iuuenalis Satyr. XII.

Natali, Coruine, die mihi dulcior hæc lux,

Quâ festus promissa Deis animalia cespes

Expectat.

siue denique Ouidius Metamorph. lib. XV.

viridique è cespite factas,

Placat odoratis herbosas ignibus Aras.

Vnde Stuchius de Sacr. Gentil. fol. LXIII. 1. *Aram dictam autumat per synæresin, quasi ἀρεα, quia antiquitus ex terrâ, seu cespite confici erat solita.*

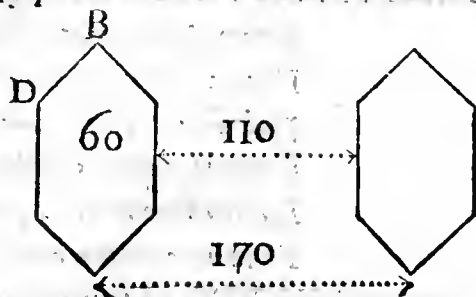
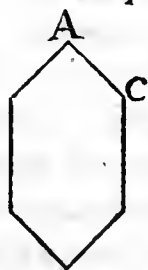
Genuinam Pontis super Danubio descriptionem Columnam ostendere num. 260. dubitat Nouitius Interpres, quia hunc pilis tantum marmoreis suffultum, cæterâ è ligno compactum; illum, prout à Xiphilino explicatur, totum lapideum fuisse tradit. Ego tamen potius si illum lapideum viderem, adhuc ligneum crederem, vt de Vallo & Tribunali nuper dixi; quàm dum ligneum apertè se nobis exhibet, illum Gorgoneo intuitu in lapidem vertam. Moueor itaque rei euidentiâ, & ipsius sculpturæ inspectione; eo præsertim argumento, quòd dum ea quæ ex cespite aggesta dixi, tamen tanquam ex quadrato marmore fabrefacta video; verò haud mihi simile est, quòd opus adeò magnificum, & vix vlli alteri huius generis æquandum, artifex extenuasset, & ad viliores materiem reduxisset; contrà quàm Constantinus fecit, qui Pontem hunc super Danubio, expeditionis aduersus Sarmatas & Gotthos monumentum, (de quâ extat nummus SARMATIA DEVICTA 17. apud Angelonium in Constant.) quamuis suo æuo arcubus etiam ligneis carentem, lapideis instructum, *spretâ*, vt ait ille, *conscientiâ dum famæ consulit*, numifinate figurauit apud Eriz. fol. DCCLXXII.

Tantumque abest, vt textus Xiphilini repugnet, & totum marmoreum Pontem fuisse conuincat; vt potius meæ opinioni fauere videatur. Nam, dum primò Pontem lapideum factum dicit; si totum intellexisset, minùs propriè loquutus infrâ fuisset, subiungendo, pilas fuisse è lapide quadrato: propriè
autem

A autem lapideum nuncupauit, quamuis supernè ligneus fuerit, ad differentiam verè sublicij, & sumptâ denominatione à parte magis præcipuâ, & cum fluminis impetu, àc glaciei irruptione assiduè luctante. Tum maximè, quia dum refert destructionem Pontis ab Hadriano factam, ne Barbari, oppressis custodibus Pontis, in Mysiam facillè transirent, utitur his verbis ἀφ᾽ αὐτῆς τῆς ἐπιπολῆς κατὰ σκευὴν, abstulit summitatis, siue superioris partis structuram, quasi diuerso constructionis genere, eoque appositio & amouibili, pars superior inferiori coaluerit. Rursus, si Xiphilinus adeò immoratur in celebrandâ pilarum structurâ; non minori encomio arcus prosequi debuisset, qui ob vastam pilarum inter se distantiam CLXX. pedum, non minoris admirationis, àc pilæ ipsæ esse potuissent; & propterea dum de his non loquitur, credibilius est, eos non adfuisse, nisi vt Columnâ repræsentat: contentari enim, &, vt sic loquar, saturari potuit gloria Traiani solâ pilarum constructione, per quam, magnificum, & sæpius (vt Ammianus scriptum reliquit lib. XXIV.) conceptum votum satîs impleuit, sic Pontibus Istrum superem; Darijque Regum superbissimi, qui pelago ipsi compedes iniecit, hunc tamen Istrum (vt credidit Arrianus de Exp. Alex. lib. V.) non nisi Ponte super scaphis constructo domuit, longè magnificentiam antecessit.

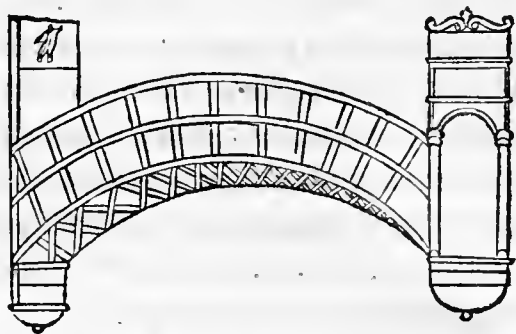
D Modica adhuc visa fuit Lipsio Pontis huius immanis & vix credibilis magnitudo, qui pilarum inter se CLXX. pedum distantiam, non centalem ex A in B, vt in subiecto schemate, sed in intercolumnio (vt sic dicam) & ex C in D metiendam his verbis putauit lib. III. de Magnit. Rom. cap. XIII. Atqui descriptio ista viginti pilarum, quæ sexaginta pedes latæ sint, quarum fornices centum septuaginta: quid efficit & colligit, nisi fluminis latitudinem quattuor mille septingentorum septuaginta fuisse? id est paullo minus vnius miliaris. En vt vices sumptâ pilarum crassitie resultant ped. 1200., rursusque multiplicato semel & vices spatio ped. 170., quod intercapedini fornicum Lipsius tribuit, fiunt alij ped. 3570., hoc est in totum passus 954. paullo minus vnius miliaris.

E Atqui ex nostrâ supputatione, duobus circiter stadiis, nempe totâ viginti pilarum crassitie, longitudo Pontis decrescit. Et ne temere tantum virum corripere me credant; vltra proprietatem locutionis, & solitam in omnibus artibus, atque in ar-



G architecturâ præsertim, superabundantium verborum parsimoniam, quâ, iuxta nostrum intelligendi modum, describendæ Pontis longitudini vnicâ tantum operatione fit satîs: egregiè fauet nostræ huic sententiæ pictura Pontis, exactè cum marmore consentiens. Nam si quis LX. pedes crassitie pilarum impertiat, itemque latus internum alterius ex pilis, pedibus CX. ab opposito, & parallelo

rallelo latere semotum collocet, vt in schemate, ipsissimam illius Pontis proportionem habebit, & distantiam ped. 170., centralem esse nobiscum fatebitur. Verba autem illa, *fornicibus coniuncta*, siue vt textus habet ἀμφὶ σὺν τοῖς κοδοῦμιν ἀψιδίβυς κοαδificata, sunt indifferentia ad significandum fornicem lapideum, & curuaturam ligneam; cum æquè propriè dicatur *apst*: ligneus ille circulus rotam ambiens, in quo radij figuntur. Accedit huic coniecturæ stabiliendæ, obseruatio numismatum, quæ ligneam huius Pontis supernam contignationem exhibent, prout solidam quodammodo inferiorem partem. Id præcipuè videre est in nummo XXVI. Traiani per Æneam Vicum delineato, cui simillimos alios duos vidi in Museo Christinæ Augustæ Suecorum Regina; in quibus omnibus, peculiari distinctione, trabes transfuersæ inferiores ipsius fornicis in hanc speciem dispositæ apparent. Difficultatem primâ fronte mihi iniecit Procopij locus lib. IV. de Ædif. Iustin., vbi tradit nauigationem Danubij impediri ob rudera & fundamenta Pontis: sed de ruderibus ipsarum pilarum intelligi poterit, consideratâ earum mole & elatione, ac quantum tam longi temporis tractu (intercesserant enim ferè CDL. anni inter tempora Traiani & Procopij) potuerunt ex adnatis stirpibus & gelicidijs fatiscere, & laxari, atque alueum impedire.



Subit hîc mirari de tertiâ dimensione pilarum à Xiphilino omissâ, nec ab ullo quem viderim nedum cogitatâ, ne dicam requisitâ. Credamus enim pilas habuisse altitudinem pedum CL., latitudinem LX., at longitudinem earum quamnam esse dicemus? Istud oculis aptius, quàm mente prædiscere nos debuisse, quis ignorat? nec secus præsentiam, atque (vt sic loquar) faciem loci desiderat alia dijudicatio, num pilæ XX. fuerint vt Xiphilinus ait, & ex eo forsan Tzerzes Variar. Histor. Chiliad. II. vers. 67.

Εἴκοσι λίθοι σερραὶ τετραγῶνοι μεγάλα,

Πλάτος ἐξηκοντα ποδῶν, ὅ δ' ὕψος, πλὴν θεμέθλων,

Ποδῶν ὡς ἑκατὸν εἰσι πενήκοντα λαχῶνται.

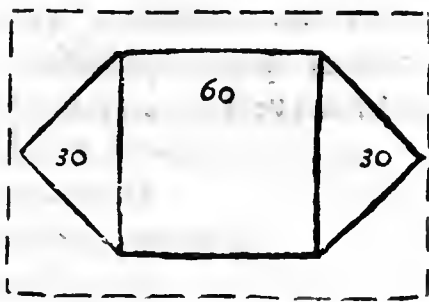
Viginti lapides solidi quadranguli magni;

Latitudinem LX. pedum, altitudinem verò, præter fundamenta,

Pedum circiter centum erant quinquaginta sortiti.

num verò XXXIV. vt Iouius lib. XXXX. suæ Historiæ constanter asserit; sed tamen, dum etiam in id incumbimus, & succedaneam operam à docto & bonarum artium studio viro haud procul à Pontis ruinis commorante expectamus; diuinare vt incœpimus & hîc non pudeat. Vtque architectonice seruetur, & simul quàm minimùm, opus aliàs ingens & vastum, in longum excreseat, pilas quadratas constituo, additis hinc indè frontibus, quas vocant, aut cuneis ad angulum rectum; (vt Palladius faciendum docet lib. III. cap. X. & in pluribus antiqui operis Pontibus obseruare licet) iam pilæ in longitudinem dupli-

- A duplicabuntur ad pedes CXX. vt in supposito schemate patet : vnde opportunè
idem Tzetzes vers. 91. rationem constructionis
huius Pontis ex Xiphilino explicans , æqualis
longitudinis pedum CXX. & LXXX. pedum
latitudinis capfam fuisse ait, in quâ fundamenta
Pontis iacta fuerunt ; nempe vt capacior ista
B area , quam lineolis interruptis notauimus , ste-
reobata vim habeat ; firmioraque sint inferiora
superioribus, vt ratio exposcit, monetque Vitruuius lib. III. cap. III.



Λέγων ὁν Ἀπολλόδωρον τὸν Ἰστρὸν γεφυρῶναι,

Κιβώτιον τεκλήναντα πρὸς προσημελιώσε,

Μήκρῳ ποδῶν μὲν ἑκατὸν καὶ ἑξήκοντα σὺν τέτοις,

Εἰς πλάτος δ' ὀγδοήκοντα.

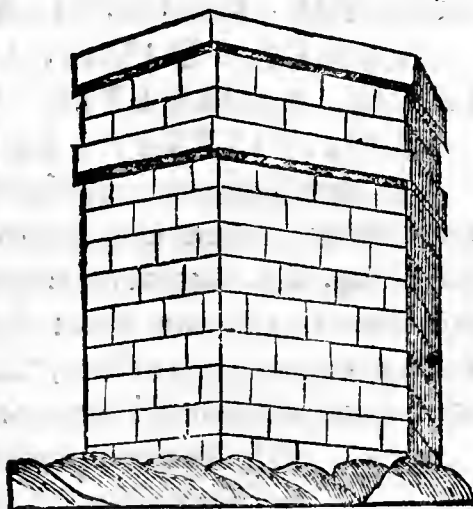
Dicens Apollodorum Istrum ponte iungisse,

Arculamque fabricasse ad iacienda fundamenta,

Longitudine quidem pedum centum, & viginti ampliùs,

Latitudine verò octoginta.

- Nec præterea putent, temerè à me cuneos hosce induci ; nam quamuis pictor
D quadrangulas (vt Tzetzes versibus primò adductis) pilas ostenderit, & cuneos
reddere omiserit in nouis typis, quod pluries dolendum ; in Columnæ Ponte,
& quidem in parte inferiori, ne de superiori & flumini obuersante dubitemus,
affabrè, & hoc pacto effigiantur. Adiectam
etiam duplicem fasciam obseruo, & pro argu-
mento ad excludendos lapideos arcus assumo ;
E quia iuxta rectam ædificandi rationem, sub
arcubus non nisi simplices fascias vbique vide-
re est ; & mendosa prorsus foret hæc fasciæ
duplicatio in lapideo opere, quæ aliàs mirè
ligneo conuenit, dum inferior, ad ornatum,
superior ad fulciendos inclinatorum laterum.
F cuneos aliquantulum prominet, & opus ipsum
pilarum crasso pauimento tegit, protegitque.
Vt denique mensura illa rerum optima, iuxta



- Pythagoræ symbolum ; etiam in latitudine viæ, siue supremi tabulati seruetur,
eaque à superfluâ LX. pedum amplitudine in aliquam arctiorem redigatur ;
credibile est, fornices non totam pilarum crassitiem impleuisse, sed spatio hinc
G indè relicto, viam quadraginta circiter pedum constituisse. Sicque Angelo-
nium, tanquam de re sibi certâ asseruisse video in Traiano fol. CVIII. 10.
licet nesciam vnde nam habuerit ; quod tamen minimè mirum est in homine
illo, cui multa authoritas plerumque pro eruditione inest, cuique, vt ait Plautus,
verba sunt sine penu. A cæteris si quæ adhuc dubijs occurrant, expediam me
cum Procopio, qui ingenuè ait, Quomodo Pontem hunc extruxit, mihi planè

cura non sit, expendat autem Apollodorus Damascenus, totius operis præcipuus artifex. Illud non omittam; quod ineptè Tristanus in Traiano fol. CCCXCVII. laudem operis Apollodoro detrahit, ut eam Iulio Laceri attribuat: quattuor enim illi versus epigrammatis, per quos Procopium vanitatis redarguit,

Ingentem vastâ Pontem qui mole peregit,

Sacra litaturo fecit honore Lacer:

Pontem, perpetui mansurum in secula mundi,

Fecit diuinâ nobilis arte Lacer:

& tam huic, quàm Tzetæ contradicit, illum de pudendâ veri indiligentiâ redarguunt; nam si integrum perquisiisset, de alio Ponte ad Tagum, duobus post hunc ad Danubium annis extructo ex collatâ stipe Municipiorum Lusitaniæ, loqui reperisset; ut patet apud Gruterum pag. CLXII. 1. 2. 3., ex quo integrum dodecasticon hic transtulimus.

TEMPLVM · IN · RVPE · TAGI · SVPERIS · ET · CAESARE · PLENVM
ARS · VBI · MATERIA · VINCITVR · IPSA · SVA
QVIS · QVALI · DEDERIT · VOTO · FORTASSE · REQVIRET
CVRA · VIATORVM · QVOS · NOVA · FAMA · IVVAT
INGENTEM · VASTA · PONTEM · QVOD · MOLE · PEREGIT
SACRA · LITATVRO · FECIT · HONORE · LACER ·
QVI · PONTEM · FECIT · LACER · ET · NOVA · TEMPLA · DICAVIT
ILLIC · SE · SOLV VOTA · LITANT
PONTEM · PERPETVI · MANSVRVM · IN · SECVLA · MVNDI
FECIT · DIVINA · NOBILIS · ARTE · LACER
IDEM · ROMVLEIS · TEMPLVM · CVM · CAESARE · DIVIS
CONSTITVIT · FELIX · VTRAQVE · CAUSA · SACRI

Cinctum Gabinum, qui Sacerdotibus conceditur num. 68., malim magistratum & virorum militarium proprium dici; cum Turnebo Aduersar. lib. XXII. cap. XX. Sacerdotes enim Romani potiùs ex Etruriâ, *matre & genitrice superstitionis*, (ut eam vocat Arnobius Adu. Gent. lib. I.) & Cæretanorum, sacris præcipuè operantium, vicinâ, & ritus & habitus sumpserunt. Admissâ enim quoque historiâ Seruij ad illud VII. Æneid.

Ipsè Quirinali trabeâ, Cinctuque Gabino

Insignis, referat stridentia lumina Consul,

quòd Ciues Gabini subito ab hostibus dum sacra facerent inuasi, togis sublati ne impedimento essent, ita ab aris ad bella profecti sunt; nihil hoc facit ad habitum Sacerdotum. Imò illud Seruij, de togâ sic in tergum reiectâ, ut vna eius lacinia reuocata hominem cingeret, minimè trahi valet ad hanc quam videmus Sacerdotum vestem: nam siue à parte anteriori, (prout fol. VII. primus sinistrorsum) siue posticâ (ut fol. XXXVII. postremus dextrorsum) illos inspicias, nullum togæ sinum reuocatum videbis, sed simplicem vestem laxam, manicatam & talarem, cinctu breviorē redditam, tanquam sursum attractam, dum pars superior inferiori circumquaque superimponitur; id quod Theocriti

versus

A. *versus explicare videntur Idil. XXVI. Bacchas graphicè representantes ad Pentheum persequendum altè succinctas.*

Πενθέως μὲν φάινεν πεφοβημένην, αἰδ' ἐδίωκον,

Πέτωλος δὲ ζώσ' ἤρεος ἐπ' ἰγνύ' ἀειρούσασα,

Pentheus quidem fugiebat expauesfactus; at ille persequiebantur;

Longas vestes à cingulo ad poplites trahentes.

B. *nec aliter apud veteres Scriptores reperio. Quin potius in Cinctu Gabino vetus Persij Interpres ad illud Sat. V. vers. 31. [Succintis laribus], dexterum humerum (contrà àc hìc videmus) nudum repræsentat, sic locum explicans, quia Gabino habitu Cinctu quæ Dij Penates formabantur, obuoluti togâ super humerum sinistrum, dextro nudo: Et ipse Seruius ad lib. V. Æneid. vers. 755. alium ritum Sabinum (Gabinum fortasse dicendum) paullò à recensito dissimilem ita explicat [Vrbem designat aratro] quem Cato in originibus dicit morem fuisse; condituri enim Ciuitatem, taurum in dexterâ, vaccam intrinsecus iungebant, & cincti ritu Sabino, idest togæ parte caput velati, parte succincti, tenebant stiuam incuruam, ut glebæ omnes intrinsecus caderent. Video certè Prudentium aliud sentire, dum in historiâ Romani martyris, summum Sacerdotem, taurobolio (vt ex insanâ illâ superstitione loquar cum lapide apud Gruterum pag. XXVIII. 2.) in æternum renatum, deridens, de eo canit,*

Cinctu Gabino sericam fultus togam;

sed vel ille habitus alius fuit ab hoc quem in Columnâ descriptum videmus, & Gabinum fuisse non assentimur; vel Prudentius potuit formulam Virgilianam vti Poëta, non veritatem sectari: idemque dixerim de Lucano lib. I. Pharsal. vers. 596.

Turba minor ritu graditur succincta Gabino.

E. *nam ipse Virgilius, non Sacerdotis, sed ducis indumentum expressum voluit. Et quidem Consuli bellum indicenti hic Cinctus, siue se præcingendi modus, maximè conueniebat, quò pacificus Ciuitatis status per assumptionem militaris habitus non turbaretur; & rursus militare hoc munus non prorsus togato habitu, sed extempore in militarem conuerso perageretur. Sicque apud Liuium lib. V. Caius Dorso vir militaris, non vti Sacerdos, sed vt gentilis Fabiæ Gentis, & iterum lib. VIII. Pub. Decius Pater Consul postquam se deuouit Bello Latino, prout erat armatus in acie Gabinum Cinctum vsurpauit; quem vti deuotione, ita & habitu imitatus dicitur Bello Samnitico Decius filius lib. X. Imò ne dubitetur vni aut alteri, vel tanquam Sacerdoti, vel tanquam Auguri, aut Pontifici competijisse; rem toti exercitui communem, docet nos Festus, siue eius Epitomator Paullus Diaconus, Procinctæ classis dicebatur cum exercitus cinctus erat Gabino Cinctu confestim pugnaturus: quod & alibi explicauerat in verbo Endoprocinctu, procinctos, quasi præcinctos atque expeditos, nam apud antiquos togis incincti pugnasse dicuntur.*

Idemque probat celebre Cenotaphium Lucij Cæsaris nuper à V. C. P. Henrico Noris illustratum, in quo Cinctus Gabinus, siue vt ibi dicitur CABINVS

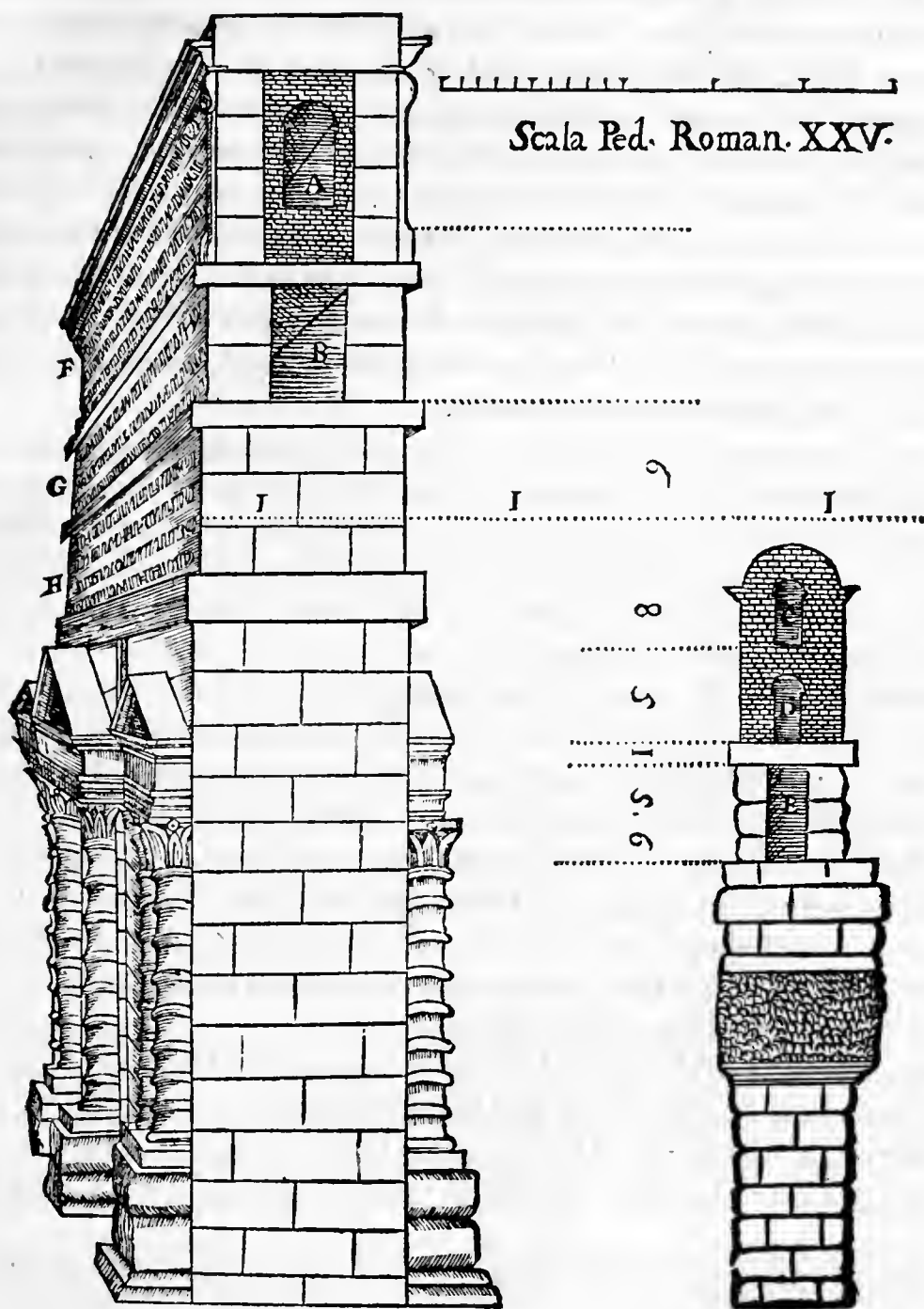
non

non iam Pontificibus aut Sacerdotibus, sed ijs **QVI PRIVATIM VELINT** **MANIBVS EIVS INFERIAS MITTERE** iniungitur; id quod nescio quâ ratione ad **DVVMVIROS** pag. 407. in Explicatione restrictum fuerit, dum ut alibi toti exercitui, ita hic cunctis è populo vsurpari licuisse Cinctum istum Gabinum probare volumus, nec demum in sacricolis nostri num. 68. expressum, aut ipsis tantum conuenisse contendimus.

Album adijcio calculum opinioni (quamvis nutanti) quod simulachrum illud num. 162. numinis in modum velamento circa caput expanso, Dianam referat; eandemque iterum repræsentari num. 318., non autem Solem, ut ibi notatur, plerumque, prout in nummo huiusmet Traiani 3. apud Angelonium, nudum effingi solitum: Cultui enim huius numinis addictum Traianum videmus in marmore Arcus Constantini, (cuius maiorem, melioremque partem ad Traianum pertinuisse, notissimum est) in quo Dianæ sacrificium instaurat, tanquam venationis studiosissimus, qualem eum testatur Plinius in Paneg. num. 940. Potuit igitur primùm Dianæ suæ vota pro victoriâ concepisse; & demum postquam debellatum fuerat, victoriam illi acceptam referre: id quod artifex vtraque expressione designauit.

Difficiliorem modò quæstionem aggredior, de Trophæis, hætenus pro Marianis habitis, & à Neoterico fol. 118. & 119. in Traiani honorem deriuatis. Argumenta ergo ipsius primò examinemus, & deinde aliorum authorum opinionem, ac Populi Romani vocem & consensum, publicis monumentis contestatum, substinere, & si opus fuerit substruere conemur; vel saltem, rem, ut non pauci fecerunt, inter quos P. Donatus lib. III. cap. X. de Vrbe Româ, in medium relinquamus. Ait Neotericus, ideo se arbitrari hæc Trophæa Traiani fuisse, quia collocata fuerant ad ornatum Castellî Aquæ Marciae ab eodem Imperatore restitutæ & auctæ, testemque adducit Frontinum in lib. de Aquæd. Sed probare opus esset, Castellum ipsum fuisse à Traiano excitatum vel exornatum; nam Frontinus testis citatus, negabit se hoc dixisse, nisi hebetibus auribus, & furdâ mente excipiat; at solum num. 74. Indicis M. S. marginalis Millini, non iam ope ipsius; sed potiùs Neruæ, Marciam à Cœlio monte in Auentinum vsque perductam, seu veriùs *redditam* fuisse, ut ibi dicitur, & euidētissimum fit quoque ex superioribus; & signanter num. 63. disertis verbis ait, *Calium & Auentinum, priùs quàm Claudia perduceretur*, quod idem est atque ante Traianum genitum, ne dicam ante adoptatum à Neruâ, *Marcia, & Iuliâ vsos*.

Ut tamen id se nobis probare vnquam posse animum despondeat; aurem illi vellamus, & rem, sibi nouam quidem, sed certissimam regeramus; Castellum nempe illud non potuisse Marciae inseruire, cuius libram ultra XXV. pedes superare dignoscitur. Hoc ut palàm fiat, subiectum schema omnium quinque Aquarum quæ duplici opere arcuato ad Urbem perducebantur, prout hodie apud Portam quam Maiorem vocant conspiciuntur, ex meo de Aquæductibus libello exscriptum apposui.



- A Specus Aqua Anienis Noue*
B Specus Aqua Claudia
C Specus Aqua Iulia
D Specus Aqua Tepula
E Specus Aqua Marcia
F Locus inscriptionis TI. CLAUDII
G Locus inscriptionis VESPASIANI
H Locus inscriptionis TITI
I Libra recentis Aqua Sixtinae, siue Felicis

Nomina

Nomina earundem, secundum vniuscuiusque elationem ex Frontino num. 25. A petere possumus, *Altissimus* (ait ille) *Anio est Nouus*, *proxima Claudia*, *tertium locum tenet Iulia*, *quartum Tepula*, *dehinc Martia*, *quæ à capite etiam Claudie libram æquat*: sed *veteres humiliore directurâ perduxerunt*, *sive nondum subtili exploratâ arte librandi*, seu quia *ex industriâ infra terram Aquas mergebant*, ne *facile ab hestibus interciperentur*, cum *frequentia adhuc contra Italicos bella gere-* B *rentur*. Occurrendo autem obiectioni quæ ex textu Frontini parum emendato (vt in pluribus necessariò fatendum est) nobis fieri posset; lapides ipsos in eandem sententiam loquentes inducamus. Et quidem de Claudiâ & Aniene per altiores arcus delatis, ita habet inscriptio inter duas supremas fascias ex vtrâque parte, locis huiusmodi litera F signatis.

TI·CLAVDIVS·DRVSI·F·CAISAR·AVGVSTVS·GERMANICVS·PONTIF·MAXIM
TRIBVNICIA·POTESTATE·XII·COS·V·IMPERATOR·XXII·PATER·PATRIAE C
AQVAS·CLAVDIAM·EX·FONTIBVS·QVI·VOCABANTVR·CAERVLEVVS·ET·CVRTIVS·A·MILLIARIO·XXXV
ITEM·ANIENEM·NOVAM·A·MILLIARIO·LXII·SVA·IMPENSA·IN·VRBEM·PERDVCENDAS·CVRAVIT

De Marciâ quæ ex Frontino alias duas deferebat, ibi num. 27. A *Piscinis in eosdem Arcus recipiuntur*, *summus ijs est Iulia*, *inferior Tepula*, deinde *Marcia*: de hac inquam Marciâ, gemina extat epigraphæ super fornice, qui modò Tiburtinam efficit Portam, cuius Specum eundem esse cum antedictò prope Portam Maiorem, multipliciter demonstratur. Argumentum minimè fallax esto, eadem hîc & ibi riui altitudo, pedum V. & semis, & latitudo pedum II. & S. vt ad ipsius latus dextrum Româ exeuntibus (quoniam Arcus ipse ab Aquâ Sixtinâ occupatur) ibi propè in mœnibus obseruare licet, vbi eandem insuper structuram, & lapidum seriem videbis: duo item alij Iuliæ & Tepulæ eidem impositarum Ductus qui ibidem cernuntur: & demum libræ per nos recognitæ E inter vtrumque æqualitas. Ita ibi legitur,

IMP·TITVS·CAESAR·DIVI·F·VESPASIANVS·AVG·PONTIF·MAX
TRIBVNICIAE·POTESTAT·IX·IMP·XV·CENS·COS·VII·DESIGN·VIII
RIVOM·AQVAE·MARCIAE·VETVSTATE·DILAPSV·REFECIT
ET·AQVAM·QVAE·IN·VSV·ESSE·DESIERAT·REDVXIT

IMP·CAES·M·AVRELIVS·ANTONINVS·PIVS·FELIX·AVG·PARTH·MAXIM
BRIT·MAXIMVS·PONTIFEX·MAXIMVS
AQVAM·MARCIAM·VARIIS·KASIBVS·IMPEDITAM·PVRGATO·FONTE·EXCISIS·ET·PERFORATIS
MONTIBVS·RESTITVTA·FORMA·ADQVISO·ETIAM·FONTE·NOVO·ANTONINIANO
IN·SACRAM·VRBEM·SVAM·PERDVCENDAM·CVRAVIT

His positis: Ductus qui Aquam ad hoc Castellum deferebat, in eadem prorsus altitudine est cum Specu Claudie ad Portam Maiorem, vt exactâ quantum G fieri potuit, mensurâ examinauimus, & hinc profectò Grut. pag. CCLXXIV. 5. Arcum Gallieni, cuius ibi inscriptionem affert, proximum huic *emissario*, sic vocat, *Aquæ Claudie*, quàm optimè statuit. Igitur impossibile est, aquam, quæ suoapte ingenio in decliue fertur, à Ductu Marcie pedibus XXV. S. depressiori, vt patet, in id loci vnquam scandisse, nisi machinis hydraulicis prouectam dicamus.

Quidnam

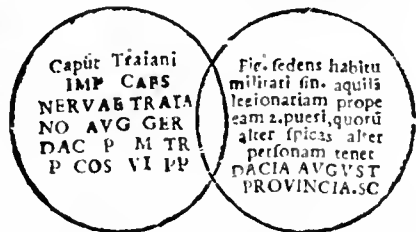
- A Quidnam verò de hoc Nymphæo sit dicendum, non est huius loci; nec longiùs iam ab institutâ Trophæorum Traiani oppugnatione nos digredi decet.
- Subdit argumenti loco Neotericus, sculpturæ formam redolere prorsus Traiani tempora, & simillimam esse imaginibus huius Columnæ. Id, bonâ ipsius veniâ, planissimè nego, negabitque mecum, quisquis opus vtrumque conspexerit, nec stylo eiusdem pictoris omnino fidet, per quem assimilare in-
- B chartâ videntur, quæcunque delineanda assumit; adeò vt inter imagines Antoninianæ Columnæ, siue Arcus Septimij, quæ longo interuallo à perfectioribus huius Columnæ distant, nihil interesse, ne quidem in vultuum lineamentis, ille dixerit, qui istius tabulas, non marmora ipsa contemplatus fuerit. Est enim absolutissimo operi haud parùm detrachere, Columnam cum illis Trophæis committere; nam vt eâ nihil venustiùs venustas ipsa efficere potest; ita
- C hæc, si genij illi, summæ cassides, & pleraque alia ad libitum pictoris apposititia auferantur, in emblematis nimium affectatè ornata, & κακοζηλία verè laborantia; in operis summâ, rudia nimium, & impolita dignoscuntur: id quod signanter conspicitur in thorace cum cingulo ad læuam Trophæi paludati, magis sæculo Constantini, & inferioribus eius Arcus, quàm nostræ Columnæ figuris congruente; vt postea conqueri non debeat, si cum Martiale dicere e-
- D gor, *Aquilisq̃ue similes facere noctuas quæris*. Aliâ etiam vititur coniecturâ; hæc scilicet Trophæa coincidere cum apposis in Columnâ num. 228. & 230. Verùm hæc quoque labare ostenditur; nam similitudo in eo quòd gemina sint, toties reperitur, quoties symmetria exposcit vt hinc indè ornatus sibi inuicem respondeat: in eo autem quòd alterum thoracatum, alterum paludatum existat; pluribus passim conuenit, quæ non propterea Traiani dicenda sunt, vt videmus in stylobatis columnarum exteriorum eiusdem Arcus Constantini, Metam sudantem respicientium, latere pariter vtrinque exteriori; in arcâ sepulchrali infixâ parieti Hortorum Ianiculensium DD. de Lantes supra memoratâ, & alibi: è conuerso autem Trophæa hæc Capitolina præcipuis Dacorum armis destituta sunt, nempe gladio falcato, nusquam in Trophæis quæ de hoc Bello in nummis habentur omitti solito; & speciali quâdam distinctionis notâ huic Prouinciæ attributo
- F in nummis Med. & Min. For. apud Carolum Patinum Philippi Aug. patris fol. 382. Otaciliæ Seueræ fol. 385. Philippi Iunioris fol. 387. & Æmiliani fol. 404. Deficiunt quoque Capitolina, à Trophæis Columnæ de Dacis, in labaris & draconibus eorum signis, (falsò enim dicitur, *con le medefime insegne*) & insuper in pluribus redundant, quæ etiam in expeditionum differentiam influunt; cum cristæ cassidum equinâ iubâ ornatae sint, quod nescimus, nec in Columnâ
- G conspicimus, fuisse Dacorum proprium; paludamentum vtrimque villosum (amphimallum Plinio dictum) existat; thorax plumatus, non item hamatus dicendus, vt aliàs monui, ibi linteo, vel laneo tantùm thorace suffultus, hîc quadruplici segmentorum ordine conspicuus; clypei exagoni ibi inter tot armorum acervos nusquam extantes, hîc præcipuo loco affixi; & demum Prouinciæ captivæ figura hîc exuberat; nec, quod plus est, Daciam significare,
- O
- videtur

videtur ; siue enim ex habitu Dacarum mulierum nostræ Columnæ ipsius Pro-
 uinciæ habitum inuestigemus, illæ num. 165. & 178. caput velis obtendunt,
 hæc autem nudos capillos nodo coercet ; siue etiam extra Columnam cum
 Daciâ celebris marmoris Cæsij conferamus, ea quoque, prout suæ in Colum-
 nâ mulieres, velato capite, conspicitur. Ne tamen spernere & silentio trans-
 mittere videar Neoterici coniecturam de clypeis hisce exagonis, (dicam pro eo
 & octagonis ex nummis XXI. & XXII.) ideo Traiani de hoc Bello Trophæis
 adscribendis, quia & in eius nummis ad hanc expeditionem pertinentibus cer-
 nuntur : respondere licet, (misso etiam quòd Trophæis Columnæ in hoc non
 respondent, vt diximus) debile admodum fulcimentum hoc esse cui coniectura
 innitatur, (nullo alio auctore succollante) quæ valeat illico antiquos & rece-
 ptos titulos abradere. Quid enim de hâc suspectâ argumentatione dicemus,
 si nedum alijs Imperatoribus, & ob alia Bella Trophæis, scuta hæc exagona
 conuenire, (nil enim in nummis frequentius) sed si Trophæo C. Marij CoS. V.
de Ambronibus Theutoneis Cimbrisque Germaneis triumphantis, tale propemo-
 dum affixum videamus ? Ita apud Goltzium in Fastis effingitur ad annum Vr.
 DCLII. pag. CLVIII., non suspecto nummo, quales sunt Patino quattuor
 illi cum C. Marij VII. CoS. imagine per ipsum allati in Suetonij Cæs. cap. XI.
 Itemque, eò coniectura leuior euadet, quia similes clypei, ante hoc Dacicum,
 visuntur inter spolia Germanici Belli, ab eodem Traiano feliciter gesti, ex quo
 GERMANICVS appellatus fuit ; vt in nummo IV. Æneæ Vici II. CoS.
 Potuerunt itaque monetarij eosdem clypeos spolijs quoque & Trophæis Dacicis
 immiscere semel vsurpatâ licentiâ, eosque minimè scalptores sequi. Vel etiam,
 cum Traianus in fine primæ expeditionis tam de Dacis quàm de Scythis trium-
 phauerit, vt Cassiodorus in Chron. est auctor ; (vnde non omnino absque
 auctore Ciaconus num. 161. Traianum etiam de Sarmatis, Scythicâ natione,
 triumphasse dixit, acriter propterea à suo Aristarcho ibidem reprehensus)
 ideo in numismatibus ad vtrumque alludendum fuit ; sepositâ ad hanc Colum-
 nam solius triumphi Dacici materiâ. Racemi autem vitium clypeis Trophæi
 paludati insculpti, ex quibus vini feracitatem in Daciâ argui volunt, fortasse
 apposita fuerunt à Cimbris, vel alijs Germanicis nationibus, ad desiderium huius
 liquoris, quò carebant, & cuius potiundi potissimùm causâ, teste Polybio,
 Italiam votis & armis petebant, vt antea gens Gallorum fecerat, *famâ dulce-*
dmus frugum, vt ait Liuius lib. V. *maximeque vini nouâ tunc voluptate capta* ;
 non verò ostentui redundantix vini, vix credibilis in frigido climate, & montanâ,
 asperâque regione, tempore etiam quo meram barbariem spirabat, ac post iam
 excisas ibi superiori sæculo vites, suasu Boerebistes, qui ibi tempore Augusti
 rerum potiebatur, vt Strabo tradit lib. VII. : ad quod refertur illud Ouidij Eleg.
 XII. lib. III. Trist.

Nam procul à Getico littore vitis abest :

nec vineta fuisse inibi longè latèque postea exculta sciamus, antequam Probus
 Imperator citeriorem Danubij ripam Bacchi donis locupletasset : quam etiam,
 licet

- A licet magis meridionalem, parum vitibus amicam nobis demonstrat Dio, qui ibi praefuit lib. XLIX. inquit, *neque apud eos oleum aut vinum, nisi paucissimum nascitur*, prout etiam Herodianus lib. I. de hac ipsa Dacicâ regione, in qua Marcus Imp. bellum gerebat, ita eius milites loquentes facit, *Ad haec, ripas Istri, ut omni tempore incommodas vituperabant, quae neque pomiferos haberent frutices, & perpetuis vigoribus nubibusque obtinerentur*. Nam, quem Neotericus
- B audacter vocat vuæ botrum in suo nummo Daciae XXVII.; Occo glandem esse dubitat fol. CCII. & in alio simili sub VI. Traiani Cos. renouato, penes se existente, Comes Franciscus Mediobarbus Biragus, neque glandem neque racemum, sed distincte *personam* in pueruli illius manibus agnoscit,
- C atque ita nummum descripsit, mihi quae exemplar exposcenti perhumaniter misit. Stat igitur contra animosum hoc Nouitij Scriptoris pronunciatum, (præter contradictiones ex ipsius dictis erutas) probabilitas, Augustum uti Marianarum partium, Trophaum quod illi erectum scimus, & nummi exhibent, vel duplex ex Cimbris & Teutonibus deuictis, vel ornatus causâ, ut supra tetigimus, geminatum, in ornando eodem Castello, dum RIVOS AQVAVM
- D OMNIVM REFECIT (ut loquitur titulus summus dicti Arcus recentioris Portæ Tiburtinae) inibi honorandi Marij gratiâ fixisse: Ita enim Diuus Iulius pater ex Suetonio cap. XI. *Trophaea C. Marij de Iugurtha, deque Cimbris atque Teutonibus, olim à Syllâ disiecta restituit*. Stat propinquitas veteris arcae Marianorum monumentorum Æliae domui, siue Hortis Lamianis, qui eiusdem domus locum retinuerunt. Stat denique denominatio Cimbrorum, etiamnum
- E viuentibus Marliano & Mauro loco inhaerens, ut prior lib. IV. cap. XIV. alter cap. X. pag. LXXII. testatur: quinimo ante quingentos ab hinc annos scriptis Benedicæ S. Petri Canonici his verbis asserta, *Progredditur ante Trophaum Marij, quod vocatur Cimbrum, transit per Merulanam*, quæ ibi vetustissimo nomine adhuc retento proxima adhuc extat Ecclesia Diuo Matthæo Apostolo dicata: ut fileam tot doctissimorum virorum assensum, & inter eos Famiani
- F Nardini, ex quo aliqua ex his desumpsi, plenius apud eum videnda, non vulgaris iudicij, & singularis infimul modestiæ Scriptoris; quod imprimis in res dubias & obscuras tractantibus commendandum duco. Integrum tamen sit cuique, vel cum Capitulinâ epigraphe, & non vnius sæculi conspiratione, TROPHAEA · C · MARIJ, vel cum solo præ omnibus confidentissimo Neoterico *vetustam famam impugnante, diuturnitatisque temporis bellum faciente*
- G (ut ex Simonide loquitur Plutarchus in Theseo) TROPHAEA TRAIANI primùm nuncupare, & quotquot huc usque hallucinati fuerunt, errorem corrigere. Huic solitariae opinioni, tanquam pleno literatorum Senatu dictante promulgata, obiter assensit Sponius, lib. I. sui Itin. pag. 399.



Non malè autem cum P. Donato rem, ut primò diximus, in medio quis relinquet, si qua presertim fides Celso Cittadino præstanda venit, qui nouâ

sententiâ omnem nostram disputationem sustulit, per hæc verba, quæ ex eius MS. Martinellus in suâ Româ Sac. cap. XIII. fol. 430, inseruit, *Io fui il primo*, ait Cittadinus, *che scopersi che quelli Trofei erano di Domitiano de Germanis, hauendo trouata quella inscriptione sotto vno di essi, anco prima che fossero mossi di là, cioè* Lapidem mutilum, & informem video, variè insuper à Grutero dispositum;

IMP · DOM · · · AVG · · ·

GERM · · · PER · · ·

CHRES · · · LIB · · ·

· · · · ·

pag. MXXII. 5. ex Alciatinis

IMP · DOM · AVG

GER · PER

CREZ · LIB

pag. MLXXXIV. 5. ex Cittadino

sed de eo nîl definire libet, dum alterius definitionem impugnare satîs habeo.

Suos Heroas non nisi fermè quàm ex ære Homerus armauit; & rectè quidem, siue enim vt ait Lucretius lib. V.

Et prior æris erat quàm ferri cognitus usus,
atque Hesiodus, qui rationem adiungit, Oper. vers. 150.

Χαλκῷ δ' ἐργάζοντο, μέλας δ' ὅν ἐσκε σίδηρος.

Dum ferro caruere, æs ferri præstitit usum.

siue quia, vt dixerunt Proculus & Tzetzes in Comment. ad eiusdem Hesiodi locum vers. 149. Oper. & Dies τοῖς δ' ἦν χαλκεα μὲν τούχρα, vigebat tunc ars æs indurandi, quæ postea amissa fuit; adeò vt non solum arma quibus defendebantur, sed etiam ea quibus hostem feriebant, ærea olim fuisse, aliunde quoque vltra Homerum colligamus; ita enim ex vetustis Templorum donarijs recenset Pausanias in Lacon. ex ære autem Heroûm temporibus omnia pariter arma fuisse Homerus testatur, cùm securim Pisandri, & Merionæ sagittam describit; argumento etiam est Achilles hasta Phælide in Mineræ Templo posita, & apud Nicomedenses in Aesculapij, Memnonis ensis totus ex ære, cùm hastæ illius imitantum & summa cuspis ærea sit; necnon Plutarchus in Marcell. Oppidum est Siciliæ non magnum, nomine Engyium; perantiquum tamen, & ob Deas quas Matres vocant ibi visas celebre. Templum ibi à Cretensibus positum ferunt; ostentabanturque hastæ & galeæ aeneæ Merionis & Vlyssis, inscriptione qui eas dedicassent: æneasque propriè fuisse, latino nec dubio verbo, (vt aliqui de græco χαλκός, quasi hoc ferrum quoque significet, dixêre) tradit Cicero in VI. Verrin. Magnæ Matris Fanum apud Engyinos est; in hoc Fano loricas galeasque aeneas, celatas opere Corinthio, hydriasque grandes simili in genere, atque eâdem arte perfectas, idem ille P. Scipio, vir omnibus rebus præcellentissimus, posuerat. Quibus fortasse Heroûm armis, tanquam rebus vetustate iam ac raritate notabilibus sua Prætoria exornasse potuit Augustus, referente Suetonio cap. 72.; siue etiam quia (vt Feithius ratiocinatur lib. IV. Antiquit. Homeric.) generosi illi Martis famuli, qui virtutem cum humanitate coniungebant, victoriam potius de hostibus, quàm necem contemplantur; vnde ære eos aggredi quàm ferro maluerint, quia, vt ex Aristotele tradit Plutarchus lib. III. Symposiac. cap. vlt. vulnera æreis lanceis

aut

A *aut ensibus inflicta, minùs dolent, faciliusque curantur.* Homerum autem imitatus Virgilius, quamvis ferro iam inuento, haud secus Turnum inducit lib. XI.
rutilum thoraca indutus, ahenis

Horrebat squamis :

imò Dionysius priscis illis Romanis sub Seruio Tullio ex selectâ classe loricas ex ære lib. IV. imperatas fuisse memorat; quo etiam metallo Salios ornauerat
 B Numa Pompilius, teste Plutarcho in eius Vitâ; & Plinius lib. XXXIV. Hist. cap. VII. victis Samnitibus, è pectoralibus eorum, ocreisq̃ue & galeis, Iouis colossum in Capitolio conflatum ait; Campanis denique loricas, imò & enses quoque æreos tribuit Virgilius lib. VII.

Aerataque micant pelte, micat æreus ens.

At quod poeticè, vel ad alterius sæculi, vel regionis mores hi finxerunt, vel
 C retulerunt, non potest hic pro certo enunciari, neque de Romanis, vt num. 25. & alibi, neque de alijs nationibus, quas tunc temporis iam ferrum induisse credibile est; cùm vix vllam æris mentionem apud Strabonem, qui omnium gentium mores & arma recensuit, inueniamus, nisi in Lusitanorum hastilibus lib. III., & Ligurum clypeis ad Græcam originem declarandam lib. IV. Iam enim à vetusto tempore, nempe à primo Bello Gallico, Romani galeis è ferro
 D vtî cœperant ex Plutarcho in Vitâ Camill. *Cùm autem perspexisset, Barbarorum vim maximam in usu gladiatorum esse, quibus ictum desuper barbaro more, & nullâ arte inferentes, per capita præsertim & humeros hostium exigebant; plerisque suorum militum ferreas galeas, casq̃ue leues dedit; vt ijs illisi gladij, aut delaberentur, aut frangerentur:* & circa nostræ Columnæ tempora, ita effert Titus Cæsar apud Hegesippum lib. III. cap. XXIV. *Tegitur galeâ caput, lorica pectus, totumq̃ue*
 E *clypeo corpus. Vbi feriat hostis Romanum militem reperire non potest, quem ferro tectum circumspicit.* Sallustius in Fragm. *Equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis lamnis in modum plumæ adnexuerant;* Plutarchus in Vitâ Lucull. deq̃ue eodem loquens, *primusq̃ue in hostem duxit, thoracem ferrei squamis compactum rutilantem indutus;* qui iterum in Crasso, cataphraetis Parthorum, *thoraces ex crudis tergoribus, ferroq̃ue confectos* tribuit. Minusq̃ue de Sarmatis
 F (prout legimus ad num. 204.) hoc dici debuit; quia thoraces eorum gentis, vtî ferro & commercio carentis, proprij, ex equorum ungulis aptati erant. Modum, & rei causam explicat Pausanias in Attic. lib. I. ante med. dum Æsculapij templum Athenis, & in eo spectanda describit, *ibidem*, ait ille, & alia complura, & *Sarmatica lorica dicata est, quam qui intueatur, nihilo quàm Græcos ad artes excolendas Barbaros minùs solertes putabit.* Nam Sarmatis nulla
 G *sunt ferri metalla, neque ad eos aliunde ferrum importatur: sunt enim hi præ cunctis earum regionum Barbaris ab hominum commercijs alienissimi: ob eam igitur ferri penuriam, ossis hastarum cuspidibus* (ita pro vimineis Amasei, & benè, emendat Palmerius immutato verbo *ὀστέϊνας* in *ὀσείνας*, suffragante sibi Tacito, apud quem Germani sagittas, inopiâ ferri, ossibus asperant, ac Ammiano lib. XXXI., qui Hunnos acutis ossibus pro spiculorum acūmine arte mirâ coagmentatis bellum gerere

gerere ait) *utī, pro ferreis excogitarunt &c. loricas hoc fermè modo faciunt: magna equorum armenta habent, neque enim in partes terra descripta privatorum vīsibus seruit, aut quidquam præter agrestem sylvam fert. Compascua igitur tota regio est, & incole nomadæ, id est, vagi pastores appellantur. Equis non ad belli munia solūm utuntur, sed ex eodem pecore, & hostias Dīs cadunt, & sibi cibum comparant. Ungulas, ubi legerint, perpurgatas ac dissectas, ad similitudinem squamarum draconis expoliunt. Quòd si quis draconem non viderit, haud errarit, si opus illud ungulis confectum, pincæ nucis adhuc viridis torulis simile, esse putarit. Has itaque squamas perforant, & equinis, vel bubulis nervis consuunt, unde sibi loricas concinunt, quæ neque elegantia, neque firmitate, loricis Græcorum inferiores sunt: ea namque tum cominus tum eminus percussæ, ictus sustinent. Et quæ ille circa Traiani tempus refert, (floruit enim sub Antonino Pio, ut ex eius scriptis colligitur) Ammianus etiam suo ævo parum immutata durasse, fidem facit; ita enim lib. XVII. Augusto inter hæc quiescenti per hyemem apud Sirmium, indicabant nuntij graves & crebri, permixtos Sarmatas & Quados vicinitate & similitudine morum, armaturæque concordēs, Pannonias Mæsiamque alteram cuneis incurfare dispersis, quibus, ad latrocinia magis quam aperto habiles Marti, haste sunt longiores, & lorica ex cornibus rasis & leuigatis plumarum specie, linteis indumentis innexæ. Et uti grandiores, has corneas plumas, quam ferreas esse convenit, ut parva illa foramina quibus connectuntur, non in extremo friabilis materiæ aperiantur, sed orificio ampliori remanente, durabilius laminæ iungantur; ideo quæ observavi, referre non erit superfluum; squamas scilicet ferè duplò ampliores in simulachris Columnæ, quam hic in libro apparere; & præterea manus, uti & pedes, usque ad digitorum iuncturas contegi, cassidesque laminis quadratis instructas esse. Ingens autem equorum copia in hac regione, Pausaniæ memorata, facit ut eam Daciæ quoque finitimæ facilè communem credam, nummumque Traiani Decij V. apud Angelonium, in quo Dacia repræsentatur, caput equinum ob id referre, non verò asininum, longè nimis petitâ allusione, ut Tristano & Patino placuit in hoc nummo explicando; in quo aliàs Patinus egregiè fallitur, dum Pannoniam Daciæ ad censet, vera enim Dacia transdanubiana fuit. Imò nec novæ dux Daciæ ab Aureliano, ut cap. superiori diximus suffectæ Pannoniam, sed Mysiam tantummodo occuparunt. Quòd si altiùs rem repetens, reponat ex Dione lib. LII. *Dacos ex utràque Danubij parte habitasse*; habitasse quidem fatebimur, sed nomen regioni non dederunt, imò ab eâ acceperunt, ut statim idem Dio subdit, & apertissimè de re sibi compertâ refert Strabo lib. VII. *nostris item annis Aclius Catus ex Transisfrana regione quinquaginta Getarum millia in Thraciam habitatura traduxit; quæ gens eadem quæ Thracēs utitur lingua, qui hac etiam ætate ibidem habitant, Mysique vocitantur.* Meliùs enim de Daciâ, & equorum in eâ abundantia nummum Tryphuleorum cum muliere inter duos equos mediâ intellexit Tristanus in Augusto num. 18. pag. 95., quam *ab Equis ad Asinos deflectens*, prædictum Traiani Decij sibi I. in ordine Tom. II. pag. 581.; contradicente Columnâ, in quâ frequens,*

A quens, & numerosus Dacorum equitatus apparet, asini ne umbram quidem conspexeris.

Nec dubito (Turnebo quamuis refragante Aduer. lib. XXIV. cap. XXVIII.) quin armaturam hanc Sarmaticam in Sarmaticâ expeditione, de quâ Suetonius cap. VI., Domitianus imitari voluerit, iuxta Epigramma Martialis II. lib. VII.

B
Inuia Sarmaticis Domini lorica sagittis,
Et Martis Getico tergo fida magis;
Quam, vel ad Aetole securam cuspidis ictus,
Texuit innumeri lubricus unguis Apri:
Felix sorte tuâ; sacrum cui tangere pectus
Fas erit, & nostri mente calere Dei.
I comes, & magnos illæsa merere triumphos;
C Palmatæque ducem, sed citò, redde togæ.

Hoc etiam diuersum in cataphractis istis Europæis ab alijs Asiaticis obseruabimus: nostros, ut videmus, vndique armatos; illos, tibias ac femora nuda habuisse, ut ex eodem Plutarcho in Lucull. colligitur, *simul in cataphractos duxit, mandato suis ne pilis vterentur, sed statim gladijs femora & tibias hostium (hæc enim sola armis nuda sunt cataphracto) ferirent*. Cæterum scuto nostros hosce, ut ex Tacito lib. I. Histor. suos Sarmatas, caruisse videmus, qui & illorum tegmen ferreis laminis, aut præduro corio (cornu Lipsius legit, cui ex iam dictis assentior) confertum tradit. Ut autem Sarmatarum nomina, gentesque diuersas Columna indicet; factum puto, ut modò infrænes, & contis armatos; modo sagittiferos (ut in scuto Æneæ Vulcanus eos finxerat apud Virgilium lib. VIII.) redditos videamus: In latissimâ enim regione, varius armaturæ mos vigere poterat; ultra enim hunc duplicem nostræ Columnæ, alium colligimus ex Tacito, (pariter in equitibus, *nihil enim ad pedestrem pugnam tam ignauum, eodem authore) gladiatorum quos prælongos utrâque manu regunt*.

Pugnam etiam quam fugacem vocat Boëthius, Parthicæ affimilem, cernere est in equite Sarmatâ sagittario num. 161. *versis* (ut Virgilius ait) *sagittis* in ipso in contrariam partem cursu: quod venustè simul acuteque exponit Sidonius lib. IX. Epist. XIII. hisce versiculis.

Vbi toruus, & per artem
Resupina flexus ora,
It equo, reditque telo,
Fugiens fugansque Parthus.

Indicium hoc igitur minimè omittendum duxi, ut mos iste tot authoribus celebratus ob oculos obijciatur. Exemplum autem damnosæ huius fugæ, describit in Struthio-camelo Diodorus Siculus lib. III. *contra vim insequentum, iactu lapidum se defendit, quos pugni crassitudine è pedibus, tanquam fundâ extorquet*. Ita nullius non humani stratagematis bruti vel participes, vel authores fuere.

Duo miscet Neotericus in asterisco num. 158. (non destitutus, ut verum fatear, aliquorum exemplo, & præsertim veteris Scholiastæ ad illud Statij lib. V.

extantem rostris, modò gurgite in imo,

Nunc calo Tritona ferens,

qui hæc adnotat, TVTELA TRITONIS; cui Seruius, sub dubitatione quamuis, adstipulari videtur ad lib. V. Aeneid. vers. 116. [*Pristin.*] *Vel à TVTELA depictâ, vel ἀπὸ τῆς πρίζεν τὰ κύματα, idest à secandis fluctibus*) Duo, inquam, confundit, quæ inter se, si germanâ proprietate loqui velimus, quantum à prorâ puppis distare existimo, vt alij ante nos distinxerunt, inter quos omnium nouissimus, sed abundantia ingenij, atque trilingui eruditione *τρισμύχτος* Bochartus in Geogr. Sac. lib. II. cap. III. & XI.: ait siquidem Neotericus de Portumno proræ insculpto verba faciens, marina hæc numina effigata olim in nauibus, vt nauigationi fauentes redderentur, & ab ijs nauigia denominata, idque ex Dial. Luciani vltimo colligi posse autumat, vbi nauigium illud quod dialogo nomen tribuit describens, *è regione*, ait, *equâ proportionè prora prominet, in anteriorem partem longè porrecta, cognominem nauim Deam I fidem utrimque habens*. Attamen crediderim, vt nomen nauis proræ inscribi solitum, ex quo Arietem Phryxeos, & Taurum Iouis, naues fuisse, hisce animantibus in prorâ conspicuas, aliqui dixerunt; & Strabo lib. II. docet, Gaditanos pisces vfos fuisse nauibus, *quas equos appellabant à proræ insignibus*; idemque Seruius ad vers. 219. lib. X. Aeneid. *Hunc vehit immanis Triton*, adnotet [*piētus in nauis prorâ sedens*]: ita numina ad custodiam, quæ *Tutela* dicebantur, puppi affixas fuisse: sic enim propriè hanc puppis partem vocat Seneca Epist. LXXVII. *Tutela nauis ebore calata*; atque Lucanus lib. III.

non robore piēto

Ornatas decuit fulgens Tutela carinas.

eademque hemistichio Valerius Flaccus I. Argonaut.

Visa coronatæ fulgens Tutela carina

Vocibus his instare duci.

Hæc distinctio habetur ex Virgilio, qui vbi nomen seu insigne nauis monstrat, illud in prorâ statuit; sic lib. X.

Aeneia puppis

Prima tenet, rostro Phrygios subuecta leones.

τὸ puppis enim hic intelligitur, non propriè, sed per synecdochem; propriè verò *rostrum* proram significat, cuius extrema pars est: ibidemque, & Centaurum, & Pristin, & Chimæram, aliaque suarum nauium nomina fuisse concedo, vt ex Seruio modo adnotauimus: At verò vbi non insigne, sed *Tutelam* intelligi vult, tunc puppi apponit,

aurato fulgebat Apolline puppis.

sic Ouidius in Epistolâ Parid.

Accipit & piētos puppis adunca Deos:

necnon Persius Sat. VI.

Ionio iacet ipse in littore, & vnâ

Ingentes de puppe Dÿ.

A ac Silius lib. XIV.

Numen erat celsæ puppis vicina Dione.

& iterum,

Hammon numen erat Lybicæ gentile carinæ.

& quidem in puppi vt antea præmiserat : Papiniusque lib. VIII. Theb.

solus stat puppe magister

B *Peruigil, inscriptaque Deus qui nauigat alno:*

clariùsque vtrumque discretim complectitur Quidius Eleg. IX. I. Trist.

Est mihi, sitque precor, flauæ tutela Minervæ;

Nauis & à pietâ casside nomen habet.

ex quibus consequitur, non posse Isidem ad Tutelam trahi, quæ ex ipsis Luciani verbis nomen Naui præstitit, cognominem Naui Deam Isidem utrinque habens: nec

C *Insigne & Tutelam, vnum & idem esse, vt malè arguit ex dictâ Epist. LXXVII.*

Senecæ Brodæus in Miscellaneis lib. I. cap. X. eius enim verba, quæ sequentia sunt, *Nauis bona dicitur non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argenteum rostrum est, nec cuius Tutela ebore calata est;* hæc, inquam, verba, rostrum à Tutelâ velut duo diuersa membra separant, vt verè separanda esse probauimus.

Nec nouum videri debet ex ipso Isidis numine nomen illius nauigij ortum

D esse; quia ita propemodum Nauis Alexandrina, quæ D. Paulum ex Melitâ

Insulâ in Italiam exposuit, vt habetur in Act. Apost. cap. vltimo, Castores in

παρεισημον seu Insigne ad denominandam Nauim, non in Tutelam habuit: & in

Gruterianis inscriptionibus occurrit idem nomen Isidis Triremi Classis Misena-

tis impositum, aliaque Apollinis, Fidei, Aesculapij, & Prouidentiae &c. sic enim

interpretandam esse hanc notam III. in sequentibus epigrammatibus, contex-

E tus eorundem omnino euincit, & similitudo cum alio Gruteri pag. MXXX. 2.

vbi TRIERE CAPRICORNO expresse legitur: iunctâ eâ quoque co-

niecturâ, quæ ex locis repertarum earundem, hoc est prope maritimas Vrbes,

& Triremium ipsarum stationes, insurgit. Quod nam quæ vnâ tantum obser-

uatâ, eâ nempe quam ex Grutero pag. DLXI. 1. subiiciemus. Scaliger in In-

dice *Tertiam Cohortem Fidem* denotari crediderit; lasciuiae ipsius ingenij, nil

F ignorare tolerantis, imputandum: at verò in pluribus ea nota repetita, non

iam tertiam, (quomodo enim credibile erit tot *tertias*, nullasque vel *primas*,

vel *secundas* sub eodem nomine obuias esse?) sed Trierem, vt præmisimus, si-

gnificabit.

Puteolis

D M

C
TI · PETRONI · CELERIS
NAT · ALEX · EX · III · ISID · VIX
ANN · XL · MIL · ANN · XVII · TITI
VS · AQUILINVS · EPIDIVS · PANSA · III · ISID
H · B · M · FECERVNT

Grut. pag. DLVI. 8.

P

ibidem

ibidem

D . . M

C . SENIO . SEVERO
MANVPLARIO . EX . III . FI
DE . NATIONE . BESSVS . VIXIT
ANN . XXXVI . MIL . ANNOS
XVI . AEMILIVS . DOLENS
ERES . B . M . F

*idem pag. DLXI. 1.**ibidem*

D . . M

P . MARIO . NI
GRO . CORVI
NA . NI . CON
VIX . AN . LXII
MIL . AN . XVV
III . AESCVLA
PIO

ASCLEPIO

DOTI

*pag. DCCCVI. 10.**emendata ex eodem Vrsato pag. 57.**ibidem*

D . . M

T . FLAVIO . CANDIDIO
MILITI . CLAS . PR . RA
BEN . III . HERCVLIS
NATIONE . SIRVS . C
IVLIVS . VICTORINVS
HERES . FACIENDVM
CVRABIT

*Ex Bibliothecâ Barberinâ**ibidem*

D . . M

M . FVRNIVS . ALEXANDER III
TRIVMPHO . NAT . GR . VIXIT . AN . XLV
MIL . ANN . XXV . DAPHNE . PATRONO
B . MERENTI . IDEM . ET . CONIVGL . P . C

*Ex eadem**Patauij ex Aquileiâ aduecta*

CH

ALEX

MIL . A . XXVII

M . TITIVS

HONORATVS . HER

III . A P O L

B . M . P

*pag. DLXX. 8. emendata ex Monum. Patauinis
Vrsati pag. 57.**Rauennâ*

D . . M

M . AVRELI . VITA

LIS . MILITIS . CL

PR . ANTONI

NIAN . RAVENN

NATIONE . PANN

III . PROVIDENTIA

STIP . XXVIII

VALERIA . FAVSTI

NA . FOCARIA

ET . HERES . EIVS

BENEMERENTI

POSVIT

*pag. MCVII. 3.**ibidem*

D . . M

M . AVR . ROMANI

MIL . CL . P . RAV

III . AVG . N . SVR

STIP . XX . M . AVR

ROMANVS . MIL . CL . S . S

PATER . FECIT

*Ex eadem**ibidem*

ibidem

C· TREBONIVS · NARESSVS
 LVPVS · MIL · EX · C · P · R
 III · PACE · V · AN · XXXVIII
 M · VAL · RVFINVS · H · C
 PON · CVR · AMI · BENEMEREN

Ex M. S. Barberinis

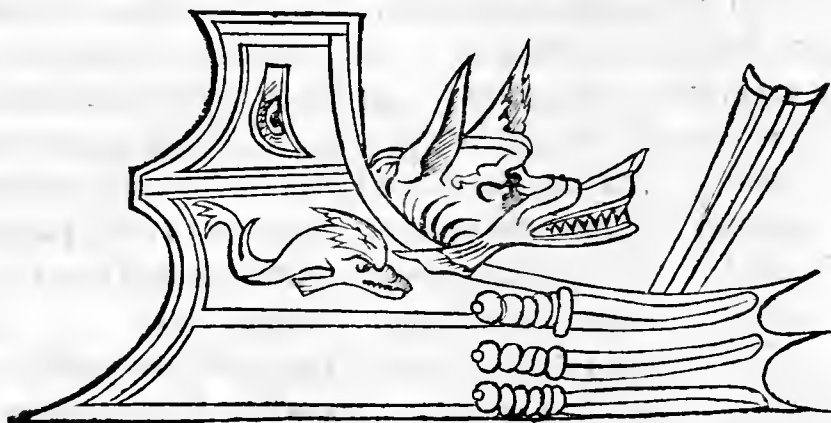
Et de Liburnâ Naui nomine Dianæ appellatâ , extat inscriptio Rauennæ ,
 quam ex schedis ijsdem Barberinis hîc exponimus .

VLCIA · M · I · GLAP · R
 OB · MERITIS · EIVS
 POSVERVNT · T · ALFIVS ·
 LABIO · ET · MVR · CIVS
 ZANATIS · F · ET · SVAVIS
 DE · LIBVRNA · DIANA ·

sub effigie muliebri ab Eq. Danesio Holstenio transmissa

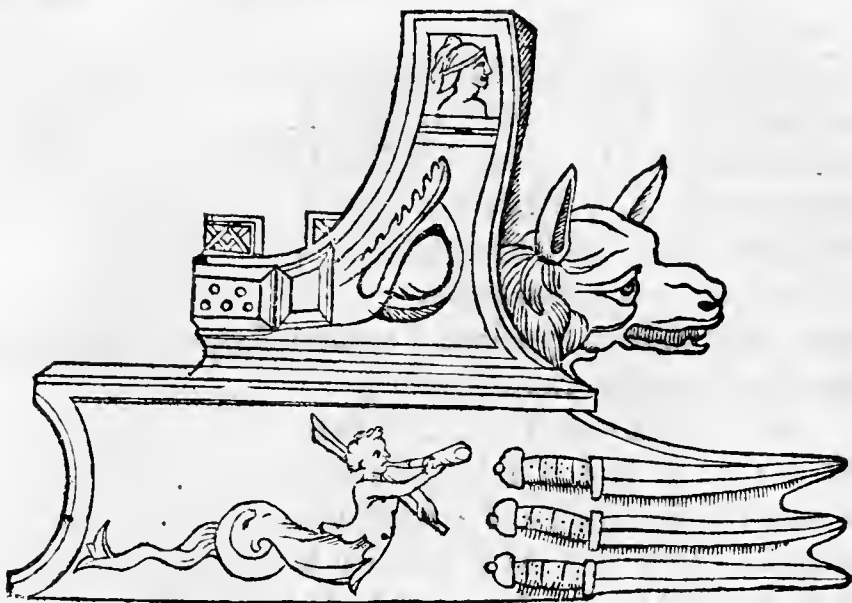
Locus igitur vbi insigne Nautis inscribebatur , erat ipsum rostrum , prout
 visitur in Triremi Imperatoriâ Columnæ num. 233. , quæ Marino Equo nota-
 tur , & in sequentibus Nauium proris , Delphine , Tritone , & Marino pariter
 Equo distinctis :

In Aede D.
 Laurentij
 extra muros

*ibidem*

P 2

quarum



ibidem

quarum eleganti & scitâ imitatione, conficta sunt Insignia in proris recentis illius Columnæ Rostratæ, quam vetustissimæ C. Duillij basi in Capitolio ad pedem scararum Domus Coss. imposuerunt. Ostendere etiam possem Crocodilum in prorâ alterius Navis, & ad latus ærei rostri, in marmore alicubi Romæ existens: sed quia marmor ipsum nullatenus vidi, quamvis eius exemplar sat diligenter efformatum, ab egregio viro, literisq̃ue ac Episcopali dignitate illustrissimo Iosepho Maria Suaresio acceperim, ab eo exhibendo abstineo; & ne inaniter prorsus hæc dicta sint, faciet meritissimi Præfulis elogium, cuius eximie eruditioni modicâ quamvis hæc laude parentatum volo. Hinc itaque ea omnia, quæ aliàs in summâ prorâ, supraq̃ue rostrum appinguntur, non erunt nisi superuacanei operis emblemata; vt hoc pacto ab insigni & nomine Navis seu *ἡ γαλῆρα* Græcorum, quod non nisi apud Rostrum, & sub cataastro-mate agnoscimus, opportunè distinguantur.

Illa è contra, quæ non sinè significatione artifex apposuit, prætermissa, lectores meritò conquerentur, qualia sunt, Cheniscus, siue Anserculus in summâ puppi Triremis Traiani, alibiq̃ue; ac baculus cum tenijs volitantibus prope aplustre, siue dietam Biremis quæ præcedit Hippaginem num. 155. Illum siquidem & in ornatum, & simul in omen fixum reperio ex Etymologo à Schef-fero citato lib. II. de Militiâ Nauali cap. IV. *Dicetur Cheniscus, vel Anserculus, quia fabri Nauium, caput anserinum deformant, & in eius summitate collocare solent, atque ita Nauim Anseri quodammodo assimilant: ominis fortasse causâ, ne Navis submergatur, quemadmodum Anseres, qui per fluctus nullo periculo nauigant.* Ridiculum autem in hâc quæstione se præbet Dausqueius Silij Commentator, qui dum ad lib. XIV. Heynsio de loco Insignis & Tutelæ insultat, verba Luciani in præcitato loco expendens, *vt autem ipsa paullatim puppis adsurgit inflexa aureo imposito Anserculo; contrâ autem aqua proportionem prora in anteriorem partem longè porrecta supergreditur, cognominem Naui Deam Isidem vtrinque habens:* hæc, inquam, verba ita intelligit, ac si Anser iste appositivus, & Nauium commune

A. commune omen, è puppi surgens, & dietæ incumbens, *Navis Insigne* foret, vt simul Isidem quæ proræ appicta erat, eiusdem navis *Nomen & Tutelam* statuatur.

B. Eadem nox animi, imò & maior, Ludouicum Cælium occupauit, qui cap. XVII. lib. IX. Var. Leâ. ex præallato Luciani sermone, Naues quasdam.

C. esse quæ Anseres vocentur, pro re nouâ & notabili obtrusit; vt Equis illis, quos suprà in commune Gaditanarum Nauium nomen ex Strabone indicauimus, suos hosce Anseres faceret pares.

D. Hinc forsan, continuatâ allusione, huic anserino capiti & collo annectuntur alæ, figuratæ in eâ prominentiâ supra Dietam in pennarum formam dissectâ, ἀφλασόν Eustachio nuncupatâ; hic ruditer quidem, sed eleganter expressa in hanc speciem

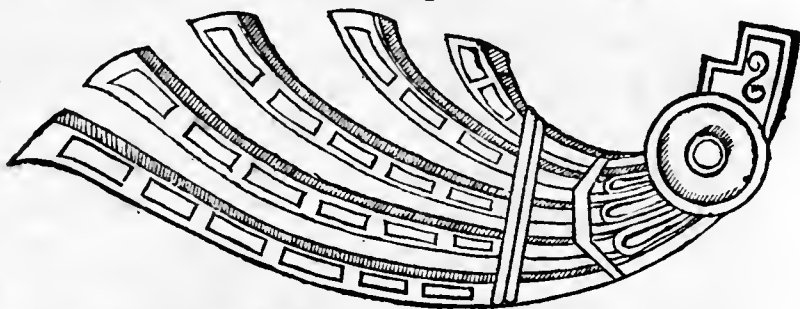
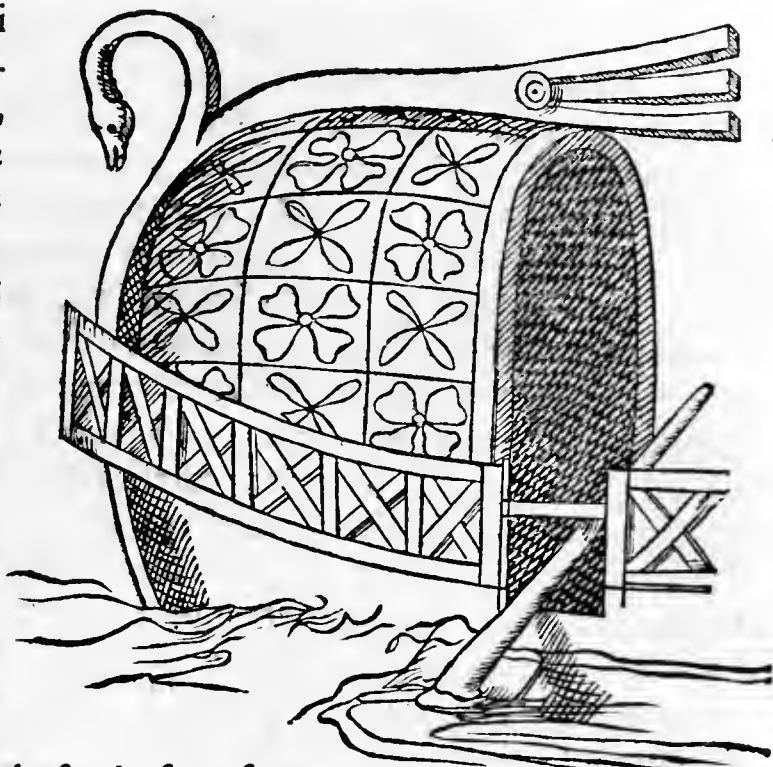
E. in prædicto antiquo marmore apud D. Laurentium. Loco tamen anserini capitis, alarumue, melius forsan olorinum vtrumque dici posse credo: non tantum quia prolixiora & inflexa, vereque Cycno magis, quàm Anseri conuenientia huiusmodi colla videntur: sed quia Cycnorum candidum (seu faustum, vt Catullus in Epithal. Iul. verbum accepit) nautis fuisse omen Seruius nos docet ad versum illum lib. I. Æneid.

F. *Aspice bis senos letantes agmine Cycnos,*
vbi hæc ad rem nostram probè facientia adnotat, *Item Cycni nulli dant nisi nauis augurium, sicut lectum est in ὀρνιθολογία,*

Cycnus in augurijs nautis gratissimus ales,

G. *Hunc optant semper, quia nunquam mergitur undis.*

Baculus autem qui ἄνδρις Græcis vocabatur, ideo ibi affixus erat, vt fasciæ illæ spirantis venti indicium facerent; vt probat nobis idem Schefferus, transcriptâ ex Bayfio hâc ipsâ nostrâ Biremi; apud quem per diligentem habebis partium Navis nomenclaturam lib. I. cap. ultimo, Liburnis huius Columnæ in plurimis conuenientem.



Triremem supra memoratam audis, & curiosè, vtputo, non minùs quàm frustra, si novos typos respicias, requiris, meque vaniloquum haud immeritò tutè tecum reputas. Ast ego, marmore, si non picturâ fretus, eam esse eandem met Prætoriam Nauim Equo Marino insignitam, expertus affirmo cum ipso Ciacono ad capita 235. & 236., quæ Interpres noster, quia de Triremibus loquebantur, vertere omisit: tertiam enim remorum seriem, debito interuallo sub duobus delineatis, & è medio secundi inter circulos tabularum ordinis ex-
euntem recognouit D. Hadrianus Auzout, dum pro nostrâ amicitia mecum accuratè optico tubo marmor inspiceret, prout est æquè eruditione pollens, ac (vt illum pro me describit Apul.) *perspicacior ipso Lynce, vel Argo; & oculus totus*; quam etiam, vt Prætoriam, cæteris instructiorem, & proinde Imperatore ipso onustam, λαμπρὴν num. 233. gestasse, solamque Insigni distingui meruisse inter plebeculam minorum Liburnicarum videmus. Speciale enim in Prætoriâ naui esse, vt ignem cæteris præferat, habemus ex Diodoro lib. XX. de classe Antigoni, *Hinc magistris Nauium iniungit, vt facem Prætorie Nauis obseruantes, eam sequantur*; necnon ex Dione lib. XLIX. *extincto igne quo Naues Prætorie reliquis præluere solent, vt subsequi certius possint*, ad quod respexit Virgilius lib. II. vers. 256.

flammas cum Regia puppis

Extulerat.

quamuis pictor aliâ ratione illam deformare curauerit, dum remex qui ad pedes Traiani remum ad pectus utrâque manu trahit in Columnâ; hinc duplicem hinc indè remum, tanquam in lintre, aut scaphâ ducere fingitur. Oculum verò in prorâ Biremis, Prætorie proximæ, iterumque in aliâ num. 242. ideo effigiatum puto, non vt Insigne significet, sed vt propiùs imaginem rostri, à quo metaphoricè pars illa Nauis nomen sumpsit, nobis exhibeat, qualem in numismatibus & marmoribus frequentissimè videre poterunt.



CAPVT V.

De remorum ordinibus in veterum Triremibus,
& alijs multiremibus Nauigijs.

ANC remorum collocationem in nostrâ Triremi, cæterisque Columnæ Biremibus, liti quæ hætenus quodammodo sub iudice erat, An scilicet remorum ordines, per quos Nauis, Triremis, Quinqueremis, &c. nuncupabatur, secundum longitudinem, an verò secundum altitudinem computandi sint, finem imponere debuisse mihi suadebam: nî adhuc eâ conspectâ, plures contrarium sensisse, imò & nunc sentire audiuerim. Ne igitur ex sculptoris lusu id emanasse credatur; (immeritò quidem, quia in alijs Nauium partibus exprimendis accuratissimum suprâ cognouimus) veterum Scriptorum testimonia, quamuis à multis recentioribus expensa, hîc in vnum congerere, minimè absonum fore existimo; vt & fidem ex iisdem marmori conciliem; & vicissim ex marmore, imò etiam ex numismatibus, fax auctoribus, quatenus obscurè se se explicuissent, admoueatur.

Veteres, inquam, Scriptores haud obscurè hoc innuerunt. Et vt Pœtas primò excutiamus; isti, lege quantumuis carminis cœerciti, & pedum veluti compedibus illigati, satis rem suis dictis pandunt. Nam inter Græcos, Aristophanes in Ranis Sc. II. Actus IV. subturpi sanè dicendi modo, sub personâ Bacchi per deridiculum toto illo dramate in scurram deformati, ait,

Νῆ τὸν Απόλλω, καὶ περισπαρδέν γ' ἐς τὸ σῶμα τῷ θαλαμᾷ.

Ita per Apollinem, & oppedere in os inferiori remigi.

Nam per hæc verba, inferior ordo, cuius iuga eò inferioribus superiora sint, vt vnus caput sub superioris ordinis transtris iaceat, ferè ob oculos ponitur.

Iam Virgilius ex Latinis propriè loquitur, dum canit lib. V.

triplici pubes quam Dardana versu

Impellit, triplici consurgunt ordine remi.

ac Lucan. lib. III.

validaque Triremes;

Quasque quater surgens extructi remigis ordo

Commouet:

surgere enim & *consurgere*, vix, at ne vix quidem, de in planum iacentibus intelligi potest. Idemque visum fuit Kippingio Dissert. I. de Exped. Marit. expressisse eundem Lucanum in sequentibus versibus,

Celsior

*Celsior at cunctis Bruti Pratoria puppis
Verberibus senis agitur, molemque profundo
Inuehit, & summis longè petit aquora remis.*

Summis enim remis, & quidem longè petijſſe (ait ille) unde facilè apparet, habuiſſe etiam remos alios vicinioreſ aquis. Satis etiam clarè Silius lib. XIV.

*Intrat diffuſos peſtis Vulcania paſſim,
Atque implet diſperſa foras; trepidatur omiſſo
Summis remigio; ſed enim tam rebus in arctis
Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos:*

ſummos itaque remigium omiſſiſſe, imoſque adhuc retinuiſſe, paſſim diſfuſâ per Nauim flammâ, ordinem infimum tabulato diſtinctum, digito, prout noſter artifex ſcalpello, demonſtrat. Nec anguſtia & humilitas Nauis tamquam locum non præbens inferioribus remigum turmis, ratiocinio huic noſtro (vt magno viro excidit) opponitur: quia vt alibi ponderauimus, fruſtra hic menſuram requirimus, vbi, exempli gratiâ, integra Arx, ſiue ea ſtatiua Caſtra finenum. 174. cum captiuis & militari cuſtodiâ, vix comprehendere videntur

Tantillum loci, vbi catellus cubet.

Clariùs modo ſolutâ oratione rem explicatam fuiſſe deprehendemus; ſi non adeo præſenti conſuetudini, per quam toto orbe maritimo remi in omnis genus nauigijs in planum vnicâ ſerie iacent, adhæreamus; vt obduratus animus contrarijs perſuaſionibus nobis inſit, & haud aliter fieri potuiſſe, præoccupatâ mente, clauum fixerimus; ex occurrentium rerum ſpecie, ad præterita malè arguentes.

Anteſignanum ſtatuo Anonymum Ariſtophanis Scholiaſten ad dictam Comœdiam Βατράχ. qui ita loquitur, in explicatione nominis illius θαλάμακι τῶ καπηλαῖντι ἐν τῷ κατῶ μέρει τῆς τριήρους, οἱ δὲ θαλάμακες ὀλίγον ἐλάμβανον μισθὸν διὰ τὸ καλοβαῖς χρεῖσθαι κάπας ὡς καὶ τὰς ἄλλας ξείας πάξις τῶν ἐρετμῶν καὶ ἢ μὲν κατῶ θαλαμίται, ἢ ὃ μέση ζυγίται, ἢ ὃ αὐτὸ θρανίται. *Thalamaci, hoc eſt remum agitant in inferiore Triremis parte; Thalamaces verò modicum accipiebant ſtipendium, eò quòd breuioribus utebantur remis, ſi cum alijs tribus ordinibus remigum comparabantur: magiſque erant vicini mari: & ordo quidem inferior Thalamitæ, medius Zygitæ, ſuperior verò Thranitæ. Hanc remorum inæqualitatem, & conſequenter in altum diſtributionem, probat etiam locus Thucydidis lib. VI. vbi, Thranitis, qui longiores remos trahebant, ab ipſis Trierarchoſis ſuper publicam nautarum mercedem, aliam contributam fuiſſe refert; & alius Dionis lib. XLIX. Pompeiani enim aduerſarios ſuos impetu terrebant, Nauesque nonnullas vehementiùs incitatis ſuis inuadentes, ita vt earum remos quoque exteriores detergerent, ladebant; remi enim exteriores, qui vt longiſſimi omnium detergebantur, erant ipſimet noſtrorum Thranitarum: aliàs in eodem plano abuſurdiſſimum eſt, remos alios exteriores, alios interiores, ac breuioreſ imaginari.*

Hoc idem habetur in Scholio ad Ac. I. Sc. IV. Com. Βατράχ. τῶν γὰρ ἐρεττόντων οἱ μὲν αὐτὸ ἐρεττόντες θρανίται λέγονται, οἱ δὲ μέσοι ζυγίται, οἱ δὲ κατῶ θαλάμιοι, *remigum enim qui ſuprà remigabant Thranitæ, medij Zygitæ, infimi verò Thalamij.*

A Hæc per se satis dilucida locutio, claritatem accipit ab Appiano, qui lib. V. Ciuil. sic ait ex versione Gelenij, *Agrippa autem Nauim Papiæ petebat maximè, i&am&que sub prorâ* (κατὰ τὴν ἐσωπύδα Græcum habet, quod, *proræ munimine* verti potest) *& concussam perfregit usque ad carinam: Qui in eius turribus ad propugnandum constiterant, excussi sunt; mare in Nauem admissum obruit remigum ordinem infimum,* (sic enim per circumloquutionem exprimit τῶν οἱ μὲν θαλαμίται πάντες) *reliqui perfractâ tabulatione natatu euaserunt.* Quid enim magis respondens, & manum, vt sic dicam, admouens carminibus allatis Siliij Italici, quàm, vt illic flammâ desuper ingruente, Thranitas trepidos, & à remigio vacantes, Thalamitas&que adhuc mali nescios; hîc, aquâ subtus erumpente, Thalamitas demersos, alios verò superiores remigum ordines, nempe Zygitas, & Thranitas, per catastroma fursum euadentes?

C Accedit locus Polybij in Excerptis lib. XVI. ex versione Casauboni, *Philippi Deceres, quæ Prætoria tunc Nauis erat, casu quodam mirabili in hostium potestatem venit. Subierat ipsam Triremiolia quædam Nauis; in hanc i&tu violento impa&ta circa medium alueum sub scalmo superiorum remigum (Thranitas vocant) illigata hæsit, neque enim gubernator potuit ampliùs Nauis impetum retinere. Itaque Deceris è cuius latere Nauigium pendebat, magnis incommodis affe&ta, nullam in*
D *partem flecti poterat.*

Anonymus etiam Author Tacticorum Æliano additus, ordines in altum indubiè collocat, vbi ait, ἡ τριακόντορος, καὶ τεσσαρακόντορος, καὶ πεντήκοντορος, λέγεται κατὰ πλῆθος τῶν κώπων, ἡ μονήρης, καὶ διήρης, καὶ ἐφεξῆς, κατὰ τὰς εἰχρὺς τὰς κατὰ τὸ ὕψος ἐπ' ἀλλήλοις. *Triacontorus, Tessaracontorus, Pentecontorus, dicitur à multitudine remorum, Soliremis, Biremis, & quæ sequuntur ordine, ab*
E *ordinibus, seu versibus secundum altitudinem, unus super alterum.*

Sic è Philologicis, Etymologicum Magnum, ὁ κατώτατος ἐρέτης θαλάμιος λέγεται, ὁ δὲ μέσος ζυγίος, ὁ δὲ ἀνώτατος θρανίτης, imus remigum Thalamius dicitur, medius verò Zygius, supremus Thranites. Pollux, καλεῖτο αὖ καὶ θάλαμιος ὁ οἱ θαλάμιοι ἐρέτησι, τὰ δὲ μέσα τὴ νέως ζύγα, ὁ οἱ ζύγοι κατ' ἡντία, ὁ δὲ ὡς κατὰ στωμα θρανίος, ὁ οἱ θρανίται, dicitur tamen Thalamius, vbi Thalamij remigants
F *mediæ verò Nauis partes Zyga, vbi Zygite confident; quod autem prope catastroma, Thranus, & ibi Thranite sunt.* Suidas, τῶν ἐρεττόντων, οἱ μὲν ἀνω θρανίται λέγονται, οἱ δὲ μέσοι ζυγίται, οἱ δὲ κατω θαλαμίται, remigantium, ἡ qui in summo, Thranite dicuntur, qui verò in medio Zygite, qui autem in imo, Thalamite. Hefychius denique, θαλάμιοι κώπων αἱ κατωτάτω, καὶ οἱ αὐτὴν ἔχοντες τὴν χώραν θαλάμιοι λέγονται. Θαλάμιος ὁ κατωτάτω: thalamij remi, qui infra sunt, & qui
G *eum locum obtinent, Thalamij dicuntur. Thalamius infimus: iterum&que θαλάμιος ἐρεττὸς, ὁ κατωτάτω ἐρέσων ἐν τῇ νηϊ, Thalamius, dicitur. remex infimus, qui inferius remigat in Naui: & rursus θαλάμιος λέγεται ὁ ἐχάτος, ὁ δὲ μέσος ζυγίος, ὁ δὲ ἀνώτατος θρανίτης. Thalamius dicitur extremus, medius verò Zygius, supremus verò Thranites.*

Arrianus item lib. VI. de Exped. Alex. interprete Blancardo, humiliorem
Q ordi-

ordinem remorum in Biremibus classis periclitantis inter vortices confluentis Hydaspis in Acesinem, ita describit, *oblonga verò Naues, quarum latera non ita alta erant ut collidentium undarum impetum ferrent, maius à vorticibus damnum acceperunt, ut & Biremes, quippe quarum inferiores remi parùm admodum supra undas eminerent; quumque transuersæ in ipsis fluctibus harerent, neque remos attollere possent, facile undarum vi confrangebantur.*

Pausanias in Attic. non intellectus Bayfio, ut ipse fatetur, in libello de Re Naual, si ad hanc sententiam applicetur, facillimam recipit interpretationem: ait siquidem, τὸ δὲ ἐν Δήλῳ πολλοῖον ἑδ' ἐνα πω νικήσαντα οἶδα; καθ' ἣν εἰς ἐννέα ἐρέτας ἀπὸ τῶν κατὰ σελωμάτων, *Naui verò quæ Deli est nullam noui superiorem, quæ à catastromate in nouem remiges descendit, dispersitos scilicet in suos quique ordines à summo tabulato ad imum Navis; hoc enim est descendere remiges, aliosque superiores, inferiores alios denominari, ut ex proprietate verbi καθ' ἣν ἐν ritè aduersus Amasæi versionem explicat Palmerius in Exercit. ad Auth. Græc. ad dictum Pausaniæ locum pag. 367.*

Nîl autem clarius videtur eidem Palmerio posse adduci ad hanc persuasione inducendam, quàm Memnonis authoritatem in Fragmento, quod ad hanc rem perpendit, sicque latinè reddit pag. 178. *& Octoremis una quæ Leontophoros nominabatur, ob magnitudinem & pulchritudinem admirabilis; in eâ enim centum homines unumquemque remorum versum remigabant, adeò ut in unoquoque latere octingenti forent, in ambobus verò, mille & sexcenti. Quid diceret hic Bayfius? (exclamat Ioseph Scaliger, qui & ipse hanc sententiam mordicus tueretur in Animad. ad Euseb. ad ann. MCCXXX.) octingentos homines in porrectum esse? Aut quid, si non hoc?*

Inter Latinos modò authores (quamvis in re notissimâ parùm immoratos) fati colligitur remorum ordines fuisse vnos alteri suppositos, cessante etiam numismatum, & Columnæ euentiâ: sic enim Vegetius lib. V. cap. VII. *Quod ad magnitudinem pertinet, minimæ Liburnæ remorum habent singulos ordines; paullo maiores binos; idonea mensuræ ternos vel quaternos, interdum quinos sortiuntur remigum gradus.* Si igitur gradus, ergo in altum, non in longum, dicemus cum eodem Scaligero: Præsertim quia in illis subsequenter verbis, *Scaphæ tamen maioribus Liburnis exploratoriæ sociantur, quæ vicenos prope remiges in singulis partibus habeant*, iam non de ordinibus, sed de remorum numero in vnico ordine vniremis Nauigij diuersimode loquitur. Præterea, cum alij omnes græcâ imitatione nomina efformauerint Triremium & Quadriremium; imò & græcis ipsis nominibus vsi fuerint in Penteribus, Hexeribus, aliisque ab inde suprà: nîl diuersum à Grecis authoribus de hac re intelligere potuerunt.

His ita se habentibus; non desunt, ut præmissimus, qui contrarium sentiant, nempe Bayfius & Steuuechius, remorum ordines in longum & in eâdem lineâ, aliquâ distinctione intermediâ, iacere arbitrati, & ita suis iconibus pingentes, ille de Re Nau. pag. XL. alter in Not. ad Veget. lib. I. cap. XVI. fol. CCCIII.

A Attamen si virum viro conferamus; pro Bayfio & Steuuechio, de republicâ literariâ optimè quidem meritis, habemus hinc Salmafios, Scaligeros, Snel-
lios, aliosque maiorum gentium literatos: Si verò argumenta alterius partis
opponamus; ea, vt puto, infirmiora reperiemus.

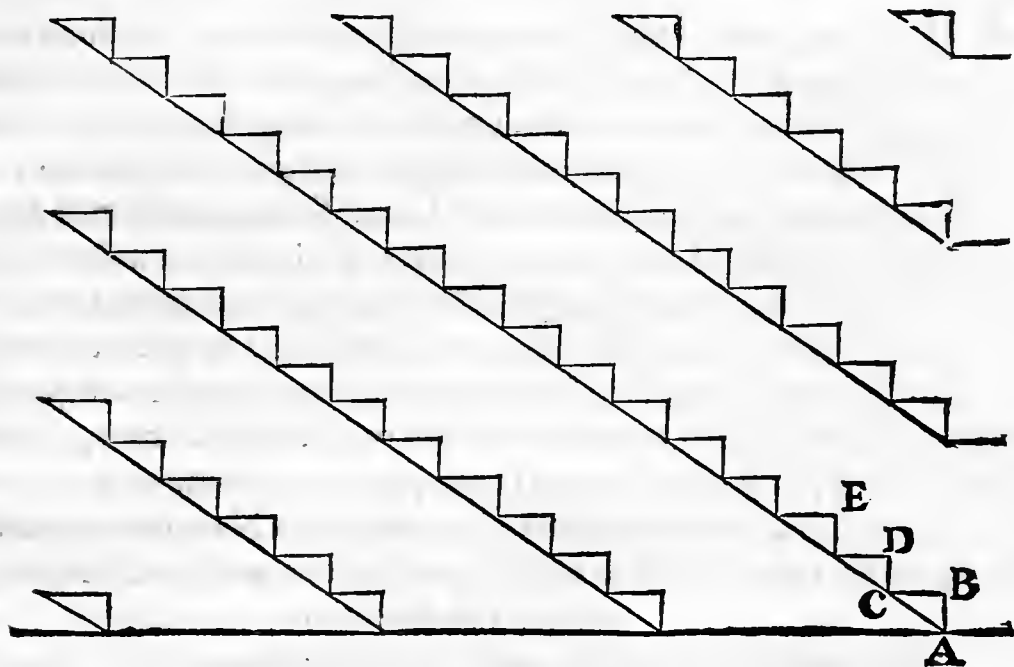
Primum enim ex eodem Scholio Aristoph. in Ran. ita sub allatis à nobis
verbis reponente, *Θρανίτης δ' ὁ πρὸς τὴν πρύμνην, Ζυγίτης ὁ μέσθ', θαλαμίτης*
B *ὁ πρὸς πρῶσαν.* *Thranites* igitur qui ad puppim, *Zygites* medius, *Thalamites*
qui ad proram, iure meritò exhibetur à Scaligero & Palmerio, tamquam in-
farctum optimis illis veteribus Scholijs ex fæce sequioris sæculi per aliquem
Græculum, qui numquam Triremes nequidem per somnium vidit, (iam enim
referente Zosimo lib. V. suæ Hist. qui Theodosij iunioris æuo floruit iuxta
Euagrium, longo iam tempore confici desierunt) ac propterea ad suum captum
C detorlit veteris Scholij sensum: & quidem adiectâ particula δ', quæ, vt ritè
monet Palmerius, est hominis qui ex supra dictis aliquid concludit, non illius
qui iam conclusum subuertit, prout iste conatur suâ vetustatis ignoracione.
Nec in hoc tantum inscitia huius Scholiastæ deprehenditur, qui suos cento-
nes optimæ alterius supellectili assuit; nam & Sc. IV. act. V. eiusdem Comœ-
diæ, contradicit de Alcibiade ijs, quæ rectè decernuntur in Scholij initio, vt
D aduertit Palmerius, alia eiusdem absurda frequenter manifestans.

Sed ulterius, non quod istud additamentum præferat, sed quid verè dici
debuisset, ad examen reuocantes; manifestum fit, hanc ordinum distributio-
nem per planum, nedum præcedenti Scholio, sed alijs receptissimis suprâ alla-
tis Scriptorum sententijs contradicere. Si enim *Thranitæ* habent suos scalmos
etiam in medio Navis corpore, vt ex Polybio lib. XVI. quem adduximus,
E ergo non fuerunt solummodo ad puppim, vbi Scholiastes, quisquis tandem
ille sit, eos statuit. Rursus, si media Navis pars depressior quàm prora, vt
omnium ætatum nummi, & Naues huius nostræ Columnæ ostendunt; *Tha-*
lamij qui infimi dicuntur, cur non ad medium, vt pote infimum locum, potiùs
quàm ad proram sedebant? Denique, quia verè in omnibus Nauigijs, quo-
rum effigies, vel in numismatibus, vel in marmoribus remanet, remi in eodem
F plano collocantur; si admittenda esset ea distinctio ordinum in longum, quam
Bayfius, & alij sequaces promouent; tum in monumentis facile foret eam di-
gnoscere; tum in eius explicatione authores (vt ait Palmerius) distinxissent
non ab ἄνω & κάτω, *suprà & infrà*, idest, vt explicat hæc eadem aduerbia
Arist. de Anim. Incess. cap. IV. *πρὸς τε τὴν γῆν, καὶ τὸν ὕψον, ad terram* scilicet
aut ad cælum; sed à πρῶσω & ὀπίσω, *ante & post*; hanc enim distinctionem per
G *suprà & infrà* expostulant loci Appiani, Pausaniæ, & Pollucis, qui de cata-
stromate meminerunt in suis de hâc re explicationibus. Cùm ergo *catastroma*
sit illud tegumentum & tabulatum quo milites consistebant, vt Pollux, & He-
fychius apud Schefferum definiunt, idque non in prorâ & puppi tantum, vt an-
tiquitus, sed iam in longum per totam Nauim productum fuerit, vt refert Pli-
nius cap. LVI. lib. VII. patetque in pluribus nummis, quorum binos producit

Schefferus lib. II. cap. V. fol. CXXXIII.; alium Gordiani Pij TRAIECTVS AVG. indicauimus suprà cap. III. paullò infrà nobis memorandum; vt ceteros in re tritâ omittamus: Hoc inquam catastroma proximum ordini Tranitarum, non certâ parte aut angulo designatur, sed per totam Nauim se expandit, quâ milites ad propugnandum consistere vsu venit; vnde dum ordines ab eo descendendo enumerantur, debent singuli ex dictis ordinibus vtî per totum alueum iacentes considerari.

Alterum argumentum contra hunc nostrum ordinum descensum sumunt qui aliter sentiunt, ex immensâ & incredibili longitudine summorum remorum, putâ in Naui Philopatoris ordinum XL. descriptâ ab Athenæo ex Callixeno lib. V. Deipnosoph.: nam quantumuis remi Thranitarum dicantur *octo & triginta cubitorum*; tamen quadraginta, vnus supra alium, se se attollentes remiges, si non vltra tres cubitos altitudinis cuique vt pote sedenti demus, surgent ferè in triplum eleuationis illius Nauigij, quod à puppis catastromate ad mare vsque demittebatur non plùs quàm cubitis LIII., è quibus demenda erat altitudo carinæ, quam remis nemo occupatam dixerit, & maior puppis super reliquo ambitu Nauis elatio. Huic tamen incommodo multifariam occurrì potest. Primò timidè & pudenter respondendo cum Palmerio, multò facilius esse contrariam sententiam euertere, vt tentamus, quàm nostram stabilire. Secundò, ea Nauium verè dixerim prodigia, non fuisse ad vsum, sed ad miraculum, & in gloriosam, seu potius inanem ostentationem potentiaë constructa. Quòdque vsu remorum careret dicta Philopatoris Nauis, quamuis Callixenus referre erubescat, tamquam rem, quæ exaggerationem maximopere extenuabat; aperit nobis Plutarchus in Demetr., qui de câ dicit, *Verùm hæc Nauis spectaculo magis & ostentationi, quàm vsui fuit, quòd difficulter, neque sinè periculo commoueri posset, parumque ab ædificijs fixis differret*: nec perinde erubuit Moschion apud eundem Athenæum de duplo minori Hieronicâ, cuius fabricæ Archimedes præfuit, confiteri: hæc enim, cum viginti tantùm remorum ordinibus, remulco Alexandriam deducta fuit, vbi eam consenuisse & computruisse credendum est, postquam alienâ & extrinsecâ ope in ipsâ primâ sui prouectione indiguit. Ineptam etiam traducit Liuius Sedeciremem Philippi lib. XXXIII. *Naues omnes rectas tradere, quin & Regiam vnâ inabilis propè magnitudinis, quàm XVI. versus remorum agebant*. Quòd si in Nauibus Demetrii XVI. pariter ordinum, *celeritas & utilitas earum iuxta Plutarchum maiori erat quàm moles miraculo*, vt ille *supra modum ingeniosus fuit*, (verba sunt Diodori lib. XX.) *& præter architectorum artem multa adinuenit*; non propterea quia earum structura, & absque confusione remigium, nobis post tot sæcula mirum accidit, vt & id temporis ex eodem Plutarcho *cunctis admirationi erat*; ideo in dubium reuocare debemus, fieri potuisse ea, quæ minùs intelligimus, quæque hodie non est qui exhibere sciat. Aliàs, laboraret annalium fides, de temporario, & pensili M. Scauri theatro; de columbâ Architæ, & de recentiori aquilâ, imò & muscâ Norimbergenfi, de speculo vltorio Procli; de grue, cæterisque

- A** Archimedis machinamentis, per quæ Marcellum; eiusque eximias terræ marique vires diu inuictus elusit, patriamque vnus homo seruasset, adeò Marcellus animum desponderat, sibi Deos ipsos oppugnare visus, nî longâ obsidione institutâ, astu & fraude, non, vt semper aliàs Romanus, virtute superior extitisset; deque tot alijs stupendis apud veteres mechanicæ artis effectibus, quorum rationem vtî vrget obliuio, frustra que postliminio reducere tentauit huc vsque imitatio, ita perennis hominum memoria celebrabit. Tertia
- B** responsio erit, quòd cum non iam coniecturaliter, sed certò ex aspecto Columnæ & numismatum, sciamus, remos non fuisse ad perpendicularum, sed in quincuncem dispositos in ipsis Triremibus, in quibus maius spatium patebat: ea, propter in pluriremibus Nauigijs potuerunt tantò magis in suâ collocatione obliquari, vt ratiocinantur Schefferus & Palmerius; quorum schema in Sedecir
- C** reme proponam, (nam indè suprâ, Naues, si non fabulosas, inutiles vidimus)



- Non miror tamen huiusmodi schema Schefferi, siue Palmerij, absurdum.
- E** Aduersarijs videri, cum & ijs qui huic opinioni assentiuntur incongruum apparere possit, ob nimiam sui breuitatem, & minimam inter-scalmiorum obliquo- rum B D E &c. distantiam. Nam iuxta Palmerium, datae altitudini A B fedi- lis pedis vnus & quadrantis, latitudini verò B C pedis pariter vnus & dodran- tis; subtendens A C erit plus minus binum pedum & duarum vnciarum; quæ distantia malè sufficit etiam in minimis lincium remis, ne se in motu inuicem concutiant, mutuoque sibi ipsis impedimento existant. Sit igitur, vt in sequenti figurâ, distantia A C, hoc est remi infimi ordinis ab alio ordinis immediatè su- perioris, pedum saltem trium; iam latitudo scamni B C erit vnc. XXXII. pe- dum scilicet duorum & vnc. VIII., quæ dispertita in XV. altitudines vnus pe- dis & quadrantis, vt dictum est, (tot enim sufficiunt pro XVI. remis à forami- ne seu scalmio F. supremo ad scalmum I. infimum, vt in schemate vides) sexde- cim re-

cum remorum ordines egebunt pedibus XVIII. vnc. IX. in altum : additisque nunc ab imo Thalamitarum scalmo ad aquam alijs cubitis V. hoc est pedibus septem ac semis ; perpendicularis à summo scalmo thranitico ad aquæ superficiem erit pedum XXVI. vnc. III. Inclinato itaque remo, eo pacto, ut in suâ ternum cubitorum immersione constituat angulum semirectum, linea subten-dens à thrano ad aquam erit plus minus pedum XXXVII., quibus si adiungan-tur alij octo pedes & semis, quos puto pro manubrio sufficere, & quattuor ac semis, ut diximus, pro illâ portione remi quæ in mari mergitur ; sunt in totum pro remi longitudine pedes L. hoc est cubiti XXXIII. ac vnciæ VI.; magna qui-dem, sed minimè abnormis longitudo, nec perinde intractabilem remum effi-ciens, si aliquo artificio iuuetur ; cum audierimus, alios Philopatoris, VII. pe-dibus longiores, fuisse *nihilominus tractatu & remigio in usu faciles, ob plumbum ad manubrium additum*, ex quo aliquantò quidem breuiusculum manubrium constitui.

Crederem tamen, iuxta hoc sistema, remiges, præsertim Thranitas, non multum remos propulisse, aut reduxisse : quia longitudo manubrij, nimiaque inter ipsos propinquitas, motum valde concitatum impedire poterat : conten-tos verò fuisse remos attollere & demittere, subque breui circuli portione raptim maiori quâ poterant vi reducere, ut modò in Galæis faciunt, cum versùs puppim contrario motu (vulgò *alla sia*) retrocedendum est. Nam quamvis ita agendo debiliior videatur Navis impulsus ; pluralitas nihilominus remorum CCXL. scilicet quolibet latere, ut mox dicemus, frequentiorque reciprocatio, validio-rem per maioris circuli peripheriam remorum motum abundè compensabat : & ita etiam, quò minor erat remorum diuaticatio, eò minus mutux concus-sionis in tantâ tamque densâ remorum segete periculum imminebat.

Præfabor etiam, motum huiusmodi immensæ molis Nauigiorum præcipuè ex velis dependisse, quod & Silius docet ijs carminibus paullò infrà repetendis,

veloque superba capaci

Cum rapidum hauriret Boream, & cornibus omnes

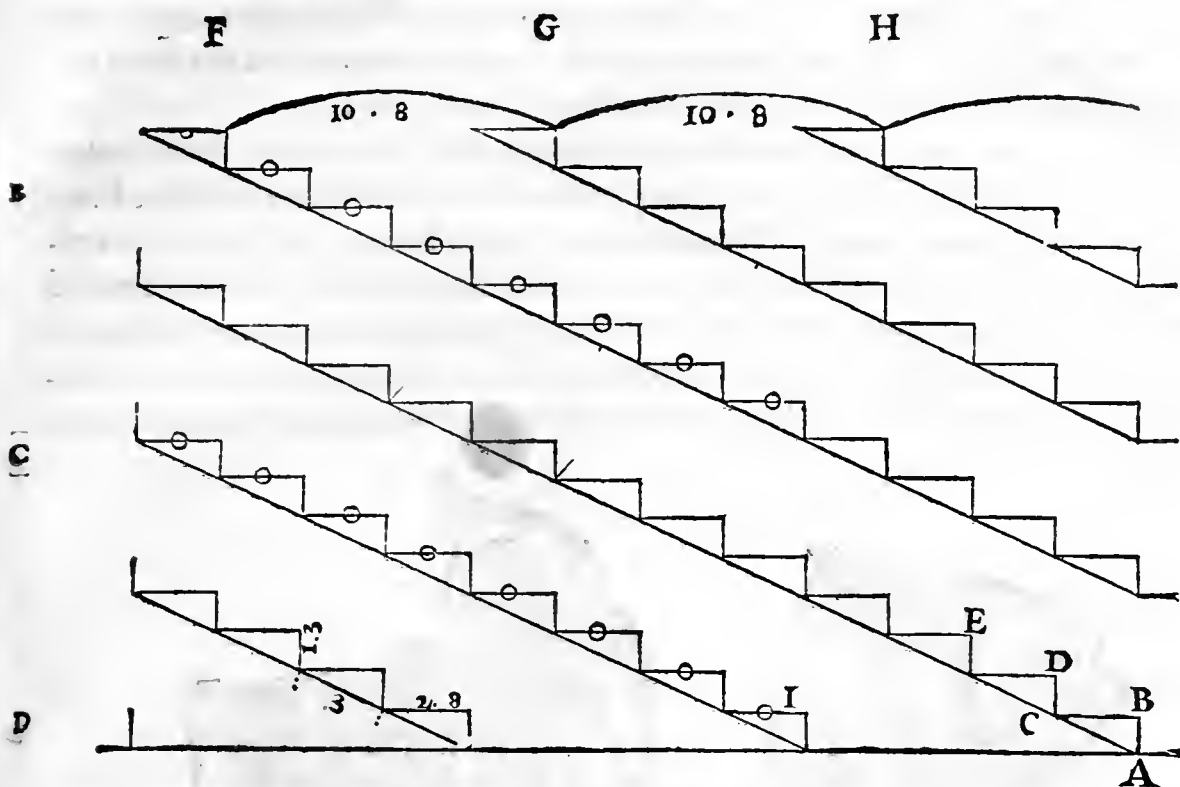
Colligeret flatus, lento se corpore agebat,

Intraret fluctus solis si pulsa lacertis :

hincque tantò magis fiebat, ut tot ordines remorum merè ad pompam, seu ad vastitatem Navis indicandam computarentur. Insuper, ne per tot scalmos, seu foriculas remorum, præsertim inferiorum ordinum, fluctus maris ingredi possent, eas suis fenestellis cessante remigio occludi debuisse ; ut vno verbo, possibilitas quidem XVI. ordines remorum explicandi inesset, sed rarissimè id usu veniret, plerumque alternis ordinibus, siue superioribus à medio aluco ad catastroma adhibitis, tam ad confusionem euitandam, quàm ad ingruentem à scalmis aquam turbato mari arcendam : tunc tantum iugis remigibusque om-nibus exercitis, cum malacia vim remorum exigebat, & foriculas omnes patu-las esse permittebat, nec inæquales vndæ, remos, nimium certè inter se proxi-mos, concutiebant.

Subie-

A Subiectam itaque oculis speciem debitæ iugorum inclinationis, atque inter scalmos distantiae proponimus,



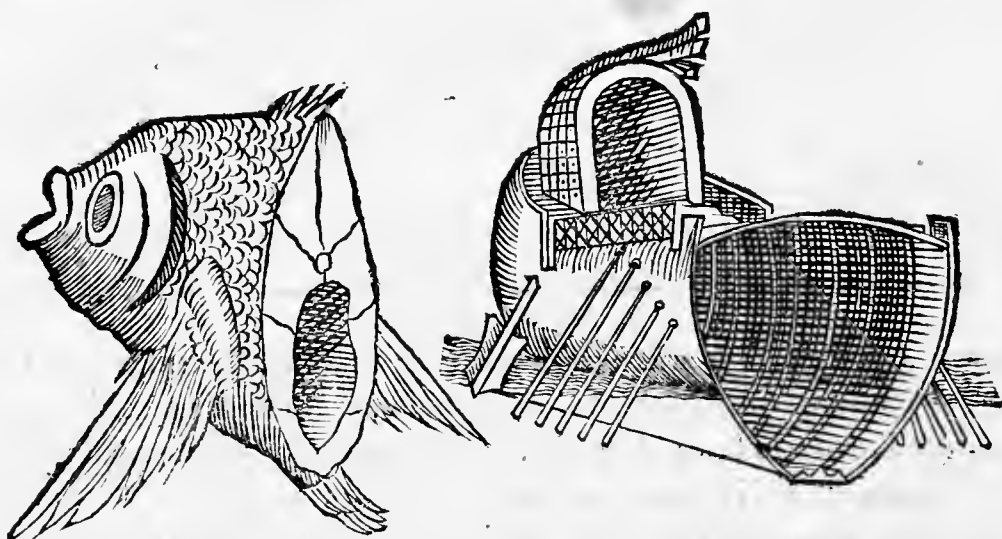
per quam, in longitudine etiam minori quàm habeant Galeassæ, vt vocant, Venetorum, (quibus quinquaginta iuga tribuit, eas antiquis Deceribus æquiparans in mole Furnerius lib. I. de Re Nau. sua vernaculâ linguâ conscripto) vno versu XV. remi in F G H &c. consistere possunt; eo pacto, vt sub quarto quoque sedili, alius inferior remex ad perpendicularum locetur, vt debitam habeat supra se altitudinem; quæ erit dimidiato ad huc pedes vltra tres cubitos, quot nempe homini sedenti sufficere Palmerius computat. Et hinc fortasse (quod aliàs explicatu non est ita facile) *ex inter-scalmio*, secundum Vitruuium lib. I. cap. II. *inuenitur symmetriæ Navis ratiocinatio*; nam vt amplum hoc nostrum inter-scalmium F G H &c. pedum denum & vnciarum octo, denotat Nauim esse Sedecirem; ita eo imminuto, & consequenter ad minus acutum angulum elatis sedilibus, arguemus ad minorem numerum ordinum, & proinde minorem ipsius Nauigij magnitudinem.

Scio & hoc argumentum ad suam hypothesim pluralitatis ordinum, ex numero sedentium ad eadem transtra, traxisse Nicolaum VVitium de Nau. Regim. par. I. cap. II. fol. 12. fig. I. sed is, nec praxi, cui maximè totus eius liber, in hac re accuratissimus, inseruit, mediam illam suam sententiam accommodabit; nec vllò antiquitatis adminiculo adstruit: imò nec sibi constat, dum aliam diuersam, pariterque nouam rationem comminiscitur, quâ plures tandem (sed commodè, vt ait, non vltra tres) remorum ordines in altum datos agnoscens, ex ijs præ numero multiplicato remigum ad latus, ordines multiplicat, vt in Append.

Quatenus

Quatenus autem incongrua videatur dictarum veluti alarum (sic enim cum Homero Odyf. A. vers. 124. remos appellabimus, τὰ δὲ πέρα νηυσὶ πέλον) ex remorum pennis in poliremibus expansio ; aut impossibilis motus attemperatio : Ad utrumque, tum ex naturâ magistrâ, tum ex veterum exactissimâ in hisce militaribus munijs disciplinâ, satisfacere conabimur.

Naturam, inquam, eâdem penitus ratione in suis (vt hinc petitâ metaphorâ utar) viuentibus Nauigijs remigium instituisse, crediderunt hucusque Physiologi ; videntes alas ipsas (sic vocare liceat) prope branchias, in pluribus piscibus ita dispersitas, vt inferiores ex ijs pinnae breuissimæ, sensim vsque ad summas augeantur, eam propemodum dum expanduntur formam exhibentes, ac nostræ hæ multiremes, si in suâ orthographiâ considerentur. Exempla componam, & Auratæ piscis, vtî quotidianâ capturâ notissimi, sectionem hic dabo,



in quo, vtî in Afello, Trachuro, Boopa, Apro, sexcentisque alijs, illud etiam præcipuum pinnae habent, vt obliquè, & non normaliter assurgant ; quò magis probabile sit, primos Nauium huiusmodi fabricatores, imitatos se putauisse supremi illius Opificis in rebus animatis structuram, quam pariter referunt alæ in volucris, in obliquum & ipsæ, atque inæquali remigio distributæ ; vt nempe è pluribus in latum, magisque fixis stationibus, violentius Navis per remorum vectes impellatur, quàm cum vnicum in longum sulcum vnus ordo remorum findit ; nam tunc non è proportionè pluralitatis remorum vis crescit, quia primi tantum, vt pote aquam immotam nacti, motum validè promouent, cæteri à priori remorum pulsu aquam adhuc fluidam ingressi, ita debiliter impellunt, ac si secundi fluminis vndas scinderent, eo aduerso eluctaturi, siue, vt Virgilij verbis comparisonem exornem,

Non aliter, quàm qui aduerso vix flumine lembum

Remigijs subigit ;

vt acutissimus geometra Ioannes Alphonfus Borellius in Academicâ Dissertatione de his nostris remorum ordinibus ingeniosè probat : Quò fit, vt, vbi ex ordinum pluralitate, veterum Liburnæ vnico remorum pulsu velocissimè progredie-

A grediebantur, vt Silius lib. XIII. describit,

*Quanta est vis agili per carula summa Liburnæ,
Quæ pariter quoties reuocata ad pectora ronsæ
Percussereq; fretum, ventis fugit ocyor, & se
Quàm longa est vno remorum præterit ictu.*

B Galeæ nostræ, multiplicatis parùm vtiliter in longum tot remis, & CCL., vt minùs, remigibus adhibitis, vix ternâ reciprocatione remorum *quàm longæ sunt* prouehi valent. Iamque hinc optimè assequimur, quid sibi velit Lucanus, vbi ait,

*Celsior at cunctis Bruti Prætoria puppis
Verberibus senis agitur,*

C propriè enim sex verbera, sunt sex remorum ordinum, vnus altero longioris, differentes pulsus; aliàs congruentiùs fuisset dinumerare remos, qui singuli mare verberant, vt Silius facit, de suâ Punicæ Classis Prætoriâ loquens,

*Sed quater hæc centum, numerofo remige, pontum
Pulsabat ronsis.*

Quòd veteres ita crediderint; pinnas nempe infra branchias parte pronâ ad motum piscium progressiuum data fuisse, vt voluit Aristoteles de Hist. D Anim. lib. I. cap. V., de Part. Anim. lib. IV. cap. XIII., & de Anim. Incess. cap. XVIII., dubitanter suprà dixi, & solùm vt adstruerem, eos ita opinatos, motus remorum ad instar pinnarum ordinasse: non quòd reuerâ subtilissimo Galilæo non assentiar, qui pluribus experimentis comperit, motum piscium ex caudæ flexu deriuari, alasque, de quibus loquuti sumus, pisce procedente complicatas remanere, & tunc tantùm extendi, cùm cursus compescendus est: breuius, in eo tantum munere remos imitari, quo demissi in Nauigijs motum E inhibent. Quod obiter dictum volui, (quamuis non sit hic locus) vt egregiæ simul ac perspicuæ philosophandi methodi præstantissimi viri mentionem inijcerem; qui hoc vnum habuit peculiare, vt suâ facilitate docendi, rudiores non deterreret; nobilitate doctrinæ, principes viros ad contemplationem rerum naturalium alliceret; scholamque cam aperuerit, in quâ & Reges auditores habuit, F & mox, magno reip. literariæ bono, successores reliquit.

Aliam obiectionis partem, de impossibili tot remorum & ordinum discor- di concordia, diluet recordatio veteris disciplinæ, per quam, multa, secundùm nostros mores incredibilia, trita & vulgaria illo sæculo fuisse legimus. Vtque alia taceam, pleno calamo, & abundanti encomio à Lipsio in suis Admirand., & de Mil. Rom. libris congesta; frequentius, sed non ideo minùs celebrandum G castrametationis quotidianum opus. paullùm contemplabimur: longè enim magis arduum mihi videtur, quàm ad mensuram remos tractare, subitò Urbem quodammodo campestem, tutissimam aduersus hostium incursum, altis mœnibus, latissimâ fossâ præcinctam extruere, stationes, vias, tentoria, tribunal, aras designare; idque tamquam per otium, expleto militari itinere, hostibus quandoque ingruentibus, muniaque interturbantibus. Vt vè res tanti mo-

menti exactiùs, & ad vnguem procederet, scimus eos Hortatoribus, quos etiam Magistros vocarunt, fuisse vfos. Horum enim officium in tirocinio Romanorum remigum instituendo, describit nobis Polybius Hist. lib. I. num. XXI. ex versione Casauboni, *Enimuero, dum illi, quibus construendarum Nauium cura incumberebat, in parandâ classe occupabantur, alij socios Nauales cogere, & ad remigandum eos hoc modo in terrâ exercere. Remiges sedere ad remigia iussos in litore, eodem seruato ordine, ut si in Nauium transtris considerent, Hortatore in medium locato, omnes simul reclinare se se manus adducendo, & rursus incumbere easdem propellendo, principio & fine motus ad Pausarij iussione facta, assuefaciebant. In ipsâ verò feriâ remorum tractatione, explicat Arrianus de Exped. Alex. lib. VI. cuius versionem à Scheffero emendatam subiicio, *Miranda res erat remorum sonitum exaudire, tot Nauibus vno temporis momento remigantibus, & Hortatoribus, suo celeusmate, remigationis initium, intermissioneque præscribentibus, tot remigum, vno impulsu flumen remis verberantium, clamoribus sublatis; & Plutarchus in Alcibiade, ait, Callipedem histrionem tragico vestitu, & cothurnis indutum, ceteroque habitu instructum, quo vti solent, qui docendis fabulis in theatro certant, remigum officia (in Triremi quâ Alcibiades ab exilio reuertebatur) cantando direxisse: Et poëtico lepore (ut alia exempla omittam, à Scheffero collecta) Silius lib. VI.**

mediæ stat margine puppis,

Qui voce alternos nautarum temperet ictus,

Et remis dictet sonitum, pariterque relatis

Ad numerum plaudat resonantia cæcula tonsis.

Ipsius nostræ sententiæ authores sibi ut Cæcias nubes congregantes, ad aliam difficultatem prolapsi sunt, quam in Scriptoribus è quibus illam hauserunt minimè deprehendere scio: Estque, quomodo singuli homines tam longos remos, quales thraniticos fuisse par est, moliri possent; extra omnem dubij aleam statuentes, non plures fuisse remiges, quàm remos. Sic Scaliger ex præcitato loco Memnonis colligit: at recurre, & breui inspectione videbis, Memnonem certè non remos, sed solum remiges enumerasse. Schefferus lib. II. cap. III. id ex Plinio simul, ac Silio infert, dicens, *Quinqueremem certè, remos quadrigentos habuisse, Silius nos docet: At eandem quadrigentorum remigum operâ incedere Plinius dicit; unde non plures remiges quàm remos habuisse manifestum est. Sed & hic contrariâ ratione apertissimè fallitur, nam Silius qui remos numerat, neque de remigibus, neque de ordinibus meminit: hisce enim carminibus lib. XIII.*

medias inter sublimior ibat

Terribilis visu puppis, quâ nulla per omne

Egressa est Lybicus maior Naualis æuum:

Sed quater hæc centum, numerofo remige, pontum

Pulsabat tonsis; veloque superba capaci

Cùm rapidum hauriret Boream, & cornibus omnes

Colligeret flatus, lento se corpore agebat,

Intraret fluctus solis si pulsa lacertis:

A hisce, inquam, carminibus Nauigium immane fingit, quod multò citra poëticam fidem dicere possemus vigintireme; eò magis quia, inter subdita huic ingenti Prætorio, connumeratur Hexeres illa,

quæ Sidonios vultus portabat Elise,

Bis ternis Ratis ordinibus grassata per undas.

B unde eò absurdius, nullo auctore, Quinqueremem Schefferus nominat, quam Hexeribus præfuisse idem Silius nos docet.

Si autem negatiuum vsurpent argumentum, ideoque sic putare dicant, quasi nusquam habeamus, plures remiges vnico remo incubuisse: hoc adeò infirmè concludit, perinde ac si in nostris Galæis, in quibus scimus, quinos vt plurimum remiges vnique remo applicitos, imò & quandoque senos, in ijs transtris quæ malum & puppim interiacent; ideo res olim in controuersiam reuocetur,

C quia nostrates historici (cùm nesciam an vlli dictum) hoc non recensuerint.

Non enim id curat historia, *quæ debet*, ex Ammiani præcepto lib. XXVI. *discurrere per negotiorum celsitudines, non humilium minutias indagare causarum.* Et nihilominus, non deest de hac pluralitate remigum aliquod, nec leue vestigium, ex Leone Basilij filio in Tacticis, qui multiremes, non adeò vt nunc obsoletas, instaurauit; hic siquidem postquam ita præscripsit cap. XIX. num. VII. *ἑκατὸ*

D *δὲ τῶν δρομώνων ὀμῆκης ἔσω, καὶ σύμμεξος, ἔχων μὲν τὰς λεγόμενας ἐλασίας δύο, ἡν τε καὶ τὴν ἀνω, ὅνισις τε καὶ τὴν κατώ, ὅνισις τε καὶ τὴν μεσσήνην.* *vnusquisque autem Dromon oblongus sit, & cum debita proportionē, duos habens ordines remorum, alium superiorem, alium inferiorem;* subdit num. IX. *ὧν οἱ μὲν ν' τὴν κατὰ ἐλασίαν ὑπερνήσασιν, οἱ δ' ἑ' καὶ ν' ἀνω ἀπαυλῆς ἐνοπλίσματα ἔχοντες.* *quibus quinquaginta in inferiore remorum ordine locabuntur, centum quinquaginta superius, omnes aduersum hostes armati pugnabunt.*

E Nec dubium quòd & ipsi superiores ad remum & pugnam insimul destinati fuerint, quia infra num. XIX. eorum supplementum ex inferioribus quinquaginta (siue milites siue nautas dicamus) promouet, *εἰ δὲ τινες τῶν στρατιωτῶν ἀνὰ δροῦς ὀπλίσκωνται, τὰς εἰς τὴν κατὰ ἐλασίαν τέως παραωμενέας, καὶ εἰ ποτὲ τις πληγὴ ἢ νόσος τῶν στρατιωτῶν, ὃν ἔκλειν τόσσον ὅσον τῶν κατὰ ἐξ ἀνάγκης ἀναπληρώσης, σὺν τοῖς ἐκ τῶν κατὰ ἐλασίαν ὀπλίσκωνται.* *sin quos ex militibus ignauiores esse deprehenderis, eos in inferiorem ordinem remorum depelle; & si quam plagam superiores milites acceperint, eorum loca ex inferioribus necessario supplebis.*

Potius igitur, & si veteres chartæ silent, cùm nihil contrarium suggerant, credere debemus plures remiges vnique remo fuisse addictos: sic etenim duo maximè consentanea sequuntur. Primùm, inextricabilis difficultas euitatur, quomodo vnicus remex longissimos illos contos erigere tantùm, ne dicam validè impellere valuerit. Secundò vindicatur ab impossibili, vel saltem ab incredibili & improbabili, longitudo veterum poliremium: nam missis pro nunc alijs à quinque ordinibus remorum infra, cum quibus vtpote aptioribus & frequentioribus hanc digressionem claudemus; Nauis profectò Memnonis centum iugorum, duplò maior fuisset Venetis istis maximis admirandisque Nauigijs, quæ ex Furnerio suprà relato nonnisi quinquaginta iuga in versum ha-



in alijs duobus, ex alternâ depreffione fcalmorum, siue foricularum è quibus remi exeunt, duplex versus, vt in cæteris Biremibus Columnæ, apertè coniicitur.

Ne verò de nummorum adulteratione dubium oriatur; primum recognouit in Musco Regis Christianissimi, & plumbo exceptum in nostri gratiam sibi mittendum curauit Illustrissimus Octavius Falconerius; id quod & ad nummi fidem fanciendam, & ad meas grates erga virum egregium immaturo fato nobis creptum testandas, dictum volui: alterum, quem pluribus omni suspicione carentem ostendi, & cæteris si qui diffidentes se præbebunt monstrare paratus sum, ab Eminentissimo Cardinali Gaspare Carpineo Domino meo humanissimo accepi; dum hisce apud ipsum otijs fruor, inter officium & cultum, quem, pro meæ clientelæ munere, illi tribuere teneor: tertium à Iacobo Sponio Lugdunensi de patriâ suâ benemerito habitum, vetustas equidem penè omnino absumpsit, remigio tamen in parte pepercit, quod nobis sat est. Addo & alium postquam hæc scripseram repertum in Musæo, literaturâ æquè ac dignitate



summi viri Cardinalis Petri Otthoboni, eiusdem Hadriani, æqualis cum suprâ adductis magnitudinis, XVII. remis alternatim distributis instructum, quibus adiungi posse videtur numisma Q. Metelli Macedonici, desumptum à Goltz. in Fast. pag. CXL., in quo, aliâ etiam ratione, ad latus remorum superiorum versus puppim, duo inferiores aliam seriem inchoare videntur; aliudque eiusdem Gordiani sed diuersæ à nobis formæ apud Oiselim

Tab. LXXXVIII. num. 11. Sed præ his omnibus singularem admirationem meretur Quadriremis in alio Gordiani III. numismate euidenter expressa, quod pariter ex Gazâ Carpineâ hîc producimus, in Pontiani Coemeterio nouissimè repertum; adeoque ab omni temporis iniuriâ immune, vt & simul recens cufum videri possit, & indubiam vetustatis fidem peritis ostendat.



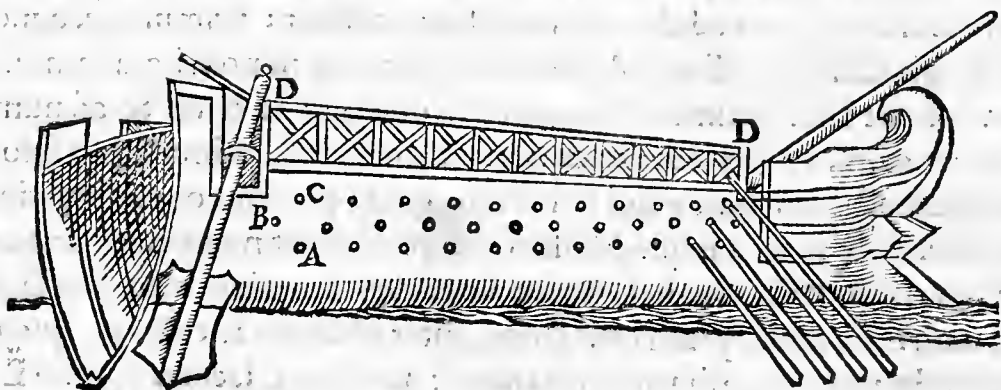
Producunt & contrariæ sententiæ authores suos nummos, & marmora: Sed eò recidunt omnia, vt singulos remos (ampliores aliquantò vel cufos vel etiam imaginatos) pro totidem ordinibus accipiant, vt veritate cogente fassus fuit Schefferus, olim aliarum

par-

partium affecla, postea ad nostras perfuga de Mil. Nau. lib. II. cap. II., cuius socium in mutandâ sententiâ do tibi Morisot. de Orb. Marit. lib. II. cap. XLIX.

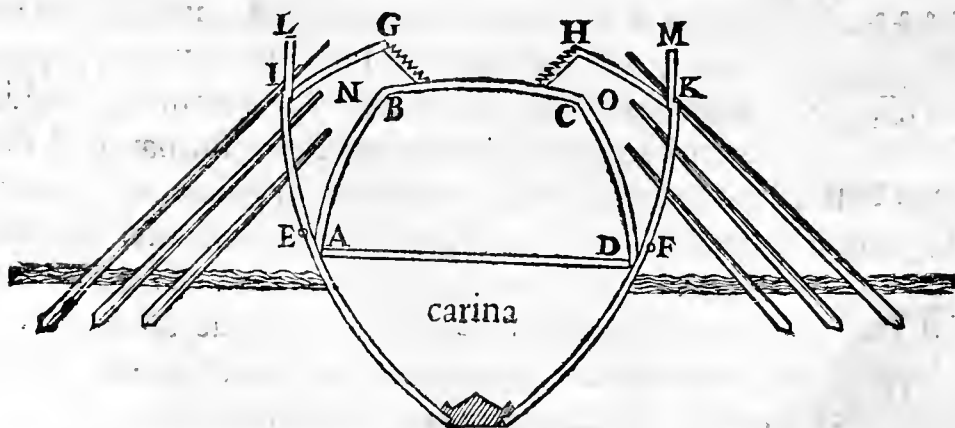
Si quis verò cum Bayfio fateretur quidem Biremium ordines ita collocatos fuisse, de Triremibus autem negauerit: nœ is à Scaligero vapulabit, qui aceto nigroque sale hanc (sic vocat) defultoriam Bayfij sententiam respergit. Ne igitur erga doctissimum, nostrique præsertim iuris consultissimum authorem, conuicia, quantumuis alijs dicta, refricemus, ad eundem in dictis Animaduers. Lectorem remittimus.

Iam tandem ad praxim & vsum descendentes: ordines ipsos non fuisse inter se tabulatis distinctos, optimè iam ratiocinatus fuit Borellius in prædictâ suâ Dissertatione, nam aliàs omne commodum distributionis scalmorum in quincuncem (qualem in Columnâ videmus) amitteretur; tabulatum enim inter-



medium inter primum A & tertium ordinem C, tolleret situm ordini secundo B qui laterali suâ distantia locum inuenit. Vnicum igitur tabulatum sub clathris D D fuisse, necesse est; ibi enim tam milites constitisse, ex nummis, & locis Historicorum suprâ probauimus, quàm summos Thranitas, qui & milites & remiges simul erant, confedisse, perspicuum fit ex Leone in Tact. & pariter ex Columnâ ac nummis.

Testudinem verò quam Borellius inducit, (sicque in suâ sectione se habet)



ABCD testudo

BC deorsum testudinis

EF fenestella, vulgò Brunali

GH HC scala, per quas à catastromate ad dorsum testudinis descenditur

IG HK catastroma circumcurrentes

IL KM eleuatio clathrorum

NO spatia inter testudinem & latera Naui, in quibus sedilia remigum disposita sunt

maximè

A maximè congruentem reputo: tum vt in eâ remigum subscellia infigantur: (quorum tamen aliqua, si non omnia, firmitatis gratiâ ab vno latere Nauis vsque ad aliud pertinere vellem) tum vt spatium quod inter illius dorsum & catastroma aperitur, ipsi remiges viam ad scamna habere possent: tum etiam, vt aqua, si qua desuper supernè, vel per foriculas remorum ingreditur, imis fenestellis defluens, circumquaque apertis in loco E F, vbi testudo lateri Nauis coniungitur, mari restitatur.

B Liceat autem pro fulciendo catastromate aliquantò à figurâ Nauis Borellij mei recedere, qui mutulis à latere in obliquum surgentibus illud sustentat: Ego enim scalis illud inniti vellem à B in G, & à C in H debito interuallo dispositis; quæ etiam transitum militibus & nautis rectâ ab vno ad aliud Nauigij latus opportunè præbebunt, & fabricam omnino benè compactam constituent.

C Hæc ita firmiter contignata Nauis, in eo nostratibus quæ remis carent erit primò vtilior, quòd in malacijs, non prout illæ, immobilis, scopuli in modum, remanebit, per plures quandoque dies *Zephyros morantes increpitans*; Galæas verò agilitate, vt puto, tamquam illis breuior, (longitudo siquidem velocitatis motus plurimum obesse probauit sæpè laudatus Borellius) certè securitate nauigationis longè superabit: vnâ etiam in re vtriusque generis Nauigij defectum emendat; cum scilicet opus est ad anchoram stare sæuiente pelago, & Nauim reducere quò fluctus & ventus abducit, vt Menæ vsu venit apud Dionem lib. XLVIII. qui *cum tempestatem præuidisset, Naues in altum deduxit, anchorisque laxioribus, ne funes inter tendendum rumperentur, fixit; eoque modo vento restitit, quum neque funes ulli intenderentur, & semper eodem in loco ipse cum Nauibus persisteret, Naues in eum locum, vnde eas ventus propulisset, remigando reducens*; nec enim Galeæ, fluctibus impares, hoc eueniente, ibi consistere; nec nostræ Naues, remis destitutæ, reduci vlllo pacto potuissent: & illud in re bellicâ maximi momenti peculiare habebit, quòd scilicet mari etiam sæuienti se committere poterit; cum è contrâ, nostræ Longæ Naues, ita mare pacatum exigant, vt

quum Alcedo pullos educit suos;

quò fit, vt occasiones rei bene gerendæ vt plurimum amittantur: & insuper (in quo summam nostrarum rationum clademus) subductioni facilis erit, per quam, etiam in hostili regione, quamuis portu careamus, tutò consistere possimus.

G Breuiiores antiquas Quinqueremes nostris Galæis fuisse, à posteriori (vt cum Dialecticis loquar) ex hac ipsâ subductione probatur: quæ enim aliàs potuissent nedum ad litus promptè attrahi, (quod Galæis, quæ adeò depressa habent latera, factu difficillimum, & prolixi plurium dierum operis, esse videmus) verum etiam quandoque longo terrestri itinere isthmus transmittere, (vt non desunt qui dixerint) nî maiorem hisce alijs altitudinem, breuitate saltem compensassent?

Numerus etiam remigum, Polybio (loco à nobis suprà pag. 71. D. allato) tercentum non excedens, in Nauibus quas Quinqueremes fuisse coniectamus, monstrat, multò pauciora habuisse iuga, àc modò habeant nostrates Galeæ; & proinde alueo illis breuiore fuisse. Non enim puto excessisse iuga XIV. in quolibet versu, si non plùs quàm tres remiges demus superiori ordini Thranitarum, binos duobus inferioribus, & singulos cuique ex infimis: (reliquis ad alia munia & ministeria Nauis attributis) Ita etiam plùs minùs ostendunt nummi, inter quos, ille Nasidij apud Schefferum fol. 304. ad amussim XIV. remos in longum continet, XIII. verò alius primæ notæ Hadriani III. COS. cum eadem epigraphe FELICITATI AVG. àc suprà relatus, quos selegi tamquam diligentissimè incisos, & alia omnia Nauis membra exactè referentes, vt quò magis fieri licet, responsionem Aduersariorum præoccupemus, numerum remorum non posse adeò subtiliter iniri, sed per paucos expressos (quod nos & alibi adnotauimus, sed vbi non vigeat proportio quam hìc videmus in omnibus) multò plures significari.

Vsum subductionis, cuius paullò suprà meminimus, habemus ex Homero in toto suo diuino poëmate, classis Argiæ apud Ilium in sicco Castris conclusæ: eò namque libentiùs hoc illud exemplum, cæterisque antiquius inducimus, quò id dignitatis nactæ sunt Homericæ fabulæ, vt historicis narrationibus inferi mereantur: ac etiam, quò vetusti anaglyphi portionem ad rem comprobendam ob oculos ponamus,



eum Naue Aiæcis hinc indè longurijs suffultâ, pleniùs totum & integrum hoc nobilissimum cimelium pro auctario operis daturi & exposituri. Relictis autem commentitijs rebus, inter quamplures subductiones apud Historicos obuias, aliquas commemorabimus, quæ de Nauibus maioris formæ, hoc est de poliremibus nostris loquantur. Talis est ea, numeroque longarum Nauium memorabilis, (vltia enim MM. fuisse ferunt) quam Amilcar prope Himeram perfecit, & Diodorus ita describit lib. XI. *Vbi ad urbem peruentum, bina ponit castra, hæc terrestribus, illa nauticis destinata copijs. Tum quidquid est Nauium Longarum subducit, profundâ eas fossâ, lignoquoque vallo circumdans.* Similis isti, alia fuit Romanæ classis ad Vticam, de quâ Liuius lib. XXIX. ad finem, *uno vallo & Naualia castra amplectitur, iugo medio legionum castris impositis, litus ad Septentrionem versùs subductæ Naues, naualesque socij tenebant, meridianam vallem ad alterum litus deucsam, equitatus:* Quamuis enim nulla mentio de Triremibus vel Quinqueremibus; præterquamquod aliunde scimus tunc tem-

A poris Romanas classes plurimum ex ijs constituisse; suprà de Rostratis ac Longis Nauibus idem author meminerat, atque (vt monet Glareanus in suis Annotationibus) *quas hìc Naues Longas vocat, paullò ante Rostratas nominauit; libro autem primo huius belli, quas primum Quinqueremes, paullò post Longas vocat: videntur igitur confusa hec tria nomina, Longa, Rostrata, & Quinqueremis Nauis.* Aliam subductionem habet Liuius in fin. libri XXXVI. *Phocæam transmittit, ubi relictis ad præsidium urbis quattuor Quinqueremibus, ad Canas classis venit, & cum iam hyems appeteret, fossâ valloque circumdatis, Naues subductæ.* Cæsar quoque, Nauibus Longis instructâ classe, vt ipse ait in suis Comment. de Bell. Gall. lib. X. *Naues suas in Britannîâ cum castris vnâ munitione coniunxit, inter quas & Longas recenset, & peculiaris cuiusdam structuræ fuisse Dio tradit lib. XL. scilicet, mediæ inter eas quas secum celeres adduxerat, atque onerarias quas ibi acceperat naturæ; vt & quàm maximè agiles essent, & vim fluctuum tolerare possent, inque sicco destitutæ, iniuriam nullam acciperent.* Aliam Dio lib. XLIX. de Nauibus Cæsarianis post conflictum ad Liparam inter Agrippam & Damocharem, quas propter molem tardissimas paullò supra dixerat: *His motus [Cornificius] Naues quæ à pugnâ supererant, & ad castra delatæ fuerant, combussit; castrisque relictis, Milas iter conuertit.* Aliam (vt ex omnibus celebrioribus Historicis aliquid carpamus) recenset Polyb. lib. I. cap. XXIX. per hæc verba *ἔπερσδὲ ξάμφοι τὰς ἐπιπλεῦσας ἐν ταύταις ναῦς, καὶ πάντα συναθροίσαντες ὅν σόλον, ἐπλεον ὧσα τὴν χώραν, ἕως ὅτι τὴν Ἀσπίδα καλῶ μὲν πόλιν ἀφίχοντο. ποιησάμφοι δὲ τὴν ἀπόβασιν ἐν ταύταις, ἐν νεωλκήσαντες, ἔτι ἢ παρρη καὶ χάρακι περιλαβόντες τὰς ναῦς, ἐγίνοντο πρὸς τὸ πολιορκεῖν αὐτήν, quæ ita vertenda sunt cum Perotto, eo loco Romani adnauigantes, Naues recipientes, & cunctam Classẽ restituentes, eam regionem præternauigant, & ad Ciuitatem usque Aspidem perueniunt. Ibi non procul ab urbe, expositis in terram copijs, Naues subducunt, valloque & fossâ diligenter muniunt; non item vt Casaubonus, qui forsan subductioni huiusmodi minimè fidem habens, licentiâ Criticis sollempni, Nauibus in portum subductis, temerario errore reposuit; cùm Romanos ante urbem captam portu potitos fuisse, nec sit qui referat, neque ex se admodum credibiliter dicatur.*

Corrigendus hâc occasione est Ptolemæi lapsus, qui lib. IV. cap. III. Aspidem & Clypeam duas vrbes sub diuersis meridianis constituit: tam enim ex Solino, quàm ex Strabone patet, vnâ sub duplici nomine fuisse; itaut recentium quoque Geographorum vel coniuuentia vel dubietas in re tam manifestâ, crimine non vacet: prior itaque Strabo ita rem enucleat, *Κόσσυρα δὲ πρὸς τῇ Λιλυθαίᾳ, καὶ πρὸς τῇ Ἀσπίδι & Καρχηδονιακῇ πόλει, ἣν Κλυπέαν καλεῖσι, μέση ἀμφοῖν κειμένη, καὶ τὸ λεχθὲν διάστημα ἐφ' ἑκατέρᾳ ἀπέχουσα, Cossura, alia Insula est ante Lilybæum sita, in medio inter id & Aspidem Carthaginensium urbem, quam Clypeam dicunt, spatio utrinque LXXXIIX. stadys distans.* Nec minùs expresse loquitur Solinus cap. XL. *Clypeam ciuitatem Siculi extruunt, & Aspida primum nominant.*

Nec dubium quominus hæc Romana classis ad Aspidem subducta & Triremes, & Quinqueremes comprehenderet; eadem enim prorsus erat, quam superiori anno parauerant, Triremibus XX. Penteribus C. constructis, & incredibili audaciâ, *cum de mari ne cogitassent quidem usque ad illam diem*, (vt Polybius cap. XX. extollit) *Pænis, qui traditum à maioribus maris imperium sinè certamine obtinebant, mari quoque brevè superarunt*. Aliam, imò & duplicem Hirtius de Bell. Afric. classis Vari prope Uticam, & Cæsaris prope Adrumetum, vtriusque, Triremibus & Penteribus refertæ. Et demum (Dioni licèt minimè creditam) mirari est tanquam saltem non penitùs incredibilem, nec formæ Nauigiorum aliàs repugnantem, subductionem ad sinum Ambracium Nauium Augusti, de quâ idem author sequentibus verbis lib. L. *accepi etiam eum Triremes ex mari exteriori per murum in sinum Ambracium transfuisse, loco sulcorum per quos eæ ducerentur, tergoribus animalium recens direptis, olecque inunctis usum*. Cui tamen fabulæ (sic illi visæ) idem Dio hìc incredulus, alibi in maiori difficultate facilem se exhibet, transuectione Nauium Octauiani Augusti per Isthmum Peloponnesiacum hyemis metu assertâ: aliaque grauissimi authoris narratio concipit, Plutarchi inquam, qui in Anton. refert Cleopatram toto Isthmo qui Arabicum sinum à Mari Mediterraneo distinguit CCC. stadiorum longitudine, subductionem suarum Nauium intentasse, & aliquarum etiam perfecisse. Quæ de Isthmi Corinthiaci transitu ex Dione retulimus, apud Strabonem incontrouersa sunt: non enim semel, sed ter lib. VIII. de hâc subductione, vt de re tritâ, hoc pacto loquitur, *Isthmum, quâ Naues per sulcum quandam terrâ ab vno mari ad alterum traducuntur, stadiorum esse quinquaginta dictum est*. rursus, *Apud Schœnuntem angustissima est Isthmi pars, quâ Naues per terram ex vno mari in alterum traducuntur*: & demum, *Hinc (à Lechæo scilicet) porrectum litus usque ad Pagas Megaridis alluitur sinu Corinthiaco, sed in trorsum flectitur; itaut ad oppositum litus quod ad Schœnuntem Chencreis vicinum, per terram tradi Naues possint*. Et quamuis Strabo de maioribus Nauibus nominatim non loquatur, de quarum tantum subuectione nos tractaturos promissimus; adeò tamen generalia eius verba sunt, & absoluta dicendi forma, vt nullum Nauigij genus excludere videatur.

Modum huius subductionis iam vidimus ex Dione suppositis pellibus fuisse, siue sulcis excauatis per quos Naues traherentur; plautris priùs, rudi adhuc sæculo, necdum Græcis artibus agresti Latio illatis, deinde Helice machinâ post Archimedem, per quam, facili negotio Vigintirem Hieronis deduxit, vnâ manu, non contentè, sed leuiter, ansam machinæ cuiusdam agitans, vt Plutarchus in Marcell. & Athenæus referunt.

Phalangis siue Palangis etiam subiectis, duci & reduci Naues solebant ex Iulio Polluce lib. VII. ac Nonio Marcello, qui frequentior hodie est modus quo recentcs vtuntur nautæ, & proprie *Nauelis machinatio* à Cæs. de Bell. Ciu. lib. II. vocatur; quarum loco, Romanos captiuos olim Poeni subiecerunt, ita referente Varrone de Vit. Pop. Rom. lib. IV.

A Non ad miraculum subductionis, (quia brevis fuit tractus, & *Naves haud magnâ mole*, vt Liuius, Polybio in hâc narratione diligentior, præmittit) sed ad machinationem contemplandam, cùm de plaustris & boum pellibus recens direptis mentio recurrit, addemus classis Punicæ transuectionem à Portu Tarentino ad apertum mare, descriptam per Liuium lib. XXV. & Silium lib. XII. *Contracta extemplo* (prior ait) *utque plaustra, iunctaque inter se, & machine*
 B *ad subducendas Naves admotæ, munitumque iter, quò faciliora plaustra, minorque moles in transitu esset: iumenta inde & homines contracti, & opus impigrè cæptum; paucosque post dies, classis instructa ac parata circumuehitur arcem, & ante ipsum portum anchoras iacit.* Pleniùs adhuc, & maiori cum perspicuitate, hæc habet Silius Italicus.

C *Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur
 Arce superpositâ, claustris maris extulit astu,
 Perque auersa tulit portatus in arua carinas:
 Lubrica roboreis aderant substramina plaustris,
 Atque recens cæsi tergo prolapsa iuuenti,
 Aequoream rotâ ducebat per gramina puppim;
 Et iam per colles, dumosque ad litus adaëta,
 D Innabat pelago veniens sinè remige classis.*

Strabo lib. VI. facilitatem similis subductionis perhibet, tanquam si non sola hæc Hannibalis tempore, sed frequenter per collum illius Chersonesus acciderit; cuius verba, quia etiam ad descriptionem loci faciunt, hîc subdam. *Tarentini sinus pars maxima importuosa est, ubi maximus atque pulcherrimus magno includitur ponte. Circuitus verò est stadiorum centum, eque sinus interioris parte Isthmum efficit,*
 E *exterius prospectantem pelagus, adeò vt vrbs ipsa in Cherroneso iaceat, vt per ipsam facile Nauigia protrahantur, cùm viroque ex litore humile collum existat. Cùmque oppidi depressum solum sit, quâ tamen arx edificata est, paullulum aliùs attollitur. Antiquus sanè murus ingentem circuitum habet: nunc autem, qui prospectat Isthmum, plurimâ defecit ex parte. At pars, quæ portus ori vicinior applicatur, quâ arx perdurat, non mediocris urbis magnitudinem explet. Stadium habet ornatissimum, &*
 F *Forum amplissimum, ubi situs est Iouis colossus, ex ære fabrefactus, eximie post Rhodium magnitudinis. Inter Forum autem atque ipsius portus os, arx ipsa extollitur, perpaucas veterum ornamentorum & statuarum reliquias continens: quorum cùm magna copia foret, vrbe potiti Carthaginenses pleraque vastauere. Aliqua etiam Romani, capto per vim oppido, vt spolia vendicarunt; è quibus Hercules imago sublimis ex ære, in Capitolio fixa est, opus Lysippi, quod à Fabio Maximo oblatum est*
 G *donum, qui urbem ceperat.*

Præstantia itaque poliremium Nauigiorum, (vt tandem peroremus, & paucis multa concludamus) ea erit, vt veterum instar ædificata Navis, progressionis initium in se habeat, nec ad motum, auras, æstiuo & opportuniori ad res bellicas tempore vt plurimum cessantes, præstoletur. Vt iisdem ventis tutò utatur, cùm sciamus Galæis quando magis secundus à puppi spirat, tunc maxi-

mum periculum immersionis imminere, si omnino rectà (utque nautæ dicunt,
di filo) excipiat. Ut instabilis suoapte ingenio elementi varietates minùs me-
 tuere possimus, nec ex quâuis vel leui maris agitatione, iter differre, vel in-
 termittere cogamur; prout Galeæ solent, diu multùmque in portubus latitan-
 tes, rectoribus id Nauigij fragilitatis conscijs, ob quam, licet scopulorum im-
 pactum vitent, curuo vndarum subrepentium dorso libratas, quandoque suo
 pondere fractas, mediasque diruptas scimus: Et tanquam hisce breuior, & à
 remis instructor, velociùs feratur, seu agiliùs circumuertatur, ad impetus seu
 inferendos, seu euitandos. Ut nautæ sua ministeria absque remigum impedi-
 mento peragant; quod in Galæis minimè permittitur, suspenso remigio ad
 quamcumque circa velum, anchoram, aliaque huiusmodi, operationem. Ut
 milites hàc illac, quâ fert occasio, siue conferti, siue rari discurrere, vel
 se tueri valeant, cùm in Galæis immori, & ictibus expositi sparsim
 consistant. Utque demum (quod postremò diximus, sed
 summo loco reponimus) vbique in tuto attrahi possit;
 & portum, ut ita dicam, nauigantes secum ferant;
 ac quouis loco, si non à naturâ, à virtute
 saltèm & labore, præmio equidem,
 maximo, nempe incolumitatis
 proposito, sibi datum
 existiment.



CAPUT VI.

Observanda circa veterum ritus, & superstitionem.



ON est mei instituti, laciniam, quæ vestis ipsa maior foret, attexere: cum ea quæ de antiquorum idololatriâ & cæremoniis dici poterant, alij felicius & plenius pertractauerint; ita ut actum, quod aiunt, agere viderer. Imò hæc pauca, quæ in nostrâ Columnâ de hac re extant, dum vel noua, vel aliter, quàm intelligenda esse credo, intellecta, ostendere aggredior, scrupulum quodammodo iniecerunt, minimè Christianum hominem decere; cum Authoris cæteroqui heterodoxi monitum in Notis ad Tertulliani librum, de Cor. Milit. auribus intonet, *nobis piè & prudenter curiosos esse oportere; eosque præposterè diligentes videri, qui Ethnicorum rebus ad vnguem inuestigandis vacant.* Habeo tamen quod opponam: scilicet, veræ pietatis cultum, comparatione falsæ superstitionis magis elucere, & per cruenta illa sacrificia, Christi fideles impelli ad gratias vero numini ex animo iugiter reddendas, quòd incruentam, purissimamque æterni Filij hostiam nobis ad spem salutis, & perennis gloriæ arrham substituerit; *nosque*, ut ait Eusebius de Præp. Euang. lib. III. cap. III. *à vetustissimâ istâ cecitate per euangelicam doctrinam suam liberauerit.*

Solitaurlia, siue Suouetaurlia dare in exercitiis, è Romano more fuisse, meminit Tacitus lib. VI. Annal. ubi ad ripam Euphratis simile sacrificium L. Vitellij peractum refert; nec aliud ab hoc fuisse credendum, lustrale pro exercitu sacrum, de quo generatim meminit Plutarchus in Crasso. Id in Columnâ ter repræsentatum, paullo fusiùs agitabimus, quia res celebris, non negliger, & solutè tractari, sed certis, si fas est, regulis comprehendi debet.

Souetaurlia, an Solitaurlia dicendum sit hoc sacrificium, authores inter se de nomine discordant, de re tamen conueniunt. Festus namque qui Solitaurlia vocat, etymon ab integritate genitalium desumit, *Solum enim, linguâ Oscâ integrum, Tauros autem, nostro & græco sermone, eam pudendorum partem, quæ à castratore exciditur significat*, ut eundem Festum intellexerunt ex philologis Passeratius, & Rubenius Elect. lib. I. cap. X. eodemque pacto in Aldino Codice vocantur hæc sacra per Catonem de Re Rust. cap. CXLI. & Varronem lib. II. cap. I. Audiamus Festum ex Dempsterij emendatione lib. IV. cap. XVII. Antiq. Rom. *Solitaurlia, hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, Tauri, Arietis, Verris, quòd omnes hi solidi integrique sint corporis; contra-*

rii V crueces, Maialesque, quia, solum, Oscè totum & solidum significat; unde vela quadam soliferrra vocantur, totaferrea; & homo bonarum artium, solers; & quæ nullâ parte laxata, cavaque sunt, solida nominantur. Atque harum hostiarum omnium inuiolati sunt tauri, quæ pars scilicet ceditur in castratione. Quamvis autem hanc grammaticalem argutiam reiicere, & Suouetaurilia nuncupare placeat, prout Liuij textus recentiores lib. I. & VIII., & optimæ notæ lapis Fuluij Vrsini apud Gruterum fol. CXXI. bis nobis indicant; adhuc, integras esse debere hostias, satis superque probatur, tum ex Scriptorum autoritate, tum, huius Columnæ euentiâ; vt longissimè diffitus licet, Tiguri vsque aduertit author libri de Sacrif. Gentil. fol. XLIV. ex illo ipso autem monumento (de Columnâ loquitur) liquet mascula fuisse ea animalia, quandoquidem illic videre licet Arietem, & Verrem; & ita nos,

multo non sine risu

solidatum ad Festi sensum, & cum suis tauris, Taurum num. 79. conspeximus, qui, vt in nouis typis vides,

sectus arte pictoris

Virilitatis damna mæret ereptæ. Martial. lib. IX. ep. VII.

Scriptores, inquam, etiam huic secundæ lectioni inhærentes, idem ac Festus probant. Nam primò, Varro vbi suprâ, ait, *Populus Romanus cum lustratur Suouetaurilibus, circumaguntur Verres, Aries, Taurus.* Asconius Pedianus ad Diuination. Cicer. in Verr. vers. [Etiam Cenforium nomen] idem firmat, inquiens, *ijdem completo quinquennio Urbem lustrabant, & Solitaurilia sacrificia de Sue Oue Tauro faciebant.* Quintilianus similiter lib. I. cap. V. *Suouetaurilia iam persuasum est esse ex Sue, Oue, & Tauro: & sanè ita se habet sacrum, quale apud Homerum quoque est.* Glossæ veteres, interpretando hoc verbum, subdunt, *θυσία ἐκ οὐὸς, κριῶ, ταυρῶ, sacrificium ex Sue, Ariete, & Tauro.* Concordat Etymologicum Magnum ex Callimachi sententiâ, *θυσίαν θυσίαν, Καλλιμάχῳ ἂν τὴν ἐκ κριῶ ἐ ταυρῶ ἐ κ' αἰγῶ;* sumptâ scilicet voce *κ' αἰγῶ* pro domestico quoque Sue, vt ex Homero, & Hesiodo Lexicographi accipiunt. Et licet Dionysius Halicarnassæus Antiq. Rom. lib. IV. & ex eo procul dubio Suidas, Arieti & Tauro tertium faciat Hircum: nihilominus, si non Dionysium, (rerum nostrarum locupletissimum testem) certè transcriptorem errasse, meritò putat Rubenius, & *κ' αἰγῶ*, pro *θ' αἰγῶ* supposuisse. Quodque ita sit, patet, si Liuij locum conferamus, qui de eâdem Tulli lustratione, de quâ Dionysius tractat, illumque propterea emendat, dum Suem; non verò Hircum apertè nominat; iuuante etiam ex Græcis Homero, omnium rerum ac disciplinarum magistro Odys. XI. vers. 130. (ad quem locum, verbis suprâ allatis Quintilianum respexisse, dicemus) qui, ne de integritate victimarum ambigatur, commemorat

Ἀγνείον, Ταυρῶν τε, αὐτῶν ἢ ἐπιθήτορα κ' αἰγῶ,

Arietem, Taurumque, Suum & maritum Verrem:

consensitque Hesychius, *θικτῦαν* inquit *θιάδα ἐνιοι θυσίαν κ' αἰγῶ, κριῶ, ταυρῶ, Τρικτῦαν, Triada, quidam esse dicunt sacrificium Verris, Arietis, Tauri: deinde,*

θικτεῖα

A *ἑκτετρα ἢ τριῆνα*, ἡ δὲ *Εὐναλίω* θύεται δὲ πάντα τρία ἐνορχα, *Trieteira*, siue *Trittya*, sacrificium Marti : immolantur autem omnia tria cum suis testibus. Quàm malè igitur mascula victimarum signa, tam in Tauro primi huius sacrificij, quàm in Ariete secundi num. 187., seu prauâ quâdam verecundiâ, seu supinitate, pictor nouæ huius editionis omisit ; tam incuriosè institutum illius minimè assecuti Interpretes, primus num. 188. *Veruecem* à Festo interdictum, tanquam Laribus Traianus sacra facturum esset, alter num. 187. *la Pecora* in hoc ternione reponunt ; nam *is demum* latinè *Aries* dicitur, qui *excastratus* est, vt simili Varronis apud Gellium lib. IX. cap. IX. monitione utar. Ad eundem scopulum, Ciaconi imitatione, amicissimus mihi vir appulit, & *Veruecem* non rite in hoc sacrificio adhibuit ; quem non ideo inter literatos optimum prædicare desinam, quòd minimis hisce vrgeri deprehenderim.

C Illud etiam adnotari meretur, quod lapis vult nos non esse nescios, circumductio nempe victimarum antequàm ad aram statuatur ; ea enim oculis fidelibus plusquam semel in Columnâ subijcitur, & præscripto Varronis, ac etiam Catonis, vt videbimus, respondet. Nec immeritò in lustralibus sacrificijs adhibebatur, quia *circumductio*, lustrationem continet apud Græcos, quibus ipsomet circuitiois verbo *purgatio* significatur, vt in vocibus *περικαθαίρειν*, *περιγυρίζειν*, *περιμάγειν*, notat Turnebus Adu. lib. IX. cap. X. : nec secus apud Latinos authores, vt animaduertit Nonius cap. IV. sequentibus verbis, *circumferre* est propriè *lustrare*. Lucil. Satyr. lib. II. *Tum facto omnia sunt circumlata*, Plaut. Amphitr. *Quin tu istanc iubes pro ceritâ circumferri*, Virgil. lib. VI.

Idem ter socios purâ circumtulit undâ :

ex quo etiam more Appuleius lib. III. Metamorph. audaci verbo, *circumforaneas* (seu, vt Gutherus emendat, *circumferraneas*) huiusmodi lustrales hostias appellauit. Rursus autem è conuerso, *lustrare* idem est ac *circuire* apud Latinos, vt patet ex Varrone de Ling. Lat. lib. V. *Id ab luendo, aut lastro, idest, quòd circumibant ludentes ancilibus armati* : itemque ex Claudiano in Ep. ad Seren. de Orpheo, dicente

Qui sibi carminibus toties lustrauerat aras :

F atque ex Plinio lib. VIII. cap. XXX. *Quibusdam magicis artibus* (Hienam intelligit) *omne animal quod ter lustrauerit in vestigio herere* : ex quo Solinus sua transcripsit cap. XXIX. *Hiena, quodcumque animal ter lustrauerit, mouere se non potest ; qua propter, magicam scientiam ei inesse pronunciauerunt* ; & adnotat Macrobius III. Saturnal. cap. V. ad eos Virgilij versus in Apotheosi Daphnidis in Bucolicis

G *Hæc tibi semper erunt, & cum sollempnia vota*

Reddemus Nymphis, & cum lustrabimus agros :

explicatque Seruius ad lib. VI. Æneid. vers. 681. & alibi ; planèque hoc apparet ex synonymiâ in describenda circuitioe peditum equitumque, quâ utitur Virgilius lib. XI.

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis

Detur-

Decurrere rogos, ter mæstum funeris ignem

Lustrare in equis.

Circumlatas hîc tamen victimas Pontifice stante acquiescente obseruo, contra legem feralium, & ad Manes euocandos institutorum sacrorum; in quibus placuit Gutherio de Iur. Pontif. lib. IV. cap. II. Pontificem cum magistratu solitum fuisse aram circuire, & hunc Statij locum pro se allegat,

Ter circum acta pyras sancti de more parentis

(de Manto Tiresiæ filiâ, & tunc administrâ sermo est)

Semineces fibras, & adhuc spirantia reddit

Viscera, nec rapidas cunctatur frondibus atris

Subicere faces.

vbi impensè doctus Nuperus Commentator Barthius, falli Gutherium, aut tale quid dixisse Papinium, ne si Manto ipsa ariolatrix affirmauerit, credere se velle, obtestatur: nec nos proinde credemus, locupletiore authore, & ipsâ Columnâ (in aliâ quauis circuituonis specie) contrarium suadentibus.

Trinamque fuisse hanc circuituonem, generatim de lustralibus sacrificijs admonet Virgilius lib. I. Georg.

Terque nouas circum felix eat hostia fruges,

Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes:

& in specie de hoc nostro Dionysius, *Eas hostias ter circum castra duci iussas, mactauit reuerti Campum Marti*; prout in lustratione Classis idem seruari Apianus lib. V. Bel. Ciuil. hoc modo declarat, *In litore maris altaria posita marinis alluuntur undis, omnisque circumstat multitudo de nauibus linguis fauens: Tum Sacerdotes in mari stantes, sacra faciunt, terque per classem scaphis circumuecti, sacra piamina ferunt.*

Itemque à dexterâ versùs læuam circumagi solitos hinc elicitur; non fortuitò, vt puto, cum perpetuò idem seruetur; sed eâ naturali progressionem, per quam & formam scribendi in sacrâ Hæbreorum linguâ sinistrorsum tendere obseruant Patres; & scalarum ascensus eodè vergere debere Architecti præscribunt, imitatione cochleæ limacis in animantibus; ac præterea, ratione è Phisicis desumptâ, quòd in omni animato motus à dextrâ oritur, vt probat in Tim. Plat. Chalcidius, & in libro de Animal. Incess. cap. IV. Aristoteles, vbi inquit. *Quòd autem à dextris motionis est initium, argumento sunt omnes, qui sinistrâ solent onera baiulare; ita enim gerulus soluto motore, ac disiuncto, facile moueri potest; quare sinistrâ se sustinentes, facilius vinctos supersiliunt vtres, διὸ ἐ ἀσχυλῶ-ζσσι ῥαῖον*, græcum habet, quoniam dextera mouere, sinistra moueri apta est; quapropter onus non in mouentem partem, sed in motam insidere oportet; si enim in ipso mouente, & motionis principio imponatur, aut non mouebit penitus, aut difficiliùs mouebit. In Circorum etiam decursionibus idem obtinuisse ex numismatibus, & quamplurimis lapidibus dignoscimus, atque in hisce duobus præsertim à me primum obseruatis, & publici iuris factis, quorum autographa extant, superioris in Nobisum de Lancellottis, alterius in Em. Card. Barberini Ædibus,



I



*

quin & ex gemmis ipsis, vt apud Stephanonium de Antiq. Gemm. Sculpt. pag. 12. & ex dypticis consularibus eburneis rarissimæ nouitatis, vt monuit humanissimus P. Henricus de Noris, hoc idem apertè colligimus; siue ex principio huius, quem diximus, naturalis motus; siue fortasse ex militari disciplinâ, ad quam exercitationes circenses proludebant; nam circuitio ad ictum inferendum commodiùs ad læuam, quàm ad dextram fiebat, vt ostendit nobis summus Poëta in pugnâ statariâ Æneæ pedestris cum Mezentio circa eum equitante lib. X.

Ter circum astantem laeuos equitauit in orbes

Tela manu iaciens; ter secum Troius Heros

Immanem arato circumfert tegmine syluam.

Vndecumque, inquam, emanauerit institutum, idem in Circensibus obseruamus, vt indicant numismata Neronis & Alexandri apud Angelonium, Traiani pulcherrimum in Museo inclytæ Suecorum Reginæ, per quod corrigendum venit VI. eiusdem Angelonij inuersè positum, bene tamen olim exceptum ab Augustino Tab. LIX. IV. & Erizz. fol. 332. Idem habetur ex Ouidio lib. III. Amor., vbi equos circenses à Metâ nimum diuagantes introducens; quò eos retrahat, aurigam monet, vt habenas sinistrorsum inflectat,

Me miserum, Metas spatioso circuit orbe,

Quid facis? admoto protinus axe subi.

Quid facis infelix? perdis bona vota puella,

Tende precor validâ lora sinistra manu,

& expressiùs ex Lucano lib. VIII.

non si moderator equorum

Dexteriore rotâ laeuum quum circuit axem,

Cogni inoffense currum accedere Metæ,

quamuis ibi Glareanus & Montfortius interpretes, potiùs lapsum Poëtæ incusarunt, quàm rei veritatem, Parasito Libanij Sophistæ suo quidem damno manifestam, agnouerunt: ille enim equo circensi quò celerius ad cœnam perueniret inuectus, circum aram quandam, tanquam circa Metam delatus, laeuam corporis partem ferme contriuit, ita exactè & apertè equus ad eandem se flexit. Alia loca tam Silij, quàm variorum Poëtarum obseruata vidi per copiosissimum Bulengerum in lib. de Circ. Rom. cap. XXIX. de Flexione Metæ, per quem nostra hæc pluribus adhuc Græcorum Poëtarum exemplis fulcitur sententia. Aliqua etiam in hanc rem apud disertissimum Statij commentatorem Gasparem Barthium videri poterunt ad vers. 444. lib. VI. Thebaid. Papinij Statij: quibus adiungam apertam hanc assertionem Scholiastæ Sophoclis in Electrâ vers. 722. G. [Σειράν ἰώπων] τὸν ἔξω τῶ ζυγῶ, τὸν δεξιόν. προσκείμενον ὃ τῷ καμπύλῳ ἀριστερῶν. [Dextrum equum] extra iugum, dextrum, admonetur autem Metæ sinister: ad quam tendebat argumentum eiusdem Scholiastæ in Antigone vers. 143. Δεξιόσειρος, ὁ ὀρθαῖος. οἱ γὰρ ἰχθυοὶ ἰώποι εἰς τὴν δεξιὰν σειρὰν ζεύγνυντ' τῷ ἀρματος, Dexter equus generosus. Robustiores enim equi (tanquam longiori cursui suffecturi)

ad

ad dextrum funem iungantur currus. Rectè verò ac propriè medios equos quadrigarum, iugales, seu introiuges dictos fuisse, ostendit iugum quo copulantur in sequenti hoc marmore apud me;



quod tanquam vetusti moris recens monumentum, Lectores non dubito quin libenter accipiant; vt noua quoque est in antecedentibus quadrigis lapidis Barberini, funalium cum iugalibus, loro mediante, connexio.

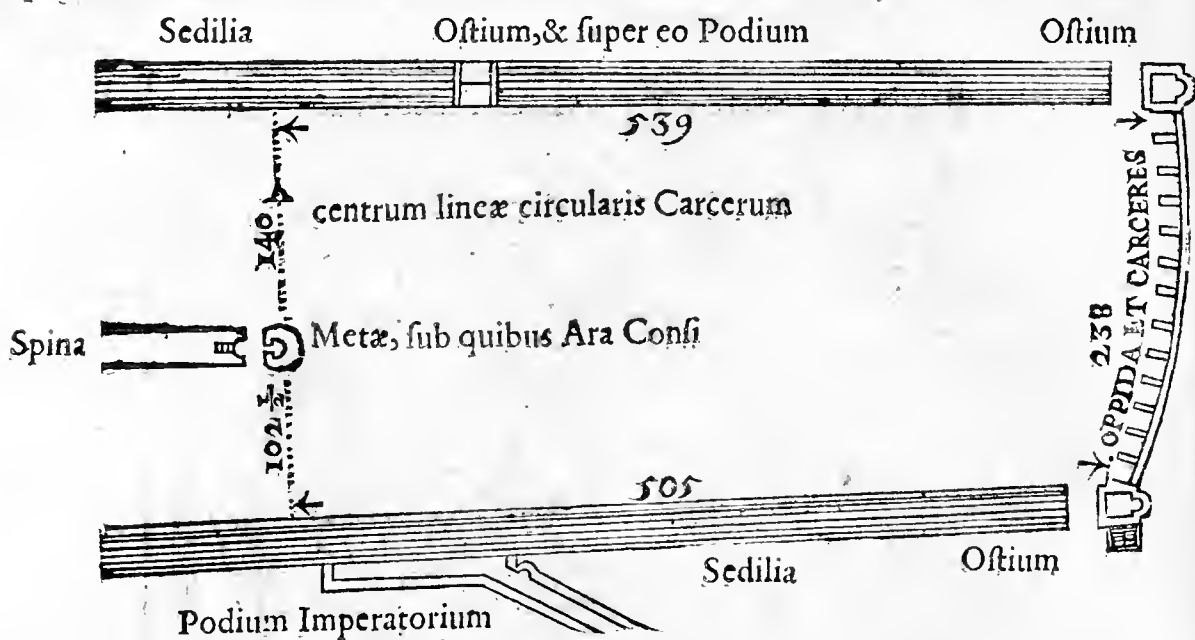
Exemplum Homeri, quod Bulengerus ex libro Iliados XXIII. adducit, ex nostro iam Cap. superiori indicato Cimelio, ad oculum exhibemus; bigarum.



scilicet in ludis funebribus Patrocli ab Achille indicatis sese ad læuam in recursum conuertentium.

Neuè de ratione huiusmodi ad læuam in Circensibus circumflexionis ambigatur, aut id casu euenisse reputetur: etiamnum videmus, Circos latiore habuisse partem dexteram quàm sinistram, nec Spinam exactè in medium protensam circa Carceres; quæ omnia Panuinius, qui plures Circorum ichnographias produxit, incuriosè transmisit, quamuis plurimùm ad exactam huius rei cognitionem conferant: cùm enim initium currendi ex eâ parte fieret, opus erat ampliori spatio dum adhuc quadrigæ, alijsue currus vniti erant, nam in progressu, alijs alios retro relinquentibus, læuum latus, angustius licèt, sufficiebat. Ita annis superioribus obseruavi, Circum, Gallieni forsan, ad Viam Appiam, qui

vulgò Caracallæ dicitur, ad dexteram CXL. ad sinistram XXXVII. S. minus pedes in latum patere, vt hæc eiusdem portio ostendit:



Vbi etiam animaduerti aliud, solertiâ certè antiquorum dignissimum inuentum, nimirum æquata fuisse spatia, ita vt perinde esset, dextrum, læuum, an medium locum in Carceribus obtinere: idque factum fuit producto latere dextro ad pedes XXXIV., Carceribusque non in rectâ lineâ, sed in orbem collocatis, ad eam circuli portionem, cuius centrum sit in puncto A. quò, vnde cumque è carceribus emitterentur, cursum Aurigæ contendebant, & per æquale curriculum ferebantur: quapropter Ouidio *æquus carcer* dictus fuit, versibus præcitatòs antecedentibus,

Maxima iam vacuo Pretor spectacula Circo

Quadrifuges æquo Carcere misit equos.

Vnde euidenter patet I. C. Bulengeri error dicto libro de Circ. Rom. cap. XIV. asserentis, eos qui sortiti erant ostia viciniora mediæ ianue, meliori fuisse conditione quàm alij; quod idem alijs verbis antea innuerat cap. XI. *cursores & quadrigarij ostijs apertis, sublatiisque repagulis, curriculum pròtinus arripiebant, licet non simul exirent, sed ordine prout fors dedisset.*

Aliud grauius Bulengeri erratum, quo & eruditissimum scriptorem Ludouicum de la Cerda ad lib. V. *Æneid.* vers. 131. num. 6. secum abripuit; & acerrimorum criticorum Pinelli, & Barthij, qui eum authorem citant, impunè censuram euasit, huius nempe ad Statij Thebaid. lib. VI. vers. 469. illius in Additam. ad Notas in Panuin. de Circ. pag. 28. col. 1. datâ occasione emendandum duxi; ne Panuini recta æquè ac perspicua de eâdem re sententia, tumultuariâ locorum congestione, quâ author ille plurimum pollet, apud incautos lectores fortasse euellatur. Ita igitur de septenis spatijs, & metarum circuitione Panuinius lib. I. cap. XIV. *Porrò autem circum Metas equi singulares & desultorij, item omni currum generi iuncti, à Circi Carceribus dato signo emissi, &*

A ex uno latere decurrentes, ad ultimam Metam in fine Spinæ positam, versus eam Circi partem, quæ in semicyclum desinebat cursitabant; ad quam peruenientes, circum ipsam flectebantur; reuersique ex aliâ Circi parte, versus bisseporum ostiorum situm reuocabantur: sicque in orbem circum easdem Metas decurrentes, Spinâ Circi in medio posita, ne ex unâ in alteram curriculi partem transilirent, prohibebantur. Hæc Panuinij opinio optimis authoribus fulcita, nummis, marmoribus, & postremo ipsis Circorum adhuc restantibus ruderibus (vt videbimus) asserta, Bulengero de eadem Circensium ludorum materiâ tractanti, ita non satisfecit, vt Metam vltimam vnicè inferuire cogitauerit, & primam quæ ad Carceres spectabat, superuacuo, & ad simplicem ornatum Circi erectam, opinatus fuerit: sic enim tradit cap. XXV. *Ceterum equi Carceribus emissi cum uno tantum ex latere decurrerent, ad ultimam Metam, versus eam Circi partem, quæ in semicirculum desinebat, ferebantur, ubi Metam septeno spatium circumflectebant; mox alio Circi latere ad Carceres, & primam Metam pro Carceribus positam recurrebant, vt is victor renuntiaretur, qui ante alios septimum spatium confecisset.* Rursus cap. XXIX. *In Graciâ fortè plures Metæ fuere, Romæ unam septeno circuitu flectendam demonstrabo: id quod dum se perfecisse frustra credit, paullo post concludit, Quorsum igitur Metæ primæ? ad ornatum Circi.* Inter authores quibus suam tueri se posse cogitationem putauit Bulengerus, primus & præcipuus Homerus contra ipsum apertè retorquetur; apud quem Iliad. lib. XXIII. vers. 365. primò cursus equorum à Nauibus in campum, mox regressus ad mare vers. 573. antequam vltimum hoc spatium Diomedii victoriam adiudicaret, describitur. Virgilius pariter lib. V. vers. 124. Metam *procul in pelago constituit*, sed vnde circumflectere cursus; itaut in ipso portu terminus ad victoriam consequendam, non verò (iuxta Bulengerum) vt coronâ iam meritâ potirentur, constitutus appareat. Statius, etsi celsitudine loquendi plerumque obscurior, non tamen obscure recursum ab vltimis Metis ad primas significat Thebaid. lib. VI. vers. 469. vbi ait,

iam puluere quarto

Campum ineunt:

B inire namque campum, est liberis spatijs excurrere, non autem minutâ rotatione, circa eandem Metam currum agitare: præsertim quia vetus Scholiastes, id quod Statius suprâ vers. 455. de circumflexione Metæ dixerat per hæc verba, *Obliquant, tenduntque vias,* dimidiato circulo hoc peractum fuisse exponit, vt recursus postulat; non certè per integrum circulum, imò per septem integros orbes, continuato gyro. S. G. donius in Panegyr. de Laud. Narb. non nisi ex Panuinij sententiâ interpretari potest, ijs verbis

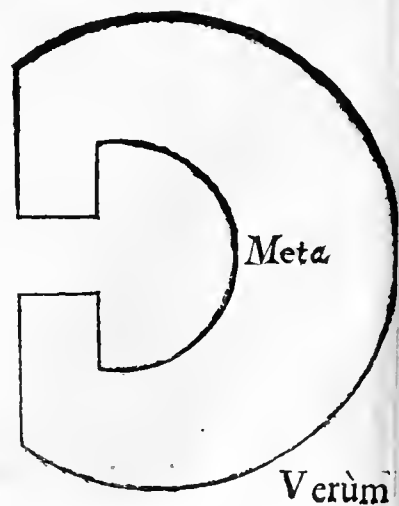
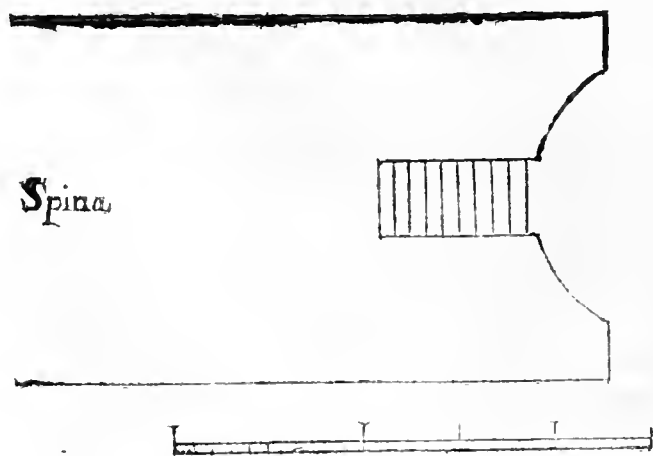
Vt Metæ ulterior remisit omnes;

remisit nempe versus aliam Metam citeriorem, non circa se retinuit: hocque euidentius fit, ex ijs quæ infrâ subdit,

Iam sexto reditu perexplicato,

hoc

hoc est, *reditu* ad primas, proximasque Carceribus Metas. Cæteri siue Poëtæ, siue prosaici scriptores, quos properanter pro se Bulengerus adducit, propriâ ac perspicuâ dicendi vi vim sibi illatam repellunt; & solum Libanium Declamat. VII. ei obijciemus, in tantâ copiâ neglectum, cæteris forsan omnibus clariorem: in ludicrâ enim quam diximus equi circensis Parasito insidente circa, aram, quam Metam putauerat flexione, equus morem suum sequutus, non ibi septenam rotationem expleuit, sed *inenarrabili impetu eâdem viâ remeavit*. Redundantis igitur operæ esse videtur, vltiùs in hoc morari; mirumque fit, ipsum omni probabilitate destitutum, rem nouam, atque, vt tandem liberiùs dicam, absurdissimam promouisse. Quandoquidem omnes ij variorum Cæsarum, nummi à Panuinio selecti pag. 12. 32. 50. & 62. sexdecim simul numero, & præterea alij duo Augusti, & Caracallæ apud Oiselim Tab. XCVII. num. 2. & 5., Spinam vsque ad Metas exporrectam, vel breuissimo interuallo, vix singularis equi capace, distinctam, similiter ostendunt. Concordant egregiè marmora ab eodem Panuinio allata pag. 14. lit. D. pag. 18. lit. G. pag. 41. lit. L. 2., aliudque Fulginij existens, sub eâdem lit. L. 1. ac nostrum ex Museo Barberino expositum, quod examussim angustiam semitæ inter Spinam & Metas, qualem in Circo ad Viam Appiam, videmus, expressam habet. Rudera tandem ipsa Circorum, Bulengerianam vertiginem condemnant; in nostro enim, quem non omnino tempus absumpsit, primæ Metæ ab initio Spinæ vix XII. pedibus distant, quantum nempe ad cellulam illam sub Metis latitantem adeundam, vel ad Spinam ascendendam satis esse videbatur: & spatium non maius relictum fuit ad vltimas Metas, vt ichnographia Panuinij pag. 56. lit. Q. patefacit; nosque effosione faciâ, & Spinâ repertâ, (quia à Panuinij tempore terra ibi IV. pedibus excreuerat) certiores nuper redditi fuimus, simulque arcolæ formam inter Metam & Spinam, Metæ vltra latitudinem Spinæ projectionem, scalæque per quam ad Spinam ascensus aperiebatur vestigia, exactâ dimentione deprehendimus; de quibus omnibus, aliam hanc peculiarem & distinctam delineationem subijcimus, Scalâ XXV. Pedum Romanorum suppositâ. Et quidem ipsa vtriusque Metæ adhucque permanentis forma, inepta fuit quæ circum ambiretur: non enim rotunda erat, sed angulosa, & notabili circuli segmento deficiens, vt hîc vides.



Verum

A. Verùm relictis ijs quæ oculis prædiscere potuimus; libet modò coniecturis agere, & an nostræ præponderent, ad æquum lectorem prouocare,

Et primò, quisnam facilè credat, dimidiam Circi partem, hoc est integrum læuum latus, otiosam prorsus remansisse, si nullus indè recursus haberi debuit? Deinde, si Consulum sedem ex Sidonio supra Carceres Bulengerus statuit cap. XIV., bene equidem egit cum suis Consulibus, totâ Circi longitudine à puluerulento spectaculo, & proinde omnem eorum visum effugiente, semotis. Idem dixerim de reliquâ spectatorum multitudine, præter eos qui circa vltimas Metas versabantur, & de ipsis Magistratibus, quibus cap. XXXII. locum ad Metas Murcias (easdem cum primis prope Carceres iuxta ipsum cap. XXV.) fuisse, refert; quin etiam de Imperatore, cuius Podium, magnitudine & sublimitate præcipuum, ad primas Metas constitisse, in sæpe dicto Gallieni Circo videmus.

C. Item, si *viçtor auriga proximè primam Metam curru desiliens in Spinam Circi insiliebat, & gradibus quibusdam in locum premijs dicatum conscendebat ut premium acciperet*: (verba sunt Bulengerij cap. XXV., sed à Panuinio, cuius nomen perpetuò reticet, suffurata lib. I. cap. XIV. pag. 34.) parùm sanè æqui æstimatores & iudices ij fuissent, qui incertis sibi victoribus longinqui præmia contulissent.

Plura adhuc ponderanda remanerent; sed iam nimis multa aduersùs infirmiore, & ex se labantem sententiam dixisse fortè censebimur.

D. Allusit proculdubio ad hanc læuorsum in Circensibus inflexionem Virgilius in ludicro certamine nauali lib. V. vbi postquam his versibus Metam constituit;

*Est procul in pelago saxum, spumantia contra
Littora, quod tumidis submersum tunditur olim
Fluctibus, hyberni condunt ubi sydera Cori,
Tranquillo silet immotaque attollitur unda
Campus, & apricis statio gratissima mergis.
Hic viridem Aeneas frondenti ex ilice Metam
Constituit signum nautis pater, unde reuert
Scirent, & longos ubi circumflectere cursus.*

circumflexionem adlæuam fieri debuisse, ostendit paullò infrà, adiectâ Giæ ad Menœtem naus rectorem oratione,

*Quò tantum mihi dexter abis? huc dirige cursum,
Littus ama, & læuas stringat sine palmula cautes.*

F. Seruius vti rem tritam ibi adnotare omisit; sed postea vbi Poëta casum Sergesti commemorat,

*Namque furens animi, dum proram ad saxa suburget
Interior, spatioque subit Sergestus iniquo,
Infelix saxi in procurrentibus hæsit.*

G. interior, idest sinisterior, explicauit: prout rursus in eandem sententiam ad hos Virgilij versus lib. XI.

*Orsilochum fugiens, magnumque agitata per orbem
Eludit, gyro interior, sequiturque sequentem.*

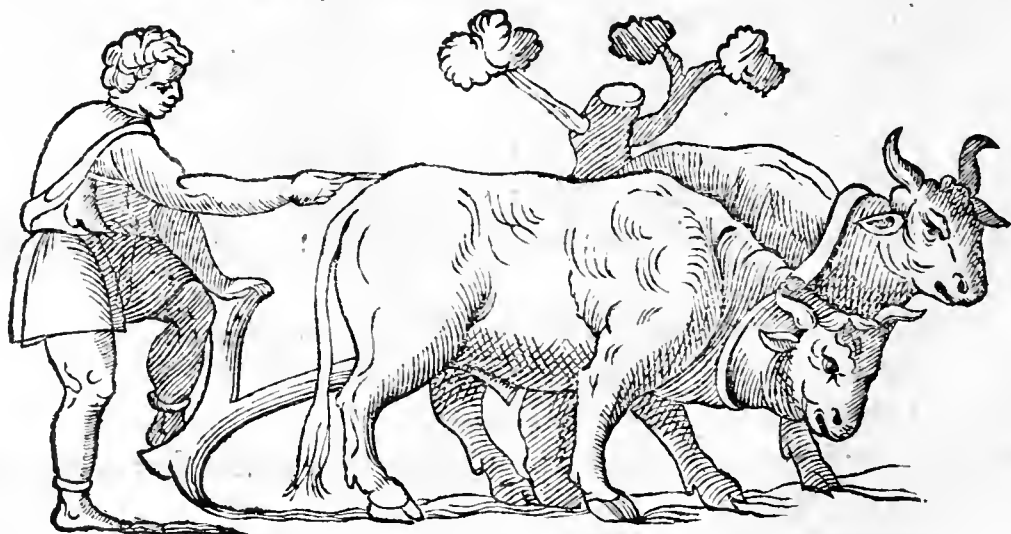
hæc adnotat, [*interior*] *sinisterior*, quod malè intellectum Turnebo Aduers. lib. XIV. cap. IV. Seruij, & quidem indignè, reprehendendi, in causâ fuit.

Maritimam aliam decursionem Amorum monstruosis piscibus insidentium, tridentibus loco Metarum infixis, atque ad sinistram pariter currum flectentium, repræsentari videmus in marmore quod in impluuiio Matthæiorum asseruatur, eodè petitâ ratione.

Ex hoc eodè principio, illa etiam aratri circumductio, quæ in vrbe auspiciatò condendâ fieri solita erat, de quâ Varro lib. IV. Ling. Latin. & Plutarchus in vitâ Romuli loquuntur, ad læuam tendebat. *Oppida* (sic Varro ait, ex quò Plutarchus sua transtulit) *condebant in Latio Etrusco ritu multa, idest, iunctis bobus Tauro & Vaccâ interire, aratro circumagebant sulcum, terram ubi exscalpserrant, fossam vocabant, & introrsum iactum murum*: nam quia aratrum ad sinistram partem terram euersam egerebat, & dexterâ fossam relinquebat; ideo necesse erat in læuam semper aratorem circumagi, ne contrâ agendo, fossa ponè murum consisteret, vt cogitanti obuium fit, & Seruius ex Catonis de Origin. authoritate ita expressiùs docet ad lib. V. *Æneid. vers. 753. Condituri Ciuitatem, Taurum in dexteram, Vaccam intrinsecus* (quis ampliùs dubitet læuam hìc intelligi?) *iungebant; & cincti ritu Sabino, idest idga parte caput velati, parte succincti, tenebant stiuam incuruam, vt gleba omnes intrinsecus caderent. Et ita sulco ducto loca murorum designabant &c.* Quod autem hìc pro comperto assumimus de egestionem terræ in sinistram partem, & sulco dextrorsum relicto, id ex figurâ aratri è veteribus monumentis desumptâ patèrè: tam enim in nummo Commodi, quem excepi-mus ex Choulìo de Relig. Veter. Roman. pag. 180. quàm in marmore sequenti descripto per Lucam Pætum post suum librum de Mensur. & Ponder., regula illa super quâ arator



premens stiuam designat moenia sulco,



læuo lateri stiuæ infigitur; & proinde ex eadem parte inclinato è vomere introrsum, siue sinistrorsum (quod idem est ex Seruio allato) terra attolitur.

Ratio-

Rationem verò huius ritus primùm vidi apud Ioannem Laurentium Lydum Philadelphiensem, nuper Latio donatum ab eruditiss. amico Iosepho de Iulijs, & iam iam è Manuscripto apud ipsum, mutilo quamvis, publicam lucem inspicere. *Αὐρὺν* : ratio, inquam, hæc est, *μετὰ δὲ τὴν ἐπὶ τῇ ἀναρχεῦσαι τῆς πόλεως τελευτῇ, ζεύξας τῶν ἐργῶν μετὰ δαμάλεως, περιήλθε τὸ τεῖχος, τὸν μὲν ἀρῶνα ἐπὶ τὴν τῶ πεδίον πλῆρην ζεύξας, τὴν δὲ θηλείαν ἐπὶ τὸ τῆς πόλεως μέγρος. ὥς ἐ ἴδεν μὲν ἀρῶνας τοῖς ἔξω γίνεσθαι φοβεροῦς, τοῖς δὲ θηλείας τοῖς ἐνδὸν ἡνίμους.* *Post caremoniam in designatione Urbis, iungens Taurum cum Vaccâ, circumdescripsit murum, masculum quidem ad agri laevis annectens, fœminam verò ad Urbis partem: quasi masculi exteris esse deberent terribiles, fœmina verò incolis fœunda.*

Exemplum foundationis huius æternæ Urbis relatum per Tacitum mirè hoc quod diximus comprobatur atque illustratur: locus is est lib. XII. Annal. *Igitur in Foro Boario ubi æreum Tauri simulachrum aspicimus, quia id genus animalium aratro subditur, sulcus designandi Oppidi cœptus, ut magnam Herculis Aram complecteretur: inde certis spatijs interiecti lapides per ima montis Palatini ad Aram Consi, mox ad Curias Veteres, tum ad Sacellum Larium Forumque Romanum.* Certum enim est ex successivâ recensitione primò Bouis ærei (quem ex Æginâ captum refert Plinius lib. XXXIV. cap. II.) siue Fori Boarij, quod ad Septentriones; Aræ Consi, quæ ad Metas Circi delituit, ad Occasum; Curiarum Veterum, quas opus est Meridiem & Cœlium respexisse; Sacelli Larium, quod in summâ Viâ Sacrà ad Orientem, rursusque Fori Romani, quod itidem ab eodem septentrionali latere quo Boarium; progressionem ad sinistram sub Palatino indicatam iri. Ita propemodum colligitur ex hac Sardæ gemmæ apud me sculpturâ; in



quâ, aratrum in lævam partem, sinistroque pede pressum, Vacca demissâ ceruice finitrosius, Taurus elatâ fronte superbus exteriùs, iugo adacti, arator galeatus & ense accinctus, ipsum Romulum Urbem condentem, eleganter non minùs, quàm euidenter exprimere credimus. Cùm itaque insitus fermè sit animantibus hic motus, ut nuper ostendimus, haud mirum est, caremonias Etruscorum hanc

legem in qualibet rituali circuitione, naturæ similem, induxisse.

In eâ autem conuersione, quâ adorantes totum corpus circumagebant, aliud obtinuisse viri docti statuerunt, scilicet

ut dextrum vertantur in orbem,

ex Valerio Flacco lib. VIII. Argon. Facit locus Plauti in Curcul. Act. I. Sc. I.

vbi, Phædromo dicenti,

quò me ævertam nescio,

lepidè Palinurus respondet,

Si Deos salutas, dextrororsum censeo;

& Plutarchus in Camil. *hæc loquutus, cum, ut est moris Romani, se ad dextram circumageret.* Hoc tamen in læuam fecisse Galli religiosius credunt, ut ait Plinius lib. XXII. cap. II. sed id leuiter attigisse suffecerit, vti extra nostram fegetem.

Tot itaque constanti ritu ad læuam circuitiones, eleuant meo quidem iudicio obseruationem illam Turnebi Aduersar. lib. V. cap. VIII. iterumque lib. XII. cap. ult. quam ex eo repetierunt Kirchmannus, & Salmasius, ac nuperrimè Barthius in Thebaid. Stat. lib. VI. vers. 215. *in sinistrum orbem, quòd infausta & luctuum res:* Sat enim ostendimus, nedum in infaustis, sed in auspiciatissimis cæremoniis, hoc idem ipsum, veluti ex communi lege lustrationum, seruatum fuisse. Et quatenus id ex ipso Statio deduci videtur, dum, ut *luctus aboleatur*, mox *dextro gyro* equites suos redire fingit: agnoscimus ibi aliquam ex *ineptis adiectionibus*, de quibus hunc Statij librum haud temerè culpat eximius censor Iulius Scaliger, & *ultra loquentiam* Papinianam, ut cum Barthio in proœmio eiusdem libri loquar; cum nihil tale in Homeri, Q. Smyrnæi, aut Virgilij funebribus ludis habeatur; ratioque potissima funesti, tanquam ad læuam, circuitus, ex nostris obseruatis, manifestè repugnet. Vnde etiam *ἐν παρσένῳ* Cl. Viri Ludouici de la Cerda traditionem supplebimus, qui ad lib. V. Virg. vers. 170. in solâ Circensi de cursione, morem hunc obtinuisse decernit.

Nec inanis est obseruatio, circuitionem istam, siue lustrationem in aperto fieri, quia Romani, ut ait Plutarchus in Quæst. Rer. Rom. V. *τὰς καθαγµὸς ἑταρκῶς πάντας ἐν ὑπαίθρῳ ποιεῖν*, *expiationes planè omnes sub dio peragunt.*

Duplicia fuisse etiam Suouetaurilia colligitur, maiora siquidem, & minora. De primis loquitur lapis Vrsinus LVSTRVM· MISSVM· SVOVETAVRI· LIBVS· MAIORIBVS· indubiè referenda ad ea quæ maioribus hostijs, hoc est ijs, quæ iam adoleuerant, & perfectæ erant ætatis, non verò quæ maioribus animalibus, etiamsi lactentes essent, procurari solebant; ut reprehensio Scaligero sentit, & ex Tullio distinguit Gutherius de Vet. Iur. Pontif. lib. IV. cap. VIII. aduerteratque etiam Briffonius de Formulis lib. I. fol. 13. & ante istos, in Rullianos Petri Rami Commentarios Turnebus adnotauerat. Posteriora, sic dicta, tanquam integris quidem ac benè masculis, sed tenellis tamen & lactentibus victimis, Porcello, Agno & Vitulo reddita, habemus ex Catone, qui & illorum formulam concipit loco iam allato, sequentibus verbis; *Mars Pater te precor quasque, visisies volens propitius mihi, domo, familiaque nostræ, quouis re ergo, agrum, terram, fundumque meum Solitaurilia circumagi iussi, ut tu morbos visos inuisosque, viduertatem, vastitudinemque, calamitates, intemperantiasque prohibeassis, defendas, auerruncesque; utique tu fruges, frumenta, vineta, virgultaque gradire, beneque euenire sinas, pastores, pecuaque salua seruassis, diuisque bonam salutem, valitudinemque mihi, domui, familiaque nostræ.* Harumcè rerum

ergo

ergo fundi, terræ, agrique mei lustrandi, lustrique faciendi ergo, sicuti dixi, mactæ hisce Solitaurilibus lætentibus esto. Item cultro facito struem, & fertum uti adsiet. Inde obmoueto, ubi Porcum immolabis, Agnum, Vitulumque sic oportet, eiusque rei ergo mactæ hisce Solitaurilibus immolandis esto, nominare vetat Martem, neque Agnum, Vitulumque; si minùs in omnes litabis, sic verba concipito, Mars Pater, si quid tibi in illiscè Solitaurilibus lætentibus, neque satisfactum est, his Solitaurilibus piaculo; si uno, duobusue dubitaueris, sic verba concipito, Mars Pater, quòd tibi illuc Porco neque satisfactum est, te hoc Porco piaculo. Meminit etiam eorum Festus in verb. Opima. ibi, pro primis spolijs Bouem; pro secundis, Solitaurilibus; pro tertijs, Agno publicè sacra fieri debere: mox capita legis adducit his verbis, cuius auspicio classe procinctâ opima spolia capiuntur Ioui feretrio darier oporteat, & Bouem cedito: qui capit æris cc. secunda spolia in Martis aram in campo Solitaurilia vtra voluerit cedito: tertia spolia Iano Quirino Agnum marem cedito, centum qui cæperit ex ære dato huic adis: per quæ explicatur locus Plutarchi in Marcello, qui aliàs, nec de Ioue Feretrio, nec de Iano Quirino, aut de qualitate hostiarum, quicquam explicat, sed summatim rem ita perstringit; Spolia hæc opima peculiari appellatione dicuntur: non desunt, qui Pompilium Numam in Commentarijs mentionem primorum, secundorum, tertiorumque opimorum spoliiorum fecisse perhibeant; & iussisse, prima Ioui, altera Marti, tertia Quirino sacra esse; referentibus, prima asses ccc. secunda cc. tertia c. asses premium statuisse. Legem tamen hanc de quâ Plutarchus dubiè scribit, veteribus, & obsoletis verbis conceptam, ex Vrsino ita profulit Lipsius,

Quous auspicio classe procinctâ opima spolia capiuntur, Ioui Fedetrio Bouem cedito. Quei cepet, æris ccc. darier oporteto.

Secunda spolia in du Martis asam, en do campo Suonetaurilia vtra volet cedito. Quei cepet, æris cc. darier oporteto.

Tertia spolia Iano Quirino Acnon marem cedito. Quei cepet æris c. darier oporteto. Quous auspicio capta, Dis piacolom dato.

Ordinem in mactandis victimis eundem esse qualem in Columna obseruamus, dictus Catonis locus confirmat, ubi Porcum immolabis, Agnum, Vitulumque sic oportet; hâc enim ferie perpetuò se sequuntur, & hîc, & in Arcu Constantini; nec non in basi descriptâ per Gruterum pag. CXVI. 4. ac in marmore relato per Choulum fol. CCXLI. Quamuis enim in alio Ædium Sanctacruciorum, inuerso ordine, Taurus prope aram, mox Aries, dein Verres sequatur. Hoc tamen marmor (admirandi fanè operis, vt reliqua eiusdem cauædij) nîl mirum, quòd à nostris obseruatis in aliquibus discordet: quia sacrum fit à Pontifice minori, & proinde coronato, adstante exercitus Duce; tibia ac lyra à foeminis pulsatur, nullus adest Popa qui victimas mactet, nec Sacerdotum, aut Liticinum, ac Tubicinum chorus qui pompam ducat; ita vt præparationem quandam potiùs, quàm Solitaurilia ritè instructa exhibere, dicendum sit.

Sic etiam ordo ille mactandarum victimarum apud Virgilium lib. V. Æneid. cedit quinas de more bidentes,

Totque sues, totidem nigrantes terga iuuenkos.

ad hæc Suouetaurilia non pertinet, (quidquid Turnebo Aduers. lib. XIV. cap. IV. placuerit) sacrificium enim ibi fercle demonstratur, neque numero, neque victimarum qualitate, aut colore, cum hoc nostro congruens.

Et certè non deest ratio pro hac quam cernimus victimarum ordinatione. Varro etenim lib. II. cap. IV. de Re Rust. *Ab Suillo pecore immolandi initium primum sumptum*, disertè tradit; quin imò, & ipsam immolationis vocem græcâ deriuatione à *Sue* etymon duxisse. *Sus* græcè dicitur *ὄς*, olim *ὄβης*, ab illo verbo dictus, quod dicitur *ὀβειν*, quod est immolare. Idem Poëtico argumento prosequitur Ouidius Metamorph. lib. XV.

prima putatur

Hostia Sus meruisse mori, quia semina pando

Euertit rostro, spemque interceperit anni,

vbi infra, aliarum etiam huius sacrificij victimarum mactandarum, prout quæque nobis vtilior est, seriem gradatim exponere videtur.

Quid meruistis Oves, placidum pecus, inque tuendos

Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar?

Mollia quæ nobis, vestra velamina, lanas

Præbetis, vitæque magis quam morse iuuatis?

Quid meruere Boes, animal sine fraude doloque,

Innocuum, simplex, natum tolerare labores?

Immemor est demum, nec frugum munere dignus,

Qui potuit, carui dempto modo pondere aratri,

Ruricolam mactare suum, qui trita labore

Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,

Tot dederat messes, percussit colla securi;

quæ erga animal humano generi maximè proficuum, & ruralis operis socium, commiseratio, Domitiani innocuum adhuc à cædibus animum ita mouit, vt edicto, eiusdem immolationem vetare proposuerit, testante Suetonio in eius Vitâ cap. IX. *Inter initia, usque adeò ab omni cæde abhorrebat, vt absente adhuc patre, recordatus Virgilij versum, Impia quam cæsis gens est epulata iuuenkis, edicere destinauerit, ne Boes immolarentur.* Nec putemus exaggerationem & inuidiam quandam Ouidij verbis inesse, quasi Boes aratorios descripserit eos, qui Tauri, & agriculturæ expertes immolabantur. Minimè enim compertum est Romanos non nisi Tauros ex bubulo pecore in sacris adhibuisse, cum Græcos expressè Boes operarios quandoque assumpsisse constet ex Pausaniâ lib. IX. *Apollini præterea Polio Tauros olim immolabant Thebani; & aliquando, cum instaret iam sollemnitas, & hora sacrificij urgeret; hi qui missi fuerant ad Taurum non redierunt; atque ita qui forte aderat ex curru alterum Bouem Deo immolant: & ab eo tempore Boes qui faciendis operibus sunt destinati, putant esse sacrificandos.* Simile quid à Lindijs factitatum, immolato cum execrationibus Boue aratorio, origine rei relatâ, tradit Philostratus in Imag. lib. II. cap. XXIV. *Theodamas.*

Marti

Marti etiam fieri solita tam maiora quàm minora apud Romanos, ex præcatis autoritatibus liquet; & ex alio Liuij loco lib. VIII. vbi Decij patris deuotione recensitâ, hæc adiicit, *Telo super quod stans Consul precatus est, hostem potiri fas non est; si potiat, Marti Suouetaurilibus piaculum fieri.* Distinguit tamen Cruterus in notis ad inscriptionem iam dictam Fulv. Ursini fol. CXXIII. in hisce vltimis inuocari Martem Sylvanum; id, vt puto, ex Turnebo mutatus in Aduers. lib. XV. cap. XIV.: quod profectò aduersatur ipsius Catonis loquendi formulæ, qui suprâ cap. LXXXIII. vbi de eo sensit, clarè in inuocatione *Marti Sylvano in sylua*, vota nuncupanda edisserit: hic verò non Martis Sylvani, sed *Martis Patris*, quater constantissimè meminit. Non veretur quidem Gutherius de Iur. Man. lib. I. cap. IV. ipsum *Martem Patrem vltorem*, armis spolijsque inclytum, vti eum nummi representant, quos cumulat Choulius fol. 171. ad dictam inscriptionem Fratrum Arualium *Sylvanum* appellare, eumque credere, *cuius agrorum tutela fuit & pecorum*: liceat tamen auctoritatem, cæteroqui apud me magnam, Iurisconsulti & Critici exactissimi, non sequi: inque eo potissimum, quod locum Plauti in Trucul. Act. III. Sc. I.

fuit adepol Mars meo iratus patri,

Nam Oues illius haud longè absunt à Lupis,

ad suam sententiam detorquet; qui sanè non Martem rusticum protectorem Ouium, sed Martem Quirinum Luporum tutelarem ac patronum, exprimere videtur. Constat enim hoc animal esse in tutelâ Martis, vt ait Seruius ad lib. I. Æneid. quapropter *Martius* à Virgilio lib. IX. vers. 566. & *Martialis* ab Horatio lib. I. Carm. Od. XVII. vers. 9. Lupus appellatur. Iocum autem in secundo Plauti versu, vt à doctissimo Mureto refertur Var. Lect. lib. IX. cap. XV. hic explicare non erit superfluum: intelligit siquidem alludi ad *Oues*, idest ad XX. mnas, quas Strabax ad emendas Oues à patre acceperat, & ad *Lupas*, meretrices nempe, à quibus Oves, siue pecunia pessumdanda, non longè aberant.

Dixi, apud Romanos; quia Græci licet easdem victimas vnâ mactasse consueuerint, vt ex Homero Odys. XI. vers. 130. iam probauimus; non tamen Marti, quòd sciam, eos vnquam Solitaurilibus litasse legitur; & ibi Vltiles iubetur à Tiresiâ Neptuno Regi Sacrum facere: prout Æsculapium in Titane Sicyoniæ monte, *Tauro, Agno, & Sue*, cultum memorat Pausanias in Corinthiacis. Quin etiam suam Trittyan, quam Solitaurilibus æquiparauimus, varijs victimis Græci ipsi instruxerunt; ita enim ait Eustathius ad dictum Odysseæ locum, Ἰστέω δὲ ὅτι ἡ ἰοιαύτη θυσία ξιπύα λέγεται ὡς αὐτοῖς παλαφοῖς, ἐν ξιπύᾳ ἔλεγον τὴν ἐκ ξιῶν ζώων θυσίαν, οἷς δύο μῆλων καὶ βοὸς, ὡς ἐπὶ χαρμῷ, ἢ βοὸς καὶ ἀγρὸς & περβάτῃς, ἢ κάπρῃς καὶ κριῖ καὶ ταύρῃς, Sciendum quòd tale sacrificium Trittya dicitur antiquis, qui Trittyā vocabant ex tribus animalibus sacrum, sicut duarum Ouium & vnius Bouis, vt Epicharmus; aut Bouis Capra Ovis; aut Veris Arietis Tauro: pariterque Etymologicum Magnum, post relatum Callimachi de Ariete Tauro & Verre sententiam, subdit Ἰστέω δὲ τὴν ἐκ βοῶν ἀγῶν βοῶν ἀρσένων, πάντων ξιπῶν, Istrus autem ex Bobus Capris & Suibus masculis,

trien-

triennibus omnibus.

In hoc quoque Græcæ à Romanâ superstitione discordauit, licet Plutarchus in Marcell. dicat, *Romanos quàm maximè Græcorum ceremonias imitari solitos*; quòd nostris, lustrale semper hoc sacrificium, Martique propriè dicatum extitit; illis, alijs quoque Dijs factum, siue ad grates exsoluendas, vt apud Homerum Neptuno, & si libet addere etiam apud Theocritum, qui modicâ diuersitate, Priapo, si voti compos fiat, tres victimas vouet Epig. IV.

Ῥέξω δὲ δαμάλαν, λάσπῃ τεύχον, ἄρνα τὸν ἴχλω
Σακίταν,

sacrificabo enim Iuuenecam, hirsutum Hircum, (& hinc forsan Dionysio erroris iam dicti causa) Agnum quem habeo stabularium : siue ad vinculum fœderis, & iuramenti, vt apud Plutarchum in Pyrrho, *Pax facta* [cum Lysimacho] & conuentum est in vnum locum, vt hostijs cæsis fœdus sanciretur, Porco, Tauro, & Ariete adductis; & Demostenem in Orat. Aduers. Aristocr. Deinde non vulgare aliquod iuramentum dare cogitur, (qui nempe de cæde agit) sed quale nemo in ullâ re aliâ iurat, extans super frustra Porci, Arietis, & Tauri *ὥς ὅτι τῶν τομίων καὶ πορὸς καὶ κείῃ καὶ τεύχεῃ*; quo casu, veteri religione sancitum fuit, ne tali victimâ homines vescerentur, teste Pausaniâ in Eliac. Prior. lib. V. : siue denique in heroicum cultum, vt ex Diodoro lib. IV. *Menæcius Aëtioris F. Herculi amicus, Tauro, Sue, & Ariete tanquam Heroi immolatis, heroicis ei cultus, quotannis in Opuntiorum Ciuitate obeundos, instituit*: quod idem sacrificij genus apud Pausaniam in Corinth. lib. II. in Tritane Sicyoniæ monte Æsculapio tributum legimus, *Postea Alexanor Machaone Æsculapij filio genitus, in Sicyoniam profectus, in Titane Æsculapij Fanum erexit, & infra; At Coronidis quod extat ligneum simulacrum, nullâ est in ædis parte constitutum; verùm vbi Deo ipsi Tauro Agno & Sue fecerunt, Coronidem ipsam in Minervæ transportant, ibique eam colunt*. Heroico enim cultu vtrumque sacrificium olim primoque inceptum, & post tributos etiam Herculi & Æsculapio diuinos honores, ex introductâ consuetudine retentum.

Lustratio verò exercitus apud Macedones, si eam scire desideras, ita describitur à Liuiio initio libri XL. *Fortè lustrandi exercitus venit tempus; cuius sollemne est tale. Caput mediæ Canis præcisæ, & prior pars ad dexteram cum extis, posterior ad leuam viæ ponitur. Inter hanc diuisam hostiam copię armatæ traducuntur &c. mos erat, lustrationis sacro peractò, exercitum decurrere, & diuisas bifariam duas acies concurrere, ad simulacrum pugne: affini quâdam superstitione cum hâc, cuius testis est idem Pausanias lib. III. Corinthiac. Caterùm quod Methanis sum maximè admiratus, id ipsum quoque scribam. Ventus Africus cùm in germinantes ibi vites ex sinu Saronico incidit, gemmas earum abortâ siccitate corrumpit. Flante itaque vento hoc, gallum gallinaceum, alas habentem omninò candidas, duo viri in contrarium nitentes discerpunt: ad eum verò locum cùm redeunt, vnde excurrerant, partes illas defossas terrâ obruunt: atque hoc quidem aduersùs Africum excogitarunt.* Q. item Curtius lib. X. cap. IX. num. 12. eandem Macedonici exercitus lustrationem

tionem refert; ad quem locum Io: Freinshemius commentator, mensē & diē sollemnem indicat, hoc est VIII. mensis Xanthici, quem Aprili ferme respondere putant.

Aras coronari solitas, frequentissimè reperitur, præsertim apud Poëtas: Sic Valerius Flaccus lib. III.

*Et summas frondentibus intulit Aris,
libavitque dapes.*

Propertius lib. III. Elog. IX.

Indè coronatas ubi thure piaueris Aras,

Horatius III. Carm. Od. II.

Ara castis

Vincta verbenis,

& Virgilius III. Georg. pendentia propriè hæc ab Aris fecta describens,

nexis ornata torquibus ara.

Ex nostratibus autem irridendo commemorat Tertullianus de Coron. Milit: ipsa denique fores, ipsa Ara & hostia, ipsi ministri & Sacerdotes eorum coronantur; & ita propemodum Aræ omnes huius Columnæ, (si primam septimæ paginæ excipias) XII. numero, suâ fronde circumquaque adornantur. In primâ autem, quæ coronâ nudata reperitur, coronæ defectus (cùm ipsa cespititia appareat, & ita statui potuerit per ea quæ cap. IV. attulimus) ex superimposito gramineo, viuoque, vt Poëtæ vocant, cespite suppleri valuit, vt de simili sacrificio adnotauit Seruius ad illud Virgilij Æneid. XII. *Et Dijs communibus Aras gramineas*, per hæc verba, *Romani enim moris fuit cespitem Aræ superimponere, & ita sacrificare; Gramineas autem, ideo quia & de bello res agitur, & Marti sacrificatur, cui gramen est consecratum, quod secundum Plin. in Natur. Hist. ex humano cruore procreatur.* Vnde etiam perpetuus Virgilij imitator Silius lib. IV.

Gramineas vndis statuit socialibus Aras.

Quamuis autem Sacerdotes ipsos, omnesque ad sacrificium adstantes coronatos videamus vbique in marmoribus, & suprâ allatus Tertulliani locus confirmet, itaut veluti mirum & inusitatum quoddam, *sine tibijs & coronis in Paro Charitibus immolari*, relatâ rei origine, tradiderit Apollodorus Bibliot. lib. III, nusquam in hoc marmore Traianus, vel Camillus illi ministrans, coronam gerunt, vt bene in hoc veteres typos correxerunt, constatque ex sacrificio M. Aurelij adstante pariter Camilio, quod in marmore Capitolino visitur ad latus dexterum impluij vnde scabellum accipiunt, & ex alio nuptiali in Templo D. Laurentij extra muros, recensitis in Admir. Rom. Antiq. Vestig. fol. XXXV. & LXXII. An quia ille, maximo Pontificatu insignitus, lustrali & καθάρτικῃ fronde minimè vt cæteri indigebat; (prout etiam in sacrificio Septimij Seueri latere dextro Arcus Argentariorum obseruatur) hic, innocenti adhuc ætate, itidem puritatem præferebat; neque alter ex dignitate, ex impollutis adhuc moribus alter, metuebant illud Sapphonis relatum ab Athen. lib. XV.

ἀσφαμένους δ' ἀποσφένοντα [μάκαρι]

eos [immortales] auersantur coronam qui non habent.

An quia lauream vti supplicem induere Imperatorem, tanquam Dijs, ex subditorum adulatione, parem, moxque Diuum futurum, minimè vt cæteros sacrificulos decebat, *erant enim supplices coronarij apud ueteres*, vt ait Tertullianus d. lib. de Cor. Milit. pluribusque probat Paschalius de Coron. lib. IV. cap. XII.

Diuerfum quid ex Suetonio in Vitâ Galbæ cap. XVIII. colligi videtur; illum scilicet Imperatorem simulque Pontificem Maximum coronatum sacrificasse, vt hæc verba idem Paschal. lib. IV. cap. XIII. intellexit, *Observatum est Kal. Ianuarijs sacrificanti coronam de capite excidisse, auspicianti pullos euolasse*. Sed ne nostris monumentis Suetonij autoritas aduersetur; ipsius verba non ad Galbam, sed alium sacrificij, & auspicij pro eo capti administrum, referenda erunt. Tam enim minori Sacerdoti in sacrificio pro Galbâ perpetrato, quàm ei qui in auspicium adhibetur (& quidem alium veluti socium adhiberi probat Cicero de Nat. Deor. lib. I. cap. XVII.) sinistrum omen factum, infortunium Galbæ portendere poterat: præfertim cùm sequentia per Suetonium enarrata ostenta, ex facto quamuis alterius, Galbam ipsum minarentur, *Aleptionis die neque milites allocuturo castrensem sellam de more positam pro tribunali, oblitis ministris, & in Senatu curulem peruersè collocatam*.

Et postquam in Camilli mentionem incidimus: videatur an is esse deberet patrimus & matrimus (id quod expositores nostri non tetigerunt) Et fanè patrimus & matrimus esse debuisse, fati apud authores probari credo; nam licet Festus de solo Flaminis Dialis Camillo meminerit, dum dixit *Flaminius Camillus*, *puer dicebatur ingenuus patrimus & matrimus*, qui *Flamini Diali ad sacrificia præministrabat*, antiqui enim ministros Camillos dicebant: tamen quòd quicumque pueri Flaminum ministri patrem & matrem superstitem habere deberent, tradit Gyraldus de Dijs Gent. Syntag. XVII. fol. 500. desumpsitque profectò ex Dionysio lib. II. qui genericè loqui videtur; vt etiam loquitur Festus, dum *Flaminicas* indistinctè *ricâ seu palliolo* vt ait, *quod conficiunt virgines ingenue, ciues, patrimæ ac matrimæ*: & ita pariter absolutè definit Iacobus Gutherius de Vet. Iur. Pontif. lib. II. cap. XIII. fol. 222. Faustum enim, & boni ominis erat, pueros eiusmodi cæteris etiam sacris assistere, vt in Liuiio lib. XXXVII. legimus, *procurandarum quarundam religionum causâ, decem ingenuos, decem uirgines, patrimos omnes matrimosque ad id sacrificium adhibitos*: quod & Iulius Obsequens de Prodig. cap. LV. in eandem sententiam, verbisque parùm diuersis narrat; atque aliam expiationem subiungit cap. C. *Ex Silyllinis in Insulâ Cimoliâ* (Cimolus, ex Cycladibus vna apud Strabonem lib. X.) *sacrificatum per XXX. ingenuos patrimos & matrimos, totidemque uirgines*. Quin & Græci ipsi in suis sacris hanc prærogatiuam agnouerunt, cùm Daphnophorijs vnoquoque anno in Apollinis honorem celebrari solitis, *puer patrimus & matrimus* præsideret, ex Proclo apud Photium Cod. CCXXXIX. & in simili expiatione apud Macrob. Saturn. lib. I. cap. VI. *pueris ingenuis itemque libertinis, sed & uirginibus, patrimis matrimisque pronunciantibus carmen*; vt etiam in Ludis Megalensibus Cic. in Orat. de Harusp. Respon. nos admonet,

An si

An si Ludius consistit, aut Tibicen repente conticuit, aut puer ille patrimus & matrimus si terram, (mallem acerram, quam semper à nostris Camillis gestari videmus) aut tensam, aut lorum amisit, aut si Aedilis verbo, aut simpulo aberravit, ludi non sunt rite facti? itemque in ludis sæcularibus Zosimus lib. II. ubi eorum pompam fusè recenset, *Die tertio in Apollinis Aede Palatinâ, ter novem illustres pueri cum totidem virginibus, omnes utrinque florentes, hoc est qui ambos parentes superstites habent, hymnos & pæanes grecâ romanâque linguâ canunt, id quod istis Catulli verbis in Carmine Sæculari, seu Epigr. XXXII. continetur,*

Dianæ sumus in fide,

Puella & pueri integri :

vt intellexisse Turnebum video lib. XIV. Aduers. cap. VIII. Hisce etiam carmen indictum reperio in depulsione publicæ imminentis calamitatis, vt ex hâc Vlpij Syllani sententiâ apud Vopiscum in Aurelian. *Agite igitur Pontifices, quâ puri, quâ mundi, quâ sancti, quâ vestitu animisq̃ue sacris commodi, Templum ascendite, subsellia laureata constituite, veteranis manibus libros euoluite, fata Reipublicæ, quæ sunt æterna, perquirite, patrimis matrimisq̃ue pueris carmen indite; nos sumptum sacris, nos apparatus sacrificij, nos agris ambarualia indicemus.* Isti quoque assumpti fuerunt in dedicatione Templi Augusti per Caligulam, de quâ ita Dio lib. LIX. *Deinde Caius habitu triumphali Templum Augusti dedicavit, nobilissimis pueris patrimis quorum uterq̃ue parens superstes esset, cum talibus etiam virginibus hymnum canentibus :* pariterq̃ue in restitutione Capitolij per Vitellianos milites pridem incensi apud Tacitum Histor. lib. IV. *dein Virgines Vestales (quæ & ipsæ non nisi patrimæ ac matrimæ capiebantur ex Gellio lib. I. cap. XII. Noct. Attic.) cum pueris puellisq̃ue patrimis matrimisq̃ue, aquâ riuis & fontibus amnisq̃ue haustâ perluere :* & in alio lustrali sacro Fratrum Arualium de quo Gruterus fol. cxxi. PVERIS. PATRIMIS. ET. MA. : prout è contra ad augendam rei infamiam, ille qui sacris perinde ac profanis omnibus abutebatur Heliogabalus, benè ominatos hosce pro victimis selegit, ita dicente Lampridio, *cedit & humanas hostias, lectis ad hoc pueris nobilibus & decoris per omnem Italiam patrimis ac matrimis.* Isti denique ad nuptiarum sollempnia adhibebantur ex hoc Festi fragmento lib. XVI. *Patrimi & matrimi pueri pretextati tres nubentem deducunt, vnus qui facem præfert ex spinâ albâ, quia noctu nubebant, duo qui tenent nubentem :* quos eosdem felicissimos Seruium appellasse constat ad lib. IV. Æneid. vers. 167. sequentibus verbis [*fulsere ignes*] Varro dicit, *aquâ & igne mariti uxores accipiebant: unde & hodie & faces prælucent, & aqua petita per felicissimum puerum, vel aliquam puellam de puro fonte, interest nuptijs, de quâ nubentibus solebant pedes lauari.*

Non agnouit certè lætissimorum horum puerorum dignitatem Oiselius, dum Camillum in Victimarium conuertit ad nummum VIII. Tab. CXI. sui Thesauri, vbi rursus auctarium adijcit, Popam in Tibicinem assumens. Id tantum ibi rectè adnotat, atque ex Ouidio ac nummis probat, victimas indifferenter vel securi, vel malleo percuti solitas: quod ex Columnâ quoque com-

probatur, & quidem in eodem Suouetaurilis sacrificij genere; nam primum & secundum num. 80. & 187. securi, tertium num. 265. malleo perficiuntur. Nec profectò licenter, sed à Græcis more deriuato: ita namque de duobus iuuentis à Iasone Apollini Embasio in expeditionis Argonauticæ limine matetatis, Apollonius lib. I. vers. 425. factum fuisse indicat;

τὼ δ' ἐπὶ βυσίν

Ζωσάσθην Ἀλκαῖος ὑπέρβριος Ἡρακλῆς τε.

Ἦτοι ὁ μὲν ῥοπάλῳ μέσσον κάρη ἀμφὶ μέτωπα

Πλῆξεν, ὁ δ' ἀνδρόσφι αὖτις πεσὼν ἐνερείσατο γαῖῃ;

Ἀλκαῖος δ' ἐτέρωιο κατὰ πλατὺν αὐχένα κόψας

Χαλκείῳ πελέκει, κρατερὸς δέκερσε τένοντας.

illi autem ad iuuentos

Accincti sunt Ancæus magnanimus Herculesque;

Videlicet hic quidem clauâ medium caput secundum frontem

Percussit, qui repentinus ibi collapsus affixus est terræ;

Ancæus verò alterius latam cervicem feriens

Aerēâ bipenni, validos discidit tendines.

pluribusque comprobatur Euerardus Feithius, author fanè inter paucos doctus & ingeniosus Antiq. Homer. lib. I. cap. X.

Est pariter notatu dignum, è tribus Solitauriliorum victimis, Taurum & Verrem suas gerere fascias, seu fersa ex frondibus, Arietem verò semper incoronatum procedere: (tollas enim per me licet à nouis typis fertum secundi sacrificij fol. XXXII. quod, prout alia multa, falsò irrepsit) utque aliquam, non sub dogmaticâ assertionem, (id quod in alijs non ferimus) sed scepticâ hæsitacione causam demus; ea esse potest, vel quia tanquam prima & antiquior victima, & à quâ aræ suam denominationem mutuata fuerunt, (ut voluit Isidorus Origin. lib. I. cap. I.) præ cæteris, absque tenijs, seu lustralibus herbis appareret; imò ipse ad lustrationem peragendam valuerit, ut olim circumlato in murorum Tanagrae ambitu Ariete, Mercurium pestem depulisse Græci fabulati sunt; qui propterea & ibi, & in Carnasio saltu Mercurio κριοφόρῳ templum & signum erexerunt, ut refert Pausanias in Messen. de signo, & de templo in Bæotic. Vel etiam quia id prærogatiuæ affecutus esse poterat, uti supremo ex vanis illis numinibus, atque hominum diuumque patri Ioui, facer; quapropter in nummo C. TREBONII apud Goltzium fol. CLXXXII. hinc Iuppiter, indè ara atque Aries, in alio Hadriani apud Choulum pag. XLVIII., idem Iuppiter Arieti insidens; in alio eiusdem Cæsaris apud Occonem pag. CCXXXIX. Aries cum capite Iouis supra dorsum cernitur. Non enim Aries ideo Ioui gratus, ut qui amatorijs ipsius furtis inferuierit, prout Cycnus & Taurus; sed vel tanquam symbolum imperantis & principalis naturæ; cum apud vetustiores Græcos τὸ κρεῖεν imperare, & κρεῖον Herōa seu Principem significet, ut in Artemidoro lib. II. cap. XII. atque in Etymologetico, & Suidâ obseruare licet; ex Homero certè desumptum Odyss. I. vers. II.

Ἀλλήνους κρείον πάντων ἀριδείκετα λαῶν ,

Alcinoe Imperator omnium præstantissime populorum ,

imò ex sacris veteris testamenti paginis , vt probat Magius III. Miscellan. cap. I. vnde in alio nummo Domitiani Cæsaris Iuuentutis Principis , Aries effigiatur : vel tanquam ipsius Diuinitatis velamen , id enim *Amoun* apud Ægyptios significat, teste Plutarcho, & Iamblichō . Vt proinde mirer deriuationem illam Ammonis, à nomine pastoris qui templum Ioui dedicauit, vt vult Pausanias lib. IV. vel ab arenâ ἄμμω græcè vocatâ (siue ea Seruij, aut Nigidij, siue Festi sit in verbo *Hummo*) aduersus politi & limati iudicij authorem , ex popularium traditione loquentem , ac alium penitiorē Ægyptiorum philosophiâ instructissimum, inualuisse : cū etiam suo Ægyptio nomine *Anmus* ab Origene indigenâ appellatus fuerit lib. V. contra Cels. Verba Plutarchi sub initio libri de Iside & Osir. sunt hæc , porro cū plerique existiment , peculiare apud Ægyptios nomen Iouis esse *Amoun* , quod nos producto vocabulo *Ammon* dicimus, *Manethos Sebennita* cā voce, occultatum, & occultationem indicat significari . *Hecateus autem Abdera* hoc verbo inuicem vti Ægyptios ait , cū alter alterum vocat , esse enim vocem inuocatiuam : & cū principem Deorum eundem cum vniuerso putent , utpote obscurum & absconditum vocari ab alijs , & orari *Amoun* dicentibus vt prodas se , & conspiciendum præbeat, Iamblichus autem lib. de Myst. Ægypt. opifex, inquit, intellectus , qui & veritatis est dominus atque sapientia , quatenus in generationem progrediens occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem , *Amoun Ægyptia linguâ vocatur* ; hucque etiam fortasse respexit nummus Antinoi Herois apud eundem Choulum fol. CLXXVII. quem , vt Hadrianus Diuum ostenderet, HPOA vocatum, (quod idem in græcis nummis , ac Diuus) Arietis Symbolo affecit .

Cūque diuersimode Verres modò fascia , modò ferto herbarum vel frondium præcingatur , vti etiam alibi , nempe in Hortis Matthæijs, Taurum non infulâ vt hic ; sed ferto instructum obseruauimus ; capropter indifferens videtur vno vel altero modo victimas ornasse . Quòd verò id ornamentum genus *dorsuale* appellandum veniat, quòdque esset *sericeum* , *discolor* , *prætextatum* , & *purpuram in limbo habens* , vt adnotatur ad numerum 79. id forsan non satis probatur : nam locus ille Trebellij Pollionis in Gallieno , *Processerunt etiam atrinsecus centeni albi Boes cornibus auro iugatis , & dorsualibus sericeis discoloribus præfulgentes* , accipi potest de sacrificio peracto (vt paulò supra dixerat) nouâ specie pomparum . Adeò vt nomen hoc *dorsualis* , quod proprium & sollemne statuunt ad designandam fasciam , aut sacrificale fertum , Passeratius ad equinos seu bubulos sagulos reiecerit ; prout & Salmasius in Notis ad Capitol. in D. Ver. pag. CIV. Et quidem sagulo pænè pictor æquauit , dum triplò latius , quàm prout in Columnâ est insculptum , illud hic & alibi reddidit ; nos tamen ad debitam proportionem & simplicitatem , sublato omni phrygio opere , reducendum monemus ; non enim aliud magis peculiare ex antiquis habemus , nisi , victimas seu coronatas , seu vittatas fuisse , promiscuè vtrumque accipien-

do : ita enim Virgilius, *velatum auro, vittisq̃ue iuuenctum*, ex quo Ouid. lib. XV. *Metamorph.*

*Victima labe carens, & præstantissima formâ,
Sistitur ante aras, vittis præsignis & auro;*

Tertullianus vbi supra, *ipse aræ & hostiæ coronantur*; Plinius lib. XVI. cap. XIV. *Postea Deorum honori [coronas] sacrificantes sumpsere, victimis simul coronatis*; Lucianus de Sacrif. *Iam verò quum immolant coronatam pecudem, quæ multo ante sit ne ad sacra legitima explorarunt, ne quam ex his mactent quas vetat religio, ad aram adducunt*; & *σεμνὸς βῆς, vacca infulata, siue vittata*, vt Canterus vertit, vocata est apud Lycophronem in *Cassandrâ* vers. 327. quia ad victimam destinata erat. Imò, quòd vt in hostijs, ita quoque in Sacerdotibus & ministris, vittæ istæ ampliores, & nostris Diaconorum stolis per similes, coronarum vicem supplerent, obseruatur in Arcu Argentariorum in Foro Boario, & in tabulâ eius sinistrâ (quæ idem ferme ac dextra representat) relatâ per Choulum fol. CCXXXIII. nec secus in quattuor summis figuris lateris externi occidentalis, itemq̃ue in alio marmore in impluuiio celebratarum Aedium Matthæiorum ordine supremo lateris orientalis; atque in imagine I. AVRELII QVINTI sacrificantis, quam Dissertationi Secundæ Opusculi mei de Aq. & Aquæd. num. 198. inserui. Hoc tamen vittæ genus nîl commune habet cum alijs infulis aut lemniscis, coronis annecti solitis, quæque appendicis loco coronis ex frondibus accedebant, vt maioris dignitatis argumentò essent, iuxta explicationem Seruij ad lib. V. Aeneid. vers. 270. & de quibus loci Poëtarum per Paschaliū de Coron. lib. IV. cap. XIII. adducti intelligi debent: nusquam enim coronas simul & stolas (sic ad distinctionem vocare liceat) in marmoribus vidisse contigit; itaut de sua sententiâ id commentum fuisse Panuinium arbitrer, vbi in Schemate Trumphij, sacricolas ita dupliciter ornatos inducit. Vt mur igitur vel fasciâ, vel infulâ, vel taniâ, vel vittâ, latinis verè nominibus, relicto cui magis aridet *dorsuali*, quod iam mihi

olet stabulum merum.

Promiscuè item aspergillos vel ex frondibus, vel ex fetis adhibuisse, eodem tempore conspicitur, vt expressius patet in tertiâ lustratione numeri 263. vbi bini Sacerdotes compositi procedunt, prout in nostris supplicationibus mos inualuit, sinistrâque vas aquæ lustralis, prout dextrâ aspergillos tenent. Thallum rursus siue ex oleâ, siue ex lauro indistinctè vsurpatum crediderim; quamuis Seruius ad illud Virgilij lib. VI. Aeneid.

Spargens rore leui & ramo felicitis oliuæ,

commentetur ex Donati opinione, & quâdam de Augusti lauro narratiunculâ, *oliuam pro lauro esse positam; nam communiter laurus adhibebatur*. Quia etsi apud Ouidium lib. IV. Fastor. dicatur

Virgaq̃ue rorales laurea misit aquas,
atque lib. V.

Vda sit hinc laurus; lauro sparguntur ab vda,

A Porphyrius in antro Nympharum, & Theocritus Idil. XXIV.

Θάλλω δ' ὅτι γ' ἄρ' ἐν ἑσέμυθον ἀβλαβὲς ὕδωρ

Ramo virenti oliuæ coronatam inspergite puram aquam

adhuc oleam Virgilianam retinent; nec adeò Grammaticis deferendum est, vt suis frigidiusculis vt plurimùm animaduersionibus, Poëtam *nullis magis propriè usum, quàm sacris & sacrificialibus verbis*, (vt de eo Macrobius ait lib. III.

B Saturnal. Sermon. cap. I.) contraria dicere cogant. Imò ex ipsâ grammaticâ proprietate, thallum pro ramo oleagino, & antonomasticòs accipiemus: vnde apud Philostratum lib. VII. de Vit. Apollon. cap. XIV. Domitianus sacra factur-
us, θάλλον σέφανον ἔχων, quod vertitur communiter, *oliuæ gestans coronam*, in-
ducitur; & Suidas lib. XI. cap. III. θάλλον, ait dici κλάδον, idest ramum oliuæ.

In pristinae frugalitatis memoriam, patera num. 77. esto ex luto, non ex
C ære vt efformant. Vtque ea quæ luculenter ad rem congerit Rubenius Elector.
lib. II. cap. IV. breuitatis gratiâ prætermittamus; autoritate Appuleij, qui post
hæc tempora scripsit (ne vsum posteriorum aliud induxisse dubitetur) contenti
erimus, qui in Apolog. ait, *eadem paupertas etiam Populo Romano Imperium à*
primordio fundauit, præque eo in hodiernum, Dijs immortalibus simpulo, & catino
D *stetili sacrificat*; communi cum Atheniensibus simplicitate, apud quos mini-
stri sacrorum, (nimis fortè in hoc morosi) patellam, quòd non ex vrbani figli-
nis, sed longè adportata esset, ex antiquis moribus, & ex reip. etiam vtilitate
fregerunt: ita locum Athenæ lib. IV. pag. 137. egregiè interpretatur Palmerius:
in suis Exercit. pag. 497. Minus autem Interpretes nostros errasse putauerim,
si auream induxissent, qualem Virgilius Aeneid. lib. VII. ab Ilioneo Latino Re-
gi dono datam memorat,

Hoc pater Anchises auro libabat ad aras;

siue extero ritu, ita enim Macedones auro & argento libabant, vt probatur ex
Plutarcho in Vita L. Aemilij Paulli; siue Poëticâ imitatione Homerum vt in
pluribus alijs sequutus, qui xenium eiusmodi ab Alcinoò Vlyssi oblatum fin-
git Odyss. O. vers. 430.

Καὶ οἱ ἐγὼ τὸ δ' ἄλξω ἐμὸν περικλλὲς ὀπάσσω,

Χρύσεον, ὃ φ' ἐμέθεν μεμνήμευ, ἡμάτ' αὐτὰ

Σπένδῃ ἐν μέσῳ Διὶ τ' ἄλλοισιν τε θεοῖσιν,

Atque ego ei hoc poculum meum pulchrum præbebo

Aureum, vt mei memor, diebus omnibus

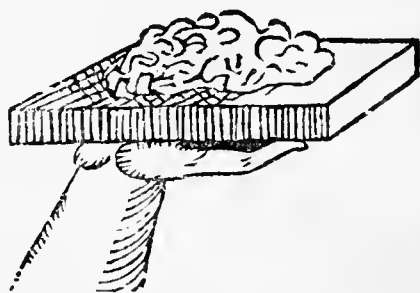
Libet domi suæ Ioniq̃ue, alijsq̃ue Dijs.

Pro æneâ igitur paterâ, dicamus cum Festo securim ipsam sequentis numeri
G 80. alijsq̃ue sacrificas, æneas fuisse, ac peculiari nomine *acieres* vocatas; (vnde
forfan vernaculum nomen *acetta* deriuari potuit) & ex eo metallo, licet ad se-
candum ineptiori, retentas, etiam post ferrum inuentum, solius vetustatis gra-
tiâ, iuxta ea quæ de antiquorum armis suprâ Cap. IV. adnotauimus: *atque in*
his maximè sacris, quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut denique exigere mor-
bis volebant, vt Macrobius percurrit lib. V. Saturn. cap. XIX., vbi exemplum

& ra-

& rationem affert, cur in magicis sacris & deuotionibus herbas maleficas ad Lunam æneis falcibus secare mos esset, ac demum Carminij veteris authoris in libro de Italiâ II. hæc verba adducit, *Prius itaque & Tuscos æneo vomere uti cum conderentur urbes solitos, in Tageticis eorum sacris inuenio; & in Sabinis ex ære cultros, quibus Sacerdotes tonderentur*, ut Flaminem Dialem tondi solitum, ait Seruius ad Virgil. lib. I. Aeneid. vers. 448. Notum id fuisse video eruditissimo Ciacono, qui sub num. 64., securim, quâ victima erat ferienda, æneam fuisse, dicit; in eo tamen lapsus fuit, quod securim Licoris, quadratæ & peculiaris formæ, pro eâ quam Popa ad sacrificia gestabat num. 79. incogitans accepit.

Pari, imò longè maiori luxu, aureum, siue ut minùs argenteum describunt canistrum num. 69. quod attentius inspiciendo, est enim visu facilè cum in imâ Columnâ iaceat, cretaceum quadrulum dijudicauimus cum molâ falsâ superimpositâ, huius propemodum figuræ. Nec insolens est hæc forma aut materies, cum specialiter in sacrificijs far in canistris & fictilibus quadrulis inferri solitum ex antiquo more vsque ad suum æuam testetur Dionysius dicto lib. II.: & notum alioqui est, *quadram*, pro instrumento super quo cibi vel apponuntur vel dissecantur, latinè fumi.



Eò demum excreuit sumptuositas hæc sacrificialis apud Neotericum, ut tab. XXIII. Columnæ Antoninianæ, aram illam plicatilem, (cui similem ex ære antiquo vidimus in Musæo Equitis Ioannis Francisci Gualdi Ariminensis) auream quoque, siue argenteam, nescio quo tradente, proponat; *colebantur enim religiones* (ut cum Liuius sic loquar lib. III.) *piè magis, quàm magnificè apud Romanos.*

Aries item & Verres nullo adstringuntur vinculo, sed soluti à Victimarijs adducuntur; à Victimarijs, inquam, pedibus, non genibus (ut eos infulsè ad num. 187. contra veteres tabulas, & veritatem ipsam pictor imaginatus est) iter emetientibus: & ita quidem adduci, non autem trahi debuisse, pluribus ostendit Briffonius de Formul. lib. I. fol. 14. Neque huic dicto aduersatur, Taurum plerumque loro reuinctum cerni; lorumque pariter habuisse Taurum illum, qui apud Suetonium cap. XVIII. *securis ictu consternatus, rupto vinculo, effedum Galbe inuasit, elatisque pedibus, totum cruore persudit*: nam sufficit quod spontè se ad aram sistat, & manibus non loro apprehensus ictum expectet; eo pacto, quo in dicto Arcu Argentariorum utroque latere interiori conspicitur; quamuis Choulius qui fol. CCXXXIII. marmor lateris læui, ut suprâ diximus, exhibuit, Taurum faciat capistratum, laxo tamen fune, quod in idem recideret. Ibi igitur, hinc Tauri loro tracti procedunt, indè iidem manibus tantum apprehensi, proprièque aris admoti,

Expectant manum

Ceruice pronâ.

Ex eodem Arcu animaduertendum est, tempore quo victima percutitur, fasciam quam

quàm in pompâ gestabat ei auferri, ne funere, ut puto, pollueretur. Et sic quoque vittis fertisque suis carentes victimæ iam mactatæ in Columnâ exhibentur num. 237. & 242. tangitque hanc rationem Appianus lib. I. Ε'μφυλ. ubi narrat, Merulam apice deposito venas sibi incidisse, quod Flaminem apicatum mori nefas fuerit; & Scytharum moribus id receptum tradit Herodotus lib. IV. cap. LX. Victima ipsa primoribus implicita pedibus sistitur, cuius à tergo stans immolator, amotâ in primis infulâ, pecudem ferit; eâque concidente, Deum inuocat cui illam mactat; deinde circumdat laqueum collo, tum iniecto baculo circumducit, hostiamque strangulat, non incenso igne, non votis nuncupatis, non sumptis libamentis; sed ubi pecudem strangulauit, eique pellem detraxit, ad coquendum se conuertit. Tales autem vittas, seu tænias, laneas potius, quàm sericeas, præ iam dictâ frugalitate fuisse, facilius mihi persuadeo; cum præsertim legam apud Ouidiû III. Fast.

Decidit ante sacros lanea vitta focos;

& Festus qui tænias græcam esse vocem dicit, laneum capitis ornamentum ex Verrio interpretetur, ut & infulas Sacerdotum & hostiarum, lanea vocat filamenta.

Infulas atque vittas indistinctè, nec propriè forsan accepimus; sed torrente authorum, qui vtramque vocem promiscuè assumunt, abripi passi sumus. Differentiam tamen à Seruio ad lib. V. vers. 269. & iterum ad VII. Æneid. vers. 341. & demum ad lib. X, vers. 470. primùm definitam, perquam libenter cum Paschalio de Coron. lib. IV. cap. XXII. agnoscimus; quin imò non vulgari, sed solido argumento comprobare accingimur, ex hisce duabus nempe




Virginum Vestalium imaginibus; in quibus, ea quæ caput præcingit, infula erit, illæ verò quæ fluitant, vittæ dicentur; infulas enim, simulque vittas ornamento Vestalibus fuisse, ostendit nobis Pru-

dentius lib. II. contra Symmach. à vers. 1085.

*Interea, dum tortæ vagos ligat infula crines,
Fatalesque adolet prunas innupta Sacerdos,
Fertur per medias, ut publica pompa, plateas,
Pilento infidens molli; sequæ ore retecto
Imputat attonitæ Virgo expectabilis Urbis.
Indè ad confessum caueat pudor almus, & expers
Sanguinis it pietas, hominum visura cruentos
Congressus, mortesque, & vulnera vendita pastu
Spectatura sacris oculis: sedet illa, verendis
Vittarum insignis phaleris, fruiturque lanistis.*

& breuissimè , Diuo Ambrosio memorantur *infule vittati capitis earundem* Virginum .

Ambo hæc cimelia , rarissima illa quidem , nec cara auro contrà , ex Museo Eminentissimi D. Cardinalis de Carpineo habuimus . Belliciae effigies ærea lamellæ insculpta magnitudini sui autographi omnino respondet ; inscriptio circa eam perspicua est **BELLICIAE MODESTE VIRGINI VESTALI**. Aliam onyche gemmâ expressam , indicato hoc eius magnitudinis modulo , in maius auximus , quò magis conspicua foret : vultus superextans , prout & literæ , (quas ita lego **NERATIA VIRGO VESTALIS**) candidissimi sunt coloris , cæterà fului ac pellucidi .  Elegantiâ ac nouitatem prioris , tantù fecerunt viri rei nummariæ periti , vt illam cuius rariori nummo Pertinacis , Pescennij , atquè adeò ipsius Othonis anteponendam putent , habitâ præsertim ratione viridis illius nitoris (vulgò patinam dicunt) quem ex antiquitate duxit . De arte quâ eusa est , dubitatur adhuc ; an scilicet obtusioribus scalpellis , pice subditâ , malleolo expressa sit ; an verò ab ectypo grauioribus malleis ex auersâ parte plumbeam massam impellentibus , eaque cauitates implente , formam assumpserit . Quidquid autem de hoc sit ; patet vetustissimi eam operis esse , si modò vera est obseruatio illorum , qui negant licuisse priuato alicui re publicâ vigente suam faciem nummo exprimere . Facilius enim certè vnus pluresuè nummi percuti potuissent ; ni mos iam dictus obstitisset : quod vtinam & hodie vigeret , in tantâ obscurorum & mechanicorum hominum licentiâ , qui sua numismata cum magnificè mendacibus titulis passim euulgant ; vt quorum nomina ijs ipsis quibus conuiuunt ignota sunt , posteris præposterâ gloriolâ fucum faciant . Ex ijs , inquam , non solum vittarum & infularum discrimen ad Seruij mentem patet ; vittasque ita ad infulas se habere , vtì lemniscos ad corollas , de quibus ita Festus , *lemnisci, idest fasciolarum colorum dependentes ex coronis* ; verùm etiam nonnulla alia de Virginum Vestalium cultu supplenda & emendanda iudicamus . Inter quæ primò deducimus , vsitatum & quotidianum Vestaliû cultum nullum admisisse velamenti vel suffibuli gestamen ; & propterea siquæ tecto capite Vestalium imagines ostenduntur , vt in gemmâ Rascaij per Iacobum Gutharium de Veteri Iur. Pont. descriptâ lib. I. cap. XXIX. pag. 127. illæ , Vestalem , penum Vestæ ingredientem describent , ex hâc lege in Sacratio Deæ Opeconsuæ scriptâ **HOC PRAETER VIRGINES VESTALES ET SACERDOTEM PVBLICOM INTROIRE NEFAS ESTO IS CVM INTROIERIT SVFFIBVLVM HABETO** ; vel generatim Vestalem sacrificantem ; in quo actu nihil in Vestalibus nouum aut peculiare , quia commune foeminis omnibus erat , in sacrificando caput obtegere , vt colligitur ex his verbis Varronis de Ling. Lat. lib. IV. *Rica , à ritu , quòd Romano ritu sacrificium foemina cum faciunt , capita velant* . Dubitat quoque Lipsius de Vest. & Vestal. cap. XII. an Vestales , crimen olim in ingressu attosum , & capillari arbori suspensum , postea crescere permiserint : quam quæstionem cimelia hæc nostra persoluunt ,

A soluunt, in quibus nulli quidem crines à tergo & in ceruices diffusi, (vt Lipsio ornatus statuæ quam in fine Syntagmatis adducit, vittarum ex infulâ dependentium, non item capillorum, apertè imposuit) sed verè coma attonsa, & astricta, ἀπὸ τῆς κομῆς, quod *cadere* est, sic dicta, conspicitur.

Monile tandem illud, quod collum statuæ à Lipsio descriptæ circumdat, & bullam quandam ante pectus sustinet, Virginis Vestalis Maximæ insigne præcipuum, nec cæteris commune, fuerit; inscriptio etenim statuæ subdita, COELIAE CONCORDIAE VIRGINI VESTALI MAXIMAE statuam conlocatam testatur. Nec prætereundum est, in Neratiâ, intimæ illius circa collum tunicæ vestigia, carbasinam fortasse vestem designare, de quâ Lipsius ex Dionysio & Valerio meminit.

Insignem modò, & Interpretibus nostris intactam, nescio an incognitam, differentiae rationem enucleare conabor, cur Traianus modò capite operto, modò aperto sacrificet, mutatâ etiam veste, quæ nunc ad pedes demissa, nunc ad genua reducta apparet; id quod distinguendo non difficulter assequemur. Nam quò ad habitum; cùm sacra facere posset tam vt Pontifex, quàm vt Imperator, vt patet ex Lamprid. in Seuero, *accepit prætextam etiam cùm sacra faceret, sed loco Pontificis Maximi, non Imperatoris*: sollemniora Solitauriliorum, habitu Pontificali & solemni, cætera, Imperatorio & quotidiano exequutus est. Quâ dicendi occasione oblatâ, subdam, eliminandam prorsus esse correctionem, veriùs corruptionem marmoris Arcus Constantini fol. XIX. inter Admir. Roman. Antiq., repositionis scilicet in chartâ; eius quod in anaglypho deest, capitis nempe ipsius Traiani in Sueouetaurili sacrificantis; nam postquàm id ausi fuerunt, debuissent saltem Imperatorem capite, prout hîc, velato nobis reddere, ne & imposturæ, & cæremoniarum simul ignorationis crimine, vno eodemque tempore notarentur. Ea igitur, vt mox dicebam, quæ Marti, vt uni ex duodecim Maioribus, Selectis, & Consentibus Dijs sacra fiebant, velato capite fieri par erat, ex præcepto Heleni Vatis, Æneam ita instruens apud Virgilium lib. III.

Purpureo velare comas adopertus amictu,

ubi subdit eam rationem,

Ne qua inter sacros ignes, in honore Deorum

Hostilis facies occurrat, & omnia turbet:

quæ verò Indigetibus, Semonibus, atque Heroibus, veluti Dijs medioxumis ac terrestribus, detecto capite peragi debebant, vt Plutarchus nos admonet in Quæst. Rer. Roman. num. XI. Vnde coniicere haud malè possumus, Traianum Herculi suo, cui præcipuè græco ritu, hoc est, aperto capite, sacrum primùm Romæ ab Euandro facta, refert Dionysius lib. I. & ex eo Brittonius, prout ex Cornelio Balbo, confirmat, tali pacto & ipsum immolasse. Videbar etiam me id egregiè probare posse ex nuper memorato Constantini Arcu, remque ipsam acu tetigisse, dum Traianum ibi conspicio, non Pontificali, sed priuatâ veste, & capite velato, Marti ac Dianæ (quæ numina inter duodecim celestia

lectia numerantur) operantem fol. XXIX. & XXX, Herculi verò intacto capite fol. XXXI. Attamen, & hîc non solùm, intolerando iam abusu, Traianum tegumento, imò & capite ipso carentem, vidimus, qualem hîc veritatis ama-



toribus proponimus; sed Leonis caput pro Vrso, & Herculem *lustratorem Orbis*, *purgatorem terrarum*, *gentium domitorem*, vt cum Appulcius in Apologiâ vocat, pro Vertumuo suppositum, relicto quidem in fistulâ pendente ruralis ipsius conditionis indicio,

Ne hoc tamen omnino malè cedat, (vt de puero nouercam pro cane, cui primò ictum direxerat, saxo inpetentem Plutarchus alicubi iocatur) transferamus prodigiosam hanc interpretationem sacrificij Herculei, ad veriore & dicam etiam, acceptiorem gratiâ nouitatis Vertumni cultum. Imprimis autem seriò admonendi sunt ij qui studio huiuscemodi dant operam; vt bonâ fide agant, nec marmora, vt alij superiori sæculo numismata, adulterent: fieri enim potest, vt posteri credant, id quod reuerà tempore ipsius scriptionis deficit, postea excidisse, hincque inexplicabiles oriantur trice, & cum ineruditis, qui facilè sibi imponi sinunt, controuersia. Scitè igitur nullâ omnino faciem noster Vertumnus effingitur, vt explicetur, illum in quamcumque libuerit verti solitum: vt enim ipsemet de se ait apud Propertium Eleg. II. lib. IV.

Opportuna mea est cunctis natura figuris,
An quamcumque voles verte, decorus ero.

seu vt Ouidius de eo dicit XIV. Metamorph.

formasque aptè fingetur in omnes.

Ideo etiam, pro collo rudem truncum repositum iudico, vt veteris eiusdem Vertumni cultus memoria renouaretur, de quo idem Propertius,

Stipes acernus eram, properanti falce dolatus,

Ante Numam gratâ pauper in Vrbe Deus.

Vrsi caput, pro quo Leoninum nobis suppositum fuit, nedum congruit, sed necessum est hîc restituere; quia si ea animalia tamquam Dijs gratiora immolabantur, quæ ob contraritatem, vt ait Seruius ad II. Georg. vers. 380. oberant eorum muneribus, vt Porca quæ obest frugibus, Cereri, & Caper qui obest vitibus, Libero; quod Ouidius venustissimè expresserat lib. I. Fastor.

Prima Ceres auide gauisa est sanguine Porcæ,

Vltia suas, meritâ cade nocentis, opes:

Nam sata vere nouo teneris lætencia succis

Eruta, setigera comperit ore Suis.

Sus dederat pœnas, exemplo territus huius,

Palmitè debueras abstinuisse caper;

Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,

Talia, non tacito verba dolore, dedit:

Rode Caper vitem, tamen hinc cum stabis ad aram,

In tua quod spargi cornua possit, erit.

Verba fides sequitur: noxâ tibi debitus hostis,

Spargitur affuso cornua Bacche mero.

qui etiam inferiùs lib. IV. simili de causâ apud Carseolanos ritum immolandi Vulpes in Cerealibus viguisse testatur;

Vtque luat pœnas, genus hoc Cerealibus ardet,

Quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.

Ita Vrsus vtî omniuorum animal, ac terrestribus frugibus, simulque arborum fœtibus, quos scandit, inferens vastitatem; gratissima Vertumno victima existit: Et vterius, si quid præ vetustate corrosum & informe in incerto foret, illud coniecturâ non leui coarguitur. Si enim venationes cum sacrificijs componamus; vt Aper folij XXV. Dianæ fol. XIX. appenditur; Leonis foli XXVII. animantium bellicosissimi exuium, Marti bellipotentem fol. XXX. Sic quoque Vrsus fol. XXVI. AGGRESSVS, DETERRITVS, STRATVS, Vertumno statuetur; vt & ipse fabulam agat, & Leo duplicem, indecoramque personam non inducat. Caprina rursus, prout videtur, pellis (diphtheram vocant) quâ & à sinistro humero pube tenus contegitur, quamque pomis refertam eadem manu sustentat; indumentum proprium exhibet eorum, qui in rustico opere morantur, vt ex veteribus Comicis colligitur; omnigenamque hanc fructuum copiam bene exprimunt Ouidij carmina, ipsius nomine (dissimulato tamen vetulæ vultu) ad Pomonam directâ:

quæ tibi poma coluntur,

Primus habet, letâque tenet tua munera dextrâ.

Ac postremò, coronæ ab agresti viro sibi impositæ præcipuus honor, non ex inanibus folijs, prout

Reddidit artificis manus, sed sine sensu,

at ex fructibus, ac pomis compactam credere potius licet, eo pacto, quo Propertius ab agricolis ex primis insertorum arborum productionibus oblatam, monstrat,

Insitor hic soluit pomosâ vota coronâ,

Quum prius, inuito stipite, mala tulit.

Iam tandem ad Traianum Herculi sacrificantem respicientes; quòd ipse Herculis cultui maximè deditus fuerit, abunde eruitur ex varijs inscriptionibus, ac numismatibus, quæ recensere, occasione oblatâ, operæ pretium duco: Et primò lectorem admonitum velim, inscriptionem illam per Neotericum relattam IV. in ordine VICTORIAE AVG. in quâ Hercules ipse Traianus vocatur, Grutero pag. CIII. 5. valde suspectam haberi; nobis etiam suspectiorem, quia Neoterius dicit eam extare in ruinis VVarhel, hoc est Vlpia Traianæ; Lazius verò multis parasangis hinc hinc procul repertam ait, nempe apud Sorni ruinas, prope Pontis vestigia, quæ à Vlpia octo dierum militari itinere distant, si Ortelio credimus. Et quia insuper ad labefactandam ipsius fidem, (si quam meretur inconcinnitas conceptionis) accedit enunciatio Gherardi Mercatoris, non vulgaris Geographi, qui in suâ Transilvania tabulâ fol. XCIX. aliud quid, fortasse vero proprius accedens, depromit; eos scilicet versiculos fuisse à militibus Romanis decantatos. Tutiora igitur monumenta, per quæ, Traianum, vel Herculem vocatum, vel eius numini addictum fuisse apparet, sunt hæc. In hortis Carpensibus sub stemmate Traiani Hercules clauam dexterâ, Leonis exuvias sinistrâ gerens, & sub ea inscriptio IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. FILIO. NERVAE. TRAIANO. AVG. GERMANICO. DACICO. PONT. MAX. TRIB. POT. VIII. IMP. III. COS. V. Grut. fol. CCXLVII. 1. vnde corrigemus in transitu errorem Boissardi qui Consulatum III. cum Trib. Pot. IX. inconuenientem, in hoc lapide legit pag. 80. lib. IV. suarum Antiquit. Romanar. DEO. HERCVLI. PRO. SALVTE. DIVI. TRAIANI. AVGVSTI. ET. MARCIANAE. SORORIS. AVG. COLONIA. DAC. SARMIZ. idem fol. XLVI. 1. Confertque ea, per quam apparet vniuersam Vlpiorum gentem fuisse sub Herculis tutelâ, HERCVLI. CONSERVATORI. DOMVS. VLPIORVM. SACRVM. M. VLPIVS. . . . VERECVNDVS. idem fol. XLV. 10. Hanc sub Auentino inuentam, in quâ Regione Victor priuatam Traiani collocat, optimâ coniecturâ Panuin. lib I. Comment. Reip. Rom. c. de Urbis Region. ipsius Traiani Domui conuenire putat. Inter numismata verò, quæ nostram sententiam promouent, occurrit illud apud Occonem, pag. CXCVI. TIIAT. B. cum lauru, arcu, & claua. Aliud cum effigie Traiani sub figurâ Herculis, cum pelle Leonis, & capite laureato TIIAT. B. fol. eodem.

Aliud

Aliud apud Æneam Vicum fol. VII. num. I. cum Hercule super basi, clauam dextrâ, exuias sinistrâ sustinente, eodem secundo consulatu; replicatum consulatu quarto fol. XIII. num. XXXVII. & inter ytrumque consulatum, interiectum aliud sub COS. III. apud Oisfel. in Thesaur. tab. XLIV. 4. cum globo amplius, siue pomo Hesperidum in sinistrâ manu. Aliud apud Occon. consulatu III. fol. CXCVII. cum capite Traiani laureato, pelle, & clauâ, auersâ S. C. clauâ Herculis (ni hoc sit illudmet, quod Vicus tab. XI. num. 36. non cum effigie Traiani, sed ipsius Herculis exhibet). Aliud fol. eodem cum clauâ Herculis. Aliud Imperatoris equitantis, & Leonis exuijs caput & corpus induti fol. CCXI. Alia duo successiue pag. eâdem cum hisce inscriptionibus, IMP. HERCVLES. CAES. AVG. P. M., & IMP. HERCVLES. ROMANVS. CAES. AVG. P. P.; quæ tamen se non vidisse fatetur, neque fuit, puto, est, eritque qui viderit; tanquam Commodi arrogantiam potius, quam ciuitatem Traiani redolentia. Aliud cum aquilâ stante coram Herculis clauâ fol. 217. Addatur aliud penès Angelon. in Traiano num. 22. cum clauâ super exuijs erectâ. Aliud apud Oisfelium tab. XXI. 3. cum Dianâ Luciferâ, (sic vocat ille, quam Erizz. Victoriâ pag. 329.) curru à Leone & Apro vectâ, dexterâ facem tenente, & præeunte Hercule clauam dextro humero gestante. Aliud tandem cum Hercule arcu armato, quod Occonem aliosque fugit, obseruauit in Museo Eminentissimi Cardinalis Petri Otthoboni.

En igitur rationem sacrificandi aperto capite, hoc est Herculi, vt ex prædictis credimus. Nec dissentit vel primitiarum & fructuum oblatio, vel Tauri mactatio vt in Columnâ. Nam ex fructibus sacrum Herculi fieri solitum apud Thebanos quâdam introductione recenset Pollux in Onomast. vbi Historia Herculis huius, Pomarij exinde dicti, habetur, Pineisque & fructibus sacra facientem caput aperisse videmus Bassianum, vt credo, Septimij Seueri filium, in figurâ superiori lateris læui dicti Arcus Argentariorum; aliumque ignotum, Consularem forsan virum (vt ex duabus aquilis legionarijs quæ consularem exercitum constituebant ad latera insculptis) me obseruasse memini in basi statuae quæ in Hortis Perettis ad Aggerem Seruij Tulli adseruatur. Ritus verò immolandi bouis, vsque ab Euandro profectus est, vt ex iam citato Dionysij loco lib. I. *Euander verò qui è matre Carmenta iam ante audiuerat, esse in fatis, vt Ioue & Alemenâ prognatus Hercules, immortalis ex mortali virtutis ergo fieret; mox ubi hunc ipsum esse didicit, occupare volens eam gratiam, primus omnium Herculem diuinis dignatus est honoribus, extructâque pæ nimio studio ac festinatione arâ extemporali, ad aram istam Herculi mactauit iuuenicum iniugem, oraculo prius cum eo communicato.*

Alia quoque peculiaris ratio considerari potest in sacro fol. LXIV. sub num. 242. quod propriè in ipso itineris progressu celebratum apparet, sacrificandi Herculi proficiscendi gratiâ, quodque *propter viam* appellatur secundum Festum, *Propter viam fit sacrificium, quod est proficiscendi gratiâ, Herculi, aut Sancto, qui scilicet idem est Deus*; vbi Paullus subdit, *Profecturi viam, Herculi, aut*

Sanco

Sancto sacrificabant; scilicet tanquam numini Viali, & , vt Græci vocant ἐνόδιω, qualis ex Homero Iliad. XXIV. vers. 334. & communiter ex alijs quoque veteribus Scriptoribus, Mercurius præcipuè agnoscitur. De hoc, vltra iam dictum Festi locum, ac vetus Palladæ epigramma in Antholog. lib. I. cap. XXXVIII. num. 9.

Τὸν Διὸς ἐν τριόδοισιν ἐθαύμασα χάλκεον υἱᾶ,

Τὸν πρὶν ἐν εὐχολαῖς, νῦν ὡξαρπτόμομον.

Iouis in triuijs admiratus sum æneum filium

Cui prius supplicabant, iam verò abiectum:

nouam coniecturam subministrat sequens lapis ante veteris Portæ Capenæ situm nuper sub Hortis Matthæis ad ipsam Viam Appiam effossus.



EPITYNCHANVS·M·AVRELI·CAES·LIB·ET· A CVBICVLO·FONTIBVS
ET·NYMPHIS·SANCTISSIMIS·IIVIVM SEX VOTO·RESTITVIT

In eo, occasione refectionis Triuij, Hercules cum Mercurio Viao (sic legimus cum Indice Scaligeriano inscriptionem Gruteri pag. LV. 5.) colendus in composito, *propterque viam* proponitur; simili associatione, ac in alio Epigrammate Leonidæ num. 4. eiusdem cap. XXXVIII. obseruamus,

Ἀμμες ὄρων φύλακες δι' οἱ θεοί, ὧν ὁ μὲν Ἑρμῆς,

Οἶον ὄρῃς μ'· ἔτ' ὁ δ' ἄτερος Ἑρακλῆς.

Nos terminorum custodes duo Dii, quorum hic quidem Mercurius

Vt vides me; hic autem alter Hercules.

Nec solum vt Dii Viales, sed vt Dii lucrij ambo concelebrari solebant; vt namque *Mercurius* apertis lucris & negotiationi præest, sic *Hercules* opertis lucris, siue thesauris, vt adnotant veteres Horatii Scholiastæ ad Sat. VI. lib. II.; & hinc apud Arnobium Adu. Gent. lib. IV. lucra promouere vterque dicitur; quin etiam iustiori cultu Hercules venerandus est auctore Cornuto (siue alio nomine vocandus sit) Persij Glossatore ad Sat. II. vers. XI. quia diuitiæ non sine virtutibus acquiruntur, vel quia Hercules labore proprio omnia adeptus est bona.

Animaduersione dignus in hac tabulâ est gestus Herculis sese coronantis, in alijs eius imaginibus à nobis obseruatus, nempè Dissert. II. de Aquis & Aquæd. ante num. 189., & præcipuè in celebri nummo maximæ magnitudinis Eminentissimi.

mentissimi D. mei de Carpineo IV. inter rariores à Iosepho Monterchio selectos pag. 17., in significationem coronæ quam ipsemet ex Oleastro sibi imposuit in ludis Olympicis à se primùm institutis, teste Pindaro in Olymp. Od. II. & III. & in Nem. Od. XI., ac Plutarcho in Thesei Vitâ: quam explicationem, vt à celebri Poëtâ Statio mutuatam hisce versibus Theb. lib. VI. vers. 5.

primus Pisea per arua

Hunc pius Alcides Pelopi certauit honorem,

Pulueremque ferâ crinem detorsit oliuâ,

& morem Herculeæ magnanimitatis referentem, non alienis suffragijs, sed se iudice meritos honores occupantis; vt de coronâ ex apio Macer, (siue quis is sit) de herbarum viribus scribens ita cecinit,

Ipse sibi talem primùm impussisse coronam

Dicitur Alcides;

quam, inquam, explicationem meritò præponendam duximus alteri, quæ ex dicentis potius acumine, quàm ex alicuius autoritate pendet; imò Dionysij verbis, quibus fulciri prætenditur, apertè contradicit; ait enim Dionysius, *Aborigenis & Arcades tam se, quàm Herculem coronasse*, vnde honorem coronæ extrinsecus Herculi collatum, non à se (vt nummus ostendit) assumptum, rectius deduci potuisset: repugnatque insuper Macrobij lib. III. cap. VI. Saturnal. traditio, ne *Herculis ad Aram Maximam* si nulachrum illud quis credat; nam ibi Hercules operto & velato capite conspiciebatur, *Custoditur* (ait Macrobius) *in eodem loco, vt omnes aperto capite sacra faciant; hoc fit ne quis in Aede Dei habitum eius imitetur, nam ibi operto ipse capite est.* Inter scribendum, oblatus est



sequens nummus maximæ itidem formæ ex eadem Gazâ Carpineâ, hanc Herculis coronationem mirificè illustrans; hinc enim sacrorum Ludorum Præses sedens ad latus Circi coronam offerre videtur; Hercules autem, (qui talis ex clauâ positâ, & ex Heracleotarum inscriptione apparet) in medio consistens, sinistrâ palmam tenet, dextrâ sibi coronam asserit.

Maximè etiam notabilis est noster Hercules, pro clauâ arundinem manu gestans, rarissimo quidem emblemate, quo cæteris numinibus aquarum præsidibus adiungitur; quia nempe ipse scientiâ reperendi, vniendi, & ducendi aquas præstitit, vt de eo ait Plutarchus initio Opusc. Quod expediat Philos. cum Princ. versari; cuius Herculis peritiæ memoriam Træzenij asseruabant, ex Pausaniâ in Corinth. lib. II. *Domum item Hippolyti vidisse me memini. Ante eam fons extat qui Hercules vocatur; repetit enim Træzeniorum opinione illum Hercules; itemque Pheneatæ in operosis illis barathris, & ingenti fossâ ad exsiccandum eorum agrum, de quibus ita idem author in Arcad. lib. VIII. sub Caryis situs est ager Pheneatarum. Factâ autem olim exundatione, euersum aiunt Pheneum antiquum, ita vt*

nostrâ

nostrâ etiam etate signa restent in montibus, quos superasse aqua fertur. A Caryis distat V. stadijs mons Orexis nomine, & alter item Sciathis: in utroque barathrum est, quod ex campo profluentem aquam excipit. Barathra hæc manu esse facta Pheneate perhibent; facta autem ab Hercule, cum Phenei apud Laonomen ageret, matrem Amphitryonis. Natum enim Alceo aiunt Amphitryonem ex Laonome Guneis muliere Pheneaticâ, non autem Pelopis Lysidicâ. Quod si verè Hercules ad Pheneatas commigravit, non abs re quis existimauerit, eum ab Eurysteo, ut Tirynthe fuit expulsus, non Thebas statim esse, sed Pheneum prius profectum. Per medium autem Pheneatarum campum Hercules fossam duxit, ut flueret in eâ Olbius fluuius, quem Arcadum nonnulli Aroanium nominant, non Olbium. Longitudo fossæ est L. stadiorum, profunditatis mensura XXX. pedum, sicubi nihil adhuc est collapsum. Verumenimvero non hæc fluuius iam delabitur, sed relicto quod Hercules fecit receptaculo, ad pristinum fluxum redijt. Ad hoc idem, sed ut Poëta fabulando, alludit profectò Apollonius Rhodius in Argon. lib. IV. vers. 1441.

Ἡλυθε δ' ἔν κ' αἰεὶν, ἄτε χθόνα πεζὸς ὁδῶν,

Δίψη καρχαλέη· παύσασθε δὲ τὸνδ' αὐτὰ χῶρον

Τῶνδε ἐξερῶν, τὸ μὲν ἔποθι μέλλεν ἰδέσθαι.

Ἦν δ' ἄρα τίς πέτρην Τριτωνίδος ἐνύθη λίμνης·

Τὴν οὖν ὀπιφρασθεὶς, ἥ κ' θεῶν αἰνεσίησι,

Λαῖξ ποδὶ τυψεν ἔνεργε· ὃ δ' ἀδρόον ἐβλυσεν ὕδωρ.

Venit verò & ille, [Hercules] tanquam per terram pedes iter faciens

Siti aridus, rucbat autem per hunc agrum

Aquam queritans, quam quidem nusquam licebat videre.

Quædam tamen petra Tritonida prope paludem,

Eam ille deprehendens, siue & Dei suasu,

Cum calce pedis pulsauit, infra ipsa dense erupit aqua.

Hincque forsan coniectare licet, meum hunc argenteum Caracallæ nummum,

de reperiitione noui Fontis Antoniniani, & Aquæ

Marcie ad Urbem reductione, de quâ suprâ Cap. IV.

pag. 104. & epigraphen exposuimus, non absurdè

intelligi posse: Hercules enim aquarum, ut vidi-

mus, ductor & repertor, hoc aquatili flore, lilio

nempe lutei coloris, cuius ingens

in vliginosis locis copia innascitur, tale factum signabit: Ex

hoc, lucem accipit alius nummus antecedenti anno cufus

apud Occonem pag. 376. ANTONINVS PIVS AVG.

BRIT. P. M. TR. P. XV. COS. III. PP. Hercules nudus stans,

dextrâ ramum, sinistrâ spolia Leonis cum clauâ; ramum enim

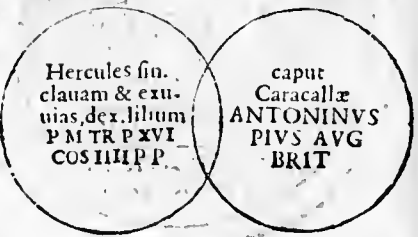
nummi Occonis nîl diuersum à flore huius nostri referre puto;

& indè tempus istius publici beneficij primò determinari, quod ex iam dictâ in-

scriptione incertum remanebat, hoc est sub Tribunicia Potestate XV., primo

post Impèrium à Caracalla absolutè & sinè socio adeptum (occiso scilicet Getâ

fratre)



fratre) anno ; renouatâ anno sequenti in hoc nostro nummo rei memoriâ . Si autem hæc vera sunt , nummus pariter Septimij Seueri argenteus apud eundem Occonem pag. 350. L. SEP. SEV. PERT. AVG. IMP. VIII. P. M. TR. P. VI. COS. II. P. P. *Hercules nudus stans , exuuijs Leonis indutus , sinistrâ clauam , dextrâ ramum* , ad Aquam ab eo Seuerianam seu Septimianam dictam , de quâ in III. Dissert. de Aquæduct. num. 379. aliqua attulimus , trahi poterit . Sed hæc omnia coniecturæ loco afferro , nec de ijs aliquid certi statuo .

Dicere etiam possumus , ne semper eidem Numini factum videatur , & quia res ipsa suadet , sacrificium ad transitum Istrî num. 261. Numini , seu Genio eiusdem fluminis peractum fuisse , ex religione tam apud Græcos , quàm apud Barbaros vigente : vt de Pamiso , Clitumno , Marsya , & Meandro , eruditè suo more percurrit Vossius de Orig. & Progr. Idolol. lib. II. cap. LXXIX. ; & Homerus Iliad. V. vers. 76. Hypsenorem memorat ,

ὅς ῥα Σκαμάνδρου

Ἀγνὴν ἐπέτυκτο .

qui Scamandri

Sacerdos factus erat .

vnde apud Virgil. VII. Æneid. Æneas Italiam salutaturus ,

frondenti tempora myrto

Implicat , & Geniumque loci , primamque Deorum

Tellurem , Nymphasque , & adhuc ignota precatur

Flumina .

& ex eo Silius lib. VI.

& Nymphas , Numenque precamur

Gurgitis ignoti .

inesse enim suos amnibus Genios , & minores etiam fontes sacros à Virgilio vocari Ecl. I. vers. 53. quia (vt ait ibi Seruius) omnibus aquis Nymphae sunt praesidentes , Traianus vt Pontifex Maximus ignorare minimè poterat ; Pliniusque in Paneg. num. CCLXI. admonuerat : In quo etiam occurrisset illi imitatio Luculli , qui , vt ait in eius Vitâ Plutarchus , *Euphrati Taurum immolauit , gratias ei pro transitu agens* ; siue Alexandri Magni , qui pariter , vt tradit Arrianus lib. I. huic eidem Istro sacrificauit , ὅτι ἔκ ἀπορροῆς αὐτοῦ ἐγένετο , quod se haud difficilem in transitu praeuisset , & rursus Hydaspî fluuiio , quem postea , vt & Acesinem , & Indum , in suæ nauigationis initio inuocauit , referente eodem Arriano lib. VI. propriè enim Taurum fluuiio veteres immolarunt , vt Homerus Alpheo & Xanto Tauris factum docet Iliad. lib. XI. vers. 727. & XXI. vers. 131. eo scilicet animali , cuius mugitum imitetur ; sic enim Acheloi ab Hercule subacti fabulam explicat Strabo lib. X. adnotatque Eustathius ad illud Iliad. φ. vers. 237.

μεμυκὼς ἥντε ταῦρος ,

taurinamque hinc frontem Poëtæ affinxerunt . Alexandri , inquam , quem virtute & militari gloriâ in Oriente emulatus , vnicè coluit , eidem vt Heroi parentando ; de utroque enim testem habeo Dionem lib. LXVIII. sub fine .

Hinc etiam forsan Olympiadis puerperium veneratus fuit, in nummo relato per Angelonium IV. pag. XXII., qui tamen alias exoticas affert interpretationes, longè à Traiani modestiâ, & *institutâ*, vt cum Eutropio loquar, *ciuitate* petitas; siue generis ab Alexandro ducti, siue diuinæ, prout ipse Alexander, originis. Deque congruenti offermento (vt Festus loquitur) pinearum & fructuum, sponforem accipe lapidem apud Gruterum pag. LXXV. 2., in quo (prout hîc) super arâ cum pineis & fructibus vinum infunditur, ac GENIO CONSERVATORI HORREORVM GALBIANORVM sacrificatur: quemadmodum & Taurus pro suâ Genio victimâ bis determinatur in aliâ inscriptione fol. CXVIII. GENIO IPSIVS TAVRVM, rursusque fragm. I. fol. CXIX. & fol. CXXII. 1., vtî & Lucillum in Euphratis transitu suprâ fecisse vidimus. Taurum tamen (vt hîc rursus moneam) integrum solidumque in sacrificijs exquirerem, non Tauram, qualem exsectis cornibus in nouis typis conspicio: non enim contentus pictor hanc victimam emasculasse num. 79. suisque *viribus* eneruasse, (non aliæ enim *vires* Tauri, vt eruditè explicat Sponius ad veterem inscriptionem quam affert pag. 38. sui iam laudati libelli de Ignot. Dijs) iterum supernè mutilat, præsidioque simul ac decore priuat.

Notabis quoque eandem victimam num. 242. *in vulnus cecidisse* ex disciplinâ victimariorum, *nam subitus capita iuguli effodiebantur*, vt ad librum IV. Papinij Statij vers. 463. iam pridem Scholiastæ animaduenterunt: retentâ insuper eâ distinctione, quam Feithius Antiquit. Homer. lib. I. cap. X. ex alijs nonnullis Scholiastis adiungit; hoc est, ideo iugulationem fieri versùs terram, quia Heroibus, vt diximus, non verò cælestibus numinibus ibi sacrificabatur. Non quidem ex Columnâ, verùm ex alio Traiani monumento, Arcu nempe Beneuentano, dum hæc scribimus, ope nob. Viri Ioannis Abb. Iordani hoc

Patriæ suæ decus promouentis, typis imprimendo, nouum mihi Tauro-
rum mactandorum genus, non securi vel malleo, sed cultro inter

cornua adacto, obseruatum, obiter hîc indicabo. Aliud *trunco*

seu *stipite tanquam malleo verberando*, ex Magorum disci-

plinâ profectum, edocet Strabo sub finem lib. XV.

ostenditque nummus Ludorum Sæcularium

Augusti editus à Choulîo pag. 250., ac

marmor apud Casalium de Vrbe

& Imp. Rom. par. III.

cap. I. pag. 367.

In vtroque tamen, nostram hanc interpretationem tam ipsos,
quàm cæteros omnes effugisse videmus; & hoc rite ad-

uersùs Salmasium pronunciasse. Casalium, cras-

sum illum stipitem ad Dendrophororum

insigne crassè admodum fuisse

pertractum.



CAP. VII.

Excerpta de re militari.



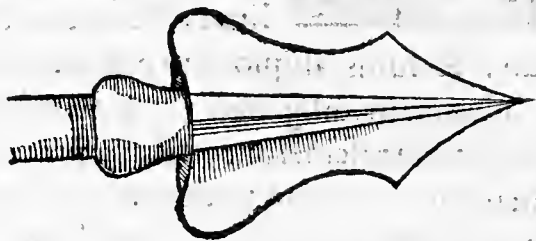
VPLEX quidem periculum me manere video in hâc tractatione, quam inter postremas seposui; nam etsi literatis viris fortè fortunà satisfecerim, quod me maximè sollicitum habet; non proinde tutus ero, quin nouus aliquis Hannibal me quasi Phormionem subsannet, in scholis & umbrâ de re militari differentem. Rideant porrò, dum ego intus mihi plau-

do; & lusus aliquorum patienter fero, qui me, quòd è pluribus stationibus Columnam diligenter (nec inutiliter vt credimus ex iam dictis) cum libro contulisse rescuerunt, nîl aliud quàm bullas in balteis obseruantem apud Trimalchionem suum traducunt; quamuis isto maledicto nobis leue vel nullum, penitùs probrum obiectari profitemur; imò laudem attribui: *nobis* (vt cum Grutero loquar) *qui veneranda antiquitatis producimus, minima iuxtà àc maxima, ne spreteis quidem rutis casis.* Verùm dum plaustris nostris utimur, asinos conductitios non curemus, & propositum iter continuantes, id quod restat defæcato animo dimetiamur.

Primò itaque aliquam inter militares gradus, ex vestitu, aut armorum paraturâ, distinctionem perquiramus. Vt autem ab Imperatore ipso incipiamus: Is, quoties armatus conspicitur, eundem àc Legati ornatum præsefert; hoc est (vt ex Traiani suprâ Cap. III. pag. 56. à nobis expositâ imagine patet) calceos habet paullò supra talum ligulis obstrictos, feminalia arcta vsque ad furas descendencia, nudatis tibijs, non autem caligâ vsque ad medium crus contactis, vt num. 30. contrâ quàm marmor se habeat adnotatur; nudam enim partem pro contactâ, & è contrâ habuit Neotericus. Vnde cùm adeò dicta feminalia membris apta videam, puto hanc indumenti illius partem esse, de quo D. Hieronymus loquitur ad Fabiol. de Vest. Sacerd. *solent militantes habere lineas quas camisias vocant, sic aptas membris suis, & adstrictas corporibus &c.* Tegit hanc camisiam (sic vocare liceat) duplex campestre; intimum ferè ad genu demissum, quod succinctorium ex D. Augustino de Ciu. Dei lib. XIV. cap. XVI. vocare etiam possumus; extimum, idemque segmentatum seu fimbriatum, nonnihil ex intimo conspicuum relinquens; & ita (vt mihi videtur) cinctum, vt supernè alius segmentorum ordo eodem ex panno decidat: ex quâdam enim prominentiâ, quæ non obscurè sub thorace conspicitur, cingulum aliquod, quamuis latens, suppositum iudicari potest; quod satis in hisce imaginibus,

quamuis ita paruis, expressum. Thorax coriaceus cum cingulo, & ab hoc ensis, seu parazonium à latere læuo dependens: tunica interior, seu thorax ille laneus sit, aut subarmale vocari debeat cum Ferrario de Re Vest. lib. III. par. II. cap. XVII. in brachijs ferè vsque ad cubitum apparens, fimbrijs item breuioribus superpositis, cubito & lacertis intectis: & postremò paludamentum fibulâ supra dexterum humerum confertum. In hac tamen vniformitate, color paludamenti Imperatorem à cæteris distinguebat; ad idque respexit Plinius Hist. lib. XXII. cap. II. cum *coccum Imperatorijs dicatum paludamentis* dixit, estque apud Scriptores obuium; nullibi tamen clariùs, simulque breuiùs ad rem nostram, quam apud Eutropium lib. IX. *Nam priùs, [ante Diocletianum] Imperij insigne in chlamyde purpureâ tantum erat, reliqua communia.*

Illud etiam obseruauimus, & nouum ac notabile duximus, Traianum num. 136. & iterum dum è Tribunali Sueuos (vt credimus) subsidio aduenientes excipit num. 141. sinistrâ manu hastile quoddam gerere, vtrinque cuspidem æqualem in hanc formam habens, & ad longitudinem V. pedum & semis, habitâ proportionem magnitudinis Traiani, rediens. Ita antiquitus pila fuisse vult Dionysius lib. V. expensus à Lipsio lib. III. Dial. IV. & nimiam auctoritate correctus, dum vbi ille dicit *ἐκ ἀτέρεσ τῶν ἀκρων*, ab utroque extremorum, hic reponit *ἐκ θατέρεσ ab altero*; quod procul dubio non protulisset, si pilum hoc, & alia monumenta vetustatis, vt dicemus, Dionysio adstipulari animaduertisset. Verè tamen subdit, quòd *ratio dissentit*; interrogatque, *cur duplex tam grandis ibi mucro? cui vsui, inò quomodo non impedimento sit?* Ob quæ, posterior à Dionysio, siue à Bello Sabino, de quo loquitur, ætas, potuit (vt videmus) pila immutare, reponendo istius secundi mucronis loco, imam cuspidem breuiorem & obtusiolem, quæ *σαυρωτήρ* Græcis vocatur, ad defigendam solummodo in terrâ hastam inseruientem; idque in militibus, relicta Imperatori hac vetusti moris imagine; vt & hodie, antiquata armorum genera à Ducibus, Optionibus, & alijs nuperæ militiæ, quos vocant, Officialibus, vsurpari videmus. Huius etiam duplicis mucronis exemplum dant nummi sequentes, nempe XXXIV. Antonini apud Angelonium, quem in Cos. II. & in hastâ, vt hac nostra, à terrâ elatâ, corrigit Oiselius Tab. LXVI. 12. Heliogabali apud Occon. fol. CCCXIX. ADVENTVS. AVGVSTI. cuius ectypum videbis apud eundem Oiselium Tab. XC. 7. Postumi apud eundem Tab. CV. 2. Q. Pompei Rufi apud Spanhemium Diss. VI. pag. DXLIV. vbi telum vtrinque acutum, cum laureâ & fellâ curuli, tanquam insigne & ipsum consularis & Imperatoriæ potestatis, iungitur; & II. apud Fuluium Ursinum in Gente Fabiâ pag. XCIII. quibus non malè forsan adiungere fas erit omnes quotquot videmus hastilia continere, quæ imâ cuspe terram respiciant, superiori extra nummi spatium subintellectâ. Hos passim inuenire est, & proinde aliquos indicasse



dicasse suffecerit, scilicet apud Æneam Vicum Tab. XLIX. XVII. nummum Aurelij Cæsaris, & rursus Tab. LIII. nummum LXXIV. & LXXIX.; apud Angelonium pag. CXLVIII. nummum XXV. Hadriani, pag. CXCIII. nummum XIV. M. Aurelij; nummos Anton. Pij & Caracallæ apud Choulum pag. 200. MARTI VLTORI. Neue obijciant vnicam quidem fuisse cuspidem, sed humi defixam ad aliquam peculiarem significationem: eleuabitur siquidem argutia, si inspexerint, vt facile admodum est, eandem imaginem modò elato, modò depresso mucrone describi; & minùs dubiè ad vetustas illas Dionysij hastas rem referri, postquam expressam integramque duplicis huius acuminis in Columnâ, & prioribus nummis, atque in hac iaspide gemmâ annulari, quæ apud me est, imaginem habemus.

Longiora attamen (vt semel hoc dicamus) fuisse hoc Traiani tempore militaria pila, hoc est pedum plùs minùs VII., prout ex Polybio Lipsius supputat; apparebit, si indices digitos Neoterico huic nostro Interpreti in constantiæ signum erectos num. 115. & alibi, ad pilum ipsum comprehendendum inflectamus, sicuti verè inflexi cernuntur, manu hastili impletâ, quod ob fragilitatem produci non potuit: sic enim milites illi



stant longis adnixa hastis,

vtque Silius lib. XII.

Stabant innixi pilis exercitus omnes,

æquè à eorum contubernales, de quibus certò liquet; nempe altero supra numerum 116., binis ante & post numerum 122., totidem post numerum 197. & alibi, horridas ferro manus ostendere intelligentur; (vt & initio Cap. II. adnotauimus) non autem ignaui atque otiosi, aërem digito terebrantes, symbolicas & hieroglyphicas notas, aut nescio quam renouati sacramenti militaris formulam, exhibent; seu tandem, (licentiùs forsan cum iocosissimo Vate dicam)

Digito fidei mortaros lingere parent.

Notandus est quoque Speculatorum, siue Custodum corporis habitus; is vt credo repræsentatur in suggestu circa Traianum num. 62. & alibi; semper tamen vbi Imperator, vel inter suos milites, vel inter amicam gentem, in aulâ vt sic dicam, non autem in agmine versatur: nam præcipuè Cohortium Prætorianarum pars erant Speculatores, vt probant sequentes inscriptiones, vltra alias binas apud Gruterum pag. DXIX. 10. & DXL. 10.

CN · SENTIVS

CN · F · TER

SATVRNINVS

ATINE · SPEC

COH · VIII · PR

7 · S E V E R I

MIL · ANN · VIII

VIX · ANN · XXII

D · M ·

AVGVSTIAE · FAVS

TINAE · CONIVGI · Q

VAE · VIXIT · AN · XXXV

AVREL · CRISPVS

SP · COH · VIII · PR · B · M · F

Harum

Harum prior in Viridario PP. Theatinorum ad D. Siluestri in Quirinali asseruatur; altera vrnulæ elegantissimæ insculpta est apud me: comprobatque Tacitus lib. I. Hist. vbi relatâ concione Pisonis, quâ post Othonis molitionem, *cohorts quæ in Palatio stationem habebat animum tentari placuit*, subdit, *delapsis speculatoribus, cætera cohors non aspernata concionantem*. Distinguitur itaque eorum habitus, quod supra tunicam chlamydem induant summo pectore adstrictam, non tamen vndique in angulo, sed relictâ è latere sinistro parte lacinia, seu sinus illius, quæ è fibulâ dependeat. Lanceam etiam oblongam gerunt, proprium ipsorum gestamen, vti ex Suetonij Claudio cap. XXXV. *neque conuiuia inire ausus est, nisi vbi Speculatores cum lanceis circumstarent*: Et rursus in Galbâ cap. XVIII. *descendentem* [ex essedo] *Speculator lanceâ propè vulnerauit*; vnde *Lancearij* forsan dicti videntur in prioris hîc subiectæ inscriptionis fragmento apud Gruterum pag. CCCXCIV. 3., & Hattiferi in aliâ Reinesij pag. 183.

ANTII · NEP · AC · F · FL · MEMORIO

V · P · QVI · MILITI · INT · IOVIANO · S · ANNOS
XXVIII · P · RO · DOM · ANVI · PRAE · LANCIA RIS · ST
AMICO · MES · P · L · PAEANICO · M · MAVRE · ET
INCANT

VIX · ANN · LXXV · PRAESIDI

COS ·

DVVMVIR

SIG · GENII

MAMERIVS · EVPREPES · MAGIST
ASTIFEROR · D · N

Ex munere igitur Imperatorem prote-
gendi, ac inter Liçtores versandi,
non minùs quàm ex insolentiâ cul-
tus & armorum præ cæteris militi-

bus, non malè Speculatores; seu Stipatores videntur nuncupari posse. Imò vnum inter ipsos Tribunum Stipatorum credidi; cum scilicet qui lacinia vestis fimbriatâ, & loci proximitate conspicuus apparet; cum ferè à latere Traiani adstet post legatum num. 65. hoc enim officium ex Dione lib. LXXVI. notum habemus, vt aliud Præfecti Protectorum, seu Satellitum Aug. ex lapidibus penès Gruterum fol. DC. 14. & MXXVII. 2. seu Tribuni Protectorum, apud Ammianum lib. XVIII.: sed marmor meam coniecturam debilitauit; quia nihil in hoc Speculatore reperiij, per quod à cæteris differat; sed fimbrias potius ab imitatione veterum typorum, quàm ab ipsâ Columnâ exceptas (frequens pictoris erratum) cognouimus. Quòd verò inermes & tunicati nostri Stipatores incedant, id optimè in Traiano sedet, & fiducia suorum morum tribui potest, honoriq; legionum datum, inter quas, veluti in Vrbe apud ipsum, milites nihil à plebe habitu, tranquillitate, & modestiâ differebat; vt effert Plinius in Panegy. num. CXCIV.; eodem namque pacto Philippus Magni Alexandri pater, remotis corporis custodibus, in totius veluti Græciæ conuentu, dum nuptias Cleopatrar & Alexandri celebrabat, versari solitus erat, quòd (vt Diodorus lib. XVI. ait) beneuolentiâ Græcorum munitus, Satellitum præsidio neuiquam indigeret: *quiuis enim Princeps & Rex* (vt Agasides dicebat apud Plutarchum in Apopht.) *sinè satellitio regnare potest, qui* (quemadmodum

Traia-

Traianus) *sic subditis imperet , vt filijs pater : Etenim , vt Claudianus cecinit ;*
Non sic excubiæ , nec circumstantia pila ,
Quam tutatur amor .

Custodes Corporis, quos suprà cum Speculatoribus coniunxi, alterius forsan & interioris militiæ nomen fuit, vt Grutero placuit, qui hosce inter milites, illos inter Officia Domus Augustæ centuriavit inscript. 12. & 13. pag. DC.

BASSVS · NERONIS
 CAESARIS · CORPORE
 CVSTOS · NATIONE
 FRISIUS · VIXIT
 AN · XL

HILARVS
 NERONIS · CAESARIS
 CORPORE · CVSTOS
 NATIONE · FRISAEO
 VIX · A · XXXIII

Habes hîc Frisios paullò ante sub Claudio nomini Romano *infectos aut malè fidos*, imò etiam sub ipso Nerone occupatis agris expulsos, & malè mulctatos, (de vtroque Tacitus Ann. lib. XI. & XIII.) in eius custodiam affectos; superante, vt puto, fidei opinione, quam generoso impetu Legati illius gentis in Pompeiano Theatro Nerone præsentè iactarunt, *nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse*. Loci, & virtutis proximitate ad idem Custodis Corporis munus totidem Batauos à Nerone adhibitos lego in hisce alijs inscriptionibus inter meas Manuscriptas :

TI · CLAVDIVS
 CHLOREVS
 NERONIS · CLAVDI
 CAESARIS · AVG
 CORPORIS · CVSTOS
 DEC · SPICVLI
 NATIONE · BATAVS
 VIX · ANN · XLII · SE · POSVERVNT
 TI · CLAVDIVS · DIADVMENVS · ET
 CENSOR · DEC · SPICVLI
 HEREDES · EIVS · EX
 COLLEGIO · GERMANORVM

ALCIMACHVS
 NERONIS · CLAVD
 CAISAR · AVG · GER
 CORPOR · CVST
 DEC · ALBANI
 NAT · BATAVS
 VIX · ANN · XXXV
 H · S · E · POSVIT
 BATAVVS · DEC · MONTANI
 HER · EIVS · EX · COLL · GER

Cippo, muro Vineæ inserto, Via Fornacum sub Aurelia

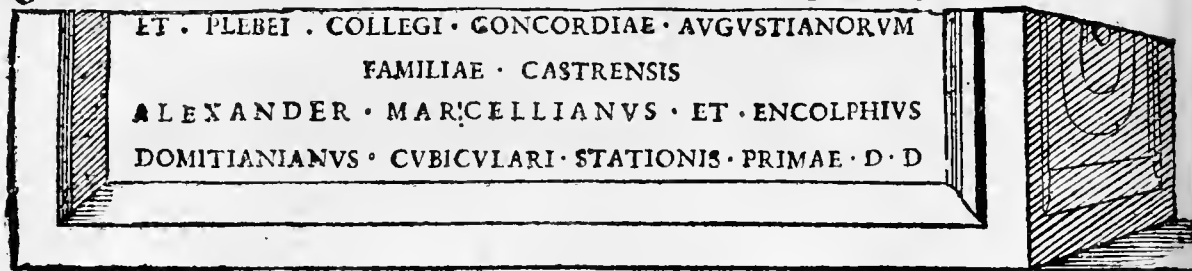
alio, ibidem

eiusdemque custodiæ fuisse credo eos, quos *Lateranos* in sequenti inscriptione reperio penès Vitæ Colotij Scriptorem.

DIS · MAN
 L · ANTONIO · L · F · QVIR · OLYMPIONICO
 CROTON
 MILIT · LATERANO · LEG · III · PARTH
 MIL · ANN · XX · VIXIT
 ANN · CIII · D · XV
 L · ANTONIVS · L · F · QVIR · MARTIANVS
 H · S · F

Viderint

Viderint docti, an huc trahi possint Augustiani isti Satellites ex familiâ castrensi in varias stationes diuisi, de quibus & eorum Collegio, in sequenti fragmento basis, ferræ Lapidarum à me erecto, reliquæ supersunt;



tenues equidem, sed quæ alijs marmoribus lucem non modicam afferre valeant. Hinc namque intelligitur quid sibi velit ♂ CVBICVL · ET · A · LOCIS · CVBICVL · STATI &c. apud Gruterum pag. DLXXV. 3. & tuto emendare possumus Indicem Scaligeri ad hanc aliam inscriptionē pag. DLXXVI. 5. quem malè *Cubiculariam ex Collegio DOMITIAM* constituisse patet, dum tale Collegium ex viris, prout cætera omnia, constituisse probamus.

Rursus, qui simpliciter *Augustianus*, nouo apud Gruterum nomine (de quo tamen meminit Suetonius in Nerone cap. XXV.) in hac inter meas ineditas inscriptione dicitur, is ex corpore huius Collegij fortasse fuit.

Sed hæc iam fati sint, de Speculatoribus, eorumque, ut dicebamus, habitu, & munere.

Nec variam agnoscimus in Licioribus vestitus formam, uti nihil aut parum variabat vtrorumque ministerium; siquidem corporis custodiam æquè obibant ut ex Liuius & Valerius colligit Lazijs lib. II. cap. IV.; prout ad sumendum de reis supplicium, modò hi, modò illi adhibebantur, ut fusè ostendit author Nouar. Cogit. in Tacit. lib. I. Annal. pag. XXIV.; ita ut Dionysius quem primò Licorem dicit lib. X. à Tribunis correptum, ut è saxo Tarpeio deijceretur, paullo infra *φύλακα stipatorem* nominauerit: nec secus Capitolinus in Maximo Protectores pro Licioribus accipere videtur, per ea verba: *Indè Carthaginem venit cum pompâ regali, & Protectores, & fascibus laureatis*. Nescio tamen quâ veritate Kipping. lib. II. cap. IV. vers. VII. eosdem credat, olim Liciores, postea Cæsarum æuo Speculatores appellatos; cum inueniam Liciorum nomen vigere ipso tempore Traiani nostri; & solum ex vicinitate officiorum effectum, ut vnus pro alio sumeretur, iuuante etiam habitus ut mox diximus indifferentiâ. Celebrem inquam Licioris memoriam habemus, hoc eodem Traiani tempore,

per

D M
ZMARAGDI
L · DOMITIA · POLLIN
CVBICVLAR
EX · COLLEG
CVRANTE · NICOSTRATO
AMICO
B *VS* M

EPAINVS · MESSALINVS
AVG · AVGVSTIANVS
IVLIANVS
SELEVCVS · C · CAESARIS
COCVS · GERMANIC

Genazzani ex Camelo

per sequentem lapidem, eâdem prorsus epigraphæ duplicatum, & in pariete Domus ante aream Ædium Nobb. de Spadis hinc indè præ foribus conspicuum:

M · VLP · IO · AVG · LIB · PHEDIMO
 DIVI · TRAIANI · AVG · A · POTIONE
 ITEM · A · LAGVNA · ET · TRICLINIARCH
 LICTORI · PROXIMO · ET · A · COMMENT
 BENEFICIORVM · VIXIT · ANN · XXVIII
 ABSCCESSIT · SELINVNTE · PRI · IDVS · AVGVS
 NIGRO · ET · APRONIANO · CōS
 RELIQVIAE · TREIECTAE · EIVS
 III · NONAS · FEBR · EX · PERMISSV
 COLLEGII · PONTIFIC · PIACVLO · FACTO
 CATVLLINO · ET · APRO · CōS
 DVLCISSIMAE · MEMORIAE · EIVS
 VALENS · AVG · LIB · PHAEDIMIANVS
 A · VESTE · BEN · MER · FECIT

quem eapropter integrum inserui, quia aliud insuper notatu dignum continet; obitum scilicet Selinunte (vbi & Traianus iuxta Dionem, quamvis alij Seleuciae dicant, fato concessit) altero post eum die, moerore, ut Tristanus conijcit, & desiderio amissi Domini.

Stratorum obliti fuerunt Interpretes, quamvis Lipsio obseruatorum lib. II. Dial. XI. de Milit. Rom. positis illorum iconibus, quarum prima respondet nostræ post num. 184. Hi plurimis in locis, simili tamen cultu, conspicui sunt; chlamyde scilicet (vel *καμύδιον*, eius, ut dicemus, succedaneo) duplici thorace, & quandoque clypeo, prout siue ad pompam, siue ad prælium procedebant. Chlamydes quidem, uti & Centurionibus, benè huic ordini conueniebant, ratione dignitatis, quâ *inter Protectores & Palatinos medijs Stratores erant*, ut ex Cod. Theodos. de Strator. l. vnica to. II. fol. CCXXVII. aperit Gothofredus in Comment. De munere eorumdem, quia alij plura dixerunt, eorum dicta non transcribam; summatim referens, quòd ad conquirendos, & probandos militares equos in Prouincias mittebantur, insternebant, tenebant, & domino conscendenti opem ferebant. Qui exempla quærit, adeat Lipsium lib. III. Dial. VII. & Steuuechium ad cap. VII. lib. I. & cap. X. lib. III. Vegetij. Nec vile videatur officium, circa equos versari, eosque, ut videmus num. 121., ad potum adducere: quia castrensis veterum tam Græcorum, quàm Romanorum, institutio, plura admittebat, quæ hodie abiecta videntur, in quibus & corporis vigor exercebatur, & obedientia, præcipuum rei militaris columen, in omnibus probabatur. Vnica enim gloria vincere, & ad id laboribus, vigilijs, & vix credibili duritie præparari: *omnis siquidem militum disciplina, eò referebatur*, (verba sunt Plutarchi in Lycurg.) *ut obtemperare imperijs, perferre labores, vincere in certamine scirent*. Ita enim in Ammiano lib. XXIII. *Iouianus, miles celsi nominis, reducebat equos petu satiatos à flumine; iuxta Iosephum parum aberat à mu-*

lis sarcinarijs pedes Romanus ; & similiter , Macedones armis inclyti (vt ait Curtius lib. IV.) dorso , sicut iumenta portabant onera : iidem ex Polybio lib. V. Historiarum , sic iubente Philippo , remis tractandis , licet phalangi adscripti essent , continuis experimentis assuefacti ; quod de legionarijs quoque C. Iulij Cæsaris militibus legitur , lib. V. de Bell. Gall. quâ in re admodum fuit militum virtus laudanda , qui Vectorijs , grauibsq̃ue Nauigijs , non intermisso remigandi labore , Longarum Nauium cursum adaquarunt . Quid multa ? & Reges Tigrano equitanti pedestres adstitisse , & Augusto Reges pariter togatos Romano habitu circa vehiculum cucurrisse , tradunt Plutarchus in Vitâ Luculli , & Eutropius Histor. Rom. lib. VII. ; quodque ferè fidem excedit , Galba , haud dubiè nobilissimus , & vetere profapiâ , vt de eo effert Suetonius cap. II. ad effedum Caij Imp. per XX. passuum millia cucurrit , teste eodem cap. VI. : vt vt barbarico Sesostris fastui istud quod de eo refert Diodorus lib. I. condonemus , Quamquam verò multis præclaris rebus excellat Sesostris , omnium tamen magnificentissimum videtur , quòd in profectionibus Regis circa principes saltitatum . Qui enim gentium deuictarum regna indulgentiâ ipsius tenebant , aut alioqui principatus acceperant maximos , stato tempore in Aegyptum ventitabant : quos Rex exceptos , ceterà honorare & eximie prouehere , sed templum , vel urbem ingressurus , equos à quadrigis soluere , Regesq̃ue ac Duces quaternos subiugare solebat .

Quattuor primi militares viri à num. 22. qui Prætoriani , nescio cur tam procul à Prætorio , appellantur , & tales eos minimè esse posse , iam ostendere , Cap. II. in princ. conati sumus , Centuriones potiùs mihi videntur ; etsi Lipsium quoque aduersum habeam , qui ex facibus ad turrium fenestras exertis , eos pro Vigilibus agnoscit lib. V. Dial. IX. Indicium facit eos Centuriones esse quotquot hoc habitu conspiciamus , (duplici scilicet loricâ , seu thorace indutos , quorum superior ferè semper hamatus apparet , clypeo non scuto munitos , & chlamydem , siue aliud quid eius loco , vt dicemus , succedaneum gestantes) diuersitas à gregarijs militibus vestitus , vt illorum paullò ornatioris , ita infra Tribunorum , seu Legatorum decus & elegantiam ; qualis enim fuerit Centurionum habitus , etsi illum nemo descripserit , certè diuersum à manipularibus fuisse , & congruentissimum perse videtur , & Liuius lib. VII. ostendit ; P. nempe Decium , eruptionem illam à loco quo à Samnitibus obsidebatur meditantem , ne ab hostibus notaretur *sagulo gregali amictum* dicit , *Centurionibus* , ad eos pariter occultandos , *manipularium militum habitu ductis* . Loricatos etiam dictos fuisse Centuriones , ex lectione IV. veterum Codicum probat Steuuechius ad Veget. lib. II. cap. XIII. Item proxima apud Imperatorem assistentia vt num. 87. in isto suggestu 113. 115. 214. 220. 268. 284. 291. (vbi ille qui est Traiano proximior , est prout cæteri chlamydatus , licet secus in nouis typis appareat) 293. ponè ipsum Traianum , 297. 307. & 311. Munus pariter castramentationi , cæterisque militaribus operibus præsidendi , vt videmus num. 97. 102. 191. 279. ac 300. siue etiam viam explorandi , vt num. 106. ex Suetonio in Tib. cap. LX. *exploratorem viæ , Prætorianarum cohortium*

*Centurionem, stratum humi penè ad necem verberauit : & tandem, ipsam et arcium numeri 20. & sequentium custodia. Non enim putandum, quòd vnicus tantum miles Castella isthæc cum externo ambitu munitionis, ac ligneo vallo tutatus fuerit ; nam etiam in tumultuariè excitatis, Vegetius lib. III. cap. IX. aliquantos pedites, imò & equites in angarijs retinendos esse vult ; sed singulos Centuriones fuisse illorum custodiæ præpositos, vt legitur in Suetonio lib. I. cap. LXVIII. *Scaua Centurio, excusso oculo, transfixo femore, & humero, CXX. ictibus scuto perforato, custodiam portæ commisi Castelli retinuit.* Vt verò in præangusto spatio multò plus intelligatur quàm exprimitur ; in compendium hìc & alibi (vt paullò infrà dicam) copias redactas puto, Centurionibus tantum, & ne ijs quidem omnibus, effigiatis.*

Castra apud Romanos propriè ex aggere & vallis, vt iam diximus, constituisse, vulgatius est, quàm quòd vilius authoritate nobis probandum sit. Non tamen hoc vbique & semper factum fuit, repugnante alicubi vel inopiâ cespitis, atque asperâ soli duritiæ, vel etiam temporis angustia, aliâue ingruente necessitate aliud suadentibus. Regionis igitur Dacicæ natura efficere potuit, vt in maximâ sylvarum abundantia, milites dum in agmine proficiscerentur, vallos (quos ternos, aut quaternos fuisse dicit ex professo Polybius) gestare non cogèrentur ; nam hastæ illæ militum num. 43. & 44. sunt ipsæ furcillæ ad gestanda onera, quæ *erumnule*, aut *muli Mariani* (aliam quidem significationem huic dictæ tribuente Plutarcho in Marij Vitâ) ab inuentore dictæ fuerunt, ipse enim vt ait Frontinus IV. Stratag. *vasa & cibaria militum in fasciculos aptata furcis imposuit* : sed hæc eadem aspera tractatu terra, dum fossam excavari minimè permittebat, aliud munimenti genus, ne milites in aperto consistèrent, suggerebat ; quale dedisse puto strues illas congestorum stipitum, quæ Castra faciunt vel suppleunt num. 203. 217. 222. 290. & 303. ; suppletum namque hoc pacto vallum videmus apud Tacitum lib. I. Annal. è lignis à Syluâ Cæsiâ abscissis, *At Romanus agmine propero Syluam Cæsiam, limitemque à Tiberio captum scindit, Castra in limite locat, frontem ac tergum vallo, latera concadibus munitus.* Sic aliàs clitellæ iumentorum, ac impedimentorum farcinæ à Cn. Scipione pro vallo dispositæ fuerunt ex Liuiο lib. XXV. : sic iuxta Valerium Maximum lib. VII. cap. VI. atque Hirtium de Bell. Hispan., Cæsarianus exercitus apud Mundam (non verò apud Cordubam vt Appiano excidit lib. II. de Bell. Ciuil.) *cùm aggeri extruendo materia deficeret, congerie hostilium cadaverum, quam desiderauerat altitudinem instruxit, eamque tragulis & pilis, quia robore æsudes deerant, magistrâ nouæ molitionis necessitate usus, vallauit.* Trabes autem pro muro iam notæ sunt in historiâ, vt legimus in Appiano Ciuil. I. de Æquilano Hirpinorum oppido, *cuius moenia trabibus constabant* ; & in Liuiο non semel arborum truncos loco aggeris inseruissē ; atque in Tacito Annal. lib. XII. Vspen Vrbem cratibus iunctis, mediâ humo mœnia habuisse ; meritòque increpat Lampridij commentatorem Goësius de Re Agrar. ad illum locum Aggennij in Frontinum, *In tutelam rei urbane assignatæ sunt syluæ, de quibus ligna*

in reparatione publicorum mœniũ traherentur; quasi impossibilis & absurda illi visa fuerit hæc murorum compages: verba Gocfij pag. 150. quibus alia ad rem nostram exempla indicat, hæc sunt, *Hunc locum, ad Lampridium adducit postremus Commentator, cui mirum videtur, ligna in reparationem murorum trahi, nisi muros ligneos cogitemus. Verum, non ille legit quod est apud Nehem. 2. 8. apud Cæsarem de Bell. Gall. 7. 23. & de Bell. Ciu. 2. 15. atque apud Vitruuium 1. 5. aliosque plures*: quibus addi meretur Herodotus lib. IV. cap. CVIII. & CXXIII. aliisque; eiusdem Vitruuij locus lib. II. cap. IX. *de alternis trabibus transuersis, ut pyra inter se compositis*, (en ipsam speciem nostræ castramentationis) vnde constitit Castellum illud Larignum, ita à materiâ vocatum, circa Alpes, ab omni ignis violentiâ intactum, quod plurimam Cæsari difficultatem faceffit. Citra verò vllam necessitatem, sed solum vt Christianis Philadelphiæ propugnatoribus terrorem incuterent, vallum ex humanis ossibus, calce inducâ obsolidatum, Turcas excitasse, refert Sponius (qui & frustum operis se vidisse addit) Itiner. par. I. pag. 350. Cuius rei cum nullum alium authorem inueniam, puto eidem ex traditione indigenarum impositum; & mendacium istud à veriori illâ, horridâque circa eadem Philadelphiæ captæ tempora constructione ortum habuisse, de quâ ita Ducas Michaelis nepos Hist. Byzant. cap. XVII. *Occisorum capita abscindi; in edificanda deinde turri, ordines lapidibus capitibusque distinxit, itaut caput unum ad lapidis latus coagmentaretur, faciesque ordine dispositæ essent; atque in secundo ordine lapidi caput, lapis capiti superstruebatur, vultusque omnes in exteriorem superficiem versi erant; conspiciendum illic exhibebatur nouum prodigium, inhumanumque commentum*; vt barbaras alias Castramentationes de quibus Vegetius lib. III. cap. X. ex carris in orbem connexis; (adde ex Claudiano in Rufin. ab. 2. 60. boum pellibus obtensis, seu aggere vsque ad medias rotas factò obfirmatis, vt de Spartanis contra Pyrrhum ait Plutarchus in eius Virâ) aut faccis puluerulentâ arenâ repletis; vel tandem ex Herodoto lib. VII. cap. CXCI. ex naufragijs Classis Persicæ, per Boream Atheniensibus auxiliarem Magnesiæ litoribus impactæ, omittamus.

Postulat hîc locus, vt aliam speculationem (meam non dico, quia eam etiam apud Kippingium inueni Antiq. Rom. lib. III. cap. I. quamvis & mihi eondum viso enata foret) depromam, & ex hâc Columnâ si non probare, saltem nouitatis horrorem paullum mitigare studeam. Credo equidem, & vti nam nec vana fides, primipili Centurionem fuisse eundemet Aquiliferum, & aquilæ nedum præfuisse, vt ex Vegetio scimus, sed etiam illam gestasse: video enim tam eos, quos Centuriones ex habitu iam descripto esse dijudico, vti munere Aquiliferi; & rursus quos Signiferos ex pellis contactu indubiè omnes fatentur, Centurionis munus exequi. Sed prius, vt in alijs fecimus, auctoritates veterum Scriptorum examinemus. Et vt à notioribus ad ignota viam aperiamus; liquet ex Valerio Máximo lib. I. cap. VI. num. XI. ad Primipilum pertinuisse aquilam euellere, *aquilarum altera vix euelli à Primipilo potuit*: euellet, inquires cum Lipsio lib. II. Dial. VIII., vt Aquilifero suo in manus det. At,

iam hoc est machinam inuehere ; & quod nec Scriptores testatum vniquam reliquerunt, & à cæteris Signiferis discordat, pro certo assumere : de cæteris enim cohortium signis, scimus ad eodẽm & figere & refigere spectasse, vt sit palàm ex Cicer. de Diuinat. lib. II. num. CII. *timidè fortasse Signifer euellebat, quod fidenter infixerat* : loquitur siquidem non de ipsâ aquilâ, referturque ad illud lib. I. num. CXXXI. *quo tempore quum Signifer primi hastati signum non posset mouere loco*. Cur ergo primus hic Centurio diuersâ lege censebitur, & manum Signifero accommodabit ? Dicit fortasse quispiam, maiestatem ipsius aquilæ hoc exposcere, vt à dignissimo contrectetur. Atqui si hoc dicere consentaneum sit ; cur non idemmet summus Centurio decentiùs non euellat solùm, sed deferendo tutetur & protegat ? ea enim huius gestaminis dignitas, vt Augustus ipse Mutinensi Bello Pro Pr. munere fugens, *Aquilifero legionis suæ grauius saucio, aquilam humeris suis subierit, diuque portauerit*, (sic Suetonius refert cap. X.) indignum ducens ab inferioris ordinis milite, etiam ad dedecus amissionis euitandum, asportari. Quin imò, vel citra pugnae necessitatem, Imperatores hoc ipso onere latabantur, summamque purpuræ dignitatem signis submittere non abhorrebant, vt monstrat Herodianus lib. IV. *nonnumquam etiam signa militaria longissima, & aureis ornamentis prægrauia, ac ne robustissimis quidem militibus facilia, ipse (Antoninus scilicet Caracalla) humeris subire*. Sed de hoc forsan dubitamus ? nonne admonet nos Tacitus III. Histor. Atilium Verum primipili Centurionem, aquilam multâ cum hostium strage ad extremum usque morientem seruasse ? nonne Siccus, (siue Sicinius cum alijs vocandus sit vir ille strenuissimus, quem Festus Achillem Romanum appellauit) in militari illâ sua iactatione, de quâ Dionysius lib. X. quiritatur se Primipilo prostrato, cum aquila in hostium potestatem venisset, aquilam recepisse, & Primipilum eripuisse ? de Primipilo enim & non de Præfecto, aut Tribuno, vt habet versio Galeniana, loqui Dionysium, optimè probat Lipsius Dial. VIII. lib. I. : nonnè Cæsar de Bell. Ciuil. lib. III. refert, aquilam conseruatam fuisse, omnibus primæ cohortis Centurionibus interfectis, præter Principem priorem ? (qui idem est ac Primipilus) Si verò ita non intelligamus, iam & hinc subaudire debemus ; Atilium Verum non aquilam penès se retinuisse, sed Signifero morienti veluti obiectu corporis pro muro stetisse ; & non ob lapsum primi Centurionis aquilam ablatam Dentatum recuperasse, sed aliâ interiectâ personâ, eo humi strato, à Signifero (de quo nulla habita est mentio) hostes abstulisse ; neque eò quòd cum alijs Centurionibus non ceciderit Primipilus, aquilam euasisse quominus in potestatem hostium veniret ; sed quòd alius Aquilifer eam seruauerit : id quod nec Liuius, Tacitus, aut Cæsar dicunt, nec nos supplere decet in Scriptoribus minimè rudibus, sed potiùs consensu omnium sæculorum, formâ & proprietate loquendi præstantissimis. Sed apud Cæsarem ex antecedentibus res sit clarior, *In eo pralio (habet ipse) cum graui vulnere esset affectus Aquilifer, & viribus deficeretur, conspicatus equites nostros ; hanc ego, inquit, & viuis multos post annos magnâ diligentia defendi ; & nunc moriens eadem*

*eâdem fide Casari restituo ; nolite obsecro committere , quod ante in exercitu Casaris non accidit , ut rei militaris dedecus admittatur , incolumemque ad eum referte . Hoc casu aquila conseruatur , omnibus primæ cohortis Centurionibus interfectis , præter Principem priorem . Quemadmodum igitur adhuc viuens , ut cautiùs aquilam protegeret , eam equitibus referendam tradidit ; sic rursus per M. Antonij aduentum , Pompeianis (ut subditur) loco pulsas , & compressas , Aquiliferum eundemque Primipilum , *gravi* quidem , (sic dicitur) sed non insanabili *vulnere* affectum , mortem euasisse , solumque ex quinque Centurionibus socijs seruata aquilâ superstitem remasisse , congruè , ni fallor , interpretari valemus . Nec difficultatem faciet , quòd primus Centurio , si aquilam gestabat , pugnare non poterat ; nam primò in pugnâ statariâ , qualis plerumque Romanorum erat , aquila figebatur : ita Tacitus lib. I. Annal. vbi pugnam illam periculi plenam inter Cæcinam & Arminium penè ob oculos ponit , *plurimus circa aquilas labor , quæ neque aduersum ferri ingruentia tela , neque figi limosâ humo poterant ; ad quem morem alludens Prudentius in Pugn. Luxur. ait**

Vexillum sublime Crucis , quod in agmine primo

Dux bona prætulera , defixâ cuspide sistit ,

Nîl insuper dicere vetat , Signiferos , qui *vigore corporis animique in primis præstantes eligi solebant*, ut ait Polybius de Milit. Rom. multoque magis hunc ipsum , cui præcipuum signum vniuersæ legionis , aquila , custodienda tradebatur , vnâ aquilam ferre , & gnauiter præliari potuisse : apud Frontinum enim reperimus , quòd *Ser. Tullus adolescens , prælio quo Tarquinius Rex aduersus Gabinos conflictit , Signiferis segniùs dimicantibus*, (èn ipsos manu promptos) *raptum signum in hostem misit* ; ita ille Stratagem. lib. II. cap. VIII. exempl. I.

Clarius hoc etiam fit ex lapide isto apud Gruterum paginâ DLX. I. quem cum eo lego *Centuriâ Testi Aquiliferi Prætorianorum Urbis* , non autem coactè cum Pighio , diuisis verbis , & barbarismo indito *Centuriâ Titi Esti à curâ Præfecti Urbis* : aduersus quam lectionem illud primùm occurrit , inter centum

& vltra inscriptiones Gruteri , in quibus de Centuriâ seu Centurione fit mentio , non nisi duo cum prænomine , ut hîc vult Pighius , reperiri . Deinde , quatenus vnum elementum pro alio admittere velimus , in scripturâ , quæ emendatissimam scribendi rationem de cætero retinet ; explicent quæso , quid sibi velit officium illud AQVRA · PRAEF · VRBIS , nam à *curâ amicorum* , & etiam à *curâ catelle* præpositos inuenio ; Præfectum vero Urbis QVRATORE indigentem non adhuc reperi , nec me reperturum confido . Vna suppetit cauillanti obiectio : quòd nempe ipsemet C. SALLVSTIVS , non iam *Testius Centurio* fuerit

D · M · S
C · SALLVSTI
MARTIALIS
MIL · COH · X · VRB
7 · TESTI · AQ · PRAET · VRBIS
VIX · ANN · XXVIII
MILITAVIT · ANN · X
ADAVCTVS · LIB
PATRONO · OPTIMO · FEC
H · S · E

A fuerit procedente tempore Aquilifer Prætorianorum Urbis : Quæ tamen facile tollitur ex solâ ipsius iuuentâ , & paucitate stipendiorum ; nam *lentus erat ad primum hunc ordinem ascensus* , vt Plinius annotat ad fin. cap. I. lib. XIV. ; hinc-
 que Iuuenalis carpando (vt illi mos) tarditatem præmij , cuius intuitu tot mi-
 litæ labores obdurandi erant , ait Satyr. XIV.

*Vt locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
 Adferat .*

B Hæc duo Plinij & Iuuenalis loca , argumento etiam fortasse non leui sunt , can-
 demmet aquilam, gestamen fuisse eius muneris , quod per ipsam significabatur :
 quia si vitis pro Centurionatu sumitur ,

Vare Parethonias latiâ modò vite per vrbes

Nobilis , & centum dux memorande viris .

C Martialis lib. X. ep. XXVII. & Spartianus in Hadr. , *nulli vitem nisi robusto ,
 & bone fame dedit* ; itidemque in lapide apud Gruterum fol. DXXII. 6. ET
 MIHI · VITEM DEDERIT : si purpura , pro magistratu ; idem Martialis lib.
 VIII. ep. VIII.

Purpura te felix , te colit omnis honos ,

& Plinius lib. X. cap. XXI. de spectaculo gallorum pugnantium, *vt planè dignè
 D aliti tantum honoris præbeat Romana purpura* : si sceptrum , pro regno ,
à nato sceptris excutiere tuis .

Ouidius IV. Fastor.

sic nos in sceptrâ reponis .

Virgilius Æneid. lib. I : latus clauus pro Senatorio ordine : anulus pro equestri,
 & alia sexcenta huiusmodi : eò quòd qui regnabant , magistratu fungebantur ,
 E ordinèsq̃ue ducebant , purpuram , sceptrum , vitem gestabant : cur aquila pro
 Primipili honore sumpta, ab alio, non ab ipso Primipilo gestatam fuisse intelli-
 gemus ? non enim sine violentiâ Dionysij verba lib. X. quæ post recensitum
 factum Dentati sequuntur, aliàs intelligi posse videntur , *ego pariter pugnañs , &
 aquilam seruaui , & Præfectum eripui , qui gratiam mihi auxilij eius referens , du-
 catum legionis cessit , & aquilam dedit .* Planè ego quidem abhorreo à peruicaciâ
 E plurium Criticorum , vel potiùs rabie , quæ eos exagitauit , vulgatas lectiones
 alterando , & monstra sensuum inducendo , atque vt quisque suam lectionem
 mordicus tueatur , sese inuicem iurgijs ac probri è triuio petitis lacerantium :
 attamen iure meo vti non abstinco , dum ab alijs agnita ad meum prouentum
 traduco .

Hoc præfari volui, antequam duplici lectione meam sententiam autoritate
 Plinij tuerer, quæ veræ, annè sint, fides esto penes Dalechampium, qui primam
 Turnebo , alteram veteri Codici adscribit , in margine mei libri Coloniae Allo-
 brogum de anno MDCXV. impressi. Legunt igitur præallegatum Plinij locum,
Centurionum in manu vitis , & opimo præmio tardos ordines ad leuatas , (siue vt
 alter) *ad elatas perducit aquilas* ; quod idem est ac ostendere aquilas ab ijs , non
 verò ab alijs inferioris dignitatis Signiferis *efferrî* , seu *lenari* solitas : eodemque
 colli-

collimat vetus Iuuenalis interpres, qui & ipse signum aquilæ deferre putat Primipilarem istum per Iuvenalem dictis versibus significatum, dum ait, *ut Signifer sit stipendijs emeritus, anno sexagesimo, quo stipendia deponebantur*. Meminit & aquilæ Primipili Cicero XII. in M. Ant. Philippicâ, vbi L. Antonij fratris rapacitatem proscindens, ait, *hic idem Myrmillo Asiaticus, latro Italia, collega Lentonis & Nucula, cum aquila Primipili nummos aureos daret, de meis bonis se dare dixit*. Quæ verba licet videantur posse intelligi de Signifero alio ab ipso Primipilo, eique subdito; congruentius tamen applicantur Primipilo eidemque Aquilifero. Nam superflua & redundans, imò impropria foret oratio latinæ eloquentiæ parentis, si aquilam Primipili pro aliâ quàm quæ ab ipso gestabatur accepisset; nulla enim alia, aut alibi in legione, ut iam diximus. Salsè itaque, pro Primipilo, vel Aquilifero, quem nominare sufficebat, aquilam Primipili adiecit; ut sequenti ioco locum faceret, *si enim de suis dixisset, ne aquilam quidem ipsam credituram putavit*; scilicet inanem quamvis, nedum Primipilum literatum & solertem, qualem ad hunc effectum illum exigit (ut & cæteros Signiferos) Vegetius lib. II. cap. XX., qui Signiferos olim non solum fideles sed literatos eligi solitos dixit, qui servare deposita, & singulis reddere rationem scirent.

Talem quoque agnoscere possumus militem illum in nummo apud Patinum ad Suet. cap. VI. pag. 337. manum iungentem cum Othone togato, inscriptoque CONCORDIA • PRAETORIAN •, atque in alio olim à Claudio cum simili Imperatoris atque Aquiliferi gestu percusso, ut apud Oiselim Tab. XC. 2. solumque in epigraphe PRAETOR • RECEPT • variante; Is enim cum aquilam ferat, non è numero Signiferorum, sed potius Primipilus esse debuit, qui fidem militum suorum polliceri idoneus fuerit, suo insigni, & gestamine significatus.

Gestabatur quoque aquila in apice sceptri per Consulem, ut tot nummi consulatum ipsius triumphantis indicantes ostendunt. Confudit tamen hanc cum legionariâ Author Vanarum (sic meritò vocentur) Cogitationum in Tacitum, huc detorquens irrisiōem consularis superbiæ, de quâ Prudentius in Hymn. D. Rom.

*Aquilâ ex eburnâ sumit arrogantiam
Gestator eius, ac superbit, belluæ
Inflatus osse, cui signum est alitis.*

& rursus contra Symmachum,

Post trabeas, & eburnam aquilam, sellamque curulem:
quod obiter animadvertisse, necessarium duxi.

Modò ad marmor redeunt; Aquilifer num. 49., prout alius qui ferculum absque aquila gestat sub num. 50. (quem propterea eius Optionem & Subcenturionem alibi iudicauimus) non habent, prout cæteri, galeas ferinis pellibus tectas, sed æquè ac alij, quos supra pro Centurionibus agnouimus, chlamyde ornantur: sicque observare licet in Aquilifero num. 127.; itemque eo, quem

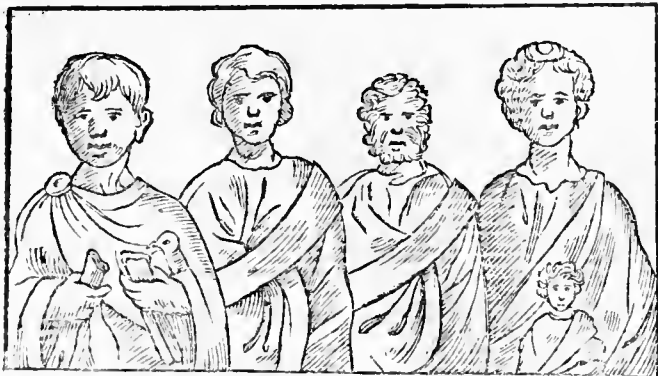
Optio-

Optionem diximus num. 139., necnon alio num. 276. Hinc enim potissimum deducitur, quod qui aquilas ferunt, habitu aliquando Centurionum utuntur, id quod in alijs cohortium Signiferis obseruare nequicquam datur: sicut è conuerso Signifer num. 102. (qualem cum esse arguit clypei & pellis gestamen) si fossæ & castrametationi præest, vt videmus, & alibi diximus, est-que propterea pro Centurione habendus; certè vt vesti & simul muneri respondeat, non aliud signum quàm aquilæ gestabit, & Centurio primipili dicendus erit.

Hoc Aquiliferi (si is est) indumentum, & præcipuè pannus quem videmus circa collum alligatus, & ad vtrumque extremum ante pectus dependens, argumentum suggerit, illum chlamydis vicem præstitisse, & notam dignitatis supra gregariam militiam ostendere; malè enim, & ex capite, vt aliàs, legionarijs aliquibus num. 126. & num. 216. attribuitur, & alibi, quod sciam, non apparet, nisi semel, vt obseruauimus, sub num. 183. Nuperus scriptor, *Sudarium mappam* nominasse contentus, nîl vltra curauit: ne tamen in hoc sibi impune complacet, dicat nobis, quid ad rem mappa illa Petronij Arbitri conferat? Ille etenim ter, nî fallor, de mappâ loquitur, & toties de linteo ad manus in conuiuio extergendas intelligi vult iuxta communem huius vocabuli significationem, ab ipsis Græcis agnitam & vsurpatam, vt ex Cedreno docet Meursius in Gloss. Græco-barb. verbo *Μάπα Μάππα*, qui hinc etiam *μανδύλις* nomen nostro *mantili* respondens deriuat: Nec quid diuersum inducit locus ille in meâ editione Hadrianidis pag. 104. *circa oneratas veste ceruices laticlauiam immiserat mappam*; nam & ibi author de triclinio loquitur, & de ridendi illius senis lautitijs, ceruicalibus vndique constipati, & vix capite extantis; cui proinde mappa fimbriata circa ceruices explicari debebat, non vt eam collo alligaret, multoque minùs ad ornatum militarem, vt hîc quærimus. Suetonij item locus in Nerone cap. LI. ex quo Dio suum omnino similem desumpsit lib. LXIII. etiamsi de sudario circa collum loquatur, non habitum militum, sed dissoluti planè & discincti hominis cultum depingit, *Circa cultum habitumque, adeò pudendus, vt comam semper in gradus formatam, peregrinatione Achaicâ etiam ponè verticem summiserit, ac plerumque Synthesin indutus* (quam & Saturnalitiam, & conuiualem vestem apud authores reperimus) *ligato circa collum sudario, proderit in publicum, sinè cinctu, & discalceatus*; hæc Suetonius, cuius propterea, prout nec Petronij est *sudarium* hoc, seu *mappa*, vt sub asterisco dicitur; sed inligne, prout credimus, alicuius militaris prærogatiuæ; quodque segmentum, seu *κλαμύδιον* vocabimus, vt mappæ & sudarij nomina proprijs vsibus reseruemus. Hoc itaque chlamydion ex pedestri militiâ certò videmus promiscuo vsu inferuire Signiferis & Stratoribus, quos chlamydis vsu habere indubiè ceteroqui apparet. Videantur quinque simul iniuncti Signiferi numeri 129. alij duo rursus num. 140. tres ex quinque Stratoribus num. 121. totidem inter alios num. 139. vt reliquos omittam. Idem in Centurionibus, quos suprâ agnosce-re tentauimus, obtinebit; si enim Centuriones sunt chlamydati illi numeri 97.

num. 209. num. 220. post Stratores, fol. LXXX. sub tribunali Traiani, alibi-
que; Centuriones profecto erunt etiam eorum focij, eidem muneri vnà cum
ipsis assistentes.

Discretis hoc pacto Signiferis, Stratoribus, & Centurionibus; (nam legio-
narij ex ipsis eorum muneribus, ac peculiari, segmentato scilicet, limbisue fer-
reis cincto armorum genere, sub signis vbique se produnt) quosnam esse puta-
bimus, tot quàm equites quàm pedites, quos hoc eodem chlamydio potiri vide-
mus? Centurionum siquidem numerum, præ alijs gregarijs qui exhibentur
militibus, longè exuberare dici potest. Ideo pedestres, inter Primipilares, Cen-
turiones, & Euocatos; equestres inter Decuriones turmarum, & Equites Sin-
gulares Imperatoris connumerabimus. Neuè id nos vigilantes somniasse di-
cant; quantum fieri poterit opinionem ad probabilitatem accommodabimus,
nam certam de hac re notitiam uti præstare non valemus, ita nec polliceri fa-
ctius fuerit. Euocatos igitur uti in vitis gestamine Centurionibus æquatos sci-
mus ex Dione lib. LV. ac iisdem in pluribus alijs iunctos & equiparatos, de quo
Lipsius de Milit. Rom. lib. I. Dial. VIII., ita credibile est, reliquo ornatu ipsos
imitatos fuisse, citra tamen confusionem, quia ad hosce distinguendos sufficere
poterat signum valde conspicuum quo dignoscebantur ex Vegetio lib. II. cap.
XIII. hoc est *transuersæ*, siue etiam ut cap. XVI. *argentatæ cassidum cristæ*. Adeo-
que eorundem Euocatorum dignitati blanditur Montanus ad Hirtium de Bell.
Afr. pag. 812., ut eos (præeunte tamen Lipsio ubi supra) ipsis Legatis, quo-
rum proxima Imperatoribus autoritas, comparet per hæc verba [*Legati Euo-
cati*que] *Non tantum Centurionibus comparabantur Euocati, sed & ipsis Legatis
quandoque, ut hoc loco apparet, adiungebantur*: quod liberius etiam dixisset, si
necum vitem, sed & volumen eisdem gestare conspexisset, in utroque quod
subdimus è veteribus monumentis exemplo. Prærogatiuam vitis, de quâ su-
pra, Dionem testatum fuisse di-



MINVCIO · AELIANO · EVOK · ET · IVLIO
HILARO · ET · IVLIO · MODESTINO
IVLIA · MODESTINA · COIVX
COIVGI · ET · FILIBVS · SVIS
BENE MERENTIBVS

*In domo Præsidis Cancellaria
Apostolica.*

miniam, à Grutero ex Mazochio inemendatè productum pag. DXXVIII. 9.

prâ, Dionem testatum fuisse di-
ximus, adstruit in hisce Euocatis
marmor apud Gruterum paginâ
DLIII. 8. in quo Euocati effi-
giem & ornatum è M.S. Carpi-
neo è Schedis R. P. D. Peniæ
compacto supplemus, & ex eo
Boissardi negligentiam depre-
hendimus, qui pag. 92. to. III.
Rom. Antiq. volumine sinistram
spoliauit, illudque in dexteram
vitis loco transtulit. Aliud cum
eisdem insignijs damus sequenti
paginâ, ex Villâ Cæsarinâ, olim
Bosij, prope veterem Viam Fla-



AVR · IVLIANVS · EVOK · EX · BNF
SALARIOR VIII · CHOR · III · VIX
ANN · XXXII · MIL · ANN · XXVIII
NAT · DACIA · IVLIA · VRSA
PATRI · B · M · F

Quamplures verò ex hisce emeritis circa se Imperatores habuisse, obsequij causâ, vel spe promotionis alleetos, patet ex historijs; Pompeio enim ante prælium Pharfalicum, referente Cæsare de Bell. Ciuil. lib. III. *aderant inter alias cohortes ut ibi dispositas, Euocatorum circiter duæ, quæ ex beneficiarijs superiorum exercituum ad eum conuenerant, quæ totâ acie dispersæ erant.* Quòdue dispersi militauerint, ut suâ virtute, exemplo & incitamento cæteris essent, vltra præallegatum Cæsaris locum, (quem plerique non de cohortibus, sed de numero duorum millium Euocatorum legunt, ut inter cæteros Lipsius de Mil. Rom. lib. IV. Dial. VIII.) conijcere licet etiam ex mox allegato lapide, & alijs sequentibus apud Gruterum, in quibus leguntur transpositi in Cohortes Prætorias.

C · ANINIVS · C · F · POM · GALLVS · DOMO · ARRETIO · ε · LEG · III · SCYTH · MILITAVIT · IN · PR · ANN · XVII · EVOC · AN · II · pag. DXX. 3.
AVRELIE · MAVRISIE · FILIE · DVI · CISSIME · QVE · VIXIT · ANN · VII · M · VIII · D · XXII · AVR · MAVR · EVOK · CHO · III · PRET · FILIE · DVL · CISSIME · FECIT · pag. DXXX. 2.

M · AVR · M · F · SECVNDINO · VET · EVOK · EX · COH · III · PR · pag. DXXXI. 10.

P · OVINCONIVS · P · F · POL · INCENVOS · DOMO · BODINCOMAGVS ·

MILI·COH·VI·PR·7. ANDASI·MILITAVIT·AN·II·VIXIT·AN·XXI·
CVRAM·EGIT·SEPVLTVRAE·C·VARIVS·OPTATVS·COMMUNI-
PVLARIS·EVOK·pag·DLV·7.

D·M·SEMPRONIO·SENECIONI·EVOK·COH·VII·PR·pag·DLX·II·
VALERIVS·RVFINVS·EVOCATVS·COHORTIS·TERTIAE·PRAE-
TORIAE·pag·MCX·4.

cum aliàs sciamus, Prætorianos non ex legionibus, vel huiusmodi emeritis le-
gi solitos, sed ex more institutoque veteri, nonnisi ex Italiâ ac Macedoniâ & No-
rico atque Hispaniâ, quorum proinde & species vultusque modestior, & simplici-
res mores essent, ut habetur in Fragm. Valefiano Dionis lib. LXXIV. Supple-
tamen ex Tacito Ann. lib. IV. ex vetustiori adhuc institutione, Etruriâ ferme
Vmbriâque, aut Vetere Latio, & Colonijs antiquitus Romanis deligi solitas; Pri-
mus enim Severus (ut ibi Dio subnectit) eam consuetudinem sustulit, imposterum
verò constituit, ut ex omnibus legionibus supplementa prætorijs cohortibus deligeren-
tur; cuius etiam rei indicium habemus ex lapidibus hîc ex Grutero transcriptis.

PRO·SALVTE·DD·NN·AVG·HERCVLEM·DEFENSOREM·GENIO
CENTYRIAE·EX·VOTO·POSVIT·L·DOMITIVS·VALERIANVS·
DOMO·KAPITOLIA·DE·STIP·XVIII·MIL·COH·X·PR·P·V·7·FL·CA-
RALITANI·LECTVS·IN·PRAETORIO·D·D·N·N·EX·LEG·VI·FERR·
pag·XLV·13.

C·ATTILIVS·C·F·POM·CRESCENS·MILITAVIT·LEG·IX·ANNIS·
VIII·TRAIECTVS·IN·PRAETORIVM·COH·V·PR·MILITAVIT
ANN·III·pag·DXXIII·6.

D·M·ET·PERPETVAE·SECVRITATI·CORNELIO·CERVNTO·
COH·V·LEG·XX·MILITI·PRAETORIO·pag·DXXXVIII·6.

A·GABINIVS·A·F·SER·PONTIANVS·MIL·LEG·XX·CANDIDATVS·
TI·CAES·AVG·RELATVS·IN·PRAET·pag·DXLIII·1.

SEX·LVCCEIVS·SEX·F·AIMIL·TROPHIMVS·VET·LEG·IV·SCYT·
TRAIECTVS·IN·PRAETOR·COH·VI·PR·7. pag·DLI·2.

DIS·MANIBVS·Q·MANLIVS·Q·F·CAM·SEVERVS·ALBA·POMPEIA
VETER· . . . V·A·XLII·M·I·D·VII·TRALATVS·EX·LEG·XXII·PRI-
MIG·IN·PRAET·COH·VII·IN·Q·MILITAVIT·ANN·XV·pag·DLII·1.

Idemque colligitur ex fragmento inscriptionis apud eundem pag·DLXXII·5.
vbi apparet, militem illum è legione septimâ lectum in Prætorium.

Addo hanc aliam inscriptionem è MMSS.

D · M

Bibliothecæ Barberinæ cum aliquo sanè men-
do depromptam; nam legionis V. Vlpiae nec
mentio est ullibi, sed tantum vigesimæ & tri-
gesimæ in Grutero; (XIII. enim quam Rei-
nesius Inscr. XXV. Class. I. sublatâ interpun-
ctione siglarum illarum V·L·P· VLP. quasi
Vlpiae legit, vbi nos Voto Libens Posuit liben-

Q·MASVRIVS·Q·F
AIMIL·LEVTER
MIL·LEG·V·VLP
TRAIE·IN·COH·VI
PR·Q·ANN·XII·MIS
SVS·DVOBVS·GEM
SIBI·ET

tissimè

tiffimè ex formulâ admittimus, nequaquam recipi valet) neque in hoc præfertim lapide esse potuit, LXX. annos Traianum & Vlpas ab eo legiones denominatas antecedente.

Memoranda tamen aliàs hæc epigraphæ nobis redditur ex *duobus Geminis* in eâ comprehensis, quibus Consulibus Christus Dominus redemptionem humani generis operatus est; ut ex Tertulliano & alijs probat Cardinalis Baronius ad An. Chr. XXXIV. num. CXXXVIII.: cuius leue erratum in nomine *Fusij* Gemini, qui Baronio *Fusus*, & simul Panuinij in prænomine Rubellij Gemini, qui *Lucius* non (ut ait ipse) *Caius* fuit, emendat sequens lapis Mediolanensis inter Collect. Archinti.

Non omittam tanquam publicè proficuas (quamvis extra ordinem) alias II. correctiones parium consularium ex varijs hisce figlinarum signis; adeò nil inutile in veteribus monumentis existit.

Ex hoc primo enim constat, cum SERVIANO III. Consulem VARVM, non autem VERVM iuxta Panuinium ad A.V. DCCCLXXXVI processisse: eundemque esse VIBIVM VARVM, quem cum SERVIANO III. iungit inscriptio Beneuentana apud Gruterum pag. CCCCXXXI. 9. cui magis credendum est, latere hoc præfertim conteste, quàm alteri apud eundem Gruterum pag. CXV. 1. ex eodem Panu-

uinio, cuius in hoc subleſtam esse fidem alibi demonstrauiſmus, sub nominibus SER. SERVIANI & C. IVVENTII VERI conceptæ.

Ex alio signo, quod sequenti paginæ consignauimus, liquet, non iam POMPEIANVM & ACILIANVM, ut Panuinius ad A.V. DCCCLXXXII. eos Consules vocat, sed PONTIANVM & ATILIANVM dici debere.

Ali-

SILVANIAE. MARIAE
SEMPER. HONESTISS
VIX. SINE. VL. QVEREL

dicitur extare in Via Flaminia in Vineâ
Lucij Vrsini.

redditur ex *duobus Geminis* in
P. TVTILIVS. P. F. O
VETERANVS. SIGIN
AQVILIFER. LEG. V
CVRATOR. VET
ACCEPIT. AB. IMPE
PRAEMIA. DVP L
NATVS. EST. A. HIRTIO
VIBIO. PANSA. COS. DI
C. FVHIO. GEMINO. L. RV
GEMINO. COS. SIBI

PATECINGI. F

DE MINCAE

ANDOBLATONI. PF

GNATAE PF

T F





Aliquando tamen integram ex hisce Euocatis, de quibus loquebamur, legionem à Pompeio conscriptam fuisse, habemus apud Cæsarem de Bell. Ciu. lib. III. *unam* [legionem] *ex Cretâ & Macedoniâ ex veteranis militibus, qui dimissi à superioribus Imperatoribus in ijs Prouincijs confederant*; hi enim propriè Euocati, vt de aliâ legione idgenus militum, retento expressè nomine Euocatorum, meminit Dio lib. XLV., ipse, (Cæsar scilicet Octauianus) *Campaniam usque progressus, magnam manum ex Capuâ presertim contraxit, quòd hi à patre ipsius, quem ulcisci se ferebat, eam urbem, & agros accepissent. Iis multa pollicitus est, deditque confestim singulis II. M. nummum. Et his à viris oria tunc Euoeatorum appellata legio (quos Anacletos Græcè quis dixerit, qui impetratâ missione militiæ, rursus ad eam vocati fuerint) in*

usu esse cepit. Rectè etiam *Reuocatos* eos appellaueris ex sequenti lapide Lugdunensi apud Gruterum pag. DXXIV. 7. ita enim propriè præcitatum locum Dionis vertit Turnebus Aduers. lib. I. cap. IX. *quòd militiâ perfuncti ad eam rursus reuocarentur*: & ideo Tacitus genuinâ locutione usus fuit, vbi lib. II. Histor. ait, *Prima belli cura agere dilectus, reuocare Veteranos*; quamuis Lippio hæc, quam agnoscimus, proprietates minimè arrideat, ipse etenim *euocare* ex nescio quibus alijs codicibus legit, & *reuocare* emendat in Not. n. 95.

ET · MEMORIAE · AETERNAE
ATTONI · CONSTANTIS
VET · LEG · XXII · REMISS
VS · HONESTA · MISSIO
NE · CASTRIS · INTER · CE
TEROS · CONVETERA
NOS · SVOS · REVOCATVS
QUIQUE · BELLO · INTER
FECTVS · OBIIT · ATTIA
FLORENTINA · CON
IVGI · CARISSIMO
ET · SIBI · VIVA · PONEN
DVM · CVRAVIT · ET · SVB
ASCIA · DEDICAVIT

Nomen

A Nomen certè istius Euocatorum legionis nusquam inueni, nisi fortè ea sit, quam hæc marmora vocant *Voluntariorum*:

DIIS · MANIBVS
SEX · IVNIVS · SEX · F · CLVENT
FRONTINVS
VET · LEG · PRIM · ITAL · VOLVNT
VIX · ANN · LXIIX · M · IIX
H · S · E

Gruterus pag. DXLVIII. 9.

DIS · MANIB
SECVNDVS · CLA VDI
VS · SEX · F · PALATINA
AVSPICALIS
BONONIA
MIL · COH · X · VOLVNT
C · R · OPTIVS · TRIB
LEG · I · VOLVNTAR
MILIT · ANN · XVII
VIX · ANN · LXIII
T · F · I

Reinesius Claß, VIII. num. 76.

verè enim *Voluntarij* ij, qui iam emeritis stipendijs, vltra delectui non suberant; & sic propriè appellatos Veteranos milites iterum nomina dantes ex Liuiο coligo lib. XXXI. *Sulpicio, cui nouum, & magni nominis bellum* [Macedonicum] *decretum erat, permissum, vt de exercitu, quem P. Scipio ex Africâ deportasset, Voluntarios quos posset duceret, inuitum, ne quem militem veterem ducendi ius esset*; & ex Cæsaris lib. III. de Bell. Ciu. vbi *Crastinum*, fortissimum illum ex Primi-pilo *Euocatum*, in exercitu ipsius Cæsaris aduersus Pompeianos prorumpentem, *milites electos circiter CXX. Voluntarios eiusdem centuriæ prosequutos fuisse* dicit; æqualis scilicet conditionis, & emeritis olim stipendijs tanquam Euocatos militantes, vt credimus, cæteris suprâ allatis coniecturis inducti. Appellatio item infueta tribus *Cluentiæ*, quæ neque ex primitiuis XXXV., neque ex alijs in honorem Cæsarum postea denominatis (quales fuerunt Iulia, aliæque) esse reperitur, argumento esse potest, istam fuisse ex nouis illis tribubus, quæ ex auctoritate C. Marij per P. Sulpicium Tribunum plebis à nouis ciuibus ac libertinis conflatae fuerunt; vt refertur in Epit. lib. LXXVII. Histor. T. Liuij; siue, iuxta Appianum lib. I. Ciuil. quas Senatus, vt Bello Sociali finem imponeret, *vet-eribus illis XXXV. addidit*: vtque Samnites, socijque, cum quibus Romani paullò antè bellauerant L. Cluentium Ducem habuerunt, ita forsan ex potentissimâ Cluentiâ familiâ nomen huic tribui partum. Panuinius aliam quandam *Cluniam* tribum ex oppido Samnij inducit, de Ciuit. Rom. cap. de Tribub. Rom.; sed cùm nusquam tale nomen integrum reperire sit; ex malè intellectu notâ CLV. quæ vel nostram Cluentiam, vel etiam Clustuminam (pro Crustuminâ, vt apud Gruterum pag. CDXVII. 6.) significare potuit, puto illum nouam hanc tribum de suo excogitasse. Aliàs verò pluries de Voluntariorum cohortibus memoriam agitatam obseruavi in lapidibus; easque ex veteranis constitisse puto, qui distributis sibi agris limitaneis, ad eorum tuitionem centuriabantur; non alibi enim quàm ad ipsos Romani Imperij fines, & loca hostibus, vel dubiæ fidei populis, applicita, harum cohortium statua videre est, vt colligitur ex locis repertarum inscriptionum, quæ de hac re in Grutero extant; hoc est pag. CLXIX. 1. de Cohorte XV. Voluntariorum in Cattorum Vico ad ostium Rheni, pag. DXXIII. 3. & MXV. 2. de Cohor. XXIV. ad Nicrum, pag. MXXX. 7.

MXXX.7. de Cohorte XXXII. ad Moenum amnes : & de Voluntarijs Campānis, è quibus legionem integram modò constituisse suspicati fuimus, in Pannoniā Inferiore pag. MCVIII. 3. Hanc tandem apud Troiam repertam excepit & suo Itinerario inseruit Sponius lib. III. pag. 90.

Nec leue est indicium dignitatis huius militiæ, quòd apud Cruterum pag. CDXXXIV. 1. Tribunatui legionis, titulos augendo, Tribunatus similis cohortis subdatur. Itaut alios hos fuisse ab illā feruili manu, quam M. Aurelius

DIVI · IVLI · FLAMINI · C · ANTONIO · M · F · VOLT · RVFO · FLAMIN · DIVI · AVG · COL · CL APRENS · ET · COL · IVL · PHILIPPENSIS · EORVNDEM · ET PRINCIPI · ITEM · COL · IVL · PARIANAE · TRIB · MILIT · COH XXXII · VOLVNTARIOR · TRIB MIL · LEG · XIII · GEM · PRAEF EQVIT · ALAE · I · SCVBVLORVM VIC · VII

Pij f. armauit & nomine Voluntariorum nuncupatam voluit, proculdubio videatur; de quā ita Capitolinus in eius Vitā, *Servos, quemadmodum Bello Punico factum fuerat, ad militiam parauit, quos Voluntarios exemplo Volonum appellauit.*

Vt itaque se habent inter pedites, Centuriones & Euocati, ita in equestri ordine Decuriones, & Equites Singulares, quorum dignitas ex innumeris marmorum titulis cognita, facit vt eos ex iam dicto honoris signo indicasse suffecerit; cum hāc etiam obseruatione, quòd & hi, modò cum chlamyde, vt numero 144. & numero 246., modò, vt alibi frequentissimè, cum nostro hoc panno incedunt.

Similitudo autem armaturæ (secluso hoc dignitatis indicio) in alijs loricā hamatā indutis, suadet vt credamus, cæteros ex eisdem, tam pedites, quàm equites (cum iam auxiliares equites Mauros agnouerimus) esse ex cohortibus prætorijs, non iam ex militibus leuis armaturæ; cuius rei aliquod fortasse indicium habemus in exploratoribus viæ num. 105. cum eorum Centurione chlamydiato, quod munus Prætorianorum fuisse ex Suetonio in Tiberio suprā pag. 186. ostendimus, cum cæteroqui nullibi in opere conspiciantur, sed munia castramentationis, & viarum sternendarum, per segmentatos illos milites, qui certè non alij quàm legionarij & gregarij esse possunt, exerceri videamus.

Non, inquam, leuis armaturæ esse possunt pedites num. 275. & equites num. 125. prout adnotatur ab Interpretibus: Non solùm, quia in equitibus huius Columnæ, & generatim in Militiā Romanā equestri, omnem leuem armaturam explosimus suprā Cap. III. pag. 92. B; verùm quia in peditatu quoque illud in summā certius est, velites, & omnem leuem armaturam post C. Marij tempora fuisse sublatam è legionibus, & solùm inter auxilia, Ferentarios, Funditores, & Sagittarios, aliosque leuiter armatos (quales in Columnā videmus peregrino semper habitu) meruisse, qui neque priscā re publicā; neque sub primis Imperatoribus, pars legionis fuerunt; vt eruditè more suo percurrit Author Notarum in Hyginum ad vers. XXII. fol. 15. ad mentem Lipsij in Analect. de Mil. Rom. lib. III. Dial. I. Nec nouum aut mirum videatur, inter cohortes prætorias equites quoque annumerari, quia tam in Hygino, quàm in marmo-

marmoribus; extat sæpe mentio de cohortibus equitatis, idest, peditibus simul & equitibus refertis, vt probat idem Author Not. R. H. S. ad vers. CCXV. fol. LXXXV., & expresse habet inscriptio apud Gruterum pag. DXXXIV. 4. Q. CAECILIO. Q. F. AN. OPTATINO. PRAEF. COH. I. AQVITA-
NOR. EQVIT.

alia pag. DL. 4. P. LICINIO. P. F. GAL. LICINIANO. PRAEFECTO.
COHORTIS. VII. PRAEFECTORVM. EQVITATE. IN. GERMANIA.
alia pag. MCVIII. 5. L. FLAVIO. T. F. QVIR. SECVLARI. PRAEF. COH.
PRIMAE. EQVITATAE. CIV. ROMAN. IN. GERM. INFERIORE.

binasque cohortes equitatus continet hæc alia Reinesij pag. 462. M. MAENIO
C. F. COR. AGRIPPAE. ET. VSIDIO. CAMPESTRI. HOSPITI. DIVI. HA-
DRIANI. PATRIS. SENATORIS. PRAEF. COH. II. FL. BRITTON.
EQVITAT. ELECTO. A. DIVO. HADRIANO. ET. MISSE. IN. EXPEDI-
TIONEM. BRITTANNICAM. TRIB. COH. I. HISPANOR. EQVITAT.

Sub eadem demum ap- C. EGNATIO. CATVLLO
pellatione cohortis equitatis MILITI. PRAET. COH. VIII. EQ
intelligendam putamus i- MILITAVIT. ANN. XIII. VIX. ANN. XXXI
tam ab eodem exhibitam IVNIA. FIRMILLA. MATER
Class. VIII. num. XXIII. INFELICI. F. POSVIT. ET. SIBI

Proprie autem de nostris Equitibus Prætorianis, vltra Suetonium in Calig.
cap. XLV. & in Claudio cap. XXI. ac Dionem seu Xiphilinum in Seucero, qui
equos ipsis ademptos tradit, memoriam reperimus in Grutero in sequentibus
inscriptionibus.

D. M. T. AELIO. MALCO. LICTORI. EQ. PRAETORIAN. COH. III. PR.
fol. CCCXVII. 7.

C. ARRIO. C. F. COR. CLEMENTI. MIL. IX. COH. PR. EQVITI. COH.
EIVSDEM. fol. CCCLXV. 5.

D. M. S. M. AVRELIO. BARBAE. MIL. COH. VI. PR. 7. VALENTIS. FRA-
TRI. INCOMPARABILI. M. AVRELIVS. PAVLVS. EQ. COH. VI. PR. BE-
NEMERENTI. FECIT. fol. DXXVI. 8.

AVR. SATVRNINO. EQ. COH. VIII. PR. 7. VERISSIMI. fol. DXXXI.
7. & in Corrigendis.

L. CVSONIO. L. F. PROCVLO. CI. THESSALONIC. EQ. COH. VIII. PR.
7. REPERTI. fol. DXXXIX. 9.

D. M. C. IVLI. VALERIANVS. EQ. COH. X. PR. 3. ANICETI. fol.
DXLVIII. 3.

D. M. M. SATVRNIVS. M. F. CLA. MAXIMVS. CELEIA. EQ. COH. X. PR.
7. APTI. fol. DLX. 4. & in aliâ quam reperio inter meas ineditas

Ex ipsis verò legionarijs (quia prætoriani non
exprimuntur) conscripta erat cohors illa eque- DIS. DEABVS
stris, cuius centurionatum gerebat P. Accius Aquila, de quo rescribit Traianus ad Plinium Ep. 108. C. IVLIVS. C. F. ARN
AFRICANVS. BRIXEL
LO. OPTIO. EQVIT

lib. I., & si numerum velis, aperit Hyginus dicto tract. vers. CCLV. centum scilicet pro quaque cohorte prætoriam; qui Equitibus Singularibus iuncti, quorum non inferior apud eundem copia, validus simul & numero & virtute equitatus, veterem illum legionarium qui iam desierat (si rectè aduertit R. H. S. cap. XIII. de Agm. Vespasiani fol. CCXCVIII.) benè supplebat; armis enim hi quoque insignes erant; & specialiter thoracatos eos fuisse memorat Xiphilinus ex Dione lib. LXXVIII. in Macrino.

Obijcient forsan, tam Centurionum, quàm cæterorum insignitorum numerum, nimium præ cæteris videri. Ad quod ut occurram, meminerint velim, (ut & aliàs admonui) quòd cum hic è paucis expressis multa subintelligi curauerit artifex; productis dignioribus, reliquam numerosiorem turbam animo plùs quàm oculis obiecit: Nihil enim in Columnà frequentius, quàm prælia vix vnà aut alterà militum decurià confecta; (non tamen ut historicè dici possit, ea paucis pugnantibus gesta, ut ad num. 161. adnotatur) præsidia & stationes duobus alicubi legionarijs obitæ; Castelli custodia solo Centurione denotata; testudo binis scutorum ordinibus (ut numero 213. in nouis typis, siue ternis, ut veriùs in Columnà) constans; omniaque, ut breuì complectar, militaria munera, per paucissimos, eosque (non absque ratione, ut plùs intelligatur quàm extet in marmore) digniores ut plurimum expedita.

Similis istis modò dictis loriam hamis insertam gestantibus, est armatura Signiferorum; qui hoc amplius, & ferè semper, leonino tegmine loco galeæ caput muniunt; & modò chlamyde, modò chlamydio præ muneris dignitate potiuntur. Vnde optimo Lipsio imposuit, quisquis Signiferos, qui apud eum lib. V. de Mil. Rom. Dial. IX. segmentato & communi gregariorum habitu visuntur, ex hac Columnà se excepisse credidit, ei que, in rei exemplum inferendos, misit.

Quæ de Signiferis, eadem de habitu consimili Æneatorum seu Cornicinum obseruauimus; ut par est, eos qui *signa*, quæ Vegetius appellat *seminocalia*, alijs, qui *mura* signa gestabant, æquiparari. Tria instrumenta ad castrensia munia, inseruisse memorat idem Vegetius lib. III. cap. V. *Tubam, Cornu, & Buccinam*; *Tuba quæ directà est, Buccina quæ in semetipsam areo circulo flectitur, Cornu ex uris agrestibus argento nexum*. Sæpe autem ista nomina confundi apud authores notauit Steuuechius ad dictum Vegetij locum: & quidem ipse Vegetius lib. II. cap. VII. priùs dixerat *Tubicines eos esse qui Tubâ, Cornicines qui ære curuo, Buccinatores qui Buccinâ committere prælium solent*; quibus verbis iam Cornua nonnisi ex ære fuisse docetur, idque vsque à Varronis temporibus obtinuerat, dicentis lib. IV. de Ling. Lat. *Cornua, quòd ea quæ nunc sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu*: vnde etiam *Æneatores* apud Festum (quos ex æneo instrumento ita vocatos fuisse certum est) *Cornicines, idest Cornu canentes dicuntur*. Nostra autem Columna in pedestri militiâ *Cornicines* siue *Æneatores* solummodo ostendit, & quidem

COH. VIII. PR. 7. IVLI
SIGNVM. AEREVM
PANTHEVM
D. D. V. L. L. M
DEDICATVS. X. K
AVG. BARBARO. ET
REGVLO. CoS
Hortis Iustinianeis.

quidem constantissimè pluribus in locis, hoc est ad num. 57., 139., 170., 195., post num. 263. num. 272., 274., 278., & 295., quamvis in sacrificijs præcipuis Solitauriliorum Tubæ cum Cornibus concurrant, sacricolis laureatis eas instantibus ad num. 83. 187., & 265. Vnde patet inanem & falsam esse distinctionem Acronis ad Horat. Ode I. vers. 23. quam plures postea sequuti sunt, *Tubæ* pedites, equites verò *Lituo* ad pugnam aduocari: quia ut hinc peditibus Cornicines admixtos cernimus, ita turmas equitum Tubicines habuisse docet hæc inscriptio ad Hortos Quirinales. Si verò rectè Vegetius monet,

D · M

P · AELIVS · AVITVS
TRAIANOPOLI
TUBICEN · EQ · SINGAVG
TVRM · AELI · LVCANI
NATIONE · THRAX
V · A · XXXV · MIL · A · XV
P · AELIVS · AVRELIVS
HER · ET · IVLIVS · MAXIMVS
DECVRIO · SECVS · HER · OPTIMO
AMICO · FACIEND · CVRAVER

Tubicines scilicet ad bellum milites vocare, & rursus receptui canere solitos; Cornicinibus autem canentibus, non milites sed signa ad eorum nutum obtemperasse: itemque, in pugna *Tubicines* & *Cornicines* pariter occinuisse; quod ultimum ex Liuiò quoque, ac Tacito habetur, ita enim Liuius lib. XXX. *Tube Cornuæque ab Romanis cecinerunt*, tantusque clamor ortus, ut

elephanti in suos sinistro maxime cornu verterent, *Mauros, ac Numidas*: alter lib. II. Annal. *Tum Sentius occinere Cornua Tubasque, & peti aggrem, erigi scalas iussit*: quæ, inquam, si vera sunt, necesse etiam fuit, promiscuè in ipso peditatu tam Cornua, quam Tubas commixtas fuisse; ut iussui Ducis, cui inter pedites locus erat, prestò essent, & modò signis, modò militibus, quidquid è re foret, ex subito emergentibus promptissimè imperarent: vnde *Tubicinem* inter pedites, simili *Signiferorum*, nostrorumque *Cornicinum* habitu in Columnâ Antoninianâ cernimus Tab. 64. *Buccinæ* autem vix alibi locum factum puto, quam in ijs quæ intra Castra explenda erant, utpote ad vigilias distinguendas, classicum canendum, conuiuium vel conuocandum vel dimittendum, aliaque eiusmodi, quæ quis ex varijs authorum locis conijcere poterit.

Ultra hæc tria signa, *Lituum* quoque, à Vegetio quamvis prætermisum, & Gruterianis inscriptionibus incognitum, militare tamen instrumentum fuisse, ex pluribus autoritatibus patet, & ex hac quoque inscriptione (ne lapides omnino desint) comprobamus: Ea etenim inscriptio, de quâ Bartholinus de

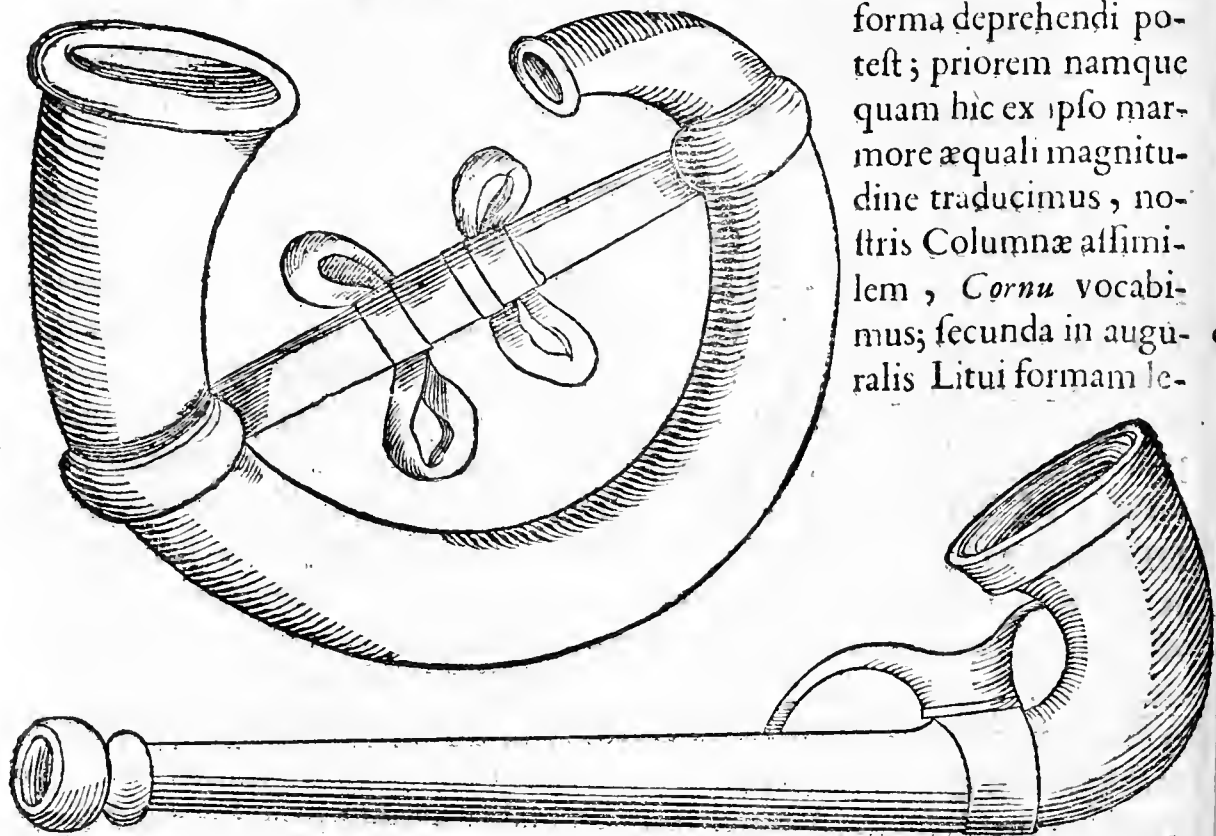
SEX · AVTRONIVS · SEX · FIL
PALATINA · NIGER
LITICEN · LEGION
III · PARTH
FECIT · OLL · XXX

in *Vita Colotij* pag. 101.

hoc aliud *Cornicinum*, de quo prima

Tibijs lib. III. cap. ult. M · IVLIVS · VICTOR · EX · COLLEGIO · LITICINVM · CORNICINVM, non probat, *Lituos* in militiâ adhibitos; cum Collegium illud, aliudque *Fidicinum*, & *Tubicinum*, Sacerdotibus ministrare, & sacris publicis prestò esse potuerit: ut

nuper in Hortis Cœlijs Nob. de Theophilis reperto: eò eruditis gratius futurum, **MINER** quò M. Varronem Mineruæ Adem conuentui Edicium affi-
DONVM gnantem lib. IV. de Ling. Lat. illustrat, quæ eadem Cornici-
CONLEGI nis quoque ad eundem fortasse vsum inferuij. At bene ex fi-
NICIN guris, quas inscriptio Bartholini complectitur, *Litui & Cornu*



forma deprehendi po-
 test; priorem namque
 quam hic ex ipso mar-
 more æquali magnitu-
 dine traducimus, no-
 stris Columnæ assimi-
 lem, *Cornu* vocabi-
 mus; secunda in augu-
 ralis Litui formam le-

uiter eâ in parte vnde vox exit inflexa, *Lituus* propriè dici merebitur, quidquid
 Choulius in lib. de Castrament. Rom. figuris pariter adhibitis, & Neotericus
 ipse in Explicatione Columnæ Antoninianæ Tab. 6. 24. & 26. nomina permu-
 tent, peruertantque. Litui elegantiorē imaginem, veluti ex draconis buccâ
 vocem edentis, vide in Columnæ basi inter arma aceruatiū posita, & in num-
 mo 2. IVNIAE gentis Tab. IV. pag. 131. apud Fuluium Ursinum; cuius ex-
 plicationem tam à Fulvio, quàm à Patino prætermisam, tentare hic libet; vt
 scilicet Litui illi decussatim positi, cum simpulo supernè & paterâ infrâ, ludo-
 rum funebrium memoriam reuocent, primò gladiatoribus exhibitis, à Marco
 & Decimo Bruto institutorum, patris cineres honorando, vt testis est Valerius
 Maximus lib. II. cap. IV. num. 7.: tam enim vasa illa sacrificalia, sacrum fera-
 le ludis admixtum indicant, *agonalis enim moris fuerat post sacrificia ad hæc certa-
 mina funebria deuenire*, vt docet Seruius ad vers. 329. lib. V. *Æneid.*: quàm
 Litui, Tubarum sonitum quibus ludi funebres mittebantur, ex eiusdem
 Seruij sententiâ ad vers. 113. dicti libri V. significant; quia signanter in gladi-
 atorio certamine *sonabant clangore ferali Tubæ*, vt ex Quintiliano alijsque probat
 Lipsius Saturnal. lib. II. cap. XIX. nec aliâ de causâ sub imagine L. Annæi Gla-
 diatoris apud Boissardum to. IV. pag. 119. (de quo pluribus in fine Cap. sequen-
 tis

tis agemus) tres Tubæ collocantur.

Nec quem moueat, pro Tubis de quibus authores loquuntur, Lituos in hoc nummo conspici; quia vltra leuē illam nominum confusionem quam in hisce instrumentis notauimus; *Lituus* & *Tuba* pro vno eodemque à Virgilio habentur: postquam enim de Miseno ait lib. VI. vers. 167. quòd

Et Lituo pugnæ insignis obibat, & hastâ;

in eius sepulchro pro *Lituo*, *Tubam* collocatam fuisse legimus vers. 233.

suaque arma viro, remumque Tubamque.

Eodem habitu & dignitatis loco ij consistunt qui num. 53. & 273. Imagines tantum deferunt, & propriè Imaginiferi vocandi sunt, & à Signiferis & Aquiliferis distincti in marmoribus etiam conspiciuntur. Imagines autem eiusmodi aquilis quoque iunctas aliquando cernere datur, tam Deorum num. 52., quàm Cæsarum, vt ibidem, & alibi passim; sed tunc potiore dignitatem ac titulum, nempe Aquiliferorum retentum credo. Ad harum autem Imaginum cultum & custodiam (qualem enim cultum nactæ fuerint, ostendit Lipsius de Mil. Rom. lib. IV. Dial. V.) institutum puto Collegium illud *Magnum Larum & Imaginum*, de quo primam mentionem offendi in hoc veteri lapide; in alijs duobus à tergo sequentibus à Grutero sumptis, tertioque apud me è schedis Barberinis, adumbratam.

Ex hoc quoque lapide apparet, Siluanum fuisse huius Collegij seu Sodalitij tutelarem; vanaque esse ea omnia, quæ commentus fuit Scaliger ad inscriptionem illam Gruteri pag. lxij. 1. SILVANO SACRVM SODAL. EIVS. ET. LARVM &c. quasi de *Hercule*, *Liberopatre*, & *Mercurio*, tanquam sodalibus Siluani, simulque Larum, intelligi debeat: notum enim aliâ nouâ inscriptione fecimus hoc Siluani Sodalitium, per decurias distinctum, in nostrâ II. Dissert. de Aq. & Aquæd. num. 190.; nec proinde Siluanum vllum Larum agnoscimus, qualem idem Scaliger, aliam inscriptionem Gruteri pag. LXVI. 1. corrumpendo, sibi finxit; cui nuper Prideaux accessit, atque hircum mulgenti cribrum supposuit, in suis Marm. Oxon. Infer. XLIX. in Append. pag. 113.

SIL-



SILVANO
 SANCTO · SACRO
 LARVM · CAESARIS
 N · ET · COLLEGI · MA
 GNI · CN · TVRPILIVS
 TROPHIMVS · VOTO
 SVSCEPTO · A RAM
 DE · SVO · D · D

pag. LXV · 2.

IMAGINVM · DOMVS
 AVG · CVLTORIB · SIGNVM
 LIBERTATIS · RESTITVTAE
 SER · GALBAE · IMPERATORIS · AVG
 CVRATORES · ANNI · SECVNDI
 C · TVRRANIVS · POLYBIVS
 L · CALPVARNIVS · ZENA
 C · MVRDIVS · LALVS
 C · TVRRANIVS · FLORVS
 C · MVRDIVS · DEMOSTHENES
 S · P · D · D

pag. CCXXXVIII.

IMP · CAESARI · DIVI · NERVAE · F · NERVAE · TRAIA
 NO · AVG · GERM · DACICO · PONTIF · MAX
 TRIB · POT · XIII · IMP · VI · CoS · V · P · P · PROPA
 GATORI · ORBIS · TERRARVM · LOCVPLETA
 TORI · CIVIVM · CVLTORES · LARVM · ET · IMA
 GINVM · DOMVS · AVGVSTAE · SOLO · PRIVATO
 SVA · PECVNIA · FECERVNT

Pareat igitur Reinesius verba illa SACRO · LARVM, verè & optimè ita se habentia, in SCHOLARVM vel SCHOLARIVM invertere, vt fecit ad Inscript. CI. Class. I.; ne de illo fabula narretur, quam Chimentellius aduersùs *gratuitos Asclepiadas* instituit, *medicas manus lapidibus admoventes*, quos nec *viderunt nec tetigerunt*, in quo, ita me Deus amet, vi quâdam ingenij, & eruditionis affluentia vir alioqui maximus sapiusculè offendit.

Alij de Laribus & Imaginibus familiaribus & domesticis Domus Augustæ nouam hanc nostram Inscriptionem interpretabuntur; sed nobis aliud videtur, quia imagines illæ veteres ac fumosæ, nullo cultu, verùm ad nobilitatis ostentationem in atrijs prostabant, ad gentilitiorum funerum ornatum destinata, vt monstrat Plinius Histor. lib. XXXV. cap. II.

Postquam igitur Cornicines & Tubicines, militum, atque adeò Signiferorum habitu longâ oratione indicauimus; restat adhuc Tibicinum vilitatem, quam Neotericus ad Columnam Antoninianam Tab. 23. in militiam induxit, amouere. Nullum itaque esse in eo M. Aurelij quod ibi describitur sacrificio MILITEM TIBICINEM bifori Tibiâ canentem & buccas inflantem, serio asserimus; sed pictoris somnio militem ibi squameo thorace adstantem, nescio quâ illusione vel allusione in Tibicinem euasisse: vnde Interpres sibi imponi passus fuit, vt ignauo atque ignobili hoc munere militarem virtutem ingenuitatemque dehonestaret. Satis namque Tibicinum fordes probauit Bartholinus de Tibijs lib. III. cap. I.: cuius tamen dictum in hac eadem re corrigo, vbi lib. II. cap. V. voluit, Romanis quoque, perinde ac Græcis, in bello eos vsui fuisse; eò quòd Seruius Tullus ex Liuiο lib. I. cap. 43. eos in centurias interque milites distribuerit, ibi, *in his Accensi, Cornicines, Tibicinesque in tres centurias distri-*

distributi, quia Sigonius ex emendatioribus codicibus *Tubicines* legit; & ulterius ita legendum probat ex Dionysio lib. IV., cui *σαλπιγγαί* in eâdem (sed paullò apud ipsum variante) Tulli distributione, idest *Tubicines* memorantur.

Mutasset, profectò Lipsius sententiam circa duplicem Loricam, quasi ex duâbus partibus, anticâ & posticâ (fibulis iungentibus) constantem, lib. III. Dial. VI.; si verè duplicem, hoc est binam, alteram alteræ superpositam ad roboris specimen in pluribus, quâ Centurionibus, quâ Stratoribus, alijsque huiusmodi principalibus (vt Vegetius vocat) militibus obseruasset; ita enim armatum Scævam illum, *qui duabus Loricis onustus, inter undas, quas hostili sanguine infecerat, enatauit*, mihi persuadeo, quales hîc non infrequentes, hoc quod præ cæteris selegimus exemplo num. 169.

sparsim occurrunt; ne armaturam illam Homericam *gyalo-thoracem*, formâ, vt Pausanias subdit, *planè suis temporibus inusitatâ*, nec ad hæc nostra vsque tempora in marmoribus vllibi visam, in Cæsariano milite renouemus.

Duplici ista, eius quam explicauimus formæ, loricâ septum obseruo militem istum qui alteri me-



dicas manus admouet: ex quo colligo, Medicos legionarios istius temporis, suæ arti simul, ac militiæ vacasse, & inter milites connumeratos fuisse. Istius temporis subdidi, cum non sim nescius, aliud postea inualuisse, nempe vt Medici extranei ad milites curandos assumerentur; ita enim habetur ex Textu in l. inter eos 23. D. ex quib. caus. maior, & in l. 1. C. de profess. & Medic. lib. 10.; aliàs frustra Medicis huiusmodi concederetur immunitas, quam ex solâ militiâ tam domi, quàm foris milites obtinent, vt in l. milites 7. D. cod. tit. Sed quia Traianus veterem disciplinam ac dignitatem militarem per omnia seruare atque instaurare cupidus erat; fieri potuit, (si tunc mos iste non aderat) vt ex vetustatis exemplis id deprompserit. Notissimum enim est, Patroclum, Podalirium, & Machaonem, & Achillem ipsum, aliosque ex præstantissimis illis uiris per Homerum in Iliade celebratis, & Iasonem quoque ex Chironis disciplinâ, vt ait Scholiastes Apollonij ad vers. 554. lib. I. Argonaut. hâc arte non minùs, quàm bellicâ virtute claruisse: & sepositis fabulis, Alexandrum Magnum artis Medicæ non tantùm studiosum, sed quodammodo professorem ostendit Plutarchus in eius Vitâ; *non enim contemplationibus modò delectatus est,*
sed

sed & amicis agrotantibus medicinam fecit, curandique, & victus quasdam rationes præscripsit: & iterum, Pausania Medico, qui Cratero veratrum exhibiturus erat scribens, partim sollicitudinem suam indicauit, partim de eo medicamento propinando instruxit. Quamquam hoc ipso tempore Traiani, Medicos commilitio adscriptos ostendit, Epigramma apud Gruterum pag. LXVIII. in quo octauus Domitiani Consulatus (cuius nomen erasum ex Decreto Senatus iuxta Sueton. cap. XXIII.) & Sabini continetur, nouem annis, ex Fastis, primum Traiani nostri, & Glabrionis antecedens. Quin etiam inter omnes cæteros castrenses artifices inter milites centuriatos, ex nostrâ Columnâ producere possumus, lucem Lipsio afferentes, qui lib. V. de Mil. Rom. Dial. XIII. id sub aliquâ perplexitate pronunciat, quasi pagani artifices, legionarijs immixti fuerint: dubium siquidem Lipsio iniicere valuit Liuij assertio lib. I. Fabros apud veteres Romanos *stipendia* quidem, sed *sinè armis*, secus atque hic apparet, in exercitu meruisse. Non solum enim castra munire, fossam præducere, & sarcinas ferre dum in agmine incedunt, passim milites cernuntur: (ita ut absurdè sanè dicatur ad num. 96. milites Fabris murarijs ad munitionem castrorum inferuire; vbi enim ibi quos Fabros murarios vocare, & à militibus discernere possint?) sed ijdem, opus Fabri lignarij exercent circa eadem castra num. 113. & 200., ac in structurâ pontium num. 98. 114. & 117.; ijdem Naues ædificant num. 303.; ijdem lapides cædunt num. 167., vias sternunt (vt alibi diximus) num. 191., calcem præparant, murosque ducunt num. 167.; ijdem Ballistas aduehunt num. 170. & 202.; ijdem currus & carucas agitant, & veterinorum curam gerunt num. 196. 270. 273. 183. & 308; ijdem aquatùm, frumentatùm, lignatùm, & pabulatùm proficiscuntur, vt num. 107. 218. 278. 128. & 213.; ijdem denique absque seruorum vel calonum ope onera baiulant, vt num. 34. 157. 176 180. 219. 220. & 296., atque, vt suprâ adnotauimus, equos ad potandum adducunt. Quæ omnia, vilia vt plurimum munia, per caculas, ac mancipia, & inutile Marti (vt ait Silius lib. V.) *lixarum vulgus* exerceri solita, restitutæ à Traiano disciplinæ tribui debent.

Extra Columnam de his ferè omnibus exempla non desunt, à Lipsio abundè congesta; cuius largiori messi hoc veluti spicilegium adiungam, Vlyssæm absque fabris, eisque minimè indigentem, suo labore celerrimè ratem confecisse, iuxta Ælianum lib. VII. cap. V., ex Homero certè Odyss. lib. V. vers. 234.; imò Herculem ipsum Argo Nauem in Ofsâ Thessaliæ monte exædificasse, iuxta Ptolemæum Hephæstionem lib. II. apud Photium Cod. CXC.: itemque Naues per milites compactas pluries in Cæsaris Commentarijs legi: turbam inutilem in transmissione exercitus relictam ab eodem Cæsare, dum à Brundisio in

Graciam, & iterum dum à Siciliâ in Africam aduersus Scipionem transfreta-
ret; quod idem fecisse Darium ad Alexandrum proficiscentem ait Diodorus
lib. XVII. *ut enim exercitum haberet minùs impeditum, impedimenta turbasque
bellis inutiles, Damasci, quæ Syriæ vrbs est, deposuit*: milites demùm exactioris
disciplinæ causâ, à Mario ad Bellum Cimbricum copias instruente, *impedimenta
sua (vt Plutarchus tradit) ferre, & sinè laxis atque calonibus ad victum necessaria pa-
rare coactos fuisse*. Variæ etiam inscriptiones in Grutero extant de castrensibus
ministerijs per milites exercitis, quæ apud ipsum videri possunt, & eas præter,
tres sequentes è meis manuscriptis hîc transtuli.

M. CRITONIVS. M. F
APOLLONIVS
MILES. EX. ARMAMEN
TARIO. AVGVSTOR
BALTEARIVS
FECIT. SIBI. ET. SVIS
LIBERIS
IN. FR. P. XIII. IN
AGR. P. XVIII

SEX. NAEVIVS. RVFVS
MILES COH VII VIG SAGARIVS
VIXIT. ANN. LVIII. M. VIII

*è schedis Barberinis
omnes*

Q. NAEVIVS
MARINVS
MILES. EX. AR
MAMENTARIO
IMP. CAESARIS
DOMITIANI
GERMANICI
CASSIDARIVS
VIXIT. ANN. XXXX

Ad nostrum Medico-militem iam tandem reuertimur, nouum, nî fallor, eisdem
etiam Medicis, quamuis eruditissimo hominum generi, compositum; nec sinè
aliquâ prærogatiuæ notâ exhibitum, vt indicat armatura, quæ non ex segmen-
tis, vt in gregarijs militibus, sed hamata & duplex, vt diximus, apparet.
Confert quoque non leuiter sequens inscriptio apud Gruterum pag. CCLXIX. 3

IMP. CAES. M. AVRELIO

ANTONINO. PIO. FELICI. AVG

TRIB. POT. XIII. IMP. II. COS. III

PROCOS. P. P

IMP. CAES. L. SEPTIMI. SEVERI. PII

PERTINACIS. AVG. FILIO

DEVOTA. NVMINI. ET. MAIESTATI. EIVS

COH. II. VIG

C. IVLIO. QVINTILIANO. PR. VIG. M. FIRMIO

AMYNTIANO. S. PR. C. IVLIO. ANTIGONO. TRIB

M. AVRELIO. MAXIMO. 7 Q. COTTIVS. RVFVS. COR. TR

C. IVLIO. ATT. A. 7 C. IVLIVS. ONESIPHORVS. B. PR

C. RVTILIO. MITHRAE. 7 G. VALERIVS. IVLIANVS. B. PR

M. AVRELIO. ANTIPATRO. 7 VALERIVS. KARICVS. B. PR

L. DONNIO. MANSVETO. 7 T. SEPTIMIVS. FELICISSIMVS. B. PR

M. AVRELIO. MAVMERIO. 7 M. IVLIVS. INGENVVS. B. PR

P. AELIO. CANDIDIANO. 7 MEDIC. COH. II. VIG

CLAUDI. THAMYRA. FLAVI. PANMEN. APHRODITE. AVRELI. HEGVMENE

inter Centuriones & Beneficiarios Præfecti Vigilum, M. Iulium Ingenuum.

D d

Medi-

Medicum secundæ cohortis Vigilum dedicantis recensens : aliaque epigraphæ
 Sarcophagi in Villâ Pamphiliâ ad D . M
 Viam Aureliam cum clypeis ad L . VIBIO . RVFO . MEDICO
 latera insculptis , vt propemo- COH . V . PR . VALERIA
 dum in militum titulis fieri solet . RVFINA . CONIVGI . OPTIMO . FEC
 Dicet quispiam , istis vulnerum curatoribus nominis huius honorem dene-
 gandum , & Chirurgos , non autem Medicos eosdem appellandos . At apud
 doctos res est extra controuersiam : Medicinæ siquidem potior , atque nobilior
 pars , tamquam ea quæ certioribus principijs innititur , & militari strenuitati
 præstò est , hæc semper iure meritò habita fuit : illamque nedum ex antiquitate
 laudat Celsus in Præfat. , sed ex ratione Christiano homine dignissimâ , hanc
 necessariam , aliam verò , quæ modò primas occupauit , superfluam iuxta Home-
 ri sententiam inducit : morbos namque ad iram Deorum immortalium à Poëtâ
 relatos fuisse , & ab iisdem opem posci solitam ; prout mala valetudo ex desid.â,
 & luxuriâ , nobismet ipsis authoribus prouenit . Eo tamen fato Medici primarij
 vetustissimâ hâc & præstantissimâ medicinæ specie in præsens abstinent , & ad
 tonstrinas quodammodò ablegarunt ; quo , celebriores nobilioresque inter no-
 stros Iurisperitos , causas capitis orare , eosque siue agere , siue tueri , tantope-
 re abhorrent , summorum quondam virorum præcipuum in re pub. munus .
 Vt enim Celsi & aliorum Medicorum testimonia de præstantiâ vulnerariæ cu-
 rationis , & connexionione istius cum alijs medicinæ partibus , plenè à Meibomio
 de Iusiur. Hipp. cap. XVI. recensita , missa faciam ; solum Pindarum , vbi de
 arte medicâ Chironis loquitur , hinc adducam , qui in elegantissimâ enumeratio-
 ne omnium Medicinæ operum , hanc Chirurgicam , non solum cæteris admi-
 scet , sed etiam anteponit Pyth. Od. III. Stroph. γ ,

Τοὺς μὲν ὧν ὅσσοι μόλον αὐτοφύτων

Ελκείων ξυνάονες , ἢ πολιῶ

Χαλκῶ μέλη τετραμήροι ,

Ἡ χερμάδι πελεβόλω ,

Ἡ θερυνῶ πυρὶ περι-

θόμηροι δέμας , ἢ

Χειρῶσι , λύσαις ἄλλον ἄλ-

λοίων ἀχέων

Εξ ἄλλοι τὸς μὲν μαλακαῖς

Επαοιδαῖς ἀμφέπων ,

Τοὺς δὲ περσανέα πί-

νοντας , ἢ γυίοις παρὰ πῶν πάντοθεν

φάρμακα , τὸς δὲ τομαῖς ἔσασεν ὀρθύς .

hoc est ,

Eos itaque quotquot venerunt ad ipsum sponte-natorum

Hulcerum participes , aut corusco

Ferro membra sauciati ,

Aut saxo eminus misso ,

Aut

*Aut aestiuo igne
 Consumpti corpus, aut
 Frigore, liberans alium alijs
 Doloribus eripuit.
 Quosdam quidem mollibus
 Incantationibus tractans,
 Quosdam vero lenia pharmaca bi-
 bentes, aut membris circumponens undique
 Pharmaca, quosdam etiam sectionibus, stare fecit rectos.*

Nouus item (vt paullum occasione arreptâ digrediar) ornatissimo huic ordini honor accedit, ex duplici Pergamenorum nummo, in quo Galenus Æsculapium sustentans cernitur. Eum enim indubiè esse credimus in nummo Comodi apud Oëtaium Stradam, & in alio consimilis, nempe maximæ magnitudinis, penès Eminentissimum D. meum Cardinalem de Carpineo; quorum auersæ partis symbola conferam, & explicabo, postquam alij, qui plura de hoc secundo & recens inuento numismate loquuti sunt, *de tribus capellis*, de præcipuo inquam eorum argumento, dicere prætermiserunt. Galenum itaque



insculptum utro-
 bique iudico, ex
 pileo, barbâ, & bac-
 culo, quæ omnia
 Æsculapij imita-
 tione Medici as-
 sumpserunt, vt pro-
 bant Gaspar à Re-
 yes quæst. V. fol.
 50., & Meibomi-
 us Comment. in
 O'εχ. Hippocrat.

cap. V. num. 35. Barbâ namque præsertim, ita à totâ antiquitate Medicis tributa fuit, vt Apollo ipse, cui *æterna est*, *Bacchoque iuuenta*, apud Syros (ex Luciano de Deâ Syr.) barbatus pingeretur, ad prudentiam Medico necessariam respicientes.

Conuenit in omnibus eum descripto Medicorum habitu ectypa hæc vetusti operis sculptura, vnguis minimi digiti amplitudine ex smaragdo apud me, quæ inter scribendum à propolâ quodam Cynico & pannoso, Vrbi notissimo, vili sanè prætio oblata fuit. Hanc ipse Mineruam cum galeâ, noctuâ & hastâ, modicum in re modicâ cernens, esse iudicauerat; sed nos ope microscopij auctam, suæ veræ Æsculapij formæ redditam, ex præfatis signis,



atq;

atque insuper ex Cornice, in Coronidis matris indicium, (vnde *Coronides* ab Ouidio lib. XV. Metam. vers. 624. vocatur) nostræ interpretationi opportunè seruire fecimus. Cornicis autem inspectio, submonet, hunc forsan esse τῷ Ἀσκληπιῷ τὸν ἱερὸν ἑξέθον, *Aesculapij sacrum passerem*, de quo *Ælianus* lib. V. cap. XVII., in cuius loci explicatione laboravit Schefferus in perquam eruditis ad hunc Authorem Notis.

Aesculapius hic noster de *Coronide* matre glorians, infamiam quâ eam *Ovidius* affecit lib. II. Metamorph. vers. 600., quòd *Apolline* iam grauida cum *Ischye* concubuerit, & *Phœbo* pœnas dederit ab eo occisa; infamiam, inquam, matris abolere, & narrationem *Epidauriorum* apud *Pausaniam* lib. II. confirmare videtur, *Venisse in Peloponnesum Phlegyan, visendæ eius terræ studio simulato &c.* Is cùm iam *Peloponnesum* intrasset, filia [*Coronis*] quæ patrem sequebatur, cùm adhuc se vterum ex *Apolline* ferre patrem celasset, in *Epidauriorum* finibus puerum enixa, illum in monte exponit, cui hâc ipsâ etiam ætate *Tirithion* nomen, [à mammâ ibi præbitâ, quæ τῆθιον Græcis vocatur] cùm ante *Myrtion* appellaretur. Et quidem omnis huius Dei cultus ex *Epidauro* acceptus iuxta eundem *Pausaniam*, inter tot de matre ac geniturâ *Aesculapij* fabulamenta, receptiora esse debere ea quæ ab ipsis *Epidaurijs* processerunt, non parùm persuadet.

Accedit vrgens coniectandi causâ de *Galenî*, quam diximus, effigie, ex quo *Pergameni*, qui nummos cuderunt, *Galenî* ciuis gloriam pergratâ *Commodo* Imperatori memoriâ recoluerunt: nam *Galenus* & ipsi *Commodo*, & *Marco Aurelio Antonino* patri, qui eum vti philosophum, & principem locum inter *Medicos* tenentem, plurimè faciebat, vtilem in morbis curationem adhibuerat, vt colligitur ex cap. XI. & XII. libri de *Præcognit. ad Posthum.* Quanti enim *Galenus* fieret, (vtut non integrè iam dicto *Gaspari à Reyes* credamus, vbi quæst. IV. fol. 47. eum, statuâ *Romæ* positâ, immortalitate donatum testatur) tum ipsemet ostendit, se ex *Iberiâ*, *Celticâ*, *Asiâ*, & *Thraciâ* consultum frequenter asserens lib. IV. de *Loc. Affect.* cap. II., tum *Eusebius* lib. VIII. *Hist. Eccles.* cap. ult. luculento tradit encomio, illum tempore suo in summâ æstimatione habitum, scribens.

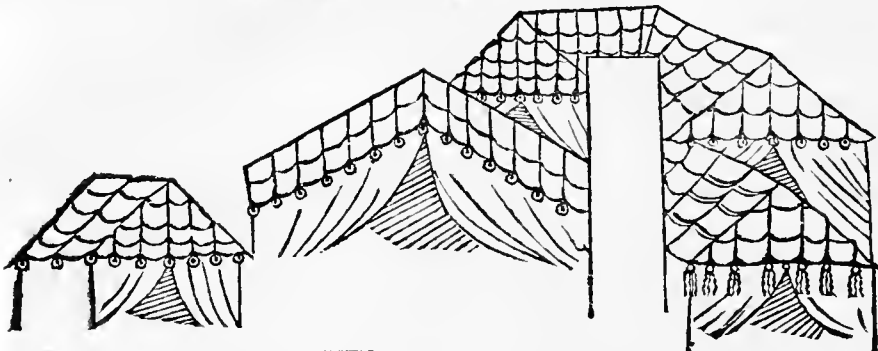
Nec certè nouum accidit, insignes viros à suis ciuibus numismate cuso celebrari: quandoquidem ita prorsus *Homerum* tam *Chiensis*, quàm *Smyrnæi*, apud quos, nummus quidam ex ære *Homerus* vocatus fuit, vt *Strabo* refert lib. XIV., & vti istorum *Coloni Amastrianæ Urbis* incolæ, *Pythagoram Samij*, *Sapphonem Mytilenæi*, *Charondam Catanenses*, *Horatium Venusini*, *Pompeopolitæ Philemonem*, & *Aratum Poëtam* (feu *Chrysippum Stoicum* vt vult *Sphanhemius Dissert. VI. pag. 528.*) *Parij Archilocum*, *Teij Anacreontem*, *Mædaurentes Apuleium*, *Tarentini Architam*, *Cynegirum Athenienses*, & *Apollonium Tyanæi* effigiarunt, vt *Fuluius Vrsinus* in *Viror. Illustr. Imagin. distinctè* ostendit: quibus ex *Ioanne Angelo Caninio* in suâ *Iconographiâ* adde *Alcæum* & *Pittacum* in nummis *Mytilenæorum*, & in alio *Megarensium Euclidem* geometrarum principem; ex *Seguino Cyzicum* in *Cyzicenorum*, ex

Spanhemio Ganymedem in Iliensium; aliosque nec nobis, & forsan nec ipsi vivos, quos longâ serie recenset Diff. I. non sceptris solum & rebus gestis inclutos, sed etiam ingenij artibus spectabiles: & ex Museo Braccchio pulcherrimum eorundem Iliensium nummum cum Hectore quadrigas moderante: quod idem est, ac communem cum ipsis Conditoribus Urbium (quorum frequentius imagines nummi referebant) cultum nancisci, hoc est heroicos, & diuinos honores æquare, ut idem illustris Spanhemius Dissert. IX. de Præst. Num. probat. In hisce autem Galeni nummis, adhuc præstantius quid inest, quod videlicet in unâ eademque nummi facie, ipse Pergami ciuis cum Androclo Ephesi conditore, coniungitur: nemini enim dubium esse debet, quin iste sit Androclus Codri F. ex face quam in nummo Stradæ sinistrâ gerit, ad sacra Eleusiniæ Cereris referenda, per ea, quæ de hoc heroe habet Strabo lib. XIV. *Ducem Coloniae Ionum ait [Pherecydes] fuisse Androclum Codri Atheniensium Regis filium legitimum, qui eam post Aëolicam deduxerit, Ephesumque condiderit. Itaque ibi regiam Ionum fuisse positam tradunt, & qui ex eâ sunt progenie etiamnum Reges appellantur, habentque suos honores, primum scilicet in confessu locum quando spectantur certamina, purpuramque insigne Regij generis, Scipionem loco sceptri, & sacra Cereris Eleusina; & quidem ex duplici hoc, & in unum Androclum tum lanceæ siue sceptri, tum facis concurrente indicio, Lysimachus qui nouam Vrbi sedem dedit, eamque muris circumdedit, nomenque Arsinoes vxoris indidit, manifestò excluditur; atque Strabonis, aliorumque scriptorum traditio fulcitur, Ephesinos nempe tam loci mutationem quam nouum nomen grauatè sustinentes, & nomen pristinum reassumpsisse, & vetustissimum conditorem suis nummis veneratos fuisse. Vnum verò quod obijci potest; quomodo Galenus suarum laudum minimè parcus, de præcipuo hoc decore inter tot scripta siluerit; facillimè diluitur, ex deperditione plurimorum eius voluminum, quorum cum ad quingenta conscripserit, teste Iulio Alexandrino; vix dimidia pars superesset: & ipsemet de iacturâ librorum suorum in incendio Bibliothecæ Palatinæ conqueritur, in quem locum, labores suos scriptores eius temporis deponere consueuisset, ait.*

Vt tandem ad alia digrediamur: huc reieciimus censuram illius dogmatis num. 55. *quod ex omnibus huius Columnæ simulachris deprehenditur, milites Romanos tantisper galeâ usos fuisse dum præliarentur; nam & hoc penè fortuitum, non potest in legem verti. Quid si enim in concione quæ in castris habetur, ubi nulla prælij proximitas, semper propemodum (nisi num. 141.) testi prodeunt? quid si in ipsâ concione galeati, post concionem, quando ad expeditionem procedere videntur, galeam deposuerint, ut num. 190.? quid si modò sub signis galeam gestant ut num. 274. modò abijciunt, ut num. 276.? Illud potius obseruationem meretur, galeas tunc temporis non penitus clausas fuisse, sed præter angustas quasdam maxillas quibus sub mentò religabantur, vultus patentes reliquisse: in quo à galeis veterum variatum est, quæ, ut Barthius ad Claudian. in Rufin. lib. II. animaduertit, integram faciem occultabant; ut præter*

præter exempla à Barthio congesta, admonet nos illud Plutarchi in Vitâ Aristid. de armaturâ Masistij equitatus Persici ducis, qui in terram ab equo excussus, vix ab instantibus & ferientibus Atheniensibus confici potuit, non pectus modò & caput, sed artus etiam, auro, ære, ferro jûe munitus: tandem quâ oculum galea conspiciendum dabat, inferiori hastâ cuspide iectum, quidam interfecit. Longissimè à nostrorum Interpretum præscripto absuit Arnoldus Montanus, ad illud Hirtij de Bell. Afric. iamque cùm procul hostis conspici posset, milites in campo iubet [Cæsar] galeari, & ad pugnam parari, ita adnotans [galeari] idest armari, *ὡς κατὰ συνκαδοχὴν*, pars pro toto accipiat: quasi vsquam miles sinè reliquis armis reperiretur, quas nec quietis aut somni gratiâ deponebat, vt videre poterat apud Lipsium de Milit. Rom. lib. V. Dial. XI.

Visuntur in Columnâ Papiliones pellibus confiti, (quorum exemplar ex ijs qui sunt ad num. 103. desumptum exhibemus) non satis curiosè in nouo libro



redditi: quadrati sanè omnes, vt ex Hygino esse debere colligit R.H.S. in Notis pag. 2.; & ita compositi, vt attolli possint, quemadmodum legimus in Lampridio de

Seuero Alexandro Imp. *apertis Papilionibus prandit atque cœnauit*; ac de Magno Alexandro in Q. Curtio lib. III. *pellibus sæpe tabernaculi alleuatis, vt conspiceret hostium ignes.*

Alutarum quoque vsus in Diætis, & tegminibus Biremium, ex pellium commissuris apparet: imò & in ipsis velis, vt ostendit illud quod est fol. 62. supra Arietem machinam ante num. 240., & alterum quod prominet ex latere Biremis supra Prætoriam num. 233. Pronior enim sum, vt coriacea reputem vela, tam huius Columnæ, quàm nummorum Q. Nasidij apud Schefferum fol. 504., L. Pinarij Scarpi apud Angelonium in Augusto fol. 24., aliorumque plurium minuta hæc quadrula habentium; quòd video apud Cæsarem de Bell. Gallic. lib. III. ea maximè commendari, hoc sermone, *pelles pro velis, alutaque xenuiter confectæ, siue propter lini inopiam, atque eius vsus inscientiam, siue, quod est magis verisimile, quòd tantas tempestates Oceani, tantosque impetus ventorum sustineri, ac tanta onera Nauium, regi velis non satis commodè arbitrabantur*; vt & à Dione lib. XXXIX. *incitabantur autem vento multo, eoquē uehementi, quòd velis coriaceis uterentur, quæ omnem venti impetum affatim exciperent*: cui velorum generi, pro rudentibus catenas intendisse, supplet Strabo lib. IV. de eisdem Venetis populis, & traiectione Cæsaris Britannicâ loquens: ac quia insuper ex Plutarcho in Bruto obseruamus, è reliquo Cæsaris exercitu, qui cladem à Murco & Aenobarbo illatam in traiectu è Brundusio in Graciam effugerat, eos qui superfuerant, *coactos fuisse præ fame vela & rudentes comedere*, quod idem apud

A Appianum habetur Ciuil. lib. IV. ; pellicea scilicet illa, hosque ex bubulis & contortis loris contextos , iuxta præscriptum M. Catonis de Re Rust. cap. CXXXV. ; quorum vsum Homero haud ignotum monstrat Seruius ad lib. VI. Aeneid. vers. I. , verbum illud, *habenas* , tam metaphoricè , vt retinaculum , quàm propriè , vt lorum tortum , accipiens . Locus Homeri de quo Seruius intellexit , erit sub finem libri XII. Odyss. , vbi naufragium quod Vlysses ad Fretum Siculum passus est enarratur,

Αὐτὰρ ἐγὼ δὲ νηὸς ἐφοίτων , ὅφρ' ἀπὸ τοίχους
Λῦσε κλύδων ῥόπιν , τὴν δ' ἡλὴν φέρε κῦμα .
Ἐκ δὲ οἱ ἰσὼν ἔαξε ποτὶ ῥόπιν , αὐτὰρ ἐπ' αὐτῷ
Ἐπίτοντο βέβλητο , βοός ῥινοῖο τετευχώς .

Caterum ego per Naui incedebam , donec latera

Soluebat carina vis tempestatis , quam inermem ferebat fluctus :

Euulsum autem malum fregit vsque ad fundum , cæterum super ipso

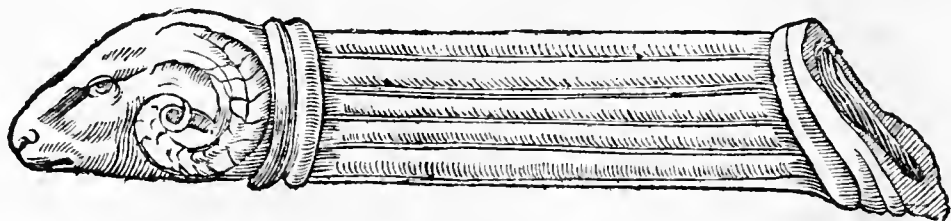
Lorum reuinctum erat , bouis è corio factum .

aliàs enim linum aut cannabis , si ex his constitissent vela , in alimentum cedere , quantumvis fame eneatis , minimè potuisset , vt corium , quod pluries famelicos sustentauit , nempe Athenienses in obsidione Syllæ , Catilinos , Petilinos , & Rheginos , vrgentibus Hannibale & Dionysio , Byzantios Urbem vehementissimè oppugnante Seuero , alijsque similibus quæ suggerunt historiæ exemplis : inter quæ , illud vniuersæ nationis Hylogonorum siue Syluigenarum Aethiopum , non infrequenter recurrere solitum , memorasse libet ex Diodoro Siculo lib. III. *Quòd si venatus ferarum deficit , exuias pridem captarum mactas structo igni imponunt , pilisque sub cinere ambustis , coria inter se dispertiti , coacto famem cibo sedant :* quod parùm diuersè Strabo de Enderitis ita expressit lib. XVI. *Hi plerumque feras de arboribus sagittant , interdum etiam à terrâ . Maxima est apud eos syluestrium boum multitudo , quorum , & aliarum ferarum carnibus vitam sustentant . Vbi nihil capiunt , sicca coria prunis assantes , ijs contenti nutriuntur .* Lucianus etiam in Dialogo cui titulus Nauigium , de corijs velorum meminit , tam in vetustioribus versionibus , quàm in vltimâ emendatissimâ Benedicti Salmurienfis , *diu sterimus ad malum , sursum spectantes coria* (*βυσσῶν* , quod verbum pro velis contra omnes interpretes contraque verbi proprietatem sumit Schefferus lib. II. cap. VI.) *alia alijs superimposita numerantes .* Euidenter autem scortea hæc vela demonstrat , ex Sarcophago , quod in Aedibus Barberinis ad Quirinalem asseruatur , suprâ excepta Nauis imago .



Quod

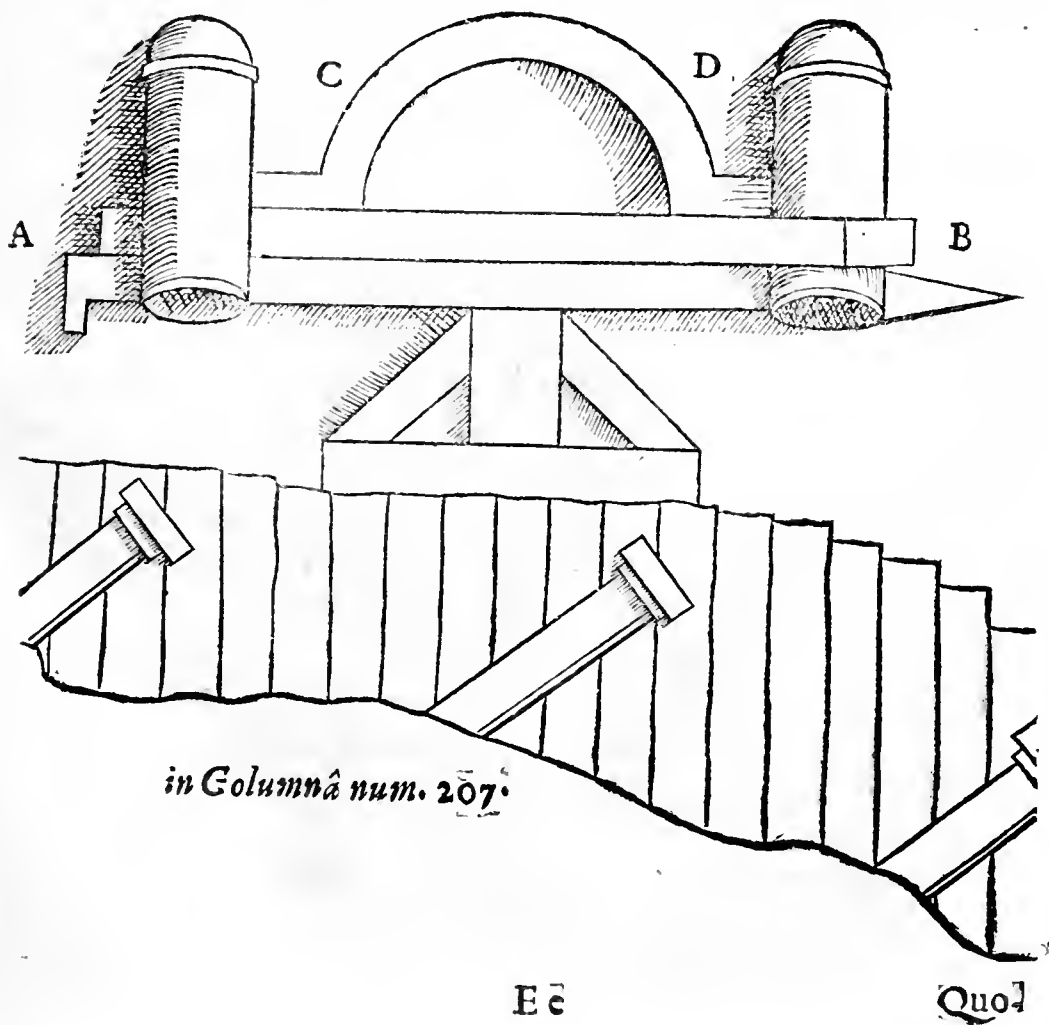
Quod ad rem machinariam attinet, habemus num. 150. Arietem, quem Interpretes nec prout est in Vegetio, nec vt in Columnâ, nobis descripserunt. *Durissimam* quidem *frontem* quâ subruat muros cum Vegetio lib. IV. cap. XIV. effinxerunt; at hic noster verè oris acumine, potius quàm frontis crassitie murum percutit, æquè ac ille qui in Arcu Septimij cum suâ testudine visitur; seu alius sub trophæo Marij, Capitolium ascendentibus sinistro, iacet, seu denique iste, nuperrimè hâc eâdem magnitudine ex ære repertus ad huius machinæ ima-



ginem in Cœlio monte, Hortisq̃ue Theophilis; cum quibus comparare licebit: propiùsque, hoc ipso in libro, cum eo, qui supra rostrum Nauis ante num. 240. collocatus visitur. Ac de ijs propterea rectiùs, quàm de hoc quem cornibus incursantem finxerunt, intelligi potest Ammianus, qui lib. XX. ad med. bis vocat *acumen Arietis*; ac Procopius eum lib. I. de Bell. Gotth. describens, qui illius *caput præacutum, sagittæ spiculo, vel incudi* assimilat; ex quibus locis etymon Beroaldi confirmatur, qui ad mox allegandum Propertij locum, ideo Arietem dictum putat, quia quadrupedis illius naturam imitatur, qui vt vehementiùs & impetu veluti extra se quæsito feriat, retrocedit. Lipsius & ipse in Poliorcet. Tab. 30. & 31. Arietem cornupetam producit; Tabulâ tamen 49. bis *ore prominulo*, nostroque similem reddidit: vt leuior forsan hæc differentia visa fuit, quæ tantum virum morari mereretur. Rursus à Vegetio recedunt, qui ipsius caput ferro vestiri tradit: at hi, materiem, vt aliàs, dedignati, æreum, infirmius licèt, supponunt, Propertianum illum lib. IV. Eleg. XI. in omnibus sequuti, qui
muros cornu pulsabat ahenò,
vt poëtica potius, quàm historica (quemadmodum alibi notauimus) arridet loquutio. Ferream tamen cuspidem dant nobis Diodorus Siculus Biblioth. lib. XIII. Εἰς μὲν γὰρ πύργους ὑπερβάλλοντας τοῖς μεγέθεσιν ἐπέσῃσε, τοὺς δὲ ἰσθμὸς δὲ κατασείδην ὡς μὲν πύργους πρὸς τὰς τείχεσι, *Sex enim summe altitudinis turres [Annibal in obsidione Selinuntis] propè erexit, totidemque ferratis frontibus Arietes ad muros adegit*: Ammianus lib. XXIII. *eligitur abies, vel ornus excelsa, cuius summitas duro ferro concluditur & proluxo, Arietis efficiens prominulam speciem*, (en & hic *acumen*) *quæ forma huic machinamento vocabulum indidit*: Iosephus de Bel. Iudaic. cap. IX. *immensa est materia malo Nauis assimilis, cuius summum graui ferro solidatum est, Arietis effigie fabricato, unde nomen accepit*: paullòque infra, *quatit muros prominulo ferro*: & Vitruuius lib. X. cap. XXI. *Is autem Aries, habuerat de ferro duro rostrum, uti Naues Longæ solent habere*: vbi notandum est, quòd *ferrum durum* vocari videtur tam ab Ammiano quàm à Vitruuio, id, quod iste paullò suprâ dixit *ferrum ex frigido ductum*, ne scilicet ignitione friabi-

friabilius euaderet. Vnde tantò magis æs huiusmodi alienum excludit, qui in ferro ipso maximam quærit duritiem, per quam lapides comminuere, & mœnia subuertere possit.

Hæc de Ariete. Vtinam autem hæc euidentiâ Balistæ structuram, & vsum, pluries in Columnâ repræsentatâ, percipere daretur. Non tamen, quia de re-ctâ huius machinæ eiusque temperaturæ cognitione oppidò desperamus; ideo de eâ aliquid, vel inutiliter, loqui omittemus. Duplex hîc Balistarum genus aduertere est; Carrobalistas nempe num. 170. & 202. de quibus Vegetius lib. II. cap. XXV. *quibus muli ad trahendum, & singula contubernia ad armandum, & dirigendum, hoc est undecim homines deputantur;* (ad quod respexit inscriptio illa apud Gruterum pag. DC. 14. D. BAL Decurio Balistariorum, à Scaligero in Indice interpretata) aliasque ab hisce diuersas, & minores, quas Manubalistas puto Vegetio dictas lib. IV. cap. XX., antiquitus, iuxta eundem, Scorpiones appellatas, vt num. 201. 203. & 207. Diuersitas inter vtrasque, in eo sita est, vt priores illæ, ac curules, (si ita vocare licet) aliquo rotarum machinamento in tabulatione ipsius currus occluso, siue simplici fuculâ, quia rotæ quæ extrâ ad latus læuum forsan steterunt, minimè conspici possunt) funibus & neruis intendebantur: alteræ, vtî simplicissimâ compage, attracto tantùm radio transuerso A B, ex parte A quâ solutum & liberum remanet; non vt priores rotis & funibus, sed manibus tantùm, pondus ex recurso radij impulsus iaculetur!



Quomodo autem rotis aut fuculâ Balistæ primi generis temperarentur, habemus tum apud Ammianum lib. XXIII., tum apud Authorem. Notit. Imper. & ipsum Vitruuium de Architect. lib. X. cap. XVIII. *sed ratione hætenus incompertâ*, vt Buteo ad Vitruu. alijsque reconditæ eruditionis viri fateri non erubuerunt, quamuis Tarnebus aliquid ex Græcis scriptoribus ad illustrationem Vitruuij tentauerit Aduers. lib. II. cap. IV. & V. Nos proinde, quibus *non concessere Columnæ* supra doctos sapere, marmore admonente conciliabimus forsan contrarietatem authorum, quæ Steuuechij ad Veget. cap. XXII. libri IV. animum torfit; itaut, tam saxa vt aliqui, quàm iacula vt alij, Balista eijcere possit, tanquam ad vtrumque, vt Isidoro placuit, suâ figurâ instituta. De iaculis à nostrâ Balistâ euibratis, certi reddimur, dum ea adfixa videmus in curribus machinarijs num. 170. propriâ quâdam figurâ, & trigonâ cuspide, vnde fortasse *trifacis* nomen idgenus telo impositum legimus apud Festum, *Trifax, telum longitudinis trium cubitorum, quod Catapultâ mittitur, Ennius, aut permaceret paries percussus Trifaci*. Ex quâ Festi mensurâ, eò libentiùs emendandam indicimus prolixam telorum longitudinem in Balistis ad num. 170. quia ita Columna quoque ipsa iubet. Bina autem illa tela singulis Balistis applicita, in eam me opinionem adduxerunt, vt eadem à machinis istis vnico icu eiaculari solita fuerint, quemadmodum in Dione legimus lib. LXXV. Atrenos à Seuerio obsessos *tela ita coniecisse machinis quibusdam, vt sæpè satellites Seueri prosternerent, nam vno impulsu bina tela emittebant*. Cur enim operosissimum hoc tormentum vnico iaculo contentetur, & intrâ fatum vnus hominis vim immensam profundat, si plus valuisse nouimus Armenium hippotoxotam ex Zosimo Histor. lib. II. qui ita de Menelao ait, *memoria proditum est, hunc arcui tria simul aptantem eodem tempore tela, & vnâ duntaxat utentem eiaculatione, non in vnum ea corpus, sed tria defixisse?* Quòdque ad lapides quoque ordinata fuerit, indicat arcus C D, per quem, foramen Vitruuianæ Balistæ describitur, magnitudini & ponderi lapidum commensuratum, ex regulis prolixè ab eo traditis cap. XVII.: idemque Vitruuius apertè vtrumque vsum admittit, dum infrâ, capite XXII. libri vltimo, hæc de oppugnatione Massiliensi commemorat, *etiam cum agger ad murum contrà eos compararetur, & arboribus excisis eoque collocatis, locus operibus exaggeraretur; Balistis vectes ferreos candentes in id mittent'o, totam munitionem cœgerunt conflagrare*: in quo ei Lucanus lib. III. de eâdem obsidione, loquens consentit,

nec enim solis excussa lacertis

*Lancea, sed tenso Balistæ turbine rapta,
Haud vnum contenta latus transire, quiescit,
Sed pandens perque arma viam, perque ossa, relictâ
Morte fugit, superest telo post vulnera cursus:
At saxum quoties ingenti verberis usu
Excutitur, qualis rupes, quam vertice montis
Abscidit impulsu ventorum adiuta vetustas,
Frangit cuncta ruens.*

Et si ex Lucani loco dubium aliquod remaneret , quasi non de vno & eodem ; sed de varijs tormentis Poëta loquutus fuerit ; in Silio Italico res minimè ambigua est lib. I.

adductis stridula nervis

Phocæis effundit vastos Balista molares ,

Atque eadem , ingentis mutato pondere teli ,

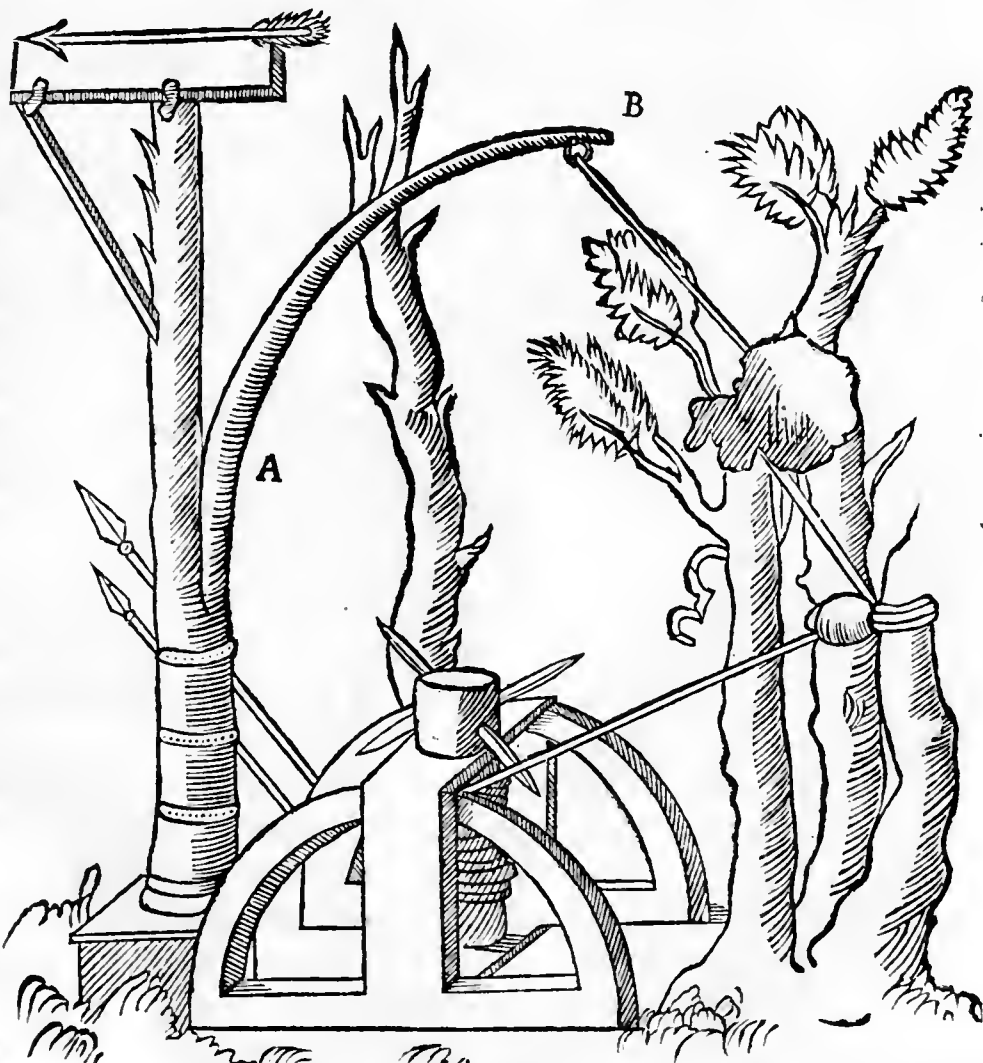
Ferratam excutiens ornum , media agmina rumpit .

Vt nihil licentiæ suæ intactum reseruaret pictor , hunc quoque in faxis eiā culandis vsum corrumpit in modò memoratis Columnæ Balistis ; foraminibus semicircularibus earum ita depressis in Manubalistis fol. XLVI. & XLVII. , vt nullius solidæ molis transmittendæ capaces appareant.

Pleniùs hæc apud Lipsium in Poliorcet. lib. III. Dial. II. tractantur : is attamen vt in Catapultis alternum hunc vsum excludat , locum à se allatum Apiani in Iberic. *Catapultæ turribus impositæ , & quæ spicula mitterent , & quæ saxa ;* aliumque in Lybic. *Acceperunt Catapultas hasti & saxi-iaculas ;* ita interpretatur , vt nomen Catapultæ cum specie Balistarum commune faciat ; & in Balistis tempora ante & post Cæsarem distinguit : bene an perperam alij iudicent ; cùm præsertim aduersus à se inuentam distinctionem , quâ Balistas olim non nisi lapides misisse

contendit , occurrant in ipsis Cæsaris de Bel. Ciu. Comment. lib. II. *afferres pedum XII. maximis Balistis missi .*

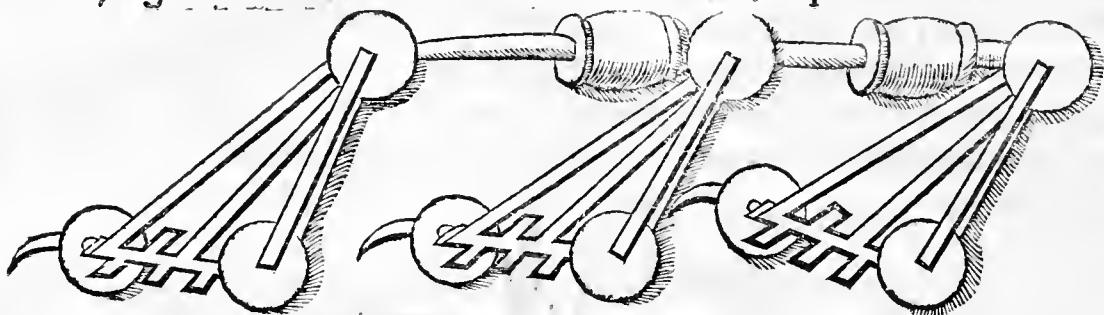
Et quidem facilè credent , quòd variante vfu , ex solâ destinatione , machinæ istiusmodi seu lapides seu fagittas , prout moderatori libuerit , emitte aptæ fuerint , qui meminert (si modò vera memorarunt)



Quadraginta duobus plùs minusuè ab hinc annis , in duplici illâ

ac celebratissimâ (prout olim Alexiæ apud Cæsarem de Bell. Gallic. lib. VII.) Augustæ Taurinorum obsidione, Hispanos qui vicissim Gallos Urbem cingentes circumclaudebant, eodem met bellico instrumento quo olim tela emittebantur, globos æreos farinâ & puluere tormentario repletos, quarum rerum defectu Taurinenses laborabant, appulsu brachij A B per vim attracti in oppidum obsessum pluries immisisse, paruo sumptu ænei atque igniuomi mortarij vim, quo frequentius utebantur, imitantes. Machinam ipsam figuræ hîc expressæ habemus Urbini inter Poliorceticas, quibus exornatur basis extima magnificentissimarum Ædium, quas Federicus Feltrius Regionis illius Regulus excitauit, quibusque (absit dicto iactantia) nullæ usque ad ea tempora lautiores à Regibus ipsis extructæ fuerunt.

Aliud machinamentum (nec illud quidem, ut videbimus, Barbaris finitimis infuetum) significabunt forsitan Rotæ illæ num. 285. quas hîc verè accuratè-



que è Columnâ describendas curauî. Dijudicent igitur inspectores, an, ut aiunt, sint *rotæ quibus machinæ vectæ aguntur*: (quæ enim machinæ triquetro isti rotarum fulcimento inniti vnquam potuissent?) an verò hæ rotæ in sublimi præmuris montanæ Ciuitatis dispositæ, ad Romanos proculcandos institutæ fuerint: ut ferme Gotthi in obsidione Auximi, Belisarij exercitum in collem euadentem procul arcere conati sunt. De hac re ita Procopius lib. II. *Barbari itaque Romanorum astu ac viribus superati, id demum excogitarunt: dempsas è plaustris cum axibus rotas in summo collis paratas sistunt, ipsi interea pabula defecare incipientes, cum ad collis medium superasse Romanos vidissent, rotas confestim in subeuntium capita vi magnâ, ac supernè compulsas, deferri sinebant*. Damnosiores attamen hæ Dacorum, quorum axes extrinsecus falcibus, intrâ præacutis tignis muniuntur; ideoque tertia rota in trianguli vertice addita, ne in transuersum reliquæ ferantur, sed expansæ (aliâ sic rapidum earum decursum moderante) cum strage in hostem impingant,

Quò ad rem equestrem, non prætereundus est mos equitantium, clypeum commodè deferendi sub ephippij latere dextero inter vtramque stragulam, ut num. 182. & 247., de quo etiam Ioseph lib. III. Excid. cap. III. *Equitibus autem ad dexteram gladius est longior, & contus in manu, transuersusque ad equi latus clypeus*: ut & modò Hispani, innocuè æquè àc aptè ad vsum, sclopum gestant, ore ferrei tubi caudam equi respiciente.

Stragulas autem modò dictas, in *Equis Imperatorijs paludamenta* vocasse *Lipsum*, (ut ad Tab. VI. Columnæ Antoninianæ adnotatur) aut, ut hîc in asterisco

risco ad num. 59., *saga olim dicta fuisse*; non vidi, *neque usquam fictum neque pictum, neque scriptum in poematis* credo: interque eos barbarissimos repono, per quos græcè & latinè eruditissimus vir, Italogum autem idiomatis inter quos consenuerat, iuxta ignarissimos rudis, *Clitellas*, ingeniosâ circumlocutione *mediam Asini tunicam*, vernaculè *giubbone dell' Asino* vocitabat. Nec ideo tamen *paludamentum* improbo, quasi *pallio* aquiescam, quod equinum tegumentum eâdem Tab. VI. & iterum Tab. XL. Columnæ Antoninianæ ipsi est; scio enim inter *promiscuas vestes* pallium reponi à Bayfio, ad Taciti etiam mentem, sed *viris & fœminis*, non brutis quoque promiscuas.

Aliam quoque loquendi improprietatem continet num. iste 59. in postremis illis verbis, *le lune al petto, si chiamauano monili lunati de' caualli*. Non enim *lunæ* (vt verba sonant) sed ipsa pectoralia lora à suspensis lunulis lunata dicebantur: ita namque (& rectè quidem) ex mox subiijciendis Statij versibus adnotat ipse Neotericus ad Tab. VIII. Admirand. Rom. Antiquit. Veruntamen, quia fortè minùs rectè, at certè minus integrè Papinij sententiam cepit, æquo, si libet, animo se suppleri patiatur, & rationem audiat, cur *lunulæ* huiusmodi inter militaria ornamenta recenseantur, quidè illis significationis insit, postquam neque Schefferus qui de Torquibus Brutorum scripsit, in lib. de Antiq. Torq. §. XIII. eam assecutus est.

Poëtæ locus est in Thebaid. lib. IX. vers. 683. in hâc descriptione Parthenopæi Atalantæ filij,

*Illum acies inter medias iam cæde superbum,
Nescius armorum, & primas tum passus habenas,
Venator raptabat equus, quem discolor ambit
Tigris, & auratis aduerberat unguibus armos:
Colla sedent nodis, & castigata iubarum
Libertas, NEMORISQUE NOTAE sub pectore primo
Iactantur NIVEO LVNATA MONILIA DENTE.*

Nemoris itaque *notas*, hoc est signa venationis, & veluti interfectæ pugna-
cissimæ feræ spolia, equis bellatoribus appensa fuisse, docet nos Papinius, qui
proindè *monilia* aprinis dentibus distincta, *lunata* vocat; prout etiam Calpur-
nius Eclog. VI. simile Cerui cicuris pectorale ornamentum, *lunam* appellat,

ubi pendulus Apri

Dens sedet, & niueâ distinguit pectora lunâ.

Quæ autem *monilia lunata* seu *lunas* vterque Poëta figuratè nuncupat, apud
Græcum Epigrammatarium Philodemum in Antholog. lib. VI. cap. II. epig. I.
purè ac propriè *ornamenta dentifera* dicuntur,

*Τὸν τε καὶ ὁ γένους κόσμον ὀδοντοφόρον,
Et circa pectus ornamentum dentiferum.*

Dentes item, sed *lupinos*, *monilibus* equorum implicatos legimus apud Iu-
lium Africanum in Celtis, diuersâ tamen ratione; quasi non ostentatione virtu-
tis, vt in equis militaribus modò adnotauimus, sed ad velocitatis incitamen-
tum,

tum, & ad Circenses vsus, eiusmodi ornatus assumeretur; quo pacto idem Neotericus in quadrigis Venetæ factionis se obseruasse testatur: ita enim Africanus à Bulengero relatus de Circ. Roman. cap. IX. οἱ κυνόδοιτες Λύκος ζῶντι & ζεαρεθέντες, τοῖς περιδεξάοις ἐμπλέκοντα, καὶ εἰς ἀμφοτέρω συμβάλλοντα, ἀνυπόπιός τε εἶναι τάχος βοήθεια καὶ φάλαγγων κόσμος ἐναλόντων. *Canini dentes Lupi uiuentis auulsi, monilibus equorum implicantur, & profunt in utramque partem; cum ad cursum occultè iuuent, & phaleris ornatum præbeant.*

Commune hoc ornamentum tam apud Romanos, quàm apud Dacos, vt in equo num. 146., eò magis suadet, venationis notas ex Græco ac vetusto more has lunulas vbique repræsentare, vtì commune fuit apud bellicosas gentes, in quibus illud Ouidij I. Metamorph. locum habet

Qui dare certa fera, dare vulnera possumus hosti,
strenuitatem in venatione exhibitam, in bello ipso, ad quod venatio proludit ostendere: nam ita Hercules apud Pindarum Isth. Od. VI. se, Leonis exuuium, quem olim apud Nemeam, primum omnium laborum, interfecit, assumpsisse gloriatur: vt longè antea Argus πανόπλης de taurina pelle fecerat ex relatione Apollodori Biblioth. lib. II. *Hic etiam viribus præstans, sublato qui Arcadiam denastabat Tauro, eius sese corio circumtexit: & nostrâ ratione expressè additâ, de Ægidis spolijs idem fecisse Mineruam, refert Diodorus lib. III. Mineruam aiunt tum sapientiâ tum fortitudine & viribus fretam, eam feram [Ægidem monstrum] necasse, & eius corium pectori obduxisse, tum vt munimentum corpori, & præsidium ad cetera pericula, tum ad virtutis partæque gloriæ memoriam ostendendam.*

Ad hunc morem alludere dixerim Virgilium lib. VII., Homeri Iliad. K. imitatione, in varijs Agamemnonis, Menelai, Diomedis, Vlyssis, & Dolonis indumentis.

*tegmen immane Leonis, & iterum
fuluosque Lupi de pelle galeros. libroque XI.
Tigridis exuuiæ per dorsum à vertice pendent.
Huic horret thorax Samnitis pellibus Vrsæ,
Et galea annosi vallatur dentibus Apri,*
Sil. lib. IV., itemque lib. VIII.

Pectora pellis obit casti venatibus Vrsi,
& apud Statium lib. VI. *terrificos amictus, patriumque Suem:* [Calydonij scilicet Apri pellem] & si quas alias ferarum exuuias in bellicam armaturam, siue etiam simplicem Heroum ornatum cessisse vidimus, quas luculenter collegit Paschalius de Coron. lib. IX. cap. XXV. & lib. X. cap. XVIII.; mitiori quidem, atque humaniori virtutis ostentatione, quàm ea fuit, quâ ex eodem Apollodoro lib. I. Minerua in Gigantomachiâ, ex Pallantis, vnus ex Terræ filijs, pelle detractâ suum sibi corpus contexit; aut quâ citra fabulas, Scythæ iisdem humanis corijs, siue pro mantilibus, ea equorum habenis suspendendo, siue pro tunicis utebantur, vt ait Herodotus lib. IV. cap. LXIV.; aut Iudæi aduersus Romanos tumultuantes, duce Andreâ quodam, carnibus in bello deuicto-

uictorum saturati, pellibus eorundem induebantur, iuxta Xiphilinum in Traian. aut etiam Geloni apud Solinum cap. XIX. de ipsâ hostium cute, sibi, & equis suis præliaribus tegmina parabant, eo pacto (sic Pomponius Mela explicat lib. II. cap. I.) vt se capitum, equos reliquâ corporis pelle velarent. Venatoriæ namque artis quàm sit (perinde ac de pugiliâ Statius cecinit)

bellis & ferro proxima virtus;

ne prolixâ authorum allegatione lectorem oneremus, ex duobus Xenophontis & Plutarchi locis colligi potest. Ita alter de Pæd. Cyr. lib. I. *bellicarum rerum hæc meditatio verissima videtur esse; consuefacit enim ad surgendum diluculo, & ad frigus caloresque perferendum; atque etiam ad itinera & cursus exercet. Præterea sagittis iaculisque bestiam petere necesse est ubicumque inciderit; nam quæ offerunt sese bestię, ferende sunt; ab ijs autem cauendum, quæ in venantem irruunt: adeoque non faciliè quis reperiat, quidnam eorum quæ bellum habet, à venatione absit.* Prefiùs verò alter in libello de Solert. Anim. *At in terrestri venatione, ferocia animalia congregantium exercent audaciam & fortitudinem; versuta, insidiantium calliditatem; velocia, robur & laborum tolerantiam apud insequentes:* quæ Plinius in Paneg. ad Traianum nostrum, ad verbum propemodum reddidisse videtur, *certare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus robore, cum callidis astu.* Et ex hâc belli & venationis affinitate, Plato eleganter nomina reciprocando, in Sophist. vel de Ente, bella vocat *θῆγες ἀνθρώπων*, idest *hominum venationes*: atque ita vsurpauit Plutarchus in Vitâ Alexand. *Bello etiam ad leniendum dolorem* [ex obitu Hephæstionis] *usus, veluti ad hominum venationem exiuit, Cossææque gentem subegit, & occidione occidit.*

Ex iam dictis pariter, veriorem fortè rationem desumemus, cur Commodus, & Caracalla in nummis maximæ magnitudinis V. & VIII. inter selectos ex Museo Carpineo, pellibus induti appareant: non quidem (vt ibi explicant) quòd gaufapa & rhenones, Barbarorum triumphatorum spolia, in ornatum & indumentum triumphantium transuerint; verùm quia, vt vidimus, & Scholiastes Appollonij tradidit lib. I. Argon. vers. 324., *σύνθετες τοῖς ἥρωσι τὸ δερματοφορεῖν*, *consuetum heroibus, pellibus amictos esse*: Vnde & Gallienus in maximo hoc nummo, quem ex prædicto Commodi renouatum credas, nudum ad eius instar corpus pelle ad modum chlamydis contegit. Nummus, eximiâ præ cæteris illius sæculi magnitudine conspicuus, reliquis selectis eiusdem Musei Carpinei nuper accessit: eius auersa pars habet tres Mone-
tas cum hisce in orbem literis MONETA AVG nimis communi Imperatorum illius æui symbolo. Hinc etiam Commodus in similis formæ numismate apud Inclytam Suecorum Reginam, (vt in Indice Francisci Cameli reperio) Ægidem, quam in Mineruæ spoliū ex Diodoro cessisse paullò ante vidimus, vsurpauit: eumque pari vanitate imitatus est



Caracalla in hoc alio his diebus inuento, quod integrum ex utrâque parte exhibeo, ut lectio hucusq; ambigua & controversa, longè aliter exposita à Scalig. de Em. Temp. lib. V. p. 479. hoc exemplo firmetur. Recurre etiam Lector (quia huc quoque pertinet) ad nummum Androclis quem suprà dedimus cum pelle brachio suspensâ.



Lunularum ornatu genuinæ suæ institutioni reddito; alius in speciem foliorum, quibus non rarò ephippiae distinguuntur, obseruandus occurrit; & ad eam fortasse originem reuocandus, quam apud Photium Cod. CXC. Ptolemæus Hephæstio lib. V. his verbis indicat,

Καὶ Προκλὶς ἵπποι χλωρὰν ψαλακάνθα ἔχουσιν,

Et Procli equi viridem psalacantham habent.

Psalacantha autem herba est Aegyptia, quæ equis alligata, victoriam præbet & felicitatem. Quatenus verò hæc longè nimis petita videantur; meminerint amabo, minutiora quæque apud antiquos suâ significatione non destitui.

Iumenta calceasse, ante Traiani tempora introductum non ignoro: cum autem in equis huius Columnæ soleas non agnouerim, (quamvis alia multò minutiora vndique expressa sint) prout neque in alijs marmoreis vel æneis veterum signis, (quòd viderim) vno tantum, ut infrà dicam, excepto; minimè vanum dicere erit, Romanos in suis equis bellatoribus tunc temporis hoc pedum munimine non fuisse vfos, quò non paruo opere leuarentur, & equi ipsi minus damnosè inter se turmatim versari, minusque mutuis iniurijs lædi possent. Nam sic etiam Xenophon lib. de Re Equest. nedum de soleis non meminit, (re alioqui non negligendâ) sed rationem docet quo pacto subiectis lapidum acervis vngulæ durecant, & lotionem crurum ob humectationem vngulis damnosam prohibet: quæ superflua essent, ferro calceatis pedibus. Nostri quoque auctores ubi soleas huiusmodi recensent, eas iumentis clitellijs aut carrucarijs attribuunt, ut Suetonius in Nerone cap. XXX. *nunquam carrucis minùs mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis*; idem in Vespasiano cap. XXIII. *mulionem in itinere quodam suspicatus ad calceandas mulas desiliisse, ut adeunti litigatori spatium moramque præberet*; & Catullus ad Colon. XVII. vltimis versibus,

Et supinam animam graui derelinquere cæno,

Ferream ut soleam tenaci in voragine mula:

sic & Plinius de camelis lib. XI. cap. XLV. *longiore itinere sinè calciatu fatiscunt*

De mularum pariter genere ad carpenta foeminea loquutum fuisse eundem auctorem credimus cap. XI. lib. XXXIII. *nostrâ quoque etate Poppea coniux Neronis principis, delicatioribus iumentis suis soleas ex auro quoque induere solebat* : mulabus siquidem Sabinam agi solitam Dio tradit lib. LXII. circa quas, licet de soleis taceat, similem luxum carpit, aureis scilicet funibus eas subligandi. Non enim nouum *carpenta* propriè *mularia* fuisse, vt Lampridij verbum in Heliogabalo vsurpem; sicque exhibent varij nummi Iuliæ, & aliarum Augustarum, ac antiquiùs re repetitâ, mulos currui iunxisse Medeam dum ad Hecates templum, veheretur, tradit Apollonius in Argonaut. lib. III. vers. 840. ; vt olim Homerus de curru Nausicaæ Alcinoi filiæ finxerat Odyss. lib. VI. vers. 72. & ex Latinis Plinius de Vir. Illust. Tulliæ impium facinus sic describit, *cùm domum rediret, viso patris corpore, mulionem euitantem, super ipsum corpus agere praecepit*; carpento enim ex Liiuo lib. I. in forum inuecta fuerat: hocque sibi voluit Plautus, dum inter mundum muliebre *mulos* ac *muliones* alicubi annumerat. Semel, vt suprâ dixi, equum Imperatorium soleis, iuxta hodiernum vsus clauis suffixis, instructum vidi in marmore quo ornatur latus arcolæ quartæ retractionis scalarum Aedium claræ memoriæ Cyriaci Matthæij, quas, vt eius amœnissimos Coelos Hortos, verè primas summasque delicias & voluptates Antiquariorum vocare possumus. Sed nîl istud ad Traiani æuum; quia vel Seuerum Alexandrum iam adultum, centum & viginti annis à Traiano distantem; vel ex posterioribus Cæsaribus aliquem refert. Hoc tantum indè colligitur, ignaros huius rei fuisse eos auctores, qui apud P. Theophilum Raynaudum in Tabulâ Chronologica ad A. D. DCCIC. per Lascum Polonum inductionem solearum ferrearum equinis pedibus primò factam autumant. Propioribus autem à Traiano temporibus M. Aurelij æneus Capitolinus equus, aliusque marmoreus in primâ dictarum scalarum requie, nudas ferro ungulas habent; imò etiam bini ipsius Traiani, vtrinque fornice medio Arcus Constantini. Ne verò dicant, non vacasse statuarijs hæc minima persequi; vtrobiq; factum est, vt soleæ militarium calceorum clauis ferreis spissioribus, vnde *clauata* calceamenta huiusmodi vocant Festus & Isidorus Orig. XIX. cap. vlt., artifex munierit, (quales caligas *creberrimis & acutis clauis suffixas caterorum militum more* Iulianum Centurionem gestasse refert Iosephus de Bell. Iudaic. lib. VII. cap. III.) quò faciliùs equis, quibus vnicum id pedis tegmen, quàm viris quibus corio substerne sufficiebat,tribuendum ferrum fuisset, si id moris tunc in Romanâ militiâ viguisse dicamus. Nec temerè ad Romanorum equitatum me coarctauì, cùm meminerim in Artemidoro Daldis in Lydiâ oriundo lib. IV. cap. XXXII. hæc legi *ἑδοξε τις ἵππας ὑποδύματα ὑποδέδεσθαι, visus sibi soleas equi induere*; & apud Appianum in lib. de Bell. Mithr., Regem illum dum ad Cyzicum morabatur, *equos tunc inutiles, & infirmos ob inedia, claudicantesque solearum inopiâ detritis ungulis, auersis ab hoste itineribus misisse in Bithyniam*; superfluitate quidem Asiaticâ, nec Romanis, nisi post corruptam veterem rigidamque illam militiam, imitandâ; nisi forsan à vetustissimo tempore id fieri consueuisse quis iudicet,

dicet, ex eo Homeri loco Iliad. XI. vers. 151.

ὑπὸ δ' ἐσφισιν ὤρτο κονίη

Ἐκ πεδίσ, τὴν ὤρσαν ἐρίγδ' ὅποι πόδες ἵππων

Χαλκῷ δ' ἠϊόντες.

sub ipsis autem concitatus est pulvis

E campo, quem excitant multifoni pedes equorum

Aere [terram] pulsantes.

Habenas pariter, quas hic damus, simplici ferro, quod ori equino inseritur (*morsum* nostri vocant) compositas vides, hastulis extrinsecus carentes, quamvis pluribus in locis secus, sed malè effigientur in novis typis, nosque ubique, corrigendum admonemus: ut hinc colligi possit optima equorum instructio & tractabilitas, qui leui fræno, & non aspero lupato coërcebantur. Idem in alijs marmoribus, & in Columnâ Antoninianâ perpetuò observavi; nisi quod alibi maior simplicitas, hîc aliquoties, ne frænum fluitet, geminata lora à latere, aliudque additum à mediâ fronte ad nares.



Gladium suprà ex Iosepho oblongum equitibus fuisse didicimus, talesque ostendit ubique Columna, & signanter in ijs qui Sarmatas num. 161. insequuntur; quorum enses, duplò expressis in eisdem novis typis longiores sunt, & vsque ad medias clunes equi pertingunt; qualis iste, è veteri monumento olim in Hortis Colotianis, transcriptus apparet, ad quod etiam notabilis est locus Dionysij lib. VIII. *eos qui propius accedebant, equestribus longioribus gladijs ferientes.* Peditum enim breviores, & hîc, & in alijs veterum statuarum monumentis videmus, eamque mensuram non excedentes, quam nobis Plutarchus in Vitâ Bruti ostendit, qui *stricti gladij manubrium utràque manu suffulciens, in mucronem incubuit, itaque finem vitæ fecit*; & iterum in Othone, quem pariter in gladium erectum ac utraq; manu suffultum incubuisse ait. Non tamen è traditione illâ Polybij, *habens mucronem eximium, & ictum utrinque validum*, variasse apud veteres dixerim gladij formam, quantum



AVR · SATVRNINO · EQ · COH · VIII · PR · 7
VERISSIMI · QVI · MILITAVIT · IN · LEG · SE
CVNDA · ITALICA · TESSERARIVS · ANN · V
QVI · VIXIT · ANN · XXVIII · AVR · OPTATIANVS
EQ · FRATRI · BENE MERENTI · POSVIT

ex schedis R. P. D. Penia.

cus Dionysij lib. VIII. *eos qui propius accedebant, equestribus longioribus gladijs ferientes.* Peditum enim breviores, & hîc, & in alijs veterum statuarum monumentis videmus, eamque mensuram non excedentes, quam nobis Plutarchus in Vitâ Bruti ostendit, qui *stricti gladij manubrium utràque manu suffulciens, in mucronem incubuit, itaque finem vitæ fecit*; & iterum in Othone, quem pariter in gladium erectum ac utraq; manu suffultum incubuisse ait. Non tamen è traditione illâ Polybij, *habens mucronem eximium, & ictum utrinque validum*, variasse apud veteres dixerim gladij formam, quantum

morum

morum indicijs colligere licuit : nec enim vsquam conspexi talem gladium, qualem Lipsius de Milit. Rom. lib. III. Dial. III. his verbis ad dictum Polybij locum describit, transcribente, & approbante Arnolfo Montano in Annotat. ad Cæsar. de Bell. Gallic. lib. VII. pag. 365. *Nota, utrinque ; & hinc facile formam, faciemque Romani gladij colligas, qualis ferè est hodie noster equester. Apparet ita in monumentis priscis, etsi in iisdem etiam acie simplici, & supernè leuiter pandus, ad orientalem, aut Turcicam formam.* Et rursus in Analect. explicans à se dicta verba [*in orientalem, aut Turcicam formam*] hæc ad latus XII. iconis subiungit, *Conspicitur ita in Columnâ Antonini, atque alibi, (vbinam locorum scire vellem) sed omnino rariùs. Vide militem, qui indidem effictus.* Conspexit ille forsan, nam de fide optimi viri quis dubitet ? sed marmor aliquod nouum & subdititium, in restauratione veteris operis ab imperito rerum antiquarum, scalptore sic negligenter effictum, (vt sexcenta exempla afferre possem) eruditissimum Lipsium decepit.

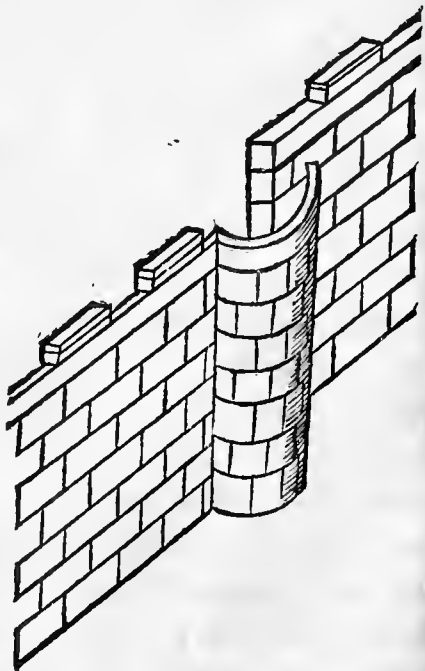
Cùm è rectâ institutione sit, milites non nisi accinctos operari, ex quâ, fertur Domitium Corbulonem militem quia vallum non accinctus, alium quia, pugione tantùm accinctus foderet, morte punisse, Tacit. Annal. lib. XI. ac apud Vegetium quoque lib. III. cap. VIII. *cincti gladio fossam aperiunt*; certò dixerim, in Columnâ ad veteris moris obseruantiam testandam, quandoque (vt in castrametatione num. 194.) milites cum gladijs describi, sed vt plurimum id omitti, non quòd tunc vigor disciplinæ imminutus fuerit, sed ob eandem difficultatem, per quam & pila, & cætera nimis fragilia desideramus. Vnde etiam factum est, vt hastæ quæ aquilas & signa legionum sustentant, perbreues sint, & neque iniam cuspidem ad defigendum, neque vncum ad reuelendum contineant, quæ in alijs marmoribus, & in pluribus numismatibus apparent.

Nimis tandem rigidè cum Dacis Exploratoribus agunt Interpretes, in quorum mente Dolonis in exploratione deprehensi, cui à Diomede caput amputatum fuit, species infidebat, dum ad num. 191. Exploratorum capita putant esse ea, quæ præ foribus castrorum exposita cernuntur. (castra enim reposuimus, vbi duas domunculas ex errore veteris impressionis pictor transtulerat) In eos enim Exploratores capitis pœnâ animaduertere ius erat, qui secreta hostibus nunciabant; & ideo tanquam proditores, & domestici hostes neci dabantur l. omne delictum 6. D. de re milit. : Aliàs tamen qui ex ipsis hostibus perspicere vires inimici exercitus deprehendebantur, vt plurimum innocuè, non semel cum honore, & humaniter habiti. Exempla subministrant historiæ, de Carthaginensibus à Scipione dimissis, post eos per castra circumductos apud Liuium lib. XXX., prandio etiam dato, vt ait Eutropius lib. III. in fine; addentibus etiam Polyano lib. VIII. & Appiano in Punic. cap. 21. ter hoc idem ab eodem factitatum : de L. Messio Antonij Triumviri Exploratore, quem pariter Cæsar (etsi antè Perusiæ quoque ceperat) dimisit, apud Dionem lib. L. : de Exploratoribus Atheniensium à Xerxe, apud Polyænum lib. III. & Plutarchum

in Apopht. in princ. : de alijs intrâ Castra repertis à Valerio Lauino Cos. , & quoties libuisset redire iussis, apud Frontinum Stratag. lib. IV. cap. VII. Vnde ne fiduciæ sui exercitus, & magnanimitati Traiani (à quibus fontibus huiusmodi actus dimanabant) detrahamus ; eamque illi notam atrocitatis inferamus, quâ Boëmundum Tarentinorum ducem insimulatum audimus *ob insolens, ferum, inhumanumque factum*, quo (vt ait Æmilius Hist. lib. IV.) Turcas Exploratores apud Antiochiam trucidauit : dicamus vtique, Traianum ad vincendam hostium proteruiam imitatum fuisse illud L. Syllæ stratagema, qui, vt refert Frontinus lib. II. cap. IX. *his qui Præneste obsidebantur, occisorum in prælio Ducum capita hastis præfixa ostendit, atque ita obstinatorum peruiaciam fregit*.

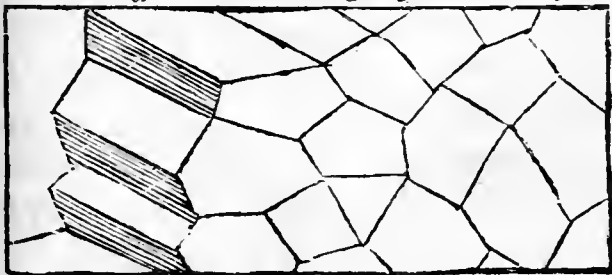
De Castris, quamuis pluries iam dictum sit, adhuc remanet obseruandum, Machinas ac Turres circa ea dispositas conspici, ad præscriptum Iosephi de Bell. Iud. lib. III. cap. III. Machinas siue Balistas vide ad num. 201. ad defensionem Castrorum iuxta Vegetium lib. II. cap. vlt. ordinatas. Et forsan Machinæ castrensis genus præferret contignatio illa num. 184. aliaque post num. 252. in mediâ pag. 69. atque alibi, ex ijs quas Græci acrobaticas vocant, Vitruuio scanforiæ latinè dicuntur lib. X. cap. I., quòd in earum summum speculari causâ ascendatur, vt earum vsum explicat Turnebus Aduers. lib. IX. cap. XX. Trabs autem catenata, è quâ sublimis pendet Dacus num. 305., (malè, veluti iacens & somnum captans, à pictore expressus) aliam machinationem in Castrorum à Dacis oppugnatorum tutamen fortasse indicat, ei similem, quam Diodorus lib. XX. Agathoclem inuenisse tradit apud Vticam, suspensis scilicet captiuis Poenorum ad suam muralem machinam, vt hostes eam intactam seruarent, quòd ciuibz parcerent. Turres verò seu ligneas ad instar turrium compages sæpe cernere est, vt num. 186. 195. 252. & alibi, Græcæ castrametationis exemplo à Thucydide allato lib. IV. vbi Vallum circa Delium, ligneis pariter turribz munitum, describit. Portæ eorundem Castrorum, modò patentes & amplæ, quales Lipsius in suâ castrametatione agnoscit, modò foribus occlusæ sese offerunt : variatum enim in hoc puto, prout timor, vel quandoque etiam affectatio timoris suadebat ; cùm apud Cæsarem de Bell. Gallic. lib. VIII. tanquam quid inusitatum, & ad ostendendum terrorem ex conspiratione Bellouacorum, Ambianorum, Aulercorum, Caletum, Velocassium, & Atrebatum, conceptum, portas foribus, & altioribus turribz munitas fuisse legatur.

Obseruetur etiam, vt plurimum latera valli ad portas non in directum iacere, sed vnum supra aliud exporrigi, & ingressum obliquum præbere, vt & hodie in recentioribus circumuallationibus



seruatur; aliquâ interdum munitionis specie additâ, vt num. 300. & 314.; quarum priorem ijs qui Columnæ tabulis carent hîc ostendimus; in quâ pariter ratio à Vitruuiò lib. I. cap. V. considerata non deficit; fit enim vt procurrente parte læuâ, tunc dextrum latus accedentibus, quod scuto non erit tectum, proximum erit muro; & sic ad offensas propugnantium irrumpentes veluti inermes patebunt.

Asterisco notabilis visa fuit Neoterico ad num. 286. differentia Dacicæ à Romanâ munitione, *le mura de' Daci non sono fabricate di sasso quadrato, come le Romane, mà con roze pietre à guisa di macera*: at veriùs; aduersùs huius admonitionis auctoritatem, ostendi potest, & Dacos vt plurimum alio munitionis genere; & Romanos isto non infrequenter fuisse vfos; & proinde vtrumque axiomatis membrum incertum & fallax reddi. Primum etenim, mœnia scilicet Dacorum ex quadrato lapide constitisse, haud procul indè colligitur, in Castello illo munitissimo, quod Dacorum esse dicitur ad num. 254., & rursus num. 280. 289. & 292. E contrâ autem ita Romanorum proprium fuit eiusmodi structuræ genus quod incertum vocatur, vt Vitruuius, vbi illud lib. II. cap. VIII. describit, *antiquum*, tanquam per excellentiam, nuncupet, *Strukturarum genera sunt hæc, reticulatum, quo nunc omnes utuntur, & antiquum, quod incertum dicitur: ex his vetustius est reticulatum, sed ad rimas faciendas ideo paratum, quòd in omnes partes dissoluta habet cubicula & coagmenta. Incerta verò camenta alia super alia iacentia, inter seque imbricata, non speciosam, sed firmiorem quàm reticulata præstant structuram*. Eòque firmior ea structura erit, si lapides prismatis formam habeant, seu, vt Vitruuius paullò infrâ explicat, *sint perpetuâ crassitudine utrinque frontati, quos Græci ὀγκόωντες appellant*; Exemplum,



quod hîc damus, ex ipso Latio & Latinis Urbibus desumptum est: non solum enim in pluribus Viarum Consularium marginationibus & substructionibus, atque in parte mœniorum Prænestinæ Urbis, alibi que, vestigia huius eiusdem operis remanent; sed totus & integer Albæ ad Lacum Fucinum murorum, ambitus in eam speciem constructus hodieque visitur; itaut Viam silice stratam, non in planum iacentem, sed erectam videre putes, nisi quòd lapides Viarum semper exagoni, (præter exteriores, & marginem contingentes, qui pentagoni) isti omnino incerti, & in angulorum numero variantes, inter se coagmentantur.

Spatio quidem modicum, sed latiùs expatianti cogitationi maximè admirandum sese offert opus illud rectâ trium murorum productione præclusæ vallis num. 256. Ita Cæsar aduersùs Heluetios in Gallias erumpentes *murum à Monte Iurâ ad Lacum Lemanum in altitudinem pedum XVI. fossamque se produxisse* dicit lib. I. de Bell. Gall.; sed triplex hîc labor contemplandus occurrit; suspecto nempe ex vtraque parte Dacorum incurfu, vel inimicarum copiarum concursu,

cursu, muri exteriores clausi, medius portis peruius apparet, vt quâ impetus
 ingrueret, omnes simul intermedij milites obuam ire possent; & altero ex
 aggeribus superato, in reliquo adhuc præsidium foret: quod nullo

historiarum exemplo illustrari posse crediderim, cû

ea quæ de triplici eiusmodi munitione sup-

petunt, vnicam, & exteriorem

tantum irruptionem

respiciant; vt est in Thucydide lib. I. triplex illa Tragiæ

per Periclem obsessæ munitio, & in Diodoro

lib. XX. triplex cum altâ fossâ vallum,

quo Lyfimachus apud Dory-

læum sua Castra

firmauit.



CAP V T VIII.

Inscriptiones ad hanc Belli Dacici historiam
facientes .

ETERVM inscriptionum dignitatem, quantumque ab eis
ornamenti & auxiliij in palestrâ literariâ versantibus accesserit,
nemo qui scientias amœniores sectetur ignorare potest:
ita enim egregia illa ac laboriosissima Iani Gruteri recolle-
ctio ingenuas omnes disciplinas instruxit, vt qui hisce velu-
ti ex eius THESAURO gemmis sua scripta ornare siue ne-
scit, siue negligit, is verè ἀμύσος censeri debeat. Vt igitur in nupero Expositore
inuentum probaui, ita eundem imitabor & sequar: in id tamen aciem in-
tendens, vt ad rem pertinentia adducere, & non extra chorum saltare videar,
alieno (vt mox dicam) periculo cautior in hoc redditus.

Ex octo itaque inscriptionibus quæ recensentur fol. 117. Quartam in ordine
VICTORIAE·AVG· iam vtî sup- SPEI·VIRTVTI·VICTORIAE·D·D·D
posititiam Cap. VI. pag. 172. c QVARVM·NVMINE·PROSPERI
refutauimus, eiusque loco aliam TAS·ET·HONOR·IMP·CAES
consimilem hîc substituimus ex Za TRAIANI·SVCCESV·FELICI
mosio integræ fidei scriptore, quæ AVCTA·SVNT·Q·AXIVS·AELI
extat inter Gruterianas pag. CII. 4. ANVS·P R O C ·NVMINI·EIVS
cui si libet lacunam nomine Traia- L·D·D·D
ni replere, (vt replendum puto) addant sequens fragmentum apud eundem
Gruterum pag. CIII. 4. VICTORIAE·A V G · . . .

Septimam, in basi Columnæ, suæ IMPERIO·NERVAE· . . .
lectioni initio Cap. III. restituimus, SATVRNINVS·L· . . .
hîc præterea superuacuò vt numerum repleat ex ipsâ basi fol. II. rursus tran-
scriptam.

E reliquis igitur sex, Primam IMP·CAES· nullibi insculptam crediderim,
(nec Author indicat) sed nummo alicui adiectam, quales plurimi sub eâdem
epigraphe, si vtraque facies iungatur, occurrunt.

Secundam FORIVNAE·AVG· ex Grutero pag. LXXIII. 8. desumptam,
operæ pretium fuisset cum eiusdem Gruteri dubitatione, cui *spurium quid respi-*
cit, excerpere, nec tam de eâ animosè statuere, & tenebras posteris offundere,
ea pro veris & compertis recipiendo, de quibus maiores, ne dicam meliores,
dubita-

dubitarunt. Imò de illius fide non dubitavit Gruterus, qui in Corrig. & Animaduert. col. 4. pronunciat, pro suâ in Archaismo Dictaturâ, eam debere *proculdubio ablegari ad supposititia*. Et si post maximam tanti viri auctoritatem, rationes adhuc quærere opus est: primò Lazius ipse forsân imposturæ author, seu; vt minùs, altor, quem Gruterus vtî antesignanum citat, contrarius sibi est, dum lib. V. cap. XIII. fol. 547. eam in Mœsiâ, postmodum cap. XX. fol. 567. immemori mendacio, apud Transylvanos repertam prodit. Accedit scriptionis inconcinnitas, totusq; contextus, vulgaris cuiuspiam Grammatici commentum planissimè redolens,

Fortunam tamen ibi quoque cultam fuisse, & quidem hoc eodem elogio, apud Gruterum pag. LXXX. 1. colligimus; dum perinde ac si omnia cum ratione & iudicio distribueret, NEMESIM vocatam videmus, (vnde suam RHAMNVSIAM simius ille arripuit) quo pacto Capitolinus quoque in Maxim. & Balb. cap. VIII. Fortunam cum

DEAE · NEMESI
SIVE · FORTV
NAE

PISTORIVS *Albæ*

RVGIANVS *Iuliæ*

V · C · LEGAT

LEG · XIII · G

CORD

Nemese confundit; vbi, postquam Spectaculum Gladiatorum expeditionibus præmitti solitum narravit; ita concludit, *Multiq; dicunt, apud veteres hanc deuotionem contra hostes factam, vt Ciuium sanguine litato, specie pugnarum, se Nemesis, idest vis quedam Fortune, satiaret*. Id quod, non secundum mythologiam & theogoniam dictum puto, sed vnâ ex pluribus acceptione, quâ Dio Chrysostomus Orat. LXIV. de Fortun. II. vt numen hoc rhetoricâ amplificatione celebret, plurimam in varijs rebus efficaciam, atque indè varia nomina sortiri ostendit, itaut de illo dicere videatur, quòd vetus marmor apud Gruterum pag. LXXXII. 2. de Iside, TE TIBI VNA QVAE ES OMNIA: sic enim ait: *Ὁ μὲν ἴσον αὐτῆς, Νέμεσις · τὸ δὲ ἄδηλον, Ἐλπίς · ὃ δὲ ἀναγκαῖον, Μοῖρα · ὃ δὲ δίκαιον, Θέμις · πολυώνυμός τις ὡς ἀληθῶς Θεός, καὶ πολύτροπος · ταύτην ἐπέθεσαν καὶ γεωργοὶ Διμήτρεος ὄνομα · καὶ ποιμῶνες Πανός, καὶ ναῦται Λευκοθέας, καὶ κυβερνήται Διοσκύρων*. Prout enim *aquabile quid est, NEMESIS; incertum, SPES; necessarium verò, FATVM; iustum autem THEMIS: multorum prorsus nominum multorumq; morum Dea*. Hanc & Agricola CEREREM nominant, & Pastores PANA, & Nauta LEVCOTHEAN, & Gubernatores DIOSCVROS. Vnde Suidas hæc alia sub Nemesis nomine comprehendi tradidit, Μέμψις, Δίκη, Υβρις, Φθόνος, Τύχη, Quærela, Iustitia, Iniuria, Inuidia, Fortuna.

Nos tamen blandimentum aliquod in hâc nuncupatione Fortunæ inesse suspicamur, dum cæcam istam, insanam, & brutam, (vt ei conuicium facit Pacuvius) sanctissimi numinis appellatione honestabant: vnde in aliâ sub iam dictâ inscriptione num. 4. Albæ Iuliæ pariter repertâ, absolutè NEMESIS vocatur: quemadmodum non solum reginam, sanctam, & salutarem, in varijs Gruteri inscriptionibus, & in hâc inter meas Manuscriptas nouo item epitheto *superam*, verum etiam, vt eam sibi propitiam, & iuuantem experirentur IVNO-

NEM

MVTILLIA NEM quoque aliquando vocatam inuenio, in basi statuæ
ALBANA bipedalis magnitudinis apud Nobb. de Costagutis, rotâ,
HOSIRI·ET gubernaculo, & copię cornu insignitæ, sub his verbis,
FORTVNAE IVNONI·FORTVN·HELITIAN

SUPERAE *Helitiana* nempe *Fortuna*, utpote ab aliquo gentis *Helitiæ*
IMPERIO dedicata, ut paullo infra de *Torquatianâ*, alijsque domesti-
POSUIT cis, ut sic loquar, numinibus explicabimus: & absurdiori
in Horto DD. de adulatione, *Febrim*, quæ à feritate, ut *Grammatici* aiunt,
Vecchis trans nomen duxit, in eadem *Transilvaniae* Prouinciâ his verbo-
Tiberim. rum *lenocinijs* exceptam legimus apud eundem *Gruterum*.

pag. XCVII. I. Vel denique dicamus, FEBRI·DIVAE·FEBRI
sub *Fortunæ* nomine non eam *Nemesi-* SANCTAE·FEBRI·MAGNAE
sim venire, quàm ἀπὸ τῆς Νεμεσίσεως, CAMILLA·AMATA·PRO
hoc est, à suo cuique tribuendo, Ari- FILIO·MALE·AFFECTO·P
stoteles ad *Eudemum* scribens dictam interpretatur, & quæ insolentioribus ho-
minibus implacabilem se præbet,

tumidis infesta colit quæ numina Rhamnus;

(ut *Pausanias* in *Attic.* & *Lucanus* *Pharf.* lib. V. de eâ loquuntur) in quam
propterea *Fortunæ* nomen non cadit, quæ ab inconstantia & temeritate seiungi
non potest, ut ait *Cicero* lib. III. de *Nat. Deor.*; seu quæ iuxta *Senecam* in
Hippolyt.

Res humanas ordine nullo

Fortuna regit, spargitque manu

Munera cæca, peiora fœuens,

& præcipuè, audacissimos quosque iuvat, & protegit: sed eam, (ex eodem
Pausaniâ ibidem) quæ apud *Smyrnæos* recentiori superstitione colebatur, alas
ad instar *Cupidinis* habens, (ita enim suæ quoque *Adrastræ* pinnas aptat *Am-*
miānus Marcellinus lib. XIV.) cuiusque numen ad amatores maximè pertine-
bat. Reliqua de *Nemese*, apud *Lilium Gregorium Gyraldum* in *Hist. Deor.*
Syntagm. XVII. videre licet; diligentissimus enim ille scriptor, totiusque eru-
ditionis gnarus, quidquid de eâ *Græci* ac *Latini* finxerunt, collegisse videtur.
Adde tamen, *Nemeses* plures pro una à *Smyrnæis* cultas, ut subdidit *Pausanias*
lib. VII. in *Achaicis*; in quarum pluralitate, facilius varietas, quæ inter ipsas
apud authores obseruatur, locum inuenire potest.

Tertiam, PROVIDENTIA·AVG, quamvis videam absque contradic-
tione receptam à *Grutero*, *Occone*, alijsque emunctæ naris viris, adhuc non pos-
sum non in dubium reuocare: ex quo enim inter alias suspectas apud *Lazium*
reperi lib. XII. cap. I. in fin., aliasque euidentiùs falsas apud *Leunclauium* in
Not. ad Dion., malè de eâ cogitare cœpi; quia si proba esset, *Zamosius* eam
profectò referre non omisisset in suis de *Antiq. Dac. Analectis*: eò præsertim,
quia hanc illi iunctam, & ex ipsis IMP·CAES·D·NERVAE·FILIVS
pariter ruderibus *Pontis* ad *Danu-* NERVA·TRAIANVS·GERM
bium ut dicitur erutam, titulo Da PONT·MAX·TRIB·POT

cici carere animaduerto ; qui Traiano (si Dioni & nummis credimus) post primam expeditionem , & ab eâ in Vrbe reditum , tributus fuerat ; & sic , ante fabricam Pontis , non nisi secundâ expeditione (vt Dio subdit , & confirmat Columna) erecti : quique propterea in opere memorando , Dacis ipsis obiecto omittendus mihi non videbatur .

Qui tamen illam ferre non renuit , nec laborat , vt olim Gruterus , ab eo frigore , quod mihi ex illâ clausulâ *Augusti verè Pontificis* innascitur , emendet eam saltem in vltimo verbo DANVBIVS , quod apud Leunclauium , ex quo Gruterus pag. CLXII. 9. epigramma transtulit , DANVIVS signatur ; vti & aliâ semper apud eundem in lapidibus DANVVIVS pag. CDXLIX. 3. CDLIII. 1. CDXC. 2. DLXII. 3. & MCXXV. 1. ; atque apud Occonem in nummis Traiani pag. 202. 203. & 204. per V non per B efficitur .

Non proinde feremus alias duas , quas Leunclavius antedictæ socias adiunxit .

IOVI · STATORI
HERCVLI · VICTORI
M · VLP · NERVA · TRA
IANVS · CAESAR
VICTO · DECEBALO
DOMITA · DACIA
VOTVM · SOLVIT
ADSPICE · ROMVLE · PATER
GAUDETE · QVI
RITES
VESTRA · ISTA
EST · GLORIA

IOVI · INVENTORI
DITI · PATRI
TERRAE · MATRI
DETECTIS · DAC
THESAVRIS
CAESAR · NER
VA · TRAIANVS
AVG
SAC · F

de priori enim Gruterus in Corrigen. col. II. ad pag. XXIII. 2. sic censuit , *Hanc ab otiosis fictam non ambigo , ideoque inscripsissem commentitiam , nisi arbitratus essem , aliquid dandum gratiæ amicorum duorum , à quibus ipsam habueram : interim cum vel sic inepta sit , esto deinceps spuria .* Et tamen putidæ huic & commentitiæ inscriptioni , ex Gruteri , viri vndique maximi , censurâ , tanquam dignitatem , & nobilitatem spiranti , clarissimè plaudit Boldonius in Epigram. lib. I. de Elog. Natur. pag. 27. iconicam (vt sic dicam) eam reputans , & tanquam exemplum ad imitandum proponens . Et quidem vltra ineptitudinem vltimæ clausulæ , *gaudete Quirites , vestra ista est gloria* , quæ ab hâc Martialis expressa videtur , *gaudete cunni , vestra res acta est* epigr. LXII. lib. XI. , atque alia quæ spurietatem conuincunt ; appositio illa prænominis nominisqûe , sub mentione *Cæsaris* aut *Augusti* , suspecta esse potest , nusquam in latinis monumentis (quod viderim) Traiano post Imperium susceptum , & sub Imperatoris nomine vsurpata , nisi semel in fastis consularibus signandis , peculiari quâdam ratione , quam sequenti Capite attingam ; & rarissimè inter Græca , in nummo scilicet Goltzj in Traiano col. 63. cum epigraphe MAP · OYAN · TPAIAN · SE · OYAS , atque in sequenti fragmento lapidis apud Sponium in libello de Ignot. Dijs . . . NEMAYΣΩ . . . OYAN · TPAIANON · KAISAPA · SE · BASTON ; Aliam enim hanc inscriptionem apud Gruterum pag. LX. 6. , quam nimis

nimis facili & simplici animo vir magnus admisit, cui nempe inexpertæ erant Ligorij, à quo emanavit, præstigiæ, nos apertè reiiciendam putamus : tum quia Traiani libertum, M · VLPIVM · PO · LEMONEM vocandum, primis duobus nominibus à Patrono assumptis, nemo nisi bardus ille ignorare potuisset, vt in aliam Fabiorum gentem inferret ; ipse enim magnus somniorum coniector Ligorius, qui vigilans quoque semper somnia creuit, animaduertere potuisset, in Artemidori Oneirocrit, lib. I. cap. 47. & lib. V. cap. 91. duo priora nomina libertum ex manumittente assumere; tum & quia barbarum hoc nomen APTIMΨΑΣΑ, quo apud Scythas *Venus Cælestis* vocabatur ex Herodoto lib. IV. cap. LIX., non erat cur à Græco homine vsurparetur, succurrente nuncupatione Α'φροδίτης Ο'υρανίας, quam ex ipsis Athenis Atticis, vbi Ægeum huius numinis cultum & superstitionem induxisse testatur Pausanias in Attic., sumere poterat; vel cum Herodiano lib. V. ab ipsis Phœnicibus primis eius Dææ cultoribus voce mutuata Α'φροδίτην vocare, vnde suam Α'φροδίτην Græci concidendo effecere, vt voluit Oiselius in Thes. Tab. XLVIII. num. 5.; quam colentes Syros, ab esu piscium abstinuissent, (vt in transcurso hoc dicam) refert idem Artemidorus lib. I. cap. 9.

Alteri ex dictis duabus Leunclauij, vt̃i suspicionis notam fronti inussit Gruterus pag. XXI. 8., sic etiam remotis arbitris in Corrig. col. II. statuit, confictam fuisse ex Dione, qui factum, non tamen adeò partitè & distinctè vt Ciaconus num. 308., sed his verbis refert, *Thesauri Decebali quanquam in Sargetiâ flumine non procul à Regiâ eius repositi erant, inuenti sunt ; Decebalus enim, flumine operâ captiuorum auerso, perfossoque alueo, magnam vim argenti aurique, tum pretiosissimas quasque res, quæ humiditatem ferre possent, eò congefferat ; ijsque rebus magnis lapidibus aggeribusque rectis, flumen pristino alueo restituerat : præterea vestes & alia quæ sunt eiusdem generis abdiderat in speluncas per eosdem seruos, eosque peracto negotio iusserat occidi, ne quod actum erat patefacerent : sed Bicilis, socius & familiaris Decebali, cui res erat cognita, captus, hos thesauros indicauit . In ijs igitur quæ ab Expositoribus diuersimodè referuntur, ipsi viderint, vndenam fidem suam liberent, nam Dio, ad quem nos relegant, nil ampliùs habet. Aliam huius thesauri detectionem addit Lazius lib. XII. cap. I., quam pariter eius fide, prout & verbis, exponam ; *Huius thesauri reliquum, ante annos circiter octo, in eodem fluuio Sargetiâ, quem VValachi Istrigam appellant, inuentum est hoc euentu . Nauigabant ex Marisco per ostium VValachi piscatores in Istrigam, & cum fortè ad truncum arboris cymbas admonissent, conspicati sub aquâ aliquid quod valdè splenderet, cum illud efferre fuissent aggressi, magnam vim aureorum extulerunt : quare alacriores effecti, fundum diligentius rimati, peruenerunt postremò ad edificium quoddam paruum sub undis instar loculi ; cuius fornicem, quia arbor enata, vetustate decidens, ad ruinam tracto edificio, aperuerat, omni diligentia perscrutari, ingentem vim nummorum aureorum, (qui magnâ ex parte Lyfimachi Thraciæ Re-**

gis græcam inscriptionem ostendebant) millia (ut ex fide dignis audiui) piti-
quàm quadraginta, & massas insuper auri sectiones grauis ponderis. Quibus domum
delatis, atque inter se diuisis, cum, Albam Iuliam ingressi, aurificibus ostendissent
nummos, & valorem sciscitarentur; res palàm facta, Georgium Monachum, qui
tum pupilli Regij nomine Transsylvaniæ præsidebat, exciuit ut rei inquisitionem face-
ret. Fecit ille quidem, & multa adhuc millia vel inuentoribus ademera, vel de
nouo in edificio memorato inuenerat; ceterum, certiores an e facti qui antesignani
huius reperti erant, cum aliquot oneratis plaustris in Moldauiam procul aufugerunt.
Et hæc de inuentione Dacici thesauri.

Constitam eandem inscriptionem à posteris, nuper Reinesium quoque pro-
nunciassè, Grutero in hisce studijs famâ proximum ut patriâ, gauisus sum.
Vide locum in Class. I. eius Inscip. Antiq. pag. 18. Ab eodem, sinceram istam,
ex quâ duas ipse forsan ad

	TERRAE	TERRAE	
correctionem fecit, <i>Terræ</i>	MATRI · M	MATRI · M	<i>Salatna</i>
<i>Matri</i> in eâdem Prouin-	ANTONIVS	ANTONIVS	<i>in Horto</i>
ciâ dicatam, mutuatus	SATVRNI	SATVRNINVS	<i>Class. I.</i>
sum. Extat hæc alia apud	NVS	DEC · COL	<i>num. 36.</i>
Gruterum pag. XXVI, 6.	V · S · L · M	V · S · L · M	<i>& 38.</i>

iam olim ibi detecta, vnde fuci faciendi forsan Leunclauio ex imitatione occa-
sio enata est. TERRAE · MATRI · MAROGATANVS · PRO · SALVTE
SVA · ET · SVORVM · V · S · L · M Et ne communis istius matris cultum
Dacia sola sibi vindicare videatur, hæc duas Romanas adiunxisse, neque in-
opportunum, neque ingratum fore credo,

DEAE · SANCTIS ·
SIMAE · TER
RAE · MATRI ·
AVRELIA · FLA
VIA · IVLIANA
C · F · VOTVM
SOLVIT

*in cippo ad SS. Sixtum & Dominicum
in Quirinali*

CAELO · AETERNO
TERRAE · MATRI
MERCVRIO
MENESTRATORI
SACRVM · POSVIT
L · OCTAVIVS · L · F
VERVS · ET
OCTAVIA · EVHODIA
MATER

Sic

in Vineæ Greppia ad Viam Prænestinam

Quintam de VICTO · DECEBALO ex Panuinio excerptam, & exinde
(quæ fuit viri clarissimi in his rebus autoritas) à Lipsio, alijsque literariæ
reipublicæ Patribus Conscripitis, supino animo acceptam, prout à Panuinio po-
nitur, non puto vnquam in rerum naturâ extitisse, (non enim ipse locum in-
dicat) sed eius reliquias, ex aliâ per Lazium obseruatâ, quam Gruterus pag.
CXC. 1. operi suo inseruit, collectas & digestas fuisse. Ea ita se habet cum
suis lacunis;

ESAR · DIV · · · V · · · NERV
TRA · · · · VS · AVG · · · ·
NICVS · DACICVS · VICTO
DECE · · · · PONTIFEX · MAX
POT · IIII · COS · V · PROC

nam

A nam nec primus ego, solusue, qui de fide Panuinij dubitem; cum antea, maximus Gruterus homini fœnum in cornu apposuerit; semel quidem ad Notas in epigr. CCXLIV. 6. sed frequentationem ita obiectans, *confictum ab Panu-
nio, ut alia multa*: & de falsâ nummi inscriptione, modestè ex fraterni sodali-
tij lege arguat P. Noris de Numisin. Diocl. & Maxim. Diss. I. cap. II. pag. 15.
Facilius itaque cum Lazio in V. Consulatu, quàm cum Panuino in III. con-
B sentio, emendatâ tamen Tribunicia Potestate IV, quæ cum titulo DACICI
conuenire nequit; & Scaliger, Augustinus, Occo, ac Vaillant, qui illum cum
III. Consulatu iungunt, (in III. Trib. Pot. gesto, & quartâ incipiente comple-
to) hic in nummo argenteo Matidiæ to. II. fol. 66. de Numism. Præstantior.
Impp., Occo in nummo CYBELES SACRA fol. 198. Augustinus in Tab.
XXX, nummo I. & Ioseph Scaliger ad Chron. Euseb. Ann. MMCXVII. om-
C nes, vti humani, falsi ac decepti sunt; quia ante initium Belli Dacici CoS. III.
Traiani absolutus fuit, vt plenè sequenti Capite me probaturum spero. De
illorum fide certè non dubito, sed potius credo, eos, superioribus apicibus
trium vnitatum inspectis, priorum in imo concursum non obseruasse; & sic lo-
co notæ numeralis CoS. VI., aliam CoS. III. reposuisse.

Hanc excusationem libentiùs (vt eius eruditionem maximi æstimo) ad
Spanhemium parauerim, qui Dissert. IX. fol. 83 r. nummum illum memo-
randum REGNA ADSIGNATA, tali epigraphe circa Traianum exornat
IMP. CAES NER TRAIANO. OPTIM. AVG. GER DAC P. M. THICO,
quam quis ad tertium consulatum, prout apparet, non ægrè detorserit; sed
certò crediderim, sublatâ interpunctione, quæ rarò in nummis obseruatur, ita
legendam esse IMP. CAES. NER. TRAIANO. OPTIMO. AVG. GER. DAC.
PARTHICO; cælatorem enim puto & hoc malè expressisse, vt de alio eiusdem
errato ipse ibi conqueritur, ne ipsum Spanhemium in lecturâ lapsum dicamus:
nam aliàs tituli non bene, & ex more collocarentur; & alioqui scimus, celebre
istud factum sexto consulatu contigisse, & post cognomen *Parthici* adeptum,
vt in nummo apud Occonem fol. 212. & in alio apud Erizz. fol. 341. Inexcus-
abilis verò prorsus est lapsus Patini, titulum DACICI cum II. CoS. iungentis
in explicatione illius nummi mediæ magnitudinis, in quo hinc *caput Traiani*
circa quod IMP. NERVA. CAES. TRAIAN. AVG. GERM. DAC. P. P, indè
Dianæ simulacrum DIAN. PERG

Aliæ duæ græcæ inscriptiones per Gruterum relatæ pag. MLXXXIV. 9. 11.
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ • ΚΑΙ C ΑΡΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ • ΚΑΙ C ΑΡΙ
ΘΕΟΥ • ΝΕΡΒΑ • ΥΙΩΝ • ΝΕΡΟΥΘΕΟΥ • ΝΕΡΒΑ • ΥΙΩ • ΝΕΡΟΥ
ΤΡΑΙΑΝΩ • CΕΒΑ CΤΩ • ΑΡΙ CΤΩΑ • ΤΡΑΙΑΝΩ • CΕΒΑ CΤΩ
ΑΡΜΕΝΙΚΩ • ΔΑΚΙΚΩ • ΑΡΧΙΕΡΕΙ • ΜΕΓΙ CΤΩ • ΔΗΜΑΡΧΙ
ΚΗ C • ΕΞΟΥ CΙΑ C • ΤΟ • ΙΑΑΡΧΙΕΡΕΙ • ΜΕΓΙ CΤΩ • ΔΗ
ΥΡΑΤΩ • ΤΟ • Γ • ΡΑΤΡΙ • ΡΑΤΡΙΔΟCΤΩ • ΓΑΤΡΙΔΟC • ΤΩ • ΤΗC • ΟΙ
ΤΩ • ΤΗC • ΟΙΚΟΥ ΜΕΝΗ C • ΚΤΙ ΚΟΥ ΜΕΝΗ C • ΚΤΙ CΤΗ
CΤΗ

CTH·AITTION·H·POAIC·ΔΙΑ AITTION·H·POAIC
 ΠΡΟΤΟΚΟCΜΟΤ·ΒΑΝΑ·Ξ·Ι ΔΙΑ·ΠΡΟΤΟΚΟCΜΟΤ·Μ
 ΒΟΥΛΟΥ·ΚΟΜΑCΤΑ·ΤΟ·Β· ΠΟΜΦΗΙΟΥ·ΚΑΕΙΜΕΝΙΔΑ
 mendum quadratarij, vel transcriptoris satis patefaciunt; nam Tribunicie Po-
 testatis annus XI. in priori, XVII. in altero, cum III. consulatu componi non
 possunt; sed ille quintum, hic verò sextum consulatum necessario exigit.
 Æneæ Vici, similiter, inò grauius lapsi, qui quater tertio consulatui, & semel
 secundo, titulum DACICI affuit, meminisse tantum suffecerit: ipsius enim in
 nummis effingendis, plurimum mirati sunt elegantiam, nihili authoritatem in
 his rebus, viri docti fecerunt.

Sexta inscriptio, de donis ob Bellum Dacicum, emendatâ notâ illâ VIC. in
 VIC. ex Grutero pag. MCI. 3. vt dicat, *Tribuno cohortis secundæ Vigilum*, iun-
 gi potest cum alijs VIII. sequentibus apud eundem Gruterum.

C·ARRIO·C·F·COR
 CLEMENTI·MILITI·COH·IX
 PR·EQVITI·COH·EIVSDEM·DONIS
 DONATO·AB·IMP·TRAIANO
 TORQVIBVS·ARMILLIS·PHALERIS
 OB·BELLVM·DACICVM·SINGVLARI
 PRAEFECTORVM·PR·TESSERARIO·O
 PTIONI·FISCI·CVRATORI·CORNICVL
 TRIBVNI·EVOCATO·AVG·7·COH·I·VIGIL·7
 STATORVM·7·COH·XIII·VRB·7·COH·VII·PR
 TRECENARIO·DONIS·DONATO·AB·IMP
 HADRIANO·HASTA·PVRA·CORONA·AVREA
 7·LEG·III·AVG·PRIMIPILARI·II·VIR·QVIN
 QVENNALI·PATRONO·MVNICIPI
 CVRATORI·REIPVBLICAE
 DECVR·ET·AVG·V·.·.·MVNICIPES·MAT

pag. CCCLXV. 6.

Q·GLITIO P·F
 ATILIO·A AVGVRI
 VI·VIRO·EP VII·VIR·EPVL
 AVGVSTALI·CL
 IMP·NERVAE·CAES
 DACICI·PROVINC
 DONATO·AB·EODEM
 DONIS·MILITARIB
 VALLARI·CLASS
 PVRIS·III·VESTIB
 PROVINC
 · · · · · EGLECT

*suppleta ex eodem Grut.
 antecedenti num. 6.*

pag. CDXVI. 7.
 M·LICI

M· LICINIO · M· VCIANO · CENS · . . .
 CRESCENTI · EQ ·
 NIS· VII· ET· XIII· G· DONIS · DONATO · .
 TVTEM · ET · FORTITVDINEM ·
 BELLO · DACICO · AB · IMP · TRAIANO
 CORONA · VICTRICI · PVRA · HASTA · TOR
 QVIBVS · ARMILLIS · PHALERIS · 7· COH
 I· DAC · VIGIL · 7· COH · VII · PR · PRIMI
 PILARI · ALAE · CAMPANAE · DEX
 CVRATORI · REIP · EADEM · PLEPS
 ORDOQ · TRAIANEN · PATRONO ·

B · M · P pag· CDXXIX· 1.

Q · PAETO · MEMMIO
 APPOLLINARI

IIII · VIR · IVR · DIC · QVINQ · MAG · IVV
 PRAEF · COH · III · . . REVC · TRIB · LEG · X
 GEM · PRAEF · ALAE · I · . . SICV · . . DONIS
 MILIT · DONATO · IN · EXPED · DAC · . . AB
 IMP · CAES · TRAIANO ·
 VEXILLO · CORONA · MVRALI ·
 PROC · PROVINC · SICILIAE · PROC · PROVINC
 LVSITANIAE · PROC · XX · HERED · PROC
 PROVINC · TIRACON · PROC · PROV · NORICAE
 OMNIBVS · PERFVNCTO · HONORIBVS · IN
 MERVIT
 PATRI · INDVLGENTISS · ET · INCOMPARAB
 P · MEMMIVS · QVIR · APOLLINARIS pag·

T · TRIFERNIO · P · F · QVIR · PAETO CDXXXVII· 7

MEMMIO · APOLLINARI

IIII · VIR · IVR · DIC · QVIN · MAG · IV
 PRAEF · COH · III · BREVC · TRIB · LEG · XII
 GEM · PRAEF · ALAE · I · ASTVRVM · DONIS
 DONATO · EXPED · DAC · AB · IMP
 TRAIANO · HASTA · PVRA · VEXILLO
 CORONA · MVRALI · PROC · PROVINC
 SICIL · PROC · PROVINC · LVSITAN
 PROC · XX · HER · PROC · THRAC
 PROC · PROV · NORICAE
 P · MEMMIVS · P · F · QVI

APOLLINARIS

PATRI · PISSIMO

hæc, Grutero pag. MXXVIII. 6. eadem cum antecedenti esse videtur: nos tamen eam apposuimus, ut saltem cum Gualtherio huius posterioris veritatem, & in aliquibus emendationem sanciremus. Hunc esse *Apollinarem* ad quem Plinius Epistolam IX. libri II. dedit, vult Reinesius, sed me non finit hoc ei concedere Io: Maria Cataneus, eruditus ille Plinij Commentator, qui alios V. Apollinares indicat, alteri ex quibus epistola mitti poterat:

TI · CLAUDIO · T · F · VITALI · VETER · EXQ · VETER
ORDINEM · ACCEPIT · IN · LEG · V · POST · SVCCESIONEM
PROMOTVS · IN · LEG · V · MAC · PHAL · DONIS · D · TORQVIB
ARMILLI · PHALER · CORONA · NAVALI · BELLO · DACICO
SVCCESIONE · PROMOT · EX · LEG · I · ITAL · IN · LEG · I
MINER · MER · DONIS · D · TORQVIB · ARMILLI · PHALER
CORO · NAVALI · BELLO · DACICO · SVCCESION · PROMOT
EX · LEG · PRIMA · MINER · IN · LEG · XX · VICT · ITEM
PROM · IN · LEG · EADEM · ITEM · SVCCESIONE · PROMOTVS
EX · XX · VICT · IN LEG · IX · III · SP · IN · L · VII · CL · P · F
ITEM · SVCCESSIT · IN · LEG · EADEM · MILIT · 7 · IIII
PR · POST · ANNIS · XI

VIXIT · ANNIS · XLI

pag. CCCXCI 4.

Non abnuo, hanc postremam, de expeditione Dacica Hadriani, Antonini, aliorumque posse intelligi: sed coniectura legionis I. Mineruæ, quam hic cum Traiano militasse scimus, & frequentes nautici in Columnâ apparatus, nummus cum Victoriâ in prorâ Navis apud Occonem, & coronæ classicæ indicium in suprâ inserto Q. GLITII fragmento, aliisque mox exponendo, oleaginaque, ut credimus, ac naualis seu classica militum corona num. 271. quæ omnia fusiùs Cap. II. pag. 48. A. expendimus, occupationem huius paginæ tuebuntur.

Alterius fragmentum extat pag. CDXCVIII. 5.

TALIS · COS · PRO · COS
IS · LEG · AVG · PR · PR · DIVI · TRAIA
DRIANI · AVG · PROC · PROV · PAN
ALVEI · TIBERIS · ET · RIPARVM · ET
ANI · PARTHICI · LEG · III · AVG · LEG · D
BIS · DONATVS · EXPEDITIONE · DACIC
CORONA · VALLARI · MVRALI · AVREA
LEG · PR · PR · PROV · AFRICAE · PR
R · VIARVM · CVRANDARVM · ET
IVS · VERVS · F · AVG · TRIB · PLEBIS
R · PR · PATRIS · PROVINC · AFRICAE · TR
RT · VIC · III · VIR · MONETALIS · A · A · A · F · F
ICIBVS · SOLO · SVO · ET
FECERVNT

miles quidem iste ab Hadriano promotus; sed certè sub Traiano antecessore,
eius

A cuius quoque fit mentio, donis donatus fuit.

Addenda est hæc alia ex Humphrido Prideaux inter marmora Oxoniensia ab eo collecta num. LXXXII. pag. 132.

L · BESIO · P · F · QVIR · BETVINIANO
C · MARIO · MEMMIO · SABINO

PRAEF · COH · I · RHAETORVM · TRIB · LEG · X · G · P · F
B PRAEF · ALAE · DARDANORVM · PROCVRATORI
IMP · CAESARIS · NERVAE · TRAIANI · AVG · GERM · DACICI
MONETAE · PROC · PROVINC · BETICAE PROC · XX · HERED · PROC · PRO
FIS · PROVINCIAE · MAVRETANIAE · TINGITANAE · DONIS · DONATO · AB
IMP · TRAIANO · AVG · BELLO · DACICO CORONA MVRALI · VALLARI HASTIS · PVR · VEXILLO · ARGENT
EXACTI · EXERCITVS

De octauâ inscriptione I · O · M · ROMVLO · PARENTI, nemo est qui am-
bigat, recepit enim eam tacitus à Lazio & Clusij schedis Gruterus, & æterno
operi inseruit pag. VI. 3. At nos fallaciam in tot alijs experti, subdubitamus
fanè primi de hâc, quia Zamofius in Analect. Dacic. Antiquit. vbi patriæ suæ
memorias congeffit, hanc, & alias, quas suprà explosimus, non agnouit. Et
licèt partem solùm exiguam titulorum, qui in Daciâ dispersi sunt, se compilasse
profiteatur; tamen celebriora, qualia sunt hæc quæ fallitatem redolent, non
effugissent hominem, satis diligenter, (quidquid ipse excusando se dicat) si
non satis ingeniosè versatum. Urget adhuc magis nouitas & improprietas lo-
cutionis, dum AVSPICIIS Traiani COLONIA condita per Pro Prætorem
M · SCAVRIANVM (ne trium quidem nominum hominem) habetur: cùm
apud optimos authores, & illius etiam temporis Frontinum, colonia deduci
iussu Imperatoris, & per III. Viros, seu lege IIIVIRALI &c. veluti ex formu-
lâ dicatur, quæ superiori sæculo etiam per Duumuiros condi solebat, vt pro-
bant nummi Augusti & Tiberij inter Selectos Seguini cap. IV. num. V. & VI.
Credimus itaque occurrisse fingenti nomen, seu potius cognomen SCAVRIA-
NI, alibi in Transilvaniâ obseruatum, nempè in eâ inscriptione, quæ extat
pag. X. 3. apud Gruterum I · O · M · ET · DIS · PENATIBVS · SCAVRIANVS,
qui & ipso prænومine, seruilem in modum, ibi destituitur.

In hâc farragine, non merebantur omitti eæ quæ sequuntur; tum quia ad
rem faciunt; tum quia probæ notæ omnino videntur.

IMP · CAESAR
DACICVS · GENTEM · DACOR · ET · REGEM · DECEBALVM
BELLO · SVPERAVIT · SVB · EODEM · DVCE · LEG · PROPR · AB
EODEM · DONATO · HASTIS · PVRIS · VII · VEXILLIS · VIII
CORONIS · MVRALIB · II · VALLARIBVS · II · CLASSICIS · II
C AVRATIS · II · LEG · PRO · PR · PROVINCIAE · BELGICAE · LEG · I
MINERVIAE · CANDIDATO · CAESARIS · IN · PRAETVRA
ET · IN · TRIBVNATV · PLEB · QVAESTORI · PROVINCIAE
ACHAIAE · IIII · VIRO · VIARVM · CVRANDARVM
HVIC · SENATVS · AVCTORE · IMP · TRAIANO · AVG
GERMANICO · DACICO · TRIUMPHALIA · ORNAMENT
DECREVIT · STATVAMQ · PECVN · PVBLIC · PONEND · CENSVIT

Gruterus qui eam ponit pag. CDXXX. 5. dicit ad Licinium Suram pertinere, estque perquam credibile, ex honorum pluralitate, & signanter ex curatione Viarum, quæ refertur in aliâ inscriptione apud eundem pag. CXCIX. 1. Legit Ursinus in gente ARRIA priorem versum IMP. CAES. NERVA. TRAIANVS non solum ex indubitabili coniecturâ, verum quia extremi literarum apices in marmore etiamnum apparent, ut ego met observavi, dum marmor, loco à Smetio viso permanens, recognoscerem.

M · PAPIRIO · M · F · COR
PRAEF · COH · I · PAN · IN · DACIA
PRAEF · RIPAE · TIBISSI · DANUVII
CVRATORI · PONTIS · AVG · IN · MOESIA
II · VIRO · POP · PLEPSQ · VLP · IAE · TRAI
SAR · PATR · H · M · P

Hæc à Zamosio cap. II. allata, extansque etiam apud Gruterum pag. CDXLVIII. 3. curâ Pontis memorabilis est; nec non præfecturâ Riparum Tibissi ac Danuvij, cuius magistratus exempla habemus ex alijs lapidibus, Ripæ videlicet Euphratis pag. MXC. 21. & ipsius Danuvij pag. CDXC. 2. apud Gruterum; idem forsan munus, sub parum differenti titulo, à Curatoris Riparum, & Aluei, quale Plinius sub Traiano suo exercuit, & frequenter in marmoribus occurrit.

IOVI · CVSTODI
QVIRINO · SAL
VATORI
PRO · SALVTE · CAE
SARIS · NERVAE
TRAIANI · AVG
COL

in Varchel Transilvania

SARMIZ Gruter. pag. XIX. 5.

Sequens epigramma, quamvis Hadriano inscriptum, (quem pluries pro eodem Traiano nostro ineruditè accipit Zamosius cap. III. & IV. nec sine aliorum exemplo, ut observavit Spanhemius Dissert. IX. pag. 812.) Traiani factum potiore sui parte exornat; ipse enim Daciam Imperio addidit; comite quidem (ne omnino adulatoria videatur inscriptio) & pugnae, & victoriae Hadriano.

IMP · CAES · DIVI · NERVAE
TRAIANO · HADRIANO · AVG
PONT · MAX · COS · III · P · P
CVIVS · VIRTUTE · DACIA · IMPE
RIO · ADDITA · FELIX · EST
M · ARRIVS · Q · R · COL · VL
PIAE · TRAI · SARMIZ
DEVOTVS · NVMINI · EIVS

ibidem

EX · VOTO · P

Grut. pag. CCIL.

ut alibi ex Spartiano diximus, hincque comprobatur; quapropter forsan num-

mus

mus mediæ magnitudinis eidem ex S. C. cum Daciâ Prouinciâ inscriptus fuit ;
vt videmus apud Patinum in Hadriano pag. 191.

Diuerfimode Xiphilinum intelligunt Blancus, & Leunclavius ; ille enim *colonia*, hic *colonias* Traianum in Daciam deduxisse legit . Bene igitur Leunclavius emendasse dicendum est ; quando , in marmoribus tam Colonia Vlpia Traianæ Sarmiz-Ægethusæ , quàm Colonia Apulensis memoria refertur , vt passim apud Zamosium & Gruterum videre est ; & lapides in eâ Prouinciâ reperti , sub nomine pluralitatis *colonias* enunciant , vt sequens , in Thesauro pag. VII. 2. Albæ Iuliæ extans .

I · O · M
ET · IVNONI
REGINAE
TI·CL·ANICETVS·AVG
COLONIA R
TEMPLVM
VETVSTATE
CONLAPSUM
A · SOLO
RESTITVIT

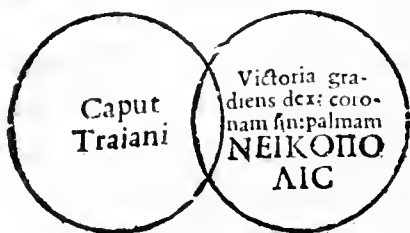
Prædictis duabus , Vlpianus l. C. qui eodem sæculo scripsit , in lege 1. D. de censib. , alias duas , Napocensium & Ciernensium Colonias , iuris Italici omnes (vt hanc quoque prærogatiuam addamus) coniungit ; aliamque Ciuitatis Paralifensis , (*Parolissum* Ptolemæo) ex titulis DECVRIONIS , & AVGVRIS Coloniarum proprijs , indicat nobis sequens lapis inter Inscriptiones Dalmat. Lucij XLIII. fol. 31.

COCCEIO · VMBRIANO · DECVRIONI · AVGVR
ITE · PONTIFICI · CIVITATIS · PARALISENSI
VM · PROVINCIAE · DACIAE · COCCEIVS · SE
VERVS · FILIVS · PATRI · PIENTISSIMO

Nulli enim potiùs , quàm Traiano Colonias hæc Dacias tribuere debemus , quia ipse , vt ait Eutropius loco iam à nobis suprâ memorato , *infinitas eò copias hominum transfulerat* , iure merito in plures Colonias dispertiendas . Præterea textus Vlpiani , ita ex Pandectis Florentinis emendante Pancirolo , non *inclita* , seu *indicia* , vt alij codices , sed *in Daciâ* rectissimè habet ; *In Daciâ quoque Ciernensium Colonia* , à *Diuo Traiano deducta* , *iuris Italici est* : *Zarmisegetusa quoque eiusdem iuris est* : *item Napocensis Colonia* , & *Apulensis* . Et dum Ciernensem , apertè Traiano attribuit , alias quoque in eâdem Prouinciâ , quas oratione coniunxit , ab eodem deducente originem habuisse indicauit .

Aliam quoque Daciæ , Danubio diuidente , conterminam , in Moesiâ scilicet inferiori , inuenio à Traiano conditam Urbem Nicopolim , eius quam Augustus ad Actium , & iterum prope Alexandriam extincto tandem Antonio extruxit , siue Pompeius ad limites Armeniæ , in loco vbi Mithradatem vicerat ,

imitatione, cuius sequens extat mediæ magnitudinis nummus in Museo Christi-



næ Augustæ à me visus, & olim à Gottifredo descriptus Tab. XIII. num. 3. : sic enim de eâ Am-

mianus lib. XXXI. *Anchialos capta, & tempore eodem Nicopolis, quam, indicium victoriæ contra Dacos Traianus condidit Imperator*, cuius meminisse, ab hac Belli Dacici historiâ non est alienum. Hanc Ptole-

mæus cap. XI. libri III. videtur in Thraciæ & Macedoniæ confinio, ad Nessum flumen statuere, quod in meridiem, & Sinum Strymonicum se exonerat, similitudine vocis inter Nessum siue Nestum (vt Herodotus vocat lib. VII. cap. CIX. & CXXVI.) & Mestum, ac Thraciæ Prouinciæ latissimâ acceptione, deceptus. In Mœsia enim inferiorem verius est (nî fallimur) eam fuisse sitam, & siue ad ripam Mesti, alicuius ex fluuiolis Istro tributarijs, siue potiori denominatione ad Istrum ipsum iacere, tamquam in vtriusque confluyente posita, certioribus testimonijs dicta fuit; nec enim aliam in hoc tractu, duplicemue Nicopolim fuisse, causamque eam condendi extitisse, aliquis author prodidit. Nicopolim igitur Mœsiæ inferioris Urbem monstrat nobis lapis vetus apud Gruterum pag. DXXVII. 7.

D . M

AVR · DIZANE · COTIO · ET
PVTINE · CONIVGI · NATVS · EX
PROVINCIA · MAESIA · INFERIORE
REGIONE · NICOPOLITANE · VICO
SAPRISARA · VIXIT · ANNOS · XXXX
ET · CONIVX · VIX · ANNOS · XXX
AVR · HERCVLANVS · M · COH · XIII
VRB · BENE · MERENTI · POSVIT

eandemque ad Mestum sitam fuisse, ex fide manuscriptorum codicum tradit Holstenius ad Thes. Ortelij verb. *Mestus*; rursusque in verb. *Nessus* fol. 129. traditionem suam nummo Caracallæ sic inscripto ΟΥΛΠ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΠΡΟC ΜΕCΤΟC confirmat. Fauent huic Holstenij emendationi duo alij eiusdem Caracallæ primæ magnitudinis nummi à me inspecti; primus habet mulierem stantem, dextrâ balancem, sinistrâ cornucopiæ, & in orbem ΟΥΛΠ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΠΡΟC ΜΕCΤΩ in gazâ Augustæ Suecorum Regina; in altero vir nudus stans, dexterâ hastam, sinistrâ clypeum, ac galeam in capite gestans; in Museo Braccesio, tribus literulis contracta epigraphe ΟΥΛ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΠΡ ΜΕCΤΩ. De Nicopoli item ad Istrum extant duo numismata pariter Caracallæ mediæ magnitudinis, aliudq; Gordiani, quæ ita descripta inuenio in Indice MS. Cameli. • C ΦΛΟΥ • • ΝΙΚΟΠΟΛΙC ΠΡΟC Ι • • • apud Comittem Lazara, ΥΠ • CΑΒ • ΜΟΔΕCΤΟΥ ΝΙΚΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΠΡΟC ΙCΤΡΟΝ *Fluius decumbens*, apud eundem; ΝΙΚΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΠΡΟC ΙCΤΡΟΝ *duæ turres in quarum medio porta*, apud Christinam Augustam. Extat aliud Macrini apud

A apud Patinum de Numif. Med. Magn. fol. 324., alia duo Heliogabali fol. 333. atque enunciatio (barbara quamvis) Tabulæ Peutingerianæ Segm. V. NICOPOLISTRO. Ex tot inquam demonstrationibus, facile est, vel sphalma in Ptolemæi exscriptoribus, vel ipsius lapsus (non infrequentem in remotis huiusmodi Prouincijs, vt alij adnotarunt) corrigere: aliàs namque Nicopolis ista ad Mestum, siue ad Istrum, non malè potuit modò sub genere Thraciæ adnumerari, modò subdiuidendo Moesiæ adscribi, tamquam vni ex sex Prouincijs, in quas Thraciam fuisse antiquitus distributam aperit Ammianus lib. XXVII. *Quo imminente* (de Lucullo loquitur) *Thraciæ omnes in ditione veterum transfuerunt nostrorum, hocque modo, post procinctus ancipites reipublicæ sex Prouinciæ sunt quesitæ: inter quas prima, quæ ex fronte Illyrijs est confinis, Thracia speciali nomine appellatur, quam Philippopolis, Eumolpias vetus, & Bercæ, amplæ Ciuitates exornant. Post hanc Hemimontus Hadrianopolim habet, quæ dicebatur Vscudama, & Anchialon, Ciuitates magnas. Dein Mysia, vbi Martianopolis est, à sorore Traiani principis ita cognominata, & Dorostorus, & NICOPOLIS, & Odyssus &c.*

De Aurarijs Daciæ, vnde animos, vires, & thesauros Decebalus fumebat, admonent nos inscriptiones, quas hic subnectimus; quia in tempus Traiani, ob libertos *M. M. Vlpios* Hermiam & Eutychem illis præpositos, incidit hic Romani Fisci prouentus, qui non modicus esse debuit, ex *Collegij Aurariarum* in alterâ mentione: non enim dubito, quin secunda quoque ad Dacicas fodinas referatur, cùm Albocensij inter Daciæ populos à Ptolemæo recenseantur lib. III. cap. VIII.

D · M
M · VLP · IO · AVG · LIB
HERMIAE

PROC · AVRARIARVM
CVIVS · RELIQUIAE · EX
INDVLGENTIA · AVG · N
ROMAM · LATÆ · SVNT
SALONIA · PALESTRICE
CONIVNX · ET · DIOGNES
LIB · BENEMERENTI · FECER

VIXIT · ANN · LV

pag. DXCIV. 7.

Schlatniæ Transilvaniæ I. & III.

omnes apud Gruterum

Hanc postremam eandem puto cum aliâ, quæ habetur pag. XII. 6 leui differentiâ, dedicationis I · O · M, quæ hic deficit, & AVRARIORVM COLLEGII, forsan ita melius denominandi, quàm AVRARIARVM; emendatâ proinde câ, quam Schlatniæ repertam fuisse diximus, & eodè loci utrâque affixâ.

I · O · M
ANDERON
SAC

M · VLP · IVS
AVG · LIB
EVTYCHES · PROC
METALL · ALBOC

D · D p. MLXIV.

Compostellæ 12.

PRO · SALVTE · IMPERA
TORIS · COLLEG
AVRARIARVM
L · CALPVRNIVS

D · D pag. CXIV. 6.

I · O · M
PRO · S · IMPERA
TORIS

COLLEG · AVRA *Albæ*
RIORVM · L *Iulie*
CALPVRNIVS

D · D

EX.

EX · VOTO · XXX

MAGNO · ET · INVICTO · IMP · CAES
T · AELIO · HADRIANO · ANTONINO
PIO · AVG · PONT · MAX · TRIB · POT
XVI · COS · III · P · P · PRO · SALVTE · ET
FELICI · PONT · MAX · ET · ANNIAE
FAVSTINAE · AVG · CONIVGI · C · CLOD
VI · PRAEF · M · DACORVM · IASSIOR
HANC · STATVAM · IN · AVRARIA
NVMINIBVS · MAIEST · Q · EORVM

*prope Vlpianam
Traianam*

Gr. p. CCLIX. 8

Addo & alteram pertinentem ad monetariam officinam, in eâ olim Prouinciâ existentem.

TI · SERRANVS · EXACTOR
A · A · A · AVG · AESCVLPIO
SVPER · SALVTE · CONIVGIS
CRISPINILLAE · B · M

Albae Iuliae

H · S · F

Grut. pag. LXIX. 10

Exactoris enim ministerium inter ceteros monetales præcipuum, monstrat dedicatio ista penès eundem Grut. pag. LXXIV. 1.

FORTVNAE · AVG

SACRVM

OFFICINATORES · MONETAE
AVRARIAE · ARGENTARIAE
CAESARIS

FELIX · LIB · OPTIO · ET · EXACTOR

AVRI · ARGENTI · AERIS

*Sequuntur nomina**plurium libertorum & seruorum.*

Diuitias autem Regionis adeò magnificet Zamosius indigena scriptor, vt fauissam, & promptuarium totius Europæ hodie & olim Daciam fuisse testetur, vt, quæ inexhaustâ metallorum copiâ scateat; eo pacto, vt rudis auri grumi millenarum quandoque drachmarum ibi inueniantur, fluuijque aurea ramenta trahant, & Tagos, Pactolosque vincant: quapropter tributum Dacis in auro imperatum legimus, in inscriptione, quam apud Tordam Transiluanix repertam dicit idem author, & ex eo Gruterus pag. CCCXLVII. 4.

D · M

P · AELIO · T · F · QVAEST · R
AVRI · LVSTRALIS · COACTORI
AC · CIVITATVM · VOLMERII · ET
PETOVII · CVRATORI · Q · LAE
LIVS · AESOPIVS · B · M · M · P

Sequens etiam inscriptio, vt hicemet Aurarijs, ita Traiani æuo, eiusque Dacicis victorijs attribui potest, ex epitheto IOVIS · TRAIANI, (ita enim legit

legit Cruterus in corrigendis) probatque, ex multiplicitate ministrorum, præstantiam atque opulentiam aurifodinarum; itemque, religionem & pietatem Traiani, auctis, & denominatis à se Templis ostendit: cuius memoria non cum ipso intercudit, sed & Antonini Pij tempore permanfit, vt ex aliâ fequenti infcriptione huic priori adiectâ.

I · O · M

TRAIANO·ET·DIS·DE

ABVSQ·

PRO·SALVTE·VICTORIS

DOMINI·N·SANCTISS *Albæ*AVIANVS *Iulie*

AVG·LIB·SVBPROC

AVRARIAR

V · S · M

Gruterus pag. IV. 4.

I · O · M

TRAIANO

PRO·SALVTE·IMP

ANTONINI *Claufem-*ET *burgi*

M·AVRELI·CAES

MILITES·CONSISTENTES

MVNICIPII

POSVERVNT

SI pag. XI. 3.

Traianusque ita Iupiter indigitatus, vti passim Dijs Augustorum epitheton addere, imò eosdem peculiaribus quoque alicuius gentis nominibus insignire, veteres solebant. Sic enim apud eundem Gruterum varias dedicationes legimus, hoc est IVNONI CLAVDIAE pag. XXV. 9. IVLIAE AVFIDENAE CAPITOLINAE XXIV. 14., IVNONIBVS IVLIAE ET SEXTILIAE XXV. 11., HERCVLI AELIANO pag. MLXVIII. 10., IV LIANO pag. XLVIII. 7., FORTVNAE FLAVIAE pag. LXXV. 5., & DIANAE VALERIANAE pag. XLI. 9.: vltra quas, accipe Lector hasce è Sphanemio, & Reinesio, quamvis iste, vt mox dicemus, nostræ opinioni parùm faucat.

DIANAE·RAESIANAE

Q·RAESIVS·Q·F·SVRDINVS

CVM·RAESIA·HERCVLANIOLA

SACRVM

Differt. VI. pag. 521.

HERCVLI·PATERNIANO

COMITI·OMN·DEOR

L·IVNIVS·P·F·PA

TERNVS

Class. I. num. LXXI.

PLVTONI·NERVIANO·ET·PROSERPINAE

NERVIANIAE·SACRVM·KAL·IVN

L·D·D·D·AMITERNENS

M·AVRELIO·ET·L·AELIANO·COSS

NERVIANIA·OLYMPVSA·SACERDOS·P·D

ET·NERVIANIVS·FEROX·HIEROPHANTA

HECATAE·V·S·L·M

Class. I. num. CCXXXIV.

AMARYNTHIAE·DIANAE

LYMPHAE·FORMONI

M·AVRELIVS·M·AVRELI

AVG·LIB·AMARINTVS

D·D

Class. I. num. CCXXIX.

hanc supple ex MS. Bibliothecæ Barberinæ, vbi Anconæ extare dicitur.

ET·IVNIA·PATERNA·AR

SANE·LIBERTA·P·S·V·S·L·M

CERERI

CERERI · AMBLACYNTHIAE
SACRVM

M · CINCIVS · M · L · AMBLACYNTHVS
AVG · N · TABVLARIVS · PORTVEN

Class. I. num. CCXLVII.

aliasque quattuor è meis manuscriptis .

SILVANO · FLAVIORVM
CASSIANVS · T · FLAVI · AVG · LIB
CELADI · LIBERTVS · FECIT · VNA
CVM · FLAVIS · CASSIANO · ET
AMANDO · FILIS · INCHOATA
ANTONINO · AVG · PIO · P · P
DEDICATA · XV · KAL · APRIL
SCIPIONE · ORPHITO · ET
SOSIO · PRISCO

*reperta prope Mau-
soleum D. Helena
Viâ Labicanâ*

CoS

NYMPHIS · GEMINIS
SACRVM

C · FVFIVS · GEMINI · F
POLITICVS

IDEM · AQVAM · PERDVXIT

Firmi apud DD. de Fortis

FORTVNAE

TORQVATIANAE

Q · CAECILIVS

NARCISSVS · D · D

Vineâ Carpineâ Viâ Aureliâ

CERERI · ORCILIA
NAE · SACRVM

C · AVRELIVS · ORCILI

VS · PARALIVS · M

AVRELI · SEVERI

AVG · LIBERTVS

ORCILIANVM

PORTICVM

ALIAS · PAR

LABEF

Hanc demum addi-
mus ex ipsis schedis
Barberinis, unde &
antecedentem sum-
psimus, quia rem
illustrat, & numen
in conferuatorem
dedicantis implora-
tum & adoptatum quodammodo fuisse docet.

CERERI · CONS

ERVATRICE

ORGANIAN · SACR

M · CLAVDIVS · M · L

ORGANIVS · SACER

DOS · BONAE · DEAE

ET · SACERDOS · CORP

LVTORVM · ET

TECTORVM

Neque hoc quidem absque Græcorum exemplo ; cùm eodem pacto denomina-
tam à Phocensi homine Laphrio Castalij f. DIANAM LAPHRIAM apud
Calidonios, à Cnagio CNAGIAM, à Sarone Træzenio SARONIDEM, à
Sciro Dodonæo vate SCIRIADEM: ab Itono Amphiçtyonis f. MINERVAM
ITONIAM prope Coroncam, (quamvis alij ab Vrbe Itōne deducant) SAR-
PEDONIAM in Ciliciâ à Sarpedone Rege, IASONIAM à clarissimo huius
nominis Argonauticæ expeditionis duce, in cuius Templo Neledæ priorem
anchoram lapideam Navis Argo dedicarunt, ALEAM ab Alco Arcade Aphid-
antis f., AIANTIDEM ab Aiace Telamonis f. Megaræ, & TELCHINIAM
in Bœotiâ à Telchinis qui è Cypro illic domicilium transtulerunt : HERCV-
LEM MANTICLVAM in Messanâ olim Zancle apud Fretum Siculum à nomi-
ne Templi simul, & Coloniae conditoris: PHILEM & LAMIAM VENE-
REM

REM à cognominibus scortis, ERYCINAM in Arcadiâ à Psophide Erycis filiâ, AENEADEM apud Actium, & alibi quoque ab Æneâ profugo : CEREREM MYSIAM à Mysio Myceneo eius hospite, PELASGIDEM à Pelasgo Triopæ f. prope Argos, AMPHICTYONIDEM ad Anthelam Vicum vbi Amphictyonum sedilia : PANEM SINOITEM à Sinoë Nymphâ Arcadicâ eius nutrice : APOLLINEM LYCEVM à Lycio Pandionis f., LEVCATEN à Leuco Vlyssis socio : BACCHVM MELANTHIDEM à Melantho ex Elidarum genere qui Athenis post Thymoëtem Theseidarum postremum regnavit : AESCVLAPIVM DEMAENETVM in Templo iuxta Alpheum fluuium à conditore eius nominis : IOVEM denique HECALVM ab Hecale vetulâ Thesei hospitâ, MESSAPEVM sub Taygeto monte de Messapi sacrificuli nomine, & BELVM Babylone ab Ægyptio viro Belo Lybiæ f. : ac IVNONEM BVNAEAM in Acrocorinthis ascensu à Buno Mercurij f. Templum dedicante : denominata, inquam, ab Ædium conditoribus earum numina, ex varijs veterum Authorum locis, & Pausaniâ præsertim, colligi possit.

Cùm igitur frequenter, ex allatis tam Græcorum, quàm Romanorum exemplis, Tempia, vel simulachra ipsa, proprijs nominibus in rei memoriam notata videamus ; *non bene videntur rem aliorum ducere ipsi*, qui indistinctè ex *Augusti*, vel alio gentilitio titulo addito, nomina Deorum Augustos, aliosuè vsurpasse contendunt ; vt fecerunt Barthius (cui suas voces reddo) in Animadu. ad Stat. lib. II. vers. 197. & Reinesius Epist. LXIX. pag. 654.

Non negauerim sanè, in adulationem summorum potestatum, quas Dijs æquare consueverunt, quandoque principibus viris, foeminisue, nomina Diuorum attributa, vt præter exemplum Poppææ Sabinæ, VENERIS nomine, donatæ in hac inscriptione ex Constantinianis Dionis Excerptis mutuata, SABINAE DEAE VENERI MATRONAE FECERVNT, & alterius nescio cuius obscurioris loci VENERIS LATINILLAE apud Gruterum paginâ DCCCXXXVIII. 16.

VENERI
LATINILLAE
SPEDIVS·MA
TERNIANVS
MARITVS

repetitum (vt puto) *Vatinillæ* nomine, atque emendato etiam nomine ac prænomine mariti, in hac aliâ pag. MLXIX. 2.

VENERI
VATINILLAE
SP·AELIVS·MA
TERNIANVS
MARITVS

quam extra dubium est ad uxorem dedicantis referri, & nonnulla alia inter inscriptiones à Reinesio allatas ; euincunt sequentes, ipsi, & Grutero ignotæ, qua-

rum priorem, Gauli repertam Georgius Gualtherus, aliam Lampfaco, tertiam Megaræ Iacobus Sponius edidit:

CERERI · IULIAE · AVGVSTAE
DIVI · AVGVSTI · MATRI
TI · CAESARIS · AVGVSTI
LVTATIA · C · F · SACERDOS · AVGVS ·
IMP · PERPETVI · · · · · AVGVST · · ·
M · IVLIO · M · F · QVI · OPTATI · FI · · ·
IULIAE · AVGVSTI · IMP · PERPET · · ·
LIBERIS · · Sibi · · CONSACRAV · · ·

Inscript. 349. pag. 52.

ΙΟΥΛΙΑΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝ ΕΣΤΙΑΝ
ΝΕΑΝ ΔΗΜΗΤΡΑ ΗΓΕΡΟΥΣΙΑ
ΤΟ ΔΕ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΒΑΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΣ
ΤΑΣΙΝ ΑΥΤΟΥ ΔΑΠΑΝΗΜΑ
ΠΟΙΗΣΑΜΕΝΟΥ ΕΚ ΤΩΝ
ΙΔΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΤΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΥΣ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ΤΟΥ
ΙΕΡΕΩΣ ΤΩΝ ΣΗΒΑΣΤΩΝ ΚΑΙ
ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΣΥΜ
ΠΑΝΤΟΣ ΑΥΤΩΝ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΤΑΜΙΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΤΟ
ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ
ΑΠΟΛΩΤΕΙΜΟΥ

*Iuliam Augustam Vestam
nouam Cererem Senatus
sumptum verò in statuam &
basim & erectio-
nem ipsius
faciente ex
proprijs pro religione
erga coronas
Sacerdote Augg. &
Stephanephoro uni-
uerse ipsorum Domus &
Quæstore populi
secundùm Dionysio
Apollonotimi f.*

tom. II. par. I. pag. 93.

ΣΑΒΕΙΝΑΝ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΝ ΣΕ
ΒΑΣΤΗΝ ΝΕΑΝ ΔΗΜΗΤΡΑ ΑΥ
ΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΓΥ
ΝΑΙΚΑ ΠΑΜΦΥΛΟΙ ΥΠΟ ΤΗΝ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΝ
ΔΙΤΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΣΤΟΥ ΑΝ
ΘΥΠΑΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΝΤΟΣ
ΑΙΣΧΙΩΝΟΣ ΤΟΥ ΔΑΜΟΚΡΑ
ΤΟΥΣ

*Sabinam Reginam Au-
gustam nouam Cererem Im-
peratoris Hadriani uxo-
rem Pamphili sub
curâ Iulij Can-
diti optimi Precon-
sulis Præfecto
Aeschione Damocra-
tis f.*

tom. II. par. II. pag. 223.

& inter nummos quoque, æreus ille rarissimus, quem refert Falconerius in Not. ad Inscr. Athl. pag. 33. cuius in anteriori parte circa caput Liuiæ ΛΙΒΙΑΝ ΗΡΑΝ, *Liuiam Iunonem*, in auersâ verò, quæ Iulix Augusti filix caput habet, ΙΟΥΛΙΑΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗΝ, *Iuliam Venerem* legitur; vt taceam alios tamquam notiores extantes apud Seguinum in Select. Numism. cap. II. num. XVI. Phthixæ Pyrrhi matris sub Iunonis, Antonix Drusi, & Sabinæ Hadriani, Agrippinæ

pīnæ Claudij, tam sub Cereris, quàm etiam Cybelis, & Liuiæ seu Iuliæ Augusti, sub Dianæ iconibus. Non, inquam, hoc absolutè negauerim, sed distinctionem aliquam in hâc re adhibendam moneo; itaut aliquando certè nomina Deorum sibi vindicasse admiserim; non tamen semper adiectam numinis nomenclaturam agnosci debere: in hâc præcipuè IOVIS TRAIANI inscriptione, quæ eo iam defuncto, omniq̃ue adulatione extinctâ, continuata legitur.

Artificum quoque nominibus simulachra insignita fuisse obseruo ex Diodoro lib. V. Apollinis Telchinij apud Lindios, Iunonis & Nympharum Telchinarum apud Ialysios, & rursus Iunonis Telchiniae apud Camirum, à Telchinis ita dicta, quorum solertiæ primæ Deūm statuæ acceptæ feruntur. Sed hæc promantissâ dicta sint, minimo additamento, & sinè vsu, ad institutam quæstionem.

Notabilis est appellatio Procuratoris Mausolei in hoc Traiani Liberto, de qua Gruterus pag. CLXXV. 9.

M · V L P I V S
AVG · L · AEGLVS
PROC · MAVSOLAEI
I M A G I N E M
C O R I N T H E A M
TRAIANI · CAESARIS
COLLEG · FAENARIOR
D · D

Nec assero, nec satis adducor, vt credam, imaginem istam Corintheam ad nostrum Mausoleum pertinuisse. Ex mentione autem in quam incidimus, quæro, ex quânam materie statua Traiani Columnæ superimposita constiterit; postquam Ciaconus qui num. 14. capitis à se visi mensuram iniit, & pedes adhuc suo tempore fastigio adhærentes inspexit, hoc dubium, ex verbi vnus parsimoniâ, nobis reliquit. Quemadmodum igitur super Mausoleo Augusti ad ripam Tiberis (vt ait Strabo lib. IV.) *positum est æneum simulachrum Augusti Caesaris*; haud aliter verisimile est factum fuisse in hoc Traiani: eò quia præsertim, & ipsius equestrem in eodemmet Foro, & aliorum statuas, æneas fuisse scimus; ne præstantissimum hoc opus, alijs circumcirca ornamento decedisse dicendum sit. Caueant attamen, ne cum Panuinio in Commen. Reip. Rom. lib. I. ad Region. IX. pag. 201. ad Mausoleum Augusti hanc inscriptionem transferant: quia nomen Mausolei (quod Panuinium decepit) commune fuit apud Romanos omnibus eiusmodi sumptuosis monumentis, teste Pausaniâ in Arcad. *ὥς εἰ καὶ Ῥωμαῖοι μεγάλως δὴ τι αὐτὸν θαυμάζοντες, τὰ ὡς αὐτῶν σφίσιν ἐπιφανῆ μνήματα, Μουσολεῖα ὀνομάζουσιν, ὡς Ῥωμαῖοι rei miraculo adducti*, [de Mausoli sepulchro loquitur] *magnificentissima quæque apud se monimenta, Mausolea appellauerint*. Et vrgentissima est coniectura, de Traiani monumento hîc intelligi, dum Marcus ille Vlpus prænomine & nomine simul Patronum suum detegit, vt veterum mos fuit, & nos suprâ contra Ligorium obseruauimus; Augusti enim Liberti, CAII ac IVLII fuissent, quales quamplurimi in marmoribus occurrunt.

Nec solum ambitiosa huiusmodi, sed etiam communia priuatorum hominum, hoc titulo (& quidem barbarè conscripto) insignita monstrare possumus apud Gruterum, vt pag. CDXCVI. 7. MAESOLEVM quoddam Nemausi, pag. DLVI. 2. MESOLEVM Pauli Militis Tarraconæ, & pag. DCVII. 1. MESOLVM · M · SELI · ORCILI Viâ Flaminia ad læuam inter miliar. II. & III., nec non MOESILEA apud Frontinum de Limitib. quo in loco Rigaltius in Not. MVSILEVM (sic Authori de Cas. Liter. dictum) adducit; & hanc eandem MVSILEI vocem bis vsurpauit Anastasius in Vitâ Leonis III., quam frustra, tamquam Exscriptoris mendum corrigere adnititur Alteserra ibidem, dum ex corruptione non vnius sæculi pluribus modis detortam videmus. Inter tot verbi huius deprauationes, Mausolei vestigium reperiri adhuc credimus in denominatione ISILEO, cuidam insigni sepulchrali rotundæ formæ monumento etiamnum inherente, ad XI. lap. veteris Viæ Tusculanæ, in fundo Nobb. de Roccijis. Adde rectâ orthographiâ, sequentem apud Edmundum Figrelum de Statu, Roman. cap. X. fol. 80.

M · C · Q · AVITO · SVPERFLVENTI · PECV
NIA · QVAM · IN · MAVSOLEVM · SIBI · FACI
ENDVM · ET · STATVAM · MARMOREAM
PONENDAM · TESTAMENTO · IMPENDI
IVSSIT

Cura etiam marmorum alteri Liberto commissâ, forsan ad hoc opus pertinuit:

DIS · MANIB
M · VLP IO
MARTIALI
AVG · LIB

A MARMORIBVS Grut. pag. DXCIII. 7.

& quatenus id nos longè petijisse dicant; non soli, nec inconsultò errauerimus.

Eâdem dubietate (cum plures in Daciam expeditiones tam ante, quam post Traianum referant historiæ) hanc aliam inscriptionem exponimus.

D · M
GN · POMPEIO
POMPEIANO
EQVO · PVBLICO
TRIBVNO · LEG · III
ITALICE · PRAEFECTO
COHORTIS · AFRORVM
IN · DACIAM
POMPEIA · CLEOBVLA
ET · CLEOPATRA · FRATRI
KARISSIMO

Grut. pag. CDLV. 9.
*sed emendata ex
suo cippo Villâ
Casarinâ.*

Terminus & corona Dacici Belli, triumphus fuit; vnde conuenienter nostram hanc collectionem, geminæ, triumphum & spectacula à Traiano edita, refe-

referentes inscriptiones, merito quodam iure coronabunt,

L · A N N A E V S

M E R

V I C I T · C I V

S E C V N D · T V L I T

X X I I I I X

T E R · T V L I T · X I I X

P A L · E T · C O R · · V · ·

D I V I · T R A I A N I

A V G · M V N

Grut.pag.CCCXXXV. 4.

ex Boissardo to. IV. p. 119.

Notam illam MER, Grutero intactam, & infeliciter tentatam à Ioanne Argolo in suis Notis ad Panuin. pag. 31. col. 1., de MERIDIANO Gladiatore intelligimus; ex eorum genere, qui bestiis in matutino spectaculo obiecti, ac superstitibus, meridiè inuicem obijciebantur. Hos legitimos destinatosque Gladiatores fuisse, negat Lipsius Saturn. lib. II. cap. XV. eò quòd, nec docti factique ad pugnam erant, nec armis in eà utebantur, aut arte: verum cum nomine suæ Classis, MERIDIANOS scilicet, tum à Suetonio, tum à Tertulliano, locis à Lipsio obseruatis, appellatos videamus, nequicquam ex artis imperitiâ eos excludere possumus; quia natura ipsa artem quandam, quâ quis se tueatur, & inimicum lædat, non sinè aliquâ spectantium improbâ delectatione, solet edocere: & præterea, inter eosdem Bestiarios, è quibus Meridiani prodibant, non deerant profecto, qui pugnandi solertiâ præditi, vltro in eâ Classe nomen darent, vel virtutis causâ, vel etiam locatis operibus, vt habetur in L. 1. §. Item Senatus consulto D. de Postul. in quos perditæ projectæque audaciæ homines, *vt misero adularentur ventri gladiatorias operas suas locantes, quò cum bestiis depugnarent*, inuehitur Cyrillus Cathec. I. Bestiarios quosdam nauticos ad spectaculum induxit Ludouicus Dorleans in Tacit. Annal. lib. XII. pag. 648. num. 6., non quidem ad plausum, sed ad risum doctiorum, in truci quamuis illo ad Lacum Fucinum nauali prælio: sed vt author iste nouum quid se cogitasse ostendat, nullum proprietatis vel decoris pensum accurat, vt cum paullò infrà *compluuium pro effluuio* frigidissimè reponit, itemque, cum ex *Ceionij* nomine propudiosum illud etymon sordidi nostri ac triuialis verbi deriuat, ad lib. I. Ann. pag. 82. num. 4. & sexcenta huiusmodi monstra inuehit.

In eo itaque Lipsium potius supplebimus, Meridianos hosce, si vera est nostra explicatio, hastâ solâ, non gladio, (quales ipse pingendos curauit) ceterà nudos, & *ad ictum totis corporibus expositos*, vt Seneca Ep. VII. eos describit, & Boissardus hunc L. Annæum eleganti icone exhibuit, in arenâ depugnasse: cuius moris parùm conscius fuit Dominicus Iacobatius, qui numisma illud cum Androdo & leone Optimo Pontifici, summoque benefactori meo nuncupauit, vilem bestiarium, & fugitiuum mancipium, iusti militis in speciem adornans. Sæuissimum omnium spectaculorum hoc extitisse, ex Suetonio arguitur in Claudio cap. 34., vbi, vt probet eum *sanguinarium naturâ fuisse*, *Bestiarijs*,
atque

atque Meridianis adeò delectatum scribit, ut etiam primâ luce ad spectaculum descenderet, & meridiem dimisso ad prandium populo, perfederet. Seneca pariter dictâ Epist. VII. in efferam eiusmodi crudelitatem stylum acuit, obijciendi sibi ipsis matutinos ferarum victores: & tamen Reinesio ex Senecæ sententiâ nescio quomodo visum fuit, oculos spectatorum sub meridiem à cruore quieuisse, ad Inscr. CVII. Class. I. pag. 181.; ac successivè Suetonij locum in Aug. cap. 44. corrumpit, nec eius mentem assequutus est; ibi enim non de Gladiatoribus agitur, sed de Athletis & Pugilibus, quos apertè distinguit parens eloquij Cicero Ep. ad famil. I. lib. VII. *nam quid ego te Athletas putem desiderare, qui Gladiatores contempseris?* nec ut lenitati, sed ut muliebri verecundiæ pudoriq̃ue consuleret, Augustus, *par illud Pugilum postulatum, distulit in sequentis diei matutinum tempus, edixitq̃ue, mulieres ante horam V. venire in Theatrum, non placere.* Alibi quoque in hac arenâ parùm feliciter versatus est Reinesius, nempe Class. V. Inscr. LXIV.

M. COILIVS. M. L. PANORMVS

AGITATOR

FAC. GARAMANTINIC

VIXIT. ANN. LVII

AGITAVIT. ANN. XV

Factionem GARAMANTINICAM in CEROMATONICAM immutans; quæ si à ceromate quo *Athletæ inungebantur* nomen deducit; cùm id reliquis omnibus commune fuerit, nulla hinc factionis vel diuisionis nota haberi potest: & quid tandem Aurigæ cum ceromate? Succurrere potius homini debuisset simile apud Gruterum suum verbum (nisi quod prius elementum abrupto ibi marmore deficit) in sequenti inscriptione pag. CCCXXXVIII. 2. expressum:

M. AVRELIO. LIBEROG
 APATRI. ET. MAGISTRO^E
 AET. SOCIO. DOMINO^N
 MET. AGITATORI. FACTIONIS^T
 PRASINAE^I
 AVRELIVS. CAECILIVS. PLANETA^N
 ROTOGENES. OB. III. PALMAR^I
 HOC. DONVM. VOVIT^C
 NATIONE. AFRI^A

vnde videtur, Factionem Prasina, quæ cum Garamantinicâ in Gruterianâ inscriptione iungitur, vnam & eandem cum illâ esse; & propterea in Reinesianâ, sub hoc tantum nomine, (sive tesseram & cognomentum vocare libeat) aliud præcipuum intelligi. Si cuius palato hæc non sapiunt, is Boldonium adeat in Epigraphic. lib. II. Elog. Charact. epig. LXXX. pag. 81. ubi hybridam hanc expositionem, ex latino & græco sermone mixtam & malè compositam, inueniet, [ARAM. ANTINICA. GENTI. NICA] *dedicauit aram pro victoriâ genti victrici*: ne suam quidem, sed suppresso authore, à Bulengero de Circ. Rom. cap.

cap. XLIII. miserabili plagio interceptam.

De eisdem meridianis spectaculis, à quibus aliquantulum digressi sumus, loquitur fragmentum hoc inscriptionis apud Gualtherum inter Tabulas Panormitanas num. 179. pag. 27.

LIANI · QVOD · MERA · FIDE · AD MI
CVR · PORTENSIS · KAL · QVOD · SIN · CVLARI
LAVDABILI · MVNERARIO · INDVLGENTIA
HIBVIT · ILLVT · MERVIT · OPTANDO · QVOD · VOLVIT
DITIONEM · GRATISSIMAM · REDDIDIT · QVOD · DIE ·
S · HORAS · THEATRI · VOLVPTAS · TENVIT · ET · HILARIS
ERIDIE · TRANSIT · IN · QVA · MIRATVS · HONESTISSIMVM
GENERE · HERBARIARVM · ET · NVMEROSAS · ORIENTALES
MERIDIE · IN · VTRIVSQUE · CAVEIS · VARIS · MISSIONIBVS
ENTIA · SACRA · SPECIALITER · MERVIT · AT · CVLTVM
MPLISSIMO · APPARATV · CIVES · SVOS · VNIVERSOS
VOLVPTATES · HONESTE · EXHIBITAS · AD · AVGENDAM
· · · ENTISSIMIS · VOCIBVS · BIGAS · CENTVRIATIM ·
· · · VNDIA · QVOD · ESSET · DVABVS · BIGIS · ET · EQVESTREB

Quoad reliqua igitur inscriptionis LVCI · ANNAEI · MERIDIANI, secundas & tertias ferre, erat inferiora præmia mereri, vt indicat lapis Appulei Dioclis inter Circenses Gruteri pag. CCCXXXVII., vbi post enumerata PRAEMIA MAIORA, ita subditur SECVNDAS · DCCCLXI · TERTIAS · DLXXVI · QVARTAS · AD · HS · ∞ I · FRVSTRA · EXIT ∞ CCCLI. Certius verò, & hâc eâdem loquendi formulâ, habetur in hâc inscriptione adhuc in Aedibus Delphinorum extante, à Grutero relatâ pag. CCCXXXVIII. 5.

AQVILO · N · K · AQVI

HIRPINVS · N · AQVI

LONIS · VICIT · CXXX

LONIS · VICIT · CXIII

SECVND · TVLIT

Insculpti

SECVDAS · TVLIT

LXXXVIII

hinc indè equi

LVI · TER · TVL

TER

duo, & inter eos

XXXVj

TVL

medius vir tunicatus,

XXX

dexterâ virgam tenens, sinistrâ

VII

canistrum substinens, & pabulum ibi repositum præbens.

D · M

CLAVDIA · HELICE

FEC · L · AVILL · DIONYSIO

COND · GR · RVSSATAE

CONIVG · DIGNISSI ·

Totum id optimè explicat ex fragmento illo apud Gruter. pag. CCCXLII. Panuinius; ex quo notabis, primum nomen signare equum AQVILONEM hinc, indè HIRPINVM, nobilitate harum palmarum à Poëtis decantatum, à Martiale scilicet Ep. LXIII. lib. III., & Iuvenale Sat. VIII. vers. 63.; secundum nomen, equorum colores, N. K. nigro-kasium siue nigro-casium in primo, & N. nigrum in altero; (vt in alio fragmento inscriptionis inter meas inæditas, circensem

censem equum nomine CALLIDVM, *rufo* colore ex adiectâ notâ R fuisse; credo) tertium denique, nomen ipsius domini equorum AQVILONIS, quod cum nomine prioris equi coincidit. Nec nouum hoc esse potest, quia & hodie à possessoribus nomina equis communia fieri, non rarè videmus.

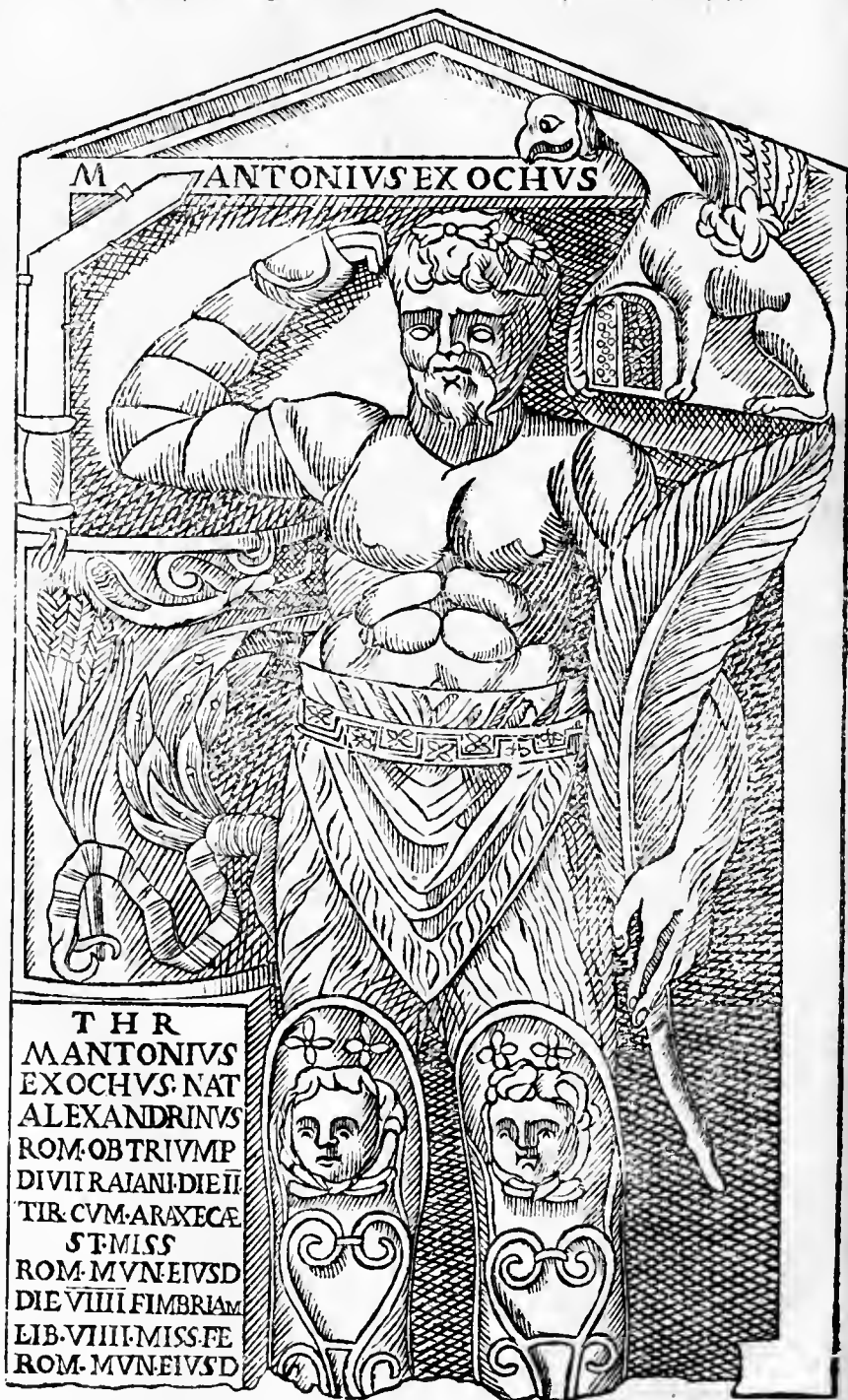
Palnam tandem & *Coronam* in dictâ Annæi inscriptione (quæ tot alias in sui explicationem traxit) eundem meruisse, admonent notæ illæ PAL·ET·COR; nec fecus ex marmore vtrunque ornamentum viri imagini Boissardus appingit.

Secunda hæc M. Antonij Exochi, digna est ob plurimam quam continet eruditionem, quæ exactè perpendatur: quod vt assequi possimus, prius erroribus in quos ex prauâ Boissardi delineatione Gruterus in explicatione incidit, sincero exemplari exhibito, ex marmore penès Iacobum Mascardum existente, medeamur.

Vides è latere dextro *harpen*, qualem Grut. pag. cccxxxv. § vbi hanc inscriptionem recenset, iam agnouit; & Thracum propriam fuisse, ex Clemente Alexandrino, Artemidoro, & Iuuenalis Interprete probat Lipsius dicto lib. II. cap. IX. : inuersâ tamen, intus acie, falcis modo, non, vt Lipsius exhibet, gladijs Turcicis similem, quod omnino figuræ falcis (id *harpe* græcè sonat) contrarium est. Nec

moueat quempiam locus Iuuen. Sat. VIII. de Gladiatoribus Thracibus intellectus,

Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce supinâ;



Vnde forſan Lipſius falcem ſuam inuerſam concepit : quandoquidem , *ſupina* dicitur Iuuenali falx , ideſt incurua , proprio epitheto ; quemadmodum Catullus Argon. verſ. 312. digitos, in torquendo filo inflexos & falcatos, ſupinos vocauit,

Dextera tum leuiter deducens fila , ſupinis

Formabat digitis .

& forſices illas quæ ad lanas tondendas etiamnum adhiberi ſolent , introrſus curuas , eodem epitheto affecit Martialis Ep. LXXXV. lib. VII.

rigetque barba ,

Qualem forſicibus metit ſupinis

Tonſor Cinyphio Cilix marito .

Breue ſcutum , coronâ lemnifcatâ , & ſpiciſ inſculptum , (proprio Alexandrinæ Urbis ſymbolo in duobus nummis VII. & VIII. Tab. XXXIV. Oifelij) ad latus viri exiſtens , neſcio quomodo in tantâ rei euidentiâ Boiffardo non viſum , eſt Parmula , Threcidica dicta , ex quâ etiam Gladiatorem iſtum è Thracum Claſſe extitiſſe ſuſpicamur ; imò ex appoſitâ notâ THR apertè dignoſcimus ; quam Gru- terus ſuo in his rebus præſtantiffimo acumine explicare non valuit ; quia Boiſ- fardus & Smetius elementa iſta T·H·R contra fidem marmoris interpunxerunt . Eſt enim veluti ex formulâ inſcriptionum ad Gladiatores pertinentium , ſuam- cuique Claſſem adſcribere , vel etiam ex armaturâ appoſitâ indicare , vt in P. VEIDIO Dimacharo. DECORATO , GENEROSO , & PANTINO RE- TIARIIS , DECORATO alio , & AEDONE SECVTORIBVS , (quicquid P. Lælius Biſciola SECVTORES non Claſſis nomen , ſed Mirmillonum fauto- res , ſignificaffe crediderit Hor. Subſec. lib. XIX. cap. VI.) & in modò dicto L·ANNAEO·MERidiano , apud Gruſterum videmus ; hæc ſiquidem aliaque Gladiatorum genera Lipſius Saturnal. lib. II. cap. VII. copioſè percurrit : à quo in hoc diſſentire liceat , vt Alexandriæ natum Thracibus nihilominus infera- mus , (ex eâ enim natione eos propriè fuiſſe credit) quando ipſe à Feſto diſſen- tit , qui ex ſimilitudine armaturæ Thracum eos denominatos voluit ; & colligi- tur quoque ex Suetonio cap. VIII. dum Titum Cæſarem ſtudium armaturæ Thracum præſetuliſſe dicit , quaſi non nationem , ſed Factionem Thracicam no- tare videatur . Hoc eodem pacto apud Campanos populos odio Samnitium , vt tradit Liuius lib. IX. cap. 40. Gladiatores (cuiatis tandem illi eſſent) eo ornatu armati , Samnitium nomine appellabantur . Vnde Tritanum illum , in Gladiatorio Ludo Samnitium armaturâ celebrem , tanquam Familiæ Samniticæ adſcriptum , non verè Samnitem , intelligimus apud Plinium lib. VII. cap. XX.

Samnitici militis primùm , qui deinde ad Gladiatores eiſdem Claſſis fluxit ornatus , ita diſtinctè habetur apud Liuium lib. IX. cap. XL. , vt quâuis picturâ potior hæc deſcriptio Lipſio videatur Saturn. lib. II. cap. XI. *Forma erat ſcuti , ſummum latius , quâ pectus atque humeri teguntur , ſaſtigio equali ; ad imum cu- neatior mobilitatis cauſſâ : ſpongia pectori tegumentum , & ſiniſtrum crus ocreâ tectum , galeæ criſtata .* Parùm tamen eiſ pictorem Liuij picturâ iuuatum , in hoc è ve- tuſto marmore à nobis obſeruato meliori exemplari , lectores agnoſcent :



in quo illud etiam singulare, & maximè memorandum inest; Gladiatorem nempe istum (*siquidem, ut ait Plutarchus in Vitâ Syllæ, facienda est mentio eorum, qui nullâ re bonâ, memoriam tamen sibi pepererunt*) illum ipsum Batonem esse, quem Antoninus Caracalla coëgit eodem die cum tribus certare continenter, eumque occi-
sum

sum à postremo, affectit magnificâ sepulturâ: nomen enim, professio, atque ingens cippi magnitudo, infimam vilissimi nebulonis sortem excedens, verba hæc Xiphilini de alio intelligi minimè patiuntur. Ratio illa scribendi punctis post vnamquamque syllabam interpositis, nec inusitata omnino est, nec exemplis destituitur, geminarum nuper repertarum inscriptionum, & alterius è schedis Barberinis; ut alia, quæ è Grutero peti possunt, omittam,

D · M

D · M

· D · M ·

AN·NAE·AE·BLAS·T
E·NI·T·F·PRIS·CVS
FE·CIT·CON·IV·
GI·CA·RIS·SI·M
AE·BE·NE·ME·RE
N·TI·QVN·QVA·
VI·XIT·AN·NIS·XVI
IP·SA·VI·XIT·AN·

D · AREL · LI · O
COM · MO · DO
MA · RI · TO · OP · TI · MO
LI · CI · NI · A
TRY · PHAE · NA

L · SEP · TI · MI · O
THE · O · DO · RO ·
A · V · G · G · LI · B
L · FAE · NIVS
THEODORVS
PATER · FILIO SVO
DVLCISSIMO

reperta utraque ad Viam

FECIT

NIS  XXXI*Latinam Il. lap. prope Cæmeterium B. Tertullini*

Gryphum & Pileolum Gruteri in nostro EXOCHO admittimus, cui consentaneum hoc aliud marmor apponimus, è schedis R.P.D. Peniæ in MS. Bibliothecæ Carpinæ; in quo, prope quadrigarium Circensem, pileus à duobus genijs defertur, in significationem libertatis impetratæ, ad ea quæ congerit Lipsius lib. II. Saturn. Serm. cap. XXII.

Quominus tandem Cæstibus Exochum pugnasse Gruterus perceperit, notâ quamvis CAEST· hanc interpretationem violenter quodammodo sibi exposcente; itaut Ioseph Scaliger in Indice Operis τὸ ARAXECÆ, reiectis duabus literis ARAXEM CAESA-



RIS explicauerit; idem Boissardus in culpâ fuit, dum clypeum potius, quam lora Cæstuum circa brachium effinxit.

His præmissis, inscriptionem ita lego. M · ANTONIVS · EXOCHVS · THRAX, & rursus MARCVS · ANTONIVS · EXOCHVS · NATIONE · ALEXANDRINVS · ROMAE · OB · TRIVMPHV · DIVI · TRAIANI · DIE · SECVNDA *speculaculorum eius occasione editorum* TIRO · CVM · ARAXE · CAESTIBVS · MISSVS · ROMAE · MVNERE · EIVSDEM · DIE · NONA · FIMBRIAM · LIBRARVM · NOVEM · MISSVM · FECIT · ROMAE · MVNERE · EIVSDEM cætera deficiunt abrupto marmore: letamque, sic interpretor.

[TIR · CVM · ARAXE] Tironem adhuc, cum Gladiatore plurium fortasse palmarum commissum fuisse, non modicam eius fortitudinis, & expecta-

tionis in hoc primo certamine, & tirocinio posito, laudem infert.

[FIMBRIAM · LIB · VIII ·] Nihil aliud hinc commodius intelligi posse credo, quàm exaggerationem quandam roboris istius Fimbriæ, ex quo, grauissimis Cæstibus, nouem nempe librarum pondo, depugnare solitus erat; nam ita quoque in Plutarchi Demetr. *Alcimus Epirota, omnium qui cum eo erant bellacissimus atque robustissimus*, laudatur, quòd *solus armaturâ duûm talentorum pondus trahente utebatur, reliquorum armis talentum modò appendentibus*; nec aliunde Entello

geminos immani pondere Cæstus,

Virgilius adesse finxit: non vlli enim inscriptionis huius verbo vel notæ innititur interpretatio illa Tristani pag. 399. *qu' il combatit contre un certain Fimbria au neuvieme jour de ces jeux, en neuf missions ou combats differents.*

[MISS · FE] Missum facere, ex formâ loquendi, vt sic dicam, circensi, & gladiatorîâ, pro deiectione, prostratione, & nece Fimbriæ illatâ, accipi posse, credo. Cuius rei exemplum in Gallicâ loquutione remansit, in quâ, *dêpescher son homme*, quod propriè *τῷ missum facere* respondet, idem in monomachiâ sonat, ac aduersarium neci tradere.

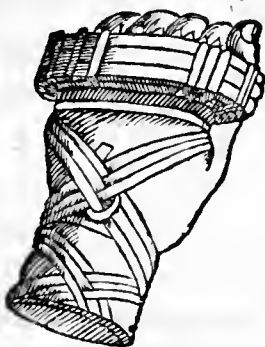
Corrigit hæc sculptura Cæstuum formam, in quâ adèò plures aberrarunt, & eos inter Panuinius de Lud. Circ. (adductâ Seruij autoritate, quæ nullibi reperitur) vt *pilas plumbeas loris bubulis appensas è clauâ pendentes* imaginati fuerint; & ferreas quoque adesse iacet in Museo Cospiano illius Descriptor lib. III. cap. XVI. num. 3; & quidem postquam I. Cæs. Scaliger nebulam hanc sese è Grammaticorum oculis dimouisse professus est Poëtic. lib. I. cap. XXII. Constabant namque Cæstus; vt hinc videmus, ex loro quidem bubulo, attamen circa manus & brachia reuoluto, vt ex alijs quoque sex sequentibus exemplis, indicato vnde sumpta sunt loco, probamus; ne à nobis conficta Lectores suspicentur, quando Rupertus Epist. XLIV. ad Reinesium, ita apud suos Germanos nostram fidem infirmit, *Hæc, & alia, velut è statujs veterum depicta, nobis obtrudere conantur Itali.*



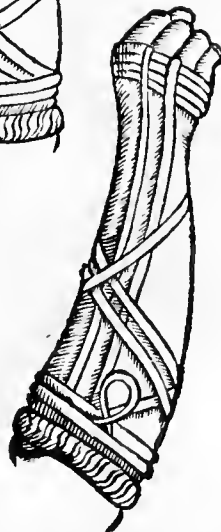
*ex marmore in Hortis Aldobrandinis, nunc Pamphilijs, ad Quirinalem:
& apud Choulum de Baln. & Exerc. Veter. pag. 141.*



*sub flore capituli compositi, ut vocant, ingentis magnitudinis
in Hortis Pontificijs Quirinalibus*



ex Museo Puteano fragmentum



*ex Hortis Estensibus
Tiburtinis, & signo
marmoreo Pollucis*



*ex eodem Museo;
olim à Claudio Mene-
trio Sequano-Burgun-
do habitum*

ex eodem
Museo, à
Francisco

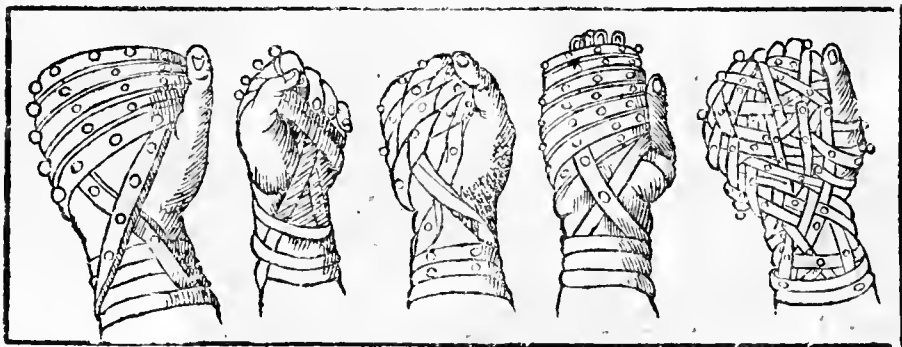


Soncino
Lapicida
habitum



Clauas videri potuisse, quamvis inuolucra fuerint, ex hoc Eustathij loco non bene intellecto, ingeniosè exculpat Aldus nepos in Quæst. per Epist. Ep. de Cæstibus VIII. οἱ τῶν πυγμαίων ἱμάτιες οἱ βοέιοι πάλαι πᾶς χεῖρας αὐτοῖς ἐλάττοντο, συνεργασζόμενοι τι τοῖς πλεγμαῖς: καὶ τοὺς δακτύλους δὲ συνέχοντες, καὶ ὥσεί τινα κορυφήν σφαιροῦντες τερζέως, *Pugilum lora bubula circa manus ipsis inuoluebantur, plagas nonnihil adiuuantia: digitos autem simul coninebant, & quasi clauam quandam rotundæ formæ durefaciebant*: sed ipse Aldus cingulos istos eminentes, quos in omnibus nostris Cæstibus (si secundum excipias) expressos vides, in *anfractum conuolutis arietum cornibus* similes, ad munitionem quandam ex clauis ferreis, plumbeisue in nummo Pyrrhi Ligorij obseruatam, violentâ interpretatione detorquet.

Confictos igitur à Ligorio tam istos ab Aldo visos, quàm hosce alios, quos Hieronymus Mercurialis ex eodem produxit, non suspicor quidem, sed sollemnem hominis imposturam fati firmiter animo concipio.



Quis etenim eâ capi credulitate potest; omnes illas Ligorij gemmas antiquas, & sepulchrorum sculpturas, è quibus suos Cæstus, plumbeis, nescio, an ferreis globulis compactos se cepisse, Mercuriali iactauit, funditus interiisse; interque eas, quæ postea emerferunt, Cæstum nostrorum formas, nîl tale rursus usquam visum? Certè si Poëtas de hâc Cæstum pugnâ loquentes perquirere libet, non nisi ex simplicibus loris contextos fuisse apprehendemus,

vers. 3. Χεῖρας ὅπως δέξανται μέσοις βοέοισιν ἱμάσιν.

Manus cingentem [Pollucem] medijs bubulis loris.

& infra vers. 80. ἐπεὶ δὲ σπείρασιν ἐκαρτύναντο βοείας

Χεῖρας, καὶ πάλαι γὰρ μακροῖς ἐλάττοντο ἱμάτιας,

quum spiris muniuissent bubulis

Manus, & circum membra annexuissent longa lora,

ita Theocritus Idyll. XXII. Dioscurorum.

Τοῖσι ᾧ μεσσηγὺς θεράπων Ἀμύκοιο Λυκωρῶς

Θῆκε παρῆθε ποδῶν δοιοὺς ἐκάτερθεν ἱμάντας

Ὡμῶς, ἀζαλέους· ὧς δ' οἷ' ἔσαν ἐσκληῶτες·

Αὐτὰρ ὁ τόν' ἐπέεσσιν ὑπερφιάλοι μετηνύδα,

Τῶνδ' ἐτι ὃν κ' ἐθέλῃσθα πάλας ἄτερ ἐλυσάλιζω

Αὐτὸς ἐκῶν, ἵνα μὴ μοι ἀτέμβῃαι μετόπισθεν·

Ἀλλὰ βάλλε ὧς χερσὶ· δαεὶς δέ κεν ἄλλω ἐνίσποις

Ὅσον ἐγὼ ρινῶς τέ βοῶν ὧς τ' εἰμι ταμέειν

Ἀζαλέας, αὐδρῶν τε παρηΐδας αἵματι φύρσαι·

Illis autem interea minister Amyci Licoreus

Posuit ante pedes gemina ex utraque parte lora,

Cruda, sicca, egregie etiam illa erant rigida.

Quare ille (Amicus) hunc (Pollucem) verbis magnificis affatus :

Horum nunc utrumcunque volueris sine sorte concessero

Ipse volens, ut ne me accuses postea.

Proinde apta manui. Compertus autem, alij dixeris

Quantum ego terga bouum excello incidere

Dura, virorumque genas cruore fœdare.

hæc de eâdem pugnâ Amyci & Pollucis Apollonius Argon. lib. II. à vers. 51.

Et tamen, si usquam aliàs asperiores illi Cæstus ex usu fuissent, hic potissimum poëtæ eos inducere licebat, ubi non gymnasticè, sed hostiliter concurrebatur.

Ἀζαλέας ἱμάντας ἔχων ὧς χερσὶ θαμνῶς,

Τῶς οἱ ἐπισαμνῶς Εὐηνορίδης Ἀγέλαος

Ἀμφέβαλεν παλάμῃς,

Is siccis [Acamas] agiles manus innexas habens loris,

Quibus ei Agelaus Euenorides scitè

Palmas euinxerat,

infra de Epeo antagonistâ vers. 337.

ἐν μέσσοισι λέων ὧς

Εἰςήκει, ὧς χερσὶν ἔχων βοὸς ἱφὶ δαμνῆτος

Ρινῶς ἀζαλέας,

in medio, seu leo

Stabat, manibus inducta gerens bouis violenter cæsi

Arida tergora,

nox autem de ambobus vers. 371.

τῶν δ' ἐσσυμνῶς θεράποντες

Ρινοὺς αἱματόεντας ἀφ' αὐθραξῶν ἀπὸ χειρῶν

Λῦσαν·

quibus mox famuli

Lora

*Lora cruenta de robustis manibus sinè morâ
Relaxant .*

hæc Cointus Smirnæus Paralip. lib. III.

Καὶ δολιχαῖς παλάμησι κασιγνήτοιο συνάπλων ,
Αζαλέων ἐσφιγξε περίπλοκον ὀλκὸν ἱμάντων .

*Et longis manibus fratris copulans, (Alcon)
Aridorum strinxit circumplexum tractum lororum .*

Nonnus Dionysiac. lib. AZ. vers. 506.

Apertiùs verò solutâ oratione Pausanias in Arcadic. Cæstus ex solo bouino corio, cum aliquâ inter veteres atque alios sui temporis differentiâ (de quâ paul-
lò post dicam) ita describendo ostendit, τοῖς δὲ πυκτὸν ἔκ ἦν που τηνικαῦτα ἱμᾶς
ὁξὺς ὅτι τῷ καρπῷ τῆς χειρὸς ἐκατέρας, ἀλλὰ ἢ μίλιχας ἔτι ἐπύκτθον, ὑπὸ τῷ κοί-
λον δέοντες τῆς χειρὸς, ἵνα οἱ δάκτυλοι σφίσιν ἀπολείπωνται γυμνοί. οἱ δὲ ἔκ βοείας
ὡμῆς ἱμάντης λεπτοί, ξόπον τινὰ ἀρχαῖον πεπλεγμένοι δι' ἀλλήλων, ἦσαν ἀμφλίχαι.
*Pugnantibus autem Cæstibus non erat tunc Cæstus acutus in carpo manus utriusque,
sed Milichis adhuc certabant, sub concavo manus ligantes, ut digiti sibi ipsis relin-
quantur nudi: Cæstus verò ex bouino corio tenuis, secundum aliquem morem veterem
plicati ad inuicem, Milichæ dicebantur .*

Ex nostris, *vinculorum immensa volumina*, atque *Erycis tergora*, hoc est, è ter-
go, vti duriori parte bouinæ pellis, confectos Cæstus, inducit Virgilius in pugnâ
Entelli ac Daretis lib. V.: Propertiusque lib. III. Eleg. XIII.

Nunc ligat ad Cæstum gaudentia brachia loris .

Quid igitur induxisse Ligorium putabimus, vt suos Cæstus ita elaboratè me-
tallo muniuerit, nisi Virgilianum illud lib. V. *Ænéid.* vbi Erycis Cæstus à Da-
rete in medium proiecti describuntur?

ingentia septem

Terga bouum plumbo insuto ferroque rigeant .

in cuius imitationem suos pariter Cæstus ita finxit Valerius Flaccus Argonaut.
lib. I. *Taurea vulnifico portat celer insita plumbo*

Terga Lacon ,

suosque Statius Thebaid. lib. VI.

nigrantia plumbo

Tegmina cruda bouum .

Et tamen Virgilianos Cæstus plumbo caruisse ostendit supradictum marmor
Aldobrandinum Tab. I. quod ex ætate vtriusque pugilis, Daretē & Entellum
referre, pro certo credimus .

En vt poëticis, imò hyperbolicis & læthalibus Cæstibus, pro communibus
nostris circensibus, & plerumque ludicris, Pyrrhus Ligorius, iure suo omnia tur-
bandi vsus, Mercurialis & Aldi cerebro vulnus intulerit: à quo vt caueamus,
sinistram manum sustollere, & fronti obtendere debemus, is enim est rectus
Pugilum se tutantium habitus, quem nobis describit Nonnus dicto lib.
XXXVII. vers. 509.

ἄρ' ἐπεβλήθη περσώπου

Λαίην χεῖρα φέρων σάκος ἐμφυτον ;

suæ proiectum fronti.

Sinistrâ manu ferens scutum naturale ;

quemque confirmat Daretis & Entelli in prædicto marmore Aldobrandino , ac Pollucis in statuâ Estensi, vnde Cæstus Tab. III. desumptus est, simillimus gestus. De plumbeo Cæstuum additamento , (etiam si Virgilij , aut Flacci verba propriè attendere deberemus) placet Choulij opinio , qui in tractatiunculâ de Balneis & Exercitijs Veter. hanc eandem Daretis & Entelli pugnam refert, ex ipsius verbi [*insuto*] significatione deriuata ; hoc est *plumbum insutum* Cæstus habuisse , plumbum , inquam , inditum , & inter ipsa coria subditum , atque , vt sic dicam , intercutem ; ad augendam Cæstuum grauitatem , vt suprâ diximus , & ictus *ταμείχρος* *corpus cadentis* (vt cum Nonno loquar) perniciem ; quod idem significare videntur Scolponeæ illæ apud Fl. Fulgentium de Vocib. Antiq. *Scolponeas dici voluerunt Cæstus plumbo ligatos.*

Quantum enim , vel absque plumbo externo Ligorij , damnum afferrent dura , crudaque illa (sic passim vocant) lora , abundè docent Authores : Theocritus namque in describendo Amyco Bebryciorum Reges , qui *hospitibus ferus* eos pugnis excipiebat , primusque (si Clementi Alexandrino lib. I. Stromat. credendum est) lora pugilum excogitauit , ita vers. 44. suprâ citati Idyllij ait.

Εἴθε δ' ἀνὴρ ὑπερόπλος ἐνήμδμος ἐνδ' ἁλᾶσχε ,

Δεινὸς ἰδέειν , σκληραῖσι τεθλασμένος ἄτα πονυμᾶς :

Ibi vir immanis sedem habens , sub dio manebat ,

Sæuus aspectu , cui duris pugnis aures erant fractæ :

quod eò minùs mirari debemus , quòd , in ipsâ umbratili exercitatione , *tuber prominens ex ictibus Cæstuum , aurium fungum à Tertulliano vocatum fuisse* , optimè explicauerit Turnebus Aduersar. lib. XVIII. cap. XXXIII. & ad idem æquè ingeniosè traxerit versum illum Martialis in Epigr. ad Atticum XXXII. lib. VI.

At iuuenes alios fractâ colit aure magister ,

hæc ad eum adnotans lib. XXIV. cap. XXIX. Aduers. *Queritur quid illud sit , fractâ aure ? ego hoc è Græco sumptum arbitror , Græcorumque exercitationibus ; apud quos , qui Gymnasiorum plagis contusi , multatque fuerant , propterea quod à concinatoribus ferè tempora & aures feriri solerent , auribus fractis dicebantur . Pollux lib. II. ἐπὶ δὲ τῶν ἐν γυμνασίοις πληγῶν τὰ ὦτα κατεαγέειν , καὶ ὠτοκάλαξις . Hesychius , ὠτοκάλαξις , τὰ ὦτα τεθλασμένῳ .* Igitur , *magister fractâ aure , est magister exercitationum , & Gymnasiorum exercitor , qui luctum pugillatumque docet .*

Hinc itaque ridiculum in modum , supercilia , nares , palpebras , & aures in hoc ludo amissas , non vno epigrammate prosequitur Lucianus .

Οὗτος ὁ νῦν βέλτιστος ὀλυμπικός εἶχε τοπρήσθην

Ῥίνα , ῥῥειον , ὀφρὺν , ὠπάρια , βλέφαρα .

Εἴτ' ἀποχρησάμενθ' ὑκτὴς , ἀπολώλεκε πάντα ,

Ὡστ' ἐκ τῶν παρ' ἱκῶν μὴδὲ λαβεῖν τὸ μέρος :

Εἰκότιον γὰρ ἀδελφὸς ἔχων προσηνόχεν αὐτῷ,

Καὶ κεκεῖται ἀλλότῳ, μηδὲν ὁμοῖον ἔχων.

Hic, qui nunc optimus Olympicus, habuit prius

Nasum, mentum, supercilium, aures, palpebras.

Postea transcriptus Pugil perdidit omnia,

Ita ut paternorum bonorum ne partem quidem acciperet.

Imaginem enim frater habens produxit eius,

Et iudicatus est alienus, cum nihil simile haberet.

Εἰκοσέτης σῶθέντος Ὀδυσσεύς εἰς τὰ πατρίδια,

Ἐγὼ τὴν μορφήν ἀργὸς ἰδὼν ὁ κύων.

Ἀλλὰ σὺ πυκτεύσας Στρατοφῶν ὅππῃ τέσσαρας ὥρας.

Οὐκ οὖν ἀγνώστος, τῇ δὲ πόλει γέγονας.

Ἦν ἐθέλης δὲ πρὸς τῶν ἰδεῖν ἐς ἑσπέρα σεαυτῷ,

Οὐκ εἰμὶ Στρατοφῶν αὐτὸς ἐρεῖς οἰοσάσ.

Cum post viginti annos incolumis Ulysses redisset in patriam,

Cognovit eius faciem Argus videns canis :

Sed tu pugilatum exercens Stratophon per quattuor horas,

Non canibus incognitus, sed urbi factus es.

Sin velis faciem videre in speculo tuam,

Non sum Stratophon, ipse dices iurans.

Πᾶσαν ὅσπῃ Ἕλληνες ἀγωνοθετοῦσιν ἀμιλλαν

Πυγμῆς, Ἀνδρόλεως πᾶσαν ἀγωνισάμεν.

Ἐσχον δ' ἐν Πίσῃ ἡδὲ ἐν ὠτίον, ἐν δὲ Πλαταιῇς

Ἐν βλέφροισιν. Πυθίῃ δ' ἀπνοῇ ἐκφέρουμαι.

Δαμοστέλης δ' ὁ πατὴρ ἐκορύσσετο σὺν πολήταις,

Ἀραί μ' ἐκ σιδίων ἢ νεκρὸν, ἢ κολοῦν.

Omne quodcumque Græci certamen proposuerunt

Pugilatus, Androleos omne certavi.

Habui enim in Pisâ quidem unam aurem, ad Plateas verò

Unum supercilium, è Pythiæ verò exanimis efferor.

Damoteles pater se paravit ad hoc cum civibus,

Tollere me stadio vel mortuum vel mutilum.

Vnde adinuentum ferunt æreum quoddam aduersus ictus Cæstuum aurium munimentum ἀάντοτίδες, siue ἀμφώτιδες dictum, cuius inter recentiores primum superiori ævo Iulium Cæsarem Scaligerum in Poët. lib. I. cap. XXII. meminisse, & post eum Petrum Fabrum in suo Agonistico lib. I. cap. XI. vim & usum rectè explicasse video : nam Ioannes Argolus eas obiter tangens in Notis ad Panuin. de Lud. Circens. pag. 58. col. 1. esse quasdam galas, putauit, ad tuendum præcipuè aures & nasum, ad instar earum quas gladiatores gestabant. Tuentur doctissimi Fabri sententiam Etymologicum Magnum verb. ἀμφώτιδες, ac Clementis Alexandrini elegans piaque simul de custodiâ aurium aduersus prophanos sermones metaphora Pædagog. lib. II. cap. VI. : cui nos quoque, ne pedibus

bus tantum accedamus, non illibenter, nec forsan contemnendo calculo, veteris scilicet marmoris exemplo, suffragabimur, exhibito è paruo nostro Museo hoc Pugilis capite iustæ magnitudinis, in quo ἀμφότες duabus habenulis supra verticem, & circa frontem adstricta, loris coëuntibus sub mento religata apparet.



Notabile utique est, veterem illam Cæstuum apud Græcos formam, de quâ Pausanias, ad Traiani tempora in Romanâ arenâ perdurasse; nudos enim habet digitos tam Cæstus Exochi, quàm alij omnes, si secundum in ordine excipias, qui digitos abscondit, & manus veluti soleis quibusdam ligneis & crassioribus obducit. Non vna tamen erat Cæstuum facies, alij namque simplici reuolutione, & totius ferme brachij munimine, ut hic noster, & tertius, ac sextus; alij breuiores, nec cubitum attingentes, ut cæteri omnes. atque implicatis, & ad inuicem occurrentibus vinculis compacti: quam diuersitatem agnouisse video Scaligerum quoque lib. I. Poëtic. cap. XX., & post eum P. Ludouicum de la Cerda in Virg. lib. V. vers. 404., quamuis antea ad vers. 374. in Cæstibus Ligorianis se sistere ostendat, qui nihil, aut parum supra manuum vertebrae assurgunt: quales in nummis quoque videmus, si Tristano fides habenda est, qui in Commentario Historico M. Aurelij Pijf. pag. 65. nummum 17. ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΝ cum pugilibus, suis Cæstibus armatis, producit, ubi ego libentissimè Castores ipsos pileatos & fraternâ concordia manibus nexos reposerim. Laneos demum in aliquibus pentodaëtylos signatos vides, de quibus Lucatius Statij interpres ad illum VI. Thebaid. versum

summo maculas in vellere vidit,

ita profatur, quia laneos pentodaëtylos habent sub Cæstibus, qui eminent supra brachia.

Corrigendam hinc quoque puto Parmæ Threcidicæ figuram aduersus iam indicatam Lipsij descriptionem, qui eam, ex Varronis & Polybij sententiâ, rotundam fuisse tradidit: optimè quidem si Parmam Romanam spectemus, quam Varro lib. IV. de Ling. Lat. sic dictam ait, quod à medio in omnes partes par sit; & disertis verbis Polybius formâ rotundâ fuisse scripsit; sed non frustra Parmam Threcidicam authores à Romanâ & vulgatâ distinxerunt, quasi ea diuersa fuerit, & scuto, quàm clypeo similior: posito enim discrimine inter scutum, & clypeum, quod iste orbicularis, illud quadratæ sit formæ, non tamen planæ, sed ad modum imbricis excauatæ: (ita ostendente Lipsio de Milit. Rom. lib. III. Dial. II.) videmus Martialem lib. XIV. Epigram. CLXXXIV. alijs CCXI. Parmam Thracum non clypei, verum scuti, sed imminuti, similitudine explicare,

Hæc quæ sæpè solet vinci, quæ vincere raro

Parma, tibi scutum pumilionis erit.

quasi dicat, ut explicat Matthæus Raderus nuperus Commentator, tibi viro

iuſto, Parma verè erit Parma; at eadem, puero nano erit loco iuſti, & magni ſcuti & de hâc Parmâ ſenſiſſe Nonium videtur, dum, *Parmam breue ſcutum fuiſſe* ait de Gen. Armor. cap. XVIII. num. 14. Exprefſè etiam, meo iudicio, Parma huiuſmodi Threcidicæ rotunditatem Plinius lib. XXXIII. cap. IX. his verbis videtur excludere, ſpeculorum in reddendis imaginibus varietatem præ ſuperfici eorum varietate enarrans, *plurimumque refert, concaua ſint, & poculi modo an Parmæ Threcidicæ*: nîl enim variaſſet imago, ſi Parma quoque Threcidica & ipſa *poculi modo* concaua foret: ſed bene variant concaua ad ſphæræ proportionem ſpectula, à concauis in imbricis modum, vt eſt notiſſimum.

De ſpectaculis occasione Belli Dacici per Traianum editis, bis loquitur Xiphilinus: ſemel poſt primam expeditionem victo Decebalo, *Poſt, in Theatrum gladiatores quibus delectabatur, ſaltatoresque reduxit*: & iterum poſt ſecundam Daciâ in poteſtatem Populi Romani redactâ, *Is ſpectacula edidit dierum CXXIII. in quibus ingulata ſunt ferarum altitiumque pecudum ad undecim millia; itemque gladiatorum decem millia inter ſe certauerunt*. Facile autem fieri potuit, vt vtræque hæc ſpectacula ſuus triumphus præceſſerit; quamvis nulla neque apud Xiphilinum, neque apud Euſebium, aut Caſſiodorum, de ſecundo triumpho mentio habeatur: certiſſimum namque de eo elogium Plinij iunioris.

in Epift. IV. lib. VIII. ad Caninium, *Super hæc, actos bis triumphos, quorum alter ex inuictâ gente primus, alter nouiſſimus fuit*.

Oculati ſiquidem teſtis aſſertio, incuriam Xiphilini

haud inſolitam; Euſebij properantiam, qui ſe-

mel, & pauciſſimis verbis duplex hoc, &

quinquennale Bellum tetigit; & Caſ-

ſiodori peruerſam, ſub hiſce præ-

fertim temporibus, chro-

nologiam, probè

emendare,

valet.



CAP. V. T. IX.

Numismata occasione vtriusque expeditionis
in Dacos percussa, & ad eorum intellectum,
series chronologica totius Belli Dacici
expofita.



IN numismatibus, quæ sola iam tenuis huius nostri laboris accessio, & verè dixerim *holerum additamenta*, proponenda remanet, eundem seruabimus modum, secernendi ea, quæ Nouitius Interpres *rectè quidem, sed extra viam posuit*; & deinde ea quæ penès Scriptores dispersa, & nuper in varijs rei antiquariæ studioforum Museis reperta sunt, indicandi, & in vnum iungendi. Priùs tamen (quod pluries in opere promissimus) certiore aliquam feriem gestorum Traiani circa hoc Bellum Dacicum exponemus, ex authoribus, ac veteribus monumentis, & præcipuè ex Plinij Panegyrico deductam; cuius contextum, ipsius propemodum verbis redditam, numeris minutoribus ad marginem apposis distinguemus, ne onerosa legentibus sit orationis Plinij membratim recensitio.

Imperatoris in Traiano titulus ex adoptione ortum habuit, vt suprà Cap. III. diximus; * *non enim ab exercitu Imperator factus, aut Germanicus nuncupatus, sed Cæsar, Imperator, & Germanicus, absens & ignarus, priuatum adhuc agebat.* Vnde obiter corrigo Occonem pag. 194. qui in honore II. COS. eum Germanicum appellatum tradit; toto enim tempore errabit, quo adoptio secundum consulatum, vt mox videbimus, antecessit. Hæc adoptio sub fine Imperij Neruæ contigit, * *debeatur quippe maximo operi hæc veneratio, vt nouissimum esset: optaueratque pro suâ pietate Traianus vt quàm tardissimè Neruæ patri succederet, sed (eiusdem Plinij verbis loquor Epist. I. lib. X.) Dij immortales festinauerunt, virtutes ipsius ad gubernacula rei publicæ, quam susceperat admouere.* Xiphilinus, tempus adoptionis non recensuit, sed enarrato tumultu Prætorianorum, qui Neruæ adoptandi Traianum in causâ fuit, subdit, *his confectis rebus mortuus est.* Sex. Aurel. Victor cæteris diligentior, *tribus mensibus cum adoptato Neruam vixisse* ait. Panuinius attamen quasi diei conscius, hæc habet, EODEM. ANNO. EX. A. D. XIV. K. OCTOBR. M. VLPIVS. M. F. TRAIANVS. CRINITVS. AB. IMP. NERVA. CAESARE. AVG. ADO-

DOPTATVS · CAESAR · APPELLATVS · EST · ET · TRIBVNICIAM · POTESTATEM · ACCEPIT : *quo verò authore tam definiè eundem diem statuatur, requirit, & miratur Lipsius ad num. 53. Panegyri. : sed nos ex re ipsi Lipsio notissimâ, erroris Panuiniij causam assequimur; putamus namque verba illa Pliniani Panegyrici num. 1034. diem illum triplici gaudio letum, qui Principem abstulit pessimum, (nempe Domitianum eodem die XIV. KAL. OCTOBRIS ex Suetonio cap. 17. occisum) dedit optimum, (Neruam illo ipso die lectum Principem) meliorem optimo genuit; (Traianum scilicet, vt idem Lipsius hæc omnia explicat) non de exortu Traiani ad communem hanc lucem, sed de eius ad Imperium natali, adoptione mediante, à Panuinio intellecta fuisse. Neque igitur miranda erat Lipsio Panuiniij coniectura, neque adeò spernenda, (vt hoc quoque addam) nî melior & certior iam afforet, per quam diem hunc XIV. Kal. Oct. verè & propriè genethliacum Traiani determinare possemus, vt modò ope veteris Kalendarij Vindobonensis, de quo Lambecius lib. IV. Bibliothecæ Augustæ post pag. 276., tutissimè licet : ita enim sub MENSE SEPTEMBRIS lin. 18. in eo habetur,*

I | b | e | XIII. [Kal. Octob.] N. Traiani. Triumphales. CM. XLV III.

Certam autem esse huius Kalendarij fidem, demonstrant sequentes aliorum Cæsarum natales, optimè cum Romanæ historiæ Scriptoribus consentientes.

| c | b | IX [Kal. Feb.] N. D. Hadriani CM. XXIII.

K | d | d | VI [Kal. Mai] N. M. Antonini CM. XXIII

| c | e | Kal. Aug. N. Diui Pertinacis CM. XXIII.

| c | f | XIII [Kal. Octob.] Pij Antonini CM. XXIII. Dies Aegypt.

| g | b | IX [Kal. Octob.] N. Diui Augusti CM. XXIII.

| f | A | XV [Kal. Decemb.] N. Vespasiani. CM. XXIII.

I | f | e | XVIII [Kal. Ian] N. Diui Veri. CM. XXIII.

D | g | d | III [Kal. Ian.] N. Diui Titi. CM. XXIII

Verum quam peregrinitatem in Romanas illas notas CM Bocherius infuderit CONGIARIVM explicando, (cui & Lambecius assentitur) iam notauit eruditissimus P. Noris in Dissert. de Vot. Decenn. cap. I., meliori coniecturâ *Circenses missus* reponens. Accedit optimo laudatissimi authoris ratiocinio, obseruatio ex veteribus Kalendarijs mutuata, iisdem illis diebus, quibus hoc Vindobonense *Circenses missus* recenset, LVDOS IN CIRCO retinentibus; vt ex Kalendario apud Gruterum pag. CXXXIII., itemque ex Fragmento alterius Amiternini, ab amicissimo mihi viro P. Purpurino à Fauentia nuper expositi & explicati, è quibus sequentia exempla composui.

[Grut. [IV. EID. April.] D N LVD. IN CIR [Matri Magnæ vt sup. prid. Non]

[Vindob. D | A | c | V [Idus Aprilis] Megalestiaci CM. XXIII

variat dies in Kal. Vindobonensi, vt locus fiat Circensibus Natali Diui Seueri IV. Idus celebrandis

[Grut. [XIII. Kal. Mai] E CER. N LVDI IN CIR

[Vindob. | d | c | XIII [Kal. Mai] Cerealici CM. XXIII

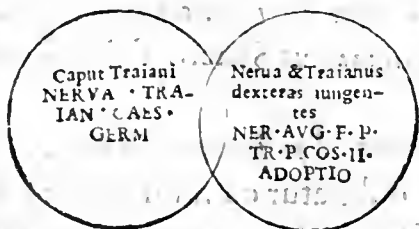
- A { Grut. [III. EID. MAI] D N P LVD. MART. IN CIRC
 Vindob. [f | d | III [Idus Mai] *Martialici* C M. XXIII.
 Grut. [III. EID. IVL] B C LVD IN CIR
 Amitern. B III [EID. IVL] C LVDI IN CIRCO
 Vindob. [e | b | III [Idus Iul.] *Apollinares*. C M. XXIII
 Grut. [XVII. KAL. OCT] B N LVD. ROM. IN CIRC & sic per 4. seqq. dies
 B { Amitern. C XVI [Kal. Oct.] C LVDI IN CIRCO & sic per 3. seqq. dies
 Vindob. H | f | b | XVII [Kal. Octob.] *Romaniani* C M. XXIII. (CIRC
 Grut. [IX. KAL. OCT] B N P MER. H. D. AVGVSTI. NATALIS. LVD.
 Vindob. [g | b | IX [Kal. Octob.] N. *Diui Augusti* C M. XXIII.
 Amitern. E IV [EID. OCT] AVG. NP LVDI IN CIRCO
 Vindob. [e | e | III [Idus Octob.] *Augustales* C M. XXIII.
 C { Grut. [XVII. KAL. DEC] G C LVD. PLEB. IN CIRC & sic per 2. seqq. dies
 Amitern. G XVII [KAL. DEC] C LVDI IN CIRCO & sic per 2. seqq. dies
 Vindob. I | e | h | XVI [Kal. Decemb.] *Plebeij* C M. XXIII.

Valeant modò qui Congiaria incertis temporibus distribui solita, statis diebus affixerunt; & rarissimam liberalitatem, quater ac sexagies in anno (quot à Iulio Cæsare ad Constantium, cuius tempore Kalendarium conscriptum fuit, vix Congiaria intercessisse puto) importunè multiplicarunt; dum nos ad nostram chronologiam reuertimur.

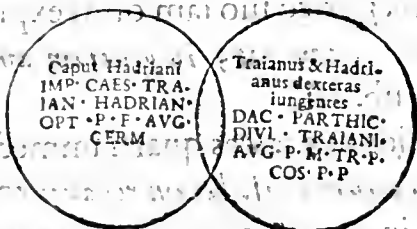
Esto igitur probabilius cum Victore tempus adoptionis, & initium Tribuni- ciæ Potestatis Traiani circa finem mensis Octobris; cum circa finem Ianuarij sequentis, hoc est A.D. VI. Kal. Februarij, Nerua pater diem suum clausit; ut constet calculus temporis Imperij eiusdem, initus à Xiphilino ex Dione, hoc est, regnasse eum annum vnum menses IV. dies IX.

Annus verò iste, quo adoptio celebrata est, is fuit, qui præcessit secundum consulatum Traiani, * quem, iam Imperator quidem, sub Imperatore tamen inijt: * ideoque receperat, quia princeps, & pater detulisset. Gessit autem * non in hoc Urbis otio, & intimo sinu pacis, (* confederat enim statim post adoptionem omnis Urbanus tumultus) sed iuxta Barbaras gentes; ita ut * exercitibus & Prouincijs mu- nus suum consulare probauerit; Rome, non oculis, sed fame ac rumoribus, de eius iustitiâ, humanitate, & patientiâ crediderint.

Hic pariter cauendum est à Tristani auctoritate, qui explicans primum hunc adoptionis Traiani nummum; ex eo, Traianum è Prouinciâ redeuntem;



Nerua & Traianus
dexterâ iungen-
tes
NER AVG F P
TR P COS II
ADOPTIO



Traianus & Hadri-
anus dexterâ
iungentes
DAC PARTHIC
DIVL TRAIANI
AVG P M TR P
COS P P

à Neruâ coram exceptum, significari credit; manumque, tanquam in adoptio- nis confirmationem exporrigi; quasi non idem prorsus ostendat secundus num- mus

mus adoptionis Hadriani successoris : & tamen, nemo dixerit, Hadrianum, qui tempore quo Traianus Selinunte Ciliciæ obiit, Antiochiæ Syriæ degebat, Traianum post adoptionem, quæ eo iam mortuo confecta fuit, ut ex Dione, Spartiano, & Eutropio liquet, coràm alloquutum fuisse. Fidem tam Panuini, quoad initium Imperij, quàm Tristani, quoad reditum ante obitum Neruæ, sequutus fuisse, videtur Reformator nuperrimus Chronologiæ; sed cum in hoc, & in multis reformat P. Noris in Dissertat. de Vot. Decennal. optimè & exactissimè in hâc materiâ versatus, verèque *ad unguem factus homo*. Paullò aliter historiolum effingit Angelonius, perlato scilicet ad Traianum nuncio adoptionis, in reditu ad Urbem, mortem Neruæ patris audisse, ac maturasse iter, ut funeri paterno iusta persolueret.

His missis, & ad nostram chronologiam Plinio manucente conuersi; dicimus, tam primum, quàm secundum Tribuniciaë Potestatis annum cum II. consulatu copulari posse; primum nempe ante completum ab adoptione annum; secundum, post tempus reliquum, inter adoptionis anniuersarium diem, & primas proximas Kalendas Ianuarias.

627 Secundo anno Imperij, Traianus * *tertium consulatum recusauit*, * *ex eâ præ-*
688 *cipue ratione, quòd eum absens gerere non poterat*: & * *adhuc initio principatus, ut*
654 *iam expletus honoribus, ab eâ dignitate abstinuit, quam noui Imperatores destinatam*
alijs in se trahebant. Ex quo sequitur, æquè bene cum II. consulatu conuenire Tribuniciam Potestatem secundam simul & tertiam.

657 Proximo post reiectum consulatum anno, * *eum tandem tertium consulatum,*
qui Principi primus fuit (nam antecedentem, ut ostendimus, sub Neruâ inie-
752 *rat) recepit*: eâ tamen moderatione, & legum obseruantia, * *ut idem tertio Con-*
697 *sul fecerit quod primo*. * *Recepit autem, ut daret, interque suffectos, ipsum Pli-*
1024 *nium* & * *Tertullum à Kalendis Septembribus reponeret*. Iungatur itaque cum
1012 hoc tertio consulatu tertius simul & quartus Tribuniciaë Potestatis annus.

1031 Nihil usque ad hunc mensem Septembris de Bello Dacico Plinius, qui luculentissimam panegyrico exornando materiam nactus, nullatenus in tantâ dicendi copiâ, illam (si modò bellum gestum, vel inchoatum foret) silentio dissimulasset. Idem verò Plinius Dacicam expeditionem sequenti anno Imperij quarto, ut videbimus, inchoatam, * *vaticino veluti furore prænuntiat*; sed Poëtarum in morem, qui res præteritas tanquam euenturas reuelant: nemini enim dubium esse potest, quin hæc Belli Dacici prædictio, de ijs sit, quæ Plinius panegyrico suo iam olim expleto addidit, *dum spatiosius & uberius ea quæ Principi recitauerat, in gratiam amicorum concinnat*, ut Seuerò fassus fuit Epist. XVIII. lib. III.

Tertios hos fasces quarti immediatè exceperunt, * *postquam Senatus, ut susceperet quartum consulatum rogauit & iussit*; nec dubitatur eum suscepisse, ex frequenti in nummis commemoratione TR. POT. IIII. vnâ cum CoS. IIII, & ex non ambigua sequentis lapidis fide, nuper in Insulâ Tiberinâ reperti; per quem fit euident, quartam Tribuniciam Potestatem cuius calculus poni coëptus est sub

est sub fine Octobris, ut probauimus, cum III. consulatu usque ad finem Decembris, exinde verò cum IV. ad quem Traianus designatus dicitur, non interruptè coniungi.

LARIBVS. AVGVSTIS. ET. GENIS. CAESARVM

IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. FILIO. NERVAE. TRAIANO. AVG. GERM. PONTIFICI. MAXIMO. TRIB. POT. III. COS. III. DESIG. PERMISSV. C. CASSI. INTERAMNANI. PISIBANI. PRISCI. PRAETORIS. AEDICVLAM. REG. XIII. VICICENSORI. MAGISTRI. ANNI. GVI. VETVSTATE. DILAPSAM. INPENSAM. SVA. RESTITVERVNT. IDEM. PR. PROBAVIT

L. ROSCIO. AELIANO. COS

L. CERCENIVS. L. LIB. HERMES. M. LIVIVS. D. LIB. DONAX. DEDIC

TI. CLAVDIO. SACERDOTAE

P. RVTILIVS. P. F. PRISCVS. L. CORANIVS. L. LIB. EVARISTVS. IIII. K. IAN

in epistyllo ex alterâ parte mutilo Vineâ Carpineâ ad Viam Aureliam

Ex praemissis, quartum hunc consulatum comitabitur Tribunicia Potestas IV. simul & quinta.

Huc usque cum Plinio tuto pede progressi sumus; sed iam in posterum gressus titubabunt, deficiente, quo adiuuabamur, baculo. Primum offendiculum, est locus Canonis Eusebiani, ubi post consulatum IV. Traiani & Paeti, subiungit, *Traianus Dacos & Scythas subiecit, & de ijs triumphauit*: & mox sub consulatu sequentis anni, Sosij scilicet, & Licinij, *Traianus Daciam in Prouinciam redegit*. Sed Eusebio satis fuit Belli Dacici initium rectè statuisse; progressum autem & finem breuissimâ clausulâ complexus est, debitâ serie ab Historico, non item à Chronologo referendos.

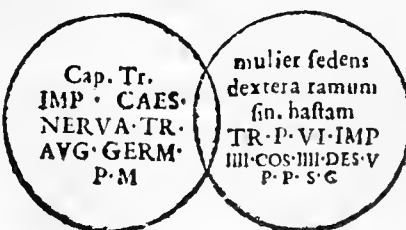
Et quidem ex historiâ patet diutinum hoc bellum fuisse, tum ex Dione, qui tradit, *securè magis quàm celeriter gestum*, & Dacos vix tandem subactos; tum præcipuè ex Iuliano in Caesar., qui eiusdem Traiani verbis tempus certum illius progressionis definit, atque ita testatur. *Ego sanè quasi torpentem rem publicam, & dissipatam, tum domesticâ tyrannide, quâ multo tempore oppressa fuerat, tum Getarum contumeliâ suscipiens, solus Istri accolae aggredi sum ausus: & Getarum quidem gentem penitus euerit & deleuit: sunt autem illi omnium qui usquam sunt bellicosissimi; cum quòd corporis robore plurimum valent, tum etiam maxime propter eam quam eorum animis defixit opinionem, qui apud ipsos colitur, Zamolxis. Etenim cum planè confirmatum habeant, se non omnino interire, sed aliò ad habitandum traduci, multò sunt paratiores ad subeundi pericula; quippe qui migrationem praestolentur, & expectent. Et hoc quidem tantum opus ANNIS FERE QVINQUE CONFECI.* Nec enim dubium quominus de hoc Imperatore vera Iulianus commemoret, ut de Augusto, & alijs, certissima sunt, quæ historicè, licet per fatyram, explicantur.

Alium lapidem, ut sic dicam, offensionis, à Panuinio obiectum, & receptum à Neoterico Inscript. V. in quo consulatus quartus cum Tribunicia Potestate III. & insigni elogio VICTO DECEBALO, vix eo temporis lacesito, legitur; iam suprâ Cap. VIII. sustulimus, correctâ eâ inscriptione ex fide sui autographi apud Gruterum pag. CXC. I. Quia verò etiam secundum nostram sententiam in istâ inscriptione Gruteri mendum inest in III. Tribunicia Potestate, quæ non minùs quàm VII. si quinto consulatui iungatur, esse potuit, (ut modò patebit) ideo, in marmore corroso, ac mutilo, eam emendare, vel tan-

quam dubiam indicare, fatius est; non autem (vt Panuinius fecit) quintum consulatum abolere, inscriptionemque, vt libuit, concinnare, & ad quartam Tribuniciam Potestatem, nullo exemplo, imò in tantâ repugnantia, reuocare.

Æquatis hisce salebris, in quas recentiores Chronologi inciderunt ante initium Belli Dacici; non modicæ adhuc difficultates in eius serie statuenda emergunt. Et quoad initium, illud cum Eusebio in quarto anno Imperij Traiani, quartoque eius consulato inito, qui idem erat Tribunicia Potestatis IV. & V., hoc est, post Christum CI. & ab V. C. DCCCLIII. statuemus: consentiente etiam Cassiodoro, qui licet in Consulibus illius temporis referendis omnino erret, quarto tamen, & ipse, Imperij anno triumphum Traiani de Dacis & Scythis recenset; initium scilicet & finem (vt de Eusebio diximus) tanquam Chronologus perstringens. Neesse etenim est, initium huius primæ expeditionis non vltra protrahere, vt congruentem ei continuationem tribuere possimus; cum hinc constet Bellum hoc *securè magis*, vt diximus, *quàm celeriter gestum*; indè quarto consulatu inscripto (sexto tamen Imperij anno, vt mox probabimus) plura debellati Decebali indicia supersint. Monendus tamen est Lector, quòd vbi numismata in probationem adhibere vsu venit, ea per annos Tribunicia Potestatis distinguere opus est, ne alioqui cum Scaligero ad Eusebium, temerè & sinè delectu omnia quæ inscripto consulatu quarto, vel quinto, gesta reperiuntur, ad annum consulatus initi applicemus: hoc enim pacto quidquid Traianus tribus integris annis gessit sub IV. Cos., hoc est à Tribunicia Potestate IV. ad VII., octouè alijs sub V. vsque ad XV. annum Tribunicia Pot. in quâ VI. suum consulatum suscepit, in vnicum annum confunderetur.

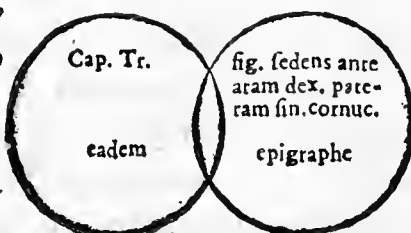
Rem nouam & eruditorum auribus malè sonantem me proponere haud ignarus sum, qui inter IV. Traiani consulatum cum Sex. Articuleio Pæto initum, & V. cum Q. Messio Maximo, seu vt alij cum L. Appio Maximo, triennale interuallum constituam; sed nummorum euidentiâ fretus, vulgatis Fastis quamuis aduersantibus, huic opinioni fidem firmabo. Et certè sub IV. Tribunicia Potestate, quartoque anno Imperij, Traianum Consullem quarrum processisse iam suprà demonstraui: totâ vero VI. Tribunicia Potestate, ac sexto anno Imperij in eâdem denominatione perdurasse, necessariò euincunt sequentes nummi.



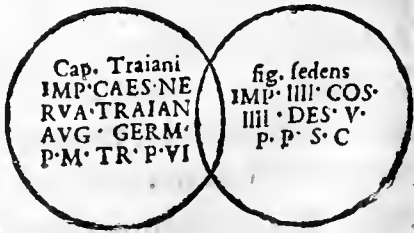
in Museo Cospiiano
à me visus



penès D. Laurentium
Grimaldum à me visus

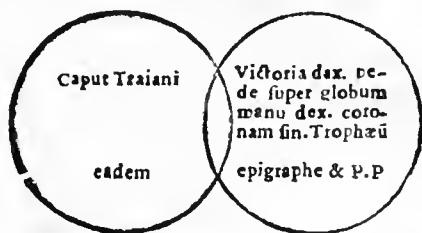


in eod. Museo Cospiiano

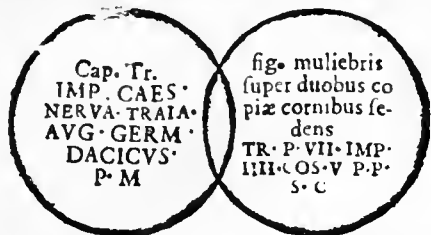


Occo pag. 200.

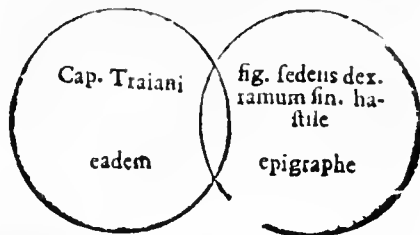
Et quatenus dicatur, eos in fine anni V., & post ingressum VI. Tribuniciaë Potestatis, cudi potuisse; hunc scrupulum integrè sequentia numismata eximunt,



quorum alterum, fidei Vaillant qui illud exposuit ante nummos æreos Traiani To. I. de Numism. Impp. Præstantior. pag. 46. innititur; alterum ex Museo Cospiano huc traductum, oculis nostris subiecit Octavius Maluetius Bononiensis Patritius; aliud, huic secundo in omnibus conforme, apud se existere, Joseph Magnauacca rei nummariaë peritissimus suprâ laudato Patri Henrico Noris, meâ causâ hanc nummorum inquisitionem sollicitanti, perscripsit. Ex ijs igitur indubium redditur, sub finem anni VI. Imperij Traiani, & in ipso ingressu Tribuniciaë Potest. VII. ipsum, iam *Dacici* cognomine potitum, adhuc quartò Cos. nuncupari. Nequè reponant, incertum esse, an Tribunicia ista Potestas VII., exeuntem (vt volumus) annum Imperij sextum denotet; quia designatio quinti consulatus sub VII. Tribunicia Potestate, & rursus, sub eadem, prima V. consulatus gesti memoria, vt in proximis nummis,



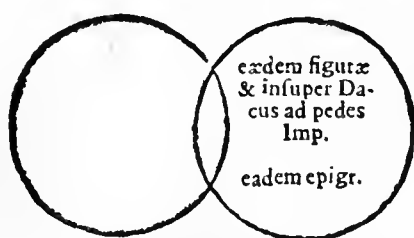
ex ære med. magnit. apud me



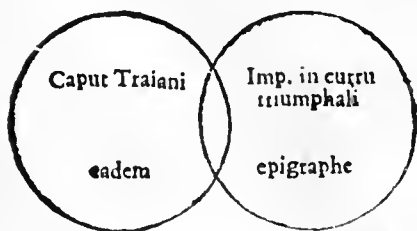
apud Occonem pag. 202



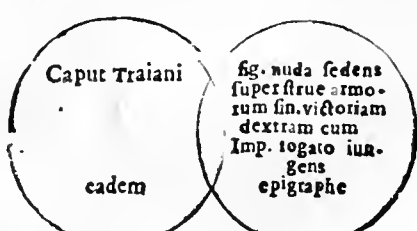
*apud eundem ibidem
ex Erizz. pag. 323*



*aversa pars nummi 28
post Col. Trai. fol. 116*



*in Museo Mediceo visa à P.
Henr. Noris mihiq; indicata*

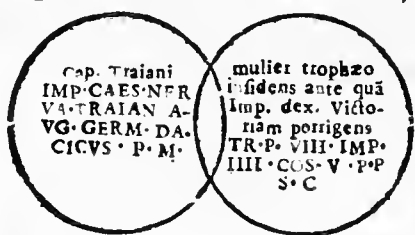


ibidem ab eodem indicata

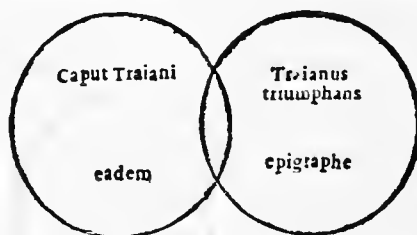
necessariò exigunt, vt totus & integer sextus Imperij annus sub quarti cos. enumeratione comprehendatur; & ideo (quod probandum nobis erat) triennale spatium inter III. & V. consulatum eiusdem Traiani intercesserit.

At verò, quinam Consules annum hunc tertium signauerint, alij feliciùs fortasse statuent, dum nos rem ita componi posse opinamur, retrahendo scilicet consulatum Surani II. & Seruiani Marcelli iterum, quem Haloander, & Panuinius cæteri que recentiores septimo anno Imperij consignant, (leui differentiâ in nomine Neratij Marcelli) eundem que cum anno consulatus V. per Traianum, vt ipsi volunt, gesti permutando.

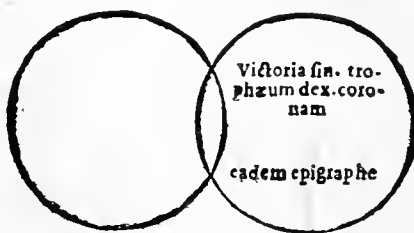
Ex hâc etiam Fastorum correctione, quam monitu & auspicijs P. Noris promotam fateor, id consequimur, vt totius Belli Dacici periodus, quod ex Iuliano ANNIS. FERE. V confectum fuit, congruentiùs determinetur: Nam si initium secundæ expeditionis Candido & Quadrato cos. hoc est VIII. Imperij Traiani anno contigit, (vt ex Spartiani & Xiphilini sententiâ mox probabimus) eius finis sub Trib. Pot. nonâ, nec antea, indicia in nummis habentur: durabat siquidem anno Trib. Pot. VIII. eadem denominatio Imperatoris III. quæ in Trib. Pot. VI. in tribus præallatis nummis in fine primæ expeditionis Dacicæ parta fuit, vt ex hisce alijs patet.



Occo pag. 203



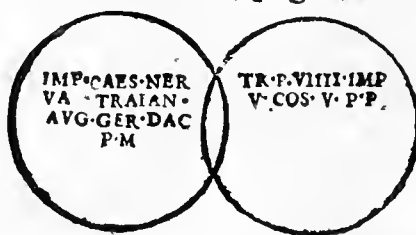
Occo ibidem



auersa pars nummi 13

post Col. Trai. fol. 115

Vnde sequens acclamatio Imperatoris quintum, quæ primò sub Tribunicia Pot. nonâ occurrit in hoc nummo Goltzj pag. 42. col. 2. ,



mélius ex subiectis marmoribus declarata, in quibus eodem anno, Imperij nono, va-

no, variationem contigisse constat,

IMP · CAESARI · DIVI · NERVAE · F · NERVAE
TRAIANO · AVG · GERM · DACICO · PONTIF · MAX
TRIB · POTEST · VIII · IMP · V · COS · V · P · P

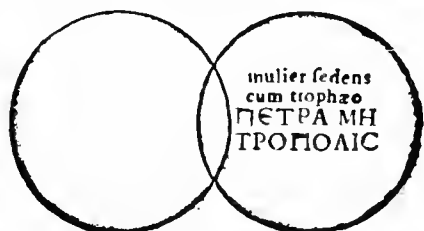
Gruter. pag. CLXII. 2.

IMP · CAESARI · D · NERVAE · FILIO · N
ERVAE · TRAIANO · AVG · GERMANICO · D
ACICO · PONT · MAX · TRIB · POT · VIII · IMP · III · COS · V

· · · · ·
· · · · ·

Gruter. pag. CCXLVII. 1.

ad finem secundæ expeditionis, totiusque Belli Dacici referenda venit. Neque enim tanti erat alia illa expeditio tunc vigens in eâ Arabiæ parte quæ Petram attingit, per id tempus, secundi scilicet Dacici Belli iuxta Xiphilinum, à Palmâ Syriæ Præfetto in ditionem Populi Romani redactâ, vt nouam acclamationem Imperatoriam mereretur; quamvis vñtatum fuisse sciam, ex victorijs per suos Duces aut Legatos partis, Imperatoris titulos Cæsares ipsos retulisse, vt obseruat, & exempla congerit Spanhemius Dissert. VIII. pag. 690. & præterea, ex initio Æræ Petræorum & Bostrenorum, quod sub dictis Coss. Candido & Quadrato Fasti Alexandrini consignant, liquet, iam anno antecedenti, & sub Tribunicia Potestate VIII. (durante adhuc titulo Imp. IV. vt vidimus) Regionem illam Romano Imperio adiectam; ad quod rarissimus hic nummus ex ære mediæ magnitudinis alludit. Vnde nil aliud potius inde inferri potest, quam per id tempus quo Arabia circa Petram deuicta fuit, Bellum quoque Dacicum agitatum. Addamus ad hoc probandum Spartiani dictum in Vitâ Hadriani, consulatum Candidi & Quadrati, quo tempore Hadrianus Trib. Plebis factus fuit, cum Legatione primæ Legionis Mineruæ, eiusque abductione ad secundam expeditionem Dacicam, non obscure coniungentis. Nec proinde annale tempus expectandum est, quo Hadrianus Tribunus Plebis creatus, Magistratum suum expleret; quia munus istud, honoris tantum causâ, & vt per illud ad Legationem gradus Hadriano fieret, conferri potuit, vt eo mox abdicato Traianum sequeretur; quemadmodum Tiberius, abdicatâ Præturâ, Augustum in Gallias proficiscentem comitatus fuit, vt ait Dio lib. LIV.



apud Christinam Augustam
ex Indice Cameli

Utriusque modò Belli Dacici tempus in compendium ex iam dictis redigentes, initio eius factò sub IV. Trib. Potestate Traiano IV. & Sex. Articleio Patro Coss., & primo vere profectionem statuentes; tres annos plùs minùs primam expeditionem durasse credimus; nam titulus Imperatoris III., quem prostrato demum Decebalo ab exercitu ei tributum videmus, non nisi sub finem anni sexti, eoque iam Consule V. designato, in nummis suprâ allatis legitur:

tur: idque maiorem adhuc claritatem recipit, quia in marmore hoc Puteolano apud Gruterum pag. CXC. 3.

IMP·CAESAR·D·NERVAE·F·NERVA
 TRAIANVS·GERMANICVS·PONT
 MAX·TRIB·POT·VI·IMP·II·COS
 III·P·P·INCHOATAM·A·D·NERVA
 PATRE·SVO·PERFICIENDAM
 CVRAVIT

cum Tribuniâ Potestate sextâ, absolutè, & antequam Consules designari soliti essent, *Imperator secundum*, Traianus enunciat: unde colligitur, eodem anno bis Imperatorem consalutatum, emendandumque in titulo IMP. III. (reposito IIII. prius æri inciso & postea malè deleto) nummum Angelonij 14., non diuersum à 28. Neoterici post Colum. Traian. fol. 116. suprâ à nobis adducto. Lapidis prædicti, ex quo huius apud Venusium per Gruterum pag. CLXXVII. 2. fides sancitur, probam & genuinam scripturam pro suâ humanitate recognoui curauit eruditissimus P. Noris, qui etiam in alijs pluribus huius chronologici labyrinthi ambagibus, filum amicâ doctâque manu porrexit; atq; inter cætera, difficultatem mihi obortam, ex quo iuxta Dionem lib. LX. *ex eodem bello* ἐκ τῆ αὐτῆς πολέμου non amplius quàm semel licet id nomen assumere, multâ cum eruditione sustulit; ostenditque plurium Imperatorum exemplis, & Augusti præsertim, eiusmodi regulæ fallaciam, cui ex bellis cum Germanis tantum ac Dalmatis gestis, *nomen Imperatoris semel ac vicies* apud Tacitum lib. I. Annal. partum legitur. Imò etiam, quatenus dubitari posset, an ex alijs minùs præcipuis expeditionibus, quibus ipse, vel eius Duces, Cantabros, Aquitanos, Armenios, aliosque populos subegerunt, titulos singulatim auxerit, potius quàm vno eodemque bello congeminauerit; succurrit Appiani dictum lib. II. Ciuil., suâ nempe ætate, itemque Traiani, cui contemporaneus vixit, decem millibus hostium cæsis, ac longè minori etiam numero, vt suprâ Cap. III. pag. 89. B. probauimus, titulum Imperatoris contigisse. Nec denique Traiani ambitio culpanda fuisset, quominus siue legi, siue receptæ ex Dione consuetudini acquiesceret, & veluti inanis gloriolæ famelicus vetitos titulos multiplicasset: quandoquidem cum sub Tribuniâ Potestate IIII. in quâ initium huius belli reponimus, in duobus apud Occonem nummis pag. 200. iam *Imperator II.* nuncuparetur, (tertium namque nummum ijs intermixtum cum eâdem Trib. Potest. IV. & Imp. III. TIGRIS, vtpote alijs nummis suprâ relatis, & lapidibus aduersantem, meritò vti spurium & adulterinum reiicimus; quid enim tunc temporis Traiano cum Tigri fluuio?) ad quod Plinius in Panegyri. anno antecedenti dicto allusit, vbi ait num. 648. *Itaque non te apud imagines,*

*gines, sed ipsum presentem audientemque consalutabant Imperatorem, nomenque quod alij domitis hostibus, tu contemptis merebare; hinc sequitur, primam in hoc Bello acclamationem Imperatoriam, quæ eadem III. in ordine extitit, sub VI. Trib. Potestate recensitam, in fine eiusdem Belli, & forsitan in ipso prælij loco in quo vires Decebalii accisæ fuerunt, (vt de Tiberio post victum Arminium ait Tacitus Annal. lib. II.) legitimè, nec vltra morem contigisse: excusandamque item ex rei magnitudine, nouitatem, (si modò ita, tanquam aduersus præscriptum Dionis, vocanda est) quâ vniuersus exercitus sub signis in Columnarum. 220. dispositus, dum Decebalus, ante Traianum in suggestu sedentem, genibus minor ac supplex ipsius genua tangit, iteratâ acclamatione *Imperatoris quartum*, commotus spectaculi magnificentia, & Romani nominis gloria, celebrauit: cum Dio ipse, iuxta eius à Theodosio excerpta, ita prorsus ab exercitu Traianum acclamatum Imp. referat, tunc cum Parthamasiris ad eius pedes diadema deposuit.*

Quò verò ad secundi Belli continuationem, cui initium sub consulatu Candidi & Quadrati ex Spartiano & Xiphilino fecimus, hoc est, anno Imperij Traiani VIII., finis ex quintâ acclamatione Imperatoriâ sequenti anno præstitus apparet; vnde duos, nec quidem integros, annos illud durasse constat.

Si ergo tribus illis primæ expeditionis annis, duo malè integri, quos secundæ expeditioni damus, accedant; numerus quinque annorum, quibus vtrumque bellum vix durasse Iulianus ait, rite conficietur.

Hunc calculum summo Viro minimè probari scio, qui de fine Belli Dacici mecum conueniens, eius initium integro anno protraherat, nihili habitâ Eusebij & Cassiodori, quam supra retulimus, traditione, vt illud non bene elapso quinquennio cum Iuliano conficeret; vbi ex nostrâ supputatione sex ferè intercedere videntur, ab initio anni quarti ad finem noni Imperij Traiani. Verùm, Iuliani de *quinquennio* verba, de tempore belli gesti, non de eo, quo Traianus in Urbem reuersus ab illo quieuit, intelligi debere credimus: nec enim, pari ratione, Bellum Punicum CXV. annis durasse quis propriè dixerit, eò quòd ab initio primæ expeditionis ad finem tertiæ, tot ex Velleio Paterculo Hist. lib. I. interfuerint; sed distributè cum ipso dici debet, eo temporis spatio *aut bellum inter eos populos, aut belli preparationem, aut infidam pacem* viguisse. Et quidem, non modicum fuisse spatium cessationis inter vtrumque Bellum probabile est; quia triumphus apparatus, spectacula post eum edita, (hæc post secundum Bellum CXXIII. dierum fuisse dicuntur à Xiphilino, qui priorum tempus non definit) varia per Decebalum post Traianum ad Urbem reuersum, contra fœdus patrata, ob quæ denuo hostis à Senatu iudicatus fuit, ipsaque noui atque acrioris belli præparatio, omne illud interuallum absumunt, quod extra Iuliani quinquennium (non quidem absolutum, sed vix inchoatum) è sex nostris, nec pariter integris, annis, à primo ad secundum Bellum finitum, superare inuenimus.

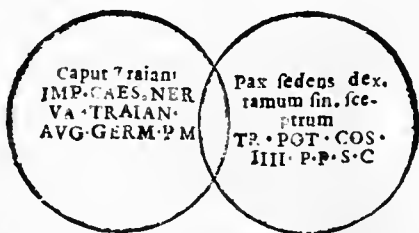
Postquam verò è nummis certioribus, vtpote Tribunicia Potestate distinctis,

etis, finem primæ expeditionis, sextique Imperij anni, in idem recidere conspeximus; tutum erit, ad eandem Tribuniciam Potestatem VI. seu VII. inchoatam, sequentes hosce, qui eius inscriptione quidem carent, sed bellum confectuum innuunt, vel *Dacici* titulum continent, opportunè referre. Primus, iam supra Cap. III. pag. 61. c nobis memoratus, Victoriam aliquid clypeo incidentem ostendit, illi omnino similem, quæ primam in Columnâ sub num. 229. expeditionem claudit. Omnes item alios huc contuli, qui, vel pacem, securitatemue, vel triumphum, vel ludos eius causâ, vel titulum.



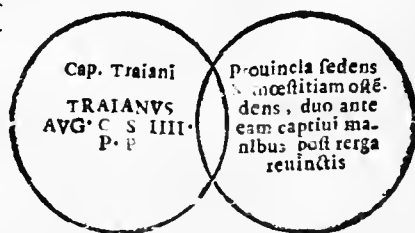
DACICI, perfecto demum Bello ex Xiphilino tributum, continere leguntur: admonens tamen, triumphalem nummum, VI. in ordine, qui titulo DACICI caret, de triumpho post aliquam insignem victoriam per Senatum decreto, (ita enim moris fuisse, optimè ostendit P. Noris in Dissert. I. de Numism. Imp. Dioclet. & Maxim. cap. IV.) eò facilius intelligi posse, quò in Columnâ (vt Cap. III. pag. 62. f adnotauimus) similis currus triumphalis fornici impositus, huic fortasse nummo respondens, longè ante primæ expeditionis finem num. 154. obseruatur. Nec aliam afferre possumus interpretationem nummo illi Occonis pag. 197. sub Tribunicia Potestate III. & cos. III. signato, Traianum in quadrigis auersâ parte gerenti; cùm nullus Traiano de Bello Germanico triumphus quæsitus fuerit; nec enim Plinius id referre prætermisisset, qui lauream quandam Pannonicam, Neruæ tempore adoptionis missam, ieiunè tangit, nec à Traiano vel alio Duce partam explicat, (vix enim à Traiano missam credas tunc in Germaniâ Inferiore versanti) & solidioris laudis inopiâ, ipsius moderationem, & terrorem tantummodo hostibus impressum, impensè exornat.

II



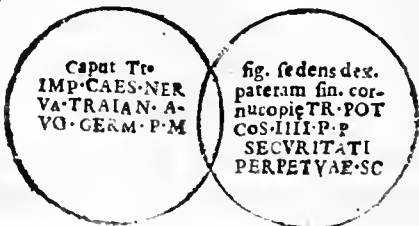
Occo pag. 199. & cum hastâ
apud Vicum Tab. XIII. 4

III



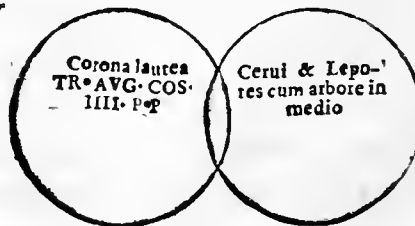
Occo ibidem
& Erizz. pag. 312

IV



Occo ibidem

V



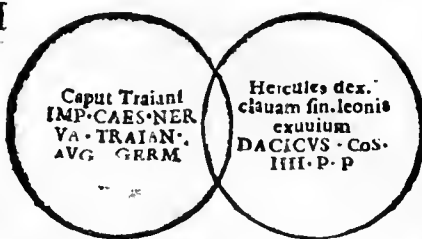
Augustinus Tab. LXXI. 5
& Occo ibidem

VI



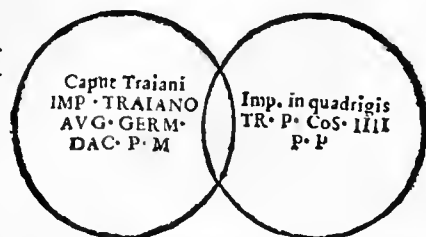
inter numismata Duc. Croyi
Tab. XXXIV. 23

VII



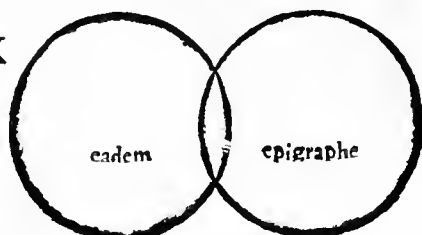
in Museo Mediceo indicante
Cl. V. P. Henrico Noris

VIII



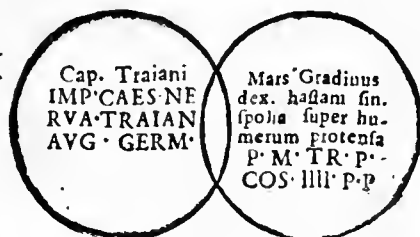
ex Museo Dauio indicante
Nob. D. Com. Mediobarbo

IX



Goltzius in Thesouro
pag. 42. col. 1.

X



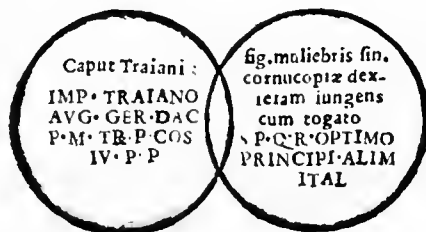
Occo pag. 199.

XI



apud me med. magnit.

XII



ex Museo Dauio, indicante eodem D. Com. Mediob.; sed suspecta nota numeralis

COS. IV. nusquam ita scribi solita, sed per quattuor unitates, sic, IIII.

Nummum V. Augustini, Trifanum de venationibus Dacicis interpretatur; quasi Traiano id otij in asperissimo & periculosissimo bello superfuerit; at nos magis propriè ad Niceteria Xiphilini in Vrbe post reditum præstita referimus, Oiselio accedentes, qui nummos similes 4. 5. 6. 11. & 12. Tabulæ CI. venationes circenses referre putat, arenâ ad syluæ speciem extempore arboribus confitâ.

Iuxta hanc à nobis expositam Belli Dacici vtriusque seriem, nummi quicumque extra periodum IV. & IX. Tribunicie Potestatis Traiani, aut summum cum vltiori post quintum titulo Imperatorio, seu post consulatus VI. adeptionem, cusi reperientur, nisi Bellum hoc Dacicum necessariò respiciant, ad alias tunc vertentes expeditiones ac victorias congruentiùs erunt amandandi.

Sed priusquam ad promissum nummorum supplementum accedamus, Synopsim hanc chronologicam ab initio Imperij Traiani usque ad VI. eius consulatum dabimus; ad quam, veluti ad Lydium lapidem, numismata & inscriptiones examinantes, suspectas, siue inemendatas explodamus, aut corrigamus,

S Y N O P S I S

anni Xpi.	anni ab A. D.	Belli Dac.	Imperij Traiani	paria consularia	Trib. Potest.	acclam. Imperat.	consulatus Traiani	cognomina Traiani
98	850		I	Imp. Nerua IV & Tr. Caes.	I & II	II	II	Germanicus
99	851		II	Senecio II & Palma	II III		II def. III	Germ.
100	852		III	Traianus & Fronto III	III IV		III def. IV	Germ.
101	853	I	IV	Traianus & Pætus	IV V		IV	Germ.
102	854	II	V	Senecio III & Sura II	V VI		IV	Germ.
103	855	III	VI	Suranus & Marcellus	VI VII	III & IV	IV def. V	Germ. Dc.
104	856		VII	Traianus & Maximus II	VII VIII		V	Germ. Dc.
105	857	IV	VIII	Candidus & Quadratus II	VIII IX		V	Germ. Dc.
106	858	V	IX	Verus & Cerealis	IX X	V	V	Germ. Dc.
107	859		X	Senecio IV & Sura III	X XI		V	Germ. Dc.
108	860		XI	Gallus & Bradua	XI XII		V	Germ. Dc.
109	861		XII	Palma II & Tullus II	XII XIII	VI	V	Germ. Dc.
110	862		XIII	Crispinus II & Orfitus	XIII XIV		V	Germ. Dc.
111	863		XIV	Piso & Bolanus	XIV XV		V	Germ. Dc.
112	864		XV	Traianus & Africanus II	XV XVI		VI	Germ. Dc.

C O M P R O B A T I O

antecedentis Synopsis ex nummis & lapidibus

Repetendum est hic quod semel diximus, Tribunicia videlicet Potestatis enumerationem incipere ab adoptione Traiani, quæ præcessit obitum Neruæ Patris, & Imperij Traiani, siue absolutæ potestatis susceptionem, tribus circiter mensibus, ex sententiâ Eutropij quam amplectimur; & sic à Kalendis Nouembribus plus minus eius anni, qui antecessit primum Imperij, & Synopsis suprâ scriptæ. Vnde, Panuinij imitatione, primo Imperij anno, Tribuniciam Potestatem tam I. per decem menses, quam II. per duos reliquos, & sic deinceps, assignauimus.

LINEA PRIMA ANNO CHRISTI XCVIII AB VR COND DCCCL

Ad hunc annum, ante susceptum à Traiano Imperium viuente adhuc Neruâ (cuius obitus A.D. VI. KAL. FEBR. contigit, vt iam probauimus) pertinent nummi sequentes

Caput Traiani NERVA TRAIAN CAES GERM

Nerua togatus dexteram iungens cum Traiano paludato sinistrâ hastam puram gerente NER AVG F P TR P COS II infra ADOPTIO

Tristanus in Traian. to. I. pag. 378.

NERVA CAES NERVAE AVG F TRAIAN

GER P TR P COS II Goltzius in Thes. pag. 41. col. I.

NERVA TRAIAN CAES GER NER AVG F P

TR P COS II IMP

idem ibidem

NER

NERVA · CAES · NERVAE · AVG · F · TRAIAN

GERM · PONT · TR · P · COS · II · IMP

idem ibidem

Ex quo IMP. titulo, huic Cæsari statim ab initio vti concessio, vt ex Panegyrico etiam Plinij num. 75. & 86. habetur, regula illa, ex tot multis, quibus argumentum suum inuoluit Author Dissert. Hypat. de Coss. Cæsar. pag. 54. *Imperatoris scilicet nomen Cæsaribus ante M. Aurelium denegatum*, funditus subuertitur: imò ante Traianum, non semel, sed ter & decies falsâ obseruatio eiusmodi deprehenditur, tot vicibus in Tito, adhuc Cæsare, & Augusti filio, multiplicato *Imperatoris* titulo; prout Cap. III. pag. 90. d. allatâ Aquilauienti inscriptione Gruteri probauimus.

Post obitum Neruæ, & cum titulo AVGVSTI & PONTIFICIS MAXIMI, quorum neuter viuente patre assumi poterat, vt iam dicto Cap. III. demonstrauius, passim nummi visuntur sub hoc secundo consulatu: Tribunicia autem Potestas hoc primo anno non numerabatur, sed absolutè apponebatur; quemadmodum neque COS. I., vel IMP. I. vsquam reperire est: suspectumque hâc eâdem ratione meritò habitum vidi diploma quoddam Othonis Magni, eò quòd OTHONEM PRIMVM sese inscribebat. Quamuis verò nullus adhuc nummus circumferatur, qui titulum IMP. II. in secundo consulatu gesto, hoc est in primo Imperij anno, contineat; putauerim tamen hoc eodem anno iteratam acclamationem accessisse, idque ex Plinio probari posse. Primus namque titulus ex ipsâ adoptione ortum habuit, vnde in Paneg. num. 75. dictum fuit, *simul filius, simul Cæsar, mox Imperator, & consors Tribunicie Potestatis, & omnia pariter, & statim factus es*. Secundus intrâ eundem annum, & ex Germanicâ expeditione probabiliter accessit, in quâ, vt subdit Panegyristes num. 647. *hostilem terrorem non armorum magis, quàm togarum ostentatione compescuit*, itaque non apud imagines, sed ipsum præsentem audientemque consalutabant Imperatorem, nomenque quod alij domitis hostibus, ille contemptis merebatur: additque tandem, *Hæc laus acti consulatus*, ne dubitetur, quominus inter egregia eiusdem, hoc quoque decus connumeretur.

LINEA · II · ANNO · CHRISTI · LXXXIX · AB · VR · COND. DCCCLI

Huic anno, siue etiam vltimis duobus mensibus superioris, tribui debet sequens nummus,

IMP · CAES · NERVA · TRAIAN · AVG · GERM

P · M · TR · P · II · COS · II

Goltzius in Thef. pag. 42. col. I.

& quia ex Plinij Panegyrico num. 177. de recusatione tituli Patris Patriæ hæc habentur, *Nonne his, tantisque meritis, nouos aliquos honores, nouos titulos merebare? At tu etiam nomen Patris Patriæ recusabas. Quàm longa nobis cum modestiâ tuâ pugna! quàm tardè vicimus!* probabile est, toto primo Imperij anno Traianum restitisse; & secundo tandem eius modestiam expugnatam; vnde hunc annum, loco Trib. Pot. II. ij nummi signare poterunt, qui P. P titulo decorantur; quorum plurimos videbis apud Occonem, in primo ac secundo anno, incerto ordine, distributos, cum ipse hanc distinctionis rationem non agnoue-

sit, vel non probauerit, Plinij quamuis authoritati, nec spernendæ coniecturæ innixam.

Item inscriptiones IMP·CAES· TRAIANVS·AVG·GER·
PONT·MAX·TRIB·POTESTIS·II·RESTITVIT *Gruterus pag. CLV. 8.*
IMP·CAESARI·DIVI·NERVAE·F·NERVAE·TRAIANO·AVG·
GERM·PONT·MAX·COS·II·P·P·DES·III *Idem pag. CLV. 5. & à*
Kal. Nouembris hæc alia PIETATI·ET·FELICITATI·IMP·CAES·DIVI·
NERVAE·TRAIANI·AVG·GERM·PONT·MAX·TR·POT·III·
CoS·II·P·P·EX·S·C *Idem pag. CCXLVI. 4.*; atque ex additamento iam dicto
Patris Patriæ, ista quoque IMP·CAES·NERVA·TRAIANVS·AVG·GERM·
TRIB·POT·P·P·CoS·II *Idem pag. CLV. 9.*

LINEA·III·ANNO·CHRISTI·C·AB·VR·COND·DCCCLII
Tot nummi denotant hunc annum, quot consulatu tertio insignitos reperie-
mus; cùm (vt initio huius Capitis probauimus) tertium consulatum quartus
immediatè subsequutus fuerit. Hos tamen Tribunicia Potestate notatos, vt
morem retineam, selegi.

Caput Traiani IMP·CAES·NERVA·TRAIAN·AVG·GERM
quadriga triumphalis P·M·TR·POT·III·CoS·III·P·P

Occo pag. 197.

Caput Traiani IMP·CAES·NERVA·TRAIAN·AVG·GERM
fig. sedens dex. pateram sin. cornucopie P·M·TR·POT·III·CoS·III·P·P·S·C
idem ibidem

ATT·KAIS·TPAIAN·ΣEB·ΓEPM·APX

ΔΗΜ·ΕΞΟΥΣ·L·Γ·ΟΥΠ·Γ

Goltzius pag. 42. col. 1.

Patet hinc emendandum esse nummum græcum Occonis pag. 197. ΔΗΜΑΡΧ·
ΕΞΟΥΣ·L·5·ΟΥΠ·Γ, &, vt in præallato Goltzij, L·Γ legendum. Scaligeri
nummum ad Chron. Euseb. An. MMCXVII., Augustini Tab. XXX. num. 1.,
Occonis pag. 198., & Vaillant. To. II. pag. 66., in quibus omnibus titulus
DACICI, quem sub VI. Trib. Pot. adquisitum ostendimus, ad hanc tertiam
intempestiuè reuocatur, iam Cap. antecedenti explosimus; vnde hic in transitu
meminisse tantùm satis erit. Neque ab hac culpâ remouebimus Æneam Vi-
cum, qui nummum illum celebrem DACIA·AVGVSTI·PROVINCIA sub
tertio Traiani consulatu digessit Tab. X. num. 8.: & peiùs quoque, auersas
duorum nummorum partes profert, alteram Tab. IX. num. 7. *in coronâ quercæ*
S·C, in orbem circa eandem DAC·PARTHICO·P·M·TR·POT·CoS·III·P·P;
alteram Tab. XI. num. 25. *caput iuuenile radiatum PARTHICO·P·M·TR·P·*
CoS·III·P·P·S·P·Q·R

Inscriptiones hæc sunt. PIETATIS·IMP·CAESARIS·DIVI·NERVAE·
F·NERVAE·TRAIANI·AVG·GERMANICI·P·M·TR·POT·III·
CoS·III·P·P·EX·S·C *Gruterus pag. CCXLVI. 5.* IMP·CAES·NERVA·
TRAIANVS·AVG·P·M·TR·POT·III·CoS·III·P·P *Idem pag. CLXXXI/X. 15*
alia denique initio huius Cap. allata, quam in Insulâ Tiberinâ diximus reper-
tam;

ram; ex Kalendis tamen Nouemb. post inchoatum IV. Tribuniciae Potestatis annum, ubi legitur TRIB. POT. IIII. CoS. III. DESIG. . . . Reijcienda, propterea est, vel in consulatu emendanda hæc, quam è Morali Gruterus pag. CXC. 2. magno suo Operi inseruit IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F. NERVA. TRAIANVS. AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. V. CoS. III. RESTITVIT: multoque magis græcæ illæ Lyttiorum Cretensium, penès eundem pag. MLXXXIV. 9. 11., in quibus sub XI. & XVII. Trib. Pot. consulatus III. expressus est.

LINEA. IV. ANNO. CHRISTI. CI. AB. VR. COND. DCCCLIII

In tantâ sub hoc cos. Traiani nummorum copiâ, vix hosce paucos Iribunicia Pot. insignitos inueni; qui ipsum consulatus suscepti annum nobis indicent.

IMP. CAES. NERVA. TRAIAN. AVG. GERM. P. M

TR. P. IIII. CoS. IIII. P. P. IMP. II

Goltzius pag. 42. col. 1.

Caput Traiani IMP. CAES. NERVA. TRAIANVS. AVG. GERM

Nili fl. simulachrum P. M. TR. P. IIII. IMP. II. CoS. IIII infra NILVS

Occo pag. 200.

Suspectum, quinimo absurdum paullò ante dixi alium Occonis nummum. TIGRIS eadem pag. 200. cum accessione nouæ acclamationis IMP. III, lapidibus & nummis optimæ notæ aduersantibus; nullaque insuper emendatione; sanabilem; cum nummus ille apud Occonem tantum pag. 215. integram sinceramque habens vtriusque inscriptionem ARMENIA. ET. MESOPOTAMIA. IN. POTESTATEM. P. R. REDACTAE, per quem Traianum ad Tigrim Imperij fines protulisse dici posset, consulatum VI. insculptum gerat, & hoc ampliùs, titulos OP. I. IMI & PARTHIC; nonnisi in XVIII. Trib. Pot., vel potius XIX. primùm assumptos, vt infra videbimus.

Hæ autem congruunt inscriptiones. DEO. SOLI. MITHRAE. ET. CONSERVAT. C. IVNIVS. C. F. TROM. NENINIANVS. VIR. CLAR. ET. C. NEN. VIATOR. QVAESTORI. CVRAVER. DEDIC. KAL. MART. M. VLPPIO. TRAIANO. IIII. SEX. ARTICVLEIO. PAETO. CoS Gruterus pag. XXXV. 2. Præcipuè hîc obseruandum est, nomen Marci Vlpj Traiani expressum; (nonnisi iterum, & sæculo post, in latinis monumentis, quòd viderim, extans) & quidem post Imperium, & adoptionem, ac transitum in Coccejam familiam. Vnde inexcusabilis redditur lapsus Besoldi in Synops. Min. ubi Traianum nostrum, tanquam ex lege adoptionis, *M. Vlpianum Traianum*, non minùs aduersùs hoc exemplum, quàm contra rectam loquendi formulam, ineptè appellat. Vel enim sat bene NERVA TRAIANVS, Neruæ cognomine assumpto, suoque retento, dici poterat; vt M. Iunius Brutus, adoptatus à Q. Seruilio Cæpiene auunculo, Q. COEPIO BRVTVS apud Ciceronem & Plutarchum, ac etiam in nummis appellatur. Vel (quod frequentius occurrit) nomine adoptantis vsurpato M. COCCEIVS NERVA VLPPIANVS vocari potius debuisset; prout ex L. Aemilij Paulli Macedonici filijs, alter, genti Fabiæ Maximorum insertus Q. FABIVS MAXIMVS AEMI-

LIA-

LIANVS, alter Corneliæ Scipionum, P. CORNELIVS SCIPIO AEMILIANVS nuncupatus fuit; atque in Tabulâ Capitolinâ Fastorum consularium, L. Manlius Acidinus, ex transitu per adoptionem à Fulvia gente in Manliam, sic dictus, Fulvianus, in naturalis familiæ memoriam, sic inscribitur,

L. MANLIVS. L. F. L. N. ACIDINVS. FVLVIANVS Q. FVLVIVS. Q. F. M. N. FLACCVS HEI. FRATRES. GERMANI. FVERVNT

vt cætera exempla passim obuia, missa faciam. Nec secus, moderatio Traiani, atque honor Consulatus habitus, in hâc inscriptione elucet; dum nullo clariori *Cæsaris*, vel *Imperatoris* titulo dignitatem consularem offuscare, aut prægrauare voluit, sed omnino ut priuatus nomen suum Fastis consignauit; quicquid aliter Casaubonus in Hadrianum Spartiani fol. 15. cum titulo AVGVSTI hanc inscriptionem producat.

Nomen M. Vlpj Traiani eo imperante retentum, vsurparunt postea, nullo simili, ut puto, adoptiuorum Cæsarum exemplo, Iuuenes Puteolani in hâc inscriptione:

MAGNO. IMP. CAES. M. AVRELIO
ANTONINO. AVGVST. PONT. MAX
TRIBVNIC. POTES. COS. PROCOS
IMP. CAES. L. SEPTIMI. SEVERI. PII
PERTINACIS. AVG. ARABICI. ADIABEN
PARTHICI. FORTISSIMI. FELICISSIMI
P. P. FILIO. DIVI. MARCI. AVRELI. ANTO
NINI. GERMANICI. SARMATICI. NEPOTI
DIVI. ANTONINI. PII. PRONEPOTI
DIVI. TITI. AELI. HADRIANI. ABNEPOTI. DI
VI. MARCI. VLP. TRAIANI. GERMANICI
PARTHICI. DACIC. ET. DIVI. NERVAE
ADNEPOTI

COLLEG

IVVENVM. PVTEOLANOR

OB. MERITA

D . D . D *è schedis Barberinis*

Nec mirentur tyrones Traianum & Neruam patrem, vnicâ ATAVI appellatione coniunctos; quia sic passim à Caracallâ, ut TRINEPOTIS NERVAE nouam in lapidibus nuncupationem euitet, factitatum videbunt apud Gruterum pag. CXCI. 6 CCLXVIII. 4. CCLXIX. 1. & CCLXXI. 1. 2. 3.: aliàs namque omnes retrò Impp. gradus distinguunt, & Septimius ipse Caracallæ pater TRAIANI PARTHICI ABNEPOS, DIVI NERVAE ADNEPOS pluries inscribitur. At nos, inscriptionum, quæ huius IV. lineæ propriè conueniunt examen prosequamur. Ex earum numero est sequens apud Gruterum pag. CCXLVI. 7. à Morali habita, IMPERATORI. CAESARI. DIVI. NERVAE. FILI. NERVAE. TRAIANO. AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB.

TRIB. POT. III. CON. III. MVNICIPIVM. IN LIPENSE. D. D. Emen-
det autem se ipsum Moral. ne sibi contradicat in hac aliâ pag. CLV. 10. quam
Grutero transmissit IMP. NERVA. CAESAR. AVG. TRAIAN. GER. PONT
MAX. TRIB. POT. III. P. P. COS. II. RESTITVIT, A COMPL. XIII.

LINEA. V. ANNO. CHRISTI. CII. AB. VR. COND. DCCCLIII

Vix solitarium hunc nummum (utinam tamen fuycerum) Occo nobis
suppeditat pag. 201. quo Synopsis nostra illustretur: dubia namque in eo est
Trib. Pot. V.; cum Pax, à figurâ, vt putamus, repræsentata, non nisi VI. anno
Imperij, tanquam in fine primæ expeditionis, vt probauimus, ei Prouinciæ
reddita fuerit.

Caput Traiani IMP. CAES. NERVA. TRAIAN. AVG. GER. M. P. M
figura sedens, dextrâ ramum TR. POT. V. COS. III. P. P. S. C

Inscriptiones sunt EX. AVCTORITATE. IMP. CAESARIS. DIVI. NER-
VAE. FIL. NERVAE. TRAIANI. AVG. GERMANIC. PONTIFICIS.
MAXIMI. TRIBVNIC. POTESTAT. V. COS. III. P. P. TI. IVLIVS. FE-
ROX. CVRAT. ALVEI. ET. RIPARVM. TIBERI. ET. CLOACARVM.
VRBIS. TERMINAV. RIPAM. R. R. PROXIMO. CIPPO. P. CLXXIS
Gruterus pag. CXCVIII. 3. Alia prorsus similis sequitur num. 4. nisi quod in
fine variat distantia à proximo cippo P. CCCLXXXVI. 5. Duplici mendo su-
blato, hoc quoque fragmentum adhibere possumus, auctâ ad VI. Tribunicia
Potestate vt IMP. III. titulo respondeat, & quarto vnitatis numero in consu-
latu suppleto, vel correcto AVG. POTEST. V. IMP. III. . . . S. III.
L. MESSIVS. RVSTICVS. CVRATOR. ALVEI. ET. RIPARVM. TIBE-
RIS. ET. CLOACARVM. VRBIS. R. R. RESTITVIT. SECVNDVM.
PRAECEDENTEM. TERMINATIONEM. PROXIM. CIPP. PED. CX
Gruterus ead. m. pag. num. 2. faciliè namque de Traiano (deperdito quamvis
eius nomine) epigraphen intelligere licet, cum de eodem opere publico, simi-
li formulâ, similiufque alioqui titulis concepta sit. Ea quæ in modò exposito
epigrammate, quarto consulatui deest notâ numeralis, ab hoc alio vetusti lapi-
dis fragmento mutuò sumi potest. . . . POTEST. V. IMP. III. CONS. III.
P. P. INCHOATAM. A. D. NERVA. PATRE. STATVAM. PERFI-
CIENDAM. CVRAVIT, superabundans in titulo IMP. III., dum sub Trib.
Potest. VI., adhuc IMP. II. reperimus; vt in sequenti ad quam accedimus li-
neâ. Fugit hæc correctio Reinesium, qui fragmentum prædictum in Append.
Omissor. num. XII. descripsit, nec prauam temporis, aut geographiæ ratio-
nem tam argumenti, quàm ipsius inscriptionis suboleuit, vbi ruinæ Pontis ad
Danubium cum ruderibus VVarhel confunduntur, & statua ibidem à Neruâ
patre inchoata dicitur, qui Daciam ne quidem in tabulâ, aut in pariete pictam
vsquam viderat. Addo, apud Zamosium, qui in contestem vocatur, nil tale
reperiri.

Erratum, & quidem duplex, in hac aliâ inscriptione Gruteri paginâ
CLXXXIX. 1. detegitur, EX. AVTORITATE. IMP. CAES. DIVI.
NER-

NERVAE · FIL · NERVAE · TRAIANI · AVG · GERMANICI · DACICI · PARTHICI · PONTIFICIS · MAXIMI · TRIBVNIC · POTES · V · CoS · V · P · P · CVRAT · VIARVM · L · LICINIUS · SVRA &c. : alterum in Tribuni-
ciâ Potes · V · cum CoS · V ·, nostris syncerioribus testimonijs repugnante: aliud
æquè graue, in adiectione tituli PARTHICI, cuius nullam ante Trib. Potes ·
XII · X ·, imò etiam XIX · mentionem inuenio, tanquam *post Nisibin Batnasque*
captas decreti, vt ait Xiphilinus. Et Licinius iste Sura iam ante bellum contra
Armenios & Parthos institutum decesserat, vt ex eodem Authore habemus.

LINEA · VI · ANNO · CHRISTI · CIII · AB · VR · COND · DCCCLV
Tribuniciam Potes · VI · quæ hunc annum comitatur, quattuor præclaris num-
mis insignem reddidimus suprà pag. 274. F, ex quibus Fastorum omnium cor-
rectionem in præposteratione V · consulatus Traiani necesse est arguere. Hunc
eundem annum VI · Imperij Traiani, variatâ quidem Tribuniâ Potes · VII · à
Kal. Nouembris, signant alij duo suprà pag. 275. A recensiti; simulque prædi-
ctos, sexto Imperij anno indubiè mancipant.

Tres pariter inscriptiones rem marmorum authoritate roborant; quarum
prima, Puteolis diligenter recognita, de alijs abundè spondet IMP · CAESAR ·
D · NERVAE · F · NERVA · TRAIANVS · GERMANICVS · PONT · MAX ·
TRIB · POT · VI · IMP · II · CoS · III · P · P · INCHOATAM · A · D · NERVA ·
PATRE · SVO · PERFICIENDAM · CVRAVIT *Gruterus pag. CXC. 3.*
IMP · CAESAR · DIVI · NERVAE · F · NERVA · TRAIANVS · GERMA-
NICVS · PONT · MAX · TRIB · POT · VI · IMP · II · CoS · III · P · P · INCO-
HATAM · A · DIVO · NERVA · PATRE · SVO · PERFICIENDAM · CV-
RAVIT *Idem pag. CLXXVII. 2.* IMP · CAESAR · DIVI · NERVAE · F · NER-
VA · TRAIANVS · AVG · GERMANICVS · PONT · MAX · TRIB · POT ·
VI · IMP · II · CoS · III · PATER · PATRIAE · VIAM · NOVAM · RELICTIS ·
ANTIQVI · ITINERIS *ex Capaccio.* Aliam refert Goltzius
in Thesaur. pag. 42. col. 1., quam in Grutero equidem non inueni, sed alicubi
forsan à Golzio visam, quia meram veritatem continet, eius fide repono, IMP ·
CAES · NERVA · TR · AVG · GERM · P · M · TR · P · VI · IMP · III · CoS ·
III · DES · V · P · P

Binas hoc anno Imperatorias acclamationes III · & IIII · auctas fuisse, inscrip-
tiones prædictæ nummis iunctæ commonstrant, vt suprà etiam ostendimus:
& DACICI quoque in fine anni titulum GERMANICO additum, ex ijs
constat.

LINEA · VII · ANNO · CHRISTI · CIV · AB · VR · COND · DCCCLVI
Ipsismet lex quos paullò ante pag. 275. D adduximus nummis ad VII · Imperij
annum pertinentibus, consimiles hinc inscriptiones copulabimus IMP · CAESA-
RI · DIVI · NERVAE · F · NERVAE · TRAIANO · AVG · GERMANICO ·
DACICO · PONTIFICI · MAXIMO · TRIBVNIC · POT · VII · IMP · III ·
CoS · V · P · P · TRIBVS · XXXV · QVOD · LIBERALITATE · OPTIMI ·
PRINCIPIS · COMMODA · EARVM · ETIAM · LOCORVM · ADIE-
CTIO-

CTIONE · CVMVLATA · SINT · *Gruterus pag. CCXLVI. 8.* EX · AV-
 CTORITATE · IMP · CAESARIS · DIVI · NERVAE · F · NER · TRAIANI ·
 AVG · GER · DACICI · PONTI · MAX · TRIB · POT · VII · IMP · III · CoS · V ·
 TI · IVLIVS · FEROX · CVRATOR · ALVEI · ET · RIPARVM · TIBERIS ·
 ET · CLOACARVM · VRBIS · TERMINAVIT · RIPAM · R · R · PROX ·
 CIP · P · CXV *apud Franciscum Albertinum de Rom. Prisc. cap. de Naumach. &
 Cloac. pag. 15.* Hanc aliam affert Scriptor Vitæ Colotij pag. 97. in titulis om-
 nino similem, nisi quòd exuberat, vt non semel diximus, appellatio PARTHI-
 CI, quam non dubito irrepsisse incuriâ transcribentis IMP · CAESARI · DIVI ·
 NERVAE · TRAIANO · AVGVSTO · GERMANICO · DACICO · PAR-
 THICO · PONTIFICI · MAXIMO · TRIBVNIC · POTEST · VII · IMPE-
 RATORI · III · CoS · V · P · P · OPTIMO · PRINCIPI · D · IVLIVS · D · L ·
 MAMEVS · PRINCEPS · SCRIBA · LIBRARIVS · II · VIR · QVINQVEN-
 NALIS · M · IVLIVS · M · L · PHILEROS · M · IVLIVS · M · L · PROSPER ·
 M · IVLIVS · M · L · DEXTER · SAGAR · M · VLPIVS · M · L · PAMPHILVS ·
 OLEARIVS · M · VLPIVS · M · L · PHILEROS · CERD · M · ANTONINVS ·
 M · L · FAVORITVS · D · D

Inscriptio ista Gruteri, quâ corruptâ Panuinius tantum barbarum conciuuit,

· · · · ESAR · DIV · · · V · · · NERV	IMP · CAESAR · DIVI
· · · · TRA · VS · AVG · · · ·	NERVAE · F · NERVA
· · · · NICVS · DACICVS · VICTO	TRAIANVS · AVGVSTVS
DECE · · · · PONTIFEX · MAX	GERMANICVS · DACICVS
POT · III · CoS · V · PROC	PONTIF · MAXIMVS
	TRIB · POT · III · CoS · IV
	VICTO · DECEBALO

Grut. pag. CXC. 1. ex Lazio

Idem p. CCXLVI. 6. ex Panuinio

facili, & probabili admodum coniecturâ ad frugem corrigi, & huic anno accom-
 modari posse vnâ mecum credidit P. Noris, & antequam mihi cum viro egre-
 gio commercium foret, missis ad communem amicum V. Cl. Antonium Ma-
 gliabechium literis, his verbis, quorum authoritate meæ sententiæ pondus
 adiungere volui, testatus est. *Io parimente ciò sospettaiuo, anzi lo scrissi assertiuamente
 al Signor Conte Francesco Mezabarba, che in Milano stà per ristampare l'Occo-
 cone, con dirgli, che nel marmo doueua leggerfi POT · · · II · CoS · V · cioè Trib.
 Pot. VII. Cos. V, essendo quelle linee superiori vn V rotto, che il Lazio pose come
 due unità II, e che il Panuinio dal CoS. V. che apertamente staua nel marmo, do-
 ueua restituire VII. non mutare contro la fede dell'originale il CoS. V. e fingerlo à
 modo suo CoS. IV*

LINEA · VIII · ANNO · CHRISTI · CV · AB · VR · COND. DCCCLVII

Huc reducendi sunt tres nummi iam antea expositi pag. 276. D Is qui sub ijs-
 dem titulis, notis aliquantulum immutatis à Gölzio pag. 42. col. 2. adducitur;
 sub dubio an cum aliquo ex prædictis coincidat, an alius sit, hîc prodit.

IMP · CAES · NERVA · TRAIAN · AVG · GER · DAC · P · M
 TR · P · VIII · IMP · III · COS · V · P · P

Sequens inscriptio, quæ vnica remanet sub hâc Tribunicia Potest. VIII., & propterea reliquos titulos prædictis similes exposcit,

IMP · CAESARI · DIVI · NERVAE · F
NERVAE · TRAIANO · AVG · GERM
DACICO · PONT · MAX · TRIB · POTEST · VIII
*Boiss. & IMP · * VIII · CoS · * V · P · P · OPTIMO · PRINCIPI * VI · Boiss.
Onuf. SAGARI · THEATRI · MARCELL
III CVLTORES · DOMVS · AVG

Gruterus ex Smetio pag. CCXLVI. 9

optimè à Panuino emendatur in IIII. acclamatione Imperatoriâ non adhuc immutatâ, vt nos ex autographo recognouimus: vnde VIII. hunc annum meritò exornat.

LINEA · IX · ANNO · CHRISTI · CVI · AB · VR · COND · DCCCLVIII
Perdurat in hunc quoque annum denominatio IMP · IIII., quam, eo exeunte, finem cum ipso Bello Dacico accepisse iam probauimus, ex inscriptionibus apud Gruterum, & nummo Goltzj pag. 276. G, & 277. A allatis. Addendi sunt duo Græci nummi sub eâdem Tribunicia Potestate IX. & Consulatu V., hoc scilicet anno percussi; acclamatione Imperatoriâ, vt cæteri Græci nummi, carentes.

ΑΤΤΟΚΡ · ΚΑΙΣ · ΝΕΡ · ΤΡΑΙΑΝΟΣ · ΣΕΒ · ΓΕΡΜ · ΔΑΚ

ΔΗΜΑΡΧ · ΕΞ · Θ · ΥΠΑΤ · Ε

Goltzj pag. 42. col. 2

& ex eo Occo pag. 205

ΑΤΤ · ΚΑΙΣ · ΝΕΡ · ΤΡΑΙΑΝ · ΣΕΒ · ΓΕΡ · ΔΑΚ

ΑΡΧ · ΜΕΓ · ΔΗ · ΕΞ · Θ · ΥΠΑΤ · ΤΟ · Ε · Π · Π

Ijdem ibidem

Tandem, extra terminos Belli Dacici constituti; mutationem acclamationis Imperatoriæ, illiusque causam, atque annum VI. consulatus initi vestigabimus; quò nummi non omnino certum rei Dacicæ argumentum præferentes, ab ijs, qui alias expeditiones referre possunt, debitè distinguantur.

LINEA · XII · ANNO · CHRISTI · CIX · AB · VR · COND · DCCCLXI
Et quidem non antè hunc annum. IMP · VI. titulum inueni; silentibus porro nummis, sed certissimo sequentis inscriptionis documento M · CALPVRNIVS · M · F · PISO · FRVGI · PR · EX · S · C · FACIVNDVM · CVRAVIT · EIDEM · QVE · PROBAVIT · IMP · CAESAR · DIVI · NERVAE · F · NERVA · TRAIANVS · AVGVSTVS · GERMANICVS · DACICVS · PONTIF · MAXIM · TRIB · POTEST · XII · IMP · VI · CoS · V · P · P · OPERIBVS · AMPLIATIS · RESTITVIT Gruterus pag. CXC. 4.

At vndenam sexta Imperatoris acclamatio obuenerit; licet non sit vndique certum, consulatus tamen Palmæ olim Syriæ Præfecti hoc anno contingens, haud leue argumentum præbet, ex Arabicâ expeditione tunc tandem per Palmam confectâ, eâ adquisitâ, & in Prouinciâ Augusti redactâ, Palmæ consulatus honorem, & Traiano nouum Imperatorium titulum quæsitum fuisse: atque hâc forsan coniecturâ motum; nummòs istos, ad Bellum Arabicum pertinentes, sub XII. & XIII. Trib. Pot. Occonem pag. 207. reposuisse credo.

Caput Traiani IMP. TRAIANO. AVG. GER. DAC. P. M. TR. P.

figura stolata stans, dextrâ ramum, ad pedes Struthio CoS. V. P. P. S. P. Q. R.
OPTIMO. PRINC

Occo pag. 207.

Caput Traiani IMP. CAES. NERV. AE. TRAIANO. AVG. GER. DAC.
P. M. TR. P. CoS. V. P. P.

Puer fune Camelum ducens, figura stolata dextrâ lauream sinistrâ scipionem
ARABIA. AVG. PROVINCIA

ibidem

Caput Traiani IMP. CAES. NERV. AE. TRAIANO. AVG. GER. DAC.
P. M. TR. P. CoS. V. P. P.

figura stolata stans, dex. ramum sin. hastam puram, ad pedes Struthio S. P. Q. R.
OPTIMO. PRINCIPI. S. C. infra ARAB. ADQVIS

ibidem

Ramum, lauream, & hastam, seu scipionem Occonis, optimè ad arborem
thuriferam, & calamum odoratum, propria Arabiae decora, trahit Trifanum ad
hæc eadem Traiani numismata.

LINEA. XV. ANNO. CHRISTI. CXII. AB. VR. COND. DCCCLXIII

Consulatum VI. non prius fuisse initum, hisce duabus inscriptionibus probamus
EX. AVCTORITATE. IMP. CAESARIS. DIVI. NERVAE. FILI.
NERVAE. TRAIANI. AVG. GERM. DACICI. PONT. MAX. TRIB.
POT. XIV. CoS. V. P. P. à tergo DEDICATVM. KAL. MART. VRSO. SER-
VIANO. II. L. FABIO. IVSTO. CoS. Gruterus pag. CXC. 5. X. IMP. CAE-
SAR. DIVI. NERVAE. FILIVS. NERVA. TRAIANVS. AVG. GERMA-
NICVS. DACICVS. PONT. MAX. TRIB. POT. XIII. IMP. VI. CoS. V.
P. P. XVIII. SILICE. SVA. PECVNIA. STRAVIT. LIII. DDD. NNN.
FFF. LLL. THEODOSIO. ARCADIO. ET. HONORIO. P, P, P. F, F, F.
SEMPER. AV GGG. BONO. REIP. NATIS Idem pag. MXIX. 8. Hanc
ex oculato teste, nostris excerptis dum illac XXXVI. ab hinc antiis pertransiui-
mus non integrè fidentes, emendauimus in Tribunicia Potestate *decimâ tertiâ*
quæ in Grutero legitur; est enim *decimaquarta* satis perspicua, in lapide, qui non
Tarracone existit, vt è V. Vouerij schedis Gruterus primò affirmat, & postea
in Notis corrigit, sed Tarracinæ, ad angulum parietis summi Templi, omni-
bus à Româ Neapolim iter agentibus patens. Nota numeralis XVIII. in
hoc eodem lapide, (id quod neminem adhuc aduertisse vidi) significat, vt puto,
spatium illud paludibus obsitum, in inscriptione Theodorici Regis apud Gru-
terum pag. CLII. 8. & Epistolis Cassiodori XXXII. & XXXIII. lib. II. DE-
CENNOVIVM vocatum; itaut, non ita nouum & tempora Procopij contin-
gens sit, istud *Decennouij*, pro Palude Pomptinâ, seu illius portione, vocabu-
lum, vt Cluuerio in suâ Ital. Antiq. lib. III. cap. VII. pag. 1007. visum fuit.

Ex primo superiori lapide, Panuinij Fastis medela afferri poterit, vbi Con-
sules illos Seruianum & Iustum, ex Kal. Iulij suffectos ponit; quia iam à Kal.
Martij Consules fuisse apparet, tam ex hac inscriptione, quàm ex aliâ apud eun-
dem Gruterum pag. CLXXV. 10, in quâ pariter tempus dedicationis eisdem
verbis notatur DEDICATVM. K. MART. RSO. SERVIANO. II. L. FABIO

IVSTO·COS: quapropter ipsis Kal. Martijs fasces accepisse liquet.

Corruptum propterea Occonis de hac re suffragium vitabimus; in nummo à se non viso, (quia eius partes non describit)

IMP·CAES·NERVAE·TRAIANO·AVG·GER·DACIC

P·M·TR·P·XIII·IMP·VI·COS·VI·P·P·OPTIMO·PRINCIPI

Goltzius & ex eo Occo.

sed à Goltzio pag. 43. col. 1. transcripto; meliusque ad eandem pag. 208. in margine ipse Occo adnotavit, sub XIII. Tribunicia Potestate consulatum quintum, & designationem sexti contineri. Sic quoque corrigemus inscriptionem hanc IMP·CAESARI·DIVI·NERVAE·F·NERVAE·TRAIANO·AVG·GER·DACICO·PONT·MAX·TRIB·POT·XIII·IMP·VI·COS·VI·P·P·OPTIMO·MAXIMO·QVE·PRINCIPI·NESCANIENSES·D·D *Gruterius pag. CCXLVII. 2.* multò enim magis annus anterior cum XIII. Trib. Pot. quintum consulatum exposcit.

Ipsius autem anni XV. (cui primùm dicimus consulatum VI. convenire) est sequens lapis apud eundem Gruter. ibid. num. 3. IMP·CAES·NER·TRAIANO·AVG·GERM·DAC·PARTH·PON·MAX·TR·P·XV·COS·VI·P·P·DE·ROMANO·IMPERIO·DE·PATERNA·ET·AVITA·HISP·PATRIA·ET·DE·OMNI·HOMIN·GEN·MERITISS·POPVLARES·PROVINC·AREVATVM·OPTIMO·PRINC· Fatebor attamen, nimis præcoccem mihi videri appellationem PARTHICI in hoc sexti consulatus initio, & proinde aliquam de ipso lapide suspicionem obuerfari. Nam, ut quod pluries ianui tandem proprius attingam, in nullo vel marmore vel nummo non suspecto, titulum PARTHICI ante XIX. Trib. Pot. reperiri aio: omnia namque certiora monumenta, eiusmodi distinctu per duos antecedentes annos signata, (ne ultra frustra retrogrediamur) hac Parthici nuncupatione destituuntur. En nummos & inscriptiones sub Tribunicia Potestate XVII

ΑΤΤ·ΚΑΙΣΑΡΑ·ΝΕΡ·ΤΡΑΙΑΝΟΝ·ΑΡΙΣΤΟΝ·ΣΕΒ·ΓΕΡΜ·ΔΑΚ

ΔΗΜΑΡΧ·ΕΞ·ΙΖ·ΤΠΑΤΟΝ·ς

Goltzius pag. 43. col. 2

ΑΤΤ·Κ·ΤΡΑΙΑΝΟΣ·ΑΡΙΣΤΟΣ·ΣΕΒ

ΓΕΡ·ΔΑΚ·L·ΙΖ

idem ibidem

ΑΤΤ·ΤΟΥ·ΚΑΙΣΑΡΟΣ·ΤΡΑΙΑΝΟΥ·ΑΡΙΣΤΟΥ·ΣΕΒ·ΓΕΡΜ·ΔΑΚΙΚΟΥ

ΔΗ·ΕΞ·ΙΖ·ΟΥΠΑΤ·ΤΟ·ς

idem ibidem

ΑΤΤΟΚΡ·ΚΑΙΣ·ΝΕΡ·ΤΡΑΙΑΝΩ·ΑΡΙΣΤΩ·ΣΕΒ·ΓΕΡΜ·ΔΑΚ

ΔΗΜΑΡΧ·ΕΞ·ΙΖ·ΤΠΑΤΩ·ς

idem ibidem

SENATVS·POPVLVSQVE·ROMANVS

IMP·CAESARI·DIVI·NERVAE·F·NERVAE

TRAIANO·AVG·GERM·DACICO·PONTIF

MAXIMO·TRIB·POT·XVII·COS·VI·P·P

AD·DECLARANDVM·QVANTAE·ALTITVDINIS

MONS·ET·LOCVS·TANTIS·OPERIBVS·SIT·EGESTVS

in nostrâ Traiani Columnâ

Numif-

Numismatum defectum expressâ hâc Trib. Pot. XVIII, inscriptiones exuberantes compensabunt. IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F. NERVA. TRAIANVS. OPTIMVS. AVG. GERM. DACICVS. PONTIFEX. MAXIMVS. TRIB. POT. XVIII. IMP. VIII. CoS. VI. P. P. FACIENDA. CVRAVIT *Gruterus pag. CXC. 7.* IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. F. NERVAE. TRAIANO. OPTIMO. AVG. GERMANICO. DACICO. PONT. MAX. TRIB. POTEST. XVIII. IMP. VII. CoS. VI. P. P. FORTISSIMO. PRINCIPI. S. P. Q. R. *ex eodem Grutero pag. CCXLVII. 5. emendata tamen ex ipso Arcu Beneuentano, diligenter recognito.* IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. F. NERVAE. TRAIANO. OPTIMO. AVG. GERMANIC. DACICO. PONT. MAX. TR. POT. XV. III. IMP. IX. CoS. VI. P. P. PROVIDENTISSIMO. PRINCIPI. SENATVS. P. Q. R. QVOD. ACCESSVM. ITALIAE. HOC. ETIAM. ADDITO. EX. PECVNIA. SVA. PORTV. TVTIOREM. NAVIGANTIBVS. REDDIDERIT. *Idem Grut. pag. CCXLVII. 6.* VII. IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F. NERVA. TRAIAN. OPTIMVS. AVG. GERM. DACICVS. PONTIFEX. MAXIMVS. TRIB. POT. XVIII. IMP. VIII. CoS. VI. (*ex nostrâ necessariâ correctione*) P. P. FACIENDA. CVRAVIT *Idem Gruter, pag. MXIX. 9.*

IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F.
NERVA. TRAIANVS. OPTIMVS. AVG.
GERMANICVS. DACICVS. PONTIF. MAX.
TRIBVNIC. POTEST. XVIII. IMP. VII. CoS. VI. P. P.
SACRARIA. NVMINVM. VETVSTATE. DILAPSA. RESTITVIT

Tabula grandi, Vineâ Caesarinâ olim Bosij prope Pontem Miluium

VMINI. DOMVS. AVGVSTAE. ET. SAN CTI. SILVANI. SALVTARIS. SACRV
P. CAES. NERVAE. TRAIANI. OPTIMI. AVG. GERM. DACICI. IMAGINES ARGENT
RASTATICAS CVM. SVIS. ORNAMENTIS. ET. REGVLIS. ET. BASIBVS. ET. CONCAMERATIONE. FERREA
IVLIVS. NYMPHIVS. DEC. ANNALIS. SVA. PEC. POSVIT. DONVM QVE. DEDIT
TEMPLO. SANCTI. SILVANI. SALVTARIS. QVOD. EST. IN. AVENTINO. ET. PRAEDIO. SVO. DEDICAVITQVE
IBVS. IANVARIS. L. VIPSTANO. MESSALLA. M. PEDONE. COSS.

Ad hoc fragmentum, quod è P. Alexandro Donato de Vrbe Româ lib. III. cap. XIII. pag. 250. Reinesius sub Class. I. num. CV. reposuit; plura idem atque optima certè notavit; aliquid tamen reliquit quo suppleri possit. Nam cum spatij deperditæ portionis nullam rationem habuerit, imò pro libito verbus digesserit, & quattuordecim, nescio quâ licentiâ, reddiderit; nos ad lacunæ præsertim modum lectionem concinnauius, & necessario prioris lineæ decem elementorum supplemento CTI. SILVANI, vt quintæ, in quâ SANCTI. SILVANI. SALVTARIS recurrit expressa mentio, respondeat, sequentia hiatus spatia, æqualiter, vel vnâ literulâ assumptâ, diuersis tamen characteribus, quò adiecta per nos dignoscantur, repleuimus.

Cur verò OPTIMI titulum in secundâ lineâ, ἐπωνύμιος, non ὀνόματος; cognominis inquam, non laudationis loco acceperim, præallatarum. V. inscriptionum me impulit consensus, in hâc Tribunicîâ Potestate OPTIMVM

AV.

AVGVSTVM GERMANICVM DACICVM Traianum constanter vocantium. Esse enim hunc annum consulatus Messallæ & Pedonis eundem cum XVIII. Imperij Traiani, hoc est post Urbem conditam DCCCLXVII, ostendit Tabula apud Gruterum pag. CCC. vers. 16. • VIPSTANO • MESSALLA • M • PEDONE • VERGILIAN • COS • P • R • C • ANN • DCCCLXVII, comprobata præcisè circa hæc tempora ex consulatu Domitiani & Saturnini vers. 12., pariter cum Fastis vulgatis in annum P. R. C. DCCCXLIV. cadente: iuxta quam Tabulam, Annos Urbis, cæteroqui controuersos, in nostrâ præcedenti Synopsi digessimus; non multum tamen de hâc temporis ratione solliciti, cum Traiani consulatus, atque ipsius cognominum, & acclamationum Imperatoriarum varietas, prout ad seriem vtriusque expeditionis, initiumque ac finem Belli Dacici examinandum conducunt, præcipuè nobis curæ sint.

Ex hâc regulâ, in tricas inexplicabiles sese coniecisse Reinesium patet ad Infer. LXXX. Class. II. vbi, *Traianum appellatione PARTHICI affectum esse primum dicit, cum Regem Parthicum restituisset COS. V. Trib. Pot. XII. Imp. XI.* ex nummo aureo Occonis pag. 207. primo. Esto enim, quod nummus ille, syncerus sit, historiæ quamvis repugnans, in quâ nullus Rex vel tunc vel postea Parthis restitutus; sed titulo iam Parthici adepto (quo præterea nummus ille caret) XIX. scilicet, vel ultimo Imperij Traiani anno, (vt Tribunicia Potestates nostris documentis adiectæ docent) REX • PARTHIS • DATVS, & PARTHIA • CAPTA in nummis visitur: Esto hoc, inquam; at Tribunicia Potest. XII. cui Reinesius innititur; non in nummo, sed in margine ab ipso Occone, distinctione quâdam, plerumque fallaci, semper incertâ, & ad libitum adhiberi solitâ, apposita est. Fides tandem illi nummo ex historiâ, vt diximus, infirmatur; etenim iuxta ordinem eorum, quæ Dio de hoc Imperatore, eiusque rebus gestis renunciat, prius *in Foro suo Columnam maximam collocavit*, (quod, factum in eâ legimus sub Trib. Pot. XVII.) *POST HAEC bellum intulit Armenijs Parthisque, propterea quod, Rex Armeniorum non ab se, sed à Rege Parthorum diadema accepisset.* Vnde Bella ista Armeniacum & Parthicum, & titulos indè quæsitos, ad consulatum VI. ultimosque vitæ Traiani annos pertinere, eò magis dicendum est: aliamque forsan regulam constitui posse; appellationem, scilicet *Parthici* semper cum alia OPTIMI, seu ΑΡΙΣΤΟΥ in Græcis, copulatam procedere. Tot igitur rationibus conspirantibus, haud magni momenti res erit, hanc Reinesij inscriptionem irritam facere, LAP • MIL • CCCLXXXVI • IMP • CAES • NERVAE • F • TRAIAN • AVG • GERM • DACIC • PARTH • TRIB • POT • XIV • P • P • OPTIMO • PRINCIPI • EX • S • C • FAC • CVR Class. II. num. LXXXI.; quæ cum sit intempestiua, & affectatæ vetustatis, ob inuolutionem sollemnis usque ab Imperij initio epitheti OPTIMI PRINCIPIS, OPTIMI, hîc tantum vocati; est insuper inconcinna, cum ignoretur quisnam id monumentum *faciendum curauerit*; & in columnis omnibus id genus miliarijs, nullibi tales notæ LAP • MIL • legantur, non enim opus fuit de re certâ & patenti viatores instruere, sed apposito numero plerumque in fine inferi-

inſcriptionis, putâ CCCLXXXVI., vel notâ M. P., ſeu M. additâ, paſſim reperiantur.

Poſtერიorem hanc noſtram regulam, lapis iſte admittere videtur;

IMP. CAESARI. DIVI
NERVAE. FIL. NERVAE
TRAIANO. OPTIMO
AVG. GERMANICO
DACICO. PARTHICO
PONT. MAX. TRIB. POT. XXIII
COS. VI. PATRI. PATRIAE
SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS
OB. RECIPERATOS. AGROS. ET. POSSESS. . . RE. . .
QVOS. LACVS. FVCINI. VIOLENT.

apud Lucium Camarram de Teat. Antiq. lib. 1. cap. 17.

nam PARTHICI cognomentum OPTIMO coniunctum poſſidet: veruntamen ex Tribunicia Potestate XXIII. Traiano adiectâ, reiſciendus venit, cum ille XX. non expleuerit. Nec enim operæ pretium duco, eundem, Tribunicia Potestate XIX. repositâ, emendare; quia (pace Rainesij, qui lapidem in duobus ultimis versibus audaciter pro suo iure ſuppleuit, abruptum quamvis & mutilum)

OB. RECIPERATOS. AGROS
POPVLISQ. ALBENSIBVS. RESTITVTOS
QVOS. I ACVS. FVCINI. VIOLENTIA
INVND AVERAT

ego ſuppoſtritiam inſcriptionem, & ab incolis Oppidi Auezzani conſectam, puto; ingeniâ municipalibus viris ambitione, ſua extollendi; id quod fidentiùs aſſero de ijs iſtis, quos eodem crimine teneri certiffimè ſum conſcius. Hæc ſuſiùs in peculiari libello Descriptionis Emiſſarij eiſdem Lacus Fucini oſtendi; quem, ne in eo ſemel dicta recantem, acceſſionis loco noſtro Syntagmati adiunctum Lectores reperient; vt rem certè magnam, hætenus ſerè in obliuionis tenebris latitantem, Plinij præconio reſpondere agnoſcant, qui opus hoc inter maximè miranda reponit, Portui Oſtienſi, & Aquæductibus Claudiæ & Anienis Nouæ, illis Orbis Romani miraculis, æquiparans.

Ex laborioſâ hæc tot nummorum & lapidum collatione (ex quibus multos adhuc prætermiſſos inuenient, quos ex ſuprà demonſtratis vnusquiſque ad debitam rectamque lectionem reducere poterit) præſcriptio hæc deduci poſſe videtur, nempe, ab ineunte quarto Imperij Traiani anno vſque ad finem noni, hoc eſt in conſulatibus IV. & V. vtrumque Bellum Dacicum comprehendit. Quapropter reſerendo nummos à Neoterico exhibitos fol. 115. & 116., non paucos ex ijs expungendos eſſe patebit.

Primus, nîl vltra Traiani effigiem continet omnibus eiſ nummis communem; & ex cognomine OPTIMI, ad Dacici forſan Belli tempora minimè referendus; Quamvis namque Imperij initio illi additum Plinius teſtetur in

Panegy.

Panegyrico num. 18. & 1004.; non tamen nisi post sextum consulatum receptum video in omnibus lapidibus & nummis, quos adhuc cernere, & ope amicorum perquirere contigit: itaut excusandos putem Xiphilinum & Zonaram, si post Armeniam captam, Traianum hoc cognomento honoratum à Senatu dixerunt; cum equidem de Senatus decreto errauerint, de usu tamen cognominis, vera locutos appareat. Contradiciunt duo hi nummi Occonis pag. 201.

Caput Traiani IMP. CAES. NERVAE. TRAIANO. OPTIMO. AVG. GER. DAC. P. M. TR. P. COS. V. P. P

Imperator eques, dext. iaculum, milite praecunte EXPEDITIO. AVG. S. C eadem epigrapha

Imperator eques, milite praecunte, reliquis subsequenter EXPEDITIO. GER & hic alius apud Authorem Musei Cospiani pag. 356. num. 8.

eadem epigrapha

Victoria clypeo inscribens VIC. DAC & in orbem S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPIS. S. C

Sed ab hoc ultimo, facili negotio me expediam; nummo enim hic Romae alato & inspecto, vix in eo aliquid praeter nomen Traiani legi potuit, adeo aëruine corrosus & absumptus apparuit: & si idem est cum nummo Augustini Dial. II. pag. 53. num. 10. & Angelonij pag. 122. num. 20., (vt Musei descriptor ibi subdit) certe ex Augustino, qui utriusque partis inscriptionem affert, OPTIMI titulus, tanquam abundans, eliminandus est. De nummis Occonis, donec aliquid tale videre contingat, dixerim, vel abundare ad OPTIMO, vel sexto consulatu signandos, sub quo parum dissimilem nummum inuenio Tab. XXII. 1. Aeneae Vici.

Imp. eques legionario praecunte, tribus subsequenter PROFECTION. AVG. S. C
In istis namque, qui pag. 208. ita ab eodem Occone exponuntur;

IMP. CAES. NER. TRAIANO. OPTIMO. AVG. GER. DAC. P. M. TR. P. COS. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPIS. FIDES. MILITVM. S. C

Allocutio Imp. ad cohortes figurâ muliebri assistente, quæ sinistrâ cornucopia tenet. S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPIS. S. C Trophaum cum spolijs.

Eadem inscript. Figura sinistro crure insistent globo, sinistram scuto trunco palmâ imposito admouens, cum inscript. VIC. DAC

IMP. VIII. S. C Imperator sedens pro tribunali, cum duobus Senatoribus, ante tribunal milites sublati dexteris Imperatori iusiurandum praestant. Embl. Samb.
pluribus indicijs mendum in V. consulatu emergit: Tum quia post nummos sub designatione VI. consulatus paullò ante recensitos, ad quintum absolutè fit reditus: Tum quia auersa pars cum illâ inscriptione OPTIMO PRINCIPIS, malè congeminata cum OPTIMO alterius faciei cohæret: Tum denique ex apertè erroneâ acclamatione IMP. VIII. in postremo, dum in pluribus alijs sub VI. consulatu nummis, adhuc Imperatoris VI. denominatio apud eundemmet Occonem permanet.

De hoc alio apud Augustinum Impress. in 4. Tab. LVII. num. XX. vbi cum V. consulatu, OPTIMI, imò & PARTHICI titulus habetur;

Caput Traiani IMP. CAES. NER. TRAIANO. OPTIMO. AVG. GER. DAC. PARTHICO. P. M. TR. P. COS. V. P. P

Imp. paludatus stans, ad pedes duo flumina hinc indè, & figura muliebris iacens ARMENIA. ET. MESOPOTAMIA. IN. POTESTATEM P. R. REDACTAE. S. C

certum æquè est, Æneam Vicum, qui nummum delineauit, ex inscitâ errasse; cùm apud Occonem, (vt suprâ ad lineam IV. Synopsis adnotauimus) sextum consulatum hic ipsemet nummus expressus habeat.

2 De secundo Neoterici nummo, in quo Imperator eques, pedite legionario præeunte, duobus subsequenter, & subty *PROFECT. AVG*; si non ostendatur annus quo cusus fuerit, vel titulus *DACICI*, (qualem ex initiali literâ *D. . .* alijs corrosis, similem obseruauimus in gazâ Christinae Augustæ) aliam à Dacicâ profectiōe, eandemque forsan à præallatus Æneæ Vici sub VI. consulatu, innuere dubitabimus.

3 Tertio, cum simili profectiōe, per Traianum equestrem indicatâ, ac *TR. POT. COS. III. P. P*; inter nummos Dacicos retineri poterit: quia, quamuis non in ipso consulatu III. quem Traianus Romæ gessit, sed in IV., vt probauimus, profectiōem contigisse certum sit; fieri tamen potuit, vt decreto Bello Dacico sub finem tertij consulatus, statim nummus percuti valuerit, profectiōem vere proximo successuram anticipando. Non enim nouum, vt decretos tantum triumphos vel arcus, (vt alibi diximus) etiam ijs nondum gestis vel erectis, nummi repræsentent.

5 Quinto, cum allocutione, vel vt apud Angelonium num. 32. cum distributione donorum militarium, ex coronâ quæ in manibus militis super Tribunali ad læuam Traiani, (ita enim in autographo, quamuis pictor hunc, & alios plures, labori parcens inuersos dederit) ad læuam, inquam, Traiani stantis conspicitur, consulatum VI. inscriptum habet; & ex ipsâ enumeratione acclamationis Imperatoris VIII., non visâ aliâ facie, resultat. Vnde ad expeditiones Orientales pertinet, prout eum accipiunt, tam Angelonius, quàm Steuuechius ad Frontin. pag. 84.

4 Quarto multò magis ea oppositio conuenit, cùm vltiorem acclamationem *IMP. IX.* contineat. Præstabat enim Occoni, qui sub Trib. Pot. XIX. pag. 213. illum collocat, quàm Erizzo, qui pag. 318., imperitè prorsus, ad tempus expeditionis Dacicæ retrotulit, fidem adhibere.

6 Sextus cum tribus signis militaribus, nullâ additâ distinctione Tribuniæ Potestatis, tam sub V., quàm sub VI. consulatu reperitur apud Occonem. pag. 207. & 210. ac proinde ambigüè ad hoc Bellum applicatur. Æneas Vicius eos tantum vidit & recensuit, qui sub VI. cos. sunt Tab. XXII. num. LXXX. & LXXXI.

11 Vndecimum, ipsissimum puto cum septimo Angelonij, alis reſtitutis:

Rariorem sanè hunc nummum existimarem, si Victoriâ ἀπ' Ἀεγυ, siue *inuolucrem* nobis ostenderet, qualem Athenienses, & eorum exemplo Mantinenses dedicarunt, vt exinde (teste Pausaniâ in Attic., & rursus in Eliac.) Victoriâ permanfuram, & aliò non auolaturam, sibi pollicerentur, sed Romæ sedem immutabilem fixisse, simili, ac Plutarchus de Fortunâ dixit, allegoriâ; sic *Fortuna*, (ait iste in Opusc. de Fort. Roman.) *Persis Assyrijsque relictis, Macedoniam leniter transuolauit, Alexandrumque oculis excussit, & Regni diadema, per Aegyptum & Syriam pertransiens, circumtulit, & ad Carthaginenses latum, sepius libravit; Tiberi tandem transito, Palatioque adito, alas, vt videtur, deposuit, ac talaria; globoque reuolubili ac infido valedixit*; quo pariter consilio (vt idem Pausanias aduertit lib. III.) Lacedemonij simulachrum Martis *pedicas habentis* crexerunt. In eandem sententiam lusit hoc disticho Pompeius Poëta in Antholog. lib. IV. cap. XXI. epig. II.

Ρώμη παμβασιλεια, τεὸν κλέος ἔποτ' ὀλέϊται,

Νίκη γὰρ σε φυγεῖν ἀπ' Ἀεγυς & διώϊται.

Roma omnium Regina, tuum decus nunquam peribit;

Victoria enim te effugere siue pennis non potest.

sed experta pictoris oscitantia, potius erratum in homine non infrequens, quàm minùs frequentem, & non nisi in nummis Titi visum (quòd sciam.) Victoriæ typum, credere sinit. Quod autem in argumento eiusdem Epigrammatis dicitur, *alas Victoriæ, fulmine tactas concidisse*, cui sententiæ adhærere videtur is, qui distichum latinis versibus ita reddidit,

Roma potens, alis cur stat Victoria lapsis?

Urbem ne valeat deseruisse suam,

& nouissimè Oiselius in explicatione nummi Titi Tab. LXX. num. 9.; id cuius Grammatici commentum arbitror, qui rationis cur ita simulachrum effingeretur ignarus, fulminis machinam somniauit: quemadmodum de ipsâ Victoriâ Atheniensi, aduersus fidem tam Pausaniæ, quàm Heliodori Periegetæ lib. I. de Arce, & Harpocratonis eum referentis, apud Meursium in Cecrop. cap. VIII., non defuerunt qui alarum defectum ad friuolam aliam causam traherent, quam ex Vlpiano in Timocrateâ Lector audies, *Quidam verò exponunt*, ait ille, ex versione eiusdem Meursij, *Victoriæ Minervæ simulachrum esse in Arce, & alas huius, quæ aureæ erant, maleficos quosdam eripuisse.*

15 Decimus quintus, Imperatoris stantis in suggestu, cum Victoriolâ illum coronante, quattuor aquilis hinc indè compositis, & duabus ad pedem, acunculis supplicantis ritu manus sustollentibus, non pertinet, vt puto, ad Bellum hoc Dacicum; sed supplices illi pacem exposcentes (vt per ramum oleæ quem Traianus dexterâ sustentat, significatur) alludunt ad Legationes Barbararum gentium, & Indorum, quas Dio, post regressum in Urbem, debellato hoste Decebalo, Traiano aduenisse tradit: confertque ad hoc, habitus ipsius togatus, & consulatus V. nummo appositus, vt legitur in Occone pag. 205. cuius denominatio per alios V. annos post Bellum Dacicum expletum perdurabat.

16 Decimus sextus sequens, cum laurcâ, ac titulo Parthici, & Trib. Pot. XX., aliam certè quàm Dacicam expeditionem & victoriam, me sponfore, coronat.

17 Decimus octauus, cum coronâ querceâ, in cuius medio legitur ΦΛ. ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ. Α; apud Occonem pag. 219., qui auersam quoque partem exhibet, est cum titulo ΠΑΡΘ., vnde quàm longissimè à Bello Dacico tempore distat. Locus autem ipse in quo cusus fuit, Asiaticas expeditiones indicat, quibus proxima erat FLAVIA hæc CHALCIDENA Colonia in Cœlesyria, non verò *Chalcis Euboica*, vt credidit Erizz. pag. 326. Optimè hoc agnouit Tristanus ad nummum Traiani XVIII., & comprobauit nuper Patinus in Num. Med. Magnit. pag. 154. vbi alium similem cum coronâ nummum BEROEAE, eiusdem Prouinciæ Urbis, recenset.

29 Vigésimus nonus, in quo Imp. inter duo trophæa consistens, dum ad vnum properat, ad aliud respicit, habet consulatum VI. & titulum PARTHICI, quem sub Tribunicia Potest. XVIII. primùm reperiri diximus: & propterea abunda trophæorum in Bellis Orientalibus seges, Dacico isto veluti supplemento ad nummorum materiam suggerendam indiguissè, minimè videtur. Hoc tamen argumento ad Bellum Dacicum duci potest, quatenus triumphum Parthicum vnâ cum Dacico iungere intelligatur, alludendo ad illud Poëtæ de Augusto loquentis lib. III. Georg. vers. 32.

Et duo rapta manu diuerso ex hoste trophæa,

Bisq̃ue triumphatas viroque ab litore gentes,

vbi Seruius, Orientis & Occidentis hostes, itemq̃ue litora, designata ait. Et sic, adumbratam à Virgilio sententiam, hoc nummo ad viuum reddi, definiemus.

34 Trigésimo quarto, cum Arcu triumphali, quo minùs ad Bellum Dacicum spectet, obstat appositio consulatus III. in id tempus cadentis, quo Bellum nondum initium sumpserat, vt ex tempore Panegyrici sub finem huius anni à Plinio Traiano præsentis dicti, non semel arguimus; tunc enim omnia quieta, nec vel timor belli in orbe Romano erat: vnde Plinio cùm rerum gestarum encomia deficerent, sola ipsius moderatio num. 145. & hostium contemptus, ac togarum potiùs quàm armorum ostentatione coërcitio num. 648. laudum materiem præbuit. Acutè autem magis quàm eruditè suam de hâc initi Belli Dacici anticipatione sententiam propugnant ij, qui nummum istum Occonis pag. 197.

Caput Traiani IMP. CAES. NERVA. TRAIAN. AVG. GERM

P. M. TR. P. CoS. III. P. P in clypeo VICT. GER.

ad aliquam Traiani Victoriam ex Decebalo reportatam referunt, additâ eâ ratione, cùm inter Germaniæ populos ab omnibus Authoribus describantur Getae, siue Daci; itaut in nummo totius pro parte nomen usurpatum sit: non enim adèò confusi sunt Germanorum & Dacorum, vt Myforum olim & Phrygum termini, qui adagio locum fecerunt apud Strabonem lib. XII.; cùm ipse Strabo lib. VII. quamuis ex Orientali plagâ incompetos sibi fateatur Germaniæ fines, tamen,

Iazygas ab eâ parte excludit; quorum regionem, inter Daciâ ac Germaniâ iacere, certum est, vt Ptolemæus distinctiùs edocet in explicatione Tab. IV. Europæ, ibi, περιορίζεται ὁ πίναξ Ἀπὸ μὲν ἀνατολῶν Ἰάζυξι Μεταναστάς, καὶ Σαρματίᾳ τῇ ἐν Εὐρώπῃ. *Terminatur autem Tabula* [Germaniæ Magnæ, vt præmiserat] *ab Oriente Iazygibus Metanastis, & Sarmatiâ Europæâ &c.* Et rursus in descriptione Daciæ lib. III. cap. VIII. *DACIAESITVM* ab Occasu Iazygibus Metanastis complectitur, quos item cap. VII. antecedenti, inter Germaniâ ab Occasu, & Dacos ab Oriente, medios collocat. Breuiter tamén & apertè Tacitus initio libri de Morib. German. rem ita definit, *Germania omnis à Gallijs Rhetiisque & Pannonijs Rheno & Danubio fluminibus, à Sarmatis Dacisque mutuo metu, aut montibus separatur.* Sed iam nimis multa, in refellenda eâ opinione, quæ nulli prorsus auctori, neque ex veteribus, neque è recentioribus, probatur, dum omnes, nequicquam, eam accepisse contendunt. Conscius quoque esse debuit Neotericus, qui nummum istum præclarum Arcus Traiani Spanhemio suppeditauit, epigraphen alterius partis circa Traiani effigiem titulo *DACICI* minimè insignitam fuisse; sic enim eam Spanhemius refert Dissert. IX. pag. 857. *IMP. CAES. NERVA. TRAIAN. AVG. GER:* quî igitur inter nummos Dacicos, & *Arco Trionfale decretato per la prima Guerra Dacica nel consolato III.*, credi & recipi poterit? Alium mediæ magnitudinis cum Arcu



penes Antonium Luparium

hic damus, quem non adeò ineptè ad expeditionem & triumphum Dacicum quis referat, legitur enim in eo titulus *Dacici*, & annus Imperij decimus tertius: estque in hoc, alio melior, quòd ille, fornices omnes æquali altitudine, iste Græcus medium ampliorem, laterales angustiores, & humiliores, vt conuenit, & omnes Arcus etiamnum in Vrbe superstitēs, ac nummus quoque Bracesius, ostendunt, habere cernitur.

35 Trigessimus quintus consulatu caret; vnde nescimus quò pertineat *Victoria* illa alata bigæ insidens, coronam dextrâ, ramum sinistrâ protendens. *Erizz.* qui pag. 305, illum insculptum habet, nihil statuit, nisi aliquam victoriam ex innumeris subiectis nationibus significare. Supple ex eo, Græcum esse nummum, æreum, maioris formæ, atque ita inscriptum *ATT. TPAIAN. CEB.*

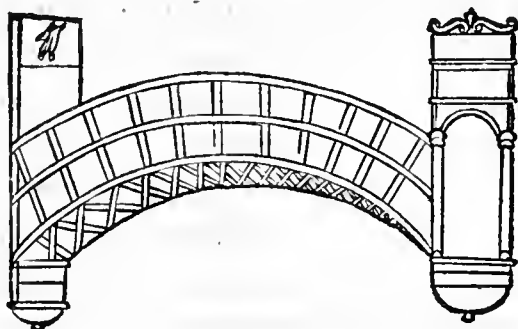
36 Trigessimus sextus si Templum spolijs hostilibus nitentem Ioui Opt. Max. dicatum contineat, vt assentior; reperitur tam sub consulatu V. apud *Erizz.* pag. 343; quàm sub VI. apud Augustam Suecorum Reginam: vnde dubium esset, an ad rem Dacicam spectet. Ex ijs tamen quæ Cap. antecedenti attuli de *IOVE TRAIANO*, à Templo à se dedicato sic dicto, adducor vt credam, pietatem Traiani, in eo Templo, in ipsâ fortè Daciâ exædificato, & spolijs ibi partis insigni, hoc nummo à Senatu commendatam fuisse; & sic animo libens inter nummos Dacicos ei locum facio.

37 Trigessimus septimus cum Templo octastylo (*oetaphylum* Asclepiades quidam vocitat, rem nummariam cum herbariâ miscens) quod *Traiano erectum* dici-

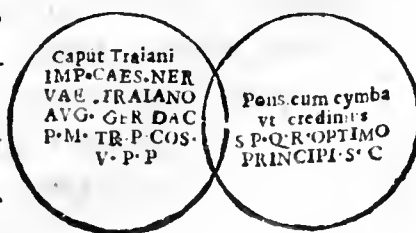
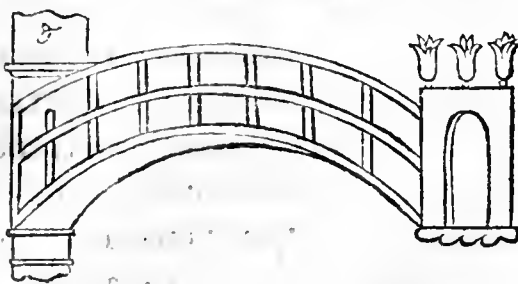
dicitur, habet consulatum V. & inter rariores nummos Cl. V. Abbatis Ioannis Bracesij pulcherrimus asseruatur. Sed quisnam adhuc credidit, Traiano moderatissimo principi; ne dicam in Colonijs; (nam id minùs mirandum foret in Prouinciali seu Græcâ adulatione) sed viuenti & valenti, in ipsâ Vrbe ex S. C. aras, templaque statuta? Certè in eius medio nîl Traiano simile, sed numen quoddam, ex velo super caput expanso, dignoscimus; vnde, dicati ab eo Templi memoriam, vt ex duplici inscriptione suprà pag. 247. A coniecimus, quid ni ambo, alterue ex dictis nummis fortasse celebret, atque extendat?

40 Postremum cum Columnâ cochlide & statuâ Traiani, nusquam adeò ornatum, & sub exactâ; vt ibi, proportionem videre contigit: sed assequor hîc quoque pictoris ingenium, qui sæpe sæpius ita pistillum ornare solet.

Reliquum modo est, vt extenuatæ huic nummarie aciei aliquod supplementum scribam; in quo agmen ducet nummus iam suprà Cap. IV. memoratus, quem nos Pontis ad Danubium, alij verò plures, Portus Anconitani credunt. Breuioribus tamen quàm fieri poterit, rationibus, ijsdemque, nî fallor, validissimis, sententiam nostram fulciemus. Nam primò lignea supernè trabium contignatio in fornicis speciem, quæ in nummo Æneæ Vici, & alij duobus Christiænæ Reginæ fit patens, ita omnem hæsitacionem vincit, vt eos qui contrarium opinantur, nusquam diligentiorẽ illam cælaturam, cuius specimen dedimus Cap. IV. (estque huius formæ) sed nummos tantùm illos rudiores, qui apud Erizzum & Angelonium prostant, vidisse crediderim: nec alium meliorem inspexisse puto Oiselim, dum simplicioribus illis similem Thesauro suo intulit Tab. CIX.



num. 5. Et tamen nummus passim obuius, qui latus intimum pilæ, & super eo curuaturam arcus, quamuis absque contignatione, hoc pacto, exhibet, ad fornicem Pontis coniectandum sufficere poterat. Rursus, Arces, seu Castella vtrinq; posita, sollemnem in pontibus construendis defensionem indicant, vt Cæsar de suo ad Rhenum, Procopius de hoc ipso, lib. IV. de Aedif. Iustin. alijque de alijs pontibus testantur. Demum, eos quibus difficile fit, hunc nummum de Ponte ad Danubium intelligere, nescio quomodo effugerit, impossibile omnino esse ad Portum Anconitanum trahere; cum nummus in hâc auersæ partis inscriptione, contineat consulatum V. propriè conuenientem operi Pontis, qui initio secundæ expeditionis Dacicæ impositus legitur; ineptam verò & intempestiuam fa-



bricæ Portus, qui in consulatu VI. & quarto anno ab eo inito, seu XII. post initium secundæ expeditionis Dacicæ anno, adaperitus fuit, ita testante epigraphe Arcus in ipso Portu à S. P. Q. R. positâ, quam paullo supra attulimus.

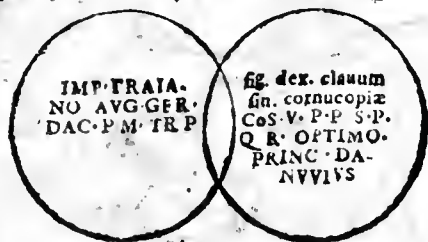
Duo, præ cæteris leuioribus, alicuius vt videtur momenti solent obijci. Alterum, cymbam suppositam, Mare, & Portum designare: alterum, vnico arcu, Pontem qui vnum supra viginti continebat, duriusculè significari. (nam catenam quam ipsi dicunt ad Portum claudendum, margo ipse est vndæ, quam significare oportuit, desinentis; & in alijs quoque nummis, de quibus pons non suspicatur, indistinctè visitur) Verùm respondetur, cymbas in Fluiuis apponi solitas, vt Augustinus Dial. III. num. XXI. *Tiberis*, aduertit, ad denotandum eos nauigabiles existere, vt hoc ipso eorum nobilitas & magnitudo colligatur; & ita in quampluribus nummis videmus, & signanter in ipso nummo Traiani cum Danubio, qui septimus est inter eos, quos Neotericus fol. 115. recenset. Præterea ex forma scaphæ fluuiatilis in nummo Pontis de quo agitur, similis ijs, quæ Tiberi, Euphrati, alijsque fluminibus adiunctæ sunt, excluditur Portus maritimi significatio, quæ pluribus simul nauibus, malo, antenna, & velo instructis exprimi solet, vt eleganter delineatum vides apud Oisellium Tab. CIX. num. 3. & 4. Aliud obiectum, quod ex vnico fornice Pons deprehendi non possit; friuolum erit apud rei nummaricæ quamuis leuiter gnaros; Hoc enim argumento, negari poterit esse Pontem Antonini, vel Constantini ad hunc eundem Danubium, quem tres tantum scaphæ, vel duo pilæ constituunt, vt ostendunt nummi apud Erizz. pag. 486. & 773., vt plura id generis missa faciam: inter quæ, celebrem nummum Titi, in quo Roma galeata aceruo armorum insidens cum Lupâ ad pedes, & geminis vtrunque Vulturibus aduolantibus, ab eodem Oiselio Tab. XXIX. num. 3. allatum, non præteribo; vt illius interpretatione Oiselio non intellectâ ad rem nostram vtar; aues scilicet illas singulares, earum plurium numerum, hinc à Romulo, inde à Remo obseruatarum, indicare, quarum (vt Ennius cecinit)

Augusto augurio incluta condita Roma est.

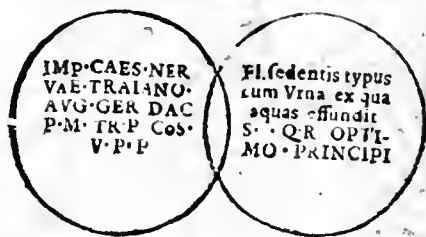
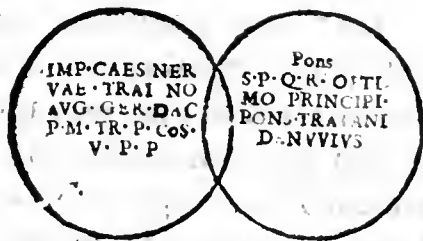
Cumque insuper ingens, & insueta latitudo arcuum istius nostri Pontis ampliori quàm cæteri spatia explicanda esset; eò minùs mirum videtur, si alterum vel plures nummus non admittebat. Sed quid multis lectorem moror? cum satis sit nummum Aquæ Traianæ 27. apud Angelonium inuisere, vbi ex vnico illo fornice, sexcentos operis arcuati ipsius Aquæductus vult animo concipi; vt idem Angelonius minùs hinc morosus ratiocinatur, postquam paullo supra ad nummum XI. ex vnico arcu, Erizzi de Ponte Danubij sententiam exploserat. De Patino, vt in his rebus famigeratissimo scriptore, non silebo, cum adeò hoc argumento affectum fuisse, vt non solum Portum Anconitanum pro Ponte Traiani, prochronismo dicti V. cos. repugnante diuenditet; sed hoc assumpto, petitoque principio, (vt scholæ loquuntur) similem Pontem cum scaphâ in Septimio Seuero pag. 279. ad Portum nescio quem traxerit: Adeò primus Rubenij de hoc Ponte error apud doctissimos quosque inualuit.

Recogitans atq̃amen Oiselius, qui Pontem ad Danubium in relato nummo non probauit ad Tab. CIX. 5., dignam eundem materiam alteri alicui præstare potuisse; suspectumque iure merito hunc Occonis pag. 204. ducens, à nemine (quòdsciam) adhuc visum;

aliosque duos sequentes ambigùe ad Pontem se habere fortasse iudicans;



Occo pag. 203



ex nummis D. Com. Mediol.

Pontem lapideum in Danubio, veste illâ supra fluij carut forsân designari credidit ad Tab. XXIV. 3., quæ in præallato nummo 7. post Columnam fol. 115. conspicitur. Sed quid magis cum Ponte lapideo αὐμβολον esse potest, quàm velum circum caput volitans, quod vbique in nummis & marmoribus, ac præsertim in hâc eâdem Columnâ num. 133 & 318 pro symbolo numinis & diuinitatis appositum videmus? Quia enim fluminibus numen inesse, fabulata est antiquitas, vt suprâ Cap. VI. ostendimus, ideo hoc signo Danubius ornari potuit;



prout Scamandrum simili velamento distinxit Author sæpe nobis memorati cimelij Iliados, vbi illum in Achillem cadauera impellere, graphicè hoc pacto repræsentat. Et quidem peculiari ratione Xanthus diuinitatis signo distingui meruit, si vera est Ptolemæi Hephæstionis obseruatio lib. IV. apud Photium Cod. CXC., quòd Xanthus solus inter flumina fuerit Iouis filius: id quod ex Homero haud temerè deducitur Iliad. XIV. vers. 434., & XXI. vers. 2.

Ξάντου δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς:

Xanthi vortis osti, quem immortalis genuit Iupiter:

vnde proprium ei Sacerdotem Hypsenora assignauit, vt diximus eodem Cap. VI. Id tamen à Theogoniâ Hesiodi dissentit, fluios omnes, & præcipuè Scamandrum vers. 345. ex Oceano & Thetide ortum habuisse dicentis: & ab Authore Vitæ Homeri inter Herodoti opera planè destruitur, vbi cap. IX. quam Xantho prærogatiuam Homerus tribuit, Poëta ille, qui Homerus pariter fuisse dicitur, Hermo quoque fluuiio iisdem verbis communem facit,

Ἐγμὸν δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς:

Quòd autem velum circa faciem, diuinitatem denotet, in eo iacet, quod Seruius ad vers. 839. lib. V. Æneid. innuit, per velum scilicet, nimbium illum tenuem, qui speciem numinum humanis oculis subtrahit, figurari; nam semper, ait ille, Deos ambit nimbus, & ita Viri docti locum illum Lucilij intelligunt,

Cum nimbo calius descendit Iupiter.

Hæc insuper aquatilia numina speciali quâdam notâ ab alijs distincta fuisse, nescio an primus, certè à nullo admonitus, animaduerti; hoc est, squamis quibusdam in facie, nec non aliquando in pectoribus, vel ad terræ modum, vel ad querni folij similitudinem, quales in humanæ ac ferinæ partis confinio circa pubem Tritones patentius ostentant. Primum exemplum sequens fragmentum sarcophagi mihi suggestit;



in Aedibus Capranicensium ad V allem

quo incitamento, alias Tritonum imagines perquirens, eas omnes haud aliter se habere cognoui. Deinde mutila hæc faciei portio fortè oblata fuit; in, quâ nedum squamas pect inat in dispositas, sed & brachia Cancr in fronte, quæ integra remanet, obseruaui; vnde & Nilum referre, peculiari quodam indicio conieci, & commune hoc aquatilibus id genus Deastris discerniculum esse edidici, miratusque sum. Nilum, inquam, referre plusquam certum est; quia in duobus excellentissimis Nili signis ad primam Sclarum requiem Farnesianæ Domus, eorundem Cancr brachiorum vestigia remanent; & alter, qui insipientibus dexter est, squamas quoque sub genis, ad instar nostri huius, expressas habet. Quorsum verò ex brachijs istis Nilus designetur, ex illo quod Plinius de hoc flumine tradit Hist. lib. V. cap. IX., & lib. XVIII. cap. XVIII. apertè colligitur; eò quia nempe, eiusdem augmentum à solstitio æstiuo, & Sole CANCRVM occupantè incipit, & hinc Iouis istius Aegyptij apotheosis, & feracissimæ regionis fecundatio profiscuntur. Addam modò, nec tam vt mea confirmem, quàm vt vanum quoddam illiteratorum idolum efficacibus tandem rationibus euertam; simulachrum illud in Porticu Ecclesiæ S. Mariæ in Cosmedin parieti adfixum, *Bucca Veritatis* vulgò



A vulgò vocatum, cui, veluti Iouis Ammonis typo, nescio quam vindicati periurij, isti qui aliquid supra idiotas sapere videri volunt, fabulam affingunt; nil aliud



reuera repræsentasse, quàm Nilum nostro huic similem, qui cloacæ alicui operiendæ infœuaret, & per oculorum, oris, nariumque foramina, influentes aquas reciperet: marmorque ipsum hoc idem clamare videtur, ita frequenti pedum attritu absumptum, ut nî noster Nilus minùs in eâ parte corruptus succurrisset, vix squamas & cancerorum signa (quæ arietina Ammonis cornua indoctis visa sunt) discerni potuissent. Squamæ huius pseudo-Ammonis à nostro fragmento diuersæ quidem sunt; sed coincidunt cum hoc, quoddamus ex Hortis Estensibus Tiburtinis, colosseo Nili capite, in areolâ ante Romam Triumphantem, accedentibus latere sinistro: ut pateat, promiscuam fuisse squamarum vtrius-

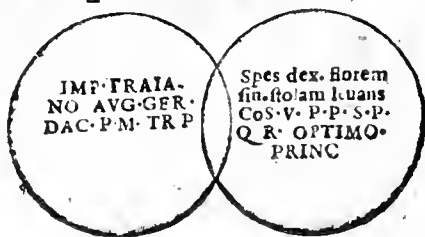


uis generis, siue ex dentatæ, siue laciniosæ fuerint, additamentum.

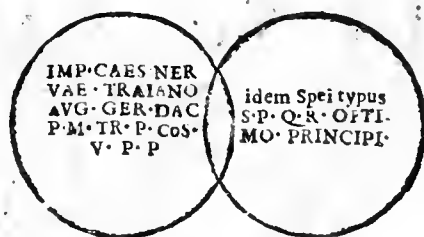
Nummum nostrum Pontis, vel non admisit, vel non vidit Zamofius, dum in suis Analect. Dacic. Antiq. cap. IV. nummum illum nactus, cuius Oiselius Tab. CIX. num. 2., & melius Vicus Tab. XXV. num. XXXIX. exemplar præbuerunt, in quo Mulier VIAE TRAIANAE genium referens, sinistro cubito quibusdam arcubus inniti videtur; eos arcus, *Pontem hunc Danubij haud dubie ostendere*, affirmat.

Postquam Oiselij & Zamofij nummos veluti de ponte deieci, & proprium huic Ponti nummum ad Erizzi mentem, pluribus acriter contradicentibus, restituere conatus sum, ad aliorum supplementum reuertor.

Et ut congestum hunc nummorum in aliquem ordinem digeram, à Spei nummis incipiam, quòd numen hoc ad rem militarem pertinere iam notum, sit ex Tacito Ann. lib. II. *Spei Aedes à Germanico sacratur, hanc Atilius vouerat eodem bello* [Punico scilicet]



Occo pag. 202
Vicis Tab. XVIII.6



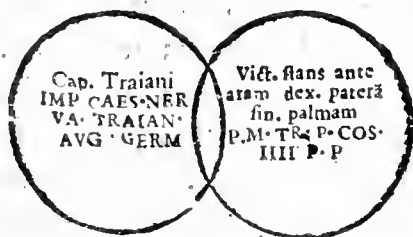
Occo pag. 206
Vicis ibidem 5.

Spes etenim, ut omnes artes, ita & bellum alit; fitque seriè, & graduatione quâdam, ut Spes vires suggerat, Virtutemque excitet, quam postea Victoria consequitur; unde in primâ antecedentis Cap. inscriptione pag. 231. D. *Spes, Virtus, & Victoria*, velut hâc ratione dispositæ videntur,

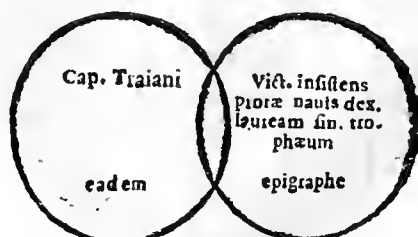
SPEI · VIRTUTI · VICTORIAE &c.

Pluribus de utroque Bello Victorijs, plures nummi conueniunt; sed quamuis varios inter se nummos quamplures de ijs cusos inueniamus; non nisi eos seligemus, qui in symbolis & figuris diuersi sunt, alios omittentes, qui diuerso positu, eandem significationem habent: esset enim Lectorem potius onerare, quam instruere, si exempli gratiâ, sex post primum Victoriatos illos Aeneas Vici Tab. XII. typis certè diuersis, sed dexterâ coronam, sinistrâ palmam exprimentes omnes, singillatim describeremus.

Sub quarto consulatu



Occo pag. 198

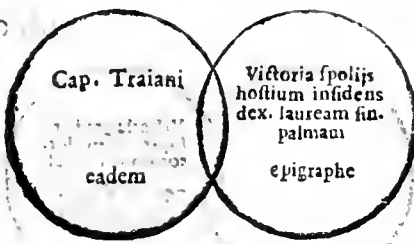


Occo ibidem

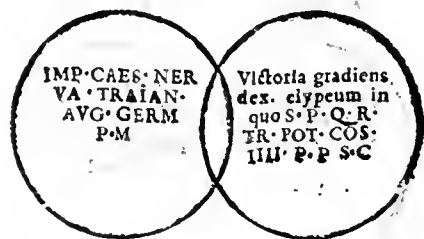
Occo



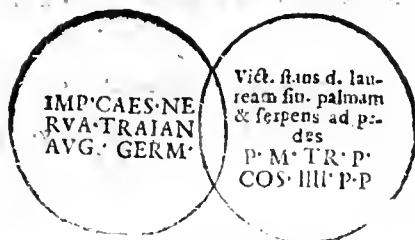
Occo pag. 199



Occo ibidem

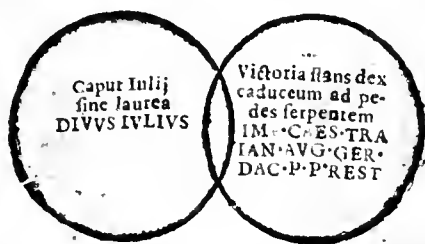


Occo pag. 199

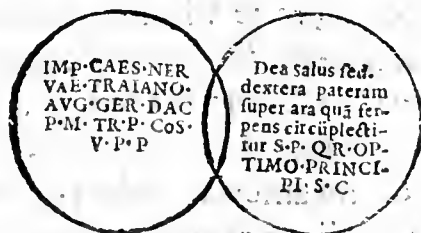


Occo ibidem

Serpens salutis typus in calce huius VI. nummi iacens, non paruum, meo iudicio, Victoriæ incrementum addit; quasi eam incruentam, saluoque exercitu, contigisse denotans, & Triumpho proinde dignissimam; cui Cadmea, quam prouerbio vocant, & cum amissione militum Victoria, impedimento esse solebat, ut colligitur ex Liuiio lib. X. cap. 17.; & hac forsan occasione, Traianus nummum istum Iulij Cæsaris Dictatoris restituit.



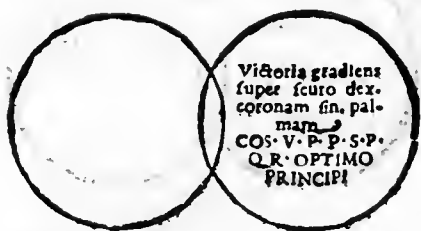
Vnde etiam hoc, quod salutem continet, numisma,



prima mag. apud me

aliaque tria penes Occonem pag. 205. & 207. rectè proprieque ad bellum pertinere arbitror, tanquam voto incolumitatis exercitus, siue etiam ipsius Imperatoris, in cuius incolumitate, (ut ait Plinius Ep. 44. lib. X.) publica salus continetur, vel nuncupato, vel soluto: eò præsertim, quia publicus huic numini cultus assertus, Ædesque illi primùm constituta legitur apud Liuium lib. IX. cap. 43., voto per C. Iunium Bubulcum Consulem in periculo Belli Samnitici suscepto. Verùm aliæ in V. consulatu, & secundâ expeditione Dacicâ Victoriæ, iam ad propositam feriem nos reuocant.

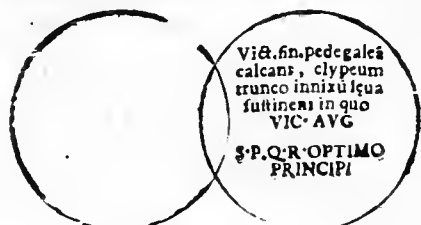
Sub quinto consulatu



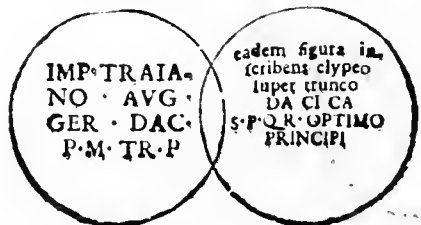
Oiselinus Tab. LXVIII. 12



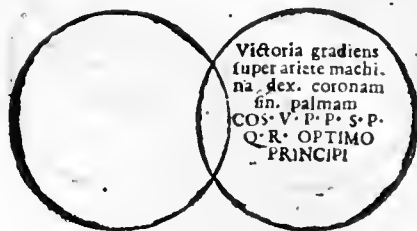
ex Mus. Theup. misit D. Co. Mediob.



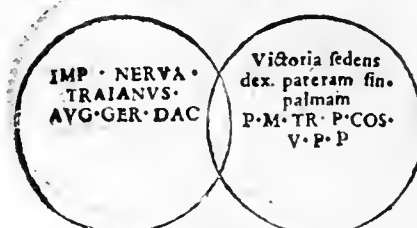
Vicus Tab. XIV. 4



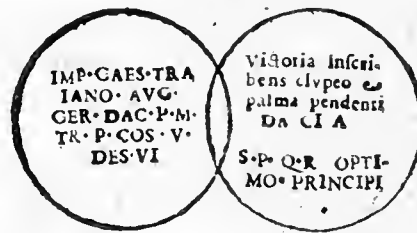
ex argenteo apud me



Vicus Tab. XIV. 2



Occo pag. 203



Occo pag. 208



ex Mus. Fesch. misit D. Co. Mediob.

Post Virtutis opus Victoriam, rectè Virtutis præmia, hoc est Traiani Triumphos, & Trophæa ob gloriam erecta statuemus; cum ex omnibus præmijs Virtutis, amplissimum sit gloria, vt Cicero in Orat. pro Mil. ait.

Et quidem geminos Triumphos de Dacis actos, in fine Cap. antecedentis cum Plinio asseruimus: sed cum ambo in eadem quinti consulatus denominatione inciderint, videamus an aliquâ ratione vnum ab altero in nummis discernere liceat; postquam his duobus exceptis, quos suprà pag. 275. G, & 276. D iam retulimus,

Caput Traiani IMP. CAES. NERVA. TRAIAN. AVG. GERM. DACICVS. P. M

Imp. in curru dextrâ sceptrum consulare, sinistrâ ramum TR. P. VII. IMP. III. COS. V. P. P. S. C in Thesauro Mediceo

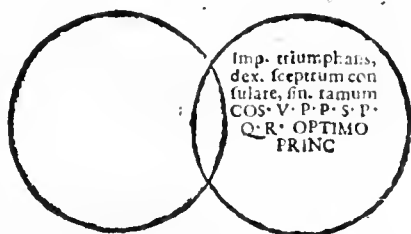
Caput Traiani eadem epigraphe

Tr. triumphans TR. P. VIII. IMP. III. COS. V. P. P. S. C Occo pag. 203

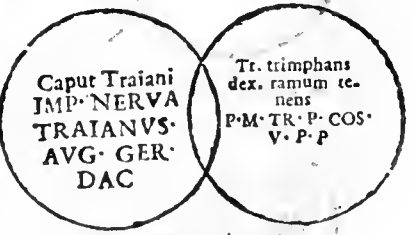
alii omnes quos vidi, Tribunicia Potestatis enumeratione carent. In his itaque minimè

minimè dubium est, primum Triumphum significari; cùm secunda expeditio *Candido & Quadrato Cos.*, hoc est, hoc eodem anno Tribunicia Potest. VIII. suscepta fuerit, vt vidimus. In reliquis verò, hanc regulam constitui posse mihi videtur; vt ij in quibus Imperator consulari sceptro vnà cum lauro triumphali præ manibus insignitur, tanquam in honore gesti consulatus, in quo Traianus dum priorem Triumphum duxit versabatur, vel etiam postea, in eiusdem tamen consulatus memoriam percussi, ipsum primum Triumphum indicent; alij verò qui solam laurum triumphanti addicunt, ad secundum Triumphum, à consulari dignitate seiunctum, referantur. Probationem, & varia insuper ex aquilâ consulari exempla triumphorum in ipso consulatu habitorum, ingeniosè occupauit P. Noris in Dissert. de Numism. Dioclet. & Maxim. cap. I, quem laudasse authorem, magnum meæ huic sententiæ præsidium est adiungere.

Ex hac igitur regulâ, primum Triumphum signabit nummus 33. post Columnam Traiani; isteque apud Oiselim Tab. XCI. 11. cui simillimum habes in Æneâ Vico Tab. XVII. 7., nisi quòd, PRINCIPI, explicatum habet. Ex inscriptionis similitudine, hunc esse eundem nummum Occonis pag. 202. suspicamur; sed quia ibi nimis concisè his verbis *Quadrige triumphales* describitur; dubium erit, an alij quos eodem laconismo percurrit pag. 204. & 207. bis, iisdem insignijs notentur. Certè sceptrum & ramum habet hic Erizzi nummus pag. 303. si eius narrationi potius quàm picturæ (in quâ sceptrum omis- sum fuit) credamus; & sic, primum Triumphum verè ex consulari sceptro, Græcam autem fabulam & assentationem, in elephantis ad currum iunctis, Liberi Patris imitatione, continebit. Ambiguè

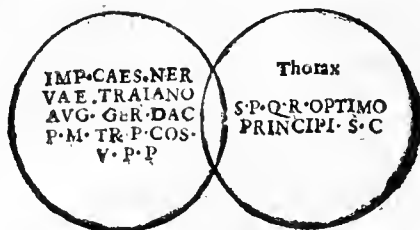
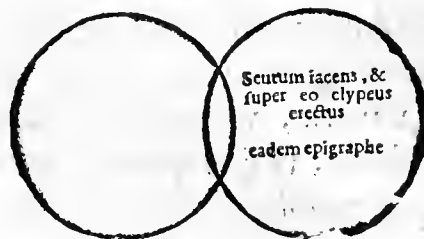
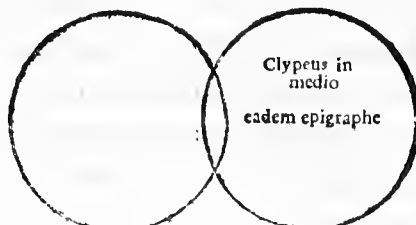


ad primum vel ad secundum ex paritate verborum in eodem Occone pag. 218. hic alius remanet, non dissimilem parilitatem cum Baccho virtutum indicans. Secundi Triumphii index erit sequens Occonis nummus pag. 203. ramum lauri tantummodo continens,

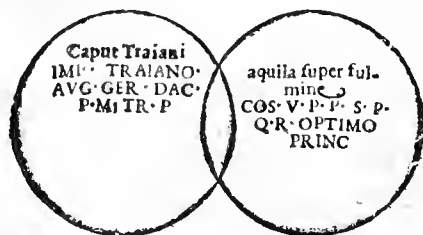
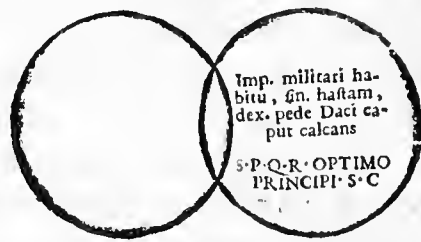
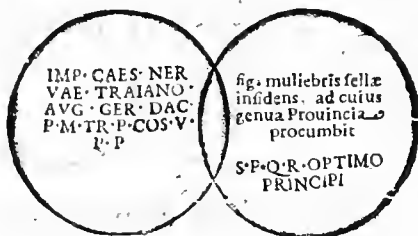
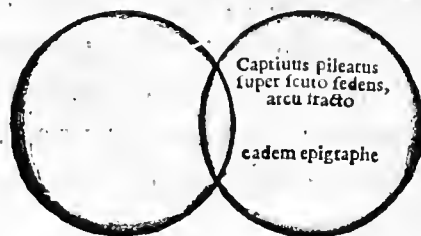
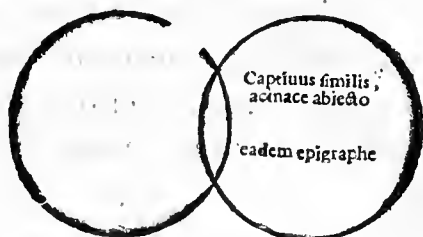
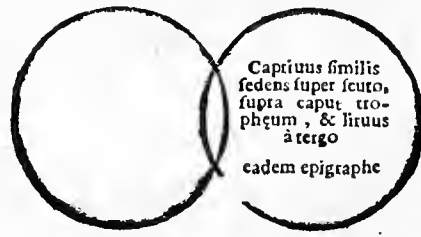
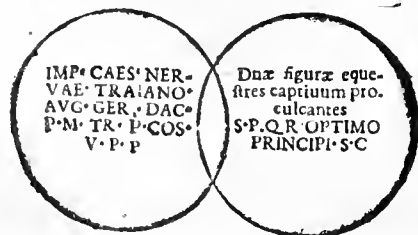
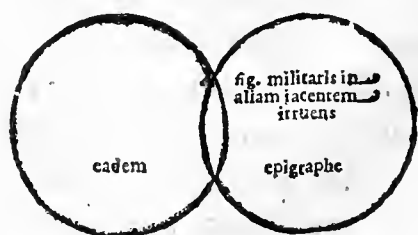


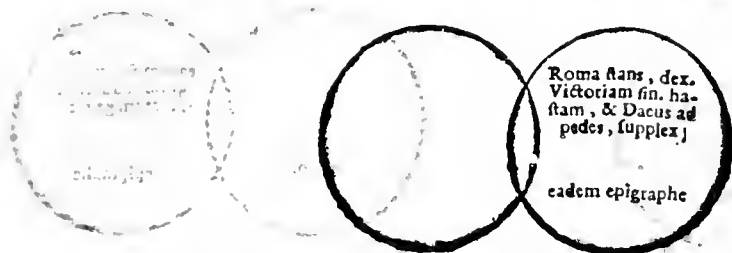
qualem etiam in Museo Bracesio obseruau. Hæc de Triumphis dicta sunt, post quæ, ad Trophæa, aliæque minora epinicia iam redimus.

Propria certè Trophæa *spolia capta in stipitibus* fixa appellari non tum nescius: sed cum illa Neotericus in suis nummis exposuerit, alia mihi oblata (variantia quamuis, sed sub iisdem symbolis, vt apud Vicum dictâ Tab. XVI.) libenter prætermitto, & tria hæc sequentia Victoriæ signa, ipsi intacta, Trophæorum loco exposuisse contentus sum.

*med. magnis. apud me**Vicus Tab. XVI. 9**Vicus Tab. XVI. 8*

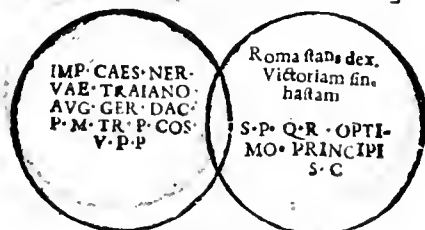
Huic classi accenseri debent sequentes nummi, in quibus Daci vi quâdam maiori ac diuinâ, quasi ictu fulminis (quod in manibus Imp. ponit nummus 14. post Colum. fol. 115.) perculsi corruerunt.

*numism. Croyi Tab. xxxv. 4**apud Christin. Aug. ex Ind. Cameli**Orco pag. 206**Oiselius Tab. XXIII. 2**Vicus Tab. XIV. num. 12**Oiselius Tab. XXIII. 5**ex Mus. Cataneo misit D. Co. Mediob.**ex Mus. Feschiano misit idē*



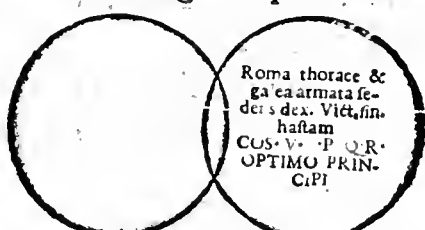
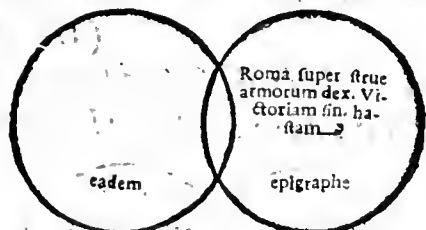
Vicus Tab. XIII. 9

Et inde Roma exultans, & veluti triumphans, in hisce alijs sese offert,



Vicus Tab. XIII. 2. sub IV. cos.

mediæ magnit. apud me



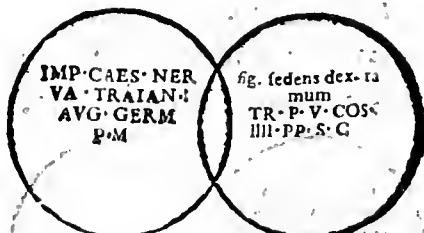
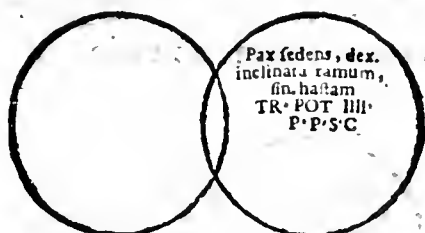
primæ magnit. apud me

Vicus Tab. XX. 7. idem àc

nummus 32. post Columnam Traiani fol. 1. 6., sed ibi Roma inermis.

vile tra.

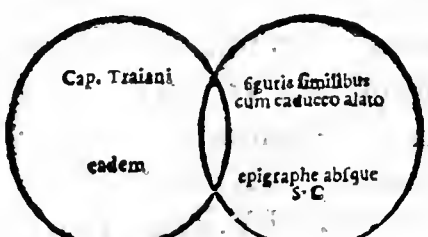
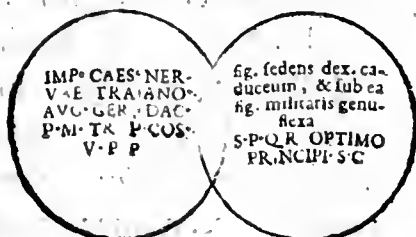
Infida illa primum sub quarto consulatu, mox stabilis deuiçtâ Prouinciâ PAX, in sequentibus nummis prodit.



Vicus Tab. XIII. 4

Occo pag. 201.

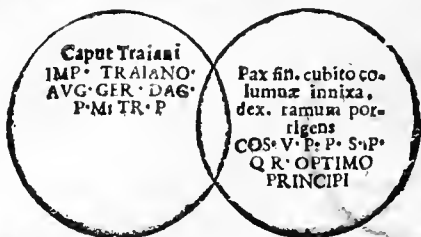
Meliùs tamen fortasse hic nummus Occonis emendabitur, & sub Tribunic. Potestate VI. reponi poterit; quasi sub eâ primum, expletâ iam priori expeditione, Pax Prouinciæ parta fuerit, quæ vertente anno quinto Imperij, Tribuniçia Pot. V. respondente, asperissimo bello agitabatur.



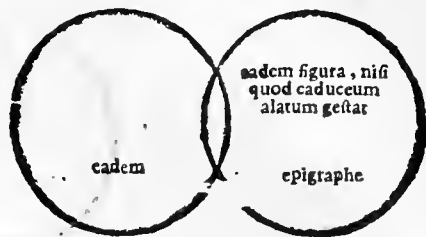
Erizz. pag. 339

Vaillant. pag. 52. to. I.

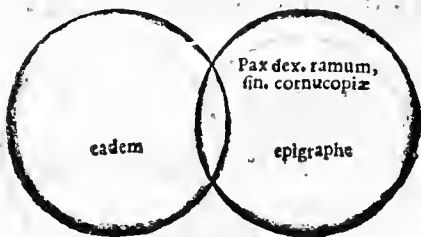
Occo



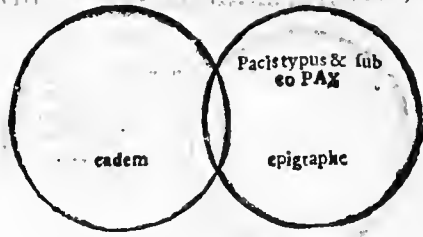
Occo pag. 202. *in Museo Barberino ex auro pulcherr.*



Occo pag. 202
Vicus Tab. XVIII. 10



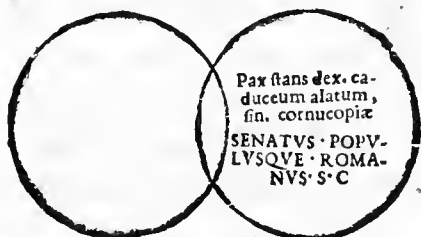
Occo pag. 202.



Occo pag. 207.

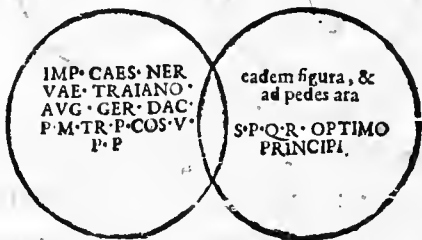
Reuocandus hic nummus, suprà pag. 275. b ad firmandam chronologiam ab Occone acceptus.

Caput Traiani IMP· CAES· NERV· A· TRAIAN· AVG· GERM· DACI- fig. sedens, dex. ramum, sin. hastile TR· P· VII· IMP· IIII· COS· V· P· P· S· C

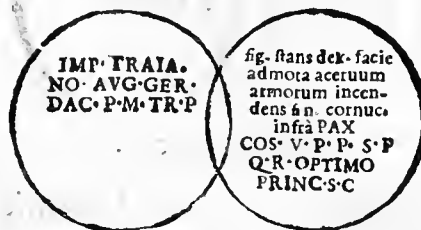


Vicus Tab. XIII. 8.

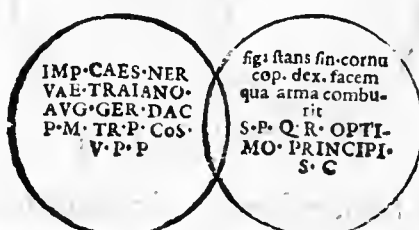
Vtque mansura solidaque Pax constituta credatur, arma ab eâ incensa in se- quentibus nummis ostenduntur.



idē Tab. XVIII. 11. Occo p. 206



Oiscl. T. lxxij. 7. August. Dial. II

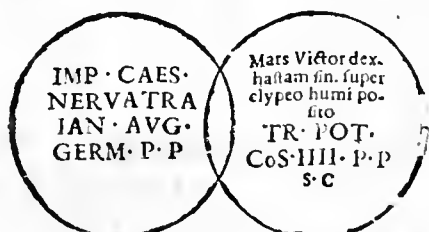


ex Museo Mediobarbo

Fiçto tamen incendio arma spoliaque concremata hic apparent, quæ verè à Ducibus, re bene gestâ, pluries alicui ex Dijs belli consecrata legimus apud Scriptores; cum solus Liuius (ut cæteros omittam) lib. X. cap. 29. Fabium, Samnitium Ioui Victori; lib. XXIII. cap. 46. & XXX. cap. 7. Marcellum ac Scipionem, Pœnorum Vulcano; Paullum Æmilium, Macedonum, Martem Mineruam ac Luem precatum, ac cæteros Deos, quibus spolia hostium dicare ius fasque est, lib. XLV. cap. 33. arma & spolia face subditâ succendisse narrauerit. Habitum Imperatoris huic sacro operantis, ritumque Romanis sollempnem, de- scribit

scribit Plutarchus in Mario, Spolia Teutonum incendente, præcincto scilicet, & in togâ prætextâ: & succinctum pariter fuisse Scipionem Maiorem ait Ap-
 pianus in Punic. dum deuictis ad Cillam Oppidum Hannibale *spolia minus uti-
 lia cremauit*; ac Minorem dirutâ demum Carthagine, qui itidem *scuta, machi-
 nas, & naues inutiles, Marti, Minervæque sacratas, accinctus cremauit more patrio.*
 Si cui verò ex Dijs belli Traianum spolia dicasse credendum est, ut solitum
 fuisse videmus, Martem potissimum, cui spolia hæc incenderentur, electum
 cenfeo; nedum quia is sit, à quo, ut ait Cicero Philipp. IV. *Populum Romanum*
generatum accepimus, & *Latio præcipuè venerandus*; sed quia huic numini
 plures in utrâque expeditione nummos inscriptos reperio;

Sub quarto consulatu

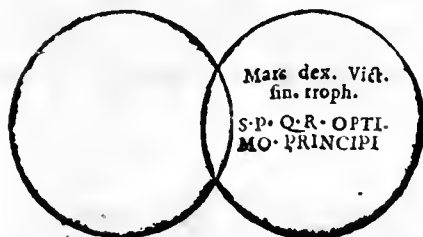


apud me med. magn.

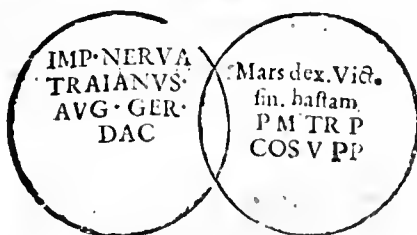


Occo pag. 199

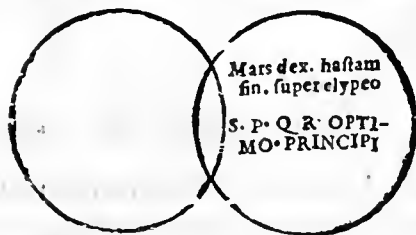
Sub quinto consulatu



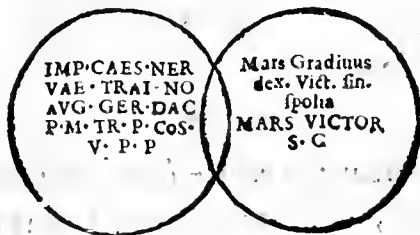
Vicus Tab. XIII. 11



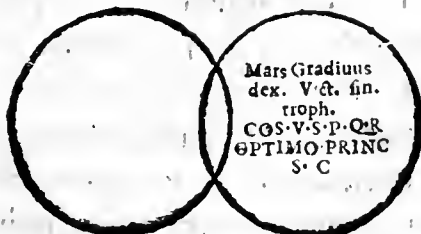
Occo pag. 203



Vicus Tab. XX. 8



Occo pag. 206

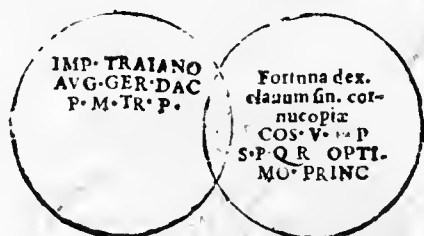
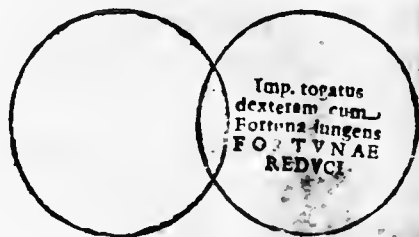


inter numism. Ducis Croyi Tab. XXXV. 17

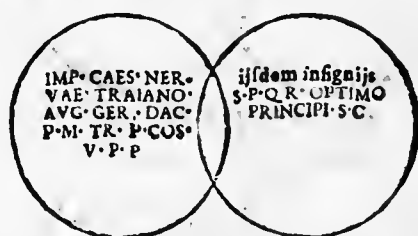
& quia etiam, cum idem ipse *Geticis aruis præsideret*, & bellicosissimæ gentis
 proprium ac suum numen fuerit, peculiari aliquo cultu alliciendus erat, ut
Dacis proditis, acceptior probatiorque Traiano, Romanoque Populo fieret, ex for-
 mulâ

mulâ euocationis, quàm Macrobius Saturn. lib. III. cap. IX. iuxta veterem Etruscorum disciplinam tradit.

Fortunam denique Reducem (vt à longo tandem cum ignorantia & obliuione suscepto bello, vtinam feliciter, reduces pedem referamus) bis sub VI. consulatu voto conceptam video in nummis Occonis pag. 208. & 210.; votis tamen irritis, cum fata in Urbem reditum ab Orientalibus Bellis Traiano inuiderint: quapropter miror, nullam huius numinis nuncupationem sub III. vel V. consulatu reperiri, quâ reditus ab expeditionibus Dacicis arguatur. Auerfam tantum sequentis nummi partem exposuit Chouilius de Relig. Rom. pag. 197. nullâ consularatus vel Tribuniciaë Potestatis notâ distinctam. Vnde cum in eâ, reditus, non votis expetitus, sed actu secutus appareat, nisi II. vel III. consulatum expressum habeat, vt indè ad primum post adoptionem è Germaniâ reditum referatur, (de quo tamen peculiaris, & ab hoc diuersus nummus adest penès Æneam Vicum Tab. XI. 3.) ad illum quem indagamus ex alterutro Bello Dacico reditum pertinere credemus. Donec igitur, eo viso, liqueat ad quem referendus sit; veniam pero, si dubium nummum hâc assumere audeo, postquam alios dubios stigmate notauimus: quam si non impetrem; ne factum notabile, nummisque consignari solitum, monumento careat, dicam nummos hosce sub cos. V. Fortunam nullo, adiecto epitheto, continentes,



Occo pag. 202.



idem p. 205. apud me prima magn.

de hâc Fortunâ Reduce forsan intelligendos; cum Traiani apud Senatum virtutis opinio, nîl aliud, quàm felicem reditum, à Fortunâ petendum, atque expectandum, reliquisse videatur.

Si quid tandem, tum hoc loco, voluntatis; tum, & pluries vt credo, in Opere superiori, ingenij vitio offendi, de quo iustius & opportuniùs veniam à doctioribus exposco; non tantum de correctione dolebo, quantum de veritate ab ijs vindicatâ gaudij percipiam: tantum enim est apud me veritas, eiusque in re aliquâ, vel modici momenti, cognitio; vt animo meo non minus iucunda accidat, si admonitione alterius, quàm si meâ ipsius industriâ quæsitâ, ad me perueniat.

F I N I S.



ΟΜΗΡΟΣ



RAPHAELIS FABRETTI

GASPARIS F. VRBINATIS

EXPLICATIO VETERIS TABELLAE ANAGLYPHAE
HOMERI ILIADEM
ATQVE EX STESICHORO ARCTINO ET LESCHE
ILII EXCIDIVM
CONTINENTIS



NON semel de insigni hâc anaglyphâ Tabulâ in meo de Columnâ Traiani Syntagmate mentio habita, exposcere quoddammodo videtur, vt eius explicationem, eidem Operi iam expleto, veluti parergon adiungamus. Pleniori certè commentario eam dignam esse non diffitemur; sed nobis longâ scriptione fessis, & ad finem properantibus, in præsens suffecerit, eruditioribus propinasse, & poculum græco more tradidisse; occasionemque scribendi non quidem præripuisse, sed nostrâ diligentiam in repugnandâ Tabulâ, & minutissimis, ac planè fugientibus characteribus, (quos non modicum auximus) immenso, atque oculis infesto labore excipiendis, præbuisse.

Tabulæ moles, ea ipsa est, quam exemplar è regione situm ostendit, crassities verò, vix dimidiatæ vnciæ Romani pedis. Materies, primo intuitu ex marmore visa fuit; sed melius examinanti, ex tectoriâ illâ misturâ esse patuit, quam Vitruuius lib. VII. cap. III. ex Græcis ipsis edidicit, & talis firmitatis fuisse tradit, vt eius crustæ, è veteribus parietibus extractæ, pro abacis inseruient, Græcorum verò tectores, mortario collocato, calce & arenâ ibi confusâ, decuriâ hominum inductâ, ligneis vectibus pinsant materiam, & ita ad certamen subactâ, tunc vtuntur: itaque veteribus parietibus nonnulli crustas excidentes, pro abacis vtuntur. Ex hoc enim genere, potius quàm ex alio tectorio marmorato, ab eodem Vi-

truuio cap. VI. descripto, nostram Tabulam compactam fuisse, leuitas ipsius indicat. Frustrum aliud similis argumenti, vt infra dicam, à Viro Cl. Ioanne Petro Bellorio mihi ostensum, & Tab. II. in ipsâ sui magnitudine delineatum, vtî firmitus, & grauitati marmoris proximè accedens, marmoratum illud Vitruuianum, *ex assulis in subtilissimum puluerem redactis, & setaceis incerniculis cribratis*, vt ibi Philander explicat, referre puto, ex quo etiam opere, urnulam elegantissimam in Christinae Augustæ gazâ asseruari scio; ne omnino noua, & ad ornatissima quæque cimelia inepta, hæc temperatio videri debeat.

Urnulam, quæ figuras maiores, & semipalmares habet, ex ectypo efformatam credimus; obseruatur enim præcipuè in eâ nitor quidam in superficie adhuc per tot temporum iniurias permanens, quem forma potius quàm scalpellum dedit, vt periti autumant: & præterea, imaginuclæ omnes, rectè olim in suo ectypo excauatæ, inuersam & contrariam formam assumpserunt; visitur namque, si bene memini, Pax læuâ manu face subditâ arma incendens; Abundantia, dexterâ cornu Amaltheæ ferens, sinistrâ aliquid innuens; Flaminica, pateram super arâ, læuâ pariter inuertens; & muliebre aliud simulachrum huic Flaminicæ ramum sinistrâ porrigens: alias enim vix credibile esset, quod vasculum, cæteroqui consummatissimæ artis, *transmutans dextera leuis*, sponte suâ Opifex eo pacto deformasset. Atqui, tam nostra, quàm Bellorij Tabula, recenti adhuc materiâ, nec dum suam duritiem adeptâ, figuras ex plasticis præceptis, & mox literas stylo acceperunt,

Locus in quo Tabula hæc nostra reperta fuit, quia ad indaginem illius authoris mirum in modum confert, tunc, cum de hoc sermo erit, innotescet. Cæterum non multis ab hinc annis inter rudera & parietinas lateritiorum fragmentorum iacentem, quamuis terrâ & arenâ illi adherente vix conspicuam, agnouit, & inter pretiosiora sui Musei habuit D. Archangelus Spagna Romanus, harum rerum apprime studiosus, nec diligentia pepercit, quò parte deficiente potiretur; sed nequidquam labor plurium operarum, eiusque sollicitudo cessit. Potuisset quidem egregij istius cimelij possessor (tanquam ingenio non minus, quàm eruditione præstans) suo Marte explicationem illius aggredi; nobis tamen hanc prouinciam demandare voluit, postquam nostra scripta ex eadem Tabulâ iuuata in pluribus, auctaque resciiuit.

Argumentum operis est, nobilissimum illud ac famigeratissimum Troianum Bellum; quod verum fictumne fuerit, (vt nouissimè Rupertus eruditè admodum pertractauit in Obseru. ad Synops. Besold. Min. cap. IV.) ad nos disquirere, litemque nostram facere non pertinet; sed illius partes vsque ad cadaveris Hectoris redemptionem, prout ab Homero describuntur; & successiuam Ilij direptionem, quæ ex supplementis Stesichori, Arctini, & Leschis collecta dicitur, eorum omnium scriptis deperditis, ex Authoribus superstitibus, ac Q. Smyrnæo præcipuè, perscrutari, & in hâc Tabulâ ostendere.

Initium Tabulæ, simulque Homeri Iliadis, vides in summâ & primâ eius fronte num. 1. vbi ΧΡΥΣΗΣ *Chryses* ad aram Apollinis Sminthei, cuius erat Sacer-

Sacerdos, aduersus Agamemnonem & Danaos, ob non redditam sibi Chryseidem filiam, ea imprecatur, quæ Homerus lib. I. Iliad. vers. 37. ita recenset.

Κλῦθ' ἰμέλ' ἀργυρότοξ' ὃς Χρῦσιν ἀμφιβέβηκας,
 Κίλλαν τε ζαθέην, Τενέδοιο τε Ἴφι ἀδάσας,
 Σμινθεῦ ἐ' ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα,
 Ἡ εἰ δ' ἡ ποτέ τοι κατὰ πύονα μηρί' ἔκηα
 Ταύρων, ἥδ' αἰγῶν, τόδε μοι κρήνην ἐέλδωρ,
 Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεον.
*Audi me argenteum arcum habens, qui Chrysam tueris,
 Cillamque valde diuinam, Tenedoque fortiter imperas,
 Smintheu, si quando tibi gratum Templum coronaui,
 Vel si quando tibi pingues coxas cremaui
 Taurorum & caprarum, hoc mihi perfice desiderium:
 Pendant pænas Danaï ob meas lacrymas tuis sagittis.*

Sequitur num. 2. ipsum templum Apollinis Sminthei ἸΕΡΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΣΜΙΝΘΕΩΣ, cuius nominis etymon ἀπὸ τῶν σμινθῶν, à muribus, scilicet, qui Teucriis, ibi circa Amaxitum oppidum à Cretâ profectis, arma & utensilia ex corio corroserunt, deducit Strabo lib. XIII. Alia huius nominis Apollini pariter dicata delubra, memorat idem Strabo lib. X. alterum penès Corinθiam, penès Pœcysam alterum, tertiumque in Tenedo Insulâ lib. XIII. propagatâ (vt credimus) ex hoc nostro superstitione.

In Chrysâ Templum hoc fuisse, probat appulsus Vlyssis ad hanc Urbem, dum Chryseidem reducem comitaretur Iliad. I. vers. 430. At cùm non vna huius nominis reperiatur; vtrum in Chrysâ Insulâ propè Lemnum, de quâ Pausanias in Arcad. lib. VIII., an in Vrbe agri Adramytteni, Apollo Smintheus cultus fuerit; optimè ex Strabone lib. XIII. de hâc posteriori determinat Leo Allatius de Patr. Homer. cap. VII., Salmasij erratum reprehendens, qui Chrysem Lemniam, non Insulam cum Pausaniâ à Lemno distinctam, sed in Lemno ipso, promontorium prope Ephæstiam sic vocatum, esse dixit; quamuis pro Salmasio stet Epitomator Stephani de Urbibus in voce *Chryse*.

Accedit Plinij autoritas lib. V. cap. XXX. cuius tempore, Smintheum hoc Templum inter alia litoralis huius oræ Helleponticæ locorum rudera, adhuc durabat: Itemque Pausaniæ lib. X., vbi Herophilen Sybillam, siue cā Samiā, siue Erythrea fuerit, Apollinis Sminthei Ædituam, in Troade decessisse, ac in Sminthei luco sepultam narrat. De hoc *Smintheo nemore* mentio est in Stephano de Urbibus, relato tamen Strabone, vbi Pausanias author dari debuerat, quod Commentator Thomas de Pinedo minimè aduertit. Hyginus fab. CXX. Insulam Sminthen nescio quam inducit, in quâ hic idem Chryses sacerdotium Apollinis gessit: & cap. sequenti addit, Chrysen iuniorem ex Chryseide Agamemnonis filium, Orestî fratri ad interficiendum Thoantem Taurinæ terræ Regem, vnde antea simulachrum Dianæ Tauricæ cum Iphigeniâ abstraxerat, auxilio fuisse. Plurima de hâc Sybillâ congerit Ioannes Tristanus, occasione

nummi II. Crispinæ Commodi vxoris, Herophiles imaginem auersâ parte contineri credens, eo positu, quo oracula edere solebat: optimæ pleraque, nisi quod Smintheum Oppidum, Smintheamque Prouinciam, ijs locis fuisse credit, quibus Sminthei nuncupatio ex alijs propagatis ab isto apud Chrisam Templis competeat: non enim Strabonis aut Pausaniæ traditiones, quibus ad probationem vitur, eius intentioni quidquam fauent; sed ex varietate opinionum procedunt, quas Eustathius ad hunc locum ex incertis, vt assolet, authoribus adducit, solusque Stephani Epitomator Smintheum oppidum sibi finxit, vt Commentator aduertit: nec profectò præter morem, vt in aliâ Cabiriæ somniatâ Vrbe idem Interpres adnotat. Quid tandem de Sminthei huius Apollinis signo (Scopæ Parij id opus fuisse tradit Strabo, & ex eo Eustathius) factum fuerit, refert Eusebius in Vit. Constant. lib. III. cap. LIV. iuxta æditionem Valesij, *Nonnullorum [Templorum] veneranda ex ære simulachra, quæ error maiorum multis iam annis magnificè iactabat, per fora Urbis ab Imperatore cognominatæ omnium oculis subiecta sunt: adeò vt ad ludibrium & contumeliam spectantium paterent exposita, hinc Pythius Apollo, illic Smintheus, & in ipso quidem Circo Tripodes Delphici, Musæ autem Heliconides in Palatio.*

Smintheus Apollo an idem cum Cilleo fuerit, hæret, nec statuere audet Strabo eodem lib. XIII: vnde & nobis de hâc re dubitare, nec iudicium interponere licebit.

ΛΟΙΜΟΣ, *pestis*, ab Apolline in Græcorum exercitum immissa num. 3. indicatur; quæ

Il. α. V: 50 Ουρῆας μὲν πρῶτον ἐπώχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλ' ἔχεπεν κῆς ἀφίης

Βάλλ' :

Mulos quidem primùm inuasit, & canes veloces;

Sed postea in ipsos [Danaos] sagittam mortiferam immittens

Iecit:

quapropter canem, virosque iacentes, & moribundos videre est.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ, *Achilles* num. 4. vt erat rei medicæ peritus, (ita de hâc re Plutarchus Opusc. de Audien. Poët.) post nonum diem, quo iudicari talia natura fert, sentiens morbum non esse vulgarem, aut ab usitatâ aliquâ causâ profectum, concione Agamemnoni & Græcis habitâ Iliad. I. vers. 59., in eâ Vatem consulendum, & Apollinem placandum censet: Calchas verò num. 5. ΚΑΛΧΑΣ fide prius Achillis interpositâ, causam tot calamitatum ob inhonoratum Chrysem, filiam que non redditam aperiente Il. I. vers. 93: eò quia ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ *Agamemnon* num. 6. Chryseidem quidem olim sibi oblatam, patri remittendam annuit, sed Achillis, vel alterius malo, cui præmium æquiualens auferendum interminatur Il. I. vers. 135.; contentione hinc abortâ; cum tandem Briseidem sese ab Achille abducturum profiteretur Il. I. vers. 194, iste animi impotens,

ΕΛΚΕΤΟ



Il. αΨ. 194 Ελκετο δ' ἐκ κολεοῖο μέγα ξίφος,

Traxit è vaginâ magnum ensẽm,

atqui ΑΘΗΝΑ *Minerva* num. 7. subitò cælitus adueniens Il. I. vers. 197.

Στῆ δ' ὀπίθεν, ξανθῆς δὲ κόμης ἔλε Πηλείωνα :

Stetit autem retrò, & per flauam comam arripuit Pelidem :

post quæ ΝΕΣΤΩΡ *Nestor* num. 8. eloquentissimum sermonem fundens Il. I. vers. 254. litem, frustra quamuis, componere tentat.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ *Ulysses* num. 9. ΤΗΝ ΕΚΑΤΟΜΒΗΝ ΤΩ ΘΕΩ ΑΓΩΝ, *hecatombem Deo* [idest Apollini] *ducens*, Il. I. vers. 438. (per tres illos boues sub num.

10. significatam) Chryseidem vnà cum eâ exposuit. Apollini (inquam) *tam pestilentia quam salutis auctori*, vt Seruius ad Ecl. V. Virgilij vers. 65. ex hoc Homeri loco mysticâ eruditione obseruat : quæ *Chryseis* ΧΡΥΣΗΙΣ num. 11.

altari admota Il. I. vers. 440. *Patri charo in manibus posita est* num. 12. ante Apollinis *Sminthei Templum* num. 13. ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΝ inscriptum : libente ne illâ, an repugnante, post longam cum Agamemnone consuetudinem, disquir

rit eleganter Dio Chrysostomus Orat. LXII. Quæ autem patronymico nomine, hîc, & ab Homero *Chryseis* appellatur, propriè *Astynomen* vocatam vult Eusta-

thius ad vers. 182. lib. I. Iliad. pag. 77. vbi etiam proprium Briseidis nomen, & cum Chryseide cognationem, his verbis exponit. Ως Χρύσης κ' Βρίσης ἀδελφοί

ἦσαν, παῖδες Ἀρδύου, ὁ μὲν οἰκῶν ἐν Πηδάσῳ ὅππ' ἴψ' Σατνιοένι ποταμῷ, ὁ δὲ Χρύσης ἐν τῇ Χρύσῃ, διεχχόσῃ τ' Πηδάσῳ ἡμέρας ὁδόν. ἦν δ' ἐφασί τῷ Χρύσῃ μὲ θυγάτηρ Ἀστυνόμῃ, τῷ Βρίσῃ δὲ Ἰπποδάμεια, hoc est, *Chryses & Brises fratres erant, filij Ar-*

dyis, ille quidem habitans in Pedaſo apud Fluium Satnioentem, Chryses verò in Chryse, quæ distat à Pedaſo vnius diei itinere. Erat autem, vt aiunt, Chryse qui-

dẽ filia Astynome, Brise autem Hippodameia. Conuenit de nomine Hippoda-

mie Isaacius Porphyrogenneta in Pyrrho.

Interea ΘΕΤΙΣ *Thetis* num. 14. Achillis filij sui, ob Briseidem sibi ereptam indignabundi, precibus permota, Iouem adit, & vindictam filij exposcit ; ac primò repulsam passa, mox

Il. αΨ. 512

ὥς ἤφατο γούνων

Ὡς ἔχετ' ἐμπεφυῖα, καὶ ἤρετο δεύτερον αὔθις.

sicut apprehenderat genua,

Sic tenebat inhaerens, & rogabat secundo iterum.

ita ut tandem Il. I. vers. 523. annuerit Saturnides, & Troianis auxiliari decre-

uerit, donec Achiui Achillis honorem redintegrent. Iouis sedentis simula-

chrum, supernè nudum, infernè tectum, ex Georgio Codino de Origin. Con-

stant. interpretationem recipit, quòd *sedeat, stabilitatem potentiae significat, quòd*

supernè sit nudus, innuit, ipsum intelligentibus & caelestibus mundi partibus esse

conspicuum : cetera reguntur, quòd Deus humi repentibus est ignotus.

Interrumpit, deplorabili quidem iacturâ, seriem Iliadis Homericæ, post pri-

imum librum iam explicatum, nostra hæc Tabula, sinistrâ sui parte deficiens,

totâ eâ latitudine, quam dextera pars remanens in XII. fascias distributa, &

colum-

columna characteribus distincta infimul iunctæ ostendunt. Certissimam autem esse nostram coniecturam, nedum æqua proportio vtriusque lateris probat, verum etiam remanens columnæ abruptæ vestigium, & continuata series enumerationis ipsarum fasciarum, incipiens ab imâ parte, cum inscriptâ notâ numerali N, quæ decimæ tertiæ rhapsodiæ respondet, & vsque ad Ω, vigesimam quartam scilicet, vltimamque illius actionem, ex ordine ascendens: & denique inexpugnabilis probatio insurgit, ex eo quod argumentum Operis, columnæ dexteræ commendatum, finem VII. libri respiciens, suas exposcit imagines: neque enim hinc ex abrupto incipere, neque sequentes libros, vsque ad XIII. superuacuò expositos esse, quis dixerit.

Iam verò, liber XIII. (sic vocabimus infimam lateris dextri fasciam notâ N designatam) sub num. 15. duo hæc nomina insculpta habet, ΜΗΡΙΟΝΗΣ ΑΚΑΜΑΣ, quasi *Meriones*, Cretensis Idomeni socius, *Acamantem* Antenoris F. interficiat: id quod sanè historiæ congruit; sed vt alio tempore contigit, ita alibi notandum erat, hoc est lib. XVI. vbi lineâ 342. his versibus enarratur.

Μηρίωνος δ' Ακάμαντα κιχέεις ποσὶ χειρὶ ἀλίμοισι,
 Νύξ' ἵππων ὀπιησόμηνον κατὰ δέξιόν ὦμον:
 Ἡριπε δ' ὅξ' ὀχέων, κατὰ δ' ὀφθαλμῶν κέχυτ' ἄχλυσ'
Meriones a. Acamanta affecutus pedibus velocibus,
Percussit equos ascendentem in dextro humero:
Cecidit a. ex curru, ob oculos a. fusa est caligo.

Hoc autem libro XIII. vers. 159. Meriones Deiphobum Priami F. incassum hastâ petit, vnde artificis ἀμαρτήματα fortasse ortum habuit. Merionis genus Eustath. Iliad. β pag. 314. ita aperit, Θέει δ' ὁ Μηρίων κατὰ τὴν ἰστορίαν ὁ Ἰδομενεύς. Διὸς γὰρ Μίνος, 8 καὶ Πασιφάης Δευκαλίων, 8 Μόλος καὶ Ἰδομενεύς, Μόλος δ' ὁ Μηρίων. Patruus Merionis secundum historiam Idomeneus fuit. Iouis siquidem Μίνος, huius δ' Pasiphaës Deucalion, huius Molus δ' Idomeneus, Moli autem Meriones. Vnde quamvis interdum Meriones παρὰ τὸν Idomeni ab Homero vocetur, vox hæc non in seruire aliquod ministerium, sed in bellicæ disciplinæ alumnū hinc propriè sonat; eò quia tum pluries ἥρως heros dicitur; tum quia Cretensibus tam ipse, quàm Idomeneus ex æquo præesse inducuntur, vt in Catalogo. II. β V. 650 Τῶν μὲν ἄρ' Ἰδομενεύς δουρικλυτὸς ἡγεμόνευε

Μηρίωνος τ' ἀτάλαντος Εὐναλίῳ ἀνδρείφοντι.
 Τοῖσι δ' ἅμ' ὀνδύκοντα μέλαρ' αἰ νῆες ἔποντο.
His igitur Idomeneus bello clarus præerat,
Merionesque similis Marti viros-occidenti;
Hos autem simul octuaginta nigrae naues sequebantur:

iterumque hoc lib. XIII. vers. 304.

Τοῖσι Μηρίωνος τε καὶ Ἰδομενεύς ἀγοὶ ἀνδρῶν
 ἦσαν ἐς πόλεμον, κεκορυθμένοι αἰθροπὶ χαλκῷ,
Tales Merionesque δ' Idomeneus duces virorum
Ibant in bellum, armati splendenti ære:

nec erat cur Horatius Merionem alteri famulantem, Tydidæ, ac Marti ipsi iungeret lib. I. Carm. Od. VI.

*Quis Martem tunicâ teſtum adamantinâ
Dignè ſcripſerit ? aut puluere Troico
Nigrum Merionem ? aut ope Palladis
Tydidem ſuperis parem ?*

Num. 16. legitur ΙΔΟΜΕΝΕΥΣ ΟΘΡΥΟΝΕΥΣ, *Idomeneus Othryoneo* necem inferens Iliad. XIII. verſ. 363.; poſt quem, ΑΣΙΟΣ *Aſius* num. 17. qui ei vindex aduenerat Iliad. XIII. verſ. 384., eodem fato cecidit Il. XIII. verſ. 387. *Aſij* patria & nobilitas, in catalogo exercitus Troianorum, ita enunciatur,

Il. β'. 835 Οἱ δ' ἄρα Περκώτην καὶ Πράκτιον ἀμφενέμοντο,

Καὶ Σηϋὸν καὶ Ἀβύδον ἔχον, καὶ δῖαν Ἀρίσβην,
Τῶν αὖθ' Ὑρτακίδης ἦρχ' Ἀσιῶ' ὄρχαμος ἀνδρῶν:
Ἀσιῶ' Ὑρτακίδης, ὃν Ἀρίσβηθεν φέρον ἵπποι
Αἰθῶνες, μεγάλοι, ποταμῷ ἀπὸ Σελλήεντος.

*Quique Percotem & Præctium incolebant,
Et Seſtum & Abydum tenebant, & diuinam Arisbem,
His rurfus Hyrtacides præerat Aſius princeps virorum:
Aſius Hyrtacides, quem ex Arisbâ ferebant equi
Ardentes, magni, à fluuio Selleente.*

Quod cum ita dicat, (locum ipsis verbis Strabonis lib. XIII. explicabo, vbi exactè regionem hanc ex Poëtâ describit) videtur ſignificare, Arisbam regiam eſſe Aſij, unde eum proſectum dicit. Quæ loca adeò ſunt obſcura, ut de eis hiſtorici non conueniant, niſi quòd circa Abydum ſunt, & Lampſacum, & Parium; & quòd anti- quæ Percotæ nomen immutatum eſt. Ex fluminibus autem, Poeta dicit Selleentem apud Arisbam fluere, ſiquidem Arisbâ proſectus eſt Aſius à fl. Selleente. Præctius, amnis eſt, vrbs ipſa non reſeritur, ut nonnulli putauerunt: is inter Abydum & Lampſacum fluit. Cum autem Præction ait, de flumine accipiendum eſt &c. Distributiùs aliquantò Arrianus in proſectiōe Alexandri, ab Eleunte vbi primitùs Aſiam attigit, ad Granicum amnem, ſeriem horum locorum ita lib. I. demonſtrat, Alexander itaque ex Ilío ad Arisben mouit, quo in loco vniuerſus exercitus traiecto Hellesponto caſtra fixerat: poſtridie Percoten, deinde Lampſacum prætergreſſus, ad Præctium flumen conſedit, qui ex Idæis montibus fluens, inter Hellespontum & Euxinum in mare fertur: inde Hermotum venit, Colonas urbem tranſgreſſus. Othryoneus verò, ideo in Catalogo non inuenitur, quia ex Cabeſo (Cappadociæ vrbe iuxta primam Stephani traditionem)

Il. γ'. 364 νέον πολέμοιο μετὰ κλέῃσι εἰληλούθει.

Ἦτες δ' ἐπὶ Πριάμοιο θυγατρῶν εἶδος ἄρις-
ην
Καὶ ἀνδρῶν ἀνάεδνον; ὑπέχετο δὲ μέγα ἔργον,
Ἐκ Τροίης ἀέκοντας ἀπωσέμεν ἡμᾶς Ἀχαιῶν:
Τῷ δ' ὁ γέρον Πρίαμος ὑπέχετο καὶ κατένευσε
Δωσέμεναι, ὃ δὲ μάχῃσιν ὑποχρεσίησι πιθήσας:

*nuper Belli ad famam venerat ;
 Petebat a. Priami filiam formâ optimam
 Cassandram indotatam ; pollicebatur a. magnum opus ,
 Ex Troiâ inuitos expulsurum filios Achiuorum ;
 Huic verò senex Priamus promisit , & annuit
 Daturum esse , ille verò pugnabat promissionibus fretus ;*

Nec genus tantâ cognitione indignum erat, si Eustathio credimus, qui Sarpedonis fratrem, & ex Lyciâ iuxta nonnullorum opinionem eum facit ; quamuis ipse ex Hellepontide, vel ex Thraciâ circa Æmum montem primò deriuat ; & deinde ex Cappadociâ profectum cum alijs dicat ; vnde nihil de eo in hac varietate, certò statuerim ,

ΑΙΝΗΑΣ ΑΦΑΡΕΥΣ num. 18. *Aeneas Aphareo* Caletoris F. vitam aufert. Iliad. XIII. vers. 541. Quamuis inter duces Aphareus iste non inueniatur , egregium quidem virum fuisse credendum est , quando inter paucas libri huius imagines collocatur .

Nec plura sunt libri Ε XIV, gesta in subsequenti fasciâ expressa ; primum, namque in eâ locum occupant ΑΡΧΕΛΟΧΟΣ ΑΙΑΣ num. 19. *Archelochus alieno* (vt Virgilius ait) *vulnere ab Aiace occisus* Il. XIII. vers. 463. Factum, poëticè exceptum est ; nam is qui medius & innominatus visitur, est Polydamas Panthœdes, qui ob prudentiam quâ pollebat ,

*ὅς ἑα πρὸς ὡς ἔπίσσω ,
 solus videbat antrorsum & retrorsum ;*
 vt de eo ait Homerus Il. XVIII. vers. 250 : in eum enim iactâ ab Aiace hastâ ,

*δ' αὐτὸς μὲν ἐλεύατο κῆρα μέλαιναν ,
 Λιγριφὶς αἰῖξας , κόμισεν δ' Ἀντήνορος ὕος
 Ἀρχέλοχος .*

*ipse quidem vitauit mortem nigram
 Obliquè declinando , excepit autem Antenor's filius
 Archelochus ,*

Aliud hic nostri Artificis sphalma adest, dum ΑΙΑΣ ΛΟΚΡΟΣ, *Aiacem Locrensem* Oilei F. id fecisse voluit , quod Homerus apertè *Telamonidi* adscribit.

Regreditur idem Artifex præpostero ordine ad factum Neptuni, post hortatos Achiuos ad pugnam redintegrandam, Hæctorique victoriam auferendam, vers. 364, ipsis se ducem præbentis vers. 384 : id enim repræsentatur num. 20. ΑΙΑΣ ΠΟΣΙΔΩΝ, *Neptunus* scilicet *Aiacem* quasi manu ducens . Rursusque num. 21. ΕΚΤΩΡ ΑΠΟΛΛΩΝ fines sequentis libri XV. inuadunt, & *Apollinem Hæctorem* subleuantem, ei que robur immittentem Il. XV. vers. 232. huc traducit ; eo fortasse consilio , vt celeberrimam Iliacæ Tragœdiæ actionem , *Pugnam nempe ad naues*, superiori Zonæ integrè referuet.

Vnicè ergo hic exponitur aliàs à nobis in Syntagmate de Col. Traiani pag. 136. nallata nauis Aiakis subductio, & ad eam, aliasque Græcorum, pugna, pleno libro O, siue XV. descripta .

A Subductas fuisse naues Græcorum, & in litore tentorijs intermixtas, ex varijs Homeri locis habetur; sed præcipuè ex lib. VII. vers. 436. vbi Nestoris suafu ea circum naues excitatur munitio, quæ in ipsâ Epitome Iliados, hoc est in nostri Cimelij minutissimis characteribus inscriptâ columnâ, his verbis describitur, ΟΙ Δ ΑΧΑΙΟΙ ΤΙΧΟΣ ΤΕ ΚΑΙ ΤΑΦΡΟΝ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΝΑΥΣ, *Achivi autem murum & fossam faciunt circa naues*. Mitto, quod, quoties aliquid nauigatione peragendum est, naues in mare trahi debere dicitur, vt in asportatione Chryseidis lib. I. vers. 141. atque in recessu quem Agamemnon solutâ obsidione consulebat, tum lib. II. vers. 152. tum lib. XIV. vers. 75: quodque indistinctè ea quæ modò apud naues, rursus apud tentoria fieri dicuntur; Priamus enim modò ad tentorium Pelidæ vt Hectori cadaueris redemptionem impetraret accessisse fingitur, lib. XXIV. vers. 443. modò ad Naues ipsas, vt vers. 501. & 519, & in iam dictâ Epitome lineâ 101. Ο ΔΕ ΠΡΙΑΜΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΝΑΩΣ ΠΑΡΑΓΕΝΟΜΕΝΟΣ ΕΚΤΟΡΑ ΑΥΤΡΟΥΤΑΙ ΠΑΡ ΑΧΙΛΛΕΩΣ, *Priamus verò super nauem adueniens Hectorem redimit ab Achille*, quia scilicet tentorium Achillis in medio suarum nauium collocatum erat, vt patet lib. XVIII. vers. 68. vbi Thetidis & Nereidum ad Achillem aduentus describitur, è mari litus subeuntium, & indè naues Myrmidonum ibi attractas, ipsumque Achillem petentium: Sed quid clarius atque testatius ad hoc probandum esse potest, quàm vbi Hector in hâc pugnâ apud naues, telum in Aiace[m] contorquens, & ab eo aberrans, lib. XV. vers. 430. Lycophronem ferijt,

W. 434.

ὁ δ' ὑπὸ τῇ ἐν κονίσι

Νηὸς ἀπὸ πρύμνης χαμάδις πέσε.

hic a. supinus in pulueres

Naui à puppe humi decidit?

atque vbi infra vers. 716.

πρύμνηθεν ἐπεὶ λάβεν, οὐχὶ μεθεία

Ἀφλαστον μετὰ χερσὶν ἔχων.

puppin [naui Protefilai] postquamprehendit, non dimittebat,

Aphlastum [idem puppis sublimè ornamentum] manibus habens?

Paullò itaque fusiùs hoc probare conatus sum, quò Seruium, aliosque Virgilij Commentatores ad lib. II. Æneid. vers. 29. non temerè redarguere viderer, eos Poëtæ sensum non assécutos fuisse dicens: ibi enim Virgilius dum litus à Græcis relictum describens, ait,

Hic Dolopum manus, hic senus tendebat Achilles,

Classibus hic locus,

Classis naualis prope tentoria subductæ, vt ostendimus, locum designauit; non verò cum Seruio Classēs ad equites retulit, qui nulli insuper in Græco exercitu aderant; vel cum P. Ludouico de la Cerda num. 4. *classē pro exercitu more veterum sumpsit, aut metaphoram lepidè commutauit*. Sed ne miremur ampliùs tot doctos viros de hâc subductione non cogitantes, subterfugia interpretationum inuenisse; postquam ad hunc locum Liuij lib. IV. cap. 43. *Classibus quoque ad*

Fidenas pugnatum cum Veientibus, quidam Annales retulere, rem æquè difficilem atque incredibilem; nec nunc lato satis ad hoc amne, & tum aliquantò, ut à veteribus accepimus, arctiore: nisi, in traiectu fortè fluminis prohibendo, aliquarum nauium concursum in maius (ut fit) celebrantes, naualis victoriæ vanum titulum appetinere, quamuis palàm sit de nauali conflictu Historicum loqui, adhuc Tanàquil Faber, inter Notas à Iacobo Gronouio collectas, Liuium de equestribus copijs veteres illos id referentes Annales intelligere debuisse, obstinatè credit; cique non iam patauinitatem, ut olim Asinius Pollio, sed ignorantiam in hoc verbo latinæ proprietatis obiectat.

Parùm erat, Virum Egregium, qui nuper Homerum in compendium redegit id ignorasse; nî illud etiam in Poëtam commississet, ut fictis eius sententijs abuteretur: murum namque in ipso mari constructum imaginatus, Neptuni ad Iouem conquestionem quasi ex Homero refert, quòd ad mare coercendum murum excitassent; *de la muraille que les Grecs auoient basti pour brider la mer*: cum tamen nec de hoc Neptunum vsquam conquestum Homerus dixerit; neque vltèriùs, conquerendi causam suppetijse, satis nî fallor, probatum sit. Sed iam ad Zonam nostram tertiam in ascensu redeamus.

Inter priores figuras, superiori quodam ordine locatas, stat ΑΙΝΗΑΣ *Aeneas* num. 22, ΠΑΡΙΣ *Paris* num. 23. & ΕΛΕΝΟΣ *Helenus* arcum tendens num. 24, quamuis in hoc libro ab Homero prætermisus, nec inter eos, qui Achiuorum stragem ante irruptionem ad naues ediderunt, connumeratus; prout *Aeneas*, qui Medonta & Iasum spoliauit vers. 330, & Paris, qui Dëiochum ferro transadegit vers. 341: quia forsam vulnere in eadem manu quâ arcum tenebat, paullò ante à Menelao affectus Il. XIII. vers. 593, impotens adhuc ad pugnandum erat: vnde immutandus titulus, & pro Heleno, eius germanus frater ΠΟΛΙΤΗΣ *Polites* reponendus videtur; hic namque in eodem primo conflictu cum cæteris adfuisse, & Echium interemisse fertur Il. XV. vers. 339.

Supereft itaque ΕΠΙ ΝΑΥΣΙ ΜΑΧΗ *ad naues pugna* consideranda. Et primò nauim istam num. 25. non iam remis instructam concipiemus, (nîl enim certius est, quàm classẽ Græcorum in terram subductam, ut modò probauimus) sed longurijs hinc indè sustentatam, quemadmodum Homerus semel & iterum monstrat, & præcipuè dum Græcos lib. II. vers. 151. discessum parantes describit.

τοὶ δ' ἀλλήλοισι κέλευον

Ἀπ' ἑοδαὶ νηῶν, ἢ δ' ἐλκέμευ εἰς ἄλλα δῖαν

Οἶερός τ' ὄξεσσι θάλασσαν • αὐτὴ δ' ὄρεον ἵκταν

Οἶκα δ' ἐκείνων, ὑπὸ δ' ἤρεον ἔρματα νηῶν.

hi autem alij alios hortabantur

Vt apprehenderent naues, & traherent in mare diuinum,

Sentinaeque expurgabant, clamor autem in celum iuit

Domum cuniarum, subtrahebant autem fulcra nauium.

Et quoniam ab Aiace naui Hector castra inuadere cœpit Il. XV. vers. 415, cam ipsam hanc esse dicimus, quam ΕΚΤΩΡ *Hector* num. 26. strenuè aggreditur, quamuis

quamvis illam propugnans nomine & titulo careat : fati namque dignoscitur ; hunc sub num. 27. Aiace Telamonium esse ; tum ex quo ΚΑΛΗΤΩΡ *Caletor* num. 28. ignem ad nauem ferens , & ab Aiace percussus Il. XV. vers. 420. sub ipsâ naui iacens conspicitur , torri è manu deciduo , eo pacto , quo Hector conqueritur , eum

Εν χορίσι πεσόντα νεὸς προπάριθε μελαίνης

In puluerem procubuisse ante nauem nigram ;

tum ex Teucro, eiusdem Telamonis spuria prole, arcu armato, & sub fratris clypeo latitante, qualem Teucro fuisse morem docetur Iliad. lib. VIII. vers. 267 : tum demum ex *Clito* ΚΛΙΤΟΣ num. 29. Teucris sagittâ transfixo Il. XV. vers. 445. *Caleto*rem ἀνεψιὸν *patruelem* suum Hector ibi vocat, filium nempe Clytij, filij Laomedontis, qui Priamo quoque pater fuit ; vt distinctè descendantiam Regum Troianorum ab Erichthonio vsque enumerat Æneas apud Homerum Iliad. XX. vers. 230. Meminit huius *Caletoris* Pausanias in Phocic. lib. X. ex quo scimus, ei adfuisse sororem Procliam nomine, Tennæ, vnde *Tenedos* Insula nouum nomen sortita fuit, genitricem : dum autem Pausanias ait, *Caleto*rem ab Aiace interfectum, eò quòd ignem *Protesilai* nauis subiecerat, Homero certè contradicit, ex quo se id accepisse ait ; nam iam pridem antea ceciderat *Caletor*, quàm Hector nauis *Protesilai* puppim apprehenderet, & Troianos ad ignem ei inferendum alliceret Il. XV. vers. 704 : nisi & primam istam quam diximus Aiaceis nauim, *Protesilai* pariter fuisse dicamus ; non quidem omnino improbabiler, cùm ex Homero constet, Aiaceis & *Protesilai* naues proximè subductas stetisse Il. XIII. vers. 601. Verùm hoc esset Homerum potius supplere, quàm referre.

Libro XVI. in nostrâ Tabulâ literâ Π notato, ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ *Patroclus* num. 30. è tentorio Eurypyli redux, quem

Il. ο Ψ 393

ἔτερε λόγους, ἐπὶ δ' ἔλκει λυγρῷ

φάρμακ' ἀκῆματ' ἔπαυσε μελαίνων ὀδυνάων.

oblectabat sermonibus, inque vulnere graui

Pharmaca, medelas spargebat nigrorum dolorum,

de adeundo, & exorando Achille, vt Græcis tandem auxiliaretur, secum deliberans, ΑΧΙΛΛΕΥΣ *Achillem* num. 31. otiosum & inermem sedentem, Nestoris quidem hortatu Iliad. XI. vers. 795. deprecatur, vt se saltem vnâ cum Myrmidonibus mittat, eiusque arma induere sinat Il. XVI. vers. 38. Inter eos qui Achilli adstant, ΦΟΙΝΙΞ & ΔΙΟΜΗΔΗΣ *Phœnix* & *Diomedes* nominantur. Et *Phœnix* certè vt illius Educator, & perpetuus comes, non incommodè adhibetur ; sed *Diomedem*, planum est hinc abfuisse ; vt enim initio suæ ad Achillem orationis *Patroclus* exposuit vers. 23.

πάντες ὅσοι πάρος ἦσαν ἄριστοι,

Εν νηυσὶν κέαται βέλγημοι ὃ τὰ μῦθοι τε.

Βέλγηται μὲν ὁ Τυδείδης κρατερὸς Διομήδης.

omnes quicumque antiè erant fortissimi,

In navibus iacent percussi, & vulnerati:

Sauciatus est quidem Tydides fortis Diomedes.

Ex quattuor qui hîc sequuntur viris, *Patrocli* solius nomen cadenti illi num. 32. suppositum ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ, ostendit, eundem iam hastâ Euphorbi domitum Il. XVI. vers. 816. qui num. 33. post vulnus illatum recurrere, ut ab Homero describitur, turbæque se immiscere videtur, ab Hectore num. 34. cominus tandem confici Il. XVI. vers. 820: Automedontem verò num. 35. immortalibus equis Xantho & Balio ducentibus, iram Hectoris, fugâ declinare Il. XVI. vers. 866. Binos hîc tantum equos vides, quia Pedasus quem funalem idem Automedon adiunxerat Il. XVI. vers. 152. iam à Sarpedone occisus fuerat vers. 467. Nobilis Euphorbus iste nedum Homeri præconio, verum etiam delirio Pythagoræ, illius animam post alias sanè transmigrations in se recepisse iactantis, apud Ovidium Metam. lib. XV. vers. 160.

Ipse ego, nam memini, Troiani tempore Belli

Panthoides Euphorbus eram.

Atrocem atque prolixam circa Patrocli cadauer pugnam, quæ sola fere libri XVII. Iliadis materies fuit, hâc Zonâ notam numeralem P. XVII. continente, representari credimus. Coniecturis igitur utemur, quia is qui characteribus Tabulam hanc illustrandam suscepit, hîc ex obliuione, ut puto, stylum suspendit.

Currui insistens num. 36. est Hector, qui post spoliatum Patroclum

Il. ε' Ν 130 Ες δ' ἔφρεν δ' ἀνόρουσε, δίδου δ' ὄγε τεύχεα καλὰ
Τρωπὶ φέρειν περτὶ ἄστρ, μέγα κλέος ἔμμεναυ αὐτῷ.
In currum autem ascendit; deditque hîc arma pulchra
Troianis ferenda ad Urbem, magna gloria ut essent ipsi:

Ajax autem num. 37.

Il. ε' Ν 132 ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ σάκεσσι εὐρὺ χαλύψας,
Εἵσῃκει, ὥς τις τε λέων περὶ οἴσι τέκεσσιν.
circum Menætiadem scutum latum obtegens;
Stetit, sicut aliquis leo circa suos catulos.

Alius ibi proximè num. 38. dolentis in speciem inclinatus, Menelaus erit, de quo hæc Homerus vers. 134.

Ἀχαιῶν δ' ἐξέρωθεν ἀρηϊφίλῳ Μενέλαῳ
Εἵσῃκει, μέγα πένθος ἐνὶ στήθεσιν ἀέζων.
Atrides autem ex alterâ parte generosus Menelaus
Stabat, magnum luctum in pectoribus augens.

Ij tandem qui ad num. 39. cadauer vlnis sublatum currui imponere student, sunt Menelaus & Meriones, quibus id ab Aiace Telamonio iniunctum fuit,

Il. ε' Ν 717 Ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ Μηριόνης ὑποδύντε μάλ' ὦκα,
Νεκρὸν αἶραντες φέρετ' ἐκ πόντος.
Sed tu quidem [Menelaë] & Meriones subeuntes, valde citò
Cadauer sublatum ferte è prælio:

nonnullâ quidem ab Homeri poësi variatione ; nam eurrui, vt videmus, hîc cadauer imponitur ; at ex Homero, manu ipforum sublatum conijcitur,

Il. ε' V 735 Ως οἱ γ' ἐμμεμαῶτε νέκυν φέρον ἐκ πολέμοιο

Nh̄as ἐπὶ γλαφυράς,

Sic hi alacres cadauer extulerunt è bello

Naues ad concauas ;

Author Paruæ Iliad. latinæ lib. XVII. corpus Patrocli ab Antilocho & socijs relatum in Castra perhibet ;

Interea iuuenis, tristi cum pube suorum,

Nestorides in Castra refert miserabile corpus.

sed in hoc à suo Homero discedit, vt in alijs multis, quæ congerit Commentator Fanensis in Notis ad eundem.

Circa Patrocli cadauer in lecto compositum, lotum iam & vnctum, albâque veste indutum, Achillem ac Myrmidones totâ nocte luctum traxisse, Homerus lib. XVIII. vers. 353. tradit ; ac Zona huius quod explicamus Cimelij Σ notata sub num. 40. ad viuum exprimit. ΑΧΙΛΛΕΥΣ & ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ *Achilles & Patroclus* inter cæteros designantur : senior ille ad dexteram Achillis, Phœnix ; duo mulieres ad læuam, Iphis è Scyro, & Diomeda Phorbantis F. Lesbia fuerint : primam namque Patroclum oblectasse, alteram, Briseide nondum reddita, Achillem, monstrat Homerus Il. IX. vers. 600 ; Thetis enim ante aduentum cadaueris Patrocli, ad Vulcanum diuerterat, vt ab eo noua filio arma impetraret, Il. XVIII. vers. 130. Quod Patroclum Neptunus adamauerit, eumque aurigandi artem edocuerit, tradit Ptolemæus Hephæstio lib. I. apud Photium Cod. CXC. vnde ab Homero per excellentiam *Equitem* nominari ait.

Post hæc legitur inferiùs ΘΕΤΙΣ ΟΠΛΟΠΟΙΑ ΗΦΑΙΣΤΟΣ *Thetis, Armorum constructio, Vulcanus*. Non tacendus de hâc armorum constructione nummus, extans apud Stephanonium de Gem. Ant. Sculpt. pag. 11., de cuius tamen fide nihil statuo. In eo caput Achillis galeatum ; auersâ parte Thetis stans, dextro brachio exerto, super thorace innixa, læuâ manu cassidem gestans ; supra thoracem ΜΗΤΡΟΣ, sub casside ΠΗΛΕΙΔΟΥ, idest *Marris Pelidæ*. Sed ad nostra certiora reuertamur. Thetis num. 41. à Vulcano num. 42. ope Cyclo-
pum num. 43. arma exposcens, & clypei illius admirandi super incude num. 44. fabrica. Hæc omnia graphicè hîc significata, potiùs tamen Virgilianæ, quàm Homericæ oplopœiæ, me iudice, conueniunt. Vulcanus namque apud Homerum proprijs manibus clypeum, & reliqua arma perfecisse intelligitur ; quia non Lemniam aut Æoliam fucinam, sed domum in Olympo,

Il. ε' V 370 Αφῆπον, ἄσβεστον, μεταπρεπέ ἀθανάτοισι,

Χάλκεον, ὃν ῥ' αὐτὸς ποιήσατο,

Incorruptam, stellatam, decoram inter immortales,

Aeream, quam quidem ipse fecit,

ad hoc operis selegit, idemque numisma Thyateirenorum apud Trifanum in Commodo num. 20. expressit ; in quo Vulcanus, adstante Pallade (vt hîc Thetide)

tide) galeam suis manibus elaborat. Poëtis igitur permissam licentiam plastes hic noster usurpauit, & Romano (ut dicemus) Imperatori suum opus nuncupans, Romani vatis figmentum imitari voluit, quem iuxta, Insulâ in Liparâ, Æneid. VIII. vers. 425.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,

Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyracmon:

& mox vers. 444.

at illi

Ocius incubuere omnes, pariterque laborem

Sortiti, fluit æs rinis, auriq̃ue metallum,

Vulnificusque chalybs vastâ fornace liquescit:

Ingentem clypeum informant, unum omnia contra

Tela Latinorum, septenosque orbibus orbes

Impediunt: alij ventosis follibus auras

Accipiunt redduntque: alij stridentia tingunt

Aera lacu, gemit impositis incudibus antrum.

Illi inter sese multâ vi brachia tollunt

In numerum, versantque tenaci forcipe massam.

Imitatione Callimachi Hymn. in Dian. vers. 47. Virgilius Vulcani officinam in Liparâ finxit; nisi quod ab eo recessit, *Pyracmonem* eum vocando, qui illi *Arges* est. Tangit etiam Callimachus, vetus Insulæ nomen *Meligunis* fuisse, quod & Strabo lib. VI. & Plinius lib. III. cap. IX. transcripserunt. Attamen Callimachi de Liparâ historiæ (siue eam fabulam nuncupare placeat) non acquiescit Scholiastes Apollonij ad lib. III. vers. 41.; sed in Hierâ, alterâ ex VII. Æolijs Insulis ab eo enumeratis, Calliam in Agathocl. lib. X. sequi se dicens, fucinam Vulcani, ex assiduo in eâ fragore, *semperque ardente camino* collocavit; cui adstipulari videntur tam Strabo, quàm Plinius, qui illam Vulcano sacram fuisse testantur, & apertè Thucydides ex traditione incolarum Liparæ Insulæ id asserit lib. III. *Eâdem hyeme, qui in Sicilia erant Athenienses ac Rhegini, cum XXX. navibus inuaserunt Aeoli, quas vocant, insulas, æstate tutas ab hostibus aque penuriâ: colunt autem Liparæi Cnidicrum coloni, sed ex ijs unam incolunt non grandem, nomine Liparam, & ex hac transeuntes viri alias serunt, Didymam, Strongylem, & Hieram; creduntque in Hierâ Vulcanum exercere arariam, quod ea noctibus cernitur permultum ignem, diebus fumum reddere.* Sed nobis Græcorum Scriptorum contradictionem, nimis eisdem familiarem, attingisse satis sit; cum nihil, vtranam opinio vera sit, ad nostram explicationem, ad quam reuersionem facimus, conferre videatur.

Achillis ira hætenus Achiuis perniciofa, iam in Troianos, usque ad exitium, exercebitur; eiusque tantum sunt reliquorum sex librorum gesta. Initium sumit hic, & in Homero, liber iste T XIX. ex quo ΘΕΤΙΣ *Thetis* num. 45. donis Vulcani ante se dispositis, ita filium alloquitur,

II. τ Ψ. 10 Τὴν δ' Ἡφαιστῆος ὠρεὰ κλυτὰ τεύχεα δέξο,

Καλὰ μάλ', οἳ ἔπειτα τις ἀνὴρ ἄμοισι φέρησεν.

Tu verò à Vulcano incluta arma accipe

Pulchra admodum, qualia nondum quispiam vir humeris gestavit.

Ultra arma aceruatim posita, clypeus ΑΣΠΙΣ num. 46. peculiari structurâ insignis, per mulierem quandam sustentatur, non ex comitatu Thetidis, nam ipsa, Nereides omnes, quæ secum lacrymabundæ venerant, fat citò, & antequam ad Vulcanum proficisceretur, ad Senem Marinum remiserat Il. XVIII. vers. 140. ΦΟΙΝΙΞ *Phœnix* ibi proximus galeam tenet. Achilles autem num. 47. ocreas cruribus aptans,

Il. δ' Ψ 18 Τέρπετο δ' ἐν χεῖρεσιν ἔχον θεῶν ἀνὰ δῶρα.

Oblectabatur autem in manibus tenens Dei splendida dona:

nam non matre coram, nec statim receptis armis, sed post vocatos in concionem heròas Achiuos, constitutamque cum Agamemnone pacem, & Brisëide redditâ, donis cumulatus, inter suos Myrmidonas,

Il. τ' Ψ 368 Δύσετο δῶρα θεῶν, τὰ οἱ Ἡφαιστος χάμε τέρχων.

Κνημῖδας μὲν πρῶτα παρὲς κνήμησιν ἔθηκε,

Καλὰς, ἀργυρέοισιν ὀπισφυρίοις ἀραρυῖας.

Δεύτερον αὖ, θώρηκα παρὲς στήθεσιν ἔδυνεν.

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρῆλον,

Χάλκεον, αὐτὰρ ἔπειτα σάκος μέγα τε στιβαρόν τε

ἔθηκε, τῷ δ' ἀπ' ἀνδρὸς σέλας ἦεν ἥ τε μήνησ'.

Induit dona Dei, quæ ei Vulcanus elaboravit faciens:

Ocreas quidem primum circum tibias posuit,

Pulchras, argenteis fibulis aptatas,

Secundò rursus thoracem circa pectora induit;

Circum verò humeros posuit ensē argenteis clavis distinctum;

Aereum, at deinde clypeum magnum, firmumque

Cepit, huius autem procul splendor fiebat, ut Luna.

& mox vers. 380.

παρὲς δὲ θυφάλειαν αἶας,

Κρατὶ θέτο βριαρὴν, ἣ δ' ἀστὴρ ὥς ἀπέλαμπεν

Ἰπποῦρις θυφάλεια, παρὰ στήθεσιν δ' ἔθειναν

Χρυσέαι, ἃς Ἡφαιστος ἔει λόφον ἀμφὶ θαμναῖς.

cassidem verò tollens,

Capiti imposuit grauem; hæc autem ut stella lucebat

Cristata galea; circum autem movebantur crines

Aurei, quos Vulcanus frequentes circa cristam posuerat.

Anonymam quæ sequitur num. 48., Mineruam esse arbitramur, quæ Achilli, antequam prælium iniret,

Il. τ' Ψ 353 Νεκταρ ἐνὶ στήθεσιν, καὶ ἀμβροσίην ἐπαίειν

Σπᾶξ,

Nectar in pectoribus, & ambrosiam desiderabilem

Instillavit,

postquam illi in maximo amici luctu, non potus, aut cibus curæ erat;

Ττ

Αλλά

Il. τ V 214. Ἀλλὰ φόνε' τε, καὶ αἷμα, καὶ ἀργαλέε' σόλος ἀνδρῶν.

Sed cades, & sanguis, & grauis gemitus virorum.

ΑΧΙΑΛΕΥΣ Achilles rursus num. 49. statim ac Automedon num. 50.

μαστὶγα φαεινὴν

Χεὶρ λαβὼν ἀεργῶν, ἐφ' ἵπποι' ἀόρουσεν,

scuticam lucidam

Manu prehensens habilem, in equos insiliit,

retrò armatus inscendit,

V 424

καὶ ἐν πρώτοις ἰάχων ἔχε μώνυχας ἵππους?

& inter primos clamans direxit unâ ungulâ equos,

Xanthum, vt diximus, & *Balium* Neptuni in Thetidis nuptijs donum, iuxta Pindari Scoliaſten ad Od. III. Pyth. verſ. 166. & Hephæſt. apud Phot. lib. VI. *quique olim gigantes fuiſſe, ac ſoli pro Dijs aduerſus fratres pugnaſſe* dicuntur à eodem Hephæſtione lib. V. apud Photium Cod. CXC: contra Homeri genealogiam Il. XVI. verſ. 150.

Τὸς ἔτεκε Ζεφύρῳ αὐέμῳ ἄρπυια Ποδάργη.

Hos peperit Zephyro vento harpyia Podarge.

Libro XX. τ, ΠΟΣΙΔΩΝ *Neptunus* num. 51. Aeneam manu apprehenſum à periculoſo cum Achille congreſſu ſubtrahit Il. XX. verſ. 325., & in extremam agminis partem, vbi Caucones armabantur, transportat; id quod elegantiffimè *Neptunus ipſe* apud Virgilium *Aeneid. V. verſ. 808. Veneri commemorat.*

Pelidæ tunc ego forti

Congreſſum Aeneam, nec Dijs, nec viribus aquis,

Nube cauâ eripui; cuperem cùm vertere ab imo

Structa meis manibus periuræ mœnia Troiæ.

ΑΧΙΑΛΕΥΣ Achilles autem num. 52. ſiue Iphitionem, ſiue Demolecontem, Antenoris filium num. 53. in ſcruentes percuffit verſ. 386. & 400.; inde Hippodamantem num. 54. & ſucceſſiuè Polydorum Priami filium num. 55. fugientem vtrumque obruncat verſ. 402. & 414.: dein aduerſus Hectorem num. 56. infurgit, qui & ipſe

V 419

ὥς ἐνόησε κασίγνητον Πολύδωρον

Εὔτε' εἶχε χερσὶν ἔχοντα, λιαζόμενον ποτὶ γαίῃ,

postquam vidit fratrem Polydorum

Viscera manibus tenentem aduolutum terræ,

Il. τ V 422

ἀντίος ἦλθ' Ἀχιλλῆϊ

contrarius venit Achilli:

verè enim in terram procidiſſe videmus militem illum num. 57. quem Polydorum dicimus. Non tamèn pugna inter ipſos ſequuta fuit: quia Apollo Hectorem nebulâ contectum Achilli ſurripuit verſ. 443.

In ſuâ ſerie *Scamandrum* hic oſtendimus, ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΣ num. 58. quem Capite IX. noſtri prædicti Syntagmatis, in Achillem cadauera ex Homero hoc lib. XXI. τ. verſ. 235. impellere diximus. ΑΧΙΑΛΕΥΣ Achilles num. 59. mole

vnda-

vndarum iactatus atque agitatus, ac propemodum oppressus,

W. 241 οὐδὲ πόδες αὖτις ἔχεν ἑρείξασθαι,
neque pedibus Potuit firmus stare;

quem sic labantem, & Iouis auxilium inuocantem vers. 273. ΠΟΣΙΔΩΝ
Neptunus num. 60. manum manu prehensens confirmavit vers. 286. Reliqui
post Neptunum, ΦΡΥΓΕΣ Phryges fugientes, (Troës ex Homero hos esse intel-
ligimus vers. 528. & 539.) apertis ad eorum receptum iussu Priami portis, &
Achillem acriter insequentem num. 542., vel finè titulo ostendunt.

In Scamandri mentione, notatū dignum, & verè poëticum Homeri inuen-
tum admiror, nomina rerum minimè Diuis & hominibus communia fingentis;
sed peculiarem quandam illis dialectum introducentis, vt & Platonem fecisse.
author est Clemens Alex. Strom. lib. I. to. III. pag. 95. lit. D. in Biblioth. PP.
(quicquid Dio Chrysostomus Orat. XI. Homerum de hoc quoque reprehen-
dat, quòd omnes non solum Græcorum, sed etiam Deorum linguas licentiosè
commisceat) quasi (vt Eustathius adnotat I. Iliad. pag. 124.) à *Musis enutritus*,
diuina quoque percepisse credatur, atque *meliora nomina, nobiliora, & grauiora Dijs*
tribuerit: de isto namque fluuio ita ait Iliad. XX. vers. 74.,

Ὀν Ξάνθον χαλέοισι θεοὶ, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον.

Quem Xanthum vocant Di, homines autem Scamandrum.

vnde saltem nouissimus Homeri Epitomator Ludouicus Thomasinus, vnicum
sub duplici nomine flumen esse, potuit ediscere; quatenus ignotam habuisset
Plutarchi illius (nescio an Chæronensis) de hoc fluuio duplicem nomenclatu-
ram in Opusc. de Fluu. sub tit. SCAMANDER.

Eiusdemque ingenij hæc alia sunt,

Il. α W. 403 Ὀν Βριάρεων χαλέοισι θεοὶ, ἄνδρες δὲ τε πάντες
Αἰγαίον.

Quem Briareum vocant Di, viri autem omnes
Ægeonum.

Il. β W. 814 Τὴν ἥτοι ἄνδρες Βατίειαν κικλήσκουσιν,
Ἀθάνατοι δὲ τε σῆμα πολυσκάρθοιο Μυρίνης.

Quam quidem homines Batieam vocant,
Immortales autem sepulchrum agillimæ Myrinnæ.

Il. ξ W. 291 Χαλκίδα κικλήσκουσιν θεοὶ, ἄνδρες δὲ Κύμινδιν.

Chalcida vocant Di, homines autem Cymindin.

Et Odyss. X. vers. 305. præstantissimum illud pharmacum, aduersus Circes ve-
neficia à Mercurio Vlyssi præbitum, hominibus planè incognitum, & innomi-
natum, Μῶλυ *Moly* à Dijs vocari tradit.

E Troianis in Urbem velut hinnulis refugientibus,

Il. χ W. 5 Εκτροχὲ δ' αὖτ' αἰεὶναι ὁλοή μοιρ' ἐπέδησεν,
Ἰλῖς περπάρεϊτε, πυλάων τε σκαιῶν.

Hectorem ibi manere exitiosum fatum coëgit,
Ilium ante, portasque Scæas,

initio libri XXII. X Poëta commentus est, reddiditque noster Artifex num. 61. Cuius, inquam, fatum in balance cum fato Achillis positum, & à loue appensum vers. 212. præponderavit, eumque ad necem traxit.

Ter in hac Zonâ ΑΧΙΛΛΕΥΣ *Achilles* in varijs circa *Hectorem* actionibus exhibetur; primò etenim num. 62. *Hectorem* ΕΚΤΟΡ num. 63. telo profternit verf. 326; tum num. 64. in eundem manum iniecit, vt ab humeris arma spoliaret verf. 368; tertio num. 66. in cadauer *Hectoris* num. 65.

Y. 395

ἀεικέα μὴδετο ἔργα :

Αμφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέξηνε τένοντε,
 Ἐς σφυρὸν ἔκ πτέρνης, βοᾷς δ' ὄξῃπτον ἱμάντας,
 Ἐκ δίφρου δ' ἔδθησε, κάρη δ' ἔλκεσθαι ἔαυεν.
 Ἐς δίφρου δ' ἀναβὰς, ἀνά τε κλυτὰ τόλχε' αἶρας,
 Μάστιξεν ῥ' ἐλάαν, τῷ δ' ὄκ' ἄκοντε πετέσθην.

indigna molitus est opera.

*Amborum ponè pedum perforavit neruos
Ad talum usque à calcaneo, bouinaque appendit lora,
Ex curru autem ligauit, caputque trahi siuit:
In currum a. ascendens, supraque inclyta arma eleuans,
Flagellabat ut impelleret, hi a. non inuiti volabant.*

Occupato itaque à cadauere Hectoris curru, & ab ipso Achille aurigandi munere, Automedon ille erit, qui num. 67. pedes currum sectatur.

Hic quoque Virgilij ab Homero discessum notabimus: non enim Achilles ex Homero, *Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros*, ut Virgilius cecinit lib. I. *Æneid.* vers. 483., atque Aufonius in Periochâ huius libri XXII. his verbis in compendium redegit, *Hector interfectus, & relin-*
gatus ad currum, ter circum mœnia Troiana raptatur; deinde lacerum corpus defer-
tur ad naues; sed à loco cædis recto, citoque itinere ad naues tetendit.

V. 39. Νῦν δ' αὖ' αἰδούντες Παιήονα κῆρυι Ἀχαιῶν,
 Νηυσὶν ἐπὶ γλαφυρῇσι νεώμεθα, τόνδε δ' ἀγώμεν.
Nunc autem agē canentes Paeana iuvenes Achiuorum,
Naues in concavas redeamus, hunc autem ducamus.

Atque procul ab omni ambage ita explicat columna nostri Cimelij lineâ 93.

ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΕΚΤΟΡΑ ΜΟΝΟΜ
ΑΧΟΝ ΑΠΟΚΤΕΙΝΕΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΛΑ
ΛΑΜΒΑΝΕΙ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΕΚΡ.
ΟΝ ΕΚΔΗΣΑΜΕΝΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΔΙ
ΦΡΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΕΛΚΕΙ
ΕΠΙ ΤΑΣ ΝΑΥΣ

Expletis autem Patrocli exequijs, tunc quidem

11. ω ψ. 15 Εξίτρα δ' ἔλκεσθαι δησάυκετο δίφρου ὀπισθεν.
Τρεῖς δ' ἐρύσας παρὶ σῆμα Μενoitιᾶδ' αὖ θανόντι,
Αὐτίς ἐνὶ κλισίῃ παυέσκετο.

Несформ

Hectorem ut traheretur ligabat post currum ;

Ter autem raptans circa sepulchrum Menœtiadæ mortui ;

Rursus in tentorio quiescebat .

Habuit nihilominus Virgilius quem imitaretur Euripidem , qui in hæc verba
Andromachen loquentem facit in huius nominis Tragœdiâ ,

Καὶ ὄν ἐμὸν μελέας πόσιν Εκτορα , τὸν περὶ τείχη

Εἴλκυσε διφρέων πᾶσις ἄλίας Θέτιδος .

Et meum misera maritum Hectorem , quem circa murum

Aurigans traxit filius marinæ Thetidis ;

cui etiam , potius quàm Homero , Q. Smyrnæus accessit lib. XIV, vers. 132.

Εκτορα δ' ὡς εἶρθεσεν ἤης περὶ τείχεα πάτρης .

Vi quæ Hectorem circa patriæ ipsius mœnia raptarit :

& ex nostris Hyginus fab. CVI, ibi , *adstrictumque ad currum traxit circa muros Troianorum* . Hunc etiam authorem , in alijs quoque ab Homero dissensisse , obseruari potest . Sed utcumque par unicuique ius sit in fabulis effingendis , certè Pindarus ille Parvæ Iliadis Latinæ non ignobilis author , Homerum , quem in epitomen redegit , sequi debuisset , quod tamen his versibus libri XXII, non adimplevit , Virgilij imitatione seductus ,

dum talia magnus Achilles

Ore truci iacet , vitam miserabilis Hector

Reddidit ; hunc animo nondum satiat Achilles

Deligat ad currum , pedibusque exanguia membra

Ter circum muros victor trahit .

Vnde apparet marmoris nostri cum Homero consensus ; nam hic caput solummodo ponè currum raptari videmus ;

Longaque in immundo pulvere tracta coma est .

Nec aliter Homerus ait Iliad. XXII, vers. 398.

Εκ δίφροιο δ' ἔδησε • χεῖρ δ' ἔλκεσθαι ἔασεν •

Ex curru a. ligavit , caputque trahi sinit ,

iterumque V. 402

• • χεῖρ δ' ἄπαν ἐν κονίῃσι

Καί το •

• • caputque totum in pulueribus

Iacebat .

Confudit igitur hæc actiones Scalptor quoque marmoris Aracælitani , (de quo



infra loquemur) qui pro coronide vitæ Achillis, Hectorem statim à pugnâ, & sub ipsis Troiæ moenibus; totum extra currum, alligatum vt hic vides, effinxit: & plebeio nimium sermone egit cum suis Blasius de Vigenere Philostrati Commentator in Imag. lib. II. cap. II. ACHILLIS ALIMENTA, ita versus Homeri primò relatos minùs propriâ & decorâ paraphrasi explicans, *Après qu'il l'eut mis à mort, [Hector] il luy perça les deux pieds, & y ayant attache' les longes de ses cheuaux, le tra'sna à leur quenë à l'entour de Troye, a la venë de Priam, & de tous le siens.* Imitationem huius immanitatis Achillis in diuexandis mortalitatis exuijs, refert, damnatque in Alexandro, Beti Gaza Urbis Præfecto, quam egregiâ virtute tutatus fuerat, immeritò & intemperanter infenso, Q. Curtius lib. IV. cap. VI. num. 29. *Ira deinde ventit in rabiem, iam tunc peregrinos ritus nouâ subeunte fortunâ: per talos enim spirantis lora traicta sunt, religatumque ad currum traxere circa Urbem equi, gloriante rege, Achillem, à quo genus ipse deduceret, imitatum se esse pænâ in hostem statuendâ.*

Penultimus hic ad quem peruenimus Iliados liber ψ, omnium consensione præ alijs huius poëmatis omnigenâ funerali doctrinâ, & ingeniosâ ludorum athleticorum distributione præstantissimus; duo continet, hoc est Patrocli iusta, & ludos funebres in eius honorem ab Achille celebratos. Primum designatur num. 68. ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΚΑΥΣΙΣ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ, Achilles, crematio Patrocli. Visitur enim Patroclus super pyrâ illâ vulgari iacens; quæ vers. 141. & 158. constructa dicitur, antequam alia

II. ↓ ψ. 164

ἐκατόμωπον ἐνθα καὶ ἐνθα,
centum pedum quoquoersus

erecta fuisset: Patroclus, inquam, in ea extensus, & iuxta eum Achilles, qui comam,

ψ. 142 Τὴν δ' αὖ Σπερχείῳ ποταμῷ ξέφετ' ἐπὶ πλεθόῳσαν,
Quam Sperchio fluuio nutrita florescens,

ψ. 152 ὅν κεν
ὅν κεν

ὅν κεν

in manibus dilecti socij

Posuit.

Ritum hunc sibi comam demendi, & cadaueri imponendi, communem apud Græcos, aliosque eorum imitatione fuisse, pluribus exemplis monstrat Feithius Antiq. Homeric. lib. I. cap. XIII. Adeò tamen impudens, & Homero contradicendi audius fuit Philostratus, vt in Vitâ Apollonij lib. IV. cap. V. ipsos Achillis manes euocet, quo illum comam nunquam totondisse, sed intactam amni Sperchio conseruasse, ab eodemmet extorqueat. Comam autem fluuijs propriæ regionis Ephebos nutrire solitos, non solum de Arcadibus tradit Pausanias lib. VIII. de Leucippo scilicet Oenomai F. qui Alpheo comam alebat; & infra, fontes Neda sunt in monte Cerausio, qui pars est Lycæi: quâ autem Nedas proximè Phigalensium Urbem accedit, ibi eorum filij capillos fluuio detondent; ac Philostratus de Memnone Æthiope lib. I. cap. VII. Imag. etenim aduerte quantus humi iaceat,

quan-

quantâque cicinnorum spicâ, quos, ut putò Nilo nutriebat: verùm etiam, dum idem Pausanias in Attic. lib. I. simulachrum filij Mnesimachæ describit, cui ad Cephisum coma detondetur, id omnibus Græcis olim commune fuisse ex hoc Homeri loco obseruat.

Non alijs autem quàm indigenis fluuijs capillorum oblationem debitam esse, adeò certum fuit apud veteres; vt Strabo, ad probandum hunc Sperchium inter Theſſaliæ & Achillis ditionis flumina connumerari debere, eo argumento vtitur, quòd Achilles comam ei se aluisse dicat, Geograph. lib. IX: *in præmium scilicet nutritionis* & (vt Eustathius ait ad hunc locum) *aquam honorantes, tanquam eam, in quâ vita ipsa constituta est; infantium præsertim, qui humidis solis aluntur.* Addi potest ex Iunior Philostrato in Heroic. cap. XII. de *Aace Telamónio*, incolas Coloniarum fluuijs suæ Metropolis comam dedicasse; eò enim quia Salaminem olim ab Atheniensibus fundatam dicit, ideo Aiacem Ilisso, Atticæ regionis fluuius, crinem sacrauisse, non item Bocaro, aut Bocaliæ eiusdem Insulæ amni iuxta Strabonem dicto lib. IX. Hoc quidem Strabo ipse non admitteret, qui adeò impugnat Salaminem antiquitus in potestate Atheniensium fuisse, vt velit cum criticis, è duobus Homeri versibus Iliad. II. vers. 557.

Αἴας δ' ὅκ' Σαλαμῖνος ἄλκ' δυοκαίδεκα νῆας,

Στῆσε δ' ἄγων ἴν' Ἀθηναίων ἵσαντο φάλαγγες.

Ajax a. ex Salamine ducebat duodecim naues,

Statuit a. ducens ubi Atheniensium erant phalanges;

posteriorem per fallaciam à Pisiſtrato seu Solone insertum. Quam tamen fallaciæ suspicionem adimit mihi Ajax ipse Salaminus apud Sophoclem in Trag. huius nominis vers. 872. ita dicens,

Κλεναί τ' Ἀθῆναι, καὶ ὁ σύντροφος γένος.

Atque inclytæ Athenæ, & cognatum genus.

& ex personâ Tecmessæ, militibus & socijs Salaminis ipsius Aiæcis loquentis

W. 202

Ναὸς ἀγωνὶ δ' Αἴαντος,

Γενεᾶς χθονίων ἀπὸ ἐξεχθεῶν.

O socij navis Aiæcis,

Genere ab indigenis Atheniensibus orti.

Aliam Metropolis prærogatiuam apud Græcos hîc excurrere sinemus, vt sacris Coloniarum metropolitani ciuēs præficerentur: ita enim Thucydides lib. I. *Nam cum sit [Corcyra] Corinthiorum colonia, tamen neque in publicis sollemnitatibus legitimorum honores reddebant, neque in suis sacris virum Corinthium præfiebant, vt ceteræ Colonie.*

Mitiori profectò imitamento Alexandrûm, in Hephæstionis luctu, Græcum hunc se & alios tendendi morem (nam & socij Myrmidones capillis totum contegebant vers. 134.) seruasse ait Ælianus lib. VII. cap. VIII.: in alijs enim quoque se & Hephæstionem cum Achille & Patroclo composuit; vt cum apud illum ipse Achillis monumentum coronauit, & Hephæstion Patrocli; significans, hunc iacrarum sibi esse, vt Patroclus fuisset Achilli, teste eodem Æliano lib. XII. cap. VII.

quæ

quæ tamen intelligenda puto, non quasi distincta sint Achillis & Patrocli monumenta, ut ex verbis Aeliani inferri posse videtur, & expressè habet Strabo lib. XIII. quamvis omnis Homeri doctrinæ religiosissimus custos; sed quia Rex Regem, amicus amicum, in communi utrumque sepulchro decorauerit. Commune, inquam, duobus sepulchrum erectum liquet, non tantum ex destinatione Achillis, de quâ vers. 125.

ἐνθ' ἄρ' Ἀχιλλεύς
 θεόσατο Πατρόκλῳ μέγα ἠρίον, ἥδ' ἐπὶ αὐτῷ.
 ubi Achilles

Designauerat Patroclo magnum sepulchrum, & sibi ipsi;
 verum quia, ita perfectum esse, asseruit Homerus in Odyss. lib. XXIV. vers. 73.

δῶκε δ' ἡ μήτηρ
 Χρῦσεον ἀμφιφορῆα, Διωνύσοιο δὲ δῶρον
 Φάσκ' ἔμμεναι, ἔργον δ' ὦκευτ' Ἰφαιίδιοι.
 Ἐν τῷ τοι κεῖται λευκὸν ὅσσ' αἰαΐδ' Ἀχιλλεύς
 Μίγδα δ' Πατρόκλῳ Μενoitιάδῳ θανόντος.
 dedit autem mater

Auream amphoram, Dionysij a. donum
 Dicebat esse, opus a. inclyti Vulcani;
 In hac tibi iacent alba ossa illustris Achilles;
 Mixtim a. Patrocli Menœtiadæ demortui.

& retinuit ille non rarò ab Homero desciscens Philostratus in Vitâ Apollon. Tyan. lib. IV. cap. V. Iaceo, inquit, [ex personâ Achillis loquens] ut mihi, Patrocloque incundissimum fuit: convenimus enim admodum adolescentes; ambos autem tanquam unum urna aurea iacentes continet. Quibus adde Tryphiodorum in Ilij Excidio vers. 17.

Κεῖτο δ' Πηλεΐδης, κατέχων ἄμα νεκρὸν ἑταῖρον,
 Iacebat verò Pelides, habens secum mortuum socium.

& epigramma XXIV. inter Heroum Homericorum Epitaphia, quæ Aristotelis Stagiritæ esse, Canterus eorum Commentator acriter contendit.

Πατρόλῃ τὰ φερόμενα, ὅμῃ δ' Ἀχιλλεὶ τεταπῆται,
 Ὁν κτείνον ὡπλὺς Ἀρης ἐκτοροῖ ἐν παλάμαις.
 Patroclum heic eadem, quæ Pelidem urna recondit,
 Robore quem domuit Mars citus Hecoreo.

Mimum item Achillis in hac Patrocli crematione egit ad ipsum Ilium Antoninus Caracalla, ita de eo referente Herodiano lib. IV. Ilium mox petijt, & cunctis Urbis reliquijs collustratis ad Achillis tumulum processit, eoque coronis floribusque magnificè exornato, rursus imitari Achillem cœpit: sed Patroclum desiderante aliquem, libertorum omnium carissimus Festus à memoriâ, dum ad Ilium moratur, vitâ defunctus est; veneno, ut quidam aiebant, extinctus, quò scilicet Patrocli more sepeliretur; ut alij affirmant, morbo interceptus. Huius igitur cadauer efferrî iussit, compluribusque lignis rogam strui: dein imposito in medium, mactatisque omne genus

anima-

animalibus, subiecit ignem, phialamque manu tenens, vinumque libans, ventos præcabatur: quumque esset raro capillo, & crinem quæreret, ut imponeret ignibus, deridiculo erat omnibus; ceterum quos habuit capillos tamen torondit.

Secundum huius XXIII. libri membrum, hoc est funebre certamen, expresso potiori, nempe bigarum decursione, infertur. Titulus qui subiicitur ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΑΓΩΝ, est de ijs principalioribus vnus, in quos totam Homeri poësim dissectam fuisse refert Ælianus lib. XIII. cap. XIV. Vberiore distributionem affert Allatius de Patr. Hom. cap. V. in quâ plures nostræ Tabulæ tituli leguntur, vt ΛΟΙΜΟΣ, ΕΠΙ ΝΑΥΣΙ ΜΑΧΗ, ΟΠΛΟΠΟΙΙΑ, ΑΓΩΝ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ, & ΕΚΤΟΡΟΣ ΑΥΤΡΑ.

Sub num. ergo 69. cursu effuso bigæ curuli certamine contendunt Il. XXIII. vers. 362. Num. 70. Eumelus Admeti F. indignatione Mineruæ,

W. 394

ἐκ δίφροιο παρὰ τροχὸν ἔξεκυλίσθη,

ex curru iuxta rotam excussus,

iacensque ostenditur. Conuersio tandem bigarum ad læuam, de quâ Cap. VI. nostri Syntagmatis copiosè egimus, hoc vetustissimo exemplo comprobatur.

Nèue in paruo quid otiosum remaneat: vir ille num. 71. inter pyram & decursionem medius, hastæque innixus consistens, Phoenix erit, quem Achilles.

W. 359

σκοπὸν εἶσεν

ὧς μεμνέωτο δρόμου, καὶ ἀληθεῖν ἀποείποι.

speculatorem constituit

Vt obseruaret cursum, & veritatem referret:

necessarium enim fuit hoc munus, ad lites & ambiguitates tollendas; & proinde in Olympico agone plures cognitores huiusmodi secundum varia certamina destinabantur: tres enim (vt ait Pausanias lib. V.) de equorum cursu, totidem de quinquertio, de ceteris reliqui certaminibus cognoscebant. Vnde nec eos in Romanâ quoque arenâ defuisse credimus cum Panuinio lib. I. cap. XV.; & ex hoc ipso Homeri loco coniecturam auspicantes, in lapide nuper reperto indicamus.

Tale, inquam, officium, A COGNITIONIBVS apud Romanos vocatum fuisse, ex sequentis cippi inscriptione simul & imaginibus suspicamur.

DIIS • MANIBVS

FLAVI • AVG • LIB

ABASCANTI

A COGNITIONIBVS

FLAVIA • HESPERIS

CONIVGI • SVO

BENEMERENTI

FECIT

CVIVS • DOLORE • NIHIL

HABVI • NISI • MORTIS

Vineâ Cesarinâ olim Bosij ad Viam Flaminiam veterem

Qualis enim fuerit ea COGNITIO, cui libertus ille Flavius Abascantus præ-

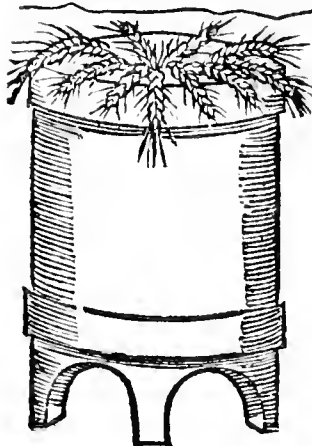
V u

positus

positus reperitur, ex subditâ quadrigâ, quæ ipsius cippi pars est, infertur;



hoc est, eandem ad quadrigarum decursiones, omniaque alia istis adiuncta pertinuisse: ita enim passim apud Gruterum sub officiorum titulis, res ipsæ quas officium respiciebat expressæ sunt; nempe *Speculum* Hamillæ, Alpionæ Quintæ Ornatricis, *Phiala* Ti. Lai Parati à Corinthijs, *Cauca* Atimeti Pullarij, *Theca* & *Decempeda* T. Statilij Menforis; & ut alia omittam, tediumque nouitate interpellem, C. Pupius Firminus, ex Corpore Pistorum, ut ex hac triplici inscriptione vnius eiusdem basis apud Gruterum pag. CCLV.

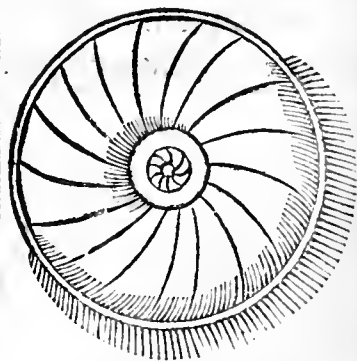


PRAEF
L. VALERI PROCVLI

IANI PARTHICI

DIVI NERVAE PRONEP
T. AELIO HADRIANO
ANTONINO AVG. PIO
PONT. MAX. TRIB. POTEST. VI
IMP. II. COS. III. P. P.

CORPVS
PISTORVM



CVRANTIBVS
M. CAURET . . . ZMARAGDO
L. MAEV. O. EPICTETO. QVINQ. II

QVAESTORIBVS
C. PVPIO . . . FIRMINO. II
C. CALPVRNIO. MAXIMO

in frequenti marmore nuper sub Hortis Matthæis reperto, idem C. Pupius Fir-



minus, ne quidem se Pistorum inscripsit, sed ex suæ artis instrumentis, modio, spicis, & molâ versatili, talem se ostendere voluit.

Rationem dedicationis huius statuæ, & cur Vesta à Pistoribus, stato VESTALIVM die V. Idus Iunij, coleretur, cibis ei in patella missis, molisque in eius honorem coronatis, ita recenset Ovidius Fastor. lib. VI. vers. 390.

Venit in hos annos aliquid de more vetusto,

Fert missos Vestæ pura patella cibos.

Ecce coronatis panis dependet asellis,

Et velant scabras florea sorta molas.

Sola prius furnis torrebant farra coloni,

Et Fornacali sunt sua sacra Deæ:

Suppositum cineri panem focus ipse parabat,

Strataque erat tepido regula quassa solo;

Vnde focum servat Pistor, dominamque focorum,

Et quæ pumiceas versat asella molas.

Scorpus itaque Agitator sexies Martialis carminibus celebratus, à nobis quoque in aliquo, verâ eius effigie è tenebris antiquitatis erutâ honoratus est: quo etiam fiet, ut prægrandem illum nasum, quo eundem Scorpum Domitius in Comment. epig. XXVI. lib. V. oneravit, hâc imagine æquæ nasus mensuræ restituatur; simulque doctissimi Commentatoris Raderi meliori nasu suspendatur. Huic etiam cippo reperto, memoriam & elogium ex Epigrammatario inscribimus.

Ille ego sum Scorpus, clamosi gloria Circi,

Plausus Roma tui, deliciae que breves;

Invida quem Lachesis raptum trieteride nonâ,

Dum numerat palmas, credidit esse senem.

Ætas, quâ Scorpis hic noster floruit, ex Martiale coæuo, colligitur in tempora Domitiani incidisse; ipsumque nomen liberti *Flanij Abascanti*, Dominum suum è gente Flaviâ aliquem indicat. Aliam quoque coniecturam suggerit nobis cum Lipsio Epistolic. Quæst. lib. I. ep. V. P. Raderus ad Epig. Martialis LXVII. lib. IV, ex inscriptione apud Gruterum pag. CCCXXXVII. in quâ FLAVIVS SCORPVS, tanquam ex eorundem Cæsarum familiâ vocatur, & cum Thallo, vt apud Martialem, iungitur. Quamvis enim inscriptio alium Scorpum afficere primâ fronte videatur, ex quo Diocles initia suarum victoriarum in varijs factionibus, referat ad consulatus sub Imperio Hadriani initos, eo tempore, quo iam Scorpis noster, & Martialis decesserat; attamen (vt de hoc me dubitantem optimè admonuit sæpè laudatus, semper quæ mihi & omnibus laudandus P. Noris) in eâ inscriptione, ideo Scorpis, alijque fato functi aurigæ memorantur, quò eorum præmijs recensitis, pateret, Dioclem illum præcessisse OMNIVM FACTIONVM AGITATORES QVI VNQVAM spectati fuerunt.

Liquidò apparent hic, prout in alijs Panuinij marmoribus pag. 14. 18. & 41. & in nuperis duobus per nos Cap. VI. pag. 145. productis, habentæ corpori circumuolutæ, quas tamen ita obstinatè excludit Barthius ad Stat. Theb. lib. VI. vers. 505., vt membranaceum quendam Glossatorem inuexerit, quò à Lutatio, locum è veteri disciplinâ rectè explicantem, se se expediret; [*nexusque, diu per terga volutus, Exiit*] *Habenarum nexum, quo innolutus per terga fuerat, liberauit, ne curru, loris implicitus, traheretur.* Hæc Lutatius. Verùm isti sunt, qui nostra marmora spernunt, & suis varijs lectionibus (quas, vt Iupiter Mineruam, pariunt) nos credulos habere volunt.

Rariori equorum in dicta Abascanti inscriptione nomenclaturæ, de quâ

etiam Cap. VIII. de Col. Tr. pag. 255. aliqua attigimus, rarissimam hanc, inter binas vitreas lamellàs inuicem conglutinatas, picturâ comparem damus; per quam equinum illud Onomasticum nouis hisce nominibus augetur, NICEFORO, AEROPETE, BOTROCALENE, & ACCITO. Plura essent in hâc lamellâ obseruanda; lunula seu dentes pectoris ornamentum, nota & nomina gentis (vt Virgilius vocat) coxis inusta, pectoralis fascia sub iugo, subiugium indè Catoni dicta, tibialia



In Museo Carpineo

A tibialia, aduersùs temonis attritum in iugalibus equis munimentum &c. verùm ne digressionem ex digressionem longiorem efficiamus, in nomine tantùm Auri-
 gæ LEAENINICA paulisper morabimur, factionis alicuius vestigium, vel
 natali solo decus quæsitum, in eo agnoscentes, vt ibi in GARAMANTINICA
 coniectauimus, & aduersùs Reineliū audacter corrigentem retinuimus: ex
 Leæ scilicet Insulâ, Cyrenaicæ regioni adiacente, Quadrigarium istum oriun-
 dum reputantes. Quàm celebres etenim equorum studio Cyrenæ fuerint, Stra-
 bonis lib. XVII. & plenius adhuc Pindari testimonio notum est; iste enim in,
 Pyth. Ode IV. Str. 1. *Cyrenem εὐίπων, bonos equos habentem* appellat, mox Ode
 seq. in Epod. Str. 3. *ἐλασίπων ἔθνη*, equorum agitatricem gentem Cyrenenses,
 atque Ode IX. Str. 1. *διωσίπων*, equestrem Cyrenem, & infrâ Epod. Str. 3. *in-
 clytam certaminibus Urbem*, κλεινὰ τ' ἀέθλους.

C In hâc quoque parte luctus, (vt ad eam ex prolixâ, sed non fortasse molestâ de-
 clinatione pedem referamus) gymniciis Hephæstioni suo certaminibus institutis,
 Achillem imitatus fuit Alexander, *tum enim certantium multitudine, tum sum-
 ptuum præmiorumque magnitudine*, (ita Arrianus de Exp. Alex. lib. VII.) *longè
 prioribus omnibus illustriora* fuisse constat. Moris huius vetustatem, & exempla
 celebriora, vide apud Feithium lib. I. cap. XV.

Ultimus tandem Iliadis liber Ω, qui totus in *Hec̃torei cadaueris redemptione*
 consistit, ΕΚΤΩΡ ΚΑΙ ΑΥΤΡΑ ΕΚΤΟΡΟΣ inscriptus, contrario cæteris ordi-
 ne in nostrâ Tabulâ explicatur: nam à dextrâ læuorsum (vt sequelam argumen-
 ti versùs eam partem quærendam indicet) postremæ huius actionis series proce-
 dit. Visitur enim primò ΕΡΜΗΣ *Mercurius* num. 72; quem ducem & comi-
 tem Priamo ad Achillem profecturo Iupiter miserat vers. 334. *Priamum* ΠΡΙΑ-
 ΜΩΣ num. 73. ante Achillem statuere: sedet autem humi Priamus, *ante
 Achillis pedes prouolutus* vers. 510.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ *Achilles* num. 74. sedens inducitur, antequam scilicet è sede
 surgens, senium & dignitatem miseratus, Priamum manu erexisset vers. 515.
 Licentiâ aliqua Plastes hîc pariter vsus est; nam Mercurius, priusquam Priamus
 è curru descenderet, & penitus Achillis tabernaculum introijffet,

W. 468

ἀπέβη πρὸς μακρὸν Ὀλυμπον.

abiit ad altum Olymum.

Automedon verò & Alcimedon num. 75., siue Alcimus, (quia per abscissio-
 nem syllabæ ita vocatum fuisse ab Homero, tradit Strabo lib. VIII.) primores
 inter Achillis focios,

W. 578

εὐξέσου δ' ἀπ' ἀπὴν

Ἡγεον Εκτορέης κεφαλῆς ἀπερείσι' ἄποινα.

bene polito à vehiculo

Portarunt Hec̃torei capitis infinita dona.

inter quæ lebes apparet, ex quattuor; quos Priamus è suâ gazâ inter alia mune-
 ra extulerat vers. 233.

Et tandem num. 76. Achilles, & focij iam dicti, Hec̃toris cadauer in vehicu-
 lum

sumeleuarunt vers. 589.; nudum hîc quidem, vt magis pathetica res foret, sed veriùs, *pallium pulchrum & tunicam indutum*, vt Homerus vers. 588. enunciauerat.

Multò licentiùs versatus est author Paruæ Iliadis in hoc extremo sui Poëmâ-
tij: Primò enim aduentum Priami ad tentorium Achillis, Danaûm proceribus
admirationi fuisse dicit;

*quem nec sua coniux,
Turbâque natorum, nec magni gloria regni,
Oblitum vitæ tenuit, quin iret inermis,
Et solum inuicti castris se redderet hostis:
Mirantur Danaûm proceres.*

& tamen ex Homero adeò occultus fuit, vt ipsos custodes, ipsosque mensæ, cui
adhuc Pelides accumbebat, ministros falleret. Item Priamum dona secum
retulisse,

*His tandem precibus grandæui motus Achilles,
Allenat à terrâ, corpusque exangue parenti
Reddidit Hectoreum; post hoc, sua dona reportat
In patriam Priamus,*

quando nîl certius est apud Homerum, dona omnia Achillem acceptasse, re-
missis duobus pallijs, beneque contextâ tunicâ,

*Ὅφρα νέκυν πυλάσας δ'ὦν οἶκόνδ'ε φέρεσθαι.
Vt cadaver tectum daret domum ferendum.*

Illud verò præ cæteris intolerandum, quòd tacitâ libro antecedenti immolatio-
ne, quâ Achilles

*Δώδεκα δ' ὅ Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλοὺς
Duodecim Trojanorum magnanimorum filios fortes*

inferias Patroclo misit; eandem in funus Hectoris (de quâ nîl tale apud Home-
rum) inopportunè transfert,

*Tunc pyra construitur, quâ bis sex corpora Graiûm,
Quadrupedesque adduntur equi.*

Hîc mutæ huius Homericæ Iliadis finis est. Reliquæ autem imagines, non
ex Homero, sed vt Tabula num. 77. monstrat ΙΑΙΟΥ ΠΕΡΣΙΣ ΚΑΤΑ ΣΤΗ-
ΣΙΧΟΡΟΝ ΤΡΩΙΚΟΣ, ex Ilij. excidio secundum Stesichorum de Bello Troico; vel
vt num. 78. ΑΙΘΙΟΠΙΣ ΚΑΤΑ ΑΡΚΤΙΝΟΝ ΤΟΝ ΜΙΑΗΣΙΟΝ, ex Aethiopicâ
Arctini Milesij; vel denique vt num. 79. ΙΑΙΑΣ Η ΜΙΚΡΑ ΛΕΓΟΜΕΝΗ
ΚΑΤΑ ΛΕΣΧΗΝ ΠΥΡΡΑΙΟΝ, ex Iliade Paruâ Leschæ Pyrrhei, nobis explican-
de proponuntur.

Antequam verò ab Homero discedamus, operæ pretium erit, columnam,
quâ legi potuit, ampliori charactere transcribere, (tota namque ad Iliadem, à
septimo nempe libro vsque ad finem, pertinet, prout alia deficiens, anteceden-
tium librorum argumentum certo indicio comprehendebat) & versionem è re-
gione apponere: nam quamuis nîl noui præter à nobis exposita, quoad libros
super-

^A superextantes afferat ; compendium quoddam partis abruptæ , & librorum qui desiderantur , ex câ saltem habebitur .

ΟΙ Δ ΑΧΑΙΟΙ ΤΙΧΟΣ ΤΕ ΚΑΙ
ΤΑΦΡΟΝ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΠΕ
ΡΙ ΤΑΣ ΝΑΥΣ ΑΜΦΟΤΕΡ
ΩΝ Δ ΑΥΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣ

^B 5 ΘΕΝΤΩΝ ΚΑΙ ΜΑΧΗΝ ΕΝ ΤΩ
ΠΕΔΙΩ ΣΥΝΑΨΑΝΤΩΝ ΟΙ
ΤΡΩΕΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΙΧΟΣ ΤΟΥΣ
ΑΧΑΙΟΥΣ ΚΑΤΑΔΙΩΚΟΥΣΙΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΥΚΤ ΕΚΕΙΝΗΝ ΕΠΙ

¹⁰ ΤΑΙΣ ΝΑΥΣΙΝ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΤΗΝ

^C ΕΠΑΥΛΙΝ ΤΟΙΣ ΔΕ ΤΩΝ ΑΧΑΙ
ΩΝ ΑΡΙΣΤΕΥΣΙΝ ΔΟΚΕΙ . . .

. . . ΣΑΜΕΝΟΙΣ . . . ΑΠΟΣ
ΤΕΙΛΑΙ ΠΡΟΣ ΑΧΙΛΛΕΑ Α

¹⁵ ΓΑΜΕΜΝΩΝ ΔΕ ΔΩΡΕΑΣ ΤΕ
ΠΟΛΛΑΣ ΔΙΔΩΣΙ ΚΑΙ ΤΗΝ

^D ΒΡΙΣΕΙΔΑ ΟΙ ΔΕ ΠΕΜΦΘΕΝ
ΤΕΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ ΟΔΥΣΣ
ΕΥΣ ΤΕ ΚΑΙ ΦΟΙΝΙΞ ΠΡΟΣ

²⁰ ΔΕ ΤΟΥΤΟΙΣ ΑΙΑΣ ΑΠΑΓΓΕ
ΛΛΟΥΣΙΝ ΑΧΙΛΛΕΙ ΤΟΥΣ ΛΟ
ΓΟΥΣ * ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΠΑΡ ΑΓ
ΑΜΕΜΝΩΝΟΣ Ο Δ ΟΥΤΕ ΠΡΟ
ΣΔΕΧΕΤΑΙ ΤΑΣ ΔΩΡΕΑΣ ΟΥ

²⁵ ΤΕ ΣΥΝΔΩΡΕΙ ΔΙΑΛΥΣΑΜ
ΕΝΟΣ ΑΥΤΟΙΣ ΒΟΗΘΕΙΝ
ΟΙ Δ ΑΡΙΣΤΕΙΣ ΤΑΥΤ ΑΚΟΥ
ΣΑΝΤΕΣ ΚΑΤΑΣΚΟΠΟΥΣ

ΠΕΜΠΟΥΣΙΝ ΟΔΥΣΣΕΑ ΚΑΙ

³⁰ ΔΙΟΜΗΔΗΝ ΟΥΤΟΙ ΔΕ ΔΟΛΩ
ΝΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΑΝΤΕΣ ΥΦ ΕΚ
ΤΟΡΟΣ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΩ ΚΑΤΑ
ΣΚΟΠΩ ΠΥΘΟΜΕΝΟΙ ΠΑΡ ΑΥ
ΤΟΥ ΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΤΟ ΣΤΡΑΤ

³⁵ ΟΠΕΔΟΝ ΦΥΛΑΣΣΟΝΤΩΝ ΑΥ
ΤΟΝ ΤΕ ΔΙΑΦΘΕΙΡΟΥΣΙΝ ΚΑΙ
ΡΗΣΟΝ ΤΟΝ ΘΡΑΚΩΝ ΜΕΤ Α
ΥΤΟΥ ΔΕ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ ΚΑΙ ΛΑΒΟΝ

⁴⁰ ΤΣ ΕΛΑΤΝΟΥΣΙΝ ΗΜΕΡΑΣ ΔΕ

Achiui autem murum &

fossam faciunt cir-

ca naues . V tris-

que a. eorum bene arma-

tis , & pugnam in

campo committentibus ,

Troiani ad usque murum

Achiuos persequuntur ,

& nocte illâ ad

naues faciunt

castrametationem ; sed Achi-

uorum Optimatibus videtur . . .

. mit-

tere ad Achillem : A-

gamemnon a. dona

multa dat , &

Briseidam ; qui verò missi fu-

erant ad ipsum , Vliss-

es , & Phœnix , prater

a. istos Ajax , annun-

ciant : Achilli ser-

*mones * sermones nomine Ag-*

amemnonis : ipse a. neque re-

cipit dona , ne-

que vicissim dat ; renu-

ens ipsis auxiliari .

Optimates a. hæc audi-

entes , exploratores

mittunt Vlyssem &

Diomedem ; isti a. Dolo-

ni occurrentes , ab Hec-

tore missò explora-

tori , sciscitantes ab ip-

so ordinem eorum qui ca-

stra custodiebant , e-

aque deuastant , &

Rhesum Thracum , [Regem] & cum ip-

so etiam alios ; & subripien-

tes equas , ad na-

ues impellunt . Die a.

* sic

ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΜΑΧΗΝ ΣΥΝΑ
 ΠΤΟΥΣΙ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΕ
 ΩΝ ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΑΓΑΜΕΜ
 ΝΩΝ ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΟΔΥΣΣΕΥΣ Μ
 45 ΑΧΑΩΝ ΕΥΡΥΠΥΛΟΣ ΕΠΙ ΤΑ
 Σ ΝΑΥΣ ΑΝΑΛΩΤΟΥΣ ΠΑΤΡΟ
 ΚΛΟΣ ΔΕ ΠΕΜΦΘΕΙΣ ΠΑΡ ΑΧ
 ΙΛΛΕΩΣ ΠΥΝΘΑΝΕΤΑΙ ΝΕΣ
 ΤΟΡΟΣ . . . ΤΗΝ . . .
 50 ΕΚΤΩΡ ΔΕ . ΗΞΑΣ ΤΑΣ . .
 ΤΟΝ ΠΥΛΑΣ . . .
 ΠΙΠΤΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ
 ΜΑΧΗΝ ΣΥΝΑΠΤΕΙ ΠΡΟ ΤΩΝ
 ΝΑΩΝ ΤΗΣ ΔΕ ΜΑΧΗΣ ΓΕΝΟ
 55 ΜΕΝΗΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ
 ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ Μ
 ΑΧΗΝ ΑΚΟΥΣΑΣ ΚΑΙ ΔΕΟ
 ΜΕΝΟΣ ΒΟΗΘΕΙΝ ΑΥΤΟΝ
 . . . ΠΕΜΨΑΙ ΤΟΙΣ ΕΛΛΗ
 60 ΣΙΝ ΙΔΩΝ ΤΗΝ ΤΟΥ ΠΡΩΤΕ
 ΣΙΛΑΟΥ ΝΑΥΝ ΚΑΙ ΟΜΕΝΗΝ ΠΕΜ
 ΠΕΙ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΜΥΡΜΥΔΟΝΩΝ
 ΤΟΝ ΠΑΤΡΟΚΛΟΝ ΤΟΥΣ ΙΠΠ
 ΟΥΣ ΑΥΤΩ ΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΙΣ Ο
 65 ΠΛΟΙΣ ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΥ ΚΑΘΟΠΑ
 ΙΣΑΣ ΙΔΩΝΤΕΣ ΟΙ ΤΡΩΕΣ ΑΥΤ
 ΟΥΣ ΑΠΑΝΤΕΣ ΦΕΥΓΟΥΣΙΝ
 ΕΝ ΔΕ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΑΥΤΗ ΠΑΤ
 ΡΟΚΛΟΣ ΑΛΛΟΥΣ ΤΕ ΠΟΛΛΟ
 70 ΥΣ ΑΠΟΚΤΕΙΝΕΙ ΚΑΙ ΣΑΡΠΗΔΟ
 ΝΑ ΤΟΝ ΔΙΟΣ ΤΟΥΣ ΔΕ ΛΟΙΠΟΥ
 Σ ΕΣ ΤΟ ΤΙΧΟΣ ΚΑΤΑΔΙΩΚΕΙ
 ΕΚΤΩΡ Δ ΑΥΤΟΝ ΠΑΤΑΣΑΣ Α
 ΠΟΚΤΕΙΝΕΙ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ ΕΓ
 75 ΚΡΑΤΗΣ ΓΕΙΝΕΤΑΙ ΜΑΧΗΣ Δ
 Ε ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΓΕΝΟΜΕ
 ΝΗΣ Α . . . ΕΞΑΠ . .
 ΔΙ ΑΧΙΛ . . . Φ . .
 ΕΩΣ Η ΘΕΤΙΣ . . ΕΡΧΕΤΑΙ ΠΡ
 80 ΟΣ ΗΦΑΙΣΤΟΝ ΑΙΤΗΣΟΥΣΑ
 ΠΑΝΟΠΛΙΑΝ Ο Δ ΑΥΤΗΝ ΕΤ
 ΘΥΜΩΣ ΠΟΙΕΙ ΟΙ Δ ΑΧΑΙΟΙ ΤΟ

facto, pugnam conse-
runt; & Optima-
tum nomina sunt, Agamem-
non, Diomedes, Ulysses, M-
achaon, Eurypylus ad
naues inuictas. Patro-
clus a. missus ab Ach-
ille, sciscitatur à Nes-
tore
 Hector a.
. . . portas
. . . Græcorum; &
præliatur ante
naues. Dum a. pugna fie-
ret, Achilles à
Patroclo ea quæ ad pugnam spectant
audiens, & sup-
plicans ipsum auxiliari;
. . . mittere ad Græ-
cos; videns Prote-
silai nauem ardentem, mit-
tit cum Myrmydonibus
** sic*
Patroclum, e-
quos ipsi dans, & ar-
mis suis instru-
ens. Videntes Troes ip-
sos, omnes fugiunt.
In hac a. delegatione, Pa-
troclus aliosque mult
os occidit, & Sarpedo-
na Iouis filium; at reliquo-
s ad murum usque persequitur.
Hector a. ipsum percutiens oc-
cidit; & armorum com-
pos euadit. Pugna ve-
rò de cadauere fa-
ctâ
per Achil
Dum Thetis venit a-
d Vulcanum, petitura
integra arma; ipse a. ea alacri-
ter conficit. Achiui a;

- ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΕΠΙ ΤΑ *corpus Patrocli ad*
 Σ ΝΑΥΣ ΔΙΑΧΟΜΙΖΟΥΣΙΝ ΤΩΝ *naues transferunt .*
- 85 Δ ΟΠΛΩΝ ΤΠΟ ΤΗΣ ΘΕΤΙΔ *Armis a. à Thetid-*
 ΟΣ ΕΝΕΧΘΕΝΤΩΝ ΤΗΝ ΒΡΙ *e allatis , Bri-*
 ΣΗΙΔΑ ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ ΑΧΙΛΛΕΙ *seidem Agamemnon Achilli*
 ΔΙΔΩΣΙΝ ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΔΕ . . *dat : Achilles autem . .*
 ΤΟΝ ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΝ ΚΑΤΑΔΙΩ *Scamandrum persecu-*
 90 ΞΑΣ . . . ΟΠΛΙΟΝ ΑΠΟ *tus oc-*
 ΚΤΕΙΝΕΙ ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΔΕ ΤΟΝ ΕΝ *cidit . Achilles a. ijs in*
 ΤΩ ΠΟΤΑΜΩ ΔΙΑΦΥΓΟΝ *flumine fugientibus ,*
 ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΕΚΤΟΡΑ ΜΟΝΟΜ *ipsum Hectorem singulari pu-*
 ΑΧΟΝ ΑΠΟΚΤΕΙΝΕΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΛΑ *agnans certamine occidit, & arma*
 95 ΛΑΜΒΑΝΕΙ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΕΚΡ *recipit, & cadau-*
 ΟΝ ΕΚΔΗΚΑΜΕΝΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΔΙ *er suspendens ex bi-*
 ΦΡΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΕΛΚΕΙ *gâ , per campum trahit*
 ΕΠΙ ΤΑΣ ΝΑΥΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΑΤ *ad naues : & Pat-*
 ΡΟΚΛΟΝ ΘΑΨΑΣ . . . *roclum sepeliens*
 100 ΤΩΝ ΑΓΙΣ *. sacri-*
 ΤΕΙΩΝ Ο ΔΕ ΠΡΙΑΜΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ *ficiorum . Priamus verò super*
 ΝΑΩΣ ΠΑΡΑ ΓΕΝΟΜΕΝΟΣ ΕΚ *nauem adueniens , Hec-*
 ΤΟΡΑ ΑΥΤΡΟΤΤΑΙ ΠΑΡ ΑΧΙΛ *torem redimit ab Achil-*
 ΛΕΩΣ ΕΠΑΝΕΛΘΟΝΤΟΣ ΔΕ *le . Reuerso autem*
 105 ΤΟΥ ΠΡΙΑΜΟΥ ΠΑΛΙΝ ΕΙΣ *Priamo rursus in*
 ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΘΑΠΤΟΥΣΙΝ *Ciuitatem , sepeliunt*
 ΟΙ ΤΡΩΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΑΦΟ *Troes , & sepulchru-*
 Ν ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΥΣΙ *m ipsius instruunt .*

Hoc qualitercumque lacunis relictis expleuimus , quas (vt Seldenus in marmore Arundeliano acutissimè exequutus est) alius quis forsan , otio magis & ingenio abundans , feliciter supplebit ; cùm hoc marmor non illo nouitate & dignitate inferius videri possit ; decantatum illud scilicet miraculum, *Iliadis nuci inclusæ* , reuerà repræsentans .

Remanet aliquid de Homeri effigie , & frusto similis operis , quod ab eruditissimo Bellorìo nos accepiſſe diximus , hìc adnectere ; vt postea ad alia nostræ Tabulæ , ex derelictis per Homerum concinnatæ , non ampliùs interruptâ narratione , redire possimus . Antiquissimam omnium Homeri imaginum ex nummo à Chiensibus in eius honorem cuso , publicauit nuper & exornauit Leo Allatius , & libro suo de Patr. Homer. præmisit ; nostræ huic (quantum paruitas nummi comparisonem admittit) in plurimis consentientem : vtraque enim barbâ habet horridulam , & crispam , nec nimis longam , caput diadematum , sedentis habitu , & volumen ambabus manibus transuersum gestantis . Eam hanc esse , quam *antiquitas sibi traditam per manus conseruauit* , optimè coniectatur Allatius in Præfat. ad Lect. pag. 27. , & ex aliâ apud Fuluium Vrsinum in

Imag. Ill. Vir. pag. XXI. Impress. Rom. in fol., probare nititur, aduersus eas Homeri icones, barbâ longâ, propexâque insignitas, quas ab Asinij Pollionis ingenio emanasse, & in hâc Vrbe propagatas esse credidit. Eius igitur coniecturam firmè admodum hoc Bellorij fragmentum instaurat; Græcus enim artifex faciliùs ex vicinis Bibliothecis, seu etiam ex ipsis Templis Homero erectis, (quorum vnum Smyrnæ memorant Cicero in Orat. pro Archiâ & Strabo lib. XIV; alterum à Ptolemæo Philopatore extructum, Ælianus Var. Hist. lib. XIII. cap. XXIII. tradit) statuîsque in celeberrimis totius Græciæ locis conspicuis, nempe tam in Olympijs, quàm apud Delphos, Pausaniæ ætate adhuc extantibus, vt lib. I. Eliac. & lib. X. Phocic. legitur, veræ imaginis exemplum componere valuit; quàm Romanus, cui promissam & comptam Quirini aut Numæ barbâ, è patriæ more potiùs, quàm ex Græcanicis monumentis, imitari placuit.



Decipitur autem Commentator Vrsini Faber pag. 46. putans Hermam illum, in quo græcum epigramma insculptum visitur, effigiem Homeri adhuc continere: quia Herma capite mutilus est, & ipsemet Vrsinus, statuæ truncum, è quo Homeri faciem exhibuit, apud Card. nalem Farnesium in Indice extare scripsit. Alij verò in diadematis honore, & barbæ formâ umiles Homeri vultus postea emerferunt, Græcorum quidem artificum opera, quale est caput Homeri in Hortis Cœlijs, & Herma græcè inscriptus ΟΜΗΡΟΣ apud Cæsios, alibi que. Quæ omnia simulachra mirè conueniunt cum eâ quam hîc in suâ magnitudine vides Homeri effigie, in celeberrimo Bouillensi marmore per Archelaum Apollonij F. Prienensem insculptâ.

Integrum Homericæ apotheosis argumentum huic lapidi consignatum, habes apud P. Kircherium in suo Latio lib. I. par. II. cap. VII. pag. 80., cuius explicationem vtî examinare non vacat, ita in re non parui momenti incuriam incidenter supplere, in Homeri laudem, & veritatis assertionem, ac etiam vt V. C. Ioanni Cupero in eandem expositionem insudanti suppetias pro nostra tenuitate feramus, necessarium duco.

Quamobrem totam Homeri sedentis imaginem hîc repeto, quam suprâ Tab. III. ante initium huius Opusculi, alteri Bellorij sociam dedi. Hanc itaque, quam ex autographo in Ædibus Columnensibus Illustrissimus D. Marcellus Seuerolius semel & iterum mecum recognouit, (vt eundem, ob ingenij præstantiam, & amœniorum studiorum societatem, in examen omnium mearum cogitationum adhibere soleo) hanc inquam, si cum Kircherianâ conferas, in pluribus illam emendandam esse patebit. Et primò, sub priori muliebri figurâ, nos rupto marmore •• ΚΟΥΜΕΝΗ, eoque suppleto ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ; *Terram Matrem, Cibelem, siue Rheam*, planè & perspicuè legimus; ipsi verò (consentiente Spanhemio malè oculato teste Diss. V. de Præst. & Vsu Numism. pag. 489.) ΕΤΜΕΛΙΑ nescio vnde emerfit; hancque ob *dulcia cantica* Homero co-

A ronam imponere fingit, quam nos *consensu totius Orbis* sibi traditam inferimus. Cibeli autem, seu Magnæ Matri, *capitis summi præclarum insigne*, Turrim nimirum, emendatio nostra restituit, vbi apud Kircherium, columna inter hanc & virum alatum à læuâ stantem erecta est. Quod si Aegyptia interpretamenta;



cum Kircherio magis arrideant, *Isidem* cum modio in capite (quam eandem cum Terrâ, Seruius & Macrobius constituunt) hic agnoscendam, retentâ eâdem significatione, non abnuerim: & fortasse propior modio, quàm turritæ coronæ, hic capitis ornatus dici potest; utque distinctius comprehendatur, libet cum seorsim propriâ magnitudine exhibere.

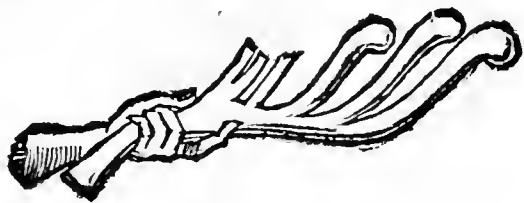
Ad latus huius ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ ei iungitur ΧΡΟΝΟΣ, siue is Saturnus sit, & æternitatem significet, quod *annis saturetur*, vt Cicero & Lactantius dixerunt; siue Tempus, utpote alas gestans, æternitatis itidem imaginem iuxta Platonem & Pythagoricos, Saturnus enim *Κρόνος quasi Χρόνος, idest Tempus dicitur*, iuxta Seruium ad III. Aeneid. vers. 104.; siue Cælum ipsum, vnum & idem cum Satur-

no ex Varrone; Kircherij interpretationem effugit, quia ipse, nullâ significatione, ΚΙΡΟΝΟΣ legit: & doctè sed inopportunè Spanhemius, Θ ΧΡΟΝΟΣ apertè expressum, ex duabus literis ΚΗ, vetusto more locum Χ literæ occupantibus, intelligi voluit. Nos igitur Cæli Terræque in Homeri venerationem consensum, seu vtriusque Poëmatis eiusdem (qualibet enim manu suum volumen gestat) æuiternitatem, & nunquam interituram memoriam, polliceri credimus.

Quos Kircherius ad Homericæ fellæ latera *genios astantes Aegyptiaco vestitu, & gestu, & in manu alterius flagellum ὀφιομορφον, symbolum energiae in profligandis Tyrannorum vitijs, & vitiosorum hominum flagitijs*, commentus fuit; nos mulierum specie, eam quæ ad dexteram *Iliadem*, quæ ad sinistram *Odyssæam*, ex subiectis titulis ΙΑΙΑΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑ, & ex vtriusque symbolis, facili, nec longè petitâ coniecturâ iudicamus. Ensis namque huius; heroum gesta,

& pugnata sacro bella sub Ilio

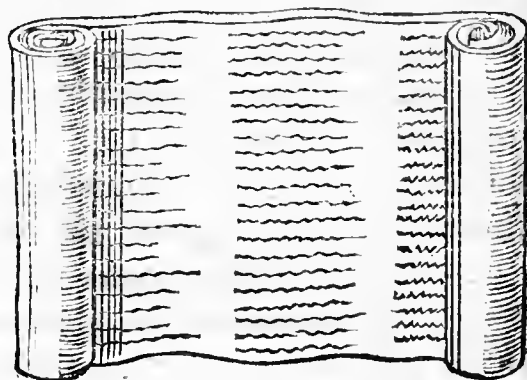
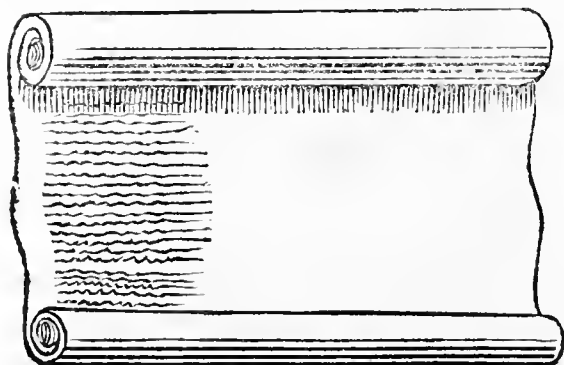
exprimit; prout aphlastum huius formæ in alterius manu, nauigationes & maritimos Vlyssis errores, atque adeò ipsam *Odyssæam* demonstrat. Aphlastum, inquam, quale in maritimæ potentiae ostentationem Tyrios in nummis vsurpasse, pluries



6 obseruat Vaillant in Hist. Reg. Syriæ, & præsertim in Demetrio Nicatore pag. 285. & 289. & propriè ad maris traiectus significandos, Neptunum cum eodem aphlasto in manu expressum videmus, tam in nummo Vespasiani 4. apud Tristenum pag. 287., quàm in alio Titi apud Oiselim Tab. XXXVI. num. 12. pro reditu eorundem ex Oriente ad capeffendum Imperium percussis.

Adscribitur quoque ab Authore huius marmoris Homero illud obscuri argumenti poëmatium Batrachomyomachia , (dubitantibus sanè Vitæ Homeri Scriptoribus , hoc est tam Proclo , quàm Authore anonymo apud Allatium de Patr. Hom. in fine suæ Præfationis) vt ex muribus in imo folio, volumen hinc indè arrodentibus, infertur ; quod nec pariter Kircherius aduertit , Ægyptijs mysterijs , in Græco quamuis poëtâ & statuatio euoluendis , intentus .

Affertâ cum Allatio , nî fallimur , veriori Homeri effigie , ad nonnulla adhuc circa eam consideranda , cum eodem summatim procedemus . Ponderat enim , vittarum honorem cum Regibus , Imperatoribus , ac Sacerdotibus communem ; Musarum siquidem Sacerdos , (quas in fellâ plaudentes & ludibundas in II. Tab. descriptas vides) quin & totius naturæ Mysta Homerus fuit ; quem propterea pallio amictum dicit , Philosopho etiam conueniente . Subdit Allatius , ideò sedentem expressum , siue doctrinæ causâ decretâ illi cathedrâ , siue quasi apothoeosis indicio , quam templa , vt diximus , illi erecta , & integræ tertiæ Tabulæ apud P. Kircherium contextus , arâ & victimâ statutâ , luculentiùs probant . Rarum etiam , & ipsâ , vt puto , vetustate exoletum postea morem , Chiorum nummus , & Bellorij Tabella reuocant ; volumine non in communem modum conscripto , lineis transuersâ ductis , vt in hoc primo exemplo ;



sed sine linearum perpetuò versùs vmbilicum directo , vt in II. : itaut *σελῆς* , siue *spatium inter lineas* , hoc est inter duas areas scriptas , quas Hesychius vocat *περιγραφαίς* , hâc scribendi formâ planè intelligatur . Nec absque ratione id in poëticiis libris , magnæ præsertim molis , peculiare fuisse credo ; quandoquidem , crassum volumen , latitudinem quoque congruam & respondentem exposcebat , quæ carminum constrictam breuitatem longè excessisset , & vacua inaniaque spatia inutiliter reliquisset .

Variare aliquantulum in materie fragmentum hoc Bellorij à nostro , iam diximus ; in argumento coincidere , ex sequenti characterum eiusdem versione , apparebit .

ΑΣΙ

ΣΑΙΤΗ Σ

ΜΟΓΟΣ ΚΑΙ

ΨΟΓΟΣ ΤΡΩΣΙ Σ

ΜΟΣ ΕΓΕΡΣΙΣ ΚΑΙ

• •

• • •

labor, &

ignominia Troianis ,

• • suscitatio , &

ΠΡΟΣ

A ΠΡΟΣ ΠΟΣΙΔΩΝΑ Κ
 ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΤΡΩΣΙΝ ΚΑΙ
 ΦΥΓΗ ΕΠΙ ΝΑΥΣΙ ΜΑΧΗ
 ΛΟΥ ΒΟΗΘΗΑ ΚΑΙ ΣΑΡΠΗΔΟΝΟΣ ΘΑ
 ΝΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΜΑΧΗ
 ΚΑΙ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ
 ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ
 ΜΑΧΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΧΟΥ
 ΑΠΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΟΣ
 ΑΧΙΛΛΕΑ ΠΕΡΙ
 ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ
 ΟΠΛΟΠΟΙΑ.

ad Neptunum, &
 auxilium Troianis, &
 fuga. Ad naues pugna,
 cli auxilium, & Sarpedonis mo-
 rs, & circa cadauer pugna,
 & Patrocli occisio,
 & circa cadauer
 pugna, & Antilochi
 nuncium ad
 Achillem de
 Patroclo.
 Armorum confectio.

C Et quidem simillima est characterum forma, eademque columnæ in quâ inscripti sunt latitudo; ita ut nedum eiusdem sæculi cum nostrâ Tabulâ, sed eiusdem styli esse dixeris: nisi quod Bellorij frustum, utrinque insculptum, imagines longè nostris maiores continet, ut in hoc exemplo, ad earum magnitudinem composito, videre est.

Vix tandem aliquando in semitam reuertimur, & promissam Homerici supplementi expianationem exordimur; non quidem ex Stesichoro, Arctino, aut Lesche, ut Tabulæ inscriptio præsefert, quorum ipsa ferè nomina interierunt; sed ex Cointo Smyrnæo, quem Quintum Calabrum nostri vocant, alijsuè superstitijs Græcis authoribus, qui modicâ discrepantiâ, deperditorum illorum defectum, ut videbimus, utcumque nobis farcire poterunt: postquam neque è nostris, Macer, de quo Ovidius de Ponto lib. II. Eleg. X. ita ait,

Tu canis æterno quidquid restabat Hæmero,

Ne careant summâ Troica Bella manu,

lethææ obliuioni sese eripere valuit. De tribus illis Stesichoro, Arctino, & Lesche, pauca ea quæ dici valent, iam in vnum, ex Suidâ præcipuè, & Eusebio, coëgit Laurentius Crassus in libello de Vitis Poët. Græc. italicè conscripto, ad quem Lectorem ablegamus: & tantum ex indicatâ sub num. 79. Tabulæ epigraphæ, notamus, authorem *Paruæ Iliadis*, hætenus apud doctos non omninò certum, Leschen in posterum proculdubio dicendum esse.

Series huius supplementi, sub eâ quæ ad læuam deficit columnâ incipiens, totâ



totâ eius columnæ latitudine initio caret : aliquod autem Penthesileæ facinus continere debuit ; & si conijcere licet ex vltimâ antecedenti syllabâ ΚΗΣ, quæ nomen hoc ΠΟΔΑΡΚΗΣ terminat, vulnus fortasse quod hastâ huic infixit, iuxta Q. Smyrnæum Paralip. lib. I. vers. 237., ex quo

ῥ. 244 Κάτθανε χαρπαλίμως σφετέρῃν ἐν χερσὶν ἐταίρων ,

Protinus inter manus sociorum suorum expiravit :

is enim inter eos , quos Penthesilea prostravit , præcipuus nobilitate fuit, utpote Iphicli filius, & Protefilai, siue Iolai (ut prittino nomine cum Hygino Fab. CIII. eum vocemus) germanus frater, Iliad. lib. II. vers. 706.

Quæ verò primò leguntur sub num. 80. sunt *Achillis*, & *Penthesileæ* nomina, ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΕΝΘΕΣΙΑΕΙΑ ; vnde neces per Pelidem huic generosæ viragini illata colligitur ; non certè Q. Smyrnæi narrationi conformis, sed potius Pannæni picturæ, de quâ Pausanias in Eliac. lib. V. *Penthesilea animam exhalat*, & *Achilles eam sustinet* : in Quinto namque, Achilles eam in pulvere iacentem contemplatus, postquam illam casside spoliauerat, grauitè contristatus dicitur. Præterea, nec grauis illius armaturæ, quam Quintus à vers. 141. prolixè describit, indicium in nostrâ imagine apparet, sed armorum neglectus, & heroicus ille cultus, quo eam Polygnotus apud Delphos inter alias Iliacæ huius tragœdiæ personas depinxit, *arcum habentem Scythicis similem*, & *pardi pellem humeris gerentem*, ut idem Pausanias lib. X. in Phocic. ; ex quibus picturis colligit, Polygnotum Leschæ pœsim perlegisse, prout & nos ex nonnullis huius Tabulæ figuris ostendimus. *Occisum à Penthesileâ Achillem, Thetidis Matris precibus in vitam reuocatum*, & *Penthesileâ interemptâ*, rursus ad orcum rediisse, hyperbolicus scriptor Ptolemæus Hephæstion initio libri VI. apud Photium Cod. CXC. commentus fuit. Hoc sciri tantùm volo, nam credi, nec si vellem obtinere possem, nisi à pueris qui nondum ære lauantur, qualia sunt pleraque huius authoris nouæ ad variam eruditionem historie.

Penthesileæ occisio, de quâ hunc nummum (verum ne an falsum alij viderint) refert Occo in Traiano pag. 216. *Thersia* dicacitatem excitauit, ut improbâ oratione *Achillem* obiurgaret, Smyrn. vers. 720., ob quam irâ percitus num. 81. eum pugno impetitus, dentibus ad terram effusis, letho tradidit vers. 740. ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΘΕΡΣΙΤΗΣ num. 81.

ΑΝΤΙΑΟΧΟΣ *Antilochus* num. 82. dum Nestorem patrem protegit, ex Q. Smyrn. lib. II. vers. 243. sub Memnonis hastâ cadit vers. 257. quem charitatis sensum laudauit in hoc epitaphio XIII. Aristoteles, (si is fuit)

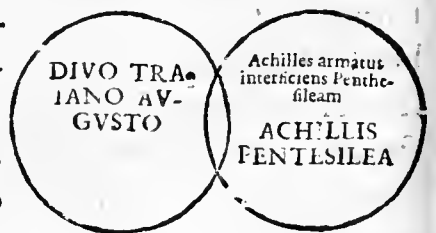
Μνήμ' ἀρετῆς ἣν ἔ' Νέστορος Ἀντιλόχοιο ,

Ὁς θάνει ἐν Τροίῃ ἐν σαῖ μὲν πατέρεα .

Nestoris Antilochi, virtutisque ecce sepulchrum,

Troia seruato qui genitore perit.

nec non Ausonius,



Consilijs belloque bonus, (quæ copula rara est)

Carus & Atridis, carus & Aeacidis;

Pramia virtutis simul, & pietatis adeptus,

Servato Antilochus Nestore patre obij:

Non hic ordo fuit; sed iustius ille superstes,

Troia capi sinè quo perfida non poterat.

B *lacet autem (vt filiali pietati debitum, verbis Philostrati, encomium persoluamus, in Imag. lib. II. cap. VII.) adolescentulus, nec tristis, nec ut mortuo assimilis, clarusque ac ridens; nam letitiam, quam ex servato conceperat patre, in facie gerens Antilochus, cuspide percussus interiit, & vultum anima reliquit, non ut doluit, sed ut letitia obtinuit. Addo ex Homero quoque Odyss. lib. IV. vers. 187. Antilochum à Memnone occisum colligi.*

C *Achilles à Nestore ad vlciscendam Antilochi filij mortem accitus vers. 389. cum Memnone congregitur num. 83. ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΜΕΜΝΩΝ: paribus quidem armis, nam Memnoni in Auroræ, vt Achilli in Thetidis gratiam à Vulcano constructa fuisse, tradit Virgilius Æneid. VIII. vers. 384. & in transitu tangit idem Smyrnæus vers. 454. ; ac diuisis Deorum studijs, post mutua vulnera, tandem*

D *W. 541* Μέμνονα δ' ἴον ὑπὸ σέρνοιο θέμεθλα
Πηλεΐδης ἔτησε τόδε ἀντικρὺ μέλαν ἄορ
Ἐξέτορε, τῶδ' αἶψα λύγῃ πολυήρατ' αἰὼν.
Κά' ὥπεσε δ' εἰς μέλαν αἶμα, βράχεϊ δ' οἱ ἄσπετα τεύχεα.
*Memnoni Deâ nato in ima pectoris
Pelides vulnus infligit, & per transversum liuidus ensis
Erumpit, atque protinus iucundum eius auxum abruptum erat:
Procumbit igitur in nigram saniem, & vasta ipsius arma intonant.*

Hoc idem singulare certamen Bathyclem Amyclis pinxisse, retulit Pausanias in Laconic. lib. III. & ignotum quendam pictorem apud Olympia lib. V. matribus Thetide & Aurorâ congressui assistantibus, quod fortasse hastâ, vt nostrarum iconum gestus innuit, non ense vt Q. Smyrnæus describit, perfectum fuit. Plùs variat Diodorus, dum per insidias à Thessalis Memnonem sublatum fuisse tradit Biblioth. lib. II. cap. VI. ; & Philostratus Iunior, qui vt Homericæ omnia confundat, (prout & alter Philostratus non in paucis fecit, & signanter Memnonis ad Troiam aduentum planissimè negando lib. VI. cap. III. de Vit. Apollon.) non Memnoni huic, Auroræ, siue Cissæ iuxta Aeschylum filio, mortem ab Achille ob Antilochi cædem accidisse ait in Heroic. cap. III. ; sed alteri è Troiâ vt videtur oriundo, atque Hectori contemporaneo. Tumulum ipsius in Troadis initio ad Asepi ostia ponit Strabo lib. XIII. ; contradicente Iosepho, qui lib. II. Bel. Iud. cap. IX. duobus à Ptolemaide stadijs ad oram Belei fluuioli fuisse tradit; miraculo addito fabuli cuiusdam vitrei, prope illud effodi soliti, è quo quantum auferebant, tantundem, & quidem statim, regenerabatur; imò & ipso Strabone à se dissentiente lib. XV. vbi circa Paltum Syriæ Oppidum, iuxtaque flumen

flumen Badam ex Simonide sepultum fuisse dicit. Strabonis priori traditioni Plinius accedit lib. X. cap. XXVI. *Authores sunt, omnibus annis aduolare Ilium ex Aethiopia aues, & confluere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas vocant.* Hanc verò de ludis funebribus anniuersarijs fabellam, cui historicus nimis credulum se ostendit, Ouidius poëticè exornat *Metamorph. lib. XIII. vers. 599.*

Cum Memnonis arduus alto

*Corruit igne rogos, nigriq̃ue volumina fumi
Infecere diem, veluti cum flumina natas,
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infrà :
Atra fauilla volat, glomerataq̃ue corpus in unum
Densatur, faciemq̃ue capit, sumitq̃ue colorem,
Atque animum ex igni, leuitas sua praebeat alas.
Et primò similis volucris, mox vera volucris
Insonuit pennis, pariter sonuere sorores
Innumera, quibus est eadem natalis origo,
Terq̃ue rogos lustrant, & consonus exit in auras
Ter plangor, quarto seducunt castra volatu;
Tunc duo diuersâ populi de parte feroces
Bella gerunt, rostrisq̃ue & aduncis unguib; iras
Exercent, alasq̃ue, aduersaq̃ue pectora lassant,
Inferiâq̃ue cadunt cineri cognata sepulto
Corpora, seque viro forti meminere creatas.
Præpetibus subitis nomen facit author, ab illo
Memnonides dictæ, cum Sol duodena peregit
Signa, parentali moriturae more rebellent.*

Haud multò secus, nec minus incredibiliter hanc transformationem profequitur Q. Calaber lib. II. vers. 641.

*Τὸν δ' ἄρα καρπαλίμως μελάχρεες Αἰθιοπῆες
Θάψαν ὀδυρόμενοι, τὲς δ' Ἡριχλεια βοῶπις,
Πολλ' ὀλοφρομένης, κρατερῷ παῖσι σήματι παῖδ' ὅς
Οἶων' ὅς ποίησε, καὶ ἥρι δῶκε φέρεσθαι
Τὲς δ' ἡ νῦν καλέ' ὄσι βροτῶν ἀπερείσια φύλα
Μέμνονας· οἳ ῥ' ὅτι τύμβον ὅτι σφετέρου βασιλῆος
Εὐρύμενοι γινώσκουσιν, κόνιν καθύπερθε χέοντες
Σήματ' ὅς, ἀλλήλοισι ὅς περικλονέουσι κυδοιμόν
Μέμνονι ἥρα φέροντες, ὃ δ' εἰν Αἴδαο δόμοισιν;
Ἡέπε' ὅν μακάρεσσιν κατ' ἡλύσιον πέδον αἴης
Κατ' χαλάα· καὶ θυμὸν ἰάμεται ἄμβροτ' ὅς ἥως
Δαρκομένη· τοῖσι ὅς πέλει πόντος, ἀχρεὶ χαμόντες
Εἰς ἓνα δ' ἡώσονται ἀνὰ κλόν' ὅς, ἥε καὶ ἄμφο
Πότμον ἀναπλήσωσι, πονέμενοι ἀμφὶς ἀνάκτι·*

Interea

*Interea ducem nigri-colores Aethiopes
 Sepeliunt cum planctu; quos Aurora bouinis oculis pradita
 Multum lamentantes ad strenui filij monumentum,
 In aues vertit, aëriq̄ue ferendos dedit;
 Quas longè lateq̄ue diffuse hominum gentes etiam nunc vocitant
 Memnonides; illæ adhuc principis sui bustum
 Frequentantes plangunt, cinerem super inspergentes
 Sepulchro; mutucq̄ue inter se conflictu tumultuantur,
 In Memnonis honorem, qui in Plutonis aulâ,
 Aut inter beatos, in Elysio terræ campo
 Exultat: unde animo solatium suo accipit celestis Aurora,
 Dum ista cernit: illis a. certamen durat, usque dum post multum laboris
 Altera alteram dimicando confecerit, aut etiam ambe
 Fatum expleuerint, pro rege decertantes.*

Iungamus huic funebri spectaculo quotannis recurrenti, aliud festiū Simiarum ad Coloum Lacum saltantium, vt volatiliū & quadrupedum incredibilia conferantur: de eo ita Strabo lib. XIII. *Quadraginta stadys ab Vrbe [Sardis] Lacus distat, qui à Pœtâ Gygeus appellatur; postea mutato nomine dictus est Colous, vti Coloëna Dianæ Templum est, quod in religione maximâ habetur. Hoc in loco diebus sollemnibus Simias saltare dicunt, num. verò inopinabilia, an vera dicant, mihi quidem incertum est.* Susis Persicis quoque eum regnasse, idem Strabo nec solus affirmat; additq̄ue Pausanias in Phocic. lib. X. *profectum eum fuisse ad Troiam, non ex Aethiopiâ, sed è Susis Persicis, & à Choaspe fluuio omnes populos intermedios sub potestate redeigisse, Phrygesq̄ue etiamnum viam ostendere, certis mansionibus & stationibus distinctam, per quam inquisitis itineribus regionis compendiaris, exercitum deduxit, vt Priamo scilicet patruo opem ferret; consentiunt enim Authores, Laomedontem communem fuisse Priamo & Tithono parentem, quamuis Seruius ad vers. 585. lib. IV. Æneid. Tithonem Laomedontis fratrem, nescio vnde vocet: & hanc Pausaniæ, imò etiam Herodoti traditionem (hic enim *Susas Memnonias* bis vocat, hoc est lib. V. cap. 54. & VII. cap. 151.) sequutus videtur Lucanus lib. III. vers. 284. *Memnonia Regna*, pro Parthiâ & Babilonicâ regione intelligens. De hoc Memnone, eiusq̄ue Regiâ, ac vocalis statuæ figmento, plura sunt apud Freinshemium Comment. in Curt. lib. IV. cap. VIII. num. 3., quæ ipsi intacta relinquimus.*

Præfagium sæpe ac sæpius in Iliade à Diuis, hominibus, & brutis ipsis, de immaturâ & proximâ Achillis morte repetitum, hic tandem impletum cernitur, ante Scæas Portas num. 84. iacente *Achille* AXIAΛEYΣ num. 85., vt Hector moriens illi prædixerat Il. XXII. vers. 360. Inuisibili Apollinis telo fauciatum in pedis malleolo inducit Q. Smyrnæus vers. 60. lib. III., eiusq̄ue fictionem marmor nostrum sequi videtur, in quo nullus apparet, cui honor tribui valeat, quod tantorum victor Achilles ab eo extinctus fuerit. Idem de nece ab ipso Phœbo Apolline Achilli illatâ fenserat Sophocles in Philoct. ita ex

personâ Neoptolemi filij de eius morte referens ,

Υ. 333 Τέθνηκεν ἀνδρὸς ὃ δ' ἐνός , Θεῷ δ' ὑπο

Τοξολογίς , ὡς λέγουσιν , ἐκ Φοίβου δαμείς :

Occidit hominum nemo , sed sub Deo

Sagittis impetitus , ut aiunt , à Phæbo domitus :

& Libanius pariter Sophista Narrat. VIII. de Neoptol. *sagittis Apollinis Achillem occubuisse* tradit ; *sub Paridis tamen specie* , ut addit Hyginus fab. CVII. & CXIII. & Servius ad illud Virg. lib. III. vers. 85. *Da propriam Tymbrae domum* , illum dicit à *Paride occisum* , *sed manu Apollinis vulneratum fingi* : vnde sic quoque aliquem ex Authoribus deperditis , vnde argumentum marmoris sumptum esse diximus , per poëticam fictionem tradidisse probabile est : quidvis enim potius admittam , quàm absurdam hanc Ptolemæi Hephæstionis lib. VI. apud Photium Cod. CXC. narrationem , *Thetin sex numero liberos è Peleo susceptos latenti igne sustulisse* , tandemque *Achillem esse aggressam* : *Peleum ergo re cognitâ* , vi hunc eripuisse , *talo tantum dexteri pedis adusto* , & apud *Chironem collocasse* , qui effosso *Damysi gigantis corpore in Palene sito* , (hic gigantum omnium velocissimus fuerat) *sublatâque eius talo* , *Achillis aptavit pedi* , & *medicamentis firmanit* . Hunc postea *talum excidisse refert* , insequente ipsum *Apolline* , & *collapsum* , sic esse interemptum .

Ajax Telamonius & Ulysses , ΑΙΑΣ ΟΔΥΣΣΕΥΣ num. 86. virtutis , amoris- que in Achillem æmulatione , eiusdem cadauer acerrimè tutantur , Q. Smyrnæus vers. 216. & 295 ,

Achillis cadauer ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΤΩΜΑ num. 87. clypeo capiti supposito , ut eius , ne quidem in morte amissi , gloria retineatur , *horrisoni prope litora Hellespontî* à focijs deportatum , ab eisdem desleri videtur , ut Quintus ait vers. 387. Post quæ ΜΟΥΣΑ num. 88. *Musis* ad eundem lugendum in Thetidis obsequium aduenientibus , ut Homerus habet Odyss. lib. XXIV. vers. 60. & Quintus hoc lib. III. vers. 592. ; ΘΕΤΙΣ *Thetis* num. 89. sepulchro , *Patroclo & sibi ipsi* , ut diximus , ab Achille extructo , sed ΑΧΙΛΛΕΙΟΝ ab Achille , uti illustriori & præstantiori , ita denominato , eius cineres intulit . Ita ex Homeri Odyss. lib. XXIV. vers. 76. has imagines interpretamur : Quintus namque Smyrnæus nuperum sepulchrum poëticâ licentiâ excitat , nec Patrocli vllatenus meminit in suis de hoc tumulo carminibus à vers. 727. De hoc Musarum ad tumulum Achillis luctu , tanquam de præcipuo eius funeris ornamento , extat epitaphium XXIII. Aristoteli adscriptum :

Θεσσαλὸς οὐτ' ἀνὴρ Ἀχιλλεύς ἐν τῷδε τέθεικται

Τύμβῳ • ἐθρύνθησαν δ' ὀνεία Πιερίδες •

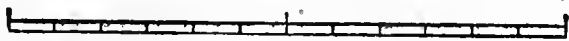
Thessalus hic tumulo est isto contextus Achilles :

At luxere nonem , credite , Pierides :

Musas tamen , quamvis tot testimonijs aduersantibus , aduenisse negat Philostratus in Vit. Apollon. lib. IV. cap. V. ; sed nos ut ab importuno hoc præ cæteris contradictore vacemus , poëticâ , imò etiam græcâ fide loqui profitebimur , egregium illud Plutarchi in Vit. Num. dictum recolentes , *sed hæc quidem multis*

controuersijs implicita, tam agitare prolixius, quàm probare pro veris, iuuenilis est temeritatis.

Verùm, vt aliquid peculiare in hunc Homerici poëmatis Protagonistam con-feramus; Achilles vitæ potiora facinora, non eleganti quidem sculpturâ expres-sâ, hîc per partes dare decreuimus, in orbem, eo quem seruabimus ordine, ex autographo, quod in Aede S. Mariæ de Araceli sub ambone Epistolæ asserua-tur, dispositas: hâc Romani pedis mensurâ, pro eius percipiendâ magnitudi-ne, additâ.



Achilles è Thetide nascitur, Marini Senis, nempe Nerci, & Doridis filiâ; maior & fortior patre futurus ex eiusdem Thetidis fato: quam ob causam Iupiter, monente Prometheo, ab eius concubitu abstinuit, ne de regno à Theti-dis prole deiceretur; vt è nostris explicat Hyginus Fab. LIV. & in Poët. Astronom. lib. II. cap.



XV. Sagitta, atque Ouidius in Metamorph. lib. XI. vers. 223. E Thetide, inquam, Achilles nascitur, qui Iouem genitorem habuit: vnde Pyrrhi, seu Neoptolemi eius filij gloriatio apud Senecam in Troad. Act. I. Sc. V.

Illo ex Achille, genere qui mundum suo

Sparsus per omne calitum regnum tenet;

Thetide aquor, umbras Aeaco, calum Ioue.

quoniam fabulas hîc tantùm sectari placuit, mythologiâ ac phycis rationibus prætermisiss.

Sedet itaque Thetis partum enixa, laborem quasi, & defatigationem ex puer-perio exprimens. Ea quæ huc conferri poterant, præoccupauit nuper Caspar Bartholinus in explicatione veteris marmoris, (cuius hæc est portio ad rem no-



stram conferens) in li-bello scilicet De Veter. in Puerp. Rit. cap. I., cui debitam ingenij at-que eruditionis laudem libens rependo, ob men-tionem de me honorifi-cè habitam in alio de Tibijs Vet. libro. Illa pariter quæ de lotione infantis hîc dicenda es-sent, apud eundem Bar-tholinum videre licebit, quibus omnibus assenti-

mur; nisi quòd, quæ pànnum explicatum tenet, atque illi *Nutrix*, nobis, ex crine in nodum summo capite collecto, virgo videtur, hic enim erat virginum habitus ex Pausaniâ lib. X. *Andromache & Medeficaste velato sunt capite, Polyxena virginum more collecto in nodum crine*; quæque illi è tellure susceptio, nobis ablutio est, veriori formâ marmoris in vetulâ istâ Obstetrice, & pelui cymboide, quæ puero subdita est, expensâ. Nec certius præterea lotionis indicium, adesse potest, quàm lintei, ad recentem hunc partum siccandum & fouendum, per puellam astantem præparatio: concurrente etiam eodem habitu & gestu Obstetricis in utroque marmore, brachijs scilicet exertis, capite velamento obducto, genu innixæ, & puero ex aquâ sublato.

Vt Stygem, cuius vndis Achilles, quò inuulnerabilis fieret, à Thetide immersus fuit, marmor hoc nostræ Achillëidos exhibeat; annosam, & pendentibus mammis deformem hanc Nymphâ, (vt maximam natu præ omnibus Oceani filiabus cum Hesiodo in Theogon. vers. 775. significaret) non infulsè induxit. Siue hæc Styx inferna sit, de quâ Homerus Il. VIII. vers. 369. & Odyss. X. vers. 514. vbi Cocytum ex eâ fluere ait, nec non Hesiodus vers. 774.; siue supra terram Arcadiæ flumen, seu stillicidium ex rupe quâdam Nonacridis, iuramentis pariter Deorum vsurpatum, vt ex Homero Il. II. vers. 756. tradit Pausanias in Arcad. lib. VIII., & consentit Plutarchus in fine Vit. Alex., quamuis in lib. de Prim. Frig. ex librarij lapsu, vt puto, apud Tanarum Laconixæ promontorium fluere dicatur; sed coniectura affectatæ in marmore senectutis, facit, vt supernam, Thetidiq; cognatam, redditam potius credamus; licet Stâtius Achill. lib. I. vers. 133. de Styge subterraneâ loqui videatur.



sub inania natum

Tartara, & ad Stygios iterum fero mergere fontes.

Errorem Curtij, Stygem fontem in Macedoniâ gigni asserentis, obseruauit solertissimus eius interpret Freinshemius lib. 10. cap. 10. num. 16. In hoc igitur *Stygos amne seüero*, Thetis filium talo dexteri pedis apprehensum tinxit, & armavit. Vtrumque talum manu tenuisse, Vetus Statij Scholiastes ad dictum vers. 133. & 269. tradidit; nos hinc aliud colligimus, & Hygini narrationem huic marmori accedere adnotamus Fab. CVII., in quâ Achillem *unicum talum mortalem habuisse* dicit.

Eadem Thetis Achillem Chironi Centauro, Saturni & Phylliræ filio, educandum tradit. Id statim eo nato, & ante nominis impositionem accidisse dicemus, si eam etymologiam amplectamur, appellatum nempe Achillem, ὅτι τὸ μὴ θήγειν χεῖρας χεῖρας, ὃ ἐστὶ Τροφῆς, ob id quòd labijs nutrimenta non attingit, communem scilicet lactis alimoniam, & vberum suctum; sed ferarum medullis

- A medullis educatus, unde & nominis consilium, quandoquidem labijs vacauerat ab uberum gustu, vt de eo ait Tertullianus de Pall. num. 64: sed reijcit grammaticale hoc etymon Ptolemæus Hephæstion. lib. VI., aliamque huius nominis causam ita explicat, Chironis quoque præceptor, Achilles nominatus, unde Pelei filius per Chironem sic appellatus. E contra non à Thetide, sed à Peleo Achillem Chironi oblatum pinxit Bathycles, vt monet Pausanias in Lacon, lib. III.
- B Veruntamen nostro huic marmori consonant Orphei carmina in Argon. V. 383



Τόφρα κ' ἡμήτερον κ' ὄρν Θέτις ἀργυ-
ρῆπεζα,
Νήπιον ἀρτιγυῖον ἐν ἀγκάλιδεσσιν
λαβοῦσα,
Πήλιον εἰνοσίφυλλον ἔβη, Χείρωνι τ'
ἔδωκεν.
Εὖ μὲν ὅττι σαρδύως ἀγαπαζέμεν ἦδ'
ἀτιτάλλειν.

Vt nostrum puerum Thetis argenteos pedes habens,
Infantem nuper editum in lucem, in vlnis accipiens,
Peliū frondosum ascendit, Chironique dedit,
Vt eum scitè amaret & nutriret.

Vnde etiam comprobata vides ea, quæ ipso ab ortu cruda rudimenta sibi à Chirone tradita, Statio conteste Achilleid, lib. I. vers. 477. paullò suprà diximus: & gemma quoque Stephanonij X. in ordine, Achillem infantulum, necdum equitandi capacem, super Chironis armos, manu eius admotâ, stantem ostendit.

Adeò egregiam operam Thetidi in institutione filij Chironem præstitisse olim creditum fuit; vt de eius præceptis librum compilatum, quem Hesiodo nonnulli tribuerint, tradat Pausanias in Bœotic, lib. IX. Summam verò disciplinarum, quibus Achilles à Chirone instructus, Græcorum omnium præstantissimus euasit, breui versiculo eleganter comprehendit Sidonius ad Magnum Felicem Carm. IX. vers. 131.

Venatu, fidibus, palæstrâ, & herbis.

Et quidem venatum, & equitationem simul, vt rei bellicæ præcipua (quemadmodum alibi diximus) progymnasmata, cæteris exercitijs subintellectis, mar-



mor in hâc parte effinxit, arcumque Chironi dedit; quemadmodum in antiquis nummis aut monumentis frequenter Centauros id genus Sagittarios occurrere, iam pridem obseruauit Spanhemius de Præst. & Vsu

Numism. Diss. III. pag. 241.; nequicquam dicente Hygino in Poët. Astronom. lib. II.

lib. II. cap. 27. SAGITTARIVS, *Hunc complures Centaurum esse dixerunt ; alij autem hanc causâ negauerunt , quod nemo Centaurus sagittis sit usus .* Hicque Achillis pueritiam columna (quam sequenti Tabulæ adiecimus) terminauit .

Tota hæc de Chirone Achillem educante confictio , à poëtis Homero posterioribus ortum habuisse, testatur Scoliaſtes Apollonij lib. I. vers. 558. [Πηλεΐδην Ἀχιλλῆα] ἠχθλῶσεν Ἀπολλώνιος τοῖς μετ' Ὀμηρον ποιηταῖς , ὑπὸ Χείρωνος λέγων ὅτι Ἀχλλέα ζαφῆναί· Ὀμηρος δὲ ὅδ' ἐν τοῖς το λέγει· *Secutus est Apollonius poëtas qui post Homerum fuerunt , à Chirone dicens Achillem nutritum esse ; Homerus autem nihil tale habet .* Verè namque iste nullum alium infantiae & pueritiae Achillis efformatorem , quàm Phœnicem agnouit Iliad. lib. IX. vers. 438. & 482. , & eum secutus ipsis penè verbis Q. Smyrnæus lib. II. vers. 469. Edoctum verò à Chirone fuisse, rem medicam præfertim, semel ait Iliad. XI. vers. 827. vbi Patroclus ab Eurypylo, ad se curandum, ita aduocatur ,

Ἀλλ' ἐμὲ μὲν σὺ σώωσον ἄλ' ὦν ὅπ' ἦν μέλαιναν .

Μηδ' ἐκτάμ' οἷζόν , ἀπ' αὐτῶ δ' αἶμα κέλαινον

Νῆξ' ὕδατι λιαρῶ . ὅπ' δ' ἦπια φάρμακα πάσσε ,

Εσθλὰ , πᾶσι περὶ φασὶν Ἀχιλλῆος δ' ἐδίδαχθαι ,

Ὅν Χείρων ἐδίδαξε δι' αὐτότατος Κενταύρων .

Sed me quidem tu serua , ducens ad nauem nigram ,

E femore a. exscinde sagittam , ab ipso a. sanguinem nigrum

Ablue aquâ tepidâ , & lenia medicamenta insperge

Bona ; quæ te aiunt ab Achille doctum esse ,

Quem Chiron docuit instissimus Centaurorum .

Homerum igitur vel non vidit , vel non attendit Hyginus , qui Fab. CI. Achillem, se artem medicam non nosse dicentem, introducit .

Primum egregia suæ institutionis specimen Achilles

Lycomedis in Aulâ

Fraude latens ,

vt iam indè iura neget sibi data , in hospitij violatione exhibuit , compressâ per vim Deidamiâ regiâ puellâ , cui comes à Thetide , sub fœmineo habitu , & sub Pyrrhæ nomine, vt ait Hyginus Fab. XCVI. & Sidonius suprà dicto Carm. IX. vers. 137. (missis reliquis , quibus eum onerat Hephæstion apud Photium)



adiunctus fuerat . Consilium & occasio filium in Scyro Insulâ occultandi, amoris dissimulatio, modusque quo tandem

Vi potitur votis , & toto pectore veros

Admouet amplexus ,

referuntur à Papinio , integro ferè

I. Achill. libro : & notissima est Neoptolemi ex furtiuis hisce amoribus concepti historia . At quomodo Pyrrhus (sic à Lycomedes auo in Scyro vocatus , quamuis

quamuis Phœnix ei postea Neoptolemi nomen indiderit, ex Pausaniâ lib. X. in Phocic.) ex hoc concubitu, incœpto iam Bello Troiano genitus, ante Belli finem, ad Troiam, non integrâ decennali obsidione deuictam, militiæ maturus se conferre potuerit; poëtarum licentiæ, nescio an excusabili, relinquamus.

Agyrtes tubâ insonans, Achilles arreptis armis à Diomede expositis ferus,



& suâ se sponte prodens, Deidamia amasium retinens, & Vlysses dolo à se adiuuento exultans, sequentis portionis argumentum præbent. Nos breuissimum rei compendium damus, apud Statium plenius lib. II. Achilleid.

& Philostratum Iuniorem in Supplem. Imag. cap. I. *Achilles in Scyro*, expositæ.

Neque hæc Achillis in Scyro latitantis adiuuentio Homerum authorem, agnoscit: imò è contrâ iuxta Homerum, Peleus genitor Il. IX. vers. 439.

ὅκ' ἔθις Ἀγαμέμνονι πέμπε

Νήπιον, ὃ' πω εἰδὼς ὁμοῖ' ἄπολέμοιο,

ex Phthiâ Agamemnoni misit

Infantem, nondum peritum communiter perniciosi belli.

talem tamen infantem iuxta Eustathium ibidem pag. 761. qui iam XII. ageret ætatis annum: idque cum eodem Eustathio, diligentissimo Homeri Commentatore, tutò asserere possumus; ita enim ipse ad vers. 664. pag. 782. *latebras autem Achillis in Scyro, & vestitum illum muliebrem, illamque in gynaconitide commorationem, & totam rem Vlyssis operâ detectam, penitus ignorat Poëta.* Et Neoptolemum, quem in Scyro educandum se reliquisse dixit Achilles Il. XIX. vers. 326.; atque indè ad Troiam adductum retulit Achillis umbræ Vlysses in Necyomantiâ Odyss. XI. vers. 508. ex virgine captiuâ, & licentiâ militari pollutâ, cum ipso Homero susceptum fuisse dicemus, tunc cum eandem Insulam Scyrum cepit, & deuastauit: nî cum Constantino Manasse in Comp. Chronic. placeat eum ex Hyppodameâ (quam suprà eandem esse Briseidem probauimus) natum credere. Obseruauerat hoc quidem Pausanias lib. I. in explicatione picturarum Polygnoti, inter quas, Achillem cum virginibus effinxerat, *Nam & idem [Homerus] cum euersam ab Achille Scyron memoriæ prodidisset, vixisse tamen in eâ Insulâ cum virginibus, (quod alij poëtae plerique omnes scriptum reliquerunt) non dixit.* Vbi autem Homerus Scyron ab Achille euersam dixerit: vel expressè id continetur Il. IX. vers. 664.

Σκυρὸν ἐλὼν ἀπὸ ἑῶν Ἐνύπος πάλαιθεν.

Scyron cum cepit altam Enyei oppidum;

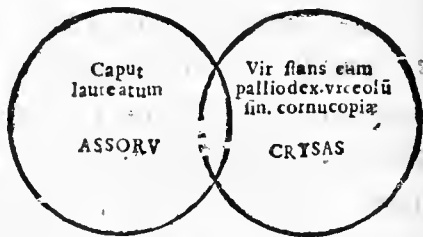
& de hoc dubium facit, Scyron, Insulam Lycomedis, non Enyei Oppidum dici debuisse; quapropter Eustathius in eâ opinione sistere videtur, ut non de Insulâ, sed

sed de Vrbe tunc Phrygiæ olim Ciliciæ Homerus senferit : vel Scyros tunc capta ab Achille fuerit, cum XII. Vrbes maritimas propriâ classe subegit, vt idem Homerus dixerat Il. IX. vers. 328. Aliam captæ Insulæ, & nuptiarum cum Deidamiâ caussam, seu fabulam contexuit Philostratus in Heroic. cap. XX. ACHILLES; aliumque filium vltra Neoptolemum Ptolemæus Hephæstion. lib. III. Achilli & Deidamiæ adiungit, Oneirum scilicet ab Oreste occisum: quæ non est operæ pretium recoquere.

Scamander, vltra arundinem & vnam, in quam læuo brachio incumbit; vt



Phrygiæ fluuius Phrygio pileolo addito hîc distinguitur : nec caret exemplo, à communibus illis fluminum notis discessisse; quia imago Chrÿsæ amnis qui per Assorinorum agros fluit, de cuius Fano meminit Cicero in VI. Verr. ita in hoc nummo ostenditur apud Philippum Parutam in suâ Siciliâ. Porta hæc Scæa illa est, ad quam stetisse Hectorem fugientibus cæteris, suprâ ad num. 61. diximus. Sequitur huius cum Achille pugna, & prostratio; de quâ abundè loquuti fuimus : vt propterea nîl opus sit intermissam diu horum ab Homero derelictorum enucleationē vltiùs morari. Hîc tandem in *Hectore tracto*, de quo num. 66. multa pariter diximus, & cum fine fortium huius Herois apud Homerum factorum, noster Achilles sistit, & coronam ac palmam à Victoriâ præeunte videtur accipere.



Græcorum luctum ex Achillis fato conceptum, alterius Æacidæ luctus excipit. Ajax namque Achillis patruelis, utpote Telamonis filius, qui frater erat Peliei, & communem cum Pelide avum Æacum Iouis filium habebat,

Τῶν Ἀχιλείων στερθεὶς ὄπλων ἀδίκῳ κρίσει,

Ἐυπερζήσας τῷ θυμῷ, φρενῶν ἀπεσέρηθη.

Armis Achilleis priuatus iniusto iudicio,

Valde exestuans animo, mente captus est.

ut porro æquiores Tzetæ sententiam ex Chiliade III. vers. 266. assumamus: communem namque fuisse de hac iniquâ adiudicatione opinionem, adstruit dictum illud Parrhasij apud Plinium lib. XXXV. cap. X. magnis suffragijs à Timanthe Sami in Aiace armorumque iudicio superati, Herôis nomine se molestè ferre, quòd iterum ab indigno victus esset: & meram indignationem spretæ virtutis spirans hoc epitaphium illi ab Ausonio positum, seu ex græci tetraſtichi, quod subtexemus, sententiâ expressum.

Aiacis tumulo pariter tegor obruta Virtus,

Illacrymans bustis funeris ipsa mei:

Incomptas lacerata comas, quòd prauus Atrides

Cedere me struētis compulit insidijs.

Iam dabo purpureum claro de sanguine florem,

Testantem gemitu crimina iudicij.

Græcum quod diximus, ita inter Aristotelica se habet.

Ἀδ' ἐγὼ ἀτλάμων ἀρετὰ πῶτα τῷδε κατ'ἔμηναι

Αἰαίῳ τὺμβῳ καταμένα πλοκάμυς.

Θυμὸν ἄχει μετὰ λῶ βεβολημῶνα, ἔνθα Ἀχαιοῖς,

Ἀδολέφον ἀπάτα χρέος ἐμῷ κέκρτα.

Hinc ego tonsa comas mihi miserranda decentes

Aiacis Virtus assideo tumulo:

Ingenti pulchrum pectus concussa dolore,

Cùm Græcis potior me dolus extiterit.

Eius mœror hic expressus est num. 90. ΑΙΑΣ ΜΑΝΙΩΔΗΣ *Ajax insaniens,* qualis apud Q. Smyrnæum lib. V. vers. 328.

ὅπ' ἔθονι δ' ὀμμαῖα πῆξας,

Ἐστὴ ἀκινήτῳ ἐναλίγκι.

fixis humi oculis,

Tanquam immotus stabat.

Iustiùs fanè hanc de armis Achillis controuersiam inter Vlysssem & Aiacem, ipsius Vlyssis assertione præstantiorem apud Homerû in Odyss. lib. XI. vers. 949.

ὅς περ ἰδὼν ἑῶδες περὶ δ' ἔργα τέτυκτο

Τῶν ἄλλων Δαναῶν, μετ' ἀμύμονα Πηλεΐωνα.

qui eximius quidem formâ & rebus gestis fuit

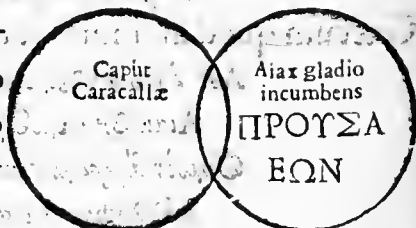
Aliorum Græcorum, post irreprehensibilem Pelidem.

& apud Sophoclem in Aiæc. Mastigoph. vers. 1363.

ἀργεῖον ὁσπικίον ἀφ' ἧς τοῦ Ἀχιλλέως
 Τροίαν ἀφικόμεθα, πλὴν Ἀχιλλέως, πρὸς τὴν ἑλπίδα
 præstantissimum inter Argivos

Qui ad Troiam perueniunt, excepto Achille.

iustius sanè (inquam) magnam hanc litem vis quædam maior dijudicauit, mirum in modum, *armis post Vlyssis naufragium ad Aiæis tumulum eiectis*, vt refert Pausanias in Attic. lib. I., vbi etiam magnitudinis Aiæis coniecturam ponit; quod de solo clypeo, eodemque postridie fulmine ictò, vt fabulam fabulæ attexat, dixit Ptolemæus Hephæstio lib. IV. apud Photium Cod. CXC. De eius funere, contrariæ, vt in omni Græcorum historiâ, opiniones inualuerunt; asserente Q. Smyrnæo, corpus rogo impositum per noctem & diem conflagrasse vers. 637., è contrâ verò Sophocles in Aiæ. vers. 1191. & 1426. humo rectum inducit; idemque asseruit Philostratus Iunior in Heroic. cap. XII. *Sepulchrum nempe fuisse, humi corpus deponentes*, additâ ratione, quia Calchas interpretabatur, *impium esse, vt ij igni sepeliantur, qui sibi manum consciuere*; nec fecus ex dicto Pausaniæ loco arguitur, ossa eius integra remansisse docentis. Vnde colligitur, Quinto Smyrnæo nil potius occurrisse, quàm Homeri in funere Patrocli seruillem nimium imitationem. Nec omnino de formâ necis inter istos conuenit; Smyrnæus namque *ense per iugulum adacto* sequutam, Sophocles *humi fixo ense, in eum prolapsus* Aiæcem retulit; & posteriori huic dicto celebris hic nummus Mediceus med. magnit. ex Indice Cameli à me exceptus aditipulatur; scitusque ille Augusti iocus, *Aiæcem suam*, Tragediam scilicet huius nominis, *magno impetu inchoatam, stylo non succedente, in spongiâ incubuisse*.



In extremâ hâc fasciâ, columna siue pila quadrata conspicitur num. 91., quam Aiæis tumulum, prope Rhœteum promontorium ipsi erectum, ex Q. Smyrnæo vers. 654. & Strabone lib. XIII. designare suspicor; vt paullò antè, monumentum Achillis num. 89. ex columnâ (siue stelam vel cippum vocare placeat) inferri videmus. Longè autem nobilius monumentum huic Herôi struxit generosa ipsius posteritas, vsque ad Miltiadem secundum Cheroneſi conditorem à Marcellino ex vetustioribus Scriptoribus asserta; quam ad clarissimos inter Græcos Miltiadem Marathonium ac Cimonem vsque producit, & eruditè à varijs oscitantium Authorû maculis purgat Rutgerſius Var. Lect. lib. I. cap. IX.

Initium actionis illius num. 92. mutilatum; & literæ quæ lucem aliquam afferre potuissent, desperatæ prorsus lectionis existunt. Certum est tamen ex fabulæ serie, & ex subsequenti Eurypyli per Neoptolemum occisione, hinc Eurypyli ἀργεῖον expressam fuisse; ne generosus iste, hinc è Laomedonte, indè ex Hercule originem trahens, vt explicatur in Q. Smyrnæo lib. VI. vers. 135., inglorius huic marmori infereretur: Eò præfertim, quia vir ille cadens num. 92. arcu quem gestabat relicto, Nireus ex ipso arcu nobis esse videtur, cui Eurypylius omnium primo necem attulit, ex Smyr. lib. VI. vers. 372.; cùm etenim ipsum

imbel-

imbellem describant nobis, tam Homerus Iliad. II. vers. 675., quàm Q. Smyrnaeus lib. VII. vers. 8. (quidquid Ptolemaeus Hephæstion lib. II. apud Photium Herculis seu amasium, seu filium dixerit, & contra Heliconium Leonem vnà pugnantem) iuueni instrenuo propriè arcus conueniebat; vt etiam Teucrum arcu armauit Homerus II. VIII. vers. 266. quòd ad pugnam statariam minùs idoneus esset, & Hectorem formidaret, vt annotat ibi Eustathius pag. 272: vnde Chironem ab Achille obiurgatum fingit Dio Chrysostomus Orat. LIX. quòd sibi artem sagittandi doceret, tanquam ad timidorum usum aduersùs timidos. Nireum attamen hunc, solâ formâ conspicuum, ignauum aliàs, & paucarum copiarum ductorem, elegantissimâ repetitionis vnàque dissolutionis figurâ Homerum adeò illustrasse, obseruauit Demetrius Phaleræus de Elocut. cap. L XI. vt ferè supra cæteros Heròas eiusdè memoriam extulerit, Iliad. II. vers. 670.

Νῆρὸς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγχι ζεὺς νῆας εἴσας
 Νῆρὸς δ' Ἀνδροῖνις θ' ὑὸς Χαροπόιο τ' ἀνακτοῖς
 Νῆρὸς, ὃς καλῆστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἰλίου ἦλθε.
 Nireo da Sima tre galce conduce,
 Nireo d' Aglaia figlio e di Charopo,
 Nireo che di bellezze ogn' altro eccede.

vt versione laudatissimi Francisci Panigarolæ Astensis Episcopi vtat in eiusdè Demetrii Paraphrasi, per quam profanæ præcepta ad sacram eloquentiam vtiliter transtulit, par. II. partic. XXXVII.

Columnnam sepulchri inditium ad num. 89. & 91. extitisse diximus, nec quidem solâ huius Tabulæ autoritate; quoniam apud Græcos στήλη καὶ μνήμη *columnna aut cippus, & monumentum*, pro eodem accipiuntur; vt apud Pausaniam lib. I. quod priùs *Anthemocriti monumentum*, mox *Anthemocriti steles* seu *columnna* vocatur, & lib. VIII. Epaminondæ tumulo columnnam insistere ait: vbi etiam de Grylli illius qui Epaminondam occidit columnnâ meminit, & ipse nostræ Tabulæ præcipuus poëta Homerus, columnnam sepulchralem altitudine huic æqualem, tanquam ea cui Alexander in Tydidem collimans incubuit II. XI. vers. 171. descripsit *super Ili Dardanidæ antiqui senioris monumento*. Quæ quamuis in re notâ exempla sufficerent; aliud ex eodem Pausaniâ lib. IX: de Orphei sepulchro subiungamus; vnde ne dum constat columnnam & sepulchrum idem esse, (promiscuè enim utroque nomine vtitur) verùm etiam tam super priori columnnâ quæ ad Olympum montem & Libethrum sub eo Oppidum, quàm eâ euersâ, & sepulchro ad Diem Macedonia translato, vnam columnnæ impositam fuisse, in quâ ossa Vatis, (vt in nostrâ Cochlide, Traiani cineres testibus Eutropio & Cassiodoro) in vrnâ pariter quieuerunt. Exempla huius moris in Homero Iliad. XI. vers. 371. XVII. vers. 434. & Odyss. XII. vers. 14. obseruauit Feithius lib. I. cap. XV. Antiq. Homer. Columnna itaque num. 93. erecta, cò magis Nireum esse eum, quem iacentem conspiciamus, probare poterit, quòd huic & Machaoni, quem pariter Nireo fero subsidio, vel potius in eius vltionem aduenientem Eurypylus interemerat lib. VI. vers. 408.

lib. VII. v. 180

ἀμφοτέρωσι ταυτόν περὶ σῆμα ἔβαλοντο . . .

amboobus unum circumdederunt monumentum .

De Machaone per Eurypylum interfecto, conuenit etiam Author Paruæ Iliadis, vt ait Pausanias lib. III. Laconic. in fine : vnde apparet Q. Smyrnæum vt̃ in hoc, ita in alijs eidem authori se conformare potuisse, vt suprà tetigimus .

ΕΥΡΥΠΥΛΟΣ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ *Eurypylus Neoptolemus* num. 94. Neoptolemus Achillis F. Calchantis monitu, honestissimâ Vlyssis & Diomedis legatione inuitatus ab Agamemnone & Græcis, & vt lib. VII. Q. Smyrnæi enarratur, ad Troiam profectus; Neoptolemus, inquam, & Eurypylus,

lib. VIII. v. 180

συνήεσαν ἄλλήλοισι

Δῆριν συμφορέοντες ἀμείλιχον ,

*concurrunt inter se**Implacabili certamine commissi .*

v. 199

ὃ ψέ' ὃ μακροῖ

Πηλιάς Ευρυπύλοιο διήλυθεν ἀντρεῶν

Πολλὰ πονησαμένη, τῷ δ' ἐκ χυτο φοίνι' αἶμα

Εοσυδύως, ψυχὴ δὲ δι' ἔλκε' ἐξίποτ' ἴαθη

Εκ μελέων, ὅλην ὃ κατ' ὀφθαλμοῖς πέσεν ὄρεφν .

*tandem verò longa**Pelias [Achillis hasta] Eurypyli peruadit mentum**Magno labore connixa, unde puniceus continuò sanguis**Erumptit, anima que per vulnus euolat**E membris, lethalisque oculis offunditur caligo .*

Eam autem gloriam Neoptolemus ex hoc certamine adeptus fuit, vt Vlysses Achilli de filio referens in Necyomantiâ Odyss. XI. vers. 518., nîl præclarius inter eius gesta seligere sciuerit, quàm

οἷον τὸν Τελεφίδην κατενέχετο χαλκῷ

Ἡρῶ Ευρύπυλον,

*vt Telephidem interfecerit are .**Heròia Eurypylum .*

pulcherrimum, sic ibi subdit Homerus, post *Memnona diuinum*, sicque ostendit nummus à Spanhemio productus Diss. V. pag. 479., vbi eruditè causam nummi à Pergamenis percussî aperit, & Strabonis de Ceteis populis Eurypyli socijs ignorationem supplet .

Præludium fatalis Troiani excidij num. 95. ostenditur ΟΛΥΣΣΕΥΣ ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΠΑΛΛΑΣ, in *Vlysse* & *Diomede* ex Illo, asportato indè *Palladio*, egredientibus . Id facinus vnicè à Diomede patratum refert Euripides in *Rhes.* vers. 501., idemque inferri posse videtur ex picturâ illâ Athenis olim existente, de quâ Pausanias lib. I. Διομήδης ἦν, καὶ Ὀδυσσεύς, ὁ μὲν ἐν Λήμνῳ τὸ Φιλοκτήτη τόξον, ὁ δὲ τὴν Αθηνᾶν ἀφαιεῖν μὲν δὲ Ἰλίου . *Diomedes adfuit & Vlysses, quorum aliter Philoctetæ arcum in Lemno, alter Palladium ex Illo aufert* : in cuius loci versione errauit Amasæus, vtriusque actionem ita peruertens, *Extant Diomedes*

è Lem-

A è Lemno Philoēteta sagittas reportans, & Vlysses ex Ilj arce Palladium surripiens;
 nec Sylburgius in suis Notis hoc mendum aduertit. In hâc parte consentit Co-
 non apud Photium Narrat. XXXIV.; fabellam tamen occultationis, huic no-
 stro marmori repugnantem, in quo Diomedes Palladium coràm Vlyssè paten-
 ter gestat, ita subdens, *Igitur missi ad Palladium furto auferendum, Diomedes,*
 & *Vlysses: euaditque in murum per Vlyssis humeros conscendens Diomedes, neque*
 tamen manus tendentem socium attraxit, sed ad Palladium abiit, eoque ablato, ad
 Vlysssem reuertit. Ita cùm per plana redirent, interroganti singulatim omnia Vlyssi,
 hominis astutiam non ignorans, respondit, non quod Helenus Palladium indicasset
 se accepisse: sed pro eo aliud quoddam. Verùm moto fortè fortunâ Palladio, agnouit
 Vlysses ipsum esse. Quare à tergo se statuens Diomedis, interfectorius illum, gladium
 strinxit, quò ipsemet Achiuis Palladium adferret. At dum plagam infligēturus esset,
 vidit Diomedes, splendente tum fortè Luna, ensis vibrati lucem. Ita Vlysses à cæde
 abstinuit, stringente vicissim gladium Diomede, qui & timiditatem illi exprobrans,
 & gladij laminâ, quòd antecedere nollēt, humeros verberans, eundem ante se egit.
 Marmor autem nostrum primas quidem partes dat Diomedi Palladium gestan-
 ti, sed Vlysssem comitem adiungit, vt Virgilio etiam fingere placuit *Æn. II.*
vers. 163.

impius ex quo

D *Tideides; sed enim scelerumque inuentor Vlysses,*
Fatale aggressi sacrato anellere Templo
Palladium, cæsis summe custodibus arcis
Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas ausi Diæ contingere vittas:

vi scilicet & consilio amicè conspirantibus: & hoc idem Q. Smyrnæus lib. X.
 vers. 350. ex iisdem authoribus quos nostra Tabella sequitur, proculdubio
 hausit. Plinius è contrà primum Vlysssem nominat, in descriptione emblematis
 cuiusdam phialæ lib. XXXIII. cap. XII. *Vlysses & Diomedes Palladium surri-*
pientes celaturâ Pyrbæ, Ouidij forsan lectione deceptus, qui rhetoricâ quâdam
 amplificatione, dum Vlysssem loquentem facit, communem cum Tydide lau-
 dem in hunc deriuat *Metamorph. lib. XIII. vers. 336.*

Quàm rapui Phrygiæ signum penetrale Minervæ
Hostibus è medijs;

nec tamen postea vers. 350. istam Diomedi laudem aufert,
pars est suæ laudis in illo.

Palladium apud Argos existere, sed ex ipsorum incolarum
 traditione ait Pausanias lib. II., quam tamen statim destruit
 his verbis, *Palladium sanè (sic enim vocatur) in Italiam ab*
Aeneâ asportatum constat. Integrum quoddam sigillum no-
 bis marmor istud ostendit; sed in meo hoc elegantissimo
 aposphragismate, fardæ gemmæ lupini magnitudine inscul-
 pto, dimidia Palladis imago cingulo tenus apparet. Nec
 dubito Diomedem hunc esse, qui Palladium furtiuè quodam-



modo

modo & respiciens effert, tum ex iuuenili vultu, tum ex magis receptâ apud Græcos & Latinos scriptores de hoc Diomedis præcipuè facto sententiâ.

Inter fatalia quæ Troiæ excidium præcedere debebant, hoc vnum ex Ouidio loco mox allato fuisse patet;

W. 339 Nempe capi Troiam prohibebant fata sinè illo:

Tria autem enumerat Plautus in Bacchid. Act. IV. Sc. IX. vers. 29.

Ilio audiui tria fuisse fata, quæ illi exitio forent,

Ex arce signum si perisset; alterum etiam est mors Troili;

Tertium, cum Portæ Scææ limen superum scinderetur.

Totidem adhuc adiungit Seruius ad lib. II. Ænei. vers. 13. ut de Aeaci gente aliquis interesset, unde Pyrrhus admodum puer euocatus ad bellum est; ut Rhesi equi tollerentur; ut Herculis interessent sagittæ, quas misit Philoctetes, cum ipse non potuisset afferre, morte præuentus. At Seruius quoad Philocteten contradicunt tam Smyrnæus, ubi lib. IX. vers. 460. cum à Podalirio medicamentis & inuocatione Aesculapij patris curatum, ac sanitati restitutum, & postea Equo inclusum, ait lib. XII. vers. 313; quàm Hyginus Fab. CII.; & antiquior hisce duobus Sophocles in Philoct. vers. 1432. ab ipsomet Aesculapio liberatione per Herculem sibi pollicitâ; grauiorquæ his omnibus testis ipse Homerus in Odyss. lib. II. vers. 190. Philocteten inter paucos à communi naufragio & calamitate Græcorum post euersum Ilium superstitem recensens. Pindarus Pyth. Ode I. vers. 104. mediam quandam sententiam amplexus, præsentem Troiæ euerfioni facit, sed corpore adhuc inualido:

Ποί-

Pæ-

αυτῷ ὑὸν τοξόταν,

antis filium sagittarium,

ὅς Πριάμοιο πόλιν πέρι (οἷς,

Qui Priami Urbem euer-

σεν, τελευτάσεν τε πόντος Δανα-

tit, finiuitque labores Græcis,

ασθενεῖ μὲν χρωτὶ βαίνων,

Inualido quidem corpore incedens,

ἀλλὰ μοιρίδι ἦν.

Sed hoc fatale erat.

Septimum percenset Pausanias lib. V. de Pelopis ossibus vnum è Pisâ ad Troiam comportandum, extractum autem à tumulo ipsius os humerale, scoptulum operum Medicis dictum, quod Troiæ primùm euerfioni, mox in reditu classis Græcorum naufragio adstitit. Aliud admittere videtur Aufonius in allato Exalicho de Antilocho, quasi Nestoris præsentia ad capiendam Troiam necessaria esset, ibi

Sed iustius ille superstes,

Troia capi sinè quo perfida non poterat:

attamen, cæteris omnibus de hoc fatali silentibus, nullo id numero habebimus, atque exaggeratam eâ clausulâ prudentiæ Nestoris famam, & necessariam quodammodo optimi consilij cum armis, præstantibus quamuis, coniunctionem, significatam ab Aufonio fuisse, dicemus. Octauum tandem fatale agnouit Conon dictâ Narrat. XXXIV. ex indicatione Heleni, ligneo Equo Troiam capiendam, fato esse designatum. Et quidem in tantâ fortuitarum rerum inconstantiâ, eandem

dem reuolutionem in triplici Troianæ Urbis expugnatione miratur Plutarchus in ipso initio Vitæ Sertorij; *Ilium captum esse primum ab Hercule ob Equos Laomedontis, deinde ab Agamemnone lignei Equi operâ, tertio à Charidemo, cum Equus portæ illapsus, eam celeriter claudendi impedimento ciuibz fuit.*

Nobilissimâ hyperbole excogitatam hanc *Equi lignei ΔΟΥΡΦΟΣ ΙΠΠΟΣ* num. 96. structuram, animosa tot Heroum illi inclusorum pericula, vltimasque Troianæ incolumitati insidias positas; piaculum commissurus videar, si alijs quàm summi Poëtæ verbis exponere

lib. II. v. 13 *Incipiam. Fracti bello, fatisque repulsi*

Ductores Danaûm, tot iam labentibus annis,

Instar montis Equum diuinâ Palladis arte

Aedificant, sectâque intexunt abiete costas:

Votum pro reditu simulant, ea fama vagatur.

Huc delecta virûm sortiti corpora, & furtim

Includunt ceco lateri, penitusque cauernas

Ingentes verumque armato milite complent.

Opificium Epeo adscribit Homerus Odyss. XI. vers. 522: in immenso autem opere, Mineræ consilium Tryphiodorus vers. 56. (vbi Equum minutim & affectatè ad fastidium vsque descriptum videbis, quamuis non ita putidè vt à Nicephoro Basilacâ, fremitum, hincitum, crurumque glomerationem, lignæ huic machinæ tribuente) Q. Calaber lib. XII. vers. 142. artis disciplinam, & afflatum ab eâdem admittit, vt ipse Epeus falsus fuisse videtur, tunc cum instrumenta, quibus machinam architectatus erat, Palladi in eius apud Metapontum Templo suspendit, & dicauit; vt narrat Aristoteles, siue alius anonymus author libri de Mirab. Audit: idemque Homerus cum Vlysses apud Phæaces introducit, hortantem Demodocum vt de Equi apparatu carmen moduletur, auxilium Palladis non excludit, nec tamen proinde sibi contradicere dicendus est; siue quia contrariè scriptum non videtur, Epeum fecisse, & Mineruam opem tulisse; siue quia Vlysses res Græcorum in maius extollere, & non sinè numine consilium suum processisse, ibi expediens erat: illi enim machinæ huius inuentum tribuit Smyrnæus lib. XII. vers. 23. Pausanias, ne nimium stuporem & ignauiam Phrygibus assignet, (quasi ferò hæc à Poëtis dicta credens) machinamentum hoc aliquod ad muros prosterndos ab Epeo excogitatum fuisse ait, in Attic. lib. I. vbi tamen ad fabulam rediens, huius Equi imaginem in Templo Dianæ Brauroniæ ex ære dedicatam memorat, ex quo Mnestheus, & Teucer ac Thesei filij prospectabant: rursusque lib. III. in Lacon. eius materiem, ex Lacedæmonum traditionibus, statuit *cornos in Idæa Troia monte ex Apollinis Luco excisas*. Viginti nominatim Herôas huic Equo inclusos tradit Tryphiodorus vers. 151. Pauci hi Q. Smyrnæo videntur, qui à vers. 311. post triginta nomine expressos, tot ex optimatibus quot Equus capiebat, indefinito numero, infarcit. Homerus denique Odyss. IV. vers. 273. & lib. VIII. vers. 512. nullum ex optimatibus relictum voluit. Plura persequi, & numerum exactè exquirere, iam cum Tiberio

rio apud Suetonium in eius Vitâ cap. 70. in fabulari hâc historiâ, ineptire efflet. Verè autem ineptiit Isacius in Præterm. ab Hom. millenos ac centenos insuper Herôas ingressos dicens, & hos inter, Ajacem Telamonium, iam fato functum; vt planè nihil de alijs Mythologis in hoc, & in alijs pluribus, in toto illo malè paruo libello eum curasse appareat.

ΤΡΩΑΔΕΣ ΚΑΙ ΦΡΥΓΕΣ, *Troades ac Phryges* num. 97. ΠΡΙΑΜΟΣ *Priamo* præeunte, ΑΝΑΓΟΥΣΙ ΤΟΝ ΙΠΠΟΝ *introducunt Equum*, &
lib. XII. V. 425

οφίει τῷμα ποτὶ πτόλιν ἔργῳ Επειδὴ
Πανσυνδύη μοχέοντες ἀνείχου *

structuram Epei nocumento sibi futuram

Cateruatim laborantes promouebant.

Populum vtrumque distinguit Homerus in Catalogo Iliad. II. dum *Troianis* ducem dat Hectorem vers. 816. *Phrygij* verò Phorcyn & Ascanium vers. 862. Aeschylum tamen, & ab eo recentiores, confundere aduertit ibi Eustathius pag. 364. ; seu potius ita distinguere dicemus, vt Phrygia minor ad Hellespontum iaceat, & in eâ Troia comprehendatur; altera in quâ Sangarius fluuius, ad ortum longè latèque protendatur, vt ostendit Dionysius in Perieg. vers. 809: quapropter Strabo lib. XIV. (quamuis lib. XII. Phryges ac Trôes inter se diuisos, in confesso esse dixerit) Troiam & Lyciam Phrygiæ nomine affici, apertè definit; idemque Dionysius vers. 847. Lycios pariter ad mare, & ad Xanti fluentia statuit. Non aliam igitur fuisse huius nostri Cimelij authoris mentem, ipsumque à recentioribus, non ab Homero stetisse, tum ex hoc loco, tum ex *Phrygibus* post num. 60. ab Achille in Urbem pulsus, argumentari possumus; ij enim iuxta Homerum Iliad. lib. XXI. vers. 525. & 539. Trôes omnino sunt; & hic quoque, vt offensam repetitionis eiusdem vocis ΤΡΩΑΔΕΣ ΚΑΙ ΤΡΩΕΣ euitet, pro viris *Phryges*, ac pro mulieribus *Trôades* posuit, sicque illud Virgilij expressit lib. II. vers. 238.

circum Pueri, innuptæque Puella

Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.

Aliàs namque absurdum foret, mulieres indigenas cum alienigenis viris ad hoc opus vnire. Idem obseruare est apud Euripidem in Troad. vers. 473. vbi *Phryges* Ilij incolas, mulieres autem *Trôades* eâdem oratione appellat, & antea vers. 338. Trôades illas captiuas, ex quibus Chorus illius Tragœdiæ constat, *Phrygum* puellas vocauerat: adeoque euidenter Trôes demum & Phryges confundit, vt vers. 386. discretim de Troianis pro patriâ mortuis, & vers. 391. de Phrygis superstitibus loquatur.

ΣΙΝΩΝ *Sinon* num. 98. *dolis instructus atque arte Pelasgâ*, manibus post terga reuinctis, ad Urbem deducitur, Q. Smyrnæus vers. 413.; quem Virgilius ante Equi subuectionem vinclis exutum dicit vers. 146.

Ad Portam Scaam ΣΚΑΙΑ ΠΥΛΗ, *Cassandra* ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ num. 99. Virg. lib. II. V. 246

fatis aperit Cassandra futuris

Ora, Dei iussu non vnquam credita Teucris:

vnde

vnde notabimus, vaticinium Cassandræ ante Equi admissionem proferri, quod in Virgilio, Tryphiodoro vers. 364., & Q. Smyrneo vers. 525. Equo iam arcem occupante, Cassandra Troianis incredulis effundit. In alio etiam marmor à cæteris rerum Italicarum Scriptoribus differt; quia ideo immensam hanc molem Græci sustulerunt, iuxta Virgilium vers. 187.

Ne recipi portis, aut duci in mœnia posset:

& hinc subdit vers. 432.

Diuidimus muros, & mœnia pandimus Urbis:

nec aliter Quintus vers. 432.

μεγάλῃς κρήδεμνα Πόλιν

Λυσάμενοι, λυγρὸν ἴππῳ ἐσῆγαγον :

magnæ Ciuitatis mœnibus

Dirutis, funestum introduxerunt Equum:

at hîc mœnibus intactis Equus introducitur; quia, vt obseruauit etiam Barthius ad Stat. lib. I. Sylu. I. vers. 11. *magis poëtice Tryphiodorus portas numine Diuûm ampliores subito factas, fatalem machinam admississe* (aliquem ex nostris deperditis Authoribus imitatus) finxit his versibus,

Ν. 324 Αἱ δ' ἐοίχοντο γὰρ θυρέων πύχες εἰσείναι.

Αλλ' ἤδη μὲν ἐδύσαν, ὅππῃ δ' ἔρμῳ ὄρμῳ ὁδὸν

Πρὸςθεν ἀναξέλλασσα; Ποσειδάων δ' ἀπὸ πύργων

Στάθμον ἀνοίγμενών πυλέων ἀνέκρηξε ξιάνη.

Ipsi verò anguli portarum venienti angustiores erant,

Ceterum Iuno accessit, facilem accessum viæ

Prius præparans; Neptunus verò de turribus

Tridente discutit limina patentium portarum:

quò spectat etiam illud Plautinum suprâ relatum, fatum videlicet Troiæ impletum iri inter cætera,

cum Porta Scæ limen superum scinderetur.

Vt Troiana catastrophe digniùs repræsentetur, media hæc inter columnas area Ilij direptioni data est, cuius diem, circa XXVII. mensis Thargelionis, (nostro Aprili respondentis, Barbaris apertè infelicis) in Vitâ Camilli ex Ephoro, Callithene, Damaste, & Phylarco Plutarchus indicat: videturque ad hoc respexisse Virgilium, vbi initio lib. III. postquam superbum Ilium ceciderat, molitâ classe, *vix primâ ætate incæptâ*, Troiæ campos Æneam reliquisse dicit.

Num. itaque 100. ΔΟΥΡΗΟΣ ΙΠΠΟΣ *ligneus Equus* sub Templum Deæ Mineruæ num. 101. constituitur, iuxta Tryphiodorum. Ibi, Trojanis dormientibus, vt ait Virgilius lib. II. vers. 258.

Inclusos vtero Danaos, & pinea furtim

Laxat claustra Sinon, illos patefactus ad auras

Reddit Equus, lænque cauo se robore promunt.

non quidem *demissum lapsi per funem*, vt cecinit Virgilius; sed vt describit Q. Smyrneus lib. XIII. vers. 51.

Νισόμυδοι κλίμαξι κατὰ σίχας, ὅσπερ Επειὸς

Τῷ ξένῳ ἀριωρεπέεσσιν εὐσθανέεσσι κέλευθα,

Ἰωπον ἐπεσχομύγοισι, καὶ ἔξ Ἰωποιο κιθῶνι.

Gradatim per scalas euntes, quas Epeus

Fecerat, ut transitum strenuis proceribus commodarent,

Tum ingredientibus Equum, tum descendentibus ex Equo.

Inter confusas vtrinque, & sine nomine cædes, agnoscere mihi videor Cassandram num. 102. ante Mineræ Templum stupri ab Aiace Oilei filio num. 103. sibi illati vindictam exposcentem; & num. 104. Coræbum iam aram amplexantem à Peneleo interfectum, ad illud Virgilij vers. 423.

primusque Coræbus

Penelei dexterâ Divæ armipotentis ad aram

Procumbit.

verè enim non nisi Mineræ hæc ara, vtpote ante illius Templum erecta; quemadmodum ad I. Iliadis librum num. 1. & XI. aram Apollinis Sminthei ante Templum stetisse observauimus. Certè & hic Tabula potius Virgilium, quàm Q. Smyrnæum sequi videtur, qui lib. XIV. vers. 168. Coræbum à Diomede hantâ occisum, nec ad aras, sed in pugna occurrentem fingit: sed in adulationem Romani Vatis, hoc quoque irrepsisse puto; cum aliunde sciamus ex Pausaniâ in Phocic. lib. X. ipsum Leschen, Diomedem huius necis authorem, asserere, *Ad Cassandræ præterea nuptias venerat Coræbus; interfectus is est, ut multorum sermonibus dicitur, à Neoptolemo: sed Lescheus à Diomede occisum perhibet.* Ut sit, ad Cassandræ infelices nuptias destinatum, & parem cum Othryoneo, de quo supra ad num. 16. diximus, sortem expertum fuisse, Virgilius quoque tradit vers. 341.

iuuenisque Coræbus

Mygdonides, illis qui ad Troiam forte diebus

Venerat, infano Cassandra incensus amore,

Et gener, auxilium Priamo, Phrygibusque ferebat.

Venisse enim Priamo vltimum auxiliatorem, cum Virgilio sensit Eustathius ad Odyss. Homeri lib. IX. Vnde nequaquam in Catalogo Iliad. lib. II. reperitur; quamvis contra Poëtæ fidem Pindarus ille Parus Iliadis author, Sarpedoni, non Glaucum cum Homero, sed Coræbum subnectat,

simul & Iouis inclyta proles

Sarpedon, claræque satus tellure Coræbus.

Gliscit Græcorum violentia, ad ipsa religiosa Deorum limina Troianos inermes & seminudos trucidantium; & inter eos Neoptolemi, qui post infecutum Politem num. 105. natum ante ora patris, mox num. 106. patrem obtruncat ad aras. Ipsam hinc cernis Virgilij in nece Priami acrobologiam, quem Neoptolemus

altaria ad ipsa trementem

Traxit, & in multo lapsantem sanguine nati,

Implicuitque comam laeuâ, dextræque coruscum

Extulit,

Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensē.

Hæc finis Priami factorum.

neque hoc secundum Leschen, è cuius traditionibus Tabula nostra composita dicitur; Lesches enim, ut est apud Pausaniam dicto lib. X. tradit, Priamum, non ad Iouis Hercei aram fuisse trucidatum, sed abstractum ab eâ, quæ iuxta atrij fores erat extructa, obiter à Neoptolemo interfectum; nimis iam recidiuo, & adulationis (ut modò dixi) manifestò Græculi artificis lapsu.

Aram hanc Aedibus in medijs nudoque sub Aetheris axe, cum Virgilio pariter Tabula nostra collocat: Hercei autem Iouis fuisse, ex Quinto vers. 222. (læuimendo Hermei sublato) ex Euripide in Troad. vers. 483., Tryphiodoro vers. 623. alijsque pluribus Græcis scriptoribus, constat; imò, ex nomine ipso inducitur; ideo namque *Herceus*, ut Suidas in verbo Ἡρκεῖος Ζεύς ait, vocabatur, quia intrâ septum, quod Græci vocant εἴρεθρον, & in aulâ (quæ Homero semper subdialis est, ut notauit Athenæus lib. V.) cultum obtinebat: vnde & Festus, *Herceus Iupiter* (inquit) *intrâ conseptum domus cuiusque colebatur, quem etiam Deum penetralem appellabant*; nec aliâ ratione *maceries quæ septum domus ambiebat Herceo Ioui sacrata erat*, ut ait Seruius Aeneid. II. vers. 469. Idem simulachrum Hercei Iouis in spoliis diuisione Sthenelo Capanei filio obtigit, ut Pausanias in Arcad. lib. VIII. incidenter ait, ut Augustum excuset, qui Mineruæ Soleæ signum, & dentes Apri Calydonij à Tegeâ abstulit; & antea lib. II. in Corinth. hæc notabilia de eodem apud Argos translato habet, *Ibi inter alia donaria, Iouis etiam conspicitur ligneum simulachrum, duos ijs in locis habens oculos, quibus à naturâ poni solent; tertium verò in fronte: Iouem hunc Priamo Laomedontis F. patrium fuisse, & in aulâ sub dio stetisse aiunt. Expugnato insuper à Græcis Ilio, ad huius aram Priamus confugit: spolijs autem diuisis, Sthenelus Capanei F. eum abripuit, & eo propterea loco est dedicatus. Tres autem oculos ob has fortassis causas habere eum, potest coniici. Primò, una vox omnium hominum est, Iouem in celoregnare. Deinde, qui sub terrâ imperiū tenet, is quoque Homeri versu Iupiter vocatur,*

Ζεὺς τε καὶ Ἰούπερ, καὶ ἑσπέρη Περσεφόνη.

Iupiter infernus, laudandaque Persephonea;

Aeschylus postremò Euphorionis F. maris quoque Regem Iouem appellat. Tribus itaque uti oculis Iouem tradidit, quicumque tandem in tribus quæ vulgò celebrantur sortitionibus, imperare eundem, est author. Iouem hunc subterraneum, de quo ex Homero Pausanias, Stygium quoque vocatum ab Arnobio, & in lapideis Latinis monumentis inuenimus; cui suam Iunonem Stygiam ex veteri inscriptione nuper adiunxit Reinesius: sed statim, siue ostentatione eruditionis, siue criticâ quâ laborabat prurigine, hoc Stygiæ Iunonis nomen, machinis veluti adhibitis demolitus est; ex STYGIA nempe primò conatur effingere SDYGIAM, ut rursus ex duobus prioribus elementis S D literam Z ambobus æquipollentem constituat, & indè tandem (quod felix faustumque sit) nomen IVNONIS ZYGIAE, hoc est iugalis, quod cælestis Iunonis proprium est,

cruat. Duro quidem, addam (sic parcant tanti viri manes) & inepto labore. Primùm etenim, argumentum inscriptionis à matre vnà cum filio positæ, parùm iugalibus votis sacrisque interpretandis fauet. Deinde non adeò inusitata & inaudita subterraneæ illius Iunonis, varijs adiectis epithetis, nuncupatio, vt manus violentas marmori iniicere operæ pretium esset; nil enim apud Poëtas penè omnes frequentius; vt in hisce hemistichijs,

*Iunoni infernæ dictus sacer
coniux Iunonis auernæ
crinem tenet infera Iuno
profundæ Iunonis thalamos*

Virg. Aen. VI. V. 138.

Sil. lib. XIII. V. 601.

Stat. Syl. I. lib. II. V. 147.

Claud. de Rap. Pr. lib. I. V. 2.

quin & Stygiam propriè Iunonem vocat idem Statius Proserpinam, Thebaid. lib. IV. vers. 526.

Stygiæque seueros

Iunonis thalamos, & mæsta cubilia cerno.

quem locum, simulque nostram inscriptionem (ita eam voco, quam Reinesius destruendo quodammodo abiecit) ita Lutatius, vetus ille doctusque Papinij Commentator, illustrat, *Pythagoras dicit duo esse hemisphæria, quibus proprios Deos assignat, & facit superioris regem Iouem, & reginam Iunonem, inferioris Ditem Iouem esse infernum, Proserpinam Iunonem infernam. Et duas Veneres, unam supernam, & alteram Libitinam; & alios Deos binos constituit, Hecaten, sicut Ditem Iouem, ita & hanc Stygiam Iunonem.* Græco-barbara demum hæc vox SDYGIA, quasi ZYGIA Iuno; latinæ consuetudini eò minùs tradenda erat, quò Iunonis Iuge numen, latino nomine cultum Romæ ex Festo reperimus, & in lapidibus quoque usurpatum monstrat Gruterus pag. XXIV. 15. Sed iam tandem inscriptiones Iouis Stygij, Stygiæque Iunonis, Lector accipe.

IOVI · STYGIO · SACRVM
P · ARVANIVS · P · F · OV · F · NIGER
D · D · XII · KAL · IVLI
APPIO · ANNIO · TREBONIO · GALLO
M · ATILIO · METILIO · BRADVA · COS

Gruterus pag. XXIII. 7.

SIGN · IOVI · STYGIO
C · ATINIVS · C · F
CLV · MARIVS
VOTO · SVSCEPTO
PRO · SALVTE · VX · SVAE · A · S · P · P

IVNONI · STYGIAE
CRESCENTINA
MATRILIA · CVM
FIL · SV · V · S · L · M

Reinesius Class. I. num. CCLVII.

idem Class. I. num. XXXIV.

Simulachro Iouis Hercei vt præmisimus, abstracto, diu postea ara remansit; nam vt de Alexandro Magno Arrianus refert lib. I. *Sacrificasse eum etiam Priamo ad Iouis Hercei aram, fama tenuit; vt Priami iram aduersus Neoptolemi progeniem, quæ ad ipsum pertinebat, deprecaretur: ultionis scilicet propagationem metuens, quam in se idem Neoptolemus senserat, de quâ, ita Pausanias in Messenici lib. IV. Accidit enim, vt Neoptolemus Achilles F. occiso ad focos Her-*

cei

cei Iouis Priamo, Delphis postea ipse quoque ad aram Apollinis iuglaretur: Indè, si quis eadem patiat,ur, quæ perpetraverit, Neoptolemea ultio dicitur.

Ifacius, cui nex forsàn Achillis animo obuersabatur, ad Thymbræi Apollinis aram Priamum obtruncatum fuisse, in suis Præterm. ad Homer. commentus est. Cælestia tandem ipsa lumina oculos ab hac clade auertisse, finxit elegantissimè Smyrnæus in fine lib. XIII. physicam obscuracionis causam Electræ Dardani matris, vnius ex Pleiadibus, huc referens; Græciq; poetæ sententiam non minori venustate Ouidius expressit lib. IV. Fast. vers. 173.

Sine quòd Electræ Troiæ spectare ruinas

Non tulit, ante oculos apposuitq; manum.

Descendendo ad num. 107. ΑΙΘΡΑ *Aethram* Thesei matrem inuenimus, in quam oberrantem, duo eius ex filio nepotes ΔΗ *Demophoon* & *Acamas*

lib. II. V. 504 Χείρας ἐπεβήσαντο, λαλομένοισι μιν ἀγασσάσθαι

Es Danaos.

Manus iniecerunt, abstrahere ipsam cupientes

Ad Danaos.

Occursum & agnitionem fusè ibi refert Quintus; quem potius quàm Leschen suum author Tabulæ sequutus est: ex Lesche enim, referente Pausaniâ lib. X., apud castra Græcorum primò à nepotibus deprehensa fuit, *Scriptis de Aethrâ Lesches, in castra eam Græcorum captâ iam Troiâ fugisse; & à filijs Thesei esse agnitam, & postulasse eam ab Agamemnone Demophoonem.* Apparet tamen hîc, qualis eam pinxit Polygnotus, *ad cutem usque rafa*, vt tradit ibidem Pausanias, seruilem nimirum in modum, cùm famula Helenæ Æthra fuerit, vt ait Homerus Iliad. III. vers. 144.; ab Athenis nempe tracta, atque Helenæ addicta, vt est apud Pausaniam lib. V. in Eliac.; vltra quos, Q. Smyrnæus vers. 524. nedum famulam, verùm & Socrum Helenæ, nescio quo pacto, confinxit.

Nîl aliud præterea cognitum aut inscriptum est in hâc imâ Troiæ parte, præter *Aeneam* ΑΙΝΗΑΣ num. 108. Trôicos Penates cum Anchise patre deferentem: Non enim ea hîc Æneam religio inceffit, quæ apud Virgilium

lib. II. V. 715 *Tu genitor cape sacra manu, patriosq; Penates;*

Me bello è tanto digressum & cæde recenti,

Attrectare nefas, donec me flumine viuo.

Abluero.

nisi quòd eos, in thecâ quâdam aut ædiculâ conclusos, tangere fortasse non veretur: Attamen hanc Aenææ religionem minimè animaduersam video in nummo Iulij Cæsaris x1. apud Tristenum, & in alio mediæ magnitudinis Patini in August. pag. 47. in quibus Aeneas proprijs manibus Palladium ipsum sustentat: seruauit verò exactè, & veluti ex nostro hoc marmore excepit nummus Antonini Pij apud Augustinum Dial. II. pag. 44. Impress. Rom. in fol. ex versione Sadæ, in quo Aeneas dextrâ Ascanium ducit, læuoq; humero Anchisem, sacra, sed capsulâ inclusa, ferentem baiulat. Nummum hunc præclarum immutauit Patinus in suâ tractatiunculâ ad Num. de Iudic. Parid. pag. 79. dum

dum capsulam deleuit, & Palladium, nescio ex quo authographo, reposuit.

E Portâ igitur (non Scæa ut puto, quia hæc ad castra Græcorum & mare tendebat, Aeneas verò sublato montem genitore petiuit) ΑΙΝΗΑΣ *Aeneas* num. 109. cum *Anchise* sacra ferente, & *Ascanio*, duce *Mercurio*, progrediuntur ΑΓΧΕΙΣΗΣ ΑΣΚΑΝΙΟΣ ΕΡΜΗΣ: variante Smyrneo vers. 326. qui *Venerem* dūctricem dedit.

Ponē subit coniux, innominata quidem, sed nobis ex Virgilio *Creusa*, ex *Lefche* tamen *Eurydice* vocanda, iuxta ea quæ scripsit *Pausanias* lib. X. *De Creusæ* memoria proditum est, à *Deūm* matre & *Venere* Græcis ereptam, & in libertatem vindicatam; fuisse verò *Aeneæ* uxorem: *Lesches* tamen, & qui *Cypria Carmina* scripsit, *Aeneæ* uxorem *Eurydicen* nominant.

Authorem *Cypriorum Carminum* ignorat *Pausanias*, sed *Proclus* apud *Photium* Cod. CCXXXIX. ea vel ad *Stasinum Cyprium*, vel ad *Hegeſiam Salaminium*, vel ad ipsum *Homerum* refert: falsò tamen quoad *Homerum*, ut probat euidenter *Herodotus* lib. II. cap. CXVI. contradictionem inter *Homerum* & hæc *Cypria Carmina* detegens, in appulsu *Paridis* post raptum *Helenæ* ad *Aegyptum*, quem Poëtâ tam in *Iliadē* quàm in *Odissēâ* admittit; in *Carminibus* verò *Cyprijs* è diuerso dicitur *Alexander Helenam* ducens triduo *Ilium* peruenisse, secundo vento vsus, ac tranquillo mari. *Stasino* *Cyprio* hæc *Carmina* adiudicat quidem *Tzetzes* Chil. XIII. vers. 639., sed in plerorumque opinione sistere postea videtur,

Ομῆρος πεφυκέναι,

Εἰς πρῶτον δὲ συν-χρημασί δόθῃναι ὧν Σπασίνω.

Homeri fuisse;

In dotem autem cum pecunijs datâ esse *Stasino*.

viro scilicet *Arſiphones*, *Homeri*, ut præmiserat, ex *Eurydice* filia.

Quam sæpe *Homerus* *Troiam* ἀτεύχεσθαι bene muratam, & ἀδμνήδης πύργους bene adificatas turres frequenterquē dispositas habentiē vocare solet, aliquammodo Artifex proponit: sed præcipuē apparet vetus mos, domus non simul communione parietum cohærentes, sed quæ proprijs quæque muris ambirentur, statuendi: quales veterem *Romam* habuisse; ex multitudine *Insularum*, & modico præ illis *Domorum* numero, non malè arguit *Nardinus* in suâ *Româ Antiquâ* lib. III. cap. IV: itaut *Insulae*, habitationes istæ communiores, *Domus*, ampliores inter paucas ædes, audirent.

In imâ quæ remanet sub *Ilij* mœnibus arcâ, primò *Hectoris* tumulus occurrit num. 100. ΕΚΤΟΡΟΣ ΤΑΦΟΣ, habens in medio stelan, super quâ eius clypeus cum leonis symbolo consistit, & murum in ambitu. Insignia cippo sepulchrali imponi solita, docet *Homerus* *Odyss.* XI. vers. 77. & XII. vers. 14. in remo quo cum socijs remigabat tumulo *Elpenoris* infixio, quem *Virgilius* imitatus est in *Miseni* tumulo *Aen.* VI. vers. 232.

At pius *Aeneas* ingenti mole sepulchrum

Imponit, suaquē arma viro, remumquē, tubamquē.

Remum

Remum quidem nauticum, quem humeris gestare videmus. Misenum ipsum nostræ Tabulæ num. 119.; non *lorum quod continet tubam*, vt Seruius, nesciens quomodo remus Tubicinem deceret, ex ignotâ latinitate adinuenit. Hancque remi ignobilitatem Hyginus pariter auersatus est, & in Odysseæ Epitome Fab. CXXV. *gubernaculum, itaut rogauerat, in tumulo Elpenoris Vlysses ei fixisse*, vertere est ausus.

Propius ad rem nostram Pausanias lib. VIII. de tumulo Epaminondæ iam supra nobis memorato, *Eius tumulo imposita est columna cum scuto, in quo Draco calatus est; indicat hoc insigne, Epaminondam ab ijs ortum ducere, qui Sparti sunt nuncupati*, idest dentibus satis progeniti. Quod autem Hector Leonis signum assumpserit, ignotum vt puto hætenus fuit; quodque exemplis ex selectiori eruditione petitis à Cl. Antonio Stephano Chartario in Prodr. Gentil. lib. I. cap. III. addi mereatur: ratio quidem incomperta mihi est; cùm ea, quam Ptolemæus Hephæstion lib. II. apud Photium Cod. CXC. adducit, *inoluisset morem, in reliquorum quoque sepulchris lapideos statuere Leones, symbolum nimirum Herculei roboris*, Phrygio viro, Herculi ob deuastratam non ita pridem patriam infenso, non ita conueniat, vt Agamemnoni, in cuius scuto leoninum caput appictum erat, iuxta Pausaniam lib. V. Caracallam quoque eodem insigni in

clypeo vsum, ostendit ex sequentis nummi auersâ parte Patinus de Num. Med. Magnit. pag. 311., cuius rectam faciem ex Angelonio num. 32. supplementum: sed in explicatione quam ex Commentariis



rum Authore, nempe Ioanne Tristano, subiungit in hæc verba, *Clypeus in quo Leo sculptus est, victum Caracallam demonstrat; is enim quàm auidè Leonis symbolum suscepit, in eius Commentarijs dictum est*, nimium supinum, & credulum Tristano suo se ostendit; minimè enim liquet, Leonem cælestem natalis horæ Alexandri fuisse dominum, quod Tristanus assumit ad nummum 4. Caracallæ; in alio autem effato, *que pour cette raison en portoit la figure en son anneau, ce dit Tertullien en son liure de Animâ chap. 46.* ipse sibi somnium vigilans finxit, quia verè non nisi per somnium talis annulus cum Leonis insigne visus; nec quidem ab Alexandro, sed à Philippo patre, vt narrat Tertullianus, ita Tristano inscientiam exprobrans, *Philippus Macedo nondum pater, Olympiadis uxoris naturam obsignasse viderat annulo, Leo erat signum; crediderat præclusam genituram, opinor, quia Leo semel pater est. Aristodemus, vel Aristophon coniectans, imò nihil vacuum obsignari, filium, & quidem magni impetus portendi. Alexandrum qui sciunt, Leonem annuli recognoscunt. Ephorus scribit. Idemque propemodum dixerat Plutarchus in Vitâ eiusdem Alexandri, Philippus aliquanto post nuptias tempore, in somnijs sibi visus est, verum uxoris obsignasse annulo, cui Leonis esset insculpta imago: quod insomnium cùm in malam partem reliqui Harioli acciperent, accuratiùsque custodiendam Philippo coniugem dicerent; Aristander Telmisseus concepisse eam affirmavit, nihil enim inane obsignari, & parituram filium animosum, leoninoque ingenio præditum.*

Muro pariter circumdatum est hoc monumentum; ut de vetustissimo illo inter Græcos, Aegypti scilicet, à se viso, retulit Pausanias eodem lib. VIII. *Aegypti sepulchrum valde studiosè sum contemplatus, quòd eius mentionem facit Homerus: [hoc est Iliad. II. vers. 605.] est verò terræ agger non utique magnus, lapideâ crepidine circumseptus.* Idem Author paullo suprâ, de Auges tumulo, huius Aegypti ex Aleo filio neptis, & Telephi ex furtiuo cum Hercule concubitu matris, in hæc verba meminit, *Extat etiamnum Pergami (quæ supra Cæcum urbs est) Auges monumentum, terræ tumulus lapideâ circumseptus crepidine; insigne eius tumuli mulier ex ære fabricata: itidemque de alio Phoci lib. II. Corinthiac. Iuxta Aecæum Phoci tumulus est, incinctus in ambitum crepidine.* Definitio autem muro- rum, erat ad situm religiosum, & (ut stultè vocabant) consecratum, à reliquo profano circumstante dirimendum: id quod etiam Romanis commune fuit, ut ex pluribus apud Gruterum inscriptionibus, sub tit. *Eor. quæ ad monum. iur. leg. pertin.* in Indice cap. XVII. in vnum collectis, luculenter patet; quibus referendis tum ob prolixitatem abstinco, tum ut aliquas è meis ineditis in hanc sententiam proferam.

QVOD SI QIS
EORVM PAR
TEM IVRIS
SVI VENDIDE
RIT AVT EX
CONSENSV VNI
VERSORVM
EA PECVNIA IN
AERARIVM PO
PVLIVM ROMANI IN
FERRI IVBEMVS
HOC MONVMEN
TVM SVACVSTOD
HEREDEM NON
SE QVETVR

T · FLAVIVS · AVG · LIB
ALCON · ET · ANTONIA
LYDE · MONVMENTV
FECERVNT · SIBI · ET · SVIS
LIBERTIS LIBERTABVSQ
COMMVNIBVS · POS
TERISQVE · EORVM
CVM · AEDIFICIO
ESCITATIANO · CVS
TODIAE · CAUSA · MO
NVMENTI · ITVM
ACTVM · ADITVM

AMBITVM
ITAVT VIVI
POSSEDEMVS
POSTERIQUE
NOSTRI PO
SSIDEANT
VIVI VIVIS
DEDIMVS
INSCRIBI
IVSSIMVS

Basis in Aedibus Barberinis à tribus lateribus inscripta

D · M
P E T R O N I A E
Q · F · R V F I N A E
M A T R I · P I I S S I M A E
F E C I T

APPIA · SEVERINA · FILIA
LOCO · EMPTO · QVO · TIBVRTINI
POSITI · QVATTVOR · DEMONSTRANT
IN FR · P · VI · IN · AGR · P · VIII

Hortis Vrsinis in Esquilij ad Thermas D. Helenæ

LAPIDES · PROPHANEI · INTVS · SACRVM
in Valle Gaudente prope Tibur Ex Collect. Holstenij apud V.C. Ios. de Iulijis
HIC

HIC · LOCVS · VTI · MACERIA
CLVSVS · EST · AD · RELIGIONEM
SEPULTVRAE · LOLLIA RV M
ATTICILLAE · F · ET · STACTES
VXORIS · ET · M · LOLLI · AMARANTH

Tiburi in pavimento Ecclesie Franciscanorum

D · AELIVS · D · F · PAL · IANVARIVS · P · P
LEG · III · SIBI · ET · SVIS · LIBERTIS · LIBER
TABVSQVE · POSTERISQVE · EORVM
SE · VIVVS · INCHOAVIT · ET · T · T · FLAVIVS
AELIAN · ET · AELIVS · SYRISCVS · LIBER
ET · HERED · EIVS · CVM
MACERIA · CLVSVM · CON
SVMAVER · IN · F · P · VIII · IN
AGRO · PEDES · XVII

ex Camelo

D M
AVRELIA · PRIMIGENIA · SE · VIVA · FECIT
· · · · · LIO · TELESPHORIONI
· · · · · ET · AVR · TELESPORIO
· · · · · ERATO · FILIS · SVIS
ET · LIBERTIS · LIBERTABVSQVE
POSTERISQVE EORVM
HIC · MVNIMENTVS · MACERIA
CINTVS · CVM · HYPOGEO · QVI · FECIT
IN · FR · XXS · IN · AGR · P · XXXVI

ex schedis Bibliothecae Barberinae

L · AVR · FLORENTINI
QVEM · EX · CONCESSV · MANII · NYMPHI
DIOPHOEBI · LATVM · P · VIII · S · LONGVM · P
XVIII · EXTRVXIT · HIC · MONVMEN
TVS · CVM · OMNIBVS · SVIS · ADIACEN
TIBVS · EXTERVM · HEREDEM · NON · SE
QVETVR · NEQVE · EXTRANEVM · CORPVS
IN · EODEM · MONVMENTO · NEQVE · INTRA
FINEM · MACERIAE · EIVS · CORPVS · EXTERVM
INFERETVR · SI · QVIS · CONTRA · EA · QVIT
FECERIT · VENDIDERIT · SIVE · DONA
VERIT · INFERET · ARCAE · PONTIFICVM

L · M · N

ex eisdem schedis

DIS · MANIBVS · SACRVM
M · ORBAEIVS · T · F · SABINVS
EQ · ROM · FECIT · SIBI · ET
ORBAEIAE · VENVSTAE · CONIVGI
ET · LIBERIS · SVIS · IN · FR · P · XX
IN · AGR · PED · XXIX · IN · FRON
ASCENS · VILL · ORBAEIAN · MACER
CIRC ·

ET · HIC · LOCVS
MACEREOLA · CLVSVS
AD · FAMILIAM
MESSIANAM · ET
CLODIANAM
PERTINET

ex eisdem schedis Barberinis

utraq

In ambitu huius Hecforei monumenti adstat *Talhybius*, sedentque *Troades*, ΤΑΛΘΥΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΡΩΑΔΕΣ num. 111. Talhybius scilicet Troadibus sortitionem annuncians iuxta Euripidem in *Troad.* vers. 240., ut *Cassandram* Agamemnoni, aliasque suis quasque dominis adducat vers. 294. Polygnotti picturae apud Pausaniam lib. X., in qua *Troianae mulieres captiviarum & lugentium habitu agnoscuntur*; *Andromache primum, cui adheret filius lac fugens*; itemque, *Helenus sedens maestus, ut qui maxime*, hae nostra mirum in modum respondent: hunc enim ex Virgilio una cum Andromache Neoptolemi famulatum subiisse scimus *Ancid.* III. vers. 329.

Me famulam, famuloque Heleno transmisit habendam,

quidquid alij variando tradant, ut Tzetzes inter ceteros *Chil.* VI. vers. 509. qui ex Sophocle iam pridem Helenum praedam Graecorum factum asserit, inuitumque ac coactum, apud eos vastationem Troiae praedixisse; neque enim, ut praemisimus, ex fabulis historiam hic concinnare mens est: praeterea Tzetzes negligenter & vitiose loquitur; nam in *Philoct.* Sophocles vers. 611. & 1330. nihil de vi Heleno illata habet, nec inde facti veritas (quatenus ea inter poetica figmenta reperibilis esset) erui valet: quia narratio illa de Heleno captivo, eiusque vaticinijs, tota conficta apparet, ut per eam *Philoctetes* iterum ad Troiam dolo *Vlyssis* se perducere pateretur.

Ex alio sepulchri latere num. 112. rursus *Andromache* ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ Aftyanae suo carens in scenam venit, quasi ereptum sibi filium lugens. ΟΔΥΣΣΕΥΣ *Vlysses* vero num. 113. ultimam *Polyxena* necessitatem *Hecubae* matri fortasse annunciat, ΠΟΛΥΞΕΝΑ ΕΚΑΒΗ, quae propterea in eius amplexibus immoratur, & extremum hoc solatium fati properantibus rapit. *Vlyssi* *Hecubam*, *Cassandram* Agamemnoni, Neoptolemo *Andromachen* obtigisse, Euripides ubi supra, & Quintus lib. XIV. vers. 20. concordi sententia tradunt. *Aftyanae* (qui apud Homerum *Scamandrius* quoque vocatur *Iliad.* VI. vers. 402.) e turri praecipitatio, in quam omnes consentiunt, nulla hic expressa est, ea forsan de causa, quam tradit Pausanias eodem libro X. ex *Lesche* ipso, quod non decreto Graecorum in eum senitum sit, sed privato Neoptolemi odio, qui sibi eius necem depoposcerat; contradicente sane in hoc, ut in pluribus alijs Homericis, *Dione Chrysostomo* Orat. XI., qui ex communi exercitus Regumque decreto *Aftyanae* crudeli supplicio peremptum conqueritur. Et quidem, ut semel de hoc Authore dicam, in umbrâ, & ad stylum exercendum declamare ibi eundem

deni apparet, dum omnem Homeri poësim in gratiam Iliensium improbat, quam alibi, Orat. II. XII. XVIII. & XLVII. summis meritisque laudibus onerauerat. Mirum tamen & ingratum mihi accidit, id à Ruperto, cumulatae eruditionis, & excellenti ingenij magnitudine viro, ita parum fuisse animaduersum, ut illius paradoxis, & professoriae garrulitati, plus quam cæteris omnibus de hac re Scriptoribus detulerit, in Obseru. ad Synop. Besol. Min. cap. IV. pag. 74. Non certè Neoptolemi odio, sed Vlyssis suasione, proponentis, ἀγίστ' αἰδῶ μὴ ξέφωρ παῖός, *non alendum fortissimi viri filium*, præcipitatum Astyanacta decreto Danaorum & Pelopidarum, affirmat Euripides in Troad. vers. 706. vnde Chrysostomo aliqua excusatio in hoc admitti potest.

At *Polyxene* sacrificium graphicè admodum num. 114. repræsentatur. Hæc ΠΟΛΥΞΕΝΗ in arcâ circa sepulchrum Achillis ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΣΗΜΑ macerie clausâ consistens, (quam eadem religione ac monumentum ipsum sacrum esse, nonnullæ ex modò allatis inscriptionibus docent) à *Neoptolemo* ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ *leuâ quidem puellam* tenente vers. 305. adactò gladio per eiusdem iugulum, impia, & Græcorum aris insolens victima Achilli cadit. ΟΔΥΣΣΕΥΣ *Vlysses* pileatus assistit, qualem Cap. VII. nostri Syntagmatis de Col. Traian. pag. 215. exhibuimus ex veteri marmore, & monstrant nummi Gentis Mamilie apud Fulvium Ursinum; illius enim imagini primus Nicomachus addidit pileum, ut refert Plinius Histor. lib. XXXV. cap. X: per eum, abductionem, ut diximus, huius virgunculæ à se procuratam, significari opinamur; nec enim ipse huiusmodi immanitatibus infuetus, qui eodem pacto Iphigeniam quasi ad nuptias à Matre pariter Clytemnestrâ abduxisset suis artibus, ut in Aulide immolaretur, ab Euripide dicitur in Iphig. in Taur. vers. 25. ab Hygino Fab. XCVIII. & ab Ouidio Metamorph. lib. XIII. vers. 192.

Mittor, & ad matrem, quæ non hortanda, sed astu

Decipienda fuit;

imò, nec quidem iussus ab exer-

citu, ut Hygino & Ouidio dicere libuit, sed priuatim id faciens, illius se cæde pol-
luit, ex eodem Euripide in Iphig. in Aulid. vers. 1363. ΚΑΛΧΑΣ Calchas, non
ut Sacerdos, sed extra ordinem introducitur, quia, ut Euripides ait in Hecub.
vers. 223.

ὁ μὲν δ' ὁ παῖς ἄτης,

Ἰεφὸς τ' ἐπέστη τῷδε παῖς Ἀχιλλέως.

sacrificij præfectus,

Et pontifex designatus est filius Achillis.

imitatus ab Ouidio Metamorph. XIII. vers. 479.

ipse etiam flens inuitusque Sacerdos

Præbita coniecto rupit præcordia ferro.

Camillus cum vrceolo, tanquam sacrificij, quod publicâ authoritate fiebat, administrator interuenit.

Achillis statua eius columnæ insistent, (ad exemplum vetustioris Auges sepulchri haud longè diffiti, & statuam ut præmisimus pariter habentis) muliebri habitu & mollitie fuisse dicitur à Tertulliano lib. de Pall. num. 65.; quâ de re

hic, nec apud aliquem probum authorem vestigium : quin potius coniectura repugnat, quòd effœminatum eiusmodi sepulchrum, Alexander Magnus, rigidus ille Achilleæ virtutis imitator, vnxisset & coronasset, ac circa id nudus cum socijs decurrisset, vt narrat in eius Vitâ Plutarchus. Sed vt tam grandem bellicosissimi viri ignominiam, à loco præsertim vbi eius memoriam magis honorari decuit; depellamus; quidni dici valeat, statuam quæ huic Achillis tumulo iacentis habitu imposita cernitur, ipsam Polyxenam prout immolata est, non verò Achillem (qui militari & recto statu efformari debuisset) potius repræsentare? vnde error mollioris & fœminei illius, perforatis etiam auribus, Achillis cultus inualuit. Polyxenam namque communem cum Achille sepulchrum, nactam fuisse, ita in eius epitaphio tradit Ausonius.

Troas Achilleo coniuncta Polyxena iusto,

Malueram nullo cespite functa tegi.

Non bene discordes tumulos miscetis Achini;

Hoc violare magis, quàm sepelire fuit.

Duplicem de hac Polyxenæ mactatione picturam recenset Pausanias; alteram in Arce Athenarum Polygnoti opus lib. I. alteram Pergami ad Caicum lib. X: totidemque inanibus suis picturis clarissimum hoc argumentum obscurare conatur Philostratus, semel in Vit. Apollon. lib. IV. cap. V., iterumque in Herôic. cap. XX. ACHILLES.

ΝΑΥΣΤΑΘΜΟΝ ΑΧΑΙΩΝ *Nauium Achiuorum stationem* num. 115. prope Sigæum Promontorium ΣΕΙΓΑΙΩΝ num. 116. hinc quoque fuisse patet, quod etiam Strabo dixerat lib. XIII. ἔστι γὰρ ὁ ναῦσταθμὸς πρὸς Σιγαίῳ, πλησίον δὲ καὶ ὁ Σκαμάνδρου ἐκδιδῶσι, διέχων δὲ ἰλίῳ σταδίῳς ἑξήκοντι. *est enim statio nauium ad Sigæum, penè etiam Scamandri sunt ostia, XX. ab Ilio stadijs.* Turris ista ad Sigæum, aliquam tempore Troiani Belli munitionem ibi fuisse ostendit, antequam ab Archæanaδὲ Μιτυληναίο ex Iliacis lapidibus locus substructus esset, vt refert ibidem Strabo: iam enim exinde, tam de Sigæo, quàm de Achilleo, vt de Oppidis munitis, mentio est apud Herodotum lib. V. cap. XCIV. ex quo constat, arbitrato Periandri Achilleum Mitylenæis, Sigæum Atheniensibus cessisse, qui illud ab Hegesiftrato retentum occupauerant, & Alcæum poetam repetentem fugauerant, armaque eius in Templo Sigææ Mineræ suspenderant. Parum etiam abfuit, quin locus iste clarissimæ rursus Urbis constructione nobilis euaderet; eatenus enim Constantinus Magnus processit, vt suæ Nouæ Romæ fundamenta hic iaceret, vt concorditer tradunt Zonaras, Zosimus, & Sozomenus, quorum dicta ordine exponam: *Urbem porrò* (ait prior To. III. Annal. de Imper. Const. Mag.) *ex oraculo de suo nomine conditurus, primum in Sardiciâ extruere animo habuit, deinde in Sigæo promontorio Troadis, vbi etiam fundamenta iecisse fertur.* Zosimus lib. II. in Constantino xlv. *itaque cum venisset in Troadem, et priscum illud Ilium, inuento loco ad Urbem condendam idoneo, fundamenta iecit, et muri partem aliquam in altum egit, quam adhuc videre est, si qui versus Hellespontum nauigent: sed quòd cum huius operis instituti pœnitisset, eo relicto, vt erat im-*

perfe-

^A perfectum, Byzantium concessit. Sozomeni in Histor. Eccles. lib. II. cap. III. verba sunt hæc, progressus igitur ad campum qui est ante Ilium secus Hellespontum supra tumulum Aiæcis, quo in loco Achiui qui Troiam oppugnarunt castra & nauale habuisse dicuntur, Urbis formam & magnitudinem delineauit, & portas construxit in edito loco, quæ ex mari etiamnum visuntur à præternauigantibus. Hæc dum molitur, Deus noctu illi apparens, iussit ut alium locum quæreretur, deducensque eum
^B in Urbem Thraciæ Byzantium trans Chalcedonem Oppidum Bithyniæ, monuit ut eam Urbem conderet, suoque nomine appellaret. Aduertatur huius nominis ΣΕΙ-ΓΑΙΟΝ scribendi ratio, Latinorum Scriptorum imitatione, qui per Æ diphtongum efferre solent, potius quàm Græcorum, qui omnes in suis Codicibus, & Suidas præsertim, in cuius alphabetico ordine librarij error considerari non potest, ΣΙΓΕΙΟΝ retinent.

^C Iam tandem Ilio penitus absumpto, rediuiua eius in Romanam magnitudinem fortuna hinc incipit, ΑΙΝΗΑΣ ΣΥΝ ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ ΑΠΑΙΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΠΕΡΙΑΝ, *Aeneas cum suis tendit in Hesperiam* num. 117. Hæc suprema operis pars, non emanauit, ut puto, à vetustis illis poëtis Stefichoro, Lesche, vel Arctino; hi enim sua tantum mirabantur; sed vel à Q. Smyrnæo, qui ore Calchantis de Aenææ euasione à Xantho ad Tiberim, Romaniq; Imperij interminatâ amplitudine vaticinatur lib. XIII. vers. 334.; vel Virgilianæ hypotyposi, ut aliàs nec infrequenter vidimus, inseruendo. Quapropter nauis num. 118. focijs naualibus probè instructa, ponte dimisso, *Anchisem sacra ferentem* ΑΓΧΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΙΕΡΑ, *Aeneam, Ascanium, atque Misenum* ΜΙΣΗΝΩΣ num. 119. recipit; quibus admissis, ΑΠΟΠΛΟΥΣ ΑΙΝΗΟΥ *traiectus Aenææ* claudit opus, & Tabula finem accipit.

Vnum de hac Tabulâ superest, quærendum ne dicam, an diuinandum; quonam tempore edita fuerit: quod nemo non incertissimum iudicabit, cum à totâ antiquitate, Troianum hoc Bellum, & quæ apud Ilium gesta sunt, tum priuatis, tum publicis locis, spectantium oculos pauerint; ut inuenimus apud Strabonem lib. VIII.; in Templo Mineræ Alpheoniæ, in Pœcile Porticu Athenis, in Iunonis Delubro prope Mycenæ, in Ædificio supra Cassiotidem Delphorum fontem Polygnoti opus (è quo plura ad rem nostram desumpsimus) apud Pausaniam lib. I. II. & X.; atque in pluribus tabulis, quæ Romæ in Philippi Porticu asseruabantur, teste Plinio Hist. lib. XXXV. cap. XI. Et fictis quamuis, sed non reticendis picturis, in Templo Iunonis Carthaginiensis ex Virgilio Aen. I. vers. 460., atque in Trimalchionis ædibus ex Petronio in Satyr. pag. 16. lin. 15. iuxta enumerationem Iosephi Antonij Gonsalij de Salas in suis Annotationibus. Et tandem in simili anaglyptico opere, hoc est, in *scyphis* illis *Homericis gratissimi usus apud Neronem*, de quibus Suetonius in eius Vita cap. 47. eos namque non tantum Homericorum carminum cælaturâ, verum imaginibus quoque, ut nostrum hoc Cimelium, insignes fuisse mihi persuadeo; cum cæteroqui nullam artem, quæ Neronis elegantissimo luxu, & præcipuâ eius æstimatione digna esset, sola & simplex notarum incisio præfere-

rat;

rat; notumque sit quantum pretij eiusmodi scyphis accesserit, in quibus praelia & armati calabantur, ac veteris historiae facta insculpta erant, ex ijs quæ Plinius, varios, & nobilissimos eorum artifices producendo, narrat lib. XXXIII. cap. XII. è quorum numero elegantissimum quendam ita nobis describit Trebellius Pollio in Vita Quietæ Tyranni, *Vidimus proximè Cornelium Macrum in eadem familia virum, cum cœnam in Templo Herculis daret, pateram electridem quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem historiam contineret, signis breuibus & minutulis pontifici propinare, quam quidem circumferri ad omnes, tanti illius viri cupidissimos*. Hæc exempla, quia *Iliacas ex ordine pugnas* continent, cum præsentī Tabulæ comparauī; vt alia Homericæ poësis particularia argumenta, multis & innumerabilibus marmoribus comprehensa, indicare superfedeam. Dicam vno verbo, adeò generaliter hoc inualuisse; vt Vitruuius, inter ea, quæ in ambulationibus pingi solita essent, *Troianas pugnas, & Vlyssis errationes* lib. VII. cap. V. proponat.

Quantum igitur ex varijs huius Tabulæ locis coniecimus, eam post Virgilium, eiusque editum *Æneidos* poëma, (ex quo plura, quæ ab ipso Homero, alijsque Græcis scriptoribus dissentiunt, mutuasse probauimus) in lucem prodijisse, firmiter assumere possumus. Nec ab similibus est characterum forma ei quæ circa illa tempora vigeat, vt ex nummis colligimus; media scilicet inter vetustiores illos ac quadratos, ac alios Ε & Ω qui in locum Ε & Ω frequentius irreperunt. Qui verò maximè post Virgilij tempora, & antequam ingenuæ disciplinæ in deterius labi cœperint, Græcis eiusmodi amœnitatibus inter Romanos Imperatores delectati sunt, tres omninò numerantur, in quorum gratiam hoc artificiosum atque insigne opus effici, eisque nuncupari valuit, Claudius, Nero, atque Hadrianus; nam M. Aurelius Pij F. græcè quamuis eruditissimus, philosophiæ & seuerioribus tantum studijs se dedit. Hadrianus, *imbutus impensius Græcis studijs* à Spartiano prædicatur; *ingenio eius sic ad ea declinante, vt à nonnullis Græculus diceretur*: Præterea, à Dione tanquam plastes, & cucurbitarum pictor, alijsque vel minimis rebus dans operam traducitur; itaut nedum hanc celebriorum Græciæ facinorum epitomen probasse, verum proprijs eam manibus confecisse, non videatur absurdum. In contrarium tamen ducit hanc coniecturam, notissimum Hadriani in Homerum odium; nam, vt Dio subdit in eius Vita, *Homerum è medio tollere, atque Antimachum, cuius ne nomen quidem antè à plerisque cognitum erat, pro eo introducere cogitabat*. Ad Claudij ergo vel Neronis æuū Tabula affigenda erit; sed præcipuè Neroni eam inscriptam credimus, *Aeneadum generis qui sextus & ultimus heros*, etiamsi Claudius pater maximā curā, vt ait Suetonius cap. 42., *Græca studia sequutus sit, & multum Homericis etiam versibus loqui solitus fuerit*: nam in altero ad infantiā vsque Græcarum rerum imitatio vixit, & præcipuè res Troicas nedum miratus, verum etiam stylo profecutus est, vt ex illo Iuuenalis Sat. VIII. vers. 220. colligunt,

in scenâ nunquam cantauit Orestes,

Troica non scripsit,

& ex Scruiο, qui eius Troica citat ad Virg. Georg. lib. III. vers. 36. & alibi; meminitque de eis Xiphilinus in fine eius Vitæ, in Orchestrâ Theatri ab eo recitata affirmans. *Habuit insuper, vt de eodem subdit Suetonius cap. 53., pingendi & fingendi maximè non mediocri studium*; siue iuxta Tacitum Annal. lib. XIII. *Nero puerilibus statim annis viuudum animum in alia detorsit; calare & pingere, cantus aut regimen equorum exercere, & aliquando carminibus pangendis, inesse sibi elementa doctrinæ ostendebat*. Ultra hæc communia & nimis vaga rei vestigia, ad alia duo peculiaria descendimus; quorum primum dabunt scyphi illi Homerici, quibus illum delectatum fuisse annotauimus, materie tantum à nostri marmoris cælaturâ differentes: è crystallo enim fossili, & gelu concreto (montanum vocant) ex Plinio fuisse scimus lib. XXXVII. cap. II. *idem Nero amissarum rerum nuncio accepto, duos calices crystallinos in supremâ irâ fregit illisos; hæc fuit ratio sæculum suum punientis, ne quis alius ex his biberet: cælari quippe & hoc solitum, Plinius ibidem asserit, & vestigia quamplura minutiorum ex hâc materiâ operum remanent; inter quæ maiusculæ huius laminæ fragmentum è Musæo*

Crafsities est dñarum sextularum. Facies leuis delineata est, sed alia ectypa, visum fallens, imagines æquè prominentes reddit.



Carpineo producimur, Rustici Afino blandientis; quod fortasse Niconem & Eutychem, Actiacæ victoriæ omen repræsentat, Græcus etenim ex pileo vir iste agrestis apparet; ne operi eximio humile & planè lu-

dicrum argumentum inferuissè putemus. Secundum indicium aliunde, non tamen nimis longè, nobis repetendum est. Cælestibus honoribus Claudio decretis, Nero eundem *apparatissimo funere extulit, consecrauitque*. Templorum per Orbem, adulantibus Ciuitatibus, illi erectorum memoria in varijs Gruteri inscriptionibus remanet, CXCIII. 3. CCCXCV. 4., CCCXVI. 8., & MXCVII. 2: sed quod apud Bouillas nupèr repertum fuit, vel Neronem authorem & conditorem ex suburbanâ vicinitate habuit, vel Sacrarium illud Iuliæ Gentis ibidem à Tiberio ædificatum refert, de quo ita Tacitus lib. II. Annal. *Fine anni, Arcus propter Aedem Saturni ob recepta signa cum Varo amissa ductu Germanici, auspicijs Tiberij, & Aedes Fortis Fortune Tiberim iuxta, hortiis quos Cæsar Populo Romano legauerat, Sacrarium Gentis Iuliæ, effigiesque Diuo Augusto, apud Bouillas dicantur*. In eo, Claudij ab aquilâ in cælum sublatis colossæ ferè magnitudine simulachrum erutum vidimus, cuius exemplar paginâ sequenti adumbramus, elegantius à præstantissimo Marcello Seuerolio excipi iussu, & eius de Apotheosi tracta-

tractationi insertum; cui simile omnino est Iouis caput aquilæ expansis alis inhærens, apud Boissardum Antiq. Rom. to. IV. pag. 84, aliudque Solis apud Matthæios, sub quo inscriptio à Grut. allata pag. XXXVI. Eodem loci (vt initio huius Commentarij nos indicaturos promissimus) nostra quoque hæc Tabula, per plura sæcula inter parietinas illius Templi obruta, lucem tandem aspexit. Vnde, cum aliud Homerice Apotheoseos marmor, quod apud Kircherium extare diximus, ibidem effossum sciamus; Neronem, vel in extruendo Templo, vel in commune maiorum sepulchrum imaginem hanc Claudij inferendo, eiusmodi ornamenta, valde inter



se conformia, comparasse certum videtur: eiusdemque proinde studij fuisse, Homero, quem tanti faciebat Claudius, cultum asserere, ac eius poësi laudem nouo hoc inuento adiungere, atque etiam Troicorum, quæ olim ipsemet cecinerat, in memoriam spectantes inducere: Ita enim rudior quisque ad penetralia Homerice disciplinæ admittitur, & ordinem discens Homeri, eius compos effectus, omnis sapientiæ modum nanciscitur; vt postremi duo versus num. 120. ita pollicentur,

..... ΩΡΗΟΝ ΜΑΘΕ ΤΑΞΙΝ ΟΜΗΡΟΥ
ΟΦΡΑ ΔΑΕΙΣ ΠΑΣΗΣ ΜΕΤΡΟΝ ΕΧΗΣ ΣΟΦΙΑΣ

F I N I S .



RAPHAELIS FABRETTI

GASPARIS F. VRBINATIS

EMISSARII LACVS FVCINI

DESCRIPTIO

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISSIMVM D.

IACOBVM CANTELMVM

CAESAREAE ARCHIEPISCOPVM

EX DVCIBVS POPVLI PATRITIVM NEAPOLITANVM



AGNIFICVM illud Lacus Fucini Emissarium, cuius descriptionem aggredior, meminisse non possum, Illustrissime CANTELMi, quin & simul humanitatis Tuæ recordatio iucundè obuersetur animo, quâ mihi synceriores de hoc insigni opere notitias, voce & scripto, dum ad illud primò inuisendum accederem, tradidisti. Non ea igitur in hoc Tibi

inscripto Commentariolo mihi mens erit, vt noui quidquam per me Tibi afferri posse credam; sed potius, vt quantum Tuis monitis profecerim, gratè atque ingenuè ostendam; vtque meis dictis, tanto teste adhibito, fidem conciliem; &, quod vltimum seposui, quamuis in primis vrgeat, vt obsequij mei pignus hoc & indicium erga Virum natalibus clarissimum, eruditione præstantem, & suauissimis in summâ fortunâ moribus, extaret.

Musis Mnemosynes filijs, antequam prælium inirent, Lacedemones facificasse ferunt, eâ de causâ, ne fama præclarorum facinorum deperiret; facta enim (vt ita loquar) transeuntia, qualia sunt ea, quæ in bello geruntur, Musis tantum, hoc est Scriptoribus, vitam, & memoriam debent: hisce enim cessantibus, (ne aliunde in amplissimâ Heroum segete, quos inclyta Gens Tua ab omni memoriâ tulit, exempla petam) egregij illi Viri Eberardus Duncani primi Scotorum Regis filius natu minimus virtute maximus generis Tui author, Restani plures bellicâ laude insignes, quorum vestigia in Belgico illo Gloriæ theatro Restanus frater persequitur, Andræas huius sæculi Epaminondas, (sic

ab ipso Magnæ Britannæ Rege vocatus, in eo diplomate Kal. Iunijs superioris anni conscripto, in quo tot fortium Virorum cognatione gaudet, & communes cum eisdem progenitores agnoscit) alijsque, scriptis Historicorum abundè celebrati, longâ premerentur nocte; haud secus atquè alij innumeri, qui ante Agamemnona fortes quidem, sed inhonorati, nullam apud posteros nominis famam sunt promeriti. Verùm, id quod in opere minimè permanenti Lacones expedire duxerunt, vt nempe à scriptis & carminibus res gestæ suam durationem acciperent; non minùs interdum in rebus etiam ad diuturnitatem, & si fas dicere est, ad æternitatem stabilibus, necessarium deprehenditur; si non operibus ipsis pereuntibus, certè eorum conditoribus ab hominum recordatione passim elabentibus; Et fanè, otiosis Pyramidum molibus id accidisse, oblitteratis tantæ vanitatis authoribus, iustissimo casu factum, cum Plinio dicemus; atqui ea quoque vetustatis monumenta, quæ cum magnificentia vtilitatem admixtam habent, idem fatum experiri, iure optimo nos conqueri licet. Horum non pauca in toto Orbe Romano sparsim occurrunt; parumque abfuit, quin huic nostro ad Fucinum Lacum Emissario tantundem acciderit, adeò Musas iratas expertus hucusque videtur Claudius operis conditor, in parca & vt aliquibus videtur, ambigua veterum authorum de eo mentione, & recentiorum, vel turpi de re maximâ silentio, vel tenebris, quas luci nobis ex vetustate transmissæ offundere tentauerunt.

Vt igitur Musas Claudio placabiles efficere possimus, stetque illi sua apud posteros gloria; tria nobis, membratim & distinctè tractanda, proposita sunt. I. Opus à Claudio absolutum fuisse demonstrabimus. II. Nihil aduersus hoc ex vetustis Scriptoribus, vel monumentis obijci posse. III. Ipsius difficultas & magnitudo per partes diligenter examinabitur.

MEMBRVM I.

CLAVDIVS OPERIS PERFECTOR

A Deò multi topographiam huius Lacus Fucini, & adiacentis illi oræ, olim explicârunt; vt superuacanei laboris videatur, crambem istam recoquere; Tibique præsertim apponere, qui tum vniuersalis geographiæ, tum peculiaris huius IV. Regionis Italiæ, in quâ Excellentissimæ Tuæ CANTELMÆ Domus Dynastia quoque sita est, apprime gnarus, exactam istorum locorum notionem habes. Sed ne alij, qui nostros hosce labores fortè inspecturi sunt, ieiunam hanc narrationem inueniant; patere quæso, vt Tibi notissima quamuis, facto verborum compendio, succinctè perstringam.

Lacus ab Vrbe distantiam, cum Isacio Tzetza Lycophronis Interprete ad vers. 1275. (inter alia ibi perperam de Pitonio fluuio prope Circeios exposita) in quingentis stadijs, hoc est miliaribus LXII. & semis, proximè reperio. Rectus breuiorque processus est per ipsam Viam Valeriam, quæ Lacui accedens, illumque ad dextram relinquens, Corfinium tendit, nobilem illam Socialis Belli

Belli arcem, *ex cuius ruinis postea creuisse proximum Oppidum Populum, haud dubium esse*, Cluuerius post alios testatur. Per Viam (inquam) Valeriam, ab Urbe ad Oppidulum *le Celle di Carsoli* nuncupatum XXXXI. mil. pass. numerari, ex lapide milliario ostendi in Dissert. II. de Aq. & Aquæd. num. 162.; hinc ad summum iugum montis, supra Vicum *di Colle*, sunt mill. VII. & semis; inde Taleacotium alia M. P. II; reliqua XII. M. P. & aliquid ampliùs, à Taleacotio ad Fucinum reperiij, Oppido Scurculæ medio intercedente.

Urbem respicit ab Oriente æstiuo, & aliquantò etiam ulterius in Septemtriones; nempe per gradus XVI. Africi Venti versùs Occidentem.

Ambitus ipsius per lacinias sinuum & promonteriorum in eum excurrentium, XXX. milliarium & ultrà est: rotundatis autem flexuris, XXVI. & paulò ampliùs millia passuum obtinebit.

Albam (cuius solius ex vetustis ad eum locis vestigia, & quidem luculenta supersunt) habet ad Caurum Ventum, *Maeistro* dictum, tribus passuum millibus distitam; quam *ex agro omni circumuicino candicantibus saxis repleto*, Holstenius ita appellatam voluit: at nos libentiùs cum Appiano in Hannibalicis, ex Albâ Romanorum metropoli, nomen huius in Æquanis munitionis deductum putamus: præsertim quia ipse rupium aspectus Holstenij etymon redarguit; si enim ex colore denominanda fuisset, Rubram potiùs (vt Vicus in Flaminia Viâ Vrbi proximus) ex rupium, totiusque circa Albam soli rubedine, vocari par erat.

Plurimam ex montibus adiacentibus aquarum còpiam recipit; sed torrentibus potiùs quàm viuis fluminibus augeri conspicuum est: nam modico illo fluuiolo ad Orientem Solem influente excepto, quem alij Inuectum, ex Plinio vt putant, alij Pitonium nominant; cæteri cælestibus tantùm aquis arentem, alioqui alueum commodant. Illud mirum, nullum hisce aquis patere egressum, sed eas occulto naturæ opere transmitti; vario tamen nec constanti exitu: quò semper factum est, vt Lacus aliquibus annis assurgat, (septenis quibusque id fieri tradunt) rursusque deprimatur, vt Strabo ait lib. V. Geograph.

Marfos igitur accolat, quibus in incerto suorum agrorum possessio versabatur, assiduè deprecatos Augustum Diui F. inuenimus apud Suetonium in Claud. cap. 20. vt Lacus exundantiam Emissario aliquo coërceret; quemadmodum in Lacubus Transimeno, Albano, & Nemorenfi, è quibus nulla exeunt flumina, manufacto, subterraneoque opere constructum cernimus. Annuit tandem precibus Marforum Claudius, postquam furdas aures præbuit Augustus, nec quæ Iulius destinauerat (vt ait Suetonius in eius Vitâ cap. 44.) exequi in hac parte curauit. Annuit, inquam Claudius, *non minùs compendij spe quàm gloria*, iuxtà Suetonium, *cùm quidam priuato sumptu emissuros se repromitterent, si sibi siccati agri concederentur*. Hæc construendi Emissarij causa fuit.

In Lirim autem directum fuisse; tum Tacitus lib. XII. Annalium expressè affirmat, ibi, *inter Lacum Fucinum amnemque Lirim perrupto monte*; tum Suetonius sufficienter explicat, dum *per tria passuum millia montem effossum atque*

excisum refert; ea enim est plùs minùs Liris, nec vllius alterius fluminis prætercurrentis, à Lacu distantia. Proximus inquam Fucino, aptusque ad eius aquas excipiendas, Liris ad Occasum Solis hybernum defertur, sub Oppidulo *Cappadocia*, tribus à Taleacotio & à Viâ Valeriâ ad Meridiem miliaribus distito, in Valle di *Nerfa* suas fontes fortitus, sex supra os Emiliarij passuum milibus, XXIV. supra Soram.

Certissimus hinc patet error recentium Geographorum P. Athanasij Kircherij & Innocentij Matthæi, qui in suis Tabulis, Fontes Liris ad Oppidum Sancti Viti Præneste prope collocare non verentur: ex Alberto, ut credo, seducti, hic enim in illius Oppidi in *Æquicolis* descriptione pag. 152. ita ait, *E poi Prisciano, con Santo Vito, vicino ad una chiara fontana: è questa una di quelle fontane, che danno principio al fiume Garigliano.* (Gariglianum enim Italis Lirim vocari, nemo nescit) Corrigit se tamen Albertus, in Samnitibus Hirpinis pag. 272. veram Liris originem agnoscens, *non molto discosto dal Castello di Capistrello*; quod ab ore Emisarij, ad sinistram pariter Liris ripam, vix stadio distat: unde in priori traditione ita accipiendus est, ut longissimus illius ad Sanctum Vitum fontis decursus sit præ omnibus alijs, quibus Liris augetur. Certum namque est, ex hac etiam regione aquas in Lirim tendere, Trero scilicet amni receptas, qui prope Fabrateriam fluens iuxta Strabonem lib. V., alijs minoribus Hernicæ illius Vallis fluminibus collectis, paullo post Liri se commiscet, & aquas, ipsumque nomen deponit; tantum abest, ut hoc Liri eripiendum, & alienis fontibus tributarij insuper fluuij affingendum sit. Et ne vllum de germano hoc Liris capite dubium remaneat, facit quoque Soræ Urbis positus, *apud quam elabens Liris, Fregellas affluit atque Minturnas*, ut ait Strabo lib. V., itemque Fibreni ad læuam influxus, & Arpini vicinitas, Silio ita canente,

*qui Fibreno miscentem flumina Lirim
Sulphureum, tacitisque vadis ad littora lapsum
Adcolit Arpinas;*

& viuis eloquentiæ coloribus illustrante Cicerone lib. II. de Legib. *Sed ventum in Insulam est* [Villam in suburbano Arpinati sibi natalem extitisse iam dixerat] *hac verò nihil est amœnius. Ut enim hoc quasi rostro finditur Fibrenus, & diuisus aequaliter in duas partes, later a hac adluit, rapidèque dilapsus, citò in vnum confluit, & tantum complectitur, quod satis modicæ palestræ loci; quo effecto, tanquam id habuerit operis ac muneris, ut hanc nostram efficeret sedem ad disputandum, statim se præcipitat in Lirim.* Quæ omnia notissima & nobilissima loca, supra Trieri & Liris confluentem constituta, exploratè Lirim hunc esse probant, qui à *Cappadociâ*, non alium, qui à fonte apud Sanctum Vitum deriuatur.

Utque *Segniùs irritant animos demissa per aures,*

Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus;

ideo placuit vltèrius, ea loca quæ ad nostrum Emisarium aliquo modo pertinent, schemate comprehendere; opticâ potiùs quàm geographicâ ratione efformato, ut in hac Tab. I., tamquam opportuniori ad ea quæ explicanda veniunt,

& au-

TAE



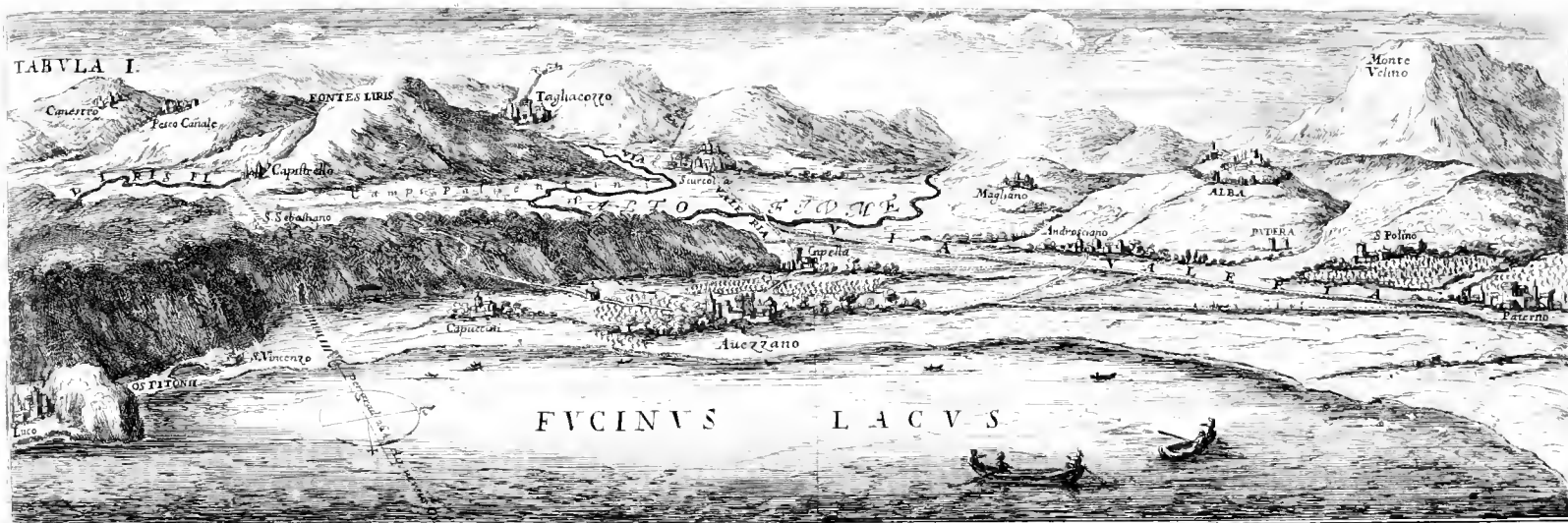
PRINCIPI

1
I
C

1
C
A
PV
I
C

CINVS

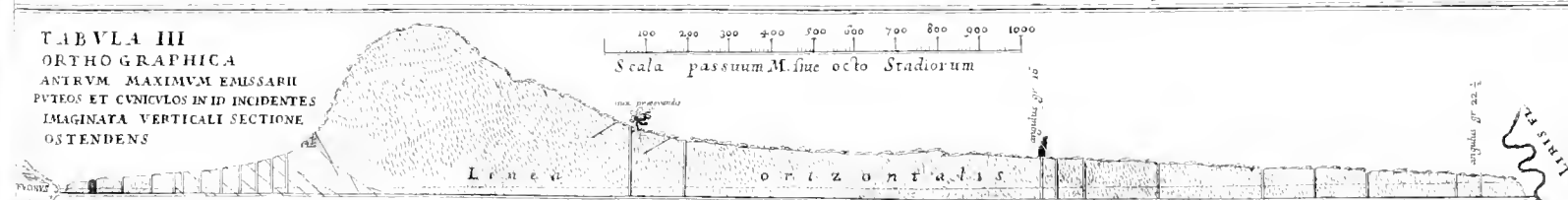
TABVLA I.



TABVLA II.
ICHOGRAPHICA
TRACTVS EMISSARII



TABVLA III
ORTHOGRAPHICA
ANTRVM MAXIMUM EMISSARII
PVTEOS ET CUNIVLOS IN ID INCIDENTES
IMAGINATA VERTICALI SECTIONE
OSTENDENS



A & authorum, quos excutimus, errata manifestiùs redarguendum.

Fucinus iste Lacus suâ magnitudine, & Marforum circum accolentium militari olim virtute clarissimus, variâ tum Poëtarum, tum solutâ oratione Scriptorum mentione celebris, adeò vt Græcorum, nostra quamuis dedignantium, fabulamenta non intactus euaserit; id ex vetustissimâ suâ famâ consequutus esse videtur, vt plus de fabulis quàm de historiâ hauferit, & ad hoc vsque æuum transmiserit: cui enim de hoc Lacu loquenti, non primò illud Plinij lib. II. cap. CIII. occurrat? *inuectum in eo amnem, aquas lacustres ita supermeare, vt in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuino Ollus, & in Lemano Rhodanus hospitalet tantum suas, nec largiores quàm intulerunt, aquas euehant.*

Id profectò de ipso æuo Plinij scribentis, durum & non admodum credibile; hodie aduersus oculorum fidem, quibus immota & stagnans aqua perpetuò (nisi

C quâ ventis agitur) apparet, asserere, vt omnes, tanquam de re quæ etiamnum vigeat, ad nauseam vsque ex Plinio transferunt, perridiculum, planeque absurdum iudicabitur. Excusatio namque illa quam Plinio dare quis posset, multa scilicet diuturnitatem temporis immutare solitam, & specum vnde emissionem suam fluuius iste inuectus, quem Plinius non nominat, & cui recentiores ex Lycophrone & Vibio Sequestro *Pitonij* nomen faciunt, sortitus olim

D fuerat, ingruente limo & glareâ fortasse occlusum; vt postea maximum, de quo tractaturi sumus, Claudij Emissarium eadem materiæ copia vsque ad verticem ad ipsius Lacus oram obstruxit: excusatio hæc, inquam, quominus accipienda sit, Strabo, imò & Plinius ipse faciunt. Strabonis siquidem æuo, (qui Plinium sæculo ferè antecessit) adeò nulli patebant lacustrium aquarum exitus, vt ipse ad causas occultas indagandas diuertat, cur Lacus modò assurgeret, &

E montium circumstantium radicibus appropinquaret, modò eadem loca priùs merfa agricolationem exhiberent; sic enim ille lib. V. *Φασὶ δ' αὐτὴν καὶ πληροῦσθαι ποτὲ μέχρι τ' ὀρεῖνός, καὶ λαπεινῶσθαι πάλιν, ὥς ἀναψύχειν τὰς λιμνωθέντας τόπους, καὶ γεγενῆσθαι παρέχειν. ἥτοι μετὰ τὰς αἰσῶν τῶν κατὰ τὰς ὕψους σποράδην, καὶ ἀδελῶς γίγνεται, πάλιν δ' ὅπισθ' ἔρξουσιν, ἢ τελείως ἐκλείψουσιν αἱ πηγαί, καὶ πάλιν συνθλίβονται.* Ferunt hunc Lacum interdum vsque ad montana impleri, rursusque

F subsidere, itaut loca quæ lacustribus aquis obducta erant, rursus detegantur, & cultui fiant apta: siue scaturigines aquarum quæ sunt in imo vado sparsim locis alijs scaturiant, rursusque in unum confluant; seu prorsus deficiant fontes, atque iterum exprimantur.

Plinius verò, vbi rursus de hoc Lacu, & ad ipsum Specu loquitur lib. XXXI. cap. III. aliud magis adhuc incredibile assumit, illum nempe eundem esse, in quem Aqua Marcia, ab vltimis Pelignorum montibus originem ducens, seimmergit, pertransitis Marfis & Fucino Lacu.

Quomodo etenim Aqua hæc Marcia, omnium quæ vsquam ad Urbem deductæ fuerunt lectissima, nitorem & puritatem suam, totâ diametro Lacus (nouem eâ parte, vt minùs, milliarium) superatâ seruasset, quantâuis tandem copiâ atque impetu delata? Adde, quòd à Lacu ad Anienem, vbi eam iterum se aperi-

aperire Plinius ibidem scribit, nescio an eam vnquam deriuatam possibile sit, ob defectum debitæ decliuitatis; tanto præsertim locorum interuallo intercedentē, (cū non minū XX. millibus passuum Marcia in Tiburtino fontes à Fucino distent) non enim id ausim asserere, quāuis locis inspectis, altior mihi Anieni planities visa fuerit: illud profectò affirmauerim, nullā niti verisimilitudine occultam hanc & subterraneam, tanto terrarum spatio, aquæ penetratorem; itaut eam non immeritò Holstenius, Alphei, fluctus Sicanos subterlabentis, fabulæ assimilet. Obseruaui etiam, in perquirendo Emissarij Claudiani exitu, breuissimum à Lacu ad fontes Marcia in Tiburtino tramitem, Liri amne, ad angulum ferè rectum occurrente, interrumpi: itaut Aqua ista Marcia, à Lacu in terram recepta, à proximo, & profundi admodum aluci flumine, (vt infra ostendam) facilius intercipi, & secum auferri, quàm sub eo depressa, rursus in Tiburtino agro emergere potuisset.

Hoc demum quod modò dixi, tutius aduersus Authorem, vanitatis in non paucis manifestum, statuere possumus; quò Frontinus, qui paullò post obitum Plinij Historici de Aquæductibus non minū eruditè quàm diligenter scripsit; vbi Marcia originem in Diuerticulo M. P. III. Viâ Valeriâ ad mil. XXXIII. (siue vt nos necessariò emendauimus XXXVI.) ostendit, hanc Plinij traditionem omnino suo silentio spreuisse videtur; quæ egregio Authori, & de re ad munus suum Curatoris Aquarum spectante exactè scribenti, non prætermittenda fuisset, si fidem aliquam mereri visa foret.

Quoniam verò frequens & quotidianum ferè est, vt Scriptores ex incredibilibus famam se quærere putent; repertus est superiori sæculo Andræas Baccius, Medicinæ & bonarum artium studijs cæteroqui eruditissimus, qui latentem hanc Plinij fabulam patenti experimento confirmatam iactauerit; asserens de Natur. Vin. Hist. lib. V. pag. 246. D. *Furfuraceas glebas in subterlabentem meatum ad Fucinum proiectas, in scatebras quasdam Sublacensis Lacus inuentas*. Sed iste dum Plinij assertor fieri voluit, eiūque nouum mendacium accomodare credidit, à Plinio longè recedit; eiūque lapsus, quem ægrè, & non nisi coniecturis coarguere possumus, certissimâ fallaciâ implicat. Si enim Aquam Marciam cū Plinio eam dicamus, quæ in *meatu ad Fucinum* absorbetur, ea certè non *ad Sublacensem Lacum*, sed decem infra passuum millibus erumpit, vt probat Frontinus, nec Plinius negat, qui nullo definito loco, seu ad Lacum, (vnde sola Anionis Noui Aqua omnium altissima deriuabatur, ex eodem Frontino num. 80.) sed genericè in *Tiburtino* eam se aperire testatur. Quod autem in gratiam Plinij, de librâ, forsan ad veros & conspicuos Marcia fontes, quàm ad Lacum Fucinum altiori, dissimulauimus; id Baccio concedere non possumus, qui supremam Vallis Anienæ partem eruptioni sui furfuris designauit: & maiori adhuc miraculo, furfurem quem terra recepit, per eius viscera percolatum, absque alteratione, itaut adhuc in Lacu Sublacensi dignosceretur, per XX. miliaria transmissum retulit. Cum Baccio Cluuerius quoque sensit, eiūque testimoniò vtitur, quin & abutitur quoque; adeò vt ex eo in verbis Frontini dubitet,

ret, an idem author Marciae caput ad Fucinum, an verò ad Simbruina stagna
 siue Sublaqueum locauerit; cum certum sit, cum neutrobi, sed in Diuerticulo
 à Valeriâ in Sublacensem statuisse: nec longitudo Ductus, quam Frontinus
 LX. M. & ultra passuum habuisse dicit, alicui incertitudini dat locum, quasi
 hæc distantia ad Fucinum vsque pertingat: quia longitudo illa Ductus, de quâ
 Frontinus, intelligitur secundum obliquitatem, & coincidit cum distantia fon-
 tium eiusdem Marciae ab Vrbe, vt in Diss. II. de Aquis & Aquæd. ex nouo illo
 lapide, ad num. 207. pleno calamo probauimus.

Minimè tamen opus est extra Frontinum hanc probationem perquirere;
 quoniam idemmet in ijs quæ de cæteris aquis dicit, quid de hac intellexerit
 ostendit: in omnibus alijs, inquam, aquis, distantiam conceptæ minorem,
 quàm sit longitudo Ductus constituit; & pro ratione addit num. 7. *ita exigente*
libramento; itemque num. 24. *quia montium lateribus specus appliciti*; ac demum
 num. 25. veterum Ductuum obliquitatem ita emendatam tradit, *Iam tamen*
quibusdam locis, sicubi Ductus vetustate dilapsus est, omisso C I R C V I T V
S V B T E R R A N E O, vallis tractus, breuitatis causâ, substructionibus arcua-
tionibusque trajectuntur. Accedit, quòd iterum Frontinus de hoc eodem Mar-
 ciæ capite mentionem iniecit num. 25. *Marcia, quæ à capite etiam Claudia li-*
bram aquas, vbi certum est, de Tiburtino fonte eum loqui, cum quo libra Clau-
diæ, origine proximæ, comparari poterat; non verò cum eo qui XX. passuum
millibus à Claudiâ remotus, imò, vt diximus, commentitius & nullus erat.

Quæ igitur Historicos fefellerunt, ea tanquam fabulosè narrata à Lycophro-
 ne, pro veris accipere præstat; iste enim in suo Cassandræ furore percitæ Vati-
 cinio vers. 1275. quale experimur aquarum Fucini emissionem, talem describit.

Λίμνις τε Φόρκις Μαρσιωνίδος ποταί,
 Πιτωνίῳ τε χεῦμα, ἔκχατὰ χθονὸς
 Δύνοντα, εἰς ἀφαντα καθ' ὁμῶν βαίνει.

Phorciæque Marsici Lacus latices,

Pitoniumque flumen, sub terram

Sese condens in obscuras Specus profunditates.

Hoc pacto, inquam, obscurè & latenter combibi Fucini aquas compertum est;
 non vno forsan in loco, vt accolæ dubitant, sed nullibi largè magis atque co-
 piosè, quàm sub monte, quem Pinna vocant, inter Auezzanum & Lucum; vn-
 de profectò Claudio Cæsari, eiusque Architectis consilium, in proximo Emissa-
 rium effodiendi, quâ olim à naturâ aquis iter apertum obseruauerant.

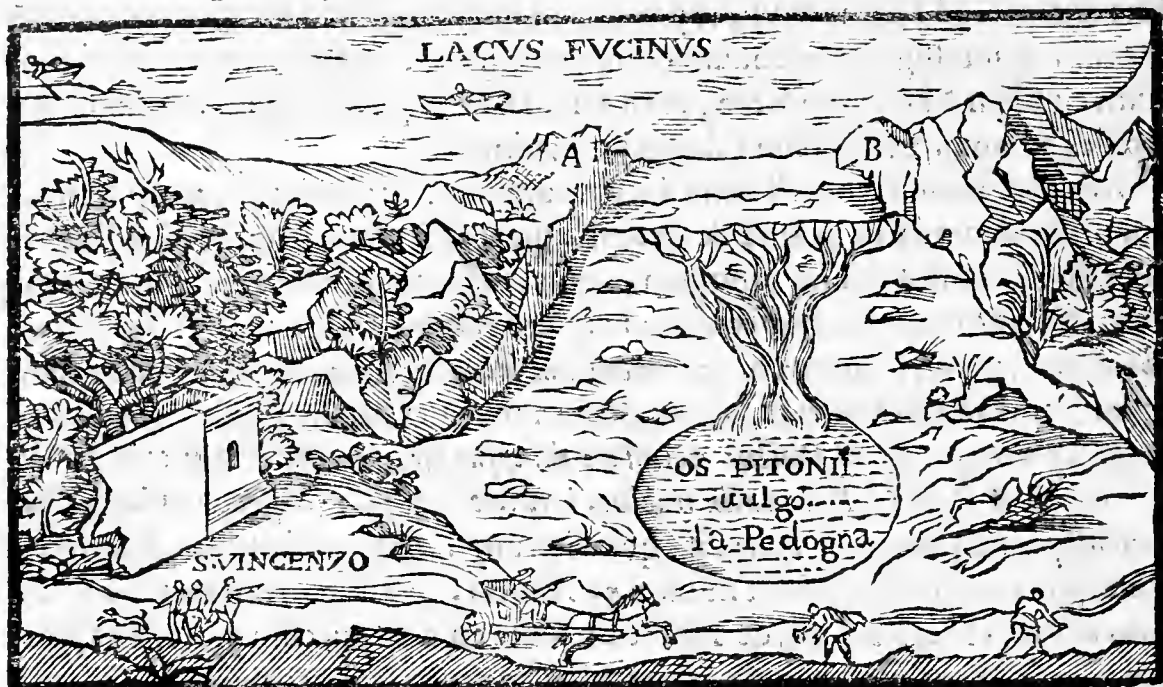
Semel iam & iterum locum inspexeram, incolis monstrantibus & explican-
 tibus,

sed non ego credulus illis;

quia cum omnia Lacus occuparet, & in profundo, atque sub aquis abscondito
 hiatu quodam, Fucinum epotum dicerent; aquâ desuper immotâ & stagnante,
 vix vllam apud me fidem nanciscebantur: cum tandem in huius anni insolitâ
 siccitate res euidenter patuit. Inuitante igitur hospitio, & Pitonij fluuij tecto gur-
 gite labentis immersionem iam conspicuam asserente ornatissimo viro, mihi que

veteri

veteri amicitia iuncto Francisco Mercatello; popularium suorum in Auezzano Oppido militum Ductore; locum adiui, & stupendum hoc naturæ miraculum hisce oculis perlegi: quod ut exteris ac longinquis quoque fiat notum, minutè describam, & rem certè memorandam picturæ commendabo.



Non erat qui meminèret aggerem illum inter scopulos A & B in sicco usquam relictum; sed per ipsum, veluti per ostium X. plus minùs passibus patens, Lacus se ingerebat; modicum quendam sinum usque ad Viam Pitoniæ voragini imminentem efficiens. At in præsentis anni MDC LXXXIII. immodicâ aquarum cælestium penuriâ, & terrestrium proinde scaturiginum attenuatione, Lacus adeò depressus est, ut ab eo aggere A B ad Lacum, per LXX. passus aqua retrocederet; & quia ripa ibi leniter accliuis assurgit; in tanto spatio vix sex pedibus supra Fucini superficiem agger emergebat. Ex parte autem Pitonij oris, aqua è proximo Lacu penetrans, duplò inferiorem libram obtinebat; ex omnibus eiusdem aggeris imis vndique partibus, varijs aquæ Lacustris riuulis in glareoso solo erumpentibus. Hi statim in modicum craterem (longitudinis ped. XXVII. paullòque minoris latitudinis, ac III. pedum profunditatis) recepti, sensim inter glareas dilabebantur, tribus tamen præcipuè locis versùs Viam & montem, inter lapillos ebullitio quædam tanquam aquæ se prementis apparebat, ubi, aure admotâ, cum murmure humor decidere percipiebatur.

Hic ergo celebrem illum Pitonium Specum, & naturale Fucini Emissarium, nostris temporibus patuisse vides; prout superioribus sæculis agnitum, & ad usum Moetrinæ vallo à Lacu distinctum (cuius aliqua rudera & vestigia remanent) refert Phœbonius Hist. Mars. lib. II. cap. VI. Sed nec Phœbonius, nec alius quispiam hætenus animaduertit egregium huius rei testimonium, etiamnum in propinquo remanens; Templum, inquam, vel Pitonij fluminis, vel potius Genij ipsius Lacus ibi statutum. Inter parietinas scilicet Ecclesiæ olim dicto

A dicto Specui imminentis, & Diuo Vincentio Martyri dicatæ, partes quæ ad Lacum & Pitonium obuertuntur, ex lapide quadrato, & insignis, vetustissimæque structuræ existunt, prout nos in Tabulâ antecedenti, ab alijs ruderibus, additis basis & coronæ ornamentis, distinximus; quarum hîc separatim orthographiam vides. Vnde certò asseruerim, Fucini in suo effluuio hoc Templum fuisse; huic namque simile in positione, sed
B Urbanâ vicinitate longè augustius, ad Emissarium Nemonensis Lacus inueni; cuius specimen in meâ Agri Suburbani descriptione opportunè dabo: Hîcque stultâ religione Fucinus venerari, atque in vota vocari potuit, (vt lapis iste Phœbonij, negligenter quamuis vt puto exceptus, prout cæteri illius libri, pag. 62. testatur)

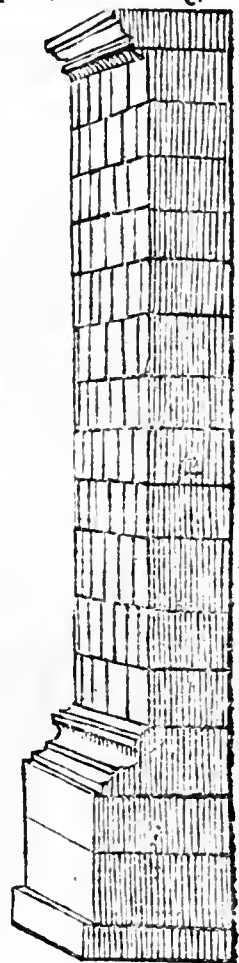
C
C · GAVIVS · H
F · C · VEREDVS
G · F · MESALLA
FVCINO · V · S
L · M

ubi postea meliori cultu, Vincentius in mari demersus, indeque diuinitus eiectus ad litus, præsentius numen Fucinum, præternauigantibus sese offerebat.

Verùm hæc satis de Pitonio Specu dicta sunt, quasi in progymnasma eorum, quæ de celebri ad Fucinum Claudij Emissario iamiam disserere accingimur, vt eundem operis magnifici atque præclari conditorem probemus.

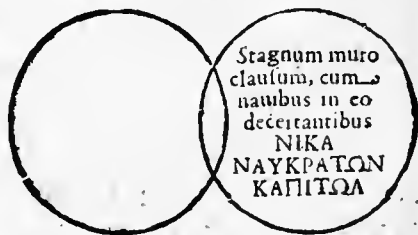
E Emissarium, hoc est, subterraneum Specum, per quem Lacus Fucini aqua in Lirim amnem, monte qui interiacet perfosso, emitteretur, à Claudio perfectum fuisse, nemo negare poterit, nisi qui simul tribus clarissimis eiusdem sæculi Scriptoribus, Plinio, Tacito, & Suetonio fidem apertè detrahat.

Antiquissimus eorum Plinius, & operi ipsi æquæuus, grauissimis verbis, & rei magnitudinem mirificè amplificantis, Emissarium hoc describit lib. XXXVI. cap. XV. *Eiusdem Claudij inter maximè memoranda equidem duxerim, quamuis destitutum successoris odio, montem perfossum ad Fucinum Lacum emittendum; inenarrabili profectò impendio, & operarum multitudine per tot annos; cum corruatio aquarum, quæ terrenus mons erat, egeretur in verticem machinis, aut silex cederetur, omniaque intus in tenebris fierent, quæ neque concipi animo, nisi ab ijs qui videre, neque humano sermone enarrari possunt.* Hæc Plinius, qui magniloquentiam suam in hâc exaggeratione profudisset, vanèque & ridiculè perdidisset, si opus tantopere extolleret, quod irritò conatu processisse volunt. Et quatenus ex eius verbis aliqua ambiguitas oriri posset, quasi, perfossio ad Fucinum Lacum emittendum, præparationem quandam, adhuc effectu carentem, inferant: aliorum consensus omnem dubitationem tollit, quominus Claudius

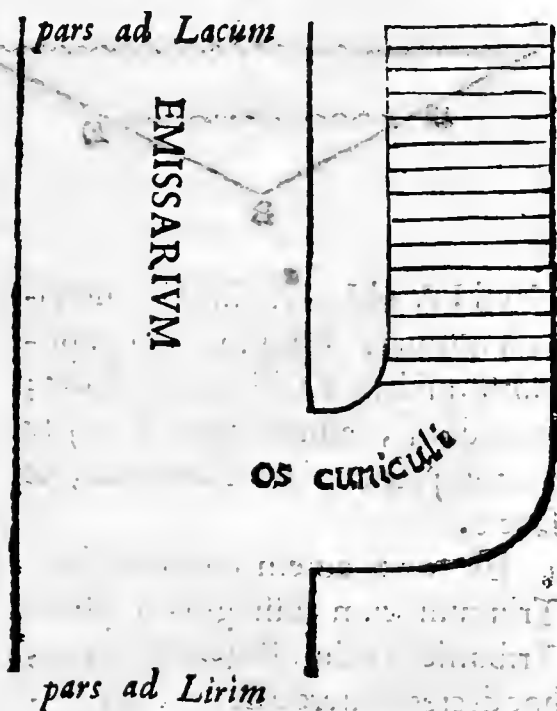
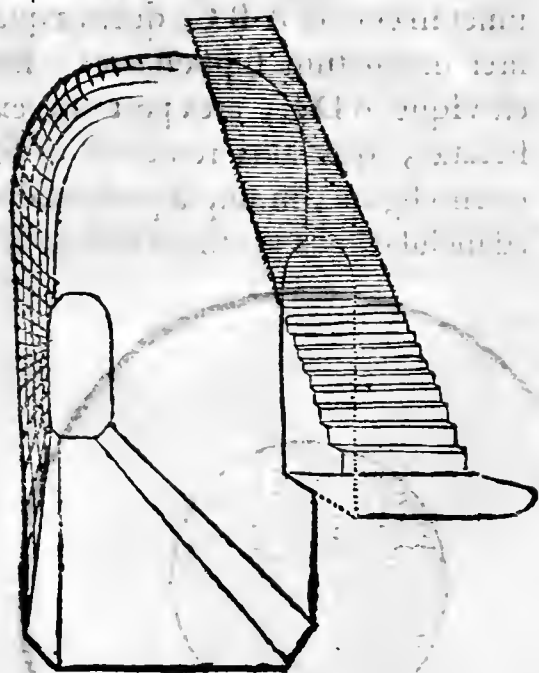


non præparauit solum, sed emissionem perfecit. Quid enim apertius hoc A
Suetonij dicto? *Opera magna potius, quam necessaria quam multa PERFECIT; sed vel præcipua, Aquæductum à Caio inchoatum; item Emissarium Fucini Lacus, Portumque Ostiensem; quamquam sciret, ex his alterum, ab Augusto precantibus assidue Marsis negatum, alterum à D. Iulio sæpius destinatum, ac propter difficultatem omissum.* Et paullo infra, *Per tria autem passuum millia, partim effosso monte, partim exciso, canalem A B S O L V I T* agrè, & post XI. annos, quamuis B
continuis XXX. hominum millibus sine intermissione operantibus: verba enim perfecit & absoluit, non de opere tentato, sed de consummato, vereque expleto, (vt alia duo, de quibus non ambigitur) intelligi debent.

Manifesta equidem hinc fit Thomæ Reinesij mala fides, (nam ignorantia talem virum arguere non possumus, nec ab alio argui pateremur) vbi ad Inscriptionem LXXXI. Classis III. factum Claudij impugnans, vt ex mutilâ illâ, malè C
suppletâ, falsaque (vt semel dicam) inscriptione, Traiano laudem operis de integro ascribat; hunc Suetonij locum in Claudio cap. XX. prætermittit, & alium ex eodem in Iulio repetit cap. XLIV. *id meditantem* [Lacum scilicet Fucinum emittere] *mors præuenit*: ex eo quod Iulius non fecit, Suetonio ita tradente, ad id quod Claudium fecisse non vult, Suetonio quamuis contradicente, ex eodem concludens. Nec minus validum huic sententiæ adminiculum D
suppletur ex Tacito Annal. lib. XII. si integrè atque attentè expendatur: ita enim ille, *Sub idem tempus* [XII. Imperij Claudij anno, vt ex Fastis per quorum seriem sua Annalia disponit, Coss. nempe Fausto Sylla & Saluio Othone] *inter Lacum Fucinum amnemque Lirim perrupto monte, quò magnificentia operis à pluribus viseretur, Lacu in ipso Nauale prælium adornatur, vt quondam Augustus structo cùs Tiberim stagno, sed leuibus nauigijs, & minore copiâ ediderat* &c. Ad E
eam naumachiam pertinere credit hunc nummum Claudij Oiselius Tab. CI. 7. quem eius fide exhibeo; nescius tamen quomodo feruilibus damnatisque capitibus, *Capitolinorum* nomen indi potuisset; cum præsertim de nomine vtriusque Classis liqueat ex Tacito & Xiphilino, alterius scilicet Rhodiorum, alterius Siculorum: sed liceat huic authori morem gerere. Prosequitur paullo post Tacitus. *Sed perfecto spectaculo, apertum aquarum iter; & incuria operis manifesta fuit, haud satis depressi ad Lacus ima, vel media.* In his verbis Reinesius sistit, vt in cassum Claudij labores iuisse probet: sed nos in fundo rei veritatem residere inueniemus; subdit enim immediatè Tacitus, *eoque, tempore interiecto, altiùs effossi specus.* En incuriæ prioris operis remedium, quod maligna Reinesij incuria non vltrà conquisiuit; nos verò nedum ex Tacito, sed ex ipso Specu Emissarij deprehendisse credimus: obseruauimus enim Cuniculos illos minores obliquè in illud ad materiæ egestionem, vel ad inuisendum, perfecto etiam opere, Emissarium, incidentes, fundum Emissarij non attingere, (vt par erat ad faciliorem feruorum corbes efferentium, vel per manus tradentium, ascen-

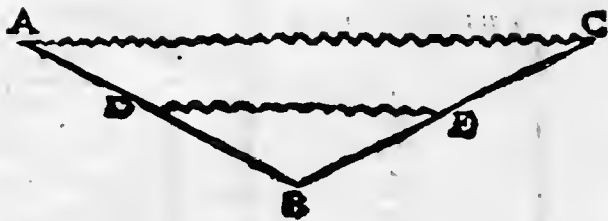


ascensum) sed ad altitudinem ped. V. & semis, ad formam suppositi schematis terminari;



argumento scilicet, tot pedibus, opus tempore interiecto depressum fuisse, quod antea in eodem plano cum imâ Cuniculi obliqui parte iacebat. Idque eo magis probabile redditur, quò Emissarij altitudo, excessiua omniò apparet, tanquam vltra proportionem latitudinis duplicata, quæ antea in sesquialterâ ped. 13.½. ad latitudinem ped. 9. conuenienter in subterraneo opere attollebatur. Subiungit Tacitus, *Et contrahendæ rursus multitudini, gladiatorum spectaculum editur, inditīs pontibus pedestrem ad pugnam. Quin, & conuiuium effluuio Lacus appositum, magnâ formidine cunctos affecit; quia vis aquarum prorumpens, proxima irahabat, conuulsis vltioribus, aut fragore & sonitu exterritis. Vbi enim vis aquarum prorumpere valuit, nisi quâ data porta Emissarij? Attractio etiam proximarum tabulationum, aliarumque vltiorum conuulsio, non aliunde proficisci potuit, quàm ex ingenti mole aquæ, primo sui ingressu vastissimi illius antri vastitatem replentis, & toto sui pondere atque impetu, maximâ cum velocitate & violentiâ delatæ. Et quod Suetonius apertâ & planâ locutione de Emissario perfecto tradit; iste, si non clariùs, at certè fortiùs ex effectu voluit intelligi, vt neruosum semper, & plùs quàm dicatur significans est eius dicendi genus. Imò dixerim, ne dum ex hoc secundo Taciti loco effossionem perfectam, & Lacum emissum colligi; sed ex primo illo quantumuis incurioso opere, aliquid Lacustris aquæ in Emissarium influisse; quid enim aliud ait Tacitus, nisi ad imas vel medias Lacus partes Emissarium non satis fuisse depressum? ergò saltem intelligere debemus, de summâ Lacus parte aliquid exhaustum; nec enim credibilis in maximo & artificioso opere, tanta Architecti oscitantia, vt imam superficiem Emissarij, summæ proximi Lacus superesse non agnosceret: sed quia id modicum erat, ideo altiùs effossi specus, quò maiori accolarum com-*

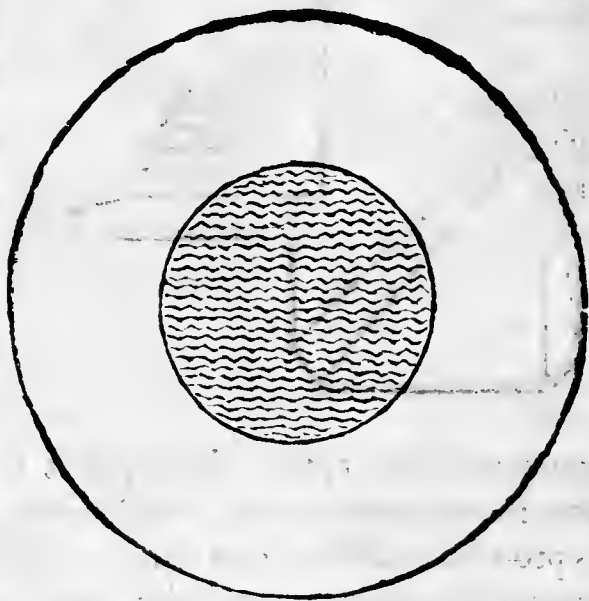
pendio, vel maiore Claudij gloriâ, copiosius aqua difflueret; quæ si non nisi ad



medium altitudinis spatium decreuisset in cratere A B C, (quem æqualiter inclinatum supponimus) hoc est vsque ad D E; area portionis exsiccatæ, quæ alba remanet in sequenti figurâ, in duplâ proportionem ad inclusam & Lacustrem fuisset; hoc

est vtî IV. ad I., vt filij Geometrarum norunt. En quomodo ne primum quidem Taciti dictum nocet; secundum, efficacissimè Plinij & Suetonij sententiam confirmat, & sancit.

Ex quo autem concordi huic Triumuirorum suffragio, Lipsius, Tribunicia veluti Potestatis iure, hoc decreto intercessit, *nec ritè perfecit ipse Claudius, quoniam manus postea admonuit & Hadrianus, Spartian. in eius Vitâ*: exinde incubuit cohors apertam hanc veritatem ca-



uillantium; quorum dicta redarguere opus est, ne excellentium virorum lapsu, alij itidem rapiantur. Et cur, bone Lipsi, ob hanc vocem à Spartiano, qui post tria ferme sæcula scripsit, ac de Claudio quid dixerit ignoratur, prolatam, *Fucinum Lacum emisit*, Hadrianus solidum decus consequetur; Claudio, tot, penès varios & contemporaneos authores diffusa præconia, apud te non sufficient, vt ipse Lacum prior emisisse credatur? Quidue est cur non potuerit Hadrianus Emisarium expurgasse, *destitutum*, vt scimus, *odio successoris*? ita enim authores, quoties eorum sententiæ non aduersantur, suppleri & conciliari debent. Aggrauat Lipsij incredulitatem, Eusebij, seu Hieronymi in Notis ad eiusdem Chronicon, testimonium, à se ibidem allatum, *Claudius circa hæc tempora Fucinum Lacum exsiccauit, XXX. hominum millibus sine intermissione operantibus*.

Pedibus in eandem Lipsij sententiam iuit Scaliger; vtque contrarijs argumentis minùs premeretur, probationem ex hoc Chronico, vel ad illud Notis, penitus infirmauit; dicens, *scholium istud esse ex multis perperam Eusebio insarctis*. Quod, & si ei concedamus, non enim summa nostrarum rationum in Eusebio, (quamuis non spernendæ autoritatis) sed in Plinio, alijsque suprâ expositis residet; non tamen eâdem fronte à Suetonio ita sese expedientem feremus, *At Suetonius perfecisse scribit, quod miror; nunquam enim emissus fuit, & Senecâ Quæstiones suas sub Nerone scribente, Lacus ille erat in rerum naturâ, quò pertinet*

versus

A *versus ille Martialis, Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis.*
Spartianus verò ait, ab Hadriano emissum. Tentavit autem Lacum Fucinum
emittere Claudius, se II. & Carina Coss. num. MMLV III. anno II. Imperij sui.
Sed nemo scit quo nomine hodie vocetur. Quod, si emissus est ab Hadriano, frustra
queritur. Scopæ nè istæ dissolutæ sunt, an verba illius Scaligeri, Musarum,
Ocelli, & literatorum sui temporis principis? Si ergo Scaliger, Suetonium ita
B *scripsisse miratur; longè plùs mirari liceat de tam audaci emendatissimi & candi-*
dissimi scriptoris (sic eum Vopiscus vocat) neglectu. Patiantur ergo se con-
temni vicissim, & pro nihilo haberi Ioseph Scaliger, & quotquot impudenter
Suetonium mentitum asserunt, ex hâc, quam è Ciacono de D. Hier. Cardinal.
mutuauimus clausulâ, Porro illius seculi homines meliùs res gestas & nosse, &
tradere posteris valuerunt, quàm è recentioribus quispiam: imò unicus illius tempo-
C *ris testis, plus firmitatis & roboris habet, quàm recentiorum simul caterua; nam*
hic, quod nouit, isti, quod nesciunt edocebunt.

Sed vt rationibus, non iurgijs agamus; nulla apud me est ea, quòd Seneca
tempore Lacus in rerum naturâ extaret. Tum quia, cùm Seneca duodecimo
post Lacum emissum anno senex admodum decesserit, Naturales illæ Quæstio-
nes in quibus lib. III. de Lacu Fucino meminit, longè antea, & inter iuuenilia
D *studia probabiliùs conscribi potuerunt. Tum etiam, quia, non ita Claudium*
emisisse vnquam Fucinum putamus, vt Lacus nomen & vestigium omne abo-
liretur, & in rerum naturâ esse desineret; neque enim fortasse id factu possibile,
atque insuper in religionem venire debuisset, ne Fucinus ipse Pater, Geniusque
Lacus, non torrentibus tantùm & collectitijs aquis, sed magnis & latentibus
undis constans, vt ibidem Seneca, omnino arefceret. Tum demum, quia si
E *in senectute & in Aulâ Neronis suas Quæstiones Naturales Senecam dictasse;*
vult Scaliger; meminerit quoque, iam tunc Emislarium destitutum, & nullius
vfus fuisse.

Indignum æquè est magno Scaligero hoc argumentum, Martialis Fucinum
nominat, falsum itaque est eum à Claudio emissum. Nam Martialis in illo Epigr.
qui est XXXI. de Spectac. vt monstret Naumachiam Domitiani cæteras omnes
F *apparatu superasse, præ eâ vili habendam Claudij ad Fucinum Naumachiam*
iacat; quæ, cùm ante apertum aquarum iter ex Tacito, (vt vidimus) & ex
Suetonio cap. XXI. exhibita fuerit, nîl aliud hinc rectè probatur, (si modò
arcem huius probationis attingimus) nisi, ante emissionem, Fucinum mini-
mè emissum fuisse, quod nemo inficias iuerit.

Hadrianum emisisse, Spartiano dicenti assentimur, quia veteribus Scripto-
G *ribus, & huic præfertim, de rebus Hadriani à Plegonte Liberto instructo, aquie-*
scimus; nec Scaligerum illos apertè impugnantem imitamur: temperamento
tamen adhibito, ne ille primus, (quod ex Spartiano non habetur) sed Claudius
opus consummauerit, non contradicente Spartiano, & alijs distinctè affirman-
tibus.

Ultima Scaligeri ænigmata potiùs quàm verba, Membro sequenti interpre-
tari

tari conabimur, quia ad Dionis lib. LX. locum referuntur; in quem potissimum Casaubonus ad Sueton. cap. XXI., Cluuerius in Ital. Antiq. lib. II. cap. XV., & Reinesius, ad negandam Emissarij à Claudio perfectionem, velut in caducum (vt mox videbimus) parietem inclinârunt.

MEMBRVM II.

VETERA MONVMENTA ET SCRIPTA NON OBSTARE

AD Achilleum iam porro argumentum, ex Dionis armamentario sumptum accedimus; vt vulnere quod ab eo nostræ opinioni strenuissimi, quos suprà memorauimus, Aduersarij sese inferre putarunt, ex eodem Dione, velut ex ipsius Pelix ferientis ærugine, nos mederi conspiciant.

Consulatum gerebat Claudius; collegam habens C. Largum (ex Dione loquor) C
 cū τὴν Λίμνην τὴν Φακίην τὴν τῶν Μαρσίων ἠθέλησε μὴ εἰς τὸν Τίβεριν ἔξαγαγεῖν, ὅπως ἢ τεχέως ἢ περὶ αὐτὴν γεωργήται, καὶ ὁ πλοῦτος ναυσίπορος μᾶλλον γένῃ. μάλιστα δὲ δὴ ἐδαπανήθη. *Fucinum Lacum, qui in Marsis est; in Tiberim emittere voluit; quod regio circa Lacum agriculturæ apta, simulque amnis magis adhuc nauigabilis efficeretur: verum inanes fuerunt sumptus.* Id accidisse II. Imperij anno; rectè ex eodem Dione monet Scaliger, & Fasti eius Eusebiani, omnesque alij consentiunt. Tempus verò emissionis Fucini Lacus in Lirim amnem, in consulatum Fausti Syllæ & Saluij Othonis incidisse diximus cum Tacito, anno scilicet Imperij XII., cū regnasse Claudium annos XIV. ex Suetonio cap. XLV. compertum sit; & ex Tacito liqueat, post Syllam & Othonem, Consules sequenti anno XIII. Iunium & Haterium processisse, & XIV. Asinium & Acilium, quibus Coss. fato functus est. Accipe igitur quomodo finè argumento, imò finè suspitione concludant. *Plinius, Tacitus, & Suetonius, Lacum in LIRIM emissum XII. anno concorditer statuunt: rursus, tentatam anno II. emissionem in TIBERIM Dio asserit: ergo contradicit Dio, atque huic potius standum, cū ceteros omnes hinc deceptos fuisse pateat.* Nonnè minam, Dialectici Doctoris mercedem, malè erogasse, dicendi sunt isti, qui tam vitiôsè, miserèque argumentatur; & stramineo hoc ariete adamantinam probationum molem se subuertisse crediderunt?

Quàm non obsit Dio, iam vidimus: at modò, quantum sententiam nostram iuuare idem author possit, consideremus. Aio siquidem, eâ emissionem in Tiberim inanibus sumptibus exploratâ, Claudium alteri difficiliore & operosiori in Lirim, eodem anno inceptâ, & tandem XI. post ad finem perductâ, proluisse. Vides enim, quàm exactè respondeat annorum hic numerus, Suetonij vndique veracis dicto, *Per tria autem passuum M. partim effosso monte, partim exciso, canalem absoluit agrè, & post XI. annos, quamuis continuis XXX. hominum M. sinè intermissione operantibus*; si ab ineunte II. Imperij anno, inter cuius priora acta, conamen hoc immittendi Fucinum in Tiberim Dio perceret, ad finem anni XII. (cū hoc enim opere annu claudit Tacitus) ratio ineatur.

Faci-

Faciliorem verò fuisse emissionem in Tiberim, vt diximus, non credit Philippus Cluuerius; qui propterea Dionis erratum carpit, & de *Tiberi eum malè intellexisse suspicatur, quod ad Lirim amnem pertinebat*. Quod si ita est; ex Græculo isto adèò supino, & à se ipso diffidente atque discordante, (vt vult, sed perperam, Cluuerius) alios accuratiores, & inter se mirè concordēs subuertere, eò culpabilius foret. Sed & huius expedit, *mordaci radere vero*

Auriculas, multò plùs enim iste negligentissimâ ἀποψία, quàm Scaliger in suo otio peccauit. Inseto loco Dionis, hæc Cluuerius subiungit, *Factum id recenset Claudio Imp. II. & C. Largo Coss. anno Urbis DCCXCIV. à nato IESV XLII. Verum, quo tandem Emissario per LX. amplius M. P. Claudius Fucini aquas in Tiberim effundere conatus sit, tot, tantisque obstantibus montium iugis, nondum satès ego percipio; suspicorq̃ue, malè heic intellexisse de Tiberi Dionem, quod ad Lirim amnem, cuius fontes haud ita longè à Fucino distant, pertinebat. Ex duobus diuersis authoribus vnā eandemq̃ue historiam diuersè relatam sumpsisse eum, vel ex eo cūm maximè patet, quòd heic neget perfecisse conata Claudium, postea verò eodem libro, vt mox videbimus, emisisse eum Lacum quendam, quem non nominat, copiosâ oratione narret.*

Si Cluuerio, ex Dione, vt putat, loquenti, magis quàm Dioni ipsi credere vellemus, hunc in omnibus cūm Suetonio concordare, euident esset: quia, sit fanè ita, *Claudium EMISISSE LACVM quendam, quem Dio non nominat*, tunc cūm naumachiam illam exhibuit, in quā, *partim alteri Rhodiorum, alteri Siculorum erat nomen: primūm Vtrique in vnum congregati, Claudium his verbis compellauēre, Ave Imperator, perituri te saluant; postea, cūm salutem non impetrassent, sed nihilominus pugnam conferere iuberentur; tantummodo nauibus ordinem inuicem peruadentes, non antè ad manus venerunt, quàm vi coacti simul se contrucidarent: certè hæc eadem ipsa decertatio fuit, quam Suetonius FVCINVM, quem Dio non nominat, LACVM nominans, paullò dissimilibus à Dione verbis describit cap. XXI. Emissurus Fucinum Lacum, naumachiam antè commisit: sed cūm proclamantibus naumachiarijs, Ave Imperator, morituri te saluant; respondisset, Auete vos; neque post hanc vocem, quasi veniā datā, quisquam dimicare veller: diu cunctatus, an omnes igni ferroq̃ue absumeret; tandem à sua sede profiluit, ac per ambitum Lacus non sinè fæda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortando, ad pugnam compulit. Hoc spectaculo classis Sicilia ac Rhodia concurrerunt. Si, inquam, de hâc naumachiâ, & cūm eâ de emissionē Lacus quantumuis anonymi, ex Dione constaret; facile, quinimo necessarium esset, Lacum Fucinum in Dione intelligere, & nostris authoribus illum in hoc accensere. Sed negamus Claudium apud Dionem emisisse Lacum quendam, idquo copiosâ oratione ab eo narratum, vt Cluuerius de suo apponit: quia ne verbum quidem ibi de emissionē Lacus, sed tantūm de exhibitionē naualis in eo pugnæ, occasione quidem emittendi Lacum, sed ex Suetonio, non ex Dione promulgatā: ad cuius etiam spectaculi præparationem, potiùs quàm ad effusionem Emissarij, hoc supplementum Dionis Valesiani referendum esse fate-*

fatemur , ὅτι ὁ Νάρκισσος , τῆς Λίμνης τῆς Φυκίνης συμπεσόντος , αἰτίαν ἐπ' αὐτῇ
μεγάλην ἔλαβεν , ἕως αὐτῆς γὰρ τῷ ἔργῳ , καὶ ἔδοξε πολὺ ἔλαττον ὢν ἡλπιζε δαπα-
νήσας , εἶτα ὤξεπτήδης τὸ σύμπλωμα , ὅπως ἀνέξελεν κτλ. ὃ χακὸν γέννημα αὐτῷ γέννη ,
μηχανήσασθαι . *Cum opus, quod in Fucino Lacu extructum fuerat, corruisset, ea res*
Narcisso crimini vertit; namque ille Curator operis, cum longè minùs quàm spera-
uerat impendisset, eam ruinam de industriâ machinatus esse credebatur, ne fraus
ipsius detegi posset.

Insurgit adhuc aliquis ex eâ hæreσι, meaqué hæc vltima verba arripiens, in-
quiet; Nihil per te Dio de emissio Lacu loquitur, ergo ex eo constat minimè
Fucinum in Lirim vsquam effusum. Ego autem, vt à captionibus hisce dia-
lecticis tandem me expediam, non vnâ responsione huic parologismo faciam,
fatìs. Et primò, Logicè reponam, ab argumentis negatiuis eiusmodi, nihil
quod constans certumque sit inferri posse. Quid enim si Dio de hoc oblitus
fuisse? quid si suo tempore (nam sub Seuero Alexandro Historiam suam clau-
sit) obstructo à sæculo, etiam postquam Hadrianus repurgauerat, Emissario, de
re inutili mentionem habere neglexisset? quid si tandem (vt mox videbimus)
è Vitâ Claudij per Dionem conscriptâ, nîl aliud è genuino Dione supersit,
nisi vsque ad IV. Claudij cum L. Vitellio consulatum, ad annum videlicet VII.
Imperij, cum hoc factum, in XII., vt probauimus, reijci debeat? Iam verò osten-
dam, nihil Dionis silentio imputari posse: quidnam etenim ipse dixerit de per-
fectâ emissionem Fucini in Lirim, (nec dixisse dubitetur, quoniam de conami-
ne deriuationis in Tiberim, cæteris diligentior, loqui non destitit) incertum
atque obscurum prorsus est; deperditâ huius LX. libri, vbi de rebus Claudij
agebatur, plùs quàm dimidiâ parte; hoc est, ab eius consulatu IV. cum L. Vi-
tello III. vsque ad Vitæ finem. Excidisse in naufragio Historiæ Dionis par-
tem aliquam libri istius, iam olim obseruauit & deplorauit Xilander, in initio
suarum ad eum Annotationum, *lacerum, mutilatum, fragmentis malè coheren-*
tibus testatus: sed nec ille, nec alius quispiam, (quòd viderim) vbi Dio desinat,
& vnde Supplementum ex Xiphilino sumat initium, hætenus aperuit: nos ta-
men, vt præmisimus, in consulatu Claudij Aug. & Vitellij, Dionis finem non
difficiliter, nec dubiè agnoscimus. Cum enim Dio in reliquis libris nomina
Consulum, & quo quæquæ anno res, ab ipso expositæ, gestæ sint, accuratè
distinctèque præmittat; in hoc libro, post Consules anni DCCC. ab V.C., sub-
sequentium series omissa est; vt passim à Xiphilino in suâ Epitome fieri solet:
nostra enim hæc obseruatio nedum constans perpetuaque est, sed ab ipso Dio-
ne in Vitâ Augusti his verbis pollicita, *Annorum autem numerus, Consulibus, qui*
ineunte anno magistratum inierunt, adscribitur. Ego equidem ex alijs eos nominabo,
quorum mentionem res ipsa exigent: ad historie verò seriem explicandam, Consules
illos ponam, qui primi magistratum obtinuerunt, quamuis nihil operis contulerint in
res ipsas. Præterea, ita properato stylo, verèque Epitomen redolente, hæc po-
sterior Vitæ Claudij pars exscripta est, vt, vbi in primis sex annis Dio (muti-
lus quamuis) per XX. paginas immoratur; in sequentium octo annorum hi-
storiâ

storiâ vix IV. paginas impleat. Adde etiam, quod præcipua & sollemnis Dionis clausula deficit, perstringendi in fine libri annos ætatis & Imperij. Et demum, quod omnem dubitationem Tenediâ quâdam securi præcidit, si priorem illam partem, quam Dionis esse dicimus, cum Xiphilini Epitome conferas, hanc breuiorem, concisam, atque ex locupletiori rebus ipsis & verbis oratione excerptam fateberis: vltimam verò, totidem verbis in Xiphilino extare, & cum eius Epitome ad vnguem coincidere: vt propterea certissimum sit, Dionis panno (culpâ temporis, & Barbariei quæ in literas sæuijt) deficiente, vt Vita Claudij qualitercumque complementum acciperet, centonem Xiphilini assutum fuisse.

Deperdito autem Dione, minimè mirari debemus, præteritam à Xiphilino Lacus in Lirim deriuati narrationē; ab eo, inquam, Xiphilino, qui nec priorem, intentaram in Tiberim, è Dione arripuit. Et postquam iterum hoc Cluuerij vlcus tetigimus; ostendamus illi, non iam *per sexaginta amplius passuum millia aquas Fucini effundendas, tot tantisque obstantibus montium iugis*; sed plano itinere, nec totidem stadijs emensis, in Tiberim eas influere potuisse.

Lacum Fucinum non ita perpetuo iugo montes ambiunt, & veluti coronâ quâdam inumbrant, quin à latere Occidentali planitiem satîs amplam relinquunt, *Palentinos campos* appellant, vbi pugna inter Carolum I. Andegauensem & Corradinum Sueuum commissa fuit, in quâ huius vires penitus accisæ remanserunt. Palentinos hosce campos, fluuius, *Saltus* dictus, (nouum vtrumque nomen) interluit; qui per eos serpens, & à loco suæ originis primò Lacum, & Orientem solem respiciens, postmodum, vbi ad quinque milliaria eidem appropinquat, (malè Holstenius ad Cluuer. pag. 765. lin. 21. ad tria restringit) placidissimè accliuî solo ne in vicinum Lacum inuehatur impediēte, ad læuam, & Septentriones, quin etiam ad acutum angulum ad Caurum vergit, vnde in Velinum se exonerat. Cumque Velinus in Narem, iste in Tiberim deferatur: potuit Claudius de hâc emissionē iuxta Dionem cogitasse, & in eâ sumptus (non tamen multos, nec multo tempore, quia Dio hoc non dicit, nec irritæ spei vestigia vlla manent) inanes impendisse.

Quid tamen Claudium ab hoc incepto retraxerit, incertum est: an libræ malè exploratæ impedimentum, nempe quia aluêus ipsius Saltus altior *imâ uel mediâ* Lacus parte fuerit, vt putat Holstenius: an quia (vt Tute Iacobe CANTELMi Illustrissime suggestisti) vicit considerationem vtilitatis, quâ Tiberis auctior & magis nauigabilis efficiebatur; alia, vitandi inundationum periculi, contraria prorsus disceptationi illi sub Tiberio apud Tacitum agitatæ, *an ob moderandas Tiberis exundationes, verterentur Flumina & Lacus per quos augefcit*. Et quidem, vt magni apud me est posterior hæc, quippe per Te admîssa, ratio; ita nihili aliam priorem ducere me sinit magnanimitas Claudij; apud quem, leuissimam eam fuisse difficultatem agnoscet, quicumque binos eius Aquæductus, & Portum Ostiensem animo reuoluat, in quo extruendo, ipsorum architectorum desperationem superauit: parùm enim erat, præ impro-

bo quem prætulit, perfossi montis silicei labore, alucum fluminis nouâ fossâ A
deprimere, quatenus altior fuisset, eamque producere, donec exitus aquis aperiretur; quod, modico interuallo in amne præcipiti obtinuisset.

Non igitur Dio *historias diuersas confudit*, vt eum Cluuerius liberè nimis, nec Scaligero erga Suetonium temperantior, incusat; sed ipse;

Orbis arbiter magni,

Et ordinator, & peritus emensor,

Et omnium lustrator, omnium exactor;

suâ pace decipitur, seque procul ab hâc Heinsij laude, in Emissarij huius descriptione præsertim, abesse ostendit: de quo, cum indubia splendidaque vestigia tum ad Lacum, tum ad Lirim extent, vllum superesse negat: eâdemque peruersitate opinionum, pro Specu Emissarij, vasto illo, latèque patenti, alium in quo se condit Pitonius amnis, seu Aqua Marcia, sibi alijsque omnibus imperceptum, & à naturâ occulto molimine adaptum, artem cum naturâ confundens, ostendit.

Nouissimus Aduersariorum quo cum, licet non viribus æquis, pedem conferamus, remanet Reinesius; qui nuper, ex hâc veteri, vt putat, inscriptione, paullò diuersè à Camarrâ & Phæbonio exhibitâ, tertiam supplcuit, & ab eâ inductus, perfectionem Emissarij non Claudio, sed Traiano asseruit.

IMP·CAESARI·DIVI
NERVAE·FIL·NERVAE
TRAIANO·OPTIMO
AVG·GERMANICO
DACICO·PARTHICO
PONT·MAX·TRIB·POT·XXIII
COS·VI·PATRI·PATRIAE
SENATVS·POPVLVSQVE·ROMANVS
OB·RECIPERATOS·AGROS·ET·POSSESS··RE··
QVOS·LACVS·FVCINI·VIOLENT·····

ex l. Camarrâ de Teate Antiq. lib. I. cap. V.

IMP·CAESARI·DIVI
NERVAE·FIL·NERVAE
TRAIANO·OPTIMO
AVG·GERMANICO
DACICO·PARTHICO
PON·MAX·TRIB·POT·XXIII
COS·VI·PATRI·PATRIAE
SENATVS·POPVLVSQ·ROMANVS
OB·RECUPERATOS·AGROS·ET·POSSESS·····
QVOS·LACVS·FVCINI·VIOLENT·····

ex Phæbonio Hist. Marf. lib. II. cap. IX.

IMP · CAESARI · DIVI
 NERVAE · FIL · NERVAE
 TRAIANO · OPTIMO
 AVG · GERMANICO
 DACICO · PARTHICO
 PONT · MAX · TRIB · POT · XXIII
 COS · VI · PATRI · PATRIAE
 SENATVS · POPVLVSQ · ROMANVS
 OB · RECIPERATOS · AGROS
 POPVLISQ · ALBENSIBVS · RESTITVTOS
 QVOS · LACVS · FVCINI · VIOLENTIA
 INVNDAVERAT

Reinesf. Class. III. Inscr. LXXXI. pag. 333.

Sed quî credamus, in rê admodum controuersâ, correctioni illius, qui apertum aliorum errorem suum fecit? Scire debuit ex Xiphilino Reinesius, *regnasse Traianum annos XIX. menses V I. dies XV.* nec Tribuniciam Potestatem plus quàm vigesimam numerasse; atque à V. versu emendationem suam auspicari. Deinde, stomachum bilemque mouet securitas illa omnis censuræ impauida, quâ ex vndecimâ nostratium Authorum lineâ binas effecit, verba sensumque immutans, vt extruncis illis vocibus ET · POSSESS · · · RE · · · ·, quæ hoc supplementum sibi quodammodo latrare videntur ET · POSSESSiones REstitutas, siue, ET · POSSESSoribus REstitutos, tot elementis temere immutatis, portentum hoc lectionis concinnaret POPVLISQ · ALBENSIBVS · RESTITVTOS. Iniquâ nempe distributione agrorum optimum Principem oneravit, qui Marfos verè populos, Anxantinos, Antinates, Fucentes, Lucenses, Marruuios, circa Lacum accolas, spoliatos reliquit, vt Albenes per alienas iniurias ditaret, de quibus, An Marfis addicendi sint,

Grammatici certant, & adhuc sub Iudice lis est.

Extant enim in vtramque partem Scriptorum testimonia, inter quos Strabo, Appianus, & Liuius, Albam à Marfis excludere videntur; ita enim prior lib. V. Μαλίστα δ' ἐν μεσογείῳ τῶν Λατίνων πόλεων ἐστὶν ἡ Ἀλβα, ὁμορῶσα Μαρσοῖς, ἴδεν δ' ἐφ' ὑψηλῇ πάλυ, *Maximè mediterranea Latinas inter Vrbes est Alba, Marfis finitima, in sublimi scopulo posita*: alter in Hannib. iam à nobis relatus, Μικρὴν δὲ ἐν πολίχνῳ Ρωμαῖοί ποτε ἐπίτρεχόντες Αἰχανούς, Ἀλβὰν ἀπὸ τῆς μεγιστοπόλεως ἐκάλουν *Paruum quoddam Oppidulum Romani olim in Aequanis munierant, Albamque de Metropolis suæ nomine appellauerant.* Liuius denique lib. X. L. Genutio, Sex. Cornelio Coss. Soram atque Albam Colonia deducta: Albam in Aequos V I. M. Colonorum scripta. Quin & Plinius qui pro alia parte adducitur, ex his verbis lib. III. cap. XII. Marrucinatorum, Teatini: Pelignorum, Corfinienses, Superaequani, Sulmonenses: Marforum, Anxantini, Antinates, Fucentes, Lucenses, Marruuij: Albensium, Alba ad Fucinum Lacum: Aequiculano, Cliternini, Carsolanorum Vestinorum &c. ritè, & ad aliorum antecedentium & subsequendum verbo-

rum exemplum, interpunctione adhibitâ, vt nos fecimus, in contrariam sententiam reuocatur: toties enim ibi gignendi casus assumitur, quoties varios inter se populos Plinius enumerat: pari itaque modo dicetur Albensium Alba, vtî Marrucinatorum Teate, Pelignorum Corfinium &c. distinctis primò populis, & mox eorum Urbibus, siue vnâ, siue pluribus expositis. Hæc tamen ambigua esse profiteor, & aliter alijs intellecta; ac præsertim, nostro Iosepho de Iulij, qui eorum populorum Historiam conscribit, minimè probari: neque ego obiter magnam hanc litem dijudicare intendo; sed tantummodo ostendere, campos, circa Lacum exsiccatos, non omnes saltem, ad Albenses pertinuisse, vt Reinesius, liberali nimium largitione, illis ne nummo quidem tertio addicit.

Verum, demus quòd Traianus agros recuperauerit, & veteribus possessoribus restituerit; non proinde hoc vetat, Claudium operis authorem agnoscere, & Traianum, primum illius restitutorem, ac post eum Hadrianum, vt ex Spartiano suprâ vidimus: satis enim in lapidis huius siue reticentiâ, siue abruptione inerit, si Traianum repurgasse Emissarium admittamus; nec vltra, Claudium scilicet non perfecisse, Reinesius ex eodem nobis extorqueat.

Hanc, quasi lapis syncerus & non suspectus existeret, aduersus eum defensionem parauimus: cum æquè promptâ propugnatione, falsam & supposititiam inscriptionem appellando, Reinesium redarguere possimus. Basim namque istam ingentem, Traiani titulis, & opere in eâ memorato nobilissimam, eiusque statuem colosseam, duobus & quadraginta retro annis Auezzani repertam, vt tradit Phœbonius qui anno MDCLV. scripsit, & à XX. annis detectam ait; nemo quisquam annis ab hinc septem, ex quo primum illuc appuli, superstes erat, qui se eam vidisse meminerit, in Oppido nec infrequenti, neque inerudito. Gens verò suæ laudis amantissima, & hoc Emissario (*propter quod Thespiæ visuntur*) superbians; itane insignem illius memoriam, & simul benefici Imperatoris famam abiectis, vel oppressis credenda erit, quæ vetera alia monumenta adeò colit, vt aliam hanc basim celebriori loco in Plateâ statuerit, liberti cuiusdam & coci nomine inscriptam?

COCO
OPTIMO

H A L I C I V S
MARCIO • FAVSTO
LIBERTO

COCO
OPTIMO

SEVIR • AVG

DENDROFORO

ALBENSI • ET

THEOPHILME • MATRI

Oppidanorum quoque subleſtam fidem eò magis in hisce rebus agnoui, quò, in hoc alio lapide, quem idem Phœbonius lib. II. cap. X. ad ostium superioris Cuniculi Emissarij versùs Lacum repertum dicit,

NOBILIS • PROGENIES

AVG

HIC • TVMVLATVS • EST

& indè fabellam, fatiſ eam quidem infulſam, abortus Agrippinæ, fragore primæ irruptionis aquæ in Emiſſarium exterritæ, compoſuit; verè his verbis concepta, NOBILIS · PROC · NERONIS · CAES

AVG &c.

& in alijs præallatis abortum paſſa fuit, vt ex pluribus & grauiffimis teſtibus percepi, poſtquam de rei veritate marmor ipſum appellafſem; ſed fruſtra con-
 quiſitum, quia ne impoſtura pateret, iam olim omnium oculis illud ſubtraxe-
 rant. Spurietatem præterea inſcriptionis, & recens ineruditi cuiuſdam com-
 mentum, detegit, in Tribuniçiâ Poteflate iam ſuprà animaduерſum erratum, Item affectatio archaiſmi in verbo illo RECIPERATOS, (in quo tamen re-
 cedit à Camarrâ Phœbonius) quod inter obſoleta latinитatis notauit Gruterus, ſeu Scaliger in Indice Grammaticalium, ad inſcript. 6. pag. XCIV. & 1. pag.
 MIC. Itemque in inſcriptione ad oram Fucini Lacus poſitâ, eius memoriam, nomenque lapidi ibidem firmo ac ſtabili conſignare, nimiam oſcitantiam, & lapidariæ eruditionis ruditatem in conſictore arguit; quam miror à Reineſio in hâc paleſtrâ diu exercitato non animaduерſam. Si enim opera publica quo-
 rum inſcriptiones remanent, tam in Grutero, quàm in hoc ipſo authore per-
 curras, Pontes, Arcus, Portus, Baſilicas, Fora, nuſquam nomina locorum
 vbi ſita ſunt reperiſ expreſſa, niſi poſt amiſſam omnem latini ſermonis pro-
 prietatem & elegantiam; vt de Muro Viturdunenſi, & de Muris pariter Cu-
 laronenſibus tempore Diocletiani & Maximiani extant inſcriptiones apud
 Gruterum pag. CLXVI. 7. & CLXVII. 1. 2.; de ſequentibus enim Reineſij
 quæ vetuſtatem oſtentant, & locorum nomina continent,

D · M	HAEC · INSVLA · QVAM · AMNIS · LAVINVS
BASSANVM	ADLATRAT · BONONIENSIS · RABVLA
A BASSA	PROH · TRIVM · SCRIPTA · EST · VIRALIVM
DICTVM	ANTONII · LEPIDI · ET · OCTAVII · HEV
A B	DISCIPVLORVM · SYLLAE · INEST · LOCO
HANTENORE	LABES · INELVIBILIS · PARRICIDARVM
TROYANO	
CONSTRVCTVM	

Class. II. Inscr. XXV.

Class. eadem Inscr. LXVI.

cui earum ineptia & falſitas primo olfactu non ſuboleat, ei naſum adefſe nega-
 bo. Quòd ſi ex Capaccio de Antiq. Putcol. pag. 4. factum contrà de tempore
 ipſius Traiani obiectent in hâc epigraphe; vbi PVTEOLANORVM nomen
 Puteolanæ Urbis Portæ inſcribitur;

DD · NN · IMP · CAESAR · TRAIANVS · PP · INVICTVS
 AVG · MVRIS · CVRIONEN · AEDIFICIIS · PROVI
 DENTIA · SVA · INSTITVTIS · ATQVE · ERECTIS · POR
 TAM · PVTEOLANORVM · HERCVLEAM · VOCA
 RI · IVSSIT

reſponſionis loco, poſtერიore illam ex Grutero tacitus ſilenſque exponam;
 vt componentes vtramque, videant (quod nos non ſemel experti ſumus) mu-
 nici-

nicipales istos lapides spongiâ leuiorez quandoque esse.

DD. NN. IMPP. CAESAR. GAIUS. AVREL. VALERIUS. DIOCLETIANVS
P. P. INVICTVS. AVG. ET. IMP. CAES. M. AVREL. VALERIUS. MA
XIMIANVS. PIVS. FELIX. INVICTVS. AVG. MVRIS. CVLARONENSIBVS
CVM. INTERIORIBVS. AEDIFICIIS. PROVIDENTIA. SVA. RESTITVTIS
ADQVE. PERFECTIS. PORTAM. VIENNENSEM. HERCVLEAM. VOCARI. IVSSERVNT

Cæterum à verioribus Traiani monumentis fucus iste abest, neque enim in-
scriptio sub Columnâ eam nomine appellat, aut in Arcu Anconitano de eâ
Urbe commemoratio, seu Pontibus ad Tagum & Tammagum, fluuiorum no-
mina insunt: Danubius namque in suo Ponte enunciatus apud Cruterum,
pag. CLXII. 9. ad rem exaggerandam, in eam inscriptionem irrupisse dici po-
test; nî potiùs falsam ex hoc quoque indicio conuincamus, vt ex alijs eam ali-
bi impugnauimus, Cap. nempe VIII. de Col. Traiani pag. 233. G

Alia etiam ex ipso argumento inscriptionis Reinesij, de eius synceritate
susplicandi, ratio eruitur: nam si Traianus Emissarium effodit, quòd non nisi
sub finem Imperij, ex titulo PARTHICI adiecto, fieri potuit, vt pag. 292. D
de Col. Traian. latè probauimus; nihil Hadriano successorì superfuit agendum,
quod inter eius Vitæ gesta à Spartiano recenseri mereretur; quale fuisset recens
opus custodire, & factum tectumque tueri. Et vt ipsosmet Aduersarios per
lusum inter se committam, negabit Lipsius Reinesio Traianum emisisse, *quo-*
niam manus postea admouit & Hadrianus, & eodem pacto inquiet Scaliger,
quòd si emissus est ab Hadriano, frustra queritur. Cur enim hoc sophismate
Traianus non excludetur, qui mutilæ & suspectæ inscriptionis testimonio in-
nititur; ab ijs, qui ex eodem, Claudium, grauissimorum authorum assertione
conditorem & perfectorem, excludere sunt ausi.

VIOLENTIA denique illa, non Lacui placidissimo, & sensim plurimorum
annorum lapsu, obstruâtis meatibus, quibus influentes vndique aquæ occultè
absorbentur, excrescenti, tribui potest; sed amnibus, & præcipuè torrentibus,
subito imbre turgescantibus, propriè conuenit. Adeò enim effrenatam vio-
lentiam perspexit in hoc Lacu Reinesius, vt ex illius exundantiâ, formidauerit
tandem,

grauè ne rediret
Sæculum Pyrrhæ, noua monstra quæstæ,
Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montes.

quia ita in sui epigrammatis explicatione subdit, *Is frequenter* [Fucinus Lacus]
singulis septennijs, vt ferunt, exundabat, adeò vt omnia vsque ad circumiacentia
montana, & Albam in edicio sitam, aquis lacustribus obtegerentur. Illum nonnun-
quam vsque ad montana crescere solitum, *ποτὲ μέχρι τῶ ὀρεινῆς*, dixit equidem
Strabo; sed prudenti ac miti quâdam interpretatione accipiendus, vt ad ima
collium accederet; minimè verò ita detorquendus, vt Albam, quam paullo
suprà ostenderat *in sublimi scopulo positam*, *Ἀλλὰ ἰδούται ἐφ' ὑψηλῶ πάγῳ*, aquis
lacustribus obtectam & obrutam iri asseruerit. Nec præterea adeò verba Stra-
bonis cauillanda erant, vt rei veritas exploratu facilis negligeret; vt in simili
de

de alio inepto Strabonis interprete Dissert. III. de Aqu. & Aquæd. conquestus sum. Constat siquidem ex ipso loci aspectu, prius fuisse, ut nimius iste aquarum excessus, Lacusque exundatio, emissionem in proximum flumen Saltum, sibi aperiret, planitie intercedente V. M. passuum, quam diximus, superatâ, (ut tunc forsan, cum ex Iulio Obsequente de Prodig. *M. Aemilio & C. Hostilio Mancino Cos. per millia passuum V. inundauit*) quàm ut montis cui Alba insidet vel infimas radices attingeret: adeò enim vertex ipse triquetrus, in quo splendidissima Albæ rudera, totusque mœniorum ambitus, etiamnum visuntur, in altum extollitur; ut montis, per cuius viscera Emissarium adactum est, summitatem, & prolixum illius dorsum, longè superemineat; nedum humiles illos Palentinos campos inter Saltum & Lacum in planum iacentes. Id omne ut Tibi ad memoriam reducerem, utque istorum locorum ignaris euidentius ostenderem, prospectu Tabulæ primæ suprâ expositæ, potius quam ichnographiâ, absentium captui consulere visum fuit, ut ibi me attigisse vides.

MEMBRUM III.

OPERIS PER PARTES DEFORMATIO

TRiginta hominum millibus per vndecim annos sinè intermissione operantibus, ut Suetonius in Vitâ Claudij cap. 20. ait, maximum aliquod atque amplissimum tanto apparatus factum respondens concipere cogimur: summa tamen operis est, *per tria passuum millia partim effosso monte, partim exciso*, Specum ad recipiendas Fucini aquas, & in proximum Lirim immittendas adaptum: id quod alia publica vetustaque opera reputantibus, non multum in se primâ facie videtur. Sed tamen omnibus æquâ lance pensitatis, quæ in hoc Emissario considerata veniunt; latens, subterraneumque hoc Romanæ potentiae specimen cæteris omnibus expositis ac patentibus æquandum, & nescio an anteponendum, legentes fortasse fatebuntur.

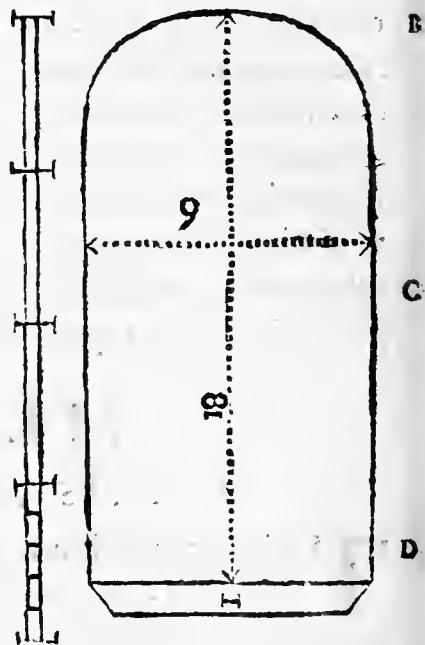
Et primò, duritiem excisi montis intueamur animo: non enim tophacea illius viscera, ut Pausilypi vestri à Cocceio perfossi, vel proximorum collium, sub quibus, per eundem ab Auerno Cumas vsque Cuniculus actus fuit; sed plusquam siliceâ firmitate compacta sunt; saxo scilicet albicanti liuore, & vix scalpro cedente, plurimumque ob sui rigorem in percussione ignem emittente. *Corneolam* id genus *petram* Vrbinates mei vocant; eamque inuictâ gelicidijs firmitate in exterioribus & subdialibus ædificijs perutilem experiuntur, & ab eo monte effodiunt, qui per Vespasianum in refectione Viæ Flaminiae ampliori ac olim ostio pertusus, *ad Intercisa*, seu *ad Petram Pertusam* vocatus est, ad læuam Candiani fluuioli partem, qui duobus postea milliarijs in Metaurum à dexterâ influit. Vndè hic obiter Cluuerij lapsum notare libet, ad lib. II. cap. VI. pag. 619. suæ Ital. Antiq. vbi *ipsius Metauri ripam perforatam* tradit: certissimum namque est, & in ipso Ponte ad Metaurum ante Candiani confluentem excitato inscriptum MATAVRI nomen, leui illius sæculi deformatione;

vt ex sequenti epigraphe, tempore Gruteri è Ponte in proximum Vicum^A translata, quæ postmodum (si rectè memini) Ponti iterum reddita fuit.

AETERNI · IMPERATORES · DIOCLETIANVS · ET · MAXIMIA-
NVS · AVGVSTI · ET · PERPETVI · CAESARES · CONSTANTIVS
ET · MAXIMIANVS · PONTEM · MATAVRO pag. CLXI. 3

Per hæc igitur terræ abdita, Specum Claudius aperuit in hanc formam,
IX. latitudinis pedes, XIX. altitudinis habens, vt
subterraneo effluuio capacissimum strueret alueum.

Mirum fanè in tantâ difficultate videtur, canalem per III. M. passuum absoluisse, (ego tamen quattuor amplius stadia reperio, vt ichnographia in secunda Tabulâ contenta docet) sed vincit omnem magnitudinem consideratio ordinationis, dispositionis, & œconomiae totius operis, aliorumque ad id accedentium; quî scilicet effici potuit, vt distributis operibus, à pluribus simul partibus triginta millia fossorum munus pensumque peragerent, nec sese inuicem impedirent, atque in eandem directionem, datumque libræ fastigium conspirarent: id quod quomodo geri potuerit, inuestigandum nobis remanet.

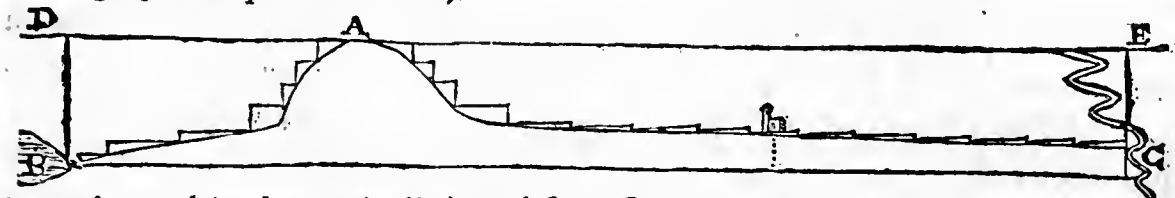


Vtque certo vocabulo vnaquæque pars huius operis distinguatur: præcipuum illum & maximum Specum, ad receptandam & transmittendam Lacus aquam destinatum, nomine EMISSARII appellabimus. Specus quadrati, ad perpendiculum in Emissarium incidentes, quibus egestio materiæ per machinas fiebat, PVTEI vocabuntur. Minores autem Specus scalares, vel inclinatos à terræ superficie ad Emissarium vsque pertingentes, CVNICVLOS simpliciter nuncupare liceat.

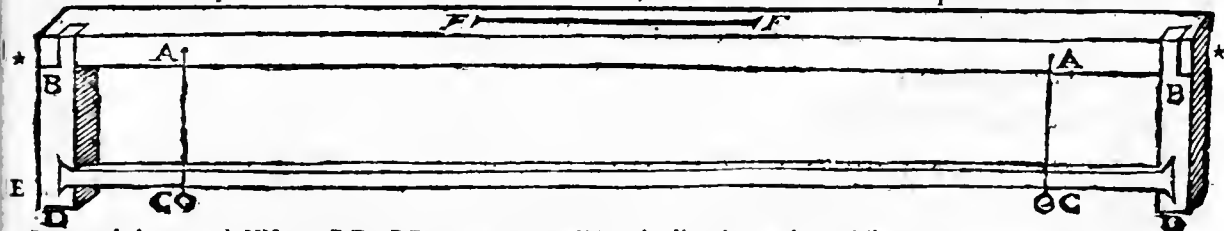
Iam verò primum Architecti munus fuit, explorare quantum habuerit fastigij margo Fucini Lacus supra Liris amnis alueum, quod in trium milliarium & semis inter vtrumque diuortio, ex Palladij præscripto, qui *inter sexagenos vel centenos pedes structuram reclinari iubet in sesquipedem*, lib. IX. tit. XI, etiam si minimam inclinationem amplectamur, CCLXII. pedes & semis Liris depressior esse debuit, & totum id amplius quod ex Lacu exhaurire oportebat. Finge hoc fuisse ped. XV., hinc sequitur Lirim CCLXXVII pedibus & semis Lacu humiliorem inueniendum esse. Frustra tamen enormem istam reclamationem ex Palladio aucupamur, quando ipsamet ratio libræ in Aquæ Claudie Ductu, de istâ Emissarij nos edocere potest; eò præsertim, quia experimento de utrâque facto (non quidem omnino exactè, fateor, in Emissario, difficultate & obscuritate loci impeditus) proximè respondere comperi. Libra Claudie ea est, vt spatio XXXVIII. stadiorum, quot sunt à primis arcubus Aquæ Marcie ad Portam Maiorem, descendat ped. XXVII. vnc. X. & semis; quod

- A ita probo . Ad primos arcus Marciae fornix exterior Aquae Felicis superatur à Specu Claudiae altitudine pedum $26\frac{3}{4}$. ad Portam verò Maiorem altitudo Claudiae supra Felicem est pedum sex ; ergo eius libra Felicis Aquae libramen-
to pedibus $20\frac{3}{4}$. superior est : Addatur modò libra ipsius Aquae Felicis , iam comperta in palmis 40. ab eius receptaculo ad erogationis in Vrbe locum , vt testatur ipsemet Architectus Dominicus Eques Fontana senior lib. I. cap. III.
- B Delle Fabriche di Sisto V. pag. 54. ; & sic in XX. miliarium spatio , (tot enim intercedunt à receptaculo ad erogationem , vt inscriptio Fonti ad Thermas Diocletianas appòsita ostendit) ad rationem duorum palmorum in quodlibet milliare : Decrescit in dictis triginta & octo stadijs palmos $9\frac{1}{2}$. seu pedes Romanos VII. vnc. I. & semis : atque vtrâque summâ iunctâ , pedes XXVII. & vnc. X. & semis , vt prädiximus . Ad hanc verò proportionem , Emissarium ,
- C in suâ longitudine XXVIII. stadiorum , descendere debuisset ped. XX. vnc. VI. & semis proximè , vt regulæ aureæ periti per se agnoscent .

Ex vertice igitur montis intermediij , siue ex puncto A sequentis sectionis orthographicæ ipsius montis ,



inueniatur altitudo verticalis à B ad superficiem Lacus in A , siue à B in D imaginatâ per nos. lineâ orizonti parallelâ D A E ; & sic à C ad superficiem Liris in A , siue in E orizontaliter productâ : vt collatâ vtrâque altitudine , cognoscatur , an altitudo E C sufficienter , hoc est ad XXXV. pedes & semis circiter , altitudinem B D excedat . *Quòd dioptræ , libræque fallunt , diligentius hoc efficitur per Chorobatem* , vt ait Vitruuius lib. VIII. cap. VI. vbi agit de perductionibus & librationibus aquarum , & instrumentis ad hunc vsum . Huius instrumenti exemplar se descripturum promittit Vitruuius , sed periijt. designatio : succurrit tamen eruditissimus Commentator Hermolaus Barbarus , ex quo formam desumpsimus , adiunctâ ex Vitruuij mente & verbis explicatione .



* regula longa ped. XX. B D B D ancones æquali longitudine in regulæ capitibus coagmentati ad normam
E E transversaria cum lineis ad perpendicularum superiori regulæ respondentibus. A C A C perpendiculara ex regula
pendentia. F F canalisis in superiori parte regulæ longus ped. V. latus digitum , altus sesquidigitum , ad recipien-
dam aquam , & librandam cum ventus interpellauerit .

Repetitâ itaque quoties opus sit in descensu , veluti per gradus , Chorobatis applicatione , & longitudinis atque altitudinis lineis.rite & exactè adnotatis ; tum distantia orizontalis ex B , siue ex C in A ; tum eleuatio verticalis B D . E C vnâ eâdemque operatione , collectis partium summis habebuntur .

Hæc pro Liris aluei infra Lacum depreffione indagandâ : quæ talis reperta

Fff

fuit ,

fuit, ut nedum debita pro aquarum decursu humilitas resultauerit; sed ab ostio A
egressus Emissarii ad ipsum Lirim, adhuc LX. pedes aqua emissâ præceps
ferretur.

Exploratâ vtriusque aluei librâ, dirigendum est Emissarium, & fossores atque
operarij congruè applicandi. In ipso apice A, ex quo tam in Lacum quàm in

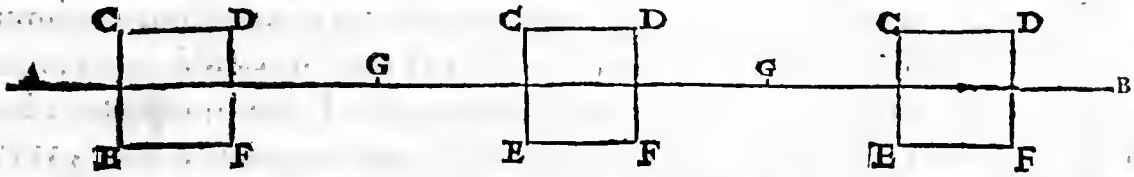


Lirim conspectus patet, collocetur Dioptra; & in eâdem rectâ lineâ quam ea-
dabit, signentur loci Puteorum B C D, & quotquot alij ex primâ statione A
perspici valent; nam alij E F &c. quamvis è vertice A videri non possint, ex C
productione ipsius lineæ, in quâ existunt ora Puteorum B C D, sub eâdem
rectâ A B perpendiculariter in rectum necessariò consistent. Idem prorsus, im-
motâ Dioptrâ, fiat ab A in H versùs flumen; nisi quòd, eò quia vallis ex illâ
parte non omnino in directum protenditur; linea ex B in I eousque recta, à
prominente colle K, ne in eum Emissarium incidat, & materiæ egestio diffi-
cior reddatur, laeuorsum quâ ipsius vallis descensus vergit, ad angulum gra- D
dium XVI. deflectere cogitur: & rursus, ab ultimo Puteo Liri proximo pariter
ad læuam angulo graduum XXII S cursum detorquet, ut ad angulum rectum
in flumen immittat. Hæc omnia, Tabulæ secundæ ichnographia, mensurâ
loci appositâ, ostendit.

Post cursus Emissarii destinationem, sequitur Puteorum ex vtrâque montis
intermedij parte distributio; quam miror incerto prorsus & fortuito interuallo E
dispositam, ut ex tertiâ Tabulâ orthographicâ videre est. Eadem varietas in-
corum amplitudine obseruatur; nam ex latere montis orientali, primus in de-
scensu XIII. pedibus quoquouersum, cæteri ut plurimum X. pedibus patent.
Atqui ex parte occiduâ, Lirim respicientes Putei longè ampliores existunt;
primus namque admirabilis profunditatis, viciuûm pedum latitudinem habet,
secundus paullò minorem, reliquorum incerta, Puteis oppletis, & lateribus F
eorum fatifcentibus,

Ex Puteorum istorum usu, tum recta operis dispositio, tum facultas ut om-
nes *sine intermissione* simul operarentur, à certissimis principijs profecta est.
Nam pro librâ Emissarii inueniendâ, eademmet suprà exposita praxis, Choro-
batis ope, debitam cuique Puteo profunditatem monstrabat: quò enim Putei
remotiores erant à Lacu, eò magis deprimenda erat libra sub plano orizzontali, G
punctis in Tabulâ III. orthographicâ notato, ad datam quam diximus rationem
plani proclinati ad ped. V. vnc. X. sext. 2. proximè in quodlibet milliare.
Nec solùm ad directionem & libram necessaria, ut vidimus, erat Puteorum
multiplicatio; sed potissimum, ut ex pluribus simul partibus promoueretur
opus, ex vno in alterum Puteum fossoribus mutuò occurrentibus. Quia enim
Putei

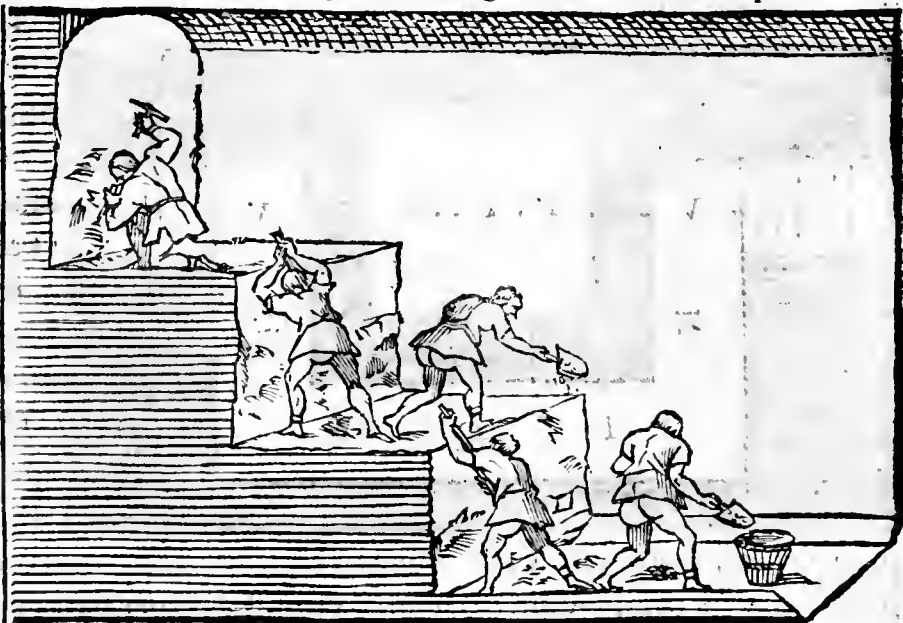
A Putei omnes perfectè quadrati existunt, & exactissimè à lineâ Dioptræ A B ad



angulos rectos incidente diuisi; in vnoquoque Puteo, & ad vtramque ipsius partem, producto Specu pariter ad angulos rectos, ex latere D F, vel C E ad latitudinem pedum nouem, (quam diximus esse amplitudinem Emissarij) iungentur tandem operæ in G: maximo, vt cernis, temporis compendio; quia, quod paruula manus seruorum difficili ac penè infinito labore sollicitasset, sexaginta & ampliùs decuriæ iunctim ac tutò, nec magno tempore præ rei magnitudine, perfecerunt.

C Et quidem è triginta seruorum millibus, in paucas propriè decurias opus effossionis Emissarij redibat; quia Specus angustia non ampliùs quàm tres operarios in latum explicari patiebatur, tribus cuique pedibus assignatis; eo tamen pacto, vt totam altitudinem Specus in tria plana vel gradus diuiserint, ita vt ter terni simul opus facerent, addito alio ad assulas colligendas & projiciendas, vt in sequenti figurâ vides; in quâ, ad confusionem vitandam, non nisi vnicum in quolibet plano, vel scalpro, vel ligone, vel vecte operantem,

expressimus. Nollem tamen, hâc facilitate tot simul locis operâdi ostensâ, nimiû iam videri vnde nûm annorum in Emissario perficiendo tempus; quasi, ex primo Puteo versùs Lacum ad primum, versùs Lirim, qui quatuor inter se milli-

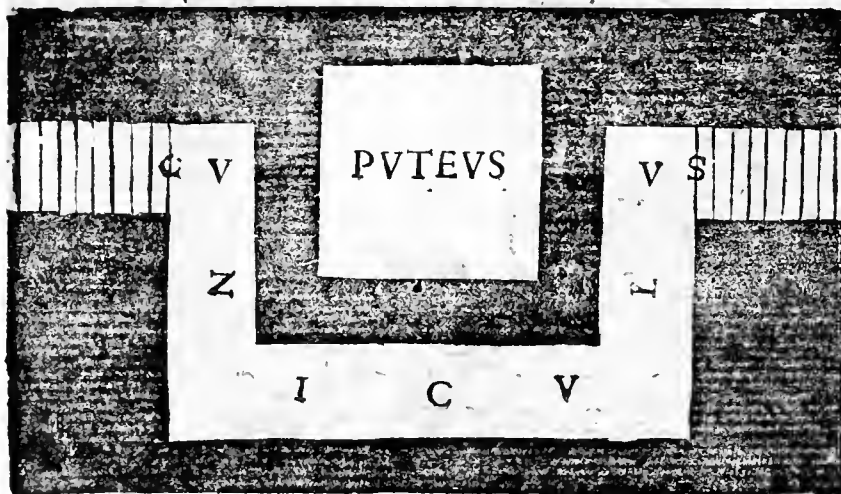


bus pedum plùs minùs distant, si non plùs quàm vnicum pedem in singulos dies Emissarium procedat, annis quinque & semis fossiores ex vtraque parte dispositi conuenissent: Quia ne tam longo spatio effodiendo periculum de rectitudine lineæ Dioptræ deflectendi aliquod inesset; puto, oportuisse priùs omnia alia inter Puteos loca certâ illâ ratione aperiri, vt nedum geometricè, sed practicè, ad opus iam ritè confectum, reliquum, respiciendo, & ad latera examussim dirigendo conformarent; quò facilior & certior esset occurfus operantium, & Specus in rectum continuatio.

X. Quòd ipse mons, quâ arduus & abruptus attollitur, Puteis careat, mirum mi-

minimè videtur; sed eorum defectum prout Charta ostendit, à latere occiduo inter secundum & tertium modò apparentem Puteum, nullatenus credimus, quamuis nullum prorsus vestigium rei pateat; eâ certè de causâ, quia pingue hic solum, & arationi aptissimum, nec prout ex parte Lacus squalente & lapidoso in ipsâmet superficie campo, se extendens; agricolis ansam dedit, vt Puteos implerent, iuuante etiam terræ decliuitate, agrumque complanarent: vnde etiam factum est, vt hinc Emissarium obstructum & imperuium euaserit. Septem propterea Puteos cum suis sibi Cuniculis, ad distantiae duorum priorum rationem, supplendos censemus; sed de eorum loco & numero incerti, cum certam, & non arbitrariam tanti operis descriptionem dare libeat, reponere haud ausi fuimus. Ex eiusdem agri terreni naturâ processit, vt Putei qui ex hac parte visuntur, ex lateritio opere ora sua ostendant; licèt paullò infra terram saxea montis moles lateat, & vsque ad ipsum Lirim & Emissarij finem perduret.

Cuniculi tandem, non modica laboriosi operis pars, minimè necessarij fuisse videntur; quia ipsimet Putei, vt ad egestionem & directionem, ita ad operarum descensum & ascensum, iisdem machinis, quibus terra & silex eleuabatur in verticem, inferuire poterant. Illud certum est, eos ad apertos post Puteos fuisse; quia in eâdem rectâ Dioptræ lineâ initium habentes, vbi in Puteos incidunt, lumine hinc indè ab eis accepto, ad dexteram defleunt, moxque in lineam ex opposito latere redeunt, hoc pacto. Et cum in eâdem verticali lineâ



sint, à ipsum Emissarium, vbi fornici propinquant, laeuorsum diuertunt; in illudque, vt aliâ figurâ pag. 395. c. ostendimus, pariter à laua, secundum eius decursum influunt.

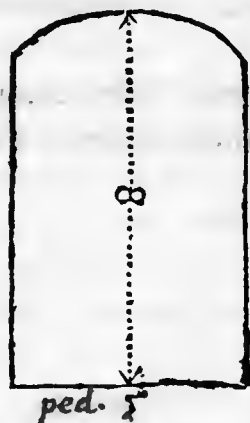
Qui tamen Cuniculi operi perficiendo commodi, illi iam perfecto

per necessarij erant: non enim (quod frequenter factò opus erat) ad Emissarium pluribus locis inuisendum, machinæ ubique & semper paratæ esse poterant. Præterea ingens ille tractus sub montis visceribus, quâ Putei deficiunt, inaccessus remansisset; nisi Cuniculis longè prolatis (in mille enim & amplius pedes superius ille monti proximus exporrigitur) ad eum pateret aditus. Eâdem ratione, Cuniculos è regione immisos occurrere, ex oculatis testibus percepi: postquam sub æstatis initio, quo anni tempore iam per tres vices me ibi contuli, aqua in Emissarium è montanis venis copiosè ingruens, & frigus profundus Specus, nec diu immorari, nec, aquis illis collectitijs impredientibus, ultra procedere sinebant. Eò tamen, non sicco pede, perueni, quò in hoc artis miraculo aliud naturæ ludentis miraculum aspexi; geminas scilicet columnas, ex aquæ

A aquæ stillicidijs, contactu & penetratione faxæ montis molis gorgoneo spiritu sibi communicato lapidescentibus, ad cryalli splendorem & duritiem compactas, à summo ad imum Emissarium pertingentes; in quibus nemo non dixerit, quòd, vt in plurimis mechanicis operibus ars naturam imitari gaudet, ita hìc, versâ vice, natura, in debitâ scapi proportionem, quin etiam, à medio vtriusque scapi contracturâ, *L'imitatrice sua scherzando imiti.*

B Imaginem alterius ex ipsis addere libet; sed in quâ inimitabilem fatear materiei fulgorem, & crispas varièque vndantes cincinnos & canaliculos, quibus tota, tamquam in plura olim segmenta diuisa, componitur.

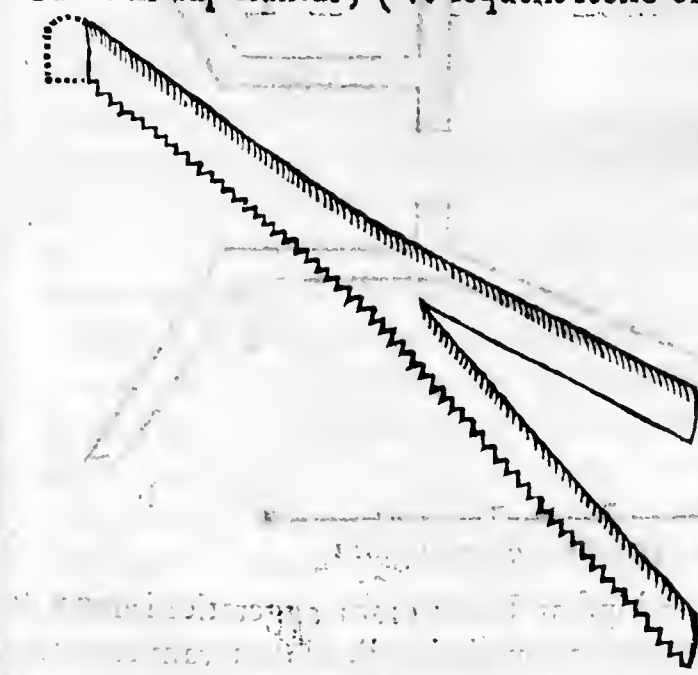
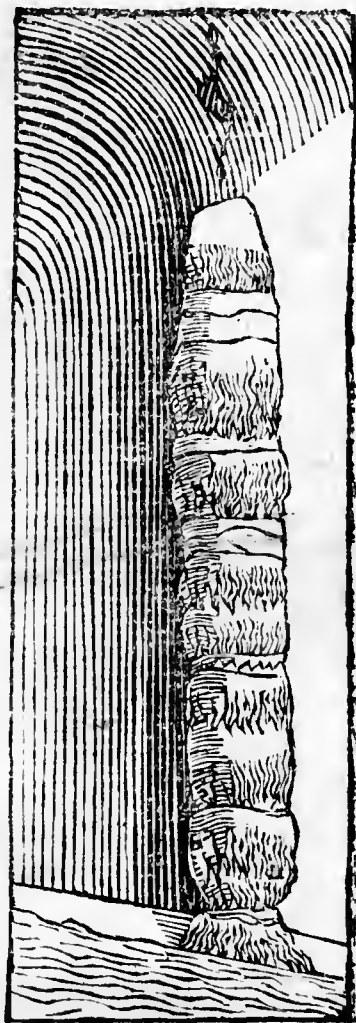
C Forma & amplitudo Cuniculorum ea est quam hìc adiungimus. Ne verò Serui, qui obuia fortasse onera ferrent, mutuo sibi impedimento essent, sparsim ædículas quasdam (*nicchios* nostri vocant) excavarunt, in quibus dum alter consistit, alter libere progreditur. Altitudo eorum vt plurimum par, nisi versùs ostia, vbi, quò largius lumen inferatur, altiùs aliquantò nonnulli se attolunt;



D primus à monte versùs Lacum altissimè, hoc est vltra LXX. pedes assurgit, vt, infra, in descriptione eius vestibuli ostendetur. In ijs etiam locis in quibus Cuniculi duplicantur, (vt sequens sectio ostendit)

nempe
v n u s
subtus
aliu.

effossus fuit; necesse est, in locò vbi fit scissura, duplicari altitudinem Specus, & superiorem per aliquod spatium in planum ferri: vnde fit, vt non perpetuò gradibus ad scandendum egeant, nec rectum & æquabilem semper descensum habeant. At vbi abruptus superior Cuniculus cernitur, transitum ligneo ponticulo coniunctum arbitror, diuisâ latitudine Cuniculi, vt pons medium occuparet, parte vacuâ relictâ, vnde in Cuniculum



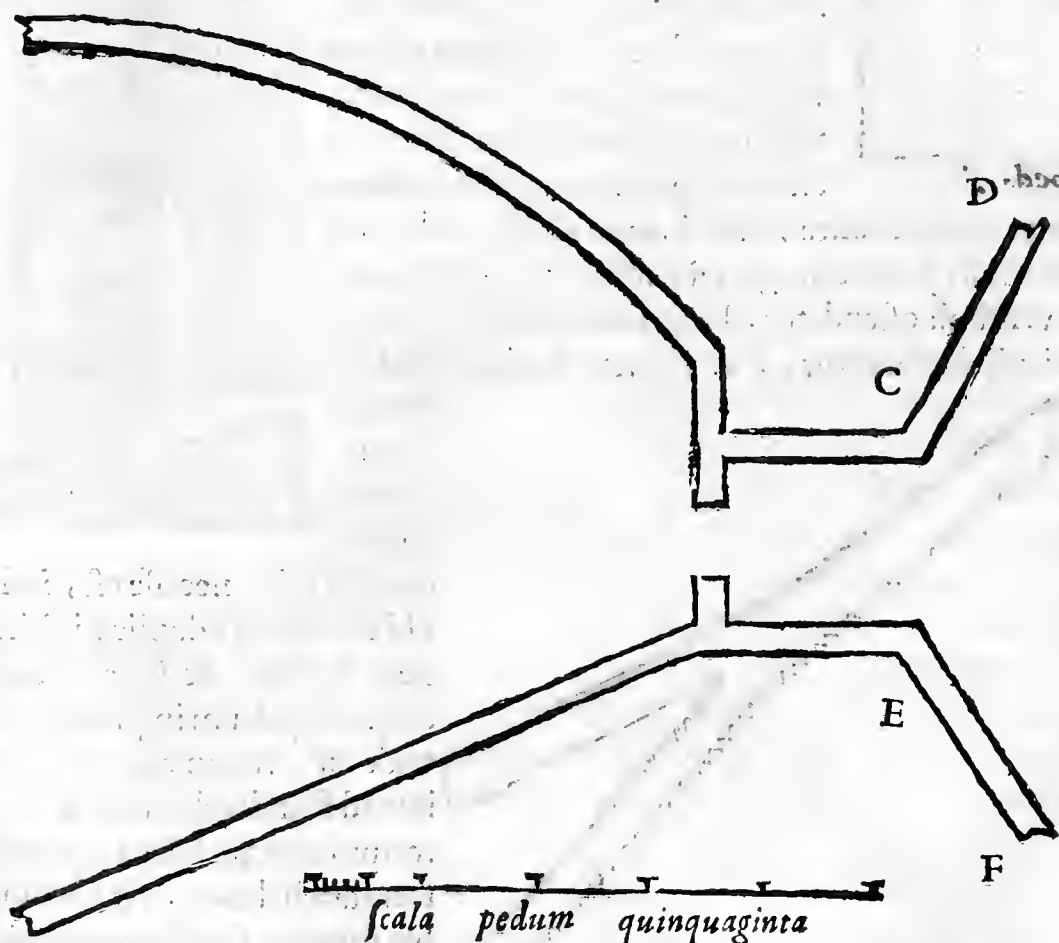
ne Cuniculi, vt pons medium occuparet, parte vacuâ relictâ, vnde in Cuniculum

culum inferius eodem tempore descendi posset.

De infrequentia Cuniculorum ex parte ad Lirim obuersâ, vbi non minor eorundem necessitas aderat; causam quam pro Puteorum ibi apparentium defectu excogitauimus, eò magis ne Cuniculorum vestigium remaneat, virgere potest, quò facilius id genus hiatus angustior, & in obliquum se aperiens occludi, & superficies aratro complanari post tot sæcula valuit. Et Cuniculis in Emissarium desinentibus non perpeccisse Architectum ex eâ parte, arguit alius adhuc vsque apparens supra os illud mirandum Emissarij ad Lirim, per nos infra describendum, cuius quoque Cuniculi ingressus supernè occultitur.

Postquam primas ac præcipuas huius operis subterraneas partes, Emissarium, Puteos, Cuniculos dedimus, & cuiusuis earum vsum ostendimus: alijs, huius Emissarij gratiâ olim extructis, & adhuc extantibus vetustatis reliquijs, quæ quamuis supra terram prostant, æquè Scriptoribus neglecta videmus, nostrum hoc Commentarium claudere oportet.

Quærenti mihi Emissarij vestigia, primum nullo monstrante sese obtulit Epistomium, seu Cataracta, quæ aquæ Lacustris ingressum moderabatur; nil aliud etenim indicant rudera huius speciei;



cum brachijs hinc inde porrectis, ad ipsam Lacus oram aggerationi arenæ & glareæ superextantia. Cur verò molimentum eiusmodi, ad dexteram curuum, ad sinistram rectum procederet; nisi brachia longiora fuissent, rationem me non assequi

A assequi fateor : puto tamen curuitatem illam, quæ modò abrupta cernitur, ad semicirculum & vltra olim productam, vt sinum, & veluti portum quendam efficeret, quò & aqua lenius ingredi, & fluctus, tempore quo Lacus procellis agitabatur, arceri possent.

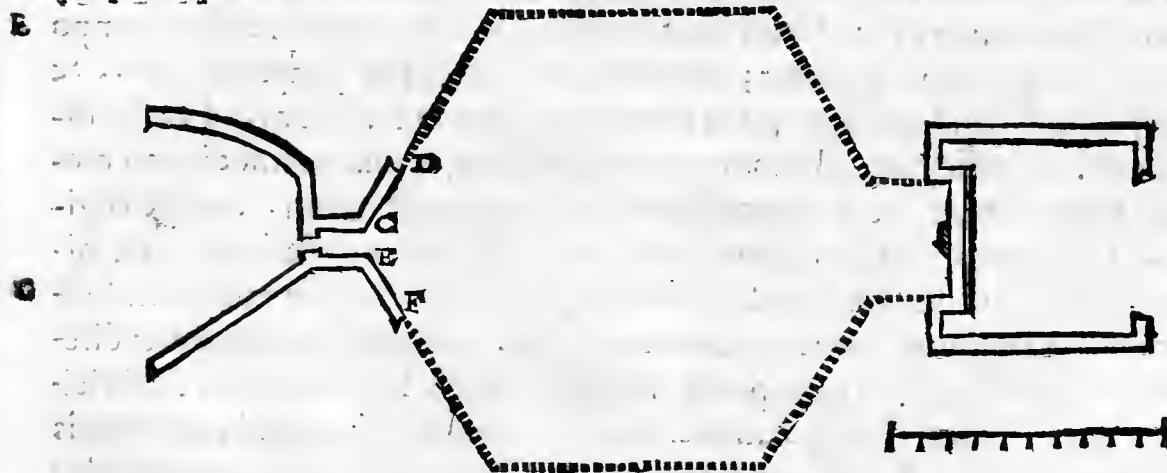
Proximæ prædictis aliæ spectandæ magnitudinis ruinæ remanent in hanc formam, crassiori quodam V. pedum muro, ipsi Epistomio, quod hinc pedibus CCX distat obiecto, sub quo forsan alia Cataracta attolli & demitti potuerat, vt inuectio aquæ, non ab ipso Lacu impetuosè, sed retusâ eius vi in Piscinâ manufacta interiacente, ex eâ minori impulsu fieret.



ruptura ex quâ patet Specus Emissarij subditus

scala eadem ac in Epistomio supra pag. 414.

E Hanc Piscinâ, vbi aqua à conceptâ violentiâ respiraret, imaginem, ex duobus illis muris C D E F prioris Tabulæ, in obliquum & quasi ad exagonam Stagni cuiusdam figuram tendentibus, concepisse me fateor : & vt aliquos mei huius somnij socios conciliare fortasse valeam, vtrumque simul ædificium, contractâ magnitudine, sed seruâtâ distantîæ ac dimensionum ratione, hic propono :



scala pedum centum

propono, inquam, ancipiti cogitatione; nec enim ego is sum, qui, vt aliquis quem

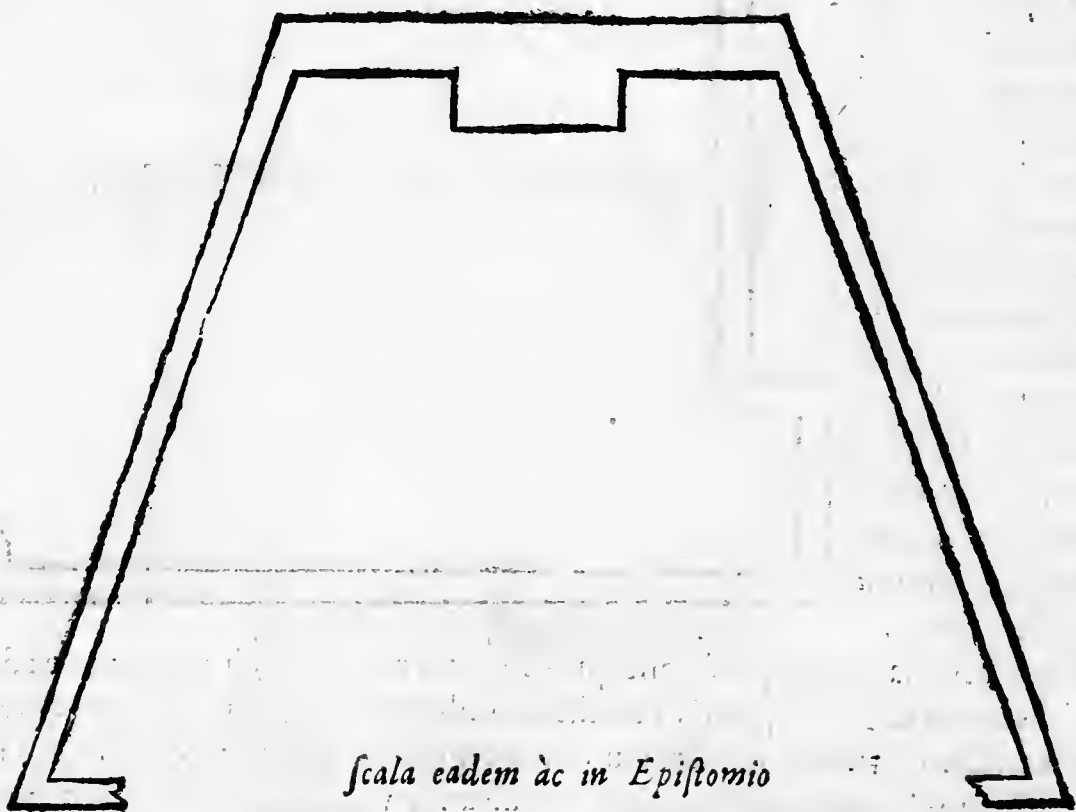
quem non nomino, maximâ nec puto laudabili confidentiâ,

ex fumo dare lucem

Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,

veterum Villas & Prætoria instaurans, & omni ornatu insuper adornans.

Struâtili cæmento Canalē hîc fuisse, ex dictis ruderibus secundi ædificij patet; vel quia solum prope Lacum nondum in lapidem induruit; vel quia lateribus forsan faxeis non in quæsitam altitudinem assurgentibus, fornix superaddi ad opus claudendum debuerat. Extremum tamen operis lateritij terminum indicare videntur tertiæ huius substructionis rudera,



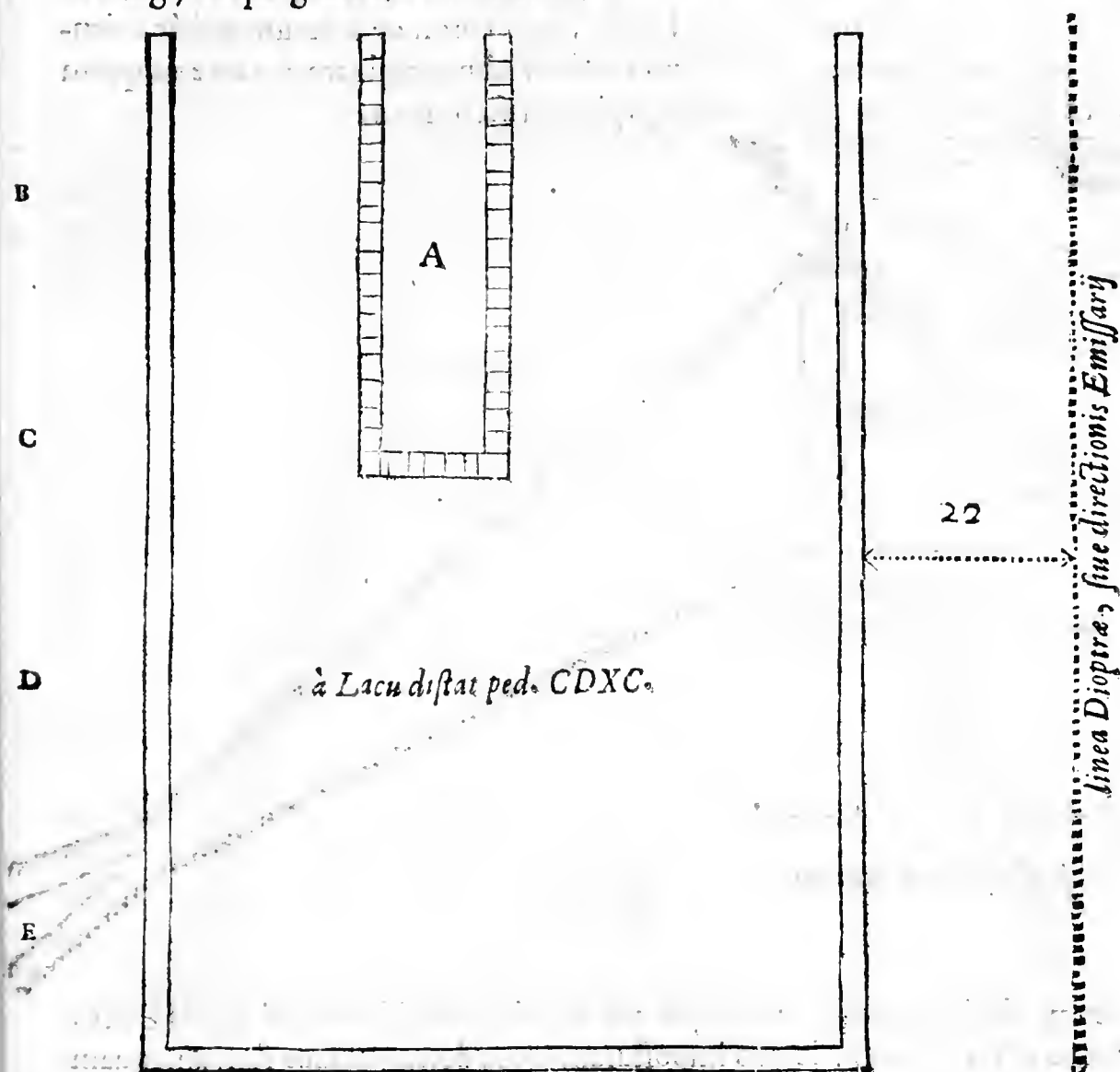
scala eadem ac in Epistomio

muri transuersi crassitie, & cuneata laterum inclinatione conspicua.

Ultra hæc tria ædificia in lineâ Emissarij posita, (ipse etenim fornix maximus Specus, sub secundo, ut in Chartâ notauimus, apparet) aliorum in hoc campo latè dispersæ parietinæ visuntur; ibi enim ad tanti operis præparationem, & tot myriadum tam feruiliū quàm liberorum capitum receptum, ad varias instrumentorum officinas, ad annonam expediendam, & alia eiusmodi, non modicam veluti urbem, & frequentissimum emporium statutum, credere cogimur. Sed tenues istas & informes reliquias colligere ac describere, tum nimium, tum inutile omnino esset: solumque præ alijs, insanæ cuiusdam substructionis vestigium obseruari meretur, XXII. pedibus ad læuam lineæ directionis olim erectum; in quo, præ sui magnitudine, & Epistomij iam dicti viciniam, ipsius Curatoris Operis stationem fuisse, credibile est; nullibi enim magis conuenienter sedem habere poterat is, qui ACVRA Emissarij constituendus erat; quàm prope ipsius fauces, è quibus initium & regula influxus, & impedi-

menti

A menti periculum maius ex omni materiâ eò attractâ, lignisque præsertim & naufragijs impingentibus imminebat.

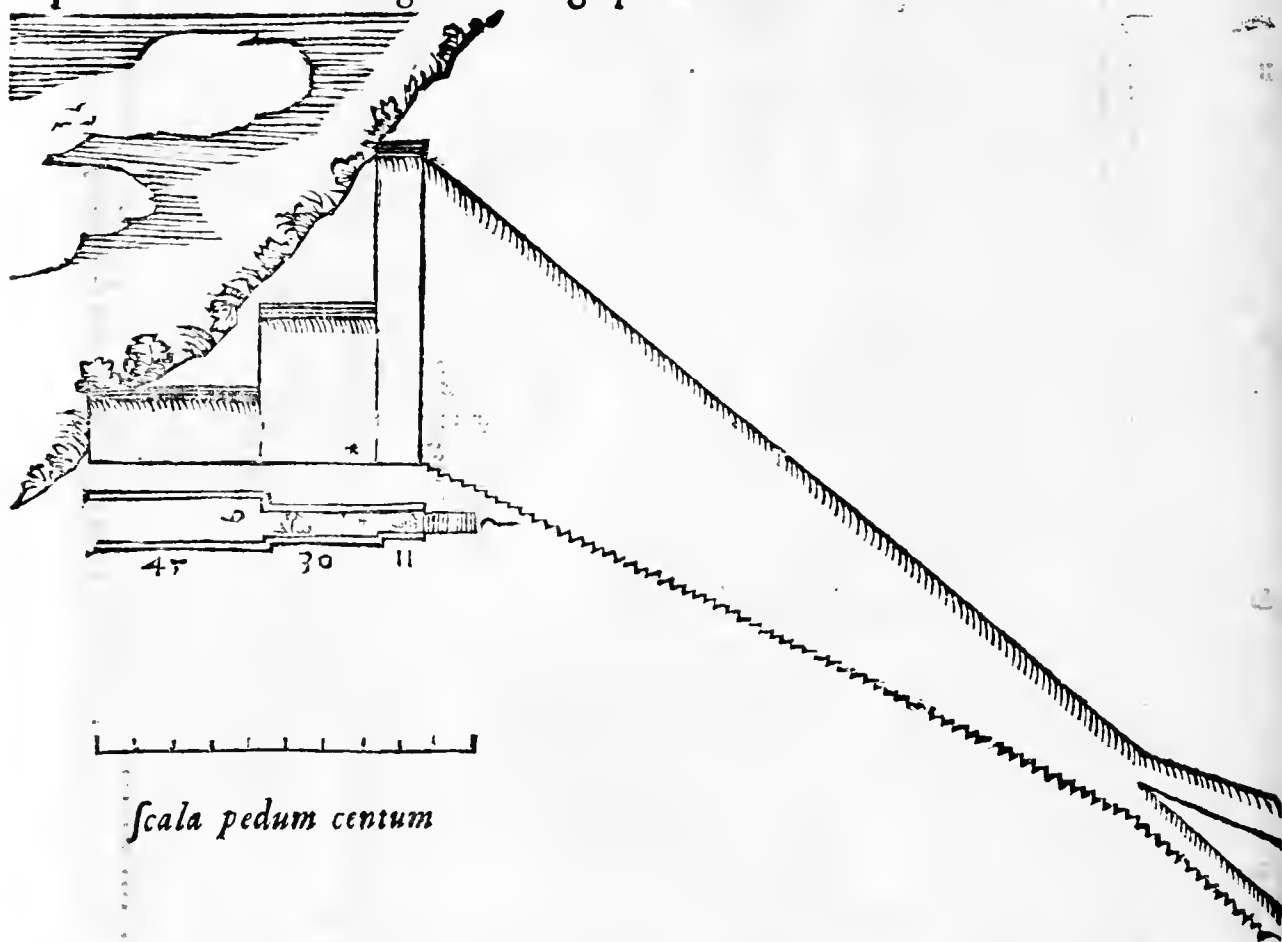


scala eadem ac in Epistomio supra pag. 414.

Laxitas insuper immodica harum ædium, quarum etiam interminata longitudo ex parte superiori apparet, probabiliorem reddit hanc coniecturam; quia magno quodam receptaculo opus erat, ubi armamenta, ministri, & tot alia, quæ ad opus ingens vastumque conseruandum opportuna videbantur, explicari valerent; & præterea ambitus ille A crassioribus quadratis lapidibus extructus, forsan ad Seruorum, tuitioni operis addictorum, custodiam pertinebat; nullum enim alium vsum melius præbere posse puto locum angustum, firmissimum, & in penctrali tecto occlusum, quàm carceris, fugæ & seruilis omnis fraudis securi.

Vtque altior ille, omniumque longissimus in Emissarium Cuniculus, bene penitus montem penetraret; placuit Architecto (quem inuidâ temporis iniuriâ ignoratum, egregio tamen operi parem in omnibus cognouimus) aditum ipsum promouere, & intrâ montis rupem vestibulum quoddam lateritiæ structuræ.

ſuræ aperire, & quâ monti in ſui ſummitate adhæret, altiffimè attollere, vt A
Cuniculum hunc primarium, clariori, quantum fieri potuit, lumine ditaret.
En Tibi, Præſtantiffime CANTELMi, pro coronide veterum ex hâc orien-
tali plagâ monumentorum, Veſtibili prædicti ichnographiam, & tameius quàm
primi in Cuniculum ingreſſus orthographicam ſectionem.



scala pedum centum

Locum aſterifco notaui, vbi lapis ille ſepulchralis NOBILIS NERONIS
PROCVRATORIS, de quo impoſturam ſuprà detexi, affixus fuit, antequam
Phœbonius illum corrumpere, atque Oppidani amouerent.

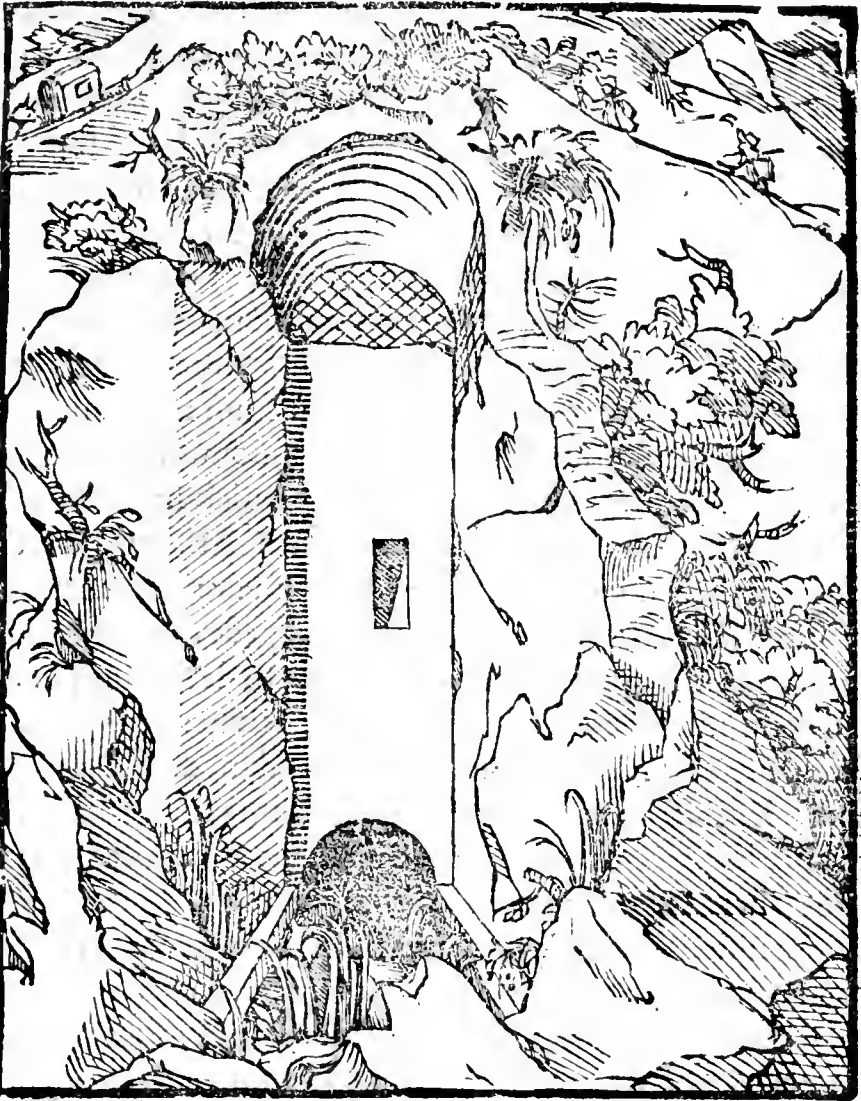
Pauciora monumenta inter montem & Lirim extare iam diximus, cauſſam-
que dedimus: ſed vnicum quod ſupereſt in ipſâ ad Lirim aquæ effuſione,
maieſtatem quandam Romanam, in opere rudi quamuis & impolito, eviden- F
ter oſtendit, & admiratione ſui, Spectatores iucundiſſimè detinet. Id ego,
omneſque itineris mei comites, experti fuimus, inter quos, officij in me po-
tiùs, quàm curioſitatis gratiâ (nam pluries rem viderat) acceſſit ex Taleaco-
tio Eques Dominicus Fontana, auitâ & propriâ laude in architecturâ celeberrimus,
qui proſpectum hunc vltimi Emiſſarij excepit, & hîc exhibendum G
delineauit.

Altitudinem Specus ſupra Liris alueum picturâ exprimere, non oportuiſſe
credidi, ſed verbo tenus, vt alibi quoque feci, indicare; ſexaginta ſcilicet pe-
dum, per quos inter informia ſaxa aquam cum rauco murmure & in ſpumas
rareſcentem in Lirim deiectam, eâ formâ ac ſpecie mihi confinxi, quâ olim Du-
riam

riam minorem è fummis Cottijs alpibus circa Ferrarium Vicum præcipitare conspexi.

Lateritij operis esse hunc fornicem sub Viâ publicâ ad exitû Emissarij, ait Holstenius ad Cluver. pag. 766. lin. 41; sed fallitur, quia arcus in ipsa rupe incisus est: nisi quòd, saxis alicubi prope terræ superficiem hiantibus, reticulatâ structurâ duobus in locis, vt Tabula præfert, cauitas complanata spectatur.

Huc accessisse vellem eos omnes (sunt enim plurimi) qui portentosa illi de Aquâ Marcia Lacu Fucinum permeante narrationi creduli, & alicuius probabilitatis



scala eadem ac in Epistomio supra pag. 414.

vias, hoc Emissarium, sibi nec visum nec cognitum, ipsissimum Marcia Aquæ Ductum fuisse autumant: sunt, inquam, plurimi qui hoc scriptis suis mandarunt; quorum ego nomina, non Liri amni, sed Lethæo perpetuæ obliuionis tradenda censeo; ne per illorum iniurias, meæ huic qualicumque diligentia, tot oscitantium Scriptorum comparatione, laudem quæsiisse videar.

Quæ modò sparsa huic Commentario consignauimus, in vnum perstringendo, hoc pacto iam dicta in seriem historicam redigi posse videntur. Lacum Fucinum antiquitus nullum aliud Emissarium habuisse, præter naturale illud, Templo ibi condito celebratum, ad os Pitonij, quod recentiores, corrupto aliquatenus vocabulo, *la Pedogna* indigitant; & alias fortè occultas voragines, ingressui torrentium aquarum, & ipsius Pitonij fluuij, hodie *Giouenco*, qui propriè ad Orientem ab Emissario conspicitur, respondentes. Nostratium authorum de eo flumine Lacum superlabente, turpe ac putidum tandem explodendum esse mendacium. Plinio ex quo fabulam sumpserunt, veniam humaniter indulgendam, ob meritum tot meliorum quæ à luculento scriptore accepimus: nec

fecus,

fecus, de Aquâ Marcîâ ab hoc Lacu deriuatâ, cûm de eâ maximum prædenti-
 ac sponforem, Strabonem, inquam, habeat, qui ita lib. V., dubitans quam-
 uis, sibi præluxit, Εκ τῆς Φερίνης Λίμνης εἰς τὰς ἀνὰ τὴν Ἰσπερίαν Μαρκίαν
 ὁδὸν, εἰς τὴν Πάμυν ἀφίζονται, *Ceterum è Fucino Lacu fontes Aquæ Marcie*
emanare tradunt, quæ Romæ potui inseruit. Ex eâ itaque parte, quâ prouida
 solersq̃ue rerum parens monstrabat aquarum defluxum, Claudium per millia-
 ria tria & semis Emissarium effodisse, siue regionis vtilitati, siue gloriæ ex inma-
 ni hoc opere quæsituræ prospicientem. Tentatam prius liquet emissionem
 per campos *Palentinos* in *Saltum* fluuiolum, vnde per Velinum & Narem in
 Tiberim decussus patere potuisset, quò amnis magis nauigabilis efficeretur;
 idque ineunte secundo Imperij anno factum: sed quia non tanta operis digni-
 tas, vel periculum ne Vrbs maiori alluuium damno subiaceret, vtilitatem
 auctioris fluminis vincebat, idcirco pernicioso labori parcitum; alteraque in
 Lirim inchoata, & tandem sub finem XII. anni Imperij perfecta deductio.
 Quæ cûm primo experimento ad votum non successerit, vel media Lacus Spe-
 cu non exhauriente, altiùs, hoc est ad pedes V. & semis effosso Canali, iter de-
 nuo aquarum apertum fuit, tanto impetu delatarum, vt tabulationes contiguas
 ad conuiuium appositas attraherent, & vltiora incredibili sonitu & fragore
 conuellerent. Vsum verò aut commodum dicti Emissarij, Neronis successoris
 odio destituti, parùm durasse compertum est. Hadrianum animi verè popula-
 ris, & beneficentissimum principem iterum emisisse: mox re Romanâ in dete-
 rius labente, tantum opus inutile redditum; donec arenâ & glareâ paullatim
 ingruente, XVI. ferè sæculorum lapsu obstructum Epistomium, vsque ad for-
 nicis summitatem repletâ ibi & complanatâ area; itaut Lacus margo ibi vt alibi
 indistinctè accreuerit; tantaque authorem opusque ipsum interceperit obliuio,
 vt magnum facturi videamur, si Claudium effectorem probasse, & inter cada-
 uera prisce magnitudinis eius reliquijs locum fecisse concedatur.

F I N I S .

HISTORIA VTRIVSQUE BELLI DACICI

A TRAIANO CAESARE GESTI,

Ex simulachris quæ in eiusdem Columnâ Romæ visuntur collecta.

AVCTORE F. ALFONSO CIACONO HISPANO

Doctore Theologo instituti Prædicatorum, &

Romani Pontificis Pœnitentiario.

LECTORI CANDIDO SALVTEM.

INter antiquitatis monumenta, quæ in Vrbe integra supersunt, quæ profectò paucissima existunt, nihil nobilius aut splendidius Traiani Columnâ: quæ ultra ingentem eius molem, vtriusque Belli DACICI historiam multis simulachris sculptam habeat, vniuersamque ferme vetustatis notitiam complectatur: & vnde illius ætatis militum mores, habitus, disciplinam, arma, profectiones, castrametationes, frumentationes, pabulationes, adaquationes, Imperatorum adlocutiones, sacrificia, libationes, victimas, aras, sacerdotes, illorum habitus, ministeria & in sacrificando ritus, Romanorum & hostium signa, congressus, pugnas, strages, victorias, legatos, urbium, castrorumque conditiones, oppugnationes, expugnationes, direptiones, demolitiones, sæuè & clementer vtrorumque gesta, pontes, fluviorum tranationes, nauium formas, trophæa, triumphos, gratulationes, congiaria, & demum stipendiorum solutiones deprehendemus, & plura huiusmodi, quæ antiquitatis studiosi passim elegantissimis simulachris absoluta docebuntur: vt hæc sola Columna cuncta ferme ob oculos ponat, quæ inter varias antiquitatis reliquias sint vbique locorum dispersa. Cùm autem per tot sæcula nullus excogitasset, vt hæc in publicum prodirent: Raphael Urbinas celeberrimus pictor, & eius discipuli Iulius Romanus, & Ioannes Franciscus Polydorus, multâ diligentia, operâque adhibitâ, antigraphiam huius Columnæ extraxere, multa ex ea in suos vsus & picturas, & illarum venustatem & ornamenta transferentes. Sunt enim in Columnâ ab excellentissimis artificibus singula elaborata, absolutaque. Franciscus etiam, Rex Gallorum, vt erat ingentis animi, antiquitatisque studiosus, sub Pontificatum Pauli Tertij cœpit ex ære aliquot Columnæ portiunculas conflare, vt integram ex ære Gallis erigere posset: sed aut magnitudine rei, atque dispendij deterritus, vel morte præuentus, non potuit perficere, quod cœperat. Postremò Hieronymus Mutianus pictor Romæ insignissimus, in quo quid potius commendes, & admireris, nescias; aut artis summam peritiam, aut religionis obseruantiam, mores candidissimos, multasque alias animi & corporis dotes, quibus orpatus existit, in publicam commoditatem & vtilitatem pariter, in æs cuncta Columnæ simulachra exprimi & incidi fecit, multis sumptibus in eâ re factis, multisque laboribus & fatigationibus susceptis. Quo solo nomine, cuncti studiosi & literarum amatores, eidem obnoxij, & in perpetuum deuincti, futuri esse deberent. Huius igitur precibus, amicorumque hortatu, breues has, ieiunas, & steriles commentatiunculas confeci in Columnam Traiani Augusti, ne vlllo adminiculo destituta in lucem prodiret, in quibus vtique non potui non sæpissime deuinare & hallucinari, quòd res esset recondita & abstrusa satis, commentariisque historiarum destituta. Proinde ignoscent, dabuntque veniam siquando impegerim, reliqua verò, literarum studiosi æquè bonique consulent.

INTERIORIS FRONTIS DESCRIPTIO

Columnam marmoream cochlidem Romæ in medio Traiani foro erectam, nunc etiam exstantem, cxxviii. ped. altam, ad cuius fastigium per 184. gradus conscenditur, lucem fenestellis 43. ministrantibus, S. P. Q. R. Traiano Augusto, Bellis Asiaticis implicito, dicauit. In cuius extima superficie quicquid optimus princeps gemina in Dacos expeditione præclare & feliciter gessit, ad posterorum monumentum insculpsit. Quam licet morte præuentus non videri t, ipsius tamen cineres in Urbem relati, intra auream pilam in eiusdem fuere summitate reconditi.

2 Intimam Columnæ faciem prior figura ostendit, sicut extimam posterior. Totius autem, & singularum partium mensuram, ex subiecto climacis indiculo facillimè agnoscas.

3 Constat tota huius Columnæ moles ex 34. marmoreis lapidibus stupendæ magnitudinis, ita vt basis ex 8, ex singulari laurea corona superstans, ex 23. totidem gyri per interualla in ipsamet Columna conspici, ex vno capitulum, supremus ex altero apex confurgat. Romanæ vtique potentiae & splendoris argumentum, & moles adeo sumptuosa, quæ cum Memphiticis pyramidibus facillè certare posset.

4 Longitudinem huius Columnæ licet 140. ped. Eutropius & Cassiodorus prodant, Publius tamen Victor, aliam fortasse mensuræ rationem sequutus, 128. non excedere tradit, quod & nunc etiam deprehensum est. Gradus autem non vt idem P. Victor 185. sed 184. nec fenestellas 45. sed 43. hodie comperimus. Basis autem singula latera 20. ped. Rom. habent: id est simul 80. quos ego exacta mensura deprehendi.

5 Columna altera ad exemplar huius facta, quam M. Aurelius Imp. Antonino Pio Aug. in Campo Martio Area Flaminij dicauit, quæ adhuc Romæ visitur rimis dehiscens, ignique parumper de formata, Traiani columnam 47. ped. longitudine excellit, vt pote quæ alta sit ped. 175. & gradus habeat 216. fenestellas verò 56. P. Victore attestante. Graduum autem numerus hodie deprehendi non potest, neque ad Columnæ fastigium perueniri, in quo colossus ingens fuit, qui imaginem ipsius Antonini Pij referebat, vt ex nummis antiquis colligitur, qui tamen hodie non extat.

6 Columnæ huius erectio ideo à Senatu Populoque Romano facta, vt optimi principis, cunctisque carissimi, memoria superesset æterna, rerumque gestarum gloria, atque ferocium gentium victoriæ, ad posterorum ita notitiam peruenirent: ipsique præterea assentarentur, in Urbem ex Asia redire paranti: & vt Forum, quod ipse omnium elegantissimum construxerat, complanarent, & vndique conspicuum redderent, monte tantæ altitudinis, quantæ Columna existit, indè egesto: vtque ea moles, illius post obitum cineribus recipiendis, vsui esse posset, non secus atque Memphiticæ pyramides in Regum Aegyptiorum, Mausoleum Augusti, sua postea moles Hadriani, Columna altera Antonini Pij, & Septizonium demum Septimij Seueri Pertinacis, in sepulchra cessere.

EXTERIORIS FRONTIS COLVMNAE ORTOGRAPHIA.

7 **I**N basi quoquouersum huius marmoreæ Columnæ trophæa insculpta sunt, de superatis hostibus parta, inter quæ visuntur labarum, signa draconum, tubæ, tunica, paludamenta Dacorum genti propria, galeæ, lorica, thoraces, scuta, clypei, hastæ, gladij, acinaces, pugiones, clauæ, secures, falces militares, arcus, pharetræ, & sagittæ.

* Vuole il Ciaccone questi essere trofei de' Daci, e de' Sarmati per esserui la corazza, e thorace sarmatico, fatto di squamme di bronzo, e tale si rincontra nelle medaglie di M. Aurelio, e di Settimio Severo, co'l trofeo de' Sarmati, e de' Germani.

Furono questi li Sarmati Europei confinanti alla Dacia, li quali nella prima guerra combatterono contro Traiano, dopo restando vinti seguitarono l'Essercito Romano contro li Daci, come si rincontra nelle figure della Colonna. Traiano non fù cognominato Sarmatico, nè trionfò de' Sarmati; nè si rincontra dall'iscrittioni, nè dalle medaglie.

8 Aquilæ, signa Romani exercitus felicia, trophæis superstant; quarum ductu & auspicijs victoriæ partæ, hostibusque prædâ adempta. Hæ sertum ex quercu factum, vnguibz tenent, ex quo corona ciuica in circulum contorqueri posset, caputque victoris redi-

redimiri, vittis vtrinq̃ue pendentibus, quibus ad fynciput alligaretur. Qua semel accepta, perpetuò vti licebat.

* *E da annotarsi che l'Aquila Romana insegna, vi è posta ne quattro lati del basamento, per gloria, & ornamento trionfale, sopra i trofei posando sopra il guscio, ne è probabile il parere del Ciaccone al num. 8. e 9. che con l'unghe tengono i lacci del festone di quercia, per formare la Corona ciuica, e la corona di lauro con l'altro festone di lauro superiore nel toro, poichè l'uno, e l'altro festone vi è posto per ornamento, e le corone di quercia, e di lauro si vedranno nel fine fra le medaglie.*

9 Corona laurea Traiano de Dacis & Sarmatis triumphanti, à Senatu Romæ de more data. Coronæ autem triumphales primùm ex lauro, dein ex auro purissimo fieri cœptæ: vnde aurum dictum coronarium, quòd esset omnium probatissimum.

10 Dio Cassius Græcus author censet Columnam hanc ab ipsomet Traiano constructam, & priusquam ad Bellum proficisceretur Parthicum, factam: neutrum tamen antiquæ inscriptioni, basi Columnæ superadditæ, consentit: quæ à S. P. Q. R. & ipsius etiam sumptibus erectam apertè profitetur. Cùmque id acciderit 17. Traiani Plebis Tribunatu, liquet eius Imperij anno 17. fuisse dicatam. Totidem namque annos Tribunicia Potestate Cæsares functi, quot imperio præfuere. Quo certè tempore Traianus Italia aberat, Parthico & Armeniaco Bellis distentus. Incidebatque in annum ab Vrbe condita Dccclxvij. Christi autem 115. Panuini fastos si probatiores sequamur, Q. Ninnio Hasta, & P. Maniliò Vopisco Coss.

11 Simulachra, in hac Traiani marmorea Columna incisa, parùm à superficie eminent, duorumque circiter pedum longitudinis existunt; sed quò magis à basi versùs capitulum procedunt, eò grandiora euadunt; adeò vt quæ capitellum proximè pertingunt, eandem quam inferiora magnitudinem ferme ostentent, quòd dupla ijs proportionè respondeant.

* *Non si verifica quello che scriue il Ciaccone al num. 11, che le figure quanto più s'inalzano, tanto più diuenghino grandi, in modo che quelle si auuicinano al capitello rispondino all'altre di sotto in doppia proportionè. Sono le figure alte circa tre palmi, alcune più, altre meno, ne serbano la regola del quadrante, anzi hanno l'istessa misura nel mezzo, nelle parti superiori, & inferiori. Quelle solo in cima sotto il Capitello auanzano l'altre di tre, ò quattro oncie di altezza.*

12 Traiani Augusti Forum, in cuius medio hæc Etrusco opere Columna eminebat, inter Capitolium, collem Quirinalem, & Forum Neruæ, ab Apollodoro peritissimo artifice tectò aëneo superimposito, extructum fuit. In quo palatium Traiani vario ex marmore, statuis, & piëturis ornatum, gymnasium, bibliotheca, Arcus triumphalis ob superatos Dacos & Sarmatas, porticus amplissimis excelsisque opere Corinthiaco columnis, magnis epistylijs adiunctis (vt gigantum potius quàm cæterorum hominum moles crederetur) statua equestris ipsius Traiani in medio porticus atrio columnis altissimis superposita. Huc à plerisque Cæsaribus illustrium hominum statuæ translate, non paucis dicatæ, inter quas Claudiani Poetæ etiam insignis fuit. In huius Fori ruinis, Symmachus Romanus Pontifex ædem Diuo Basilio sacram construxit; sicut & Bonifacius viij. tres tũres excelsas, quarum, quæ media est, militiarum ideo dicta, quòd in ipsis Traianorum militum stationibus superædificata fuerit. Harum rerum authores existunt, Dio Cassius in Vita Traiani, Ammianus Marcellinus lib. 16. Gellius lib. 13. cap. 23. Blondus lib. 3. Romæ Instauratæ, Marlianus lib. 3. cap. 13.

13 Cancelli ænei capitellum Columnæ ambientes, ita vt spatium tutum circumtranscuntibus relinquerent, nunc non extant. Quare non leui se periculo exponunt ij, qui summam Columnæ conscendentes, capitellum ipsius circumambulant repagulis destitutum; fieri enim facillè potest, vt vertigine correpti, in ima præcipites labantur. Tutius igitur erit, intrà fenestram se continere ad quam gradus terminantur, & indè vtcunq̃ue prospectare, quàm foras cum tanto periculo erumpere.

14 Celebris hæc Traiani Columna in fastigio colossus habuit superimpositum, idest, statuatam ipsius Traiani immodicæ proceritatis erectam: cuius rei fidem faciunt eiusdem, qui visuntur, nummi. Erat autem statua huiusmodi paludata, thoracata, & ocreata:

orbem seu pilam auream tenebat in dextra, intrà quam ipsius cineres reconditi asseruabantur : sceptrum in sinistra , simile ijs , quibus Hispani hodie iudices pro insigni vruntur . Statua autem hæc , vel à barbaris urbem vastantibus demolita , vel tempestatis vi alicuius deiecta : nam illius caput , cùm basis rudcribus purgaretur, repertum , & in ædes quondam Cardinalis dicti de la Valle , translatum . Pedes autem fastigio columnæ adhærentes adhuc visuntur . Fuit autem colossus hic longus pedes 21. Romanos : nam caput à vertice ad mentum duorum pedum quattuorque vnciarum existit , quod nona totius corporis pars esse solet .

* *Il Ciaccone al num. 14. misura l'altezza di questa statua piedi 21. con la proportionc della testa dal vertice, al mento, alta 2. piedi onc. 4. multiplicando 9. teste . Ma secondo la misura delle statue antiche , che non giungono all'altezza di teste 8. le più svelte il Colosso non poteva essere maggiore di piedi 18.*

Decretæ autem in columnis statuæ à Senatu plerisque fuerunt . In sepulchris verò , neque non monumentis reliquis , columnarum ratio fuit , vt cuius nomini dicatæ essent , gloria supra cæteros mortales attolleretur . Hinc illa Ennij de Scipione verba , *Quantam statuam faciet Populus Romanus ? quantam columnam , quæ res tuas gestas loquatur ?* vel certè quòd maioribus mos fuerit , principes viros sub montibus sepelire . At cùm montes sepulchris excitandis vbiuis non sufficerent , pyramides , altæque columnas super cadauera erexere : vel ipsa potius cadauera super columnas & pyramides recondere curarunt . Solus autem inter Imperatores , teste Eutropio , Traianus in Vrbe sepultus fuit . Nam Mausoleum Augusti , moles Hadriani , & Columna Antonini Pij , extra Urbis habitationem fuere .

Prioris Belli à Traiano Aug. aduersus Dacos suscepti, initium . Qui postquam Italia excesserat , Alpibus traiectis , ad Noricos , nunc Stiriam & Carinthiam , cum copijs peruenit : per eandem enim viam iter fecisse ab Vrbe in Germaniam , cùm à Domitiano Cæsare Romanis legionibus præficeretur , Plinius in Panegyrico auctor est .

Profectionem verò Traiani Augusti in Daciam , quarto Imperij sui anno extitisse fastorum monumenta produnt : & dum ætatis ageret xlvij. Nam xlv. imperare cœpit , non vt Dio Cassius scripsit xlij. quod neutiquam temporum seriei coherere poterat . Cùm enim ipse vixerit annos lxij. mens. ix. di. iv. imperaueritque annos xix. mens. v. di. xv. consequi necesse erat , aut xxij. annos ipsum imperasse , aut certè lxi. obiisse : vtrunque tamen à rei veritate abest , vt ex historia ipsius , & fastis , publicisque tabulis potest cognosci . Nec incommodum fuerit hic adnotasse , quod ego diligentissimè inuestigauì , Traianum Italicæ Vrbe , Hispali proxima , vij. idus Nouembris natum , vj. Kal. Februarij imperare cœpisse , & vj. idus Augusti diem vltimum obiisse . Erat autem Italica , vrbs Hispaniæ Beticæ , ad ripas Betis fluuij sita , decem ab Hispali milliariibus distans , cuius nunc ruinæ amplissimæ visuntur , non longè ab Oppido , quod Alcala del Rio dicitur : vbi Hadrianus & Theodosius Imperatores etiam orti .

Causæ huius Belli suscipiendi Traiano Aug. fuere : pecunia grauari , quam quot annis Daci capiebant : illorum copias in dies & vires augeri , efferatiorique subinde animo fieri : Prouincias finitimas in amicitiam populi Romani , fidemque susceptas , ijs summo-pere infestari : gloriæ auiditas , quam supra maiores ea sibi via comparare tentabat : vindicandæ iniuriæ , dedecorisque abolendi desiderium , quod ex profligato nuper exercitu , signisque legionum amissis , conceperat .

Dacia , regio olim fuit situ munitissima , trans Danubium collocata , mediam Tibisco flumine alluente ; Prouincias complectitur , nunc Transiluaniam , Vualachiam , & Moldauiam dictas . Ab ea Sarmatiæ parte , quæ nobis Russia & Podolia est , Tyra fluuiò diuidi veteres geographi scripsere . Ab inferiori autem Moesia , quæ nunc Bosna & Seruaia existit , Istro amne disiungitur . Circuitus eius patebat , Dione , Ammiano Marcelino , & Sexto Rufo authoribus , decies centena millia passuum : idest mille miliaria Italica , quæ conficiunt ccl. Leucas Hispanicas , & totidem miliaria communia Germanica . Regio plurimum montosa , arduisque alpibus cincta , fodinis auri , argenti , & æris abundans , frumenti , armentorum , & pecoris ferax . Dacis per id tempus Decebalus Rex præerat , qui Oppium Sabinum virum consularem , & Cornelium Fuscum

Præfectum cohortium prætorianarum, duces à Domitiano Cæsare, cum ingentibus copijs missos, turpi clade deleuerat.

Daci vnus populus, eademque gens cum Getis fuere; licet Strabo lib. 7. seductus diuersam censuerit. Hos namque fuisse veros Getas, sicut & Dacos, à Germanis, & Gothis originem traxisse, è Scandia prodijisse Insula, Herulos abegisse Istri ripas habitantes, inibique consedisse, neque semel occupatas sedes vnquam mutasse, aliòue concessisse, & Iornandus in historia, & Diuus Hieronymus super Eusebium attestantur. Germanis præterea eosdem annumeratos, illorumque lingua fuisse locutos, Plinius item, & Iornandus prodidere. Neque audiendi sunt, qui vocum affinitate decepti, existimant Danos esse Dacos, vel Danium, Daciam. Nam Dania eadem est quæ Cimbri- ca Cherfonnesus, hodie Denmark, & Iutlant, & corruptius Dinamarcha appellata, longissimè à nostra Dacia dissita. Est enim Dania septentrionalis Oceani peninsula, maritimæ Saxoniae lateri adhærens, quam olim Cimbri habitarunt, quos postea Marius deleuit, in Italiam irrumpere conantes: de quorum spolijs trophæa, Mariana dicta, Romæ excitata fuere. Daci autem, de quibus nobis in præsentiarum est sermo, Pannonijs, & Sarmatis sunt contermini, Transilvani, Vualachi, & Moldaui hodie dicti, olim acerrimi & pugnacissimi milites, qui sæpe multum detrimenti Romanis intulerunt; sub Cotisone enim Rege in Pannonias, & Mœsias irrumpebant, concreto gelu Danubio: contra quos Cornelius Lentulus ab Augusto missus, tres eorum duces cum magnis copijs deleuit, citeriorem ripam presidijs muniuit, satis victoriarum putans, posse illos prohibere. Dein Augustus eosdem coercere parans, qui se in Pontum & Thraciam effuderant, morte præuentus est. Mox Domitianus, per Alpes Iulias itinere facto, bien- nio Pannonios domuit, cum nullus ad eum diem ausus fuisset ad Danubium arma trans- ferre, quamuis sæpe insultantibus barbaris; cum Dacis tamen bis infelicitè congressus, duces & signa amisit, licet de ijs Romæ, victus potius quàm victor, triumphauerit. Subsecutus Traianus, Dacorum insolentiam haud diutius ferendam ratus, aduersus eos arma mouit, duabus factis expeditionibus.

Sub priorem, ad pacem petendam supplices compulit: sub posteriorem, multis prælijs attritos se dedere, Decebalumque ipsorum Regem, in desperationem lapsum, manus sibi inferre coegit: Dacia in prouinciam Romani Imperij redacta. Sub Gallieno perdi- tissimo Imperatore Dacia amissa est. Aurelianus desperans retineri posse, omnem Da- ciam trans Danubium, sublato exercitu, prouincialibus reliquit: abductosque ex ea populos in Mœsiam collocauit, appellauitque suam Daciam, quæ duas Mœsias diuide- ret, Seruiam & Bulgariam hodie dictas, vt Vopiscus in Aureliano scribit. Nunc Daci partim Turcarum Regi Tyranno subsunt, partim proprium principem agnoscunt, quem vulgò Vaiuodam vocant.

Ex Asiaticis Parthi, ex Europæis Thraces & Daci, molestissimi & acerbissimi Romanis hostes fuere. Daci autem adeò strenui erant, vt multò plures clades Romanis intule- rint, quàm acceperint: gloriabantur enim, Martem, quem bellorum Deum vana gen- tilitas credidit, suum incolam fuisse, cui rei allusit Virgilius 3. Aeneid. dicens.

Multa voluens animo, Nymphas venerabar agrestes,

Gradiumque Patrem, Geticis qui præsidet aruis.

Cuius etiam rei meminit Vegetius lib. 1. cap. 28.

15 Drauus fluuius, Germanis Drag dictus, insignis & nauigabilis, è Norici Alpibus or- tus, rapidus, & violentus, in Danubium rectà fertur meridiem versùs, ad cuius ripas exercitum Traiani Augusti primum consedisse, aliquot coniecturis colligimus. Nori- cum autem appellabatur, quod nunc Stiriam & Carinthiam dicimus, in descensu Al- pium regiones suppositas, per quas ex Italia ad Germaniam, & indè ad Pannonios & Dacos iter compendiosius existit.

6 Horrea, instar paruorum castrorum, aggere & vallo munita, frumento, & omnis ge- neris comineatui reponendo, & hinc ad castra, prout necessitas posceret, in militum alimenta perducendo, veteribus Procestria, quasi castris proxima, dicta. Horrea nos, vel repositoria frugum subcastrensia, appellare possumus.

7 Procestria hac loco montoso & aspero extructa, tam munitiones per ripam Draui flu- minis

- minis perductæ, quàm militum custodias timentur.
- 18 Strues lignorum, ad munitiones castrorum, cibos condiendos, impedimenta bellica, pontesque conficiendos collecta, & ordine quodam disposita & asseruata.
- 19 Fœnilia, seu palearia, in pabulum equorum, iumentorumque castrensiū asseruata, in eamque formam composita, ne ab imbribus corrumpi, aut ventis dissipari possent, utque à cæteris nocumentis & iniurijs immunia essent, in castra, prout occasio exigeret, tutò transferenda.
- 20 Castella per intervalla disposita, editis asperisque collibus, ripis Draui fluij imminetibus, vallo, aggere, & fossa munita, præsidioque militum tenta, interim dum locus opportunus metandis castris occurrat; ut si quæ hostium irruptio fieret intercipiendi commeatus gratia, tempestiuè occurrere queat, quod & Vegetius lib. 3. cap. 8. in hunc modum edocuit. *Si non reperitur antiqua munitio, opportunis locis, circumdata maioribus fossis tumultuaria castella firmantur. Nam à castris diminuto vocabulo sunt nuncupata castella; intra quæ in angarijs aliquanti pedites, equitesque degentes, tutum iter commeantibus præstant. Difficile enim hostis ad ea loca audet accedere, in quibus à fronte & à tergo nouit aduersarios commorari.*
- 21 Faces accensæ per fenestras castellorum productæ, quibus nocturnæ hostium insidiæ, vel incurfus, si qui essent, explorari, præsentiri, & maturè præcaueri possent.
- 22 Prætorianus miles ante fores castelli, seu potiùs in angarijs, vigil, intra quod tandiu Traianus Augustus confederat, quandiu castra loco opportuno figerentur. In editioribus autem locis excubant, quò eminus hostes obseruare valeant. Fides autem & vigilantia militum, sicut & complexu manuum, ita digiti erectione significabatur; quimodum est hodie receptissimum. Quoties autem milites inducuntur indices eleuantes, prætorianos eos esse, stipatoresque corporis Augusti, custodiamque eius per vices agere, ex serie simulachrorum huius Columnæ deprehendimus. Cum autem haud fieri posse videretur, in speculis per totam noctem vigilantes singulos permanere, ideo in quattuor partes ad clepsydram sunt diuisæ vigiliæ, ut non ampliùs quàm tribus horis nocturnis necesse sit vigilare. A tubicine omnes vigiliæ committuntur, & finitis horis à cornicine reuocantur. Idoneos tamen Tribuni & probatissimos eligunt, quí vigilias circumeant, & renuncient si qua emerferit culpa, quos circuitores appellant.
- * - *La mano col dito indice eleuato significa la costanza, come nelle medaglie.*
- 23 Libris peculiaribus annotabantur quotidiana in pace vigiliæ, item excubiæ siue angariæ de omnibus centurijs & contubernijs, quæ vicissim milites faciebant; ut ne quis contra iustitiam prægrauaretur, vel alicui præstaretur immunitas. Nam de singulis centurijs quaterni equites & quaterni pedites, qui excubias noctibus facerent, eligebantur. Equites extra vallum nocturnas excubias agebant. Per diem autem castris positis, alij post meridiem, propter fatigationem hominum, equorumque, angarias faciunt. Nomina eorum qui vicibus fungebantur suis, breuibus inferebantur. Si autem exhibant milites ad vigilias vel angarias faciendas, tubicine vocante operabantur, & rursum tubicine admonente cessabant, auctore Vegetio lib. 2. cap. 19. & 22. & lib. 3. cap. 8.
- 24 Munitiones per Draui fluminis ripas usque ad castella perductæ, ne hostes per alueum amnis nauigantes, subitam aliquam incurfionem in procestria vel castella molirentur.
- 25 Galea seu cassis, capitis armatura ænea, subter mentum alligari solita. Consueuerant verò milites omnes pileis, quos Pannonicos vocabant, ex pellibus uti. Quod propterea seruabatur, ne grauis galea videretur homini in prælio, qui gestabat aliquid semper in capite, Vegetio attestante lib. 1. cap. 20. Crediderim autem huiusmodi pileos galeis assutos, ne as caput offenderet, cum intercederet mollius aliquid.
- 26 Clypeus æreus trium pedum longus, nonnunquam duorum, vel minimùm vnius & semis, militi Romano olim in usu fuit.
- 27 Chlamys, vestimentum militare, laxum, nodo vel fibula connexum, quod supra humeros, vel in alterutrum latus reijci poterat, à Numa Romanorum rege primo reperi-
tum, auctore Suida.
- 28 Sagum, vestimentum militare perbreue, & succinctum, non fluens, sed artus vndique
- expri-

exprimens , quod candidum fuit , & index belli , sicut toga pacis , sicut ex 8. Ciceronis Philippica colligitur : quod Hispani & Itali saium vocant , manicas illi superaddentes , quibus antiqua saga militaria destituebantur : utebantur autem omnes milites sagis in bello , exceptis viris consularibus . Licet aliquibus id genus vestis coriaceum videatur , quod Hispani Cuero , Itali Coletto nunc vocant .

29 Campestre , vestimentum militare ab umbilico ad genua , & parum infra descendens , quod pudenda & foemora tegebat , subligar alias dictum : à braccis eo differens , quod breuius & strictius , braccæ autem diffusiores & laxiores erant . Italum vulgus braghe vocat , sicut Hispani zaraguelles ; nam eos qui in usu nautis sunt ampliores , proprius calzones appellant .

30 Caligæ , tegumentum tibiæ militare , ad medias duntaxat tibiæ pertingens , nunc latinis tibialia dictum ; Italis & Hispanis , calze , dictæ .

* *Le calighe erano scarpe, o sandali militari non calze haueuano sotto la pianta la sola e'l resto del piede ignudo li Patritij & li più degni si allacciavano più elegantemente, & sino à mezza gamba .*

31 Calcei militares , qui teretibus habenis astricti , in cancelli formam pedibus neceban-
tur , solas plantas munientes , soleæ , vel crepidulæ aliàs nuncupati .

32 Semispatha , genus gladij , quo milites nonnulli , spatha breuius , utebantur . Spatha enim longior erat , & eadem cum gladio , quam Diuus Augustinus frameam & romphæam dici asserit . Hispani & Itali spadam vocant . Hi autem tres milites per intervalla dispositi excubantesque , in angarijs persistere dicuntur . Nam per diem alij manè , alij post meridiem , propter fatigationem , quam pauci perpetuam durare non poterant , angarias faciunt : idemque prorsus per noctem .

33 Clypeus veterani militis æreus , quem catenula circumambit , floribus & orbiculis quibusdam distinctus , vel ornamenti gratia ita factus , vel ob egregium aliquod facinus commissum concessus . Aut certè , ut Vegetius dicit lib. 2. cap. 18. *Ne milites aliquando in tumultu prælij à suis contubernalibus aberrarent , diuersis cohortibus diuersa in scutis signa pingebant , quæ ipsi digmata nominabant : sicut & in aduerso scuto uniuscuiusque militis , literis erat nomen ascriptum , addito ex qua esset cohorte , quæue centuria .*

* *Non vi sono catenelle , ma un ferto .*

34 Scapha , seu fluuiatilis naus , è procestrijs , vel castellis potiùs , vinum & acetum asportans , in militum usum , qui iter agentes , ripas fluminis tenebant , quos alimenta & cætera necessaria per amnis alueum nauibus sequebantur . Scapham hanc vinariam rectè ab onere dicere possumus .

35 Cuppæ , similes prorsus ijs , quæ nunc ybilibet in usu sunt , vinum & partim acetum continentes , quas milites ex castellis extractas , à ripa in vinariam nauem transférentes collocant .

36 Scapha , seu fluuiatilis naus frumento onusta , quod intra saccos , funiculis seu cordis adalligatos , è castellis in castra perducitur , annona exercitui futurum .

37 Clauus gubernandæ naui idoneus , similis ijs , quibus nunc in suis nauculis regendis naucleri vtuntur .

38 Scapha alia , seu naus vinaria fluuiatilis altera , vino onusta , ex castellis in castra à nautis militibus perducenda .

* *Nota si il sudario , o touagliolo intorno il collo de' Soldati , di cui parla Suetonio in Nerone , e Petronio Arbitro Sudarium mappa .*

39 Danubius , fluuiorum omnium Europæ maximus , 60. annibus minoribus auctus , medio fermè eorum numero nauigabili , non secus ac Nilus Aegyptius fluuius , septem ostijs in Euxinum Pontum descendit , mille ducentis miliaribus ab eius fonte decursis . Plinius censet oriri eum in iugis Arnobæ montis Germaniæ , ex aduerso Raurici Galliæ oppidi , lib. 4. cap. 12. cum tamen non è monte Abnobæ , ita enim in Plinio legendum est , sed è fontibus quibusdam ebullientibus prope villam notissimam , quæ patria lingua Doneschingen appellatur , erumpat , adeò ab initio exiguus , ut vix sit anseribus nauigabilis . Per innumeras labitur gentes , Danubij nomine , immenso aqurum auctu , & demum per Thraciam rectè in Pontum Euxinum fertur . Hunc rectè Virgilius 3. Georgico-

glicorum, unico versu pulchrè descripsit, cum ait;

Turbidus, & torquens flauentes Ister arenas,

- 40 Simulachrum Danubij; fluij inter omnes Europæos, vt diximus, maximi, arundine coronatum, magna cōpia istius plantæ in eiusdem ripis proueniente, faciem Orientem versùs, & dextrum brachium, quò cursum dirigit, habet. Vbi primùm Illyricum aluit, & Drauum & Sauum minores amnes intrà se recipit, Ister appellatus, Danubij nomine abolito, vt Strabo, & Stephanus attestantur. Hunc fluium Ammianus Marcellinus lib. 22. Ouidius in 4. de Ponto, & Ausonius Gallus poeta, eleganter describere.
- 41 Dextrum Orientem, sicut sinistram Occidentem significare, authores sunt Pythagoras, & Aristoteles 1. lib. de Cælo, Plato item, Galeno tradente, orientales esse dexteram, à quibus initium motus, læuas autem occiduas docuit; licet Varro lib. 6. Latinæ Linguæ contrarium sentiat, cui & Plinius subscribit, minùs exactè rem perpendentes. Hinc simulachrum Danubij dexteram, quò labitur extendens, versùs Orientem properare, cursumque suum dirigere, facillè concipimus.
- 42 Drauus fluius in Danubium se mergit prope Nandaralbam, oppidum & arcem insignem, olim Taurunum seu Albam Græcam, nunc autem vulgò Belgradum appellatum; non longè à Bacia antiqua inferioris Pannoniæ vrbe, teste Cuspiniano in Oratione Protreptica ad Sacri Romani Imperij Principes.
- 43 Exercitus ex castris, vrbe, vel oppido, Istro proximo, sua signa sequens proficiscitur. Singuli autem milites dum progrediuntur thoracati, galeis, humeris fibula astricis, scutis item & gladijs armati procedunt, vallum seu hastas ferentes, in quarum summitate sacculus alligatus, panem refertus bis coctus, pera vbi caseus & salita caro, vas aquæ vel vino continendo, sartago condiendo cibo, & demum tyrocnestis comminuendo: quod tunc maxime fiebat, cum iter esset celerrimè conficiendum, vel per loca inculta, deserta, & infrugifera transeundum. Coctum panem hi deferbant nomine bucellatum, cuius nunc in Italia alicubi est vsus. Retortum enim in coronulæ formam commodè perfertur: vulgus Italum cianbellas vocat. Sequebanturque vt plurimum pistores exercitum; quibus erat curæ, ex frumento, legionibus publicè dato, conficere singulis bucellatum; Pescenniumque Imperatorem Nigrum, scribit Aelius Spartianus, prohibuisse pistores exercitum sequi, & iussisse milites omnes bucellato in locis pacatis accepto, esse contentos. Quod & Blondus ex veterum authorum lectione lib. 6. Rom. Triumph. edocuit.
- 44 Pondus baiulare vsque ad 60. libras, & iter facere gradu militari; frequentissimè milites cogebantur, quibus in arduis expeditionibus, necessitas imminēbat annonam pariter ac arma portandi. Portabant verò cibaria summum 17. dierum, minimum trium. Nec hoc credatur esse difficile, si vsus accesserit. Nihil enim est, quod non assidua meditatio facillimum reddat. Quam rem antiquiores milites facitauisse Virgilius 3. Georgicorum docuit, cum ait;

Non secus ac patris acer Romanus in armis

Iniusto sub fasce viam cum carpit, & hosti

Ante expectatum positus stat in agmine castris.

Et Cicero Tusculanorum labor quantus agminis, ferro plus dimidiati mensis cibaria, ferre si quid ad usum velint, ferre vallum; nam scutum, gladium, galeam, in onere nostri milites non plus numerant, quam humeros, lacertos, manus. Arma enim, membra militis esse dicunt.

- 45 Scuta in longiorem formam quadrata; à clypeis multis modis differebant. Materia imprimis, quæ in clypeis ærea, in scutis lignea ex multis segmentis compacta erat; magnitudine & figura etiam dissidēbant, authore Varrone.
- 46 Pons ligneus super Istrum, traieciendo ad alteram fluminis ripam militi, nauibus fluiatilibus constratus, & ad vtramque aluei extremitatem, quò firmior esset, reuinctus. Scaphas enim de singulis trabibus excauatas, cum longissimis funibus, interdum etiam ferreis catenis, secum legio portabat, quatenus contextis eisdem (sicut dicunt) monoxylis, supertextis, iniectisque tabulatis, flumina, quæ sine pontibus vadari nequeunt, tam à peditibus, quam ab equitatu sine periculo transeuntur, vt Vegetius dicit lib. 2.

* *Questo modo di trapassare i fiumi chiamauasi traiectus; come nelle medaglie.*

47 Omnes signiferi, quamuis pedites, loricas minores accipiebant, & galeas ad terrorem hostium leoninis pellibus tectas, iubis supra collum & humeros profusè pendentibus. Et licèt Vegetius vrsinas fuisse huiusmodi pelles doceat, Virgilius tamen leoninas eas fuisse censet, quibus signiferi, & strenui duces in bello vterentur, quò ferociore vis, maiorem hostibus terrorem iucuterent. Nam de Auentino loquens 7. Aen. dicit,

*Ipse pedes, tegmen torquens immane leonis,
Terribili impexum seta cum dentibus albis
Indutus capiti, sic regia tecta subibat,
Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu.*

Potuit autem fieri, vt vtriusvis indiscretè signiferi in bello vterentur, & vrsinis, & leoninis; sed quæ hic exprimuntur, imaginem referunt non vrsorum, sed leonum, cum ex vnguibus pendentibus facillimè deprehendantur.

48 Signa concordia, in quibus extenta manus perferebatur, intrà lauream coronam longæ hastæ affixa, ornamentis quibusdam hinc indè pendentibus, quæ pacis tempore in arario asseruabantur, & belligeraturi promebant, vt Liuius in 7.

49 Apud Romanos nihil vnquam in bello aquila frequentius, honoratius, aut sacratius fuit; itaut Romana cognomento appellari meruerit, cuius ductu totum ferè subiecerint Orbem. Qui aquilam signifer gestabat, aquilifer dicebatur; & singulis legionibus vnica dumtaxat aquila præferebatur aurea, ferculo, seu hastæ longæ præfixa; & quò faciliùs humi desigi posset, in acutam cuspidem definebat. Argenteam aliquando fuisse, Cicero prima in Catilinam ostendit. Nouem autem in legione perfecta signa extitisse, quot cohortes videlicet, milliaria, quæ aquilam ferebat, excepta, Dio Cassius, Plinius, & Vegetius docuere. Romanis legionibus aquilam C. Marius secundo suo consulatu propriè dicanit: quamuis Persæ multò ante Romanos auream aquilam, pennas extendenti similem, sacrarunt. Erat & olim apud Romanos prima cum quattuor alijs, lupi, minotauri, equi, aprique, singulos ordines anteiens. Paucis ante annis sola in aciem portari cœpta erat: reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatum, non ferè legionis vnquam hybernasse castra, vbi aquilarum non sit iugum. Vna legio sub vnus aquilæ ductu decem cohortes, vt diximus, continebat. Quæ si perfecta existit, pedites habet sex millia centum, equites sexcentos viginti sex. Minor numerus esse non debet, maior interdum esse consuevit. Grauem ea armaturam, hoc est principes, hastatos, triarios, antesignanos; item leuem armaturam, hoc est ferentarios, sagittarios, funditores, balistarios, continebat. Recentiores qui allegebantur milites, puncturis in cute pictis scripti, & matriculis inserti, iurare solebant per maiestatem Imperatoriam, postmodum Christiana Religione suscepta, per Deum, Christum, & Spiritum Sanctum, & Cæsaris nomen, iurabant; & ideo militiæ sacramenta dicebantur. Hæc de aquila & legione satis.

50 Signifer, manipulum vel aliud quidpiam pro signo gestans, nisi fortè laterna erat, quæ noctu iter agentibus militibus viam illustraret, quam cæteri sequerentur. Fuit autem manipulus, trium contuberniorum, idest 30. militum, signum, sicut concordia cohorti, aquila legioni, proprium.

51 Præfectus Prætorio, vel Tribunus aliquis thoracatus cum paludamento profusiori latitudo, balteo à quo ensis pendet, supplices libellos sinistra tenens, vel forsam indiculum militum pontem transeuntium; quare in fine pontis consistens, non videtur progredi, sed potius stare, & centurionibus, signiferisque singulatim quid agendum, quòue procedendum indicare. De Tribuni autem officio, Cicero de Leg. lib. 2. Vegetius, & Marcellus de Re Militari, satis superque docuere.

52 Imaginarij siue imaginiferi, qui in vexillis imagines passim & Deorum, & Imperatorum, ducumque illustrissimorum depictas gerebant, vt Cornelius Tacitus lib. 5. & 18. Appianus Alexandrinus lib. 2., Suetonius in Vespasiano, & Lampridius in Diadumeno attestantur.

* *Vi sono figure, che tengono vn temone nella destra, nella sinistra vna palma: in segne de Classarij, che erano Soldati dell'armata. Ne clipei, ò scudi si veggono i ritratti degl'Imperadori.*

- 53 Signum Victoriæ, quod erat, virgo alata coronam lauream manu porrigens, subiecto Orbis globo consistens: in Romanorum acie, quasi bonum & felix omen, quò alacriores præliaturi milites redderentur, gestari solitum. Cæsar 3. Ciuilis Belli, Herodianus lib. 5. Lampridius in Alexandro, Ammianus Marcellinus lib. 28.
- * *Sotto vi è il vessillo proprio de Soldati à cavallo vn picciolo velo quadro.*
- 54 Pons alter ligneus, scaphis, vel cymbis suffultus, per quem milites in aduersam Istri fluminis ripam se tutò conferant: in fine cuius Tribunus consistit, simile, atque alter, cuius nuper meminimus, munus gerens.
- 55 Nullo tegmine caput velasse Romanos milites; quandiu in castris versarentur, nisi galea tantisper, dum præliarentur, monumentum hoc antiquitatis argumento est, vbi cuncti detectis capitibus inferuntur.
- 56 Hastæ, spicula lata habentes, quæ sicilices veteribus dicebantur, vt inquit Festus, & Ennius, *Incedit veles vulgo sicilicibus latis.*
- 57 Liticines seu buccinatores, vtrouis enim modo dicuntur, lituos seu buccinas portantes, instrumenta caua & retorta, quæ in semetipsa æreo circulo flectuntur, quorum sonitu aliquid exercitui nunciabatur, aciesque excitabantur. Nam per huiusmodi cornua & tubas, indubitatis sonis agnoscit exercitus, vtrum stare, aut progredi, an certè regredi oporteat, vtrum longè persequi fugientes; an receptui canere. Buccinatores enim & cornicines ornamentum erant totius legionis, in ingressu conflictus, & eius reditu. Clasicum etiam appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt. Et quia clasicum canitur Imperatore præsentem, vel cum in militem capitaliter animaduertebatur, ideo insigne censebatur imperij. Clastico Virgilius allusit in 6. cum ait.
- Et lituo pugnæ insignis obibat, & hasta.*
- 58 Lancearii, seu hastati, stipatores corporis Traiani Augusti, hastas longas, æreis cuspidibus munitas, gestantes.
- 59 Equi primorum exercitus ducum Traianum Augustum comitantium, à militibus tenti & asseruati, quibus ephippia seu tegmina ad mollem vecturam inerant, sericea, & aurea, argentoque ornata, Nonio teste. Fræna habebant & habenas, quibus ab equite gubernarentur, phaleras præterea, & lora, quæ ad pectus & subter caudam inflexa, ne ephippium excideret, anteriùs vel retrorsum laberetur, faciebant: stapedarum autem vsus, quibus equitis pedes fulcirentur, veteribus prorsus ignotus, sicut statuarum equestres, nummi antiqui, & vniuersa vetustatis monumenta, apertè demonstrant. Franciscus Philadelphus primus recentem stapedæ appellationem excogitauit, ne res tam familiaris proprio aliquo nomine destitueretur, quo pedum fulcra, seu fulcimenta in equitando, significaremus.
- * *Simili coperte si chiamauano saghi, & le lune al petto monili lunati de Caualli.*
- 60 Brachia nuda in castris olim milites Romanos gestauisse, præsens hoc monumentum testatur. Quem morem hodie obseruant Turcæ cum hostibus pugnaturi.
- 61 Suggestus vel suggestum, (vtrouis enim modo rectè dici potest) locus fuerit cæteris editior, ex quadratis & sectis lapidibus constructus, si temporis & materiæ copia suppetebat, vnde orationem ad milites Imperatores facere, vel inibi cum Tribunis, vel primoribus exercitus ducibus, de rebus bellicis consulere, aliquid ve decernere solebant, quod esset Imperatoria maiestate dignum.
- 62 Traianus Augustus de bello hostibus acriùs inferendo, pugnaque cum ipsis quàm primum conferenda cum Lucio Præfecto legionum vel prætorij decernit, qui comes & præcipuus dux, cum Traiano Augusto in hac profectioe fuit.
- 63 Sacerdotes consilio Cæsaris ritu succincti Gabino interfunt, vt de sacrificio Dijs placandis ageretur, antequam cum hoste manus conferantur. Qui mos fuit Romanis receptissimus, à sacrificio & bellum & certamen auspicari, nihilque arduum gerere, nisi id prius præcessisset. Paludamentis autem, purpureis floccis prætextis, Sacerdotes stantes vtuntur, Imperatoris consilio seu decreto interfuturi.
- 64 Securis ærea, qua victima erat ferienda, à Popa, vel Sacerdote aliquo, ceu insigne religionis, & sacrificij iamiam futuri indicium, gestata.
- 65 Insignis Traiani Augusti comitas, qui Lucium Prætorio Præfectum non secus atque socium

focium & parem, secum confederè faciat suggesto, eodemque sedis genere dignetur, eisdem vestibus, & ornatu. Paludari enim vtrique, latis clavis, & balteis insigniti erant. Hoc tantum Cæsar honore præcedit Lucium, quòd dexter sedeat, Cæsaris sinistram claudat. Sedes autem, eburneæ forsan, vel alia prætiosa materia confectæ: opercula sericea floccis purpureis pendentibus distincta. Carebant huiusmodi subsellia fulcimentis vndique, ad quæ brachia & scapulæ reclinari possent. Necessarijs contenti, delicias & luxum Imperatores prohi in castris vtrique declinabant.

66 Equi Cæsaris aureis & sericeis stragulis ornati, phaleris, frænis, habenis, pectoris, & caudæ loris, quæ pectoralia & subcaudalia non ineptè dici possent, instructi, à Cæsaris ministris labara gestantibus, tenti.

67 Labara duo, alterum insigne principis aureum, gemmis, vnionibus, & purpura ornatum, ante Cæsarem gestari solitum, lanceæ cuspide pendens, fascijs vtrinque fluentibus decorum; tantæ olim existimationis, vt à militari turba adoraretur, cæteraque signa ad eius præsentiam inclinarent. Alterum autem, insigne erat Lucij Præfecti, cum Cæsare in ea expeditione militantis, ducis quidem strenuissimi, rubeum, seu flammeum, ab splendenti rubedine ita vocatum. Labarum enim Senatus argenteum fuit, Imperatoris aureum, ducis rubeum, classis cæruleum. Labari Imperatorij deinde loco, Constantinus Augustus Crucis insigne iussit præferri: religiosissimi principis specimen in ea re exhibens. Harum rerum authores sunt, Tertullianus in Apologetico cap. 16. Diuus Ambrosius in Epistolis, Sozomenus in Historia Tripartita lib. 1. cap. 15. Prudentius lib. 1. contra Symmachum, Ammianus Marcellinus lib. 16. Procopius lib. 4. Eutropius in Vita Constantini Magni.

* *L'insigna chiamata labaro non fù ne tempi di Traiano, nè di Costantino, prima diceuasi vexillum, & vexilliferi gli Alferi.*

68 Sacerdotes laureati, rituque Gabino succincti, sollemni sacrificio assistunt, hymnos forsan, lætumque choro præana canentes, precesuè aliquot sacrificio præsentì dicatas. Cinctus autem Gabinus, vestimenti genus erat, quo Sacerdotes cuiusque Dei, ritus, & Templi pariter utebantur, quale est camisium lineum candidum, quo nunc Christiani utimur Sacerdotes, ab Italis, Cotta, ab Hispanis rectius Alua, vocatum. Et cum esset latum, adeoque oblongum, vt discinctum per solum traheretur, postea cinctum, pendentem supra cingulum faciebat vndique sinum. Qui ritus perhibetur fuisse Gabinus; à Romanisque usurpatus, vt Liuius in 5. & Virgilius in 7.

*Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Insignis, reſerat ſtridentia limina Consul.*

Vide Blondum lib. 1. Romæ Triumphantis. Fuere autem huiusmodi Sacerdotum vestimenta, linea, alba, nulloque prorsus colore infecta.

69 Labellum æreum, argenteum, vel aureum, frondibus, floribus, & præcoccibus fructibus plenum, à Sacerdote portatum, vt Dijs nouorum fructuum primitiæ sacrarentur. Hinc autem forsan colligi potest, sub initium veris hanc à Traiano in Dacos expeditionem susceptam, cum primum fructus matureſcere cœperant.

70 Vas aureum, vel argenteum, aquæ lustrali continendæ, quæ in sacrificia, & locum, vbi fiebant, & in circumſtantes, expiandis criminibus spargebatur; quemadmodum nos Christiani, aqua benedicta, ad eluendas leues animi fordes, locumque contagio malignorum spirituum purgandum, & in sacris tum frequenter, tum efficaciter utimur. Ethnicis autem superstitio inanis & inefficax fuit, sicut cæteræ religionis suæ obseruantię.

71 Popa seminudus & succinctus, minister sacrorum, lauro redimitus, qui victimas venales habebat, aris alligabat, feriebatque, vt Propertius lib. 4.

Succinctique calent ad noua lucra Popæ.

Suetonius horum meminit in Vita Caligulæ, & Spartianus in Geta.

72 Limus, genus vestis, qua Popæ utebantur victimas confecturi, ab umbilico ad medias vsque tibias descendens, vt illorum pudenda regerentur, habens in extremo sui purpuram limam, idest flexuosam, vnde & nomen accepit, nam limum obliquum dicimus. Huius generis vestis meminit Virgilius in 12.

Velati limo, & verbera tempora vinciti.

& Seruius ibidem.

73 Theca, recondendis & expromendis cultris ad victimarum occisionem, quam Popa de more gestabat.

* *Il coltello da uccider le vittime si chiamaua dolabrum.*

74 Puer ingenuus, vitta tempora redimitus, Camillus dictus, Pontifici Maximo in hoc sacrificio ministrans, vrceolum habens in dextra, ex quo vinum, vel liquorem quempiam, in pateram Imperatoris sacrificantis infundat. Antiqui namque Camillos & Camillas vocabant ministros & ministras impuberes, sacrificijs inseruientes. Romulus enim instituit, vt qui sine liberis essent, gratissimos sibi ex omnibus, singulos pueros & puellas ex singulis Curijs eligerent, qui ad pubertatem vsque sacris ministrarent, puellę verò quoad essent nobiles, more ex Græcia translato: coronis autem interim dum sacrificarent, vel vittis essent redimiti, Camillique huiusmodi pueri ingenui vocarentur. Cuius rei authores sunt Dionysius Halicarnassæus lib. 2. & Sextus Pompeius, Panuinus in Fastis, & in lib. Reip. Rom.

75 Tibicines, interim dum sacrificium peragitur, tibijs de more occinentes.

76 Traianus Augustus ante prætorium, siue imperatorium tabernaculum, veste lineacandida indutus, vsque ad talos demissa, velato capite, super ara lapidea, in vsum sacrificandi constructa, igne superaccenso, flores odoros, & præcoces fructus, myrrham, cassiam, thus, & crocum Dijs adolet, è patera vinum, vel liquorem alium superinfundens, aut certè sanguinem maētata victimæ; quod Cicero in Paradoxis, & Macrobius in Saturnalibus prodidere. Sacrificium autem solebat fieri ante congressum prælij, neque licebat Imperatori congredi, nisi prius Dijs esset sacrificatum.

77 Patera, instrumentum erat æreum patulum, quo particula sanguinis maētata victimæ super aram infundebatur; Cicero namque in Paradoxis, excipi sanguinem patera, dixit. Patera etiam, præter sanguinem, vinum infundebatur aris, vt Ouidius Fastorum 4.

Cumque meri patera thuris acerra fuit.

Idem Metamorpho. 15.

Vinaque dat pateris, maētatarumque bidentum &c.

78 Sueouetaurilia, sacrificium ex sue, oue, & tauro; toties fieri solitum, quoties milites recenscebantur, & exercitus lustratio fiebat, vt docet Liuius lib. 7. Fuisse autem mascula ea animalia, taurum videlicet, arietem, & verrem, ex hoc monumento liquet.

79 Dorsuale sericeum discolor, supra tauri dorsum, & verris, & victimæ demum cuiusque maētandæ, imponi solitum. Prætextatum hoc erat, purpuram in limbo habens.

80 Popa, cornua tauri maētandi dextra tenet, quæ deaurata in victimis fuisse, authores produnt; sinistra securim, qua hostiam feriat.

81 Victimarius, Sacerdotum minister, qui victimas ligabat, deducebat, aquam & molam parabat, & reliqua quæ sacris erant necessaria, vt Valerius lib. 1. cap. 1. & Liuius lib. 40. meminerunt; hic verrem deducit. Fuisse autem Romæ Castra Victimariorum, Victor refert.

82 Aquila, labarum, & alia exercitus signa, sacrificium dum peragitur, adhibentur, huiusque defiguntur,

83 Tubicines, interim dum sacrificium perficitur, tubis clagentes. Tuba autem instrumentum est ex ære, vel argento, cauum & rectum, cuius sonitus in castris, & prælij, & sacris etiam, maximè in vsu erat. Tuba autem, quæ directa est appellatur, sicut bucina, quæ in semetipsam æreo circulo flectitur. Quoties autem ad aliquod opus exituri sunt soli milites, tubicines canunt, & soli milites ad eorum signa obtemperant. Si verò ad vigilias, vel angarias faciendas, siue ad opus aliquod, vel ad decursionem campi exeunt milites, tubicine vocante operantur, & rursus tubicine admonente cessant. Hispanis hoc instrumentum, añafil, vel trompeta bastarda, dicitur.

84 Liticines, qui lituis insonant, & buccinatores dicuntur, & buccinis insonare. Erat autem lituus, vel buccina, instrumentum ex ære vel argento, cauum, quod in semetipsum æreo circulo flectitur, Hispanis trompeta dictum.

85 Vir quidam hoc loco describitur, tunica ima amictus, cæterum nudus, qui ab asino vel mulo, quem equitabat, excutitur. Clauam habet in dextra, cribrum in sinistra: symbolum (vt æstimo) alicuius rei tunc notæ, vel insignis cuiusdam facti historia, quam,

quam, commentarijs scriptorum destitutus, diuinare nequeo. Camus autem genus vinculi, maxillas asini veluti retinaculum complectens vinciensque, & capistrum quo illius impetus coerceri ceu fræno possit; simillima sunt, imò eadem cum ijs, quibus nunc muliones & rustici ad simile munium vtuntur.

86 Tunica imæ, siue intimæ forma hîc expressa, quæ ideo dicta, quòd cuti esset proxima, carnemque contingeret. Hanc nonnulli dormitoriam appellant, quòd cæteras vestes exuti, solam hanc cubitum concessuri retinerent: quidam supparum, aut subuculam, & indusium etiam dixere, quòd ea subtus induamur: alij tunicam linream, vel lineam, quòd ex lino plurimum fieret: vulgus camisiam nunc vocat, & in camisia incedere, barbari dicunt, quod latinè & eleganter, tunicatum incedere, veteres dixerunt. Hoc autem inter nostrates & veterum subuculas interfuit, quòd illorum sinè manicis, nostræ autem manicatæ extitere.

87 Adlocutio Traiani ad milites è suggesto lapideo, Præfectis & Tribunis comitantibus, signis legionum & cohortium à proprijs signiferis coràm inductis, qua singulos ad castra sedulò munienda, & strenuè se in bello aduersus hostes gerendum adhortatur. Habitus autem Cæsaris in concionem prodeuntis, is erat: paludamentum diffusum & laxum: chlamys conscissa laticlauia, super thoracem, vel loricam gestari solita: balteus fibula astrictus: indusium subtus campestris: caligæ & calcei militares: gladius capulo eburneo, vel aureo, gemmis ornato: dextra ad milites, quibus cum loquebatur, extenta: libellus in sinistra, veluti inuolucrum quoddam, qui à voluendo volumen etiam dicebatur; continebat autem is vel preces & ritus suæ religionis, vel indiculum rerum gerendarum, vel commendandarum memoriæ, vel supplices libellos.

* *Sotto il paludamento vi è il thorace segmentato, e tagliato in due ordini di fascie, & era di lana, ò di seta con pretiosi ornamenti.*

88 Suggestus, vel suggestum, vtrouis enim modo rectè dici potest, ex sectis & quadratis lapidibus constructum, Imperatoriæ maiestati decens, cæteris locis circumstantibus eminentius, toties erigebatur, quoties concionem ad milites Imperator esset habiturus: sicut oratores olim pro rostris, concionatores etiam nostrates è locis editioribus verba faciunt, vt & faciliùs percipi, & meliùs à populo spectari possint.

89 Signiferos omnes, quamuis pedites, minores loricas gestauisse, & galeas ad terrorem hostium leoninis vel ursinis pellibus tectas, ex Vegetio lib. 2. cap. 16. & Virgilio in 7. iam suprâ docuimus.

90 Milites, ne aliquando in tumultu prælij à suis contubernalibus aberrarent, diuersis cohortibus diuersa in scutis signa pingebant, quæ ipsi digmata nominabant, vt fulmina, coronas, flores, & huiuscemodi pleraque. Ex dignatis autem clypeorum conijcio tot familiarum insignia ad posteros emanasse, & hinc primam originem fluxisse. Præterea in aduerso scuto vniuscuiusque militis, literis erat nomen ascriptum, addito ex qua esset cohorte, quæue centuria, Vegetio authore lib. 2. cap. 18.

91 Milites thoracati, galeati, & scutati, intentissimi concioni principis intersunt, vt morigeri, & qui in illum essent propensissimi.

92 Thorax, vel ex crudis coriaceis cingulis, vel ferreis laminis confectus, Romano militi in vsu fuit.

93 Miles securi ingentes arborum truncos in frustra secat, quòd faciliùs commilitones in castra conuehere, & transportare queant. Securis autem, æneum vel ferreum instrumentum erat, à secando dictum, quo materies cædebatur; & ad feriendum hostes militi Romano in vsu, sicut & magistratibus ad fontes plectendos fuit. Præferbantur autem à magistratibus, fascibus illigatæ. Huius instrumenti inuentrix fertur Penthesilea Amazon, teste Plinio lib. 7. cap. 56. vnde & Amazones securigeræ à poetis dictæ sunt.

94 Miles cophino onustus, ex quo calcem fabro murario ministrat, lapidea in castris monumenta construenti. Fuit autem cophinus vas rusticum, è vimine contextum, calci, arenæ, terræ transportandæ accommodum, corbis etiam dictum; cuius Vegetius & Columella frequenter meminerunt. Eius autem formam ex hoc monumento colligere licebit.

95 Sicam, genus gladij breuioris, quasi secam dictam, à qua sicarij appellati, miles in balteo

- balteo gestat, ubi antiquam eius formam & figuram deprehendes.
- 96 Milites vario ministerio fabris murarijs inservientes, dum alij calcem è cophinis, alij lapides quadros & dolatos, alij verò tigna, & trabes ad murorum castrensiū fabricam comportant. Lapidea autem plerumque castra fuisse cū copia lapidum esset, hostisque non immineret, hoc monumentum, & pleraque alia in hac Columna reperta, demonstrant. Desertis namque castris, quò nobilis structuræ ea essent, insignia oppida succedere, sicut in Italia Castrum novum, & Bilancionis; in Hispania Betica, Castra Gemina, Vinaria; in Lusitania, Castra Cecilia, Iulia; in Africa, Castra Cornelia, Germanorum, Lelia; in Locris, Castra Hannibalis; in Pannonia, Castra Flauiana; & innumera alia, quæ recensere longum esset.
- 97 Veterani ad castra excubantes, ne repentinus aliquis hostium incursus, aut munitio- nes castrorum euertere, aut operarios impedire posset.
- 98 Pons ligneus, fluuiio, castris proximo, traiciendo, magnis tignis intrà alueum defixis, suffultus. Ipsa autem tigna, trabibus opere cancellato hinc indè coherent, clauisque ingentibus æreis firmantur: quò facilis aditus à castris ad agros frugiferos esset, ne annonæ difficultate, fluuiio aucto, exercitus præmeretur.
- 99 Archifaber, seu architectus, ministris operas indicens, & quo ordine singula disponenda sint in ponte construendo, edocens. Malleo autem ferreo clauī arcī infinguntur ingentes & oblongi, vt rigna securiùs contineant, trabesque inter sese firmiùs cohæreant.
- * *Capomastro che comanda à gl'Operarij, ò più tosto ribatte l'inchiodature.*
- 100 Scuta & galeæ militum, interim seposita, dum munitionibus castrorum intenti, necessaria illuc comportant.
- 101 Præfecti & Tribuni, de absoluendis castris, & optimè aduersùs quoscumque hostium impetus, insidiasque muniendis, inter se decernunt.
- 102 Archifaber murarius, qui alios vrget, & operas inter milites distribuit.
- 103 Prætorium, Augusti Traiani domicilium in castris, seu tabernaculum dicere mauis; iuxta quod Quæstorium erat, & Prætoria Porta.
- 104 Prætoriani milites, in custodiam principis adlecti, ante vestibulum prætorij excubantes; qui præter aliorum morem, balteo, à sinistro humero in dextrum latus procedente, insigniti existunt. Dextra autem brachia & indices erectos habent, vt fidem, & vigilantiam erga suum Imperatorem, custodiamque accuratissimam testentur. Quam consuetudinem pleræque gentes hodie obseruant, dum aliquid pollicentur, vel fidem alicui suam astringunt, indicem, & brachium simul dextrum nonnunquam eleuantes, sicut Galli pollicem sinistrae manus.
- 105 Traianus Augustus milites aliquot expeditos, exploratores in hostiles fines mittit, vt de illorum statu cognoscat.
- 106 Pons ligneus secundus, super fluuium, castris proximum, factus; ad ripas namque illius, exercitus confederat castrametatus, quò & adaquatio propinquior & copiosior, & annonæ in castra vectatio faciliior foret.
- 107 Via, quæ à castrorum porta vsque ad fluuium ducit, adaquationis gratia, vnde hic miles eleganti vase aquam è flumine haurit.
- 108 Lorica, quam parapetum vulgus appellat, quòd vt lorica, ita eminentia illa in muris, pectus defendat. Pinnae autem mediæ sunt inter extrema, summitates inquam turrium & murorum, quas Itali, merli di muro, Hispani almenas vocant.
- 109 Milites in sylua castris vicina, partim ligna cadunt, partim in castra comportant, vt muris & munimentis castrorum reliquis, interferant. Quantam autem vim habeat ars, ex hoc loco perpende: nam milites hi, qui ægrè magnum tignum portarent, facile duo vectant; dum gracilius super humeros, grauius fune ex illo alligatum, minùs grauare ferunt.
- 110 Tertius pons ligneus super fluuium, fabrefactus in vsum castrorum.
- 111 Equus Cæsaris priuatim ornatus, & à milite prætoriano tentus, interim dum castra perlustrat.
- 112 Archifaber murarius, qui ministris, quæ sunt facienda, disponit.
- 113 Traianus Augustus singulas munitiones, & castrorum partes, circuit & contemplatur,

ut & milites excitet ad operas sedulò & alacriter præstandas; & ut, si quid videat minùs rectè dispositum, in meliùs corrigat. Miles autem genuflexus, Imperatorem aliquid sibi indicentem adorat; non tamen lignum, quo erat onustus, reponit; vrbanius id agens, ne tantisper, principe præsentè, ab iniuncto sibi raunere vacaret.

114 Fœnilia in pabulum equorum intrà vallum inclusa, quò munitiora & tutiora ab hostium insidijs forent: iuxta quæ pons quartus ligneus super fluuium fabrefactus, quò paleæ & fœnum commodius per flumen, & per pontem in suum locum reponerentur.

115 Prætoriani milites, stipatores & custodes corporis; Traiani Augusti, ipsum circumstant, quorum vnus indicem eleuatum habet, in signum fidei, ut & alibi.

* *Si è detto che il dito alzato è segno di costanza.*

116 Exploratum in hostium fines milites missi, Dacis duobus vi captis, ad Cæsarem reuertuntur, & coràm, manibus loro post terga reuinctis eosdem statuunt, ut ab illis hostium arcana consilia perquirat, & etiam extorqueat. Caligis autem laxioribus, & vsque ad talos demissis, ut parùm à braccis differrent, & calceis integros pedes regentibus, ij vtuntur.

117 Pons quintus, cæteris vastior, & magnificentior, super fluuium castris proximum, ex lignis constructus; cui superstat Præfectus fortasse Fabrorum, aut archifaber pontis construendi, fustem vel sudem manibus tenens, minoresque artifices ad opus virgens; quorum alij ligna comportant, alij tigna intra vadum componunt, alij malleis æreis clauos infigunt ob operis firmitatem. Quis autem fuerit hic fluuius, certò deprehendi nequit; Ister tamen esse non potuit, qui ob immensam eius profunditatem, vadusosus haud foret; ut tigna intrà eius alueum figerentur. Rursus, cursus est illi adeò rapidus, ut nequeant similes pontes super ipsum constitui, diutius permanfuri.

118 Calcaria forsan, vbi calx vel conficiebatur, vel macerabatur, in vsum murorum castrorum construendorum, nisi arenarium maus, vnde arena fossitia extrahebatur, & cophinis, hoc est vimineis cistis, à militibus perferebatur, ad murorum fabricam.

119 Instruementum ex duobus fustibus confectum, quo lapides asportatu sint faciliores. Traianus autem Augustus præsens adest, per singulas cohortes, & contubernia discurrens, ut si quid deest, imperet, & milites ad quotidianas operas, ad absolutionem castrorum, ad pugnam imminuentem cum hoste fortiter subeundam, excitet: armaque & bellica instrumenta, annonæ copiam vel inopiam, & cætera huiusmodi inquirat.

120 Scuta & galeæ militum, ex sudibus terræ infixis pendentes, interim dum munitionibus castrorum conficiendis vacabant.

121 Equi Cæsaris, sericeis & aureis stragulis ornati, purpureis floccis è limbis pendentibus; à Cæsareis famulis per Prætoriam Portam aquatum educti, frænis, quò commodiùs biberent, interim ablatis, & in colla reiectis; ut mox eques ad profectiõnem è castris se Cæsar accingat, aduersus hostes acie dimicaturus.

122 Porta Prætoria castrorum, per quam legiones tres peditum, & alæ aliquot equitum, aduersus ingruentes hostes egressæ, proficiscuntur.

123 Prætoriani milites ad Prætoriam Portam excubantes, custodes & stipatores Imperatoris, fidem erga principem indicis dextri eleuatione, accuratamque in prælio Cæsaris se solertiam habituros, nouo sacramento de more profitentur.

124 Pons sextus ligneus, Portæ Prætoriae castrorum proximus, super fluuium constructus, per quem equites & pedites è castris egressi, traijciunt, in agrosque hostium vicinos se transferunt, prælium conferturi.

125 Equites leuis armaturæ, cristas in galearum conis gerentes, quarum altera cauda existit, ut cenfeo, hippopotami, altera ex pennis struthionis apparet. Caudæ namque hippopotami elegantissimæ sunt, & dignæ quæ conis galearum inferantur. Quem morem hodie Imperatores Turcarum seruant, primoribus suæ gentis, quos prouincijs administrandis præficiunt, vnâ caudam hippopotami donant, quam capitis ornamento super mitram præfigant, velut præfecturæ insigne. Quare Aegyptij, si quos hippopotamos ceperint, caudas tenentur principi reseruare, & transmittere, nec priuato cuiquam licet, illarum aliquam citra Imperatoris permissum apud se retinere. In antiqua Romanorum militia, insignia etiam huiusmodi Centuriones vsurpabant, cassidum cristis vtentes,

tes, vt nullus error existeret, cū centeni milites sequerentur nō solum vexillum, sed etiam Centurionem, qui signum habebat in galea: quare transuersas, & argentatas cristas ij habebant, vt facilius à suis militibus agnoscerentur, vt Vegetius lib. 2. cap. 13. & 16. attestatur.

126 Pedites grauis armaturæ, thoracati, cum galeis & clypeis æreis, qui prælium excipiebant, & tanquam ferreus murus perstabant; & non solum missilibus, sed etiam gladijs cominus dimicabant; hostes tamen fugientes non persequabantur, ne aciem suam, ordinemque perturbarent, vt Vegetius lib. 2. cap. 17.

127 Legionis vnius signum aquila, ab aquilifero gestata: triginta autem legiones fuisse sub Traiani Imperium constat, sicut & sub finem Belli Punici 20. sub Imperium Iulij Cæsaris 16. sub Vespasiano autem 36. Traianam verò primam legionem è limite Rheni ab Traiano fuisse abductam in hac expeditione Dacica aduersus Decebalum Regem Dacorum, Vuolfangus Lazius lib. 5. Commentariorum Reip. Rom. docet; sed quæ harum trium fuerit, signatim non liquet.

128 Syluam densissimam, intrā quam hostes se abdere, & ex insidijs prodeuntes, nostros intercipere poterant: & quia impedimento erat exercitui progredienti, Imperator iubet vniuersam à militibus succidi, vt fit.

129 Secundæ legionis signum aquila intrā lauream coronam.

130 Aquila tertiæ legionis signum intrā lauream itidem coronam: Hoc tamen intererat, quod prior, nullo erat ornamento conclusa, sed frondibus tantum ornata; secundam verò laurea corona cingebat; tertiæ, vltra laureum fertum, coronis quædam accedit, vt singulæ in eum modum satis distinguerentur, & legionarij quicunque milites, suam aquilam ab alijs distinctam agnoscerent.

* *Questa distintione non si caua nè da gli autori, nè dal marmo, doue sono l'insegne delle legioni, e delle Cohorti, con li soliti ornamenti, e nell'antecedente numero 52. sotto il clipeo, con l'immagine dell'Imperatore si vede il titolo, in cui erano scritti il nome del Principe, non con lettere d'oro, mà di colore puniceo.*

131 Duo Regulorum capita, Traiano Augusto in acie consistenti, à militibus qui ea succiderant, perferuntur, gratiam principis ob strenuè rem gestam, & præmium suscipere sperantibus.

132 Prælium atrox à Romano milite cum Dacis confertum; vbi diutius pugnatum, strenuè se hostibus tuentibus & dimicantibus; tandem equitatu Cæsaris opportunè subsidium ferente, victoria parta, licet satis cruenta, ingenti strage edita Dacorum, multisque ex eis captiuis abductis. Cū autem tres legiones Romanorum militum huic pugnae interfuerint, singulæque, pedites sex millia centum, equites sexcentos viginti sex continuerint; consequens fit, decem & octo millia & trecentos pedites, & mille octingentos septuaginta octo equites aduersus Dacos hoc in certamine pugnasse, præter auxiliares copias, à socijs, vel foederatis missas, quarum fortassis, concordia imagines, propria in bello signa fuere. Et licet singuli Consulium, non amplius quàm duas legiones aduersus exercitus hostium etiam numerosissimos eduxerint, Imperatores tamen illarum numerum pugnaturi auxerunt, vt multitudine reficerent, quod virtus, & disciplina militaris minor obseruantia ademerat. Adde quod hostes peritiores, potentioresque multò euaserant: auxerant præter solitum copias: & demum arma, astus, & disciplinam Romanorum edocti, aliter, auctis copijs inquam, erant debellandi.

133 Iupiter fingitur subsidio Romanis aduersus Dacos in prælio adfuisse, vtpote cuius numen ante congressum hostium, sacrificijs placassent: & proinde credebatur Romanorum partes fouere, Dacisque aduersari. Quare exporrectam dextram versus Romanorum acies habet, quasi auxiliaturus, occulit sinistram, vultum habens ad Dacos versum, sed iratum & trucem. Nisi ea virilis imago simulachrum quoddam Solis sit, & per hoc significetur tempus & hora, quibus victoria parta fuit; post meridiem inquam, cū Sol à meridiano versus occiduas partes incipiebat declinare, & Dacorum oculos sua acie perstringere, & quasi excaecare, Romanis autem lumine averso fauere: & forsanhuius rei beneficio victoria lata successit; nam Sol ante faciem eripit visum, quare occipitium debet respicere, aduersariorum impetere faciem. Ducor hac coniectura, quod

quòd alia similia simulachra in aëre consistentia , circumambiente sericeo vel purpureo panno, in processu huius Columnæ cernuntur : & cùm hic viri , alibi senis , & iuuenis forma describantur triplicem Solis statum , orientis , progredientis , & occidentis, hieroglyphicè antiqui significare potuerunt .

* Si è corretto l'errore tenendo la mano chiusa , aggiunteui l'acque , che ondeggiano sotto il petto . Ma ò sia Giove , ò altra Deità , certo è che combatte contro Daci , impugnando l'hasta , la quale non è espressa in questa figura , mancando ancora l'altre haste de' Soldati in tutta la Colonna , per la fragilità , e difficoltà di scolpirle nel marmo .

134 Signa Dacis in bello fuere Labarus, & Draco, sed qui, summitate caudæ & pinnis per corpus sparsis, magis piscem aliquem, quàm draconem referret . Arma autem, quibus in hoc certamine vti, clypei, gladij, & arcus fuere ; thorax nullus, neque galea ; tunica sinuosa, licet succincta, quæ brachia regerent, supra quas vestem aliam induebant, vtrinque pendentem, & ad humeros duobus fibulis connexam, & vsque ad genua demissam ; non dissimilem ijs, quas Monachi supra tunicam gestare solent, si caputium demas, quas Itali patientias, Hispani scapularia vocant ; nisi quòd Dacorum aliquantò ijs breuiiores erant & latiores . Romani verò milites expeditiori habitu, & armis in pugna commodioribus utebantur, quibus & hostes acriùs offendere, & tutiùs se ab illis tueri poterant .

135 Ingenuus (vt apparet) & pulcher adolescens Dacus, in hoc prælio strenuè pugnans occubuit . Cuius cadaver ex acie raptum, à suis in castra, vel tutum aliquem locum, rogo, aut sepulchro, iuxta propriæ gentis ritum, tradendum, maximo cum mœrore deducitur .

* Entro gli alloggiamenti si veggono piramidi à due, à due profondate dentro mura quadrate, che è probabile sieno le sepulture de i Daci morti in guerra . Traiano à suoi costitui are .

136 Traianus Augustus, qui simul cum Lucio Præfesto huic certamini interfuit, hostibus superatis, & ad internecionem cæsis, castra illorum inuadit : occupata, præcipit diripi, & à Romano milite succendi .

137 In editioribus castrorum hostilium locis, signa Dacorum labarus & draco, prælio intercepta, eriguntur, simulque hostium insigniorum capita hastis affixa collocantur, quòd & terror reliquis incuteretur, & Romano militi vires & animus accrescerent, hoc ceu trophæo conspecto .

138 Daci, qui è pugna superfuerant, fuga sibi consulentes, in sylvas, & loca tuta se abdunt .

139 Romanus miles de victoria latus, hostes insequendos ratus, vterius progreditur, Tibisco amne, mediam Daciam abludente, tranato, qui nunc vulgò Tyssa dicitur .

140 Romani milites fluuium aliquem, vadis repertis, tranaturi, arma exuti & vestes, scuto superponebant, quod capite fulcientes, tenebant manibus vtrisque, & ita ad alteram fluminis ripam perueniebant . Signiferi autem signa traieciabant super humeros, vt monumento præsentis antiquitatis liquet .

141 Traianus Augustus è suggesto, signis assistentibus, prætorianisque militibus, Legatos Dacorum excepit ; nihil tamen ab eo impetrarunt, præter bellum & cædem, quam aduersus illos iratus moliebatur, pilum sinistra ostentans, indicem belli & furoris . Est autem pilum, telum missile, ferreo triangulo vnciarum nouem, hastili pedum quinque & semis, quod & spiculum dicebatur, quod si arte dirigitur & virtute, & scutatos pedites, & loricatos equites sæpe transuerberabat . Erat & aliud pilum minus, ferreo triangulo vnciarum quinque, hastili trium pedum & semis, quod olim verriculum, & postea verutum dicebatur . Huius secundi generis, scilicet pilum minus, seu verutum, existimo fuisse, quod princeps manu gestabat .

142 Daci super nudum equorum dorsum equitabant, nullis stragulis aut phaleris equos ornantes, solo fræno contenti .

143 Daci, incolæ oppidi vel vrbis finitimæ, ad Cæsarem veniunt petendæ pacis causa, quorum antesignanus corona erat laurea insignitus, vt se pacificos adesse profiterentur, & proinde immunes à quibusque militum iniurijs futuros . Cùm autem iustas pacis conditiones abnuerent, neque urbem arbitrio Cæsaris exponerent, re infecta discedunt .

Cuius rei signum, dextra Caesaris depressa, & miranti similis, sinistra etiam capulo ensis adhibita.

144. Daci oppidani in extremam desperationem lapsi, armenta & pecora omnia interficiunt, ne viuentia, in potestatem & vtilitatem hostium venirent; cunctique facto agmine, rabie potius quam ratione ducti, cum Romanis configunt, & ita miserandis fatibus occumbunt, gloriose tamen pro patria, laribus, vxoribus, & liberis, facultatibusque pugnantes.
145. Oppidum direptum à milite & incensum, foeminis tamen & pueris clementia principis parcitum, militibus eos iamiam in captiuitatem abducere parantibus. Vbi & Dacorum foeminarum habitum, capitis ornamentum, puerorum vestimenta, antiquitatis studiosus facile colligere potest.
146. Dacorum equitatus ab exercitu Traiani interceptus, fuga salutem quærentes, Tibiscum flumen, nimis ea parte profundum, traieciunt; vbi multi submersi & suffocati, partim ad alteram fluminis ripam incolumes enatarunt. Draconarii autem superstites, duo signa draconum asseruauerant; quæ reliquæ exercitus per aspera & montuosa loca sequerentur.
147. Equites Sarmatici in subsidium Deceballi Regis Dacorum venerunt, quorum corpora & equos lorica hamata tegebat, galeis in conum, seu cuspidem quandam desinentibus. Est autem Sarmatia Europæ regio, latè patens ad Arcton, quæ complectitur provincias hodie dictas, Poloniam, Prussiam, Russiam, Liuoniam, Lituaniam, & Moscouiæ etiam portionem aliquam, quæ nunc Regi Poloniæ maxima ex parte subsunt.
- * Equites cataphracti *Non è questa la Sarmatia Orientale, mà la Settentrionale, comprende la Polonia, la Prussia, Russia, Liuania, Lituania, e qualche parte della Moscouia.*
148. Decebalus Rex Dacorum, reliquijs exercitus collectis, recentibusque copijs auctus, & Sarmatico equitatu adiuncto, urbem munitam, quam Romanus miles occupauerat, obsidione cinxit, in potestatem suam iterum venire posse sperans, cum præsertim copia esset annonæ destituta. Ad muros sæpe pugnatum. Daci sagittis Romanos faucibant; Romani Dacos saxis & missilibus plerosque interimebant; & ita obsidio per aliquod tempus protracta fuit, Romanis militibus acriter se tuentibus.
149. Ne milites aliquando in tumultu prælij à suis contubernalibus aberrarent, diuersis cohortibus, diuersa in scutis signa pingebant, quæ ipsi dignata nominabant, authore Vegetio, vt hic est videre, fulmina, lunas, flores, stellas, catenulas, in scutis depictas.
150. Ariete Daci urbis obsessæ muros concutiunt; interim sagitarij, in eos qui urbem tuebantur sagittas intorquent, ne propius audeant ad muros accedere. Arietis autem machina fuit, qualis hoc loco depingitur, ex trabe & capite arietino æreo confecta, cuius ictus muros obruebat, more arietum inter sese pugnantium, retrocedens. Nec est vlla tam valida turris, aut murorum ambitus adeò latus, vt & si priores ictus fortiter sustinerit, assiduos vincat. Hanc machinam Pœni, Gaditanam Hispanicæ Insulæ urbem expugnantes, Romanos primò docuere, cuius rei meminit Vitruuius lib. Architecturæ 10. cap. 19. in hunc modum. *Carthaginienfes ad Gades pugnando castra posuere; cum autem castellum antè cœpissent, id demoliri sunt conati. Postquam non habuerunt ad demolitionem ferramenta, sumpserunt tignum, idque manibus sustinentes, capiteque eius summum murum continenter pulsantes, summos lapidum ordines deiecebant, & ita gradatim ex ordine totam communionem dissipauerunt. Postea quidam faber Tyrius, nomine Pephasthenos, hac ratione & inuentione inductus, malo statuto, ex eo alterum transuersum, uti trutinam suspendit, & in reducendo & impellendo, uehementibus plagis deiecit Gaditanorum muros.* Arietis figura etiam extat Romæ in Arcu L. Septimij Seueri in radicibus Capitolij. Plinius lib. 7. cap. 56. inuentionem arietis in muralibus machinis Epeo ad Troiam tribuit. Eius machinæ vim pulchrè descripsit Virgilius lib. Aeneid. 2. cum ait,

Labat ariete crebro

Ianua, & emoti procumbunt cardine postes.

Eiusdem etiam machinæ meminerunt Iosephus lib. 3. de Bello Iudaico, Caesar de Bello Gallico, Cicero lib. Officiorum primo. Liuius lib. 1. Vegetius lib. 4. cap. 14. Ammianus Marcellinus lib. 23. & Robertus Valturius lib. 10.

* *La testa dell' ariete era di bronzo incastrato nel trauo di legno.*

151 Traianus Augustus obsessis opportunè adfuit, annonamque fecit inferri fame iam iam laborantibus; nauigia frumento onusta, quod faccis erat illigatum, per flumen, ut creditur, Istrum transmittens.

L'edificio tondo rappresenta la forma d'un' Anfiteatro scorgendouisi i suoi gradini da sedere. Fanali, o' torchi di cera sopra l'insegne, essendo di notte.

152 Traianus Augustus per Istrum Liburnicis vectus, noctu urbem obsessam ingreditur, obuiam sibi factis primoribus ducibus, militibus, & imaginarijs, cum cereis accensis super signa impositis, quæ lauro erant ornata, quod virtute & constantia, aduersus quoscunque hostium impetus, urbem commendatam validissimè essent tutati. Quos lætus Cæsar suscipiens, commendauit, bonoque animo esse iussit: subsidio militum, & com meatu copioso illis relicto. Quibus post aliquot dies dimissis, iterum naues noctu conscendere parat, ut nouas Dacorum copias & Sarmatarum, quæ se exercitui Deceballi coniungere volebant, adortus, antè opprimeret, quàm vtriusque exercitus vires essent collectæ. Serta autem nautæ & remiges faciunt, ut se lætos coronent.

153 Antiquæ Biremis forma, à remigibus actæ, qui partim ex Romana iuuentute spontanei, partim ex captiuis Dacis coacti, ad id munium obeundum erant adiecti. Biremis autem eò dicta, quod duorum remorum ordinibus ageretur.

154 Arcus, seu Porta in honorem Traiani Augusti constructa, vel saltem ornata, ad fluminis ripam, eo loco, quo vel nauibus descendit, vel conscendere parabat. Supra Arcum verò Mars galeatus conspicitur, bigam equorum agitans, in principis adulationem simulachrum factum, ut illius virtutem in bello, parem vel communem cum Dijs fore insinuarent: vel certè, quod illius Dei numine & ope, victoriam fuerit affecutus, ita enim commentitios illos Deos mortales iuuare, vana gentilitas credidit.

Non vi è nella biga figura alcuna.

155 Equi, & com meatus, alendo exercitui necessarius, longis scaphis per Istrum vecta, clypei, thoraces, armamenta omnis generis, & impedimenta bellica. Nauarchus autem puppi infidens, clauo nauim gubernat.

156 Biremes aliæ rostris æreis, à remigibus actæ, clauo eas naucleris dirigentibus, quæ partim cum nostris Liburnicis conueniunt, partim dissident.

157 Traianus celeri nauigatione vsus, urbem ad ripam Istri fluminis à Romanis militibus occupatam, nouo præsidio munit, arma & annonam inferri facit; ne aut inopia militum, vel armorum, aut rei frumentariæ, vrbs in hostium potestatem veniret.

158 Traianus Augustus copias ex hac vrbe in agros hostiles educit, equitatum & peditarum in acies & turinas distribuit: sinè signis tamen procedit; aut quod repentinus hostes opprimere, tacitusque progredi vellet; aut quod integram legionem haud nactus, legionis signum, quod alia sequebantur, ante ferre dedecet, legionarijs præsidio vr-bibus relictis, & reliquis munitis oppidis, quæ expugnaret, & à Lucio Præfecto abductis, qui aliunde Dacos oppugnabat. Ex auxiliaribus & foederatis socijs suas copias Traianus instaurat.

Nel rostro della prima naue, viene scolpito Palemone, ouero Portunno col temone, e sopra la sua coda un' Amore; & appresso un' altro mostro, & un Tritone: questi Dei marini si figurauano nelle naui, per renderli fauoreuoli alla nauigatione, e da essi nominauansi le naui. stesse, come descriue Luciano di quella gran naue d' Egitto chiamata Iside, hauendo nell' una, e l'altra parte della prora la sua imagine.

159 Germani foederati & vectigales Populo Romano, vel alij populi in amicitiam Traiani Augusti suscepti, commune aduersus Dacos bellum suscipiunt, Cæsaremque in ea profectioe comitantur, prælio interfunt, nudi tamen & incrimis, præter clauas, quibus durissimis ictibus aduersarios feriebant.

Questi ignudi con la claua sono contraposti da Romani à gli altri simili, che combattono in fauore de Daci, vedendosi nell' uno, e l'altro Essercito.

160 Traianus eques exercitum præit, certiorque per exploratores factus de hostium statione, noctu itinere arrepto, summaque celeritate vsus, ante lucis ortum, somno correptos, & nihil tale metuentes, incautos opprimit. Ambulare enim celeriter & æqualiter docebantur milites Romani, ita ut militari gradu, viginti millia passuum, horis

quinque duntaxat æstiuis conficerent ; plenò autem gradu , qui citatior erat , totidè-
horis , viginti quattuor millia peregrisse author est Vegetius lib. 1. cap. 9.

* *Solleuando il dito danno segno di costanza, e di vittoria.*

161 Sarmatici equites, sagittarij, Romani exercitus virtutem formidantes, repentino ter-
rore, & incurfu pauesacti, aufugiunt, paucis illorum pugnantibus, pluribus cadenti-
bus. Superasse autem simul cum Dacis eam gentem Traianum, argumento est, & quòd
Sarmaticus dictus, de Sarmatis & Dacis pariter triumphum egerit, & in numismatibus
antiquis, huius rei monumentum extat. Fuerunt autem hi Sarmatæ, non ex Sarmatia,
Asiatica, quæ longius aberat, sed Europæa, quæ erat finitima, complectente (vt dixi)
prouincias hodie dictas Poloniam, Prussiam, Russiam, Liunioniam, Lituaniam, & non
exiguam portionem Moscouiæ.

162 Simulachrum, vt existimo, Auroræ vel Dianæ, quòd vel noctu, vel certè sub matu-
rinum crepusculum, hic fuerit cum hoste confictus. Nisi Deam aliquam crediderit
vana gentilitas in eo sibi prælio propitiæ adfuisse, vel Templum aliquod fuerit, Deæ
huiusmodi consecratum, iuxta quod prælium commissum.

163 Tertius hic fuit cum hoste congressus, in quo multi pedites Daci, equites Sarmatæ
cecidere; quorum occasu, victoria parta. Clauis Daci in hoc certamine pu-
gnarunt.

164 Currus hostium, annona, signis, vasis, clypeis, & gladijs onusti, in potestatem mi-
litis Romani venerunt. Rotæ autem currus vnus, miles aliquis Romanus captiuus,
velut alter Ixion alligatus, multisque cruciatibus à barbaris peremptus conspicitur:
qui ob sauitiam & immanitatem, quam in captiuos exercebant, poenas meritò, ingen-
ti clade suscepta, luerunt.

165 Spectaculum miseratione dignum, parentes senio confecti, infantes filios, vt dulce
onus, super humeros gestant. Matres itidem cara pignora complexæ, imminentes Ro-
manos milites fugiunt, & in syluas, saltus, locaque munitiora se recipiunt, propriæ sa-
luti consulentes.

Dacarum foeminarum habitus, tunica fuit manicata, sinuosa, succincta, & vsque ad ta-
los demissa, super quam lacernas induebant, Romanorum togis parum absimiles. Ve-
lamen autem capitis, lineum regmen fuit, vitra alligatum, & versùs humeros vel dor-
sum pendens. Ornamentum profectò quod gratiam, venustatem, maiestatemque pa-
riter referebat.

166 Daci aliquot Traiano Augusto sededentes, salutem & clementiam ab ipso conse-
quuntur, licet illis videatur exprobare ingratitude, inconstantiam, & dubiam fidem.

167 Nouorum castrorum munitio; pars calcem intrà cophinos, seu vimineas cistas ve-
hunt; pars scalp pro ferro & malleo lapides dedolatos fabris murarijs ministrant, vt suo
quemque loco reponant.

168 Daci captiui è pugna abducti, manibus post terga loro reuinctis, faucij sub signa, se-
curitatis ergò, à militibus perferuntur.

169 Milites Romani non pauci, à Dacis in pugna, quæ satis cruenta fuit, fauciati, ad lo-
cum vbi signa consistebant, vt tutiorem reducuntur, quò illorum vulnera à chirurgis
exercitus curarentur, vt fit. Et cum vulneribus ligamenta deessent, Cæsar singulari
pietate vsus, propriæ vesti non pepercit, quam in lacinias conscissam, fauciatis partitus
est, qua illorum vulnera obligarentur, cæsisque in prælio aras statuit, quibus quotan-
nis parentari iussit, teste Dione.

170 Carrobalistæ, bellicæ machinæ, tela longius iacentes, à duobus mulis tractæ, anti-
quis maximè in vsu fuere, quæ per singulas centurias, singulæ haberi consueuerunt;
quibus muli ad trahendum, & singula contubernia ad armandum vel dirigendum, hoc
est vndecim homines deputabantur. Quantò verò maiores existerent, tantò longius &
fortius tela iaculabantur. Non solùm autem hæ machinæ castra defendebant, verùm
etiam in campo post aciem grauis armaturæ ponebantur. Ad quarum impetum, nec
equites loricati, nec pedites scutati obsistere poterant. In vna autem legione quinquæ-
ginta quinque carrobalistæ esse solebant, authore Vegetio lib. 2. cap. 25.

171 Dacus Romano militi se dedens, dextram dextra apprehendit, in fidei signum.

- 172 Profligatio Dacorum exercitus, insignisque victoria parta, paucis hostium è certamine superstitibus .
- 173 Traianus Augustus pro suggesto suorum militum virtutem laudat, illorumque strenuè nauatam operam commendat, gratiasque agit, quòd illorum opera insignem fuerit victoriam consecutus: congiarium illis proinde pollicetur .
- 174 Primores Daci in bello capti, intrà castrum munitum, sub fida militum custodia, in triumphum Romam perducendi, asseruantur . Fidelis autem custodiæ signum, index militis prætoriani erectus .
- 175 Miles quidam in commilitonis amplexus & oscula ruit, vel quòd mortuum in acie crediderit, superstitemque in speratò nunc videat, vel quòd ex captiuitate hostili, postliminio fuerit reuersus, vel certè quòd fuerit aliquo insigni præmio ob res bene in conflictu gestas, aut dignitate à Cæsare donatus .
- 176 Miles sacco onustus, intrà quem congiarium à principe suscepit, frumentum scilicet, pecuniam, & alia huiusmodi, Cæsaris liberalitate .
- 177 Traianus Augustus in suggesto sedens, loco editiori congiarium militibus viritim distribuit, singulis ob beneficium susceptum & munificentiam, Cæsaris manus osculantibus . Quamuis magnum honorem Cæsares impenderent, si quempiam ad manus osculationem admitterent .
- 178 Fœminæ Dacicæ, manes suorum maritorum, & natorum, qui in prælijs aduersus Romanos occubuerant, vindicta placare volentes, captiuos milites Romanos, etiam uiuentes, facibus sæuissimè exurunt, manibus loro post terga reuinctis, quos, faciliè à principe suæ gentis, vt in eos conceptam rabiem exercerent, imperrarunt .
- 179 Germani, aut Pannonij, vel certè gens aliqua finitima, Populoque Romano fœderata, vel denuo in amicitiam & gratiam recepta, commeatum exercitui Traiani, quem supplices reuerentur, polliciti, onustas frumento naues per Istrum ducunt, à quibus milites acceptum, in castra comportant .
- 180 Cæsar Traianus, re frumentaria probè curata, exercitum iterum educit ex castris, pugnam cum hoste denuo initurus, qui præteritis iacturis haud fractus, cornua superbus & insolens erigebat .
- 181 Inter signa aquilæ & concordia, arietis simulachrum præcedens à signifero gestatur, rarissimè in exercitu Romano gestari solitum . Indicturi enim Romani cuiquam bellum, arietem per fœcialem præmittebant, quem in hostium fines immitteret; vel honestam ita causam suam ostensuri, quòd nonnisi prouocati & laceffiti bellum gerere cogerentur, & ultionis procurationem non à se, vt pote qui ex mansueto & innocuo essent genere procreati, proficisci, sed ab hostium improbitate atque iniustitia, iudicare, testatumque facere vellent; vel, quod alij malunt, vt hostilem agrum, suæ iam prædæ expositum, indicarent: quod & Pierius lib. Hieroglyphicorum 10. testatur . Vtraque autem ratione Traianus, & quòd prouocatus bellum gerebat, & ira percitus hostilem agrum Romanis militibus in prædam exposuerat, appositissimè fecit arietis signum in acie præferri; eo hieroglyphico suum aduersus hostes animum testatus .
- 182 Pons ligneus, magnis cymbis suffultus, militi per Istrum, vel Tibiscum annem traijciendo .
- 183 Commeatus, pila, scuta, galeæ, & armamenta alia, cum reliquis impedimentis bellicis, curribus vecta, & ab equis & bobus acta, exercitum proficiscentem sequuntur .
- 184 Castra ab hostibus superatis, & in fugam versis, deserta, Traianus occupat, cum machinis aliquot, quas Daci parauerant: militumque inibi præsidio relicto, quòd locus esset natura munitus, ne ab hoste desertionis pœnitente iterum occuparetur, vltèrius progrediendum ratus, cum exercitu proficiscitur .
- 185 De pugna denuo cum hostibus conferenda, & castris probè muniendis, Traianus Augustus cum primoribus exercitus ducibus deliberat . Qua de re milites, præsentibus signis, in concione adloquitur .
- 186 Traianus Augustus Legatos Dacorum in colloquium admittit; sed inducijs quas vtrè postulabant non impetratis, qui tempus potiùs redimere & intercipere Cæsari curabant, vacui abscedunt . Interim milites non ociosi, alij ligna cædunt, diuidunt, & castris

stris denuo muniendis perducunt; alij calcem, arenam, lapides, fabris murarijs ministrant.

* *Traiano à cavallo precede auanti l'Essercito; e gli Esploratori tornano, e danno conto dello stato de nemici.*

187 Traianus cum Dacis denuo congressurus, Deos sacrificio prius placandos censet: non enim licebat religioso cuiquam principi cum hoste congredi, nisi antea sacrificio eos delinisset. Sacrificat autem Traianus velato capite, ut mos est Sacerdotibus, vinum, vel sanguinem mactatae victimae, patera super aram igne flammantem infundens. Astant signa, Sacerdotes, & Tibicines lauro coronati, Camillus ingenuus adolescens in minister sacrorum, ut diffusius antea suo loco exposuimus. Libasse autem Israeliticum populum praecipiente Domino in veteri lege vinum in sacrificijs, sanguinemque super aram effudisse, multa sacrorum librorum testimonia produnt. Ex Hebraeis Graeci eum ritum mutuarunt, ex Graecis Romani, Idolis seu commentitijs Deis suis sacrificantes. Vnum hoc adnotasse non alienum ab hoc loco erit, Romulum lacte, non vino libasse: indicioque fuisse sacra ab eo instituta, in quibus non vinum, sed lac adhibebatur. Numae Regis posthumia lex erat, vino rogi ne inspergito. Quod sanxisse illum propter inopiam rei, nemo dubitat. Profanum autem & impium habebatur, inter sacrificandum, vinum offerre imputatae vitis, fulmine tactae, quamque iuxta homo laqueo pependisset, aut vulneratis pedibus calcatae, & quod circumcisis vinaceis profluxisset, aut supernè deciduo immundiore lapsu aliquo polluta fuisset. Item Graeca, quoniam aquam haberent, ut refert Plinius lib. 14. cap. 12. & 19.

188 Sueouetaurilia, sacrificium in lustratione exercitus pugna imminente fieri solitum, ex tauro, veruece, & verre. Adsunt Popae succincti victimas confecturi: Victimarij, qui illas deferunt. Veruex autem & verres laureatis dorsualibus ornati, sicut taurus sericeo.

* *Sagrifica il porco, la pecora, il toro, il qual sacrificio si è detto da principio Suouetaurilia, solito farsi nella lustratione, è rassegna dell'Essercito, imminendo l'inimico.*

189 Sacerdotes reliqui lauro coronati, ritumque, ut diximus, succincti Gabino, sacrificio interfunt.

190 Caesar è suggesto milites adhortatur, ut fortiter se & strenuè aduersus hostes in praelio iamiam conferendo, gerant; neque patiantur, tot victorias de Dacis partas, vno solo certamine perire: robore & disciplina militari ipsos praestare, suamque fortunam superiorem esse: proinde facilem victoriam futuram, quae honorem & opes conciliet.

191 Syluam densam, ne hostes, intra ipsam delitescerent, insidias iter agenti exercitui parare possent, & ut miles viam haberet commodiorem, Traianus cunctam succidi iubet. Vbi duorum exploratorum capita, qui comprehensi fuerant, longis hastis affixa, ad aliorum proditorum terrorem, publico & edito loco spectanda constituuntur.

192 Traianus eques Tibiscum amnem, ut coniectura est, per pontem ligneum magnis tignis suffultum, & intra vada firmatis, traiecit, simulque exercitus cunctus. Quem continuo à militibus succendi iubet, ne hostes per eum transitum haberent. Dubium autem, an ipse Traianus pontem fecerit, vel ab hostibus iam factum repererit. Vt cumque id fuerit, facultatem illius Dacis ademit, postquam suum ipse exercitum ad alteram fluminis ripam incolumen traduxisset.

193 Daci non audentes Traianum ponte prohibere, ad montana, draconum propria signa sequentes, confugiunt. Romani autem milites interim, illorum in statione vel castris munitiones exurunt.

194 Traianus Augustus loco natura satis munito castrum construit, ligna militibus quibusdam cadentibus, & è sylua proxima comportantibus, quibusdam lapides, alijs incophinis arenam & calcem fabris murarijs ministrantibus, summa in eo opere diligentia & celeritate usus. Causa autem, ne hostes à tergo irruptionem aliquam facere tentarent, commeatumue in castra comportandum interciperet.

195 Dacorum Regulus aliquis Traianum supplex adorat, implorat clementiam ipsi sededens, praesentibus Praefectis & Tribunis: signa astant, praetorianique Caesaris milites circumstant. A Tribuno verò Regulus honoris gratia deducitur.

196 Vasa lignea circulis ambientibus, quas cuppas vocamus, vinum continentia, commeatus,

meatus, & arma, plaustris siue carris imposita, & à mulis & bobus acta, in castra perferuntur, vsui opportuno tempore exercitui futura. Vbi carrorum forma, & iugorum, quibus boues ad carra vincuntur, consideranda.

197 Prætoriani milites, & Romani exercitus signa, Traianum Augustum in acie progredientem comitantur.

* *Gli Edifici à guisa di tempj, ciascuno con due cipressi possono rapresentare sepulture de Soldati Romani.*

198 Equitum ala Germanorum, aut gentis alicuius foederatæ, subsidio Traiano Augusto venientium, & in hoc prælio aduersus Dacos dimicantium; qui nec fræno, nec stragulis ullis in equitando utebantur, barbaricum & iacturæ plenum morem in ea re sequentes: utpote qui facile equis excuti, & ipsos vix continere, aut regere sine fræno possent.

199 Peditatus Romanorum, & auxiliatorum equitatus, copias Dacorum pugnantes, delect, paucis qui se certamini subdlexerant, & ad tutiora loca confugerant cum signis aliquot draconum, seruatis.

200 Traianus vterius cum exercitu progressus, noua castra metatur, ligna, lapides, arenam, calcem, militibus sedulo fabris murarijs ministrantibus.

201 Legati Dacorum supplices ad Cæsarem veniunt, pacis conditiones postulaturi, indulgenter ab ipso suscepti: re tamen infecta discedunt.

202 Muli catenis æreis iugati carro, bellicam machinam vehunt.

203 Triarij, hoc est, robustissimi milites, intra lignorum strues tandiu consistentes, quamdiu exercitus reliquus non periclitaretur, cum hoste pugna congregiens. Triarij enim, ut requieti & integri acrius inuaderent hostes, post vltimas acies sedere consueuerant; si quid enim primis ordinibus accidisset, de horum viribus reparationis spes tota pendebat. Triarij namque grauis erant armaturæ milites, cataphractas & cassides gestantes, veterani, & spectatæ virtutis, qui post alios anteriores profligatos pugnam capebant. Ius etenim legionis erat, facile nec fugere, nec sequi, cum grauis armatura staret pro muro. Lignorum verò strues fabricandis nauibus erant aggestæ, vbi machinam Triarij habent, quam in hostes intorqueant.

204 Milites loricati, squamis æreis ferme contexti, & galeis in conum siue cuspidem quandam abeuntibus, muniti, quorum imaginem tam hinc, quam in Arcu triumphali Constantini, adhuc Romæ extante, cernere est. Erat autem propriè lorica munimentum & armatura corporis, æreis hamis contexta, quæ pectus, brachia, & femora tegebat, ut Virgilius etiam docuit 3. Aen.

Loricam confertam hamis, auroque trilicem.

205 Funditorum ala, lapides fundis iactantium, ex auxiliariis Germanis, vel foederatis populis alijs collecta. Funditores autem sunt, qui fundis, ex lino vel setis factis, contorto circa caput brachio, dirigunt saxa. Funda verò, quod ea lapides fundantur, dicta. Balearicos supra cunctos mortales ea arte excelluisse, Linius 28. author est. Baleares namque foeminae, ut Vegetius prodit, à teneris vnguiculis ita natos erudiebant, ut nullum cibi genus contingere sinerent, nisi quem, ex funda emisso lapide, percussissent: unde summa in ea arte dexteritate vigeant. Quod & Virgilius 1. Georgicorum satis innuit, cum ait,

Stupea torquentem Balearis verbera fundæ.

proinde sunt qui Balearium Insularum habitatores fundæ usum primos inuenisse afferant; quamquam Plinius hoc idem apud Syrophœnicas dicat inuentum. Sed antiquiorem eius usum Scriptura Sacra prodit, cum 20. cap. libri Iudicum commemoret, septingentos viros fortissimos, habitatores Gabaa, ita sinistra ut dextra præliantes, & sic fundis lapides ad certum iacentes, ut capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis inclinare. Dauid etiam Israeliticus Rex, ante regni auspicia adolescens, ictum lapidis è funda ita direxit, ut frontem immanissimi gigantis Goliath percussisset, ipsumque ea via interemerit, qui cuncto exercitui Israel solus terrori erat.

206 Ala altera auxiliaris, levis armaturæ, utpote quæ clypeis solùm, & clavis pugnaret, cæterùm nuda & inermis. Funditores autem & Ferentarij hi, levis armaturæ milites, præcipuè in cornibus locabantur, & ab his pugnandi sumebatur exordium. Rectè verò

fini-

- sinistris pedibus funditores, & clavis pugnantes, anteire exprimuntur: præceptum namque militiæ erat, à Vegetio recitatum lib. 1. cap. 25. cum missilibus ageretur, sinistros pedes anteriores milites habere debere, quod vibrandis spiculis vehementior ictus sit: sed cum ad pilum venit, & manu ad manum gladijs pugnatur, tunc dextros pedes anteriores milites habere debent; ut & latera eorum subducantur ab hostibus, ne possint vulnus accipere; & proximior dextra sit, quæ plagam possit inferre.
- 207 Machina, ut videtur, aliqua, quam Daci in Romanos dirigunt & intorquent. Pugnant autem Daci in hoc prælio tum clavis, tum etiam acinacibus, clypeis testibus, cæteris armamentis destituti.
- 208 Victoriâ de Dacis hoc certamine Traianus Augustus consecutus, nova castra hosti viciniora munire constituit; lignatoribus in eam rem vel Germanis, vel Dacis aliquot in amicitiam & fidem receptis, usus.
- 209 Nova castrorum munitio.
- 210 Captivus ex primoribus Dacorum in conspectum Cæsaris adducitur, Tribunis & prætorianis militibus stipatus: cui Cæsar succensens, capulo ensis utraque manu apprehenso, excidium, & extrema quæque Dacis mala illaturum minatur.
- 211 Militibus Romanis, è castris lignatum prodeuntibus, Daci in sylvis abditi insidias moluntur. Cuius rei certior Traianus factus, alam militum levis armaturæ, Sagittariorum, Funditorum, & Ferentiariorum, commodo loco disponit. Irrumpentes autem ex insidijs Dacos, ala militum expeditorum excepit, cunctosque ferme trucidavit; insidias insidijs compensans, necemque, quam in alios meditabantur, & captivitatem impingens.
- 212 Cæsar hac clade Dacis illata, castrum proximum, militum præsidio tentum, oppugnat; strenuè qui intus erant Dacis sese tuentibus.
- 213 Testudo, idest, congregata militum multitudo, confertis scutis testâ adversus impetum lapidum, aliorumque telorum desuper incidentium, cuius & Livius 10. ab Urbe condita, & Cæsar 5. Belli Gallici meminere. Aliud prorsus à machina quadam bellica, quæ testudo etiam nominatur. Conferti igitur hic milites, testudine facta, muros suffodiunt, diruunt, arceque potiuntur.
- 214 Dacis, qui subsidium munitissimo castro, à Romanis militibus nuper capto, laturos veniebant, copiæ Traiani occurrunt; acris fit utrinque conflictus, sed in quo Daci superati, Cæsariani victores evasere. Capita autem hostium illustriorum, Traiano in acie editiori loco stanti, prætorianis stipato, coram perferuntur.
- 215 Reliquiæ exercitus Dacici hac pugna deletæ: Regia Deceballi capta.
- 216 Traianus Augustus cum Præfectis & Tribunis exercitus, de conditionibus & pace cum Deceballo Rege facienda, quam enixè, & submississimè precabatur, decernit: ad quascumque enim fœderis condiciones venturum, imperataque facturum per Legatos pollicebatur; præsertim cum provincia ferme omnis in potestatem esset recepta, & ob id ipse Decebalus in summam esset desperationem adactus.
- 217 Lignorum cassio, secatio, comportatio, & in struem congestio.
- 218 Castra, hoste vicino, & nondum pace firmata, tuto loco Traianus constituit, ubi lignorum, pabuli, & aquæ copia suppetebat. Adaquatio enim ex copiosissimo & vivo fonte, seu torrente proximo à militibus fiebat, qui intercipi, aut aliò deriuari ab hoste nequibat.
- 219 Frumentum copiosum milites, intrâ saccos contentum, super humeros vehunt, in castraque deducunt.
- 220 Pace his conditionibus firmata; ut Decebalus Dacorum Rex, arma, & bellica instrumenta, machinas, earumque artifices traderet; transfugas, siue Romanos, siue socios remitteret; castella & arces deductis præsidijs euerteret; & ut omni præterea terra decederet, quam de finitimis per vim cepisset; eos denique amicos & inimicos haberet, quos Senatus censuisset: Decebalus licet inuitus & moerens, præsentibus tamen iacturis coactus, per Legatos primores pileatorum assensus tandem est.
- 221 Traianum Augustum in suggesto sedentem, Præfectis, Tribunis, prætorianisque militibus stipatum, Decebalus Rex Dacorum genuflexus adorat, illiusque manus osculaturus apprehendit, circumstantibus signiferis, qui aquilas, & labarum tenebant.

222 Transfugæ, manibus loro post terga reuinctis, ex Romanis, vel socijs, qui ad Dacos confugerant, traditi, & Cæsari restituti; crimen iuxta puniendi.

* *Se pure non sono prigioni principali.*

223 Reguli, & præcipui Dacorum duces, Decebalum Regem suum comitati, ante Cæsarem procumbunt, illiusque se imperio & potestati submittunt.

224 Dracones Dacorum, & labarus Regis Decebali, aquilas Romanorum signa, Cæsarisque labarum & imaginem, inclinatione & submissione quadam adorant, & vt superiora reuerentur.

225 Castella & arces, iuxta pacis conditiones, diruuntur.

226 Daci cum vxoribus, & filijs, armentis, & pecoribus, terra discedunt, quam à finitimis per vim ceperant, suis eam antiquis colonis restituentes, vt fuerat fœdere sancitum. Nonnulli etiam loca munita, dulcem inquam patriam, deferere coacti, in aliaque oppida concedere, & immigrare iussi, pacis decreto perurgente.

227 Traianus Augustus legionem xij. Dacicam appellatam, ex superiori Pannonia, victo Decebalo, abductam, Daciæ præsidio relinquit, vbi nunc Transyluania Hungariæ existit; vt inscriptio apud Transyluanos reperta comprobare potest, in hunc modum se habens.

FORTVNAE AVG. OMNIPOTENT. VBI ERAS RHAMNVSIA VBI ERAS. QUANTVM ABFVIT NE ROMA LVGERET. VIVIT TRAIANVS VE TIBI DECEBALE MILS. LEG. VI. ET XIII. G. DEVOTIS CAPITIBVS.

Huic igitur legioni, prouinciæ custodiam & præsidium comittit; commendatque, ne iniuriam vel vim aliquam prouincialibus inferant, de qua meritò apud ipsum conqueri possint, subituri seuerum supplicium si secus fecerint.

228 Trophæa ex Dacis & Sarmatis deuictis, stipiribus arborum affixa, loco editiori collocata, in Traiani Augusti memoriam erecta visuntur, eo præcipuè loco, vbi hostes profligati & deleri fuerunt. In priori trophæo, ex spolijs hostium, conspiciuntur dracones ipsorum signa, paludamenta gentis propria, galeæ, clypei, labara, pila, veruta, pharetræ, & sagittæ.

229 Victoria alata, stans, pede galeam calcans, genu basi columnæ innixa, media inter vtrumque trophæum, stylo intrâ clypeum lauro coronatum res hoc Dacico Bello præclaras, famæ posteritatisque commendandas, scribens. Basis autem columnæ, cui Victoria innitur, firmam & solidam gloriam significat.

230 Alterum trophæum, præter draconum signa, clypeos, galeas cælatas, paludamentum, cum priori communia; thoracem habet squamis æreis confectum; gladium capulo aureo vel eburneo, intrâ vaginam reconditum, auro gemmisque ornatam; acinaces, plumbatas, & falces militares. Octo autem draconum signa, & tria labara his trophæis appensa, quòd totidem fortassis signa exercitus Dacici, & Regis Decebali, in potestatem Cæsaris venerint, totque fuerint hostium legiones profligatæ.

231 Regia Decebali, vbi palatium magnificentissimum, columnis & porticibus ornatum, ad ripam Istris situm; quod Traianus cum regia supellectili occupauit: quod maximi momenti fuit ad pacem inter Cæsarem & Decebalum conciliandam. In porticu autem supero, statua, vt conijcio, ipsius Decebali Regis conspicitur, vel alterius insignis maioris, qui præcesserat, proprio Dacorum habitu induta.

232 Porta regij palatij, Istris fluentis contigua, in cuius supremo limine, tria iuuenum nuda simulachra, singulas faces accensas tenentia, visuntur. Quorum, quod medium est, indicem dextrum cum brachio eleuatum habet, sinistra facem tenet, sicut reliqua duo, dextra: eaque Larium simulachra existimari possunt, à Dacis ita exprimi solita, quibus & custodia domus curæ esset, vtpote quæ starent, & excubarent ad ædium fores, nihilque illos domesticum latere posset, qui igne perpetuaque luce vterentur, maximeque fida incolis forent, quod per indicis eleuationem satis significabant. Nisi totum hoc monumentum fuerit, quod Traianus Augustus in Alemannorum solo condidit, suoque nomine appellauit, cuius meminit lib. 17. Ammianus Marcellinus.

* *Vedeſſe eſſere un' Arco sù l'Iſtro in honore di Traiano; le ſtatue non hanno faci, mà clauæ, e ſi riſerifcono ad Hercole, & à Traiano più d'ogni altro Dio à lui diuoto. Gli altri edifici ſono*

sono Tempj che accompagnanogli antecedenti trofei . Nel vestibulo di vno vedesi la statua d'una Dea , non di Decebalo .

233 Priori Dacico Bello absoluto , paceque cum Decebalo Rege firmata , Traianus Augustus, nihil, quod ipsius præsentiam exposceret , superesse ratus , in Urbem redire constituit . Quare legione in prouincia relicta , præsidijsque militum per opportuna loca dispositis , tribus secum legionibus abductis , quarum totidem aquilarum signa in biremi vehuntur , vale faciens Daciæ , nauibus per Istrum , & id noctu , facibus accensis , & luminibus vndique illatis , eius consilij duces & naucleros certiores faciens , expansis velis, remigibus impetu pulsuque remorum adnitentibus, læta se nauigationi committit.

* *Quanto il Ciaccone descrive del ritorno di Traiano à Roma , pare più tosto che si verifichi del ritorno di esso nella Dacia , alla seconda guerra contro Decebalo , il quale ribellatosi fu di nuouo dichiarato inimico dal Senato Romano .*

234 Biremis Liburnicæ forma , quæ ideò biremis dicta , quòd duplici remorum ordine ageretur , superiori quidem vno , inferiori verò altero . Rostrum eadem habet æneum , & aquilam in prora insculptam ; vbi nauclerus remiges ad sedulam operam nauandam exhortatur . Labarum gerit in puppi , & tria aquilarum signa , vt totidem è Dacia legiones cum Cæsare adnauigasse intelligamus .

235 Prætoria Triremis , trium remorum ordine acta , in qua Cæsar vehitur . Labarum in puppi , & lumen clarissimum intrà laternam præfertur , quod vulgus funale , seu fanale vocat ; prætoriæ insigne , quod cætera naues noctu sequantur . Hippocampum supra rostrum æreum in prora habet .

236 Triremis Liburnica altera , trium remorum ordine distincta , pulchra puppi , carbasis , funibus ad transversum malum alligatis ; in prora tria cornua copiæ , & Victoriolam delphino colludentem habet .

237 Pro felici reditu Traiani Augusti sacrificia in Vrbe fiunt , plurimis victimis ad aras mactatis ; nuncius enim de eius aduentu Senatum Populumque præuenerat Romanum . Interfunt autem huic sacrificio nonnulli, pallis vtentes cucullatis , quorum frequens Italiæ, Hispaniæ , & Galliæ nunc est vsus . Fuerint ne hi Romani , an exteri , incompertum .

238 Sacerdotes , sacras , de more gentis , vestes induti , rituque succincti Gabino , in Curiam , vbi Consules & Senatus conuenerant , asciti , de votis suscipiendis , sacrificijsque peragendis , pro salute & felici Cæsaris reditu in Urbem , curam , indicente Senatu , suscipiunt .

* *La figura col braccio , e la mano distesa è l'istesso Traiano in atto di Pacificatore , come si rincontra in tutte le medaglie di Hadriano col titolo ADVENTVS . AVGVS TI . al suo arriuo nelle prouincie .*

239 Biremium duarum in Urbem appulsus , sospitatem , & felicem Traiani aduentum in eandem significantium . Vbi velorum collectio , funium & rudentium explicatio , nixus remigum nauim ad littus impellentium, visuntur . Traianus namque tantisper per Istrum nauigans , quantisper nauibus excipiendis est capax ; deinde per Hadriaticum mare ex Illyrico soluens , totam ferè Italiæ oram legit , & demum per ostia Tiberina Romam vsq; peruenit , cum fluuius magnis tunc esset nauibus meabilis , qui, obstruso nunc alueo , vix paruis est peruius . Forsitan etiam Traianus Tiberina ostia concesserat , portum quem ipse struxerat , & stationes nauium inuisurus , interim dum triumpho necessaria Romæ parabantur ; & per Tiberim nauibus delatus , triumpho exceptus est . Pons autem hic signatus , Horatius fortè fuit , radicibus Auentini iunctus , cui pharus altissima imminebat , prospectandis è longinquo aduenientibus nauibus percommoda .

240 Porta Urbis Triumphalis , per quam triumphatores ingredi solebant , triumphum acturi ; per quam Senatores laureati, cunctaque vtriusque sexus & ætatis nobilitas effusa , obuiam Traiano Augusto triumphanti venit , ipsum ante Urbis ingressum & inuisuri & salutaturi . Vel certè Arcus fuit triumphalis in Foro ipsius Traiani erectus , cuius magis speciem refert , ob superatos Dacos , & Sarmatas à Senatu P. Q. Romano dicatus . Cuius pulcherrima ornamenta , mira artificum manu elaborata , in alterum postea triumphalem Arcum, Constantino Magno ob superatum Maxentium Tyrannum erectum , translata fuere ; quæ nunc etiam extant . Inter quæ, octo Dacorum Regulorum statuæ visuntur ,

capi-

capitibus tamen auulsis, quæ Alexander Medices Florentinorum Dux ob illorum elegantiam amputata, noctu clam abstulit. Sacrificia præterea, adlocutiones, & pleraque huiusmodi alia, ascititia ex Traiani Arcu, non propria Constantini videntur. Nam cum ad Pontem Miluium, Vrbi proximum, victoriam de Tyranno Maxentio Constantinus habuerit; parumque temporis intercederet, neque diutius prorogandum triumphum, latus Senatus censeret; celeritate usus, Arcum Traiani diruit, vt Constantini erigeret. Constantini etiam ætate, marmoris scalpenti peritia in deterius abierat; quare portiones aliquot Arcus, quæ tunc temporis fuerant elaboratæ, multò rudiores existunt, quàm quæ ex Arcu triumphali Traiani translata. Legati prius Deceballi in Senatum admissi, quos secum Traianus detulerat, in Vrbeinque præmiserat, depositis armis, manibusque in seruilem morem porrectis, cum multa supplices dixissent, dein confirmata pace arma recipiunt.

141. Arx erecta; tauri in sacrificium maectandi à laureatis Popis inducti, signis concordie præsentibus, turbaque Sacerdotum, qui ritu Gabino succincti, lacernas, vel breuiiores togas superinduti, laureati astant.

142. Traianus Augustus Ioui Capitolino sacra facit, super aram fructus varios adolens, cui & Camilli astant, & trium legionum, totidem aquilarum signa, præsentem Senatu togato & laureato, & Popa, qui taurum maectat, tibicinibus modulantibus, acerrantibus Camillo coram tenente. Vbi & ædis Ioui Capitolino sacræ symmetriam, cæteraque Capitolij ornamenta, amplissimasque structuras, ex hoc simulachro dignoscere poterunt: umbram & imaginem quandam rei ex orthographia referente. Hoc triumpho peracto, deinceps Traianus Dacicus & Sarmaticus appellari coëptus. Possunt autem hæc omnia ad Traiani profectionem secundam in Dacos referri: ita vt hoc sacrificium iter præcesserit, supplicationibus ideo indictis, votisque à Senatu Populoque Romano conceptis. Sed priori interpretationi magis cuncta coherent. In rebus enim adeò difficilibus & abstrusis, in quibus luce authorum, & monumentis alijs destituimur, satis erit diuinare. Si extaret opus Caninij Rufi, quod Græcis versibus de Bello hoc Dacico scribebat, (incertum an absoluerit) non omnino in tenebris versaremur. Sed quando & hoc, & pleraque alia perierunt, nihil superest reliquum, quàm coniecturis uti, & Oedipum induere. Meminit operis Caninij Rufi Plinius lib. 8. epist. 4. suadetque vt illud inceptum perficiat, vt pote in quo nulla recentior materia copiosior, latior, magis poetica, & in rebus verissimis fabulosa, scribi & vulgari posset: vbi immissa terris noua flumina, nouos pontes fluminibus iniectos, infessa castris montium abrupta, pulsum regia, pulsum etiam vita Regem nihil desperantem, dicere auderemus. Super hæc actos bis triumphos, quorum alter ex inuicta gente primus, alter nouissimus fuit.

Hic fuit prioris Belli Dacici exitus, & triumphus finis.

BELLVM DACICVM SECVNDVM.

Nunciabatur, Decebalum Dacorum Regem, præter conditiones fœderis icti, multa ad rebellionem spectantia parare ac facere: quippe arma fabricare, transfugas recipere, munitiones & castella instaurare, vicinas gentes missis legationibus ab bellum & defectionem sollicitare; his potissimum infestus, qui secum coniurare nolissent: iamque Iazygum partem finitimam inuaserat. Ob has causas iterum hostis à Senatu iudicatur, bellumque Traianus aduersus illum secundò suscepit, quod tandem, sinè alterius ducis ope, per se ipsum confecit.

143. Naui, velis collectis, anchoris iactis, clauo firmato, portum & stationem loco tuto significat, in quem Traianus Augustus descendit, hostilem regionem aditurus. Per Adriaticum mare in Illyricum nauigasse illum conijcio, compendium itineris faciens; ne, vt priori bello fecerat, exercitum per Alpes tanto incommodo, & fatigatione traduceret.

144. Milites & nautæ non pauci in ea profectione pallio, seu palla potius Hispanica videntes, quæ à tergo & de humeris dependentem habebat cucullum, ad arcendos imbres, & collum ac caput ab iniurijs externis protegendum; quam pleræque nationes ab Hispanis mutauerunt; & Monachi etiam, inter sacras religionis vestes, cucullum proprium sibi fecerunt. Fuerint ne Hispani Cæsarem prouincialem suum in ea expeditione sequuti,

ti, aut alterius gentis milites, vix assequi possum, nisi coniectura ductus, quod Hispanis proprius & antiquus fuerit talis amictus; & quod barbam & capillum, præter Italorum morem, promissum habeant; qui barbam radebant, Imperatores suos imitati; prolixamque haud comam nutriebant, vsque ad ætatem Hadriani, qui primus barbam nutritiuit, & deinceps, vt ex vniuersis antiquitatis monumentis colligitur. In Arcu etiam Septimij Seneri, qui adhuc in Vrbe ad radices Capitolijs persenerat, Hispani milites eodem habitu, barba, & capillo visuntur. Durat autem hodie hic habitus apud Hispanos non solum, sed & alias plures nationes; breuior tamen, nam prolixus hic in Columna sculptus, solum Lusitanis in vsu existit, vel cum in luctu gestatur.

- 245 Aquila, legionis vnus signum, quam secum ex Vrbe Traianus Augustus proficiscens abduxerat, præter alia duo, quæ auxiliariorum videntur existere. Milites autem sua signa, & proprios duces, ordine quodam procedentes, sequuntur.
- 246 Sacerdotes ritu succincti Gabino, Cæsaris exercitum proficiscentem parumper comitantur, supplicationes agentes, & felicitatem illis imprecantes.
- 247 Equitatus, peditatum antecedens: quorum vnus labarum, Imperatoris vehit insigne.
- 248 Iazyges, & alia gentes Dacis finitimæ, Traiano aduentanti occurrunt, gratulanter excipiunt, seque per vim proprijs sedibus à Decebalo exturbatos, grauitèrque multatos, quod amicitiam Populi Romani sequerentur, conqueruntur: vlciscatur proinde communem iniuriam expostulant; seque socios belli futuros, comitumque exercitui, quantum rerum suarum angustia pateretur, curaturos pollicentur. Vxores autem & filios secum ducunt, vt maiorem Cæsari miserationem commoueant. Quorum Cæsar misertus, votis illorum annuere, & animos spe futurorum erigere videtur, cum bellum se tandiu cruentum & implacabile aduersus Dacos gesturum affirmer, quandiu ipsos iniuria affectos, in antiquas & auitas sedes restituat.
- 249 Cæsar, ante hostium congressum, Dijs sacrificia facit, patera, super aram igne calentem, vinum libans, & sanguinem victimæ, cui astat tibijs occinens, & Camillus cum thuris acerra.
- 250 Tauri plurimi ad aras, super quas focus accensus, mactandi perferuntur à Popis lauro coronatis.
- 251 Scuta militum, forma cæteris absimilia, tandiu ex arbore pendentia deferuntur, quandiu castris muniendis intenti, penso quisque suo absoluto, resumit.
- 252 Castrorum munitio, aggere fit congesto, fossa lata, valloque circum disposito, & probè firmato. Fossa autem, si vis acrior hostium immineret, duodecim pedes lata, tredecim profunda esse solebat. Supra quam fudes de lignis fortissimis, quas milites portare consueuerant, præfigebantur. Ad quod opus, ligones, rastra, qualos, aliaque vtenfilium genera, semper habebant in promptu.
- 253 Lignorum cæsis, secatio, & comportatio, aggere, fossa, & vallo castrorum munitio.
- 254 Castrum, vel vrbs aliqua munitissima, ad quam præsidium militum Decebalus mittit, qui illam aduersus Romanos fortiter tueantur; & ad quam, ceu refugium vnicum, Daci in discrimine positi confugere possint, propriæ salutis consulturi.
- 255 Cæsar loca quæque munita expugnat, vi capit, in hostes sæuit, ingenti eos clade afficiens.
- 256 Romani, munitiores natura colles, Dacis resistentibus, præoccupant, triplicique muro per interualla disposito, viam illis nocendi obstruunt, tuta se statione locantes. Daci autem acinacibus pugnant, gladijs inquam versus cuspidem intortis, vt Persæ olim, & Medi, nunc verò Turcæ vtuntur. Pars autem militum pugnat; pars, summa cum festinatione, munimentis castrensibus absoluendis intendit, Dacis eò loci per vim exturbatis.
- 257 Traianus Augustus eques, milites suos, vt hostibus profligatis præproperè loca munita occupent, reliquos vt cum festinatione incepta munimenta absoluant, adhortatur: subsidio cum reliquo equitatu, pugnantibus aduersus Dacos Romanis, opportunissimus adueniens.
- 258 Miles Romanus fossam faciens, cæteri ligna cædunt, secant, secta in castra munientia comportant.

259 Veterani milites iter ingressi, thoracati, clypeati, & galeati, Traianum Augustum præeuntem sequuntur, & signiferos tres, aquiliferos inquam duos, & imaginarium vnum, vltèrius progredientes. Quò proculdubio colligitur, duas fuisse in hoc Romanorum Bello tunc legiones, in Daciam à Cæsare aliunde inductas, & sub imagine principis, alios auxiliares & socios militasse.

* *In tutte tre le insegne sono l'Aquile, e l'immagine del Principe, solo quella di mezzo non è rostrata, e tutte tre hanno qualche differenza.*

260 Traianus Augustus, vt expeditiis præsidia traduceret, quoties à barbaris Romani, qui trans Danubium agebant, premerentur, lapideum pontem super Istrum facere excogitauit: opus sanè mirandum, & maximè memorabile, cui cætera illius opera vix adæquari possunt; impenſa profectò ingenti, & quæ fidem superat. Illud enim mirari conuenit, quam ratione, & quibus viribus, quoue artificio, in illa gurgitum altitudine, tamque præcipiti fluuio, tum singulæ columnæ extrui valuerint, tantarumue molium fundamenta stabiliri. Vada præterea limosa erant, neque amnis aliò auerti poterat. Quanta verò altitudo sit aquæ, & quàm latè pateat amnis, narratu difficile existit. Fuerunt autem huic stupendo ponti viginti pilæ ex quadrato lapide, altitudinis centum & quinquaginta pedum, præter fundamenta, latitudinis sexaginta. Distant inter se centum & septuaginta pedibus; fornicibus verò coniunguntur. Hæc moles, & pons per sæcula memorandus, ab Hadriano Cæsare Traiani successore, ex causis non rectè perpenſis, dirutus & demolitus postea fuit, vestigijs tanti operis vix relictis, adeò vt hodie incompertus esset locus, nisi opere & inuestigatione Ioannis Cuspiniani proderetur. Hic enim in Austriæ descriptione, in inferiori Pannonia, non procul à Canizza oppido situm assignat, vbi proximus existit fons quidam celeberrimus, qui in sanguinem verti solet, obitus, vel infortunium ingens Regum Hungariæ si imminet: quod multa incolarum experimenta comprobarunt. Et quamquam in hac pontis orthographia omnia integra non sint, vbi non tot pilæ, tot fornices, non Istri fluenta designentur; prætermittuntur tamen ab scalptoribus marmorum ob loci angustiam, & vt alijs simulachris inibi inductis locus vacuus relinquatur, aliquo indiculo rem tetigisse contentis. Fuit autem Traianus adeò magni & excelsi animi, vt res magnificentissimas non solum excogitaret, sed & fecerit plurimas; extruxit enim Marcianopolin in Mœſia, quam à nomine sororis Marcianæ appellauit; Nicopolin in Thracia, geminam ob victoriam, de Dacis vnā, de Sarmatis alteram; Traianopolin, vrbes insignes. In Vrbe Forum ædificauit, palatium, bibliothecam, porticum, thermas; in ostijs Tiberis portum sumptuosissimum; Hispaniæ pontem de suo nomine Traiani appellatum super Tagum, vias inibi longissimas construxit, & glarea & calce muniuit, vt vsque ad nostram ætatem integræ maxima ex parte perseuerent. Vrbes socias magnificè iuuit; easque aquis, portubus, frumento, operibus publicis, pecunia, honoribus, cæterisque rebus auxit, atque ornauit.

* *Descruiue Dione questo Ponte di mirabile edificio, con venti pili di marmo quadrato alti CL. piedi senza li fondamenti, larghi LX. e distanti fra loro CLXX. piedi li quali pili si congiunguano con gli Archi: opera incredibile, che per la profondità, e per la impetuosità dell'acqua non permette edificio alcuno, nè si poteua diuertire. Il Ponte edificatoui da Traiano era tutto di marmo con gli archi, questo che vediamo è fabbricato di trauature di legno con li soli pili di pietra, forse per la necessità di passarui.*

261 Traianus pineas, & alios pro tempore & regione fructus, in sacrificium super aram adolet, ob pontis absolutionem Dijs præcipue gratias agens: vinum desuper & alios liquores suauolentes è patera superinfundens. Cui astat tibijs canens, Camillus cum thuris acerra, Popa taurum in victimam mactaturus.

* *L'habito di Traiano è difusato e simile ad vna mozzetta rouesciata indietro sù la spalla.*

262 Decebalus, primoribus Dacis & Sarmatis aliquot ad Traianum missis, conditiones pacis simulator postulauit, non tamen fuit à Cæsare exauditus, qui semel & iterum prodegerat fidem; quare infecto negotio ad Decebalum redierunt. Vbi & Sarmatarum habitus pacis tempore, vestes scilicet promissas vsque ad talos, cinctum vel balteum latissimum, vittam quorundam capita redimentem, pileum, aliorum amicientem videre est.

* *L'habito*

- * *L'habito di questi due è curioso: poichè oltre la vesta di Donna dalla cinta à talloni, hanno essi le mani ricoperte da guanti, e'l petto cinto di fascie di cuoio; e si può credere che questi sieno li medesimi Sarmati, o altra gente, che viene à trattar con Traiano, e simili habbiamo veduto auanti in habito lungo combattere à Cavallo armati dal mezzo in sù. Trà le fabbriche di questa Città, o Castello habitato da Soldati Stationarij, vi è un' Anfiteatro castrense edificato di legno, la porta sù'l ponte onde escono, i Soldati à guisa di arco è adornata in cima con due trofei. Di quelli che trattano con Traiano, altri hanno la fascia in capo, altri il pileo.*
- 263 Per Prætoriam castrorum Portam Traianus Augustus exercitum educit, ponte ligneo Tibiscum fluuium (vt creditur) traiecit, trophæis prius in montium cacuminibus erectis, quæ ex hostium spolijs bello ademerat.
- 264 Taurus, in victimam mactandus, à Popa succincto, laureatus, & cum sericeo dorsuali inducitur. Ara foco accensa, quam circumstant Liticines lituis insonantes, & Camillus minister sacrorum; labarum Cæsaris proprium insigne; & tria aquilarum exercitus signa; & demum veterani milites, thoracati & clypeati.
- 265 Sueouetaurilia, in lustratione exercitus, ex tauro, verre, & ariete fieri consueta; inascula enim hæc animalia fiere. Taurum Popa succinctus, & lauro coronatus deducit, camoque constrictum regit: clauam longo manubrio gestans, qua taurum conficiat. Victimarij autem verrem, dorsuali ornatum sericeo, & arietem agunt. Præcedunt Liticines & Tibicines, lituis & tibijs insonantes, laureis cuncti redimiti.
- 266 Sacrificium, quod Cæsar, habitu Pontificio, velato capite, super aram igne fumentem, patera perficit, cui astant Camilli, Sacerdotes etiam plerique ritu succincti Gabinus, lauro coronati, laureosque ramos manibus portantes: sunt & luminigeruli cereos in candelabris deferentes: sunt qui etiam vasa aquæ, forsan lustralis, vehant, lustrationi exercitus aspergillo faciendæ.
- 267 Adlocutio Traiani Augusti ad milites è suggesto lapideo, præsentibus Præfectis & Tribunis exercitus, quattuorque aquiliferis cum quattuor aquilarum signis: totidem enim iam legiones conuenerant, & in eo bello militabant. In qua Cæsar iustas belli causas aduersus Decebalum suscepti Dacorum Regem enumerat, quantumque fuerit perfidus & iniurius Romano Senatui: proinde ad fortiter et strenuè se in pugna, quæ imminebat, gerendum adhortatur: ad gloriam ex victoria et triumpho; et immensas opes ex præda et manubijs hostium parandas inflammat, vicinasque Dacorum stationes et castra maturè occupare iuber. Licetor cum fascibus consularibus retro Cæsarem stat.
- 268 Traianus Augustus in lapideo suggesto, quid faciendum, quo ordine procedere debeat exercitus, quæ loca in munimentum Castrorum præcipuè occupanda, qualiter inuadendus hostis, qualiter debellandus, Præfectos et Tribunos exercitus consulit, et demum iuxta saniores sententiam decernit. Præfectus inibi Prætorio sceptrum gerit, miles labarum. Hadrianus, postea Augustus, astat, qui secundo Bello Dacico interfuit.
- 269 Profectio exercitus; leuis armaturæ milites antecunt, triarijs seu grauis armaturæ militibus postremum agmen tenentibus; vt pote qui thoracati, galeati, et clypeati, gladijsque accincti incedunt.
- 270 Impedimenta exercitus, sarcinæque militum, curribus, quos muli trahunt, & equis vesta.
- 271 Veterani milites laureis ob egregium aliquod facinus ab Imperatore donati, quas galeis supergestant.
- 272 Buccinatores classicum canunt, Imperatore præfente & indicente; nam ijs solum huiusmodi negocium obeundi cura incumbit. Hi namque non nisi Imperatore præfente, vel cum in militem capitaliter animaduertitur, insonare solent. Appellatur autem buccina, quæ in semetipsam æreo circulo flectitur; sicut tuba, quæ directa est; teste Vegetio lib. 3. cap. 5.
- 273 Traianus Augustus milites vrget, vt rem frumentariam, in exercitus alimenta, curribus & dorsis equorum impositam, ad castra, quæ iam iam muniabantur, quam celerimè traducant.
- 274 Aquilifer, imaginarij, & labari gestator, ad buccinæ sonitum cum signis gradientes.
- 275 Primum agmen militum leuis armaturæ ex auxiliarijs conflatum, in quo sunt Germani,

mani, Pannonij, Illyrici, & Dalmatæ, arcubus & sagittis pugnantes.

* *Questi arcieri con veste lunga si sono veduti auanti nella prima guerra Dacica combattere à Cavallo à fauore de' Romani, con l'elmo acuto, e corazza hamata de' Sarmati, sì che possono essere ò Sarmati ò altro popolo confine; vn braccio è ignudo, l'altro coperto con bracciali di cuoio, ò di ferro affibbiato.*

276 Legionis alterius aquila, cum labaro, iuxta Cæsarem gestato, prius quàm classicum buccinator insonaret, & ipse Traianus locum indicaret, quo castra metauda.

* *Già si è detto che il labaro nome usato al tempo di Costantino, e sotto Traiano chiamauasi vessillo, & era insegna della Cavalleria come pare questa Aquila ancora che si è veduta portare da Soldati à Cavallo.*

277 Metatores, qui præcedentes locum eligunt castris. Præfectus item Castrorum, qui tabernacula, & militum casas, & impedimenta omnia, nutu curat. Tentoria insuper & tabernacula figuntur.

278 Milites frumentatum extra castra egressi, maturas fruges, in hostili agro deprehensas, falcibus messorij in manipulos collectas secant, & in fasces alligatas super humeros in castra comportant, in exercitus alimenta; equosque, ad agrum eductos, pabulantur.

279 Milites excubias agentes, ne, dum fruges, palantes & dispersi demetunt, hostis incautos inuadat.

280 Arx Dacorum, castris Romanorum proxima, militum præsidio munita, iuxta quam Daci excubant, Traiani exercitus insidias metuentes.

* *Li Daci si dimostrano tutti spauentati, rissuggendo dalla battaglia conforme nella seguente figura, e pare che discorrino di rendersi, come uno di loro parla con li Soldati Romani.*

281 Romani aliquot milites leuis armaturæ, explorare Dacorum arces pergunt, quibus hostis occurrit; pugna conferitur, in qua tamen Daci succumbunt.

282 Romani milites castro hostium munitissimo potiuntur, intrà quod signa inferunt, vltèriusque alia inuadere & oppugnare pergunt, machinis & scalis aduectis.

283 Romani milites muniti oppidi muros conscendere tentant, quos validè Daci propellunt, sagittas, & ingenia saxa in oppugnatores deuoluentes. Scalas ligneas Cæsariani milites admovent, ad murorumque mœnia euadunt, multos eo impetu trucidantes; interim funditores, lapidibus è fundis proiectis, Dacos ad muros accedere prohibebant: sicque cruor vbique diffunditur. Romanus miles caput hostis vnico gladij ictu amputat, truncum super muro cadauer relinquens. Pulcher etiam & ingenuus, vt apparet, adolescens Dacus strenuè dimicans occubuit. Scalæ autem quæ hic visuntur, ligneæ erant, nostrique sæculi similes: quarum oppugnationis inuentor fuit Capaneus, qui tanta vi, scalas conscendens, occisus est à Thebanis, vt extinctus fulmine diceretur.

284 Miles Traiano Augusto nunciatum venit, acriter hostes intrà oppidum munitissimum se tueri, Cæsarianos continuis oppugnationibus cadere, in periculoque non leui versari, nisi suppetias illis quàm primùm ferat: proinde opus esse noua continuò auxilia submittere. Hac re cognita Cæsar cum prætorianorum agmine accurrit, vt copijs interim vniuersis collectis, cum integro exercitu hostili confligat.

285 Rotæ, quibus machinæ vectæ aguntur, & muris admoventur.

286 Daci, ne Traianus suppetias suis ferret, in itinere se opponunt; pugna conferitur, sed in qua Daci victi, Romani victores euasere.

287 Sagittarij Romani exercitus, loricati & galeati, ex arcubus sagittas iacientes.

* *Qui si vede l'habito proprio de' Sarmati Arcieri combattere in veste longa, con l'elmo acuto, e la corazza hamata.*

288 Miles Dacus, summa vi pollens, qui ingens saxum solus cleuet, & in hostes proijciat.

289 Traianus Augustus, castrum natura munitum & arte, præsidio Dacorum tentum, quod pertinaciter aduersus Cæsarianos tutati fuerant, ipse præsens expugnat: captum diruit, ne iterum in hostium potestatem veniret. Daci enim lignatione, pabulatione, aquatione, & frumentatione, indè egressi, Cæsarianos prohibebant.

290 Lignorum cæsis, dissecatio, & in struem in varios vsus à milite Romano congestio.

291 Regulus aliquis Dacorum à Decebalo Rege deficiens, supplexque ad Traianum veniens, illi se dedit: clementiam ab eodem assecutus & gratiam. Astant hinc & hinc præto-

prætoriani milites custodes & stipatores Cæsaris, in quorum clypeis, varia simulachra; vel picta, vel adsculpra visuntur.

- 292 Dacicæ cuiusdam vrbs ciues, fame oppressi, quos vicinus Romanorum exercitus obsidebat, nullum suæ salutis suffugium superesse rati, neque quid ulterius tentarent in mentem veniret, mortem prius oppetere, quam direptionem, & seruitutem Romanorum perpeti decernunt. Quare communi omnium consilio urbem incendunt, cunctasque opes, in vnum rogi collectas, exurunt; ne præda vlla hostibus superesset, de qua possent gaudere: vxores & fœminas reliquas cum infantibus trucidant; ipsique sub noctis silentium clam se ex vrbe subripiunt; exanimem adolescentem, fame vel morbo aliquo oppressum, & alterum grandæuum senioque confectum, secum educunt; & in vastum antrum, ad radices montis cuiusdam situm; ceu in locum abditum, & à cognitione hostium semotum, concedunt.
- 293 Daci qui ex vrbe aufugerant, consilij inopes, cunctisque rebus desperatis, mortem sibi veneno epoto consciscunt; tanto ardore animi, vt alter alterum præcedere certaret, & primus ad necem vellet accurrere. Vas autem ingens in medio erat expositum, liquore aliquo læthifero plenum, ex quo nonnulli exiguis poculis venenum hauriebant, singulisque bibere dabant, ea mensura, quæ breui interimere sumentes posset. Alij exanimis iacent, quos virus iam extinxit, alij concidunt morituri, alios vis vexat veneni in viscera transfusi. Miserandum profectò spectaculum, in quo caritas & pietas habebatur, in suos & in seipsos etiam læthaliter sequere.
- 294 Dacici exercitus reliquiæ per aspera loca & ardua montium iuga fugientes, draconis signum, quod ex acie superfuerat, sequuntur. Erat autem secundum millesimum quemque militem draco pertica sublatus, cui argenteum caput, reliquum corpus ceu ex ferico contexto, coloribus variatum, instar veri draconis, Suida auctore.
- 295 Cæsar Dacos clementiam ipsius implorantes non exaudit, qui toties fidem fregerant, illiusque animum irritant. Sinistra namque capulum gladij, quo erat accinctus, apprehendit, dextra paludamenti laciniam, quod & ulterius progredi, & arma aduersus ipsos exerere parabat. Classicum buccinator canit. Labarus & signa cum militibus prætorianis à tergo succedunt, Tribunis Cæsarem comitantibus.
- 296 Annona militibus viritim distribuitur. Veteranus huic rei miles erat præfectus, qui modio certas cuique mensuras distribuit, quas saccis exceptas, humerisque impositas, in propria singuli tabernacula, vel casas asportant. Tota tamen legio particulam aliquam in saccum peculiarem conferebat, sepulturæ causâ; vt si quis ex contubernalibus defecisset, de illo sacco ad sepulturam ipsius promeretur expensa. Hæc ratio apud signiferos in cophino seruabatur.
- 297 Adlocutio Traiani Augusti priuatim ad milites aliquot, signiferos inquam cohortis & centuriarum, habita. Quorum videtur ignauiam obijcere, alterumque illorum exauthorare, ob facinus aliquod indignè admissum, vt pote qui pelle caput amictus leonina, nullum signum gestet in manibus; sed illi videatur ereptum. Reliquis autem munientæ castrorum partis curam committit.
- * *Pare che in questo parlamento di Traiano si rapresenti la fede de Soldati, distendendo tutti la mano verso l'Imperatore, il che denota ancora la mano sopra le tre insegne delle Cohorti.*
- 298 Leuis armaturæ milites Prætoriam Portam egressi, ad reliqua castrorum munimenta absoluenda pariter se accingunt.
- 299 Milites partim ligna cædunt, partim comportant, fabrisque murrarijs ministrant: tum quadros & dolatos lapides; qua materia artifices vsi, munitiones à remotis locis ad castra vsque perducunt.
- 300 Duarum centuriarum prætoriani milites, ante tentorium principis excubantes, quarum rotidem signa humi defixa cernuntur.
- 301 Legati Decebali Regis pacem petunt; quam à Traiano Augusto, vt perfidi, & hostes Populi Romani iudicati, non obtinent.
- 302 Pons ligneus super Tibiscum, vel alium quempiam fluium stratus, per quem milites ad alteram annis ripam traiciunt.
- 303 Nauale Istro proximum, vbi Romani lintres, scaphas, & liburnas etiam, nauigationi

tionem accommodas ædificant, maxima lignorum copia in strues pro eo usu congestæ, quæ scalpris, & malleorum ictibus, alijsque instrumentis, secant, excavant, conferunt, æreisque clavis artifices compingunt. Apud veteres ex cypresso, pinu domestica, siue sylvestri, larice, & abiete, Liburnæ conficiebantur; ærei, ferreis, clavi præferebantur, quod hos tempore & humore celeriter rubigo consumat, illos verò nec ætas aut fluctus atterat, sed magis in dies seruet, licet dispendio sint maiori. Obseruatum præterea à maioribus, vtilissimè post solstitium æstiuum vsque ad æquinoctium autumnale, & deinceps ad Kalendas vsque Ianuarias, fortiores, duriores, & sicciores esse trabes abscissas; quod si accesserit, à quintadecima Luna ad vigesimam tertiam vsque cædi materiem, immunis seruetur à carie, reliquis autem diebus abscissa, continuo senescit, in tabem & puluerem vertitur, quod ars & quotidiana experimenta comprobarunt: Romanorum etiam religio docuit, his tantum octo diebus pro æternitate sacrificia celebranda.

304 Daci castrum, seu oppidum quoddam munitum, à Romano milite occupatum, expugnare conantes, maxima vi & cæde repelluntur à Cæsarianis militibus, qui presidio à Traiano fuerant relictæ. Saxæ autem, quæ ingentia in Dacos ex muris deuoluunt, maximè se obsessi tuentur.

305 Romani milites, qui præsidio arcem tenebant obsessam, cadauer Daci insignis, qui in oppugnatione mœniorum occubuerat, carena vinctum, trabique è muris prodeunti alligatum, obsidentibus prouincialibus suis in ludibrium & contumeliam ostentant.

306 Daci magno detrimento in oppugnatione arcis accepto, veriti ne nouus miles in subsidium veniret, obsidionem soluere, & in fugam se conuertere, coguntur.

307 Traianus Augustus ad duas astantes militum legiones adloquitur. Collaudat illorum virtutem, quod strenuè in omnibus se gesserint, fortissimèque pugnaverint: proinde ad futurum belli finem feliciter obeundum summopere exhortatur: præmia illis & præsentia & futura pollicetur.

308 Regios thesauros, quos Decebalus subter vada Sargetiæ amnis, haud procul à regia occuluerat, Traianus Augustus inuenit. Fluuium namque Decebalus Rex, captiuorum duntaxat manibus & opere, de proprio cursu auerterat, atque suffossis deinde vadis, in specu magnam vim auri condiderat, preciosissima quæque, & eos liquores qui asseruari poterant, eodem congerens. Quibus confectis, ne quispiam quæ gessisset proloqui posset, omnes, qui facti conscij erant, occidi iussit. At Biculis captiuus, cui res cognita erat, thesauros indicauit. Inuentos autem, equisque asportatos in castra, partim militibus distribuit, partim fisco, & ærario P. R. asseruauit. Erant autem in his pleraque vasa aurea & argentea, ingentis & mediocris magnitudinis, gemmæ omnis generis, & præciosa suppellex, corbis ornatissimis contenta.

309 Decebalus regia amissa, cunctaque fere in potestatem Populi Romani prouincia redacta, thesauris, quos abdiderat, ereptis; concionem è suggesto ad suos milites habet, in qua fortunam suam nimis aduersam conqueritur, nihil ærumnarum esse quod non forti animo tolerare decreuerit, præter seruitutem & indignitatem regiæ maiestati inferendam; proinde cum ab his calamitatibus se eruere nequeat, mortem sibi consciscere statuerit: quam ipsi debent ferre acceptam, quæ momento temporis ab vniuersis eximat malis. Hæc cum Dacis proposuisset, abnuunt multi, sententiamque veluti duram detrectant, nonnulli acquiescunt, fidem obseruare, secumque commune periculum & necem subituros pollicentur.

310 Decebalus maxima animi angustia pressus, desperatis cunctis rebus, manus sibi inferens, pugione ad pectus adactò, se interimit. Reguli non pauci idem mortis genus subeunt; dum quidam vulneribus se confodiunt, quidam alios prouocant, precibusque inducunt, ad necem alter alteri inferendam.

311 Daci non pauci Traiano Augusto se dedunt, ipsumque necis Decebali Regis certiores faciunt.

312 Equitatus exercitus Romani equites Dacos profligat, Traiano Augusto ita iubente; quod prouinciæ supererat, vastat, diripit, & subigit; multis in captiuitatem ex primoribus redactis, manus eorundem loro post terga reuincit.

* *Questi che si vede caduto in terra col pugnale in mano, sembra uno de' supremi Capitani di Decebalò, circondandolo intorno la Cavalleria Romana, per prenderlo, e facendo segni con le mani, se più tosto non è Decebalò istesso, che cade ferito, ritenendo un Soldato le redini del Cavallo.*

313. Prætorium Traiani in castris. Caput Decebali Regis, & manus utraque à cadaverè abscissæ, Dacis captiuis, & militibus Cæsarianis maxima cum admiratione utrorumque ostenduntur; dum illi infelicis fortis miseri, communem suam calamitatem deplorant; hi autem lætitia gestiunt, quòd pacem & securitatem, vnius hostis acerrimi nece, redemerint.

* *Si vede la testa sola di Decebalò, ne vi sono le mani insieme recise, come scriue il Ciaccone.*

314. Prætoriani milites, ante tentorium Cæsaris in castris excubantes.

315. Reliquiæ Dacorum, qui in montana & edita loca confugerant, à Romano milite delentur; & qui obstinato animo rebelles supererant, in captiuitatem miserè abducuntur, in triumphum asseruandi. Loca dein munitissima; expugnataque difficilia, Romanus miles conscendit, vniuersa diripit, occupatque; licèt adeò essent ardua, quæ vix nisi vis & alcibus essent peruia, quibus hi saltus abundabant.

316. Animal, tauro ferè simile, hic expressum, Vrus existit; vt loca ea fuisse saltuosa & edita, quæ postremò Cæsariani occuparunt, intelligamus. Est autem Vrus animal; à Cæsare lib. 6. Belli Gallici descriptum, paullo minus elephanto, specie, colore, & figura tauri; feritate tanta, vt ne paruulum quidem exceptum mansuefiat. Cornuum ea figura & amplitudine, vt Germani eorum labris, argento circumlitis, pro poculis uterentur. Magna vis est eorum, & magna velocitas; neque homini, neque feræ, quam conspexerunt, parcunt. Hos studiosè foueis captos interficiunt.

317. Alces, seu Alce, utroque enim modo rectè dici potest, animal est, vt Cæsar lib. 6. Belli Gallici scribit, cui consimilis capreis figura, & varietas pellis, sed magnitudine paullo antecedens, mutilumque est cornibus, & crura sinè nodis, articulisque habet; neque quietis causa procumbit, neque si quò afflictum casu conciderit, erigere sese, aut subleuare potest. Huic arbores pro cubilibus. Ad eas se applicat, atque ita, paulum modò reclinatum, quietem capit: cuius ex vestigijs, cum est animaduersum à venatoribus quò se recipere consueuerit, omnes eo loco aut à radicibus subruunt, aut abscindunt arbores, tantum vt summa species earum stantium relinquatur. Huc cum se consuetudine reclinauerit, infirmas arbores pondere affligit, atque vnà ipsum concidit. Alcis autem formam & imaginem animal hic expressum habet, nisi cornua obstarent, excorne enim Cæsar, vt modò diximus, facit. At verò Pausanias, Aeliano de Natura Animalium testante, in supercilijs cornua habere mares testatur: foeminas contrà, omnino carere. Olaus Magnus, qui in regionibus vbi frequentissimè proueniunt non solum diu versatus, sed natus etiam, cornutas nobis Alcas describit, qualis est hæc in hac Columna marmorea scalptra. Cæterum vide Plinium lib. 8. cap. 15. & Solinum cap. 32. Fateor me harum ungulas solidas bifidas, vt speculum lucentes, ex regionibus Borealibus aduectas, sapissimè vidisse, & habuisse etiam; cornua verò nunquam.

* *Questo animale espressamente è vn' Ceruo, e l'altro vn' Bue.*

317. Sol oriens, forma imberbis iuuenis intrà circumambientem amictum expressus, quo tempore & hora diei hi Reguli fuerint capti significans; aut Deus aliquis fingitur, eorum, quos vana gentilitas credidit, aut Dacis aduersus, vel Romanis propitius, aut certè Delubrum aliquod in saltu & editissimo monte constructum, religioni Dei alicuius consecratum, incolisque frequens, illo loco; vbi hoc prælium gestum, vel victoria parta.

319. Reliquijs Dacorum subactis, Dacicæque regionis facilè Romani potiti, Reguli sededunt, captiui vincti ducuntur; vrbes vacuas, & à ciuibus fugientibus desertas, idem diripiunt, vastant, ignique succendunt.

320. Cines urbium, quæ in hostium potestatem venerant, ipsorumque prædæ patuerant; aliò fugientes commigrant, dulcia pignora, sarcinasque humeris portantes; armenta, & pecorà; illius & ætatis, & regionis præcipuas opes, secum abducunt. Quos fugientes Romani milites persequuntur, non tamen assequuti, liberè prouincia omni excedunt. Vbi & foeminarum & puerorum habitus; venusti satiss, exprimuntur.

Hoc secundo Bello Dacico absoluto, Decebalus vita defuncto, proceribus captis partim, in amicitiam & fidem Populi Romani partim susceptis, Dacia in Prouinciæ formam redacta, præsidij vbique locorum dispositis, arcibus dirutis, quæ faciliè teneri haud poterant; Traianus Augustus Cæsarum strenuissimus, tot victorijs clarus, tot opibus & spolijs onustus, in Urbem ex Dacia remigrauit, terrestri, vel maritimo itinere incertum, vbi secundum de Dacis triumphum egit, summa pompa, gratulatione, & applausu Senatus, totiusque Populi Romani. Non autem liquet quo anno eius Imperij id gestum, nam prior triumphus anno 7. Imperij sui de Dacis & Sarmatis est habitus, triennium eo Bello durante; quod autem tempus inter vtrumque triumphum interces-ferit, quantumue secundum Bellum Dacicum dilatum, non constat. Exitus huius Bel-li sicut Dacis funestissimus, ita Traiano Augusto felicissimus & clarissimus fuit.

SECVNDI BELLI DACICI FINIS.

NVMMI POST ICONES COLUMNÆ. pag. 115. & 116.

1 Caput Traiani laureatum. IMP. CAES. TRAIANO. OPTIM. AVG. GERM. DAC

1 Testa di Traiano col petto nudo in forma di Heroe.

2 Imp. eques dex. hastam, legionario cum pilo præeunte, duobus subsequenter. SPQR. OPT. PRINCIPI infra PROFECT. AVG. S. C

2 Professione alla guerra Dacica, medaglia rinuata nel Consolato VI. ouero appartiene alla guerra Parthica.

3 Imp. eques dex. hastam. TR. POT. COS. III. P. P. S. C

3 Espeditione.

4 Imp. sedens pro tribunali duobus astantibus, infra legionarij pedites quinque, eques unicus, manus at-tollentes, cum aquila & duobus signis cohortium. IMP. VIII. S. C

5 Eadem penè figura, & signa. IMP. VIII. S. C

4. 5. Allocutione.

6 Aquila i-fixa in medio, & hinc inde signa cohortium. SPQR. OPTIMO. PRINCIPI. S. C

6 Insegne militari.

7 Fluij typus cum velamento circa caput, dex. super prora nauis, sin. super urna aquam effundente. DANVVIVS

7 Danubio.

8 Fluij typus cum velamento, & arundine in sinistra, dextrum genu super figura virili iacente. SPQR. OPTIMO. PRINCIPI. S. C

8 Danubio calca la Dacia, significando il ponte fatto da Traiano.

9 Imp. eques, captiuum proculans, dex. iaculum vibrans. eadem epigraphe

9 Traiano abbatte li Daci.

10 Victoria alata super clypeo in quo VIC. DAC. trunco innixo, sinistram extendens. eadem epigraphe

11 Victoria absque alis, dex. coronam sin. palmam. TR. POT. COS. III. PP. S. C

12 Victoria alata gradiens, sin. palmam, dex. super trophæo. SPQR. OPTIMO. PRINCIPI

13 Victoria stans, dex. coronam, sin. trophæum. TR. P. VII. IMP. III. COS. V. PP. S. C

14 Imp. stans, dex. fulmen, sin. hastam; ponè Victoria cum coronans, sin. palmam gerens. SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS S. C

10. 11. 12. 13. 14. Vittorie della Dacia.

15 Imp. togatus stans super suggestu, dex. lauream, sin. scipionem, à læua Victoria illum coronans, sin. palmam gerens, ad pedes duo icunculæ manus attollentes, ad latera quattuor vexilla cum suis aquilis. SPQR. OPTIMO. PRINCIPI

15 Statua dell' Imp. coronato dalla Vittoria, à piedi l' insegne, e due figure supplicanti.

16 Coronæ laureæ in qua S. C. in orbem DAC. PARTHICO. P. M. TR. POT. XX. COS. V. P. P

17 Alia, in qua SPQR. OPTIMO. PRINCIPI. S. C

18 Corona querna nodis distincta, in cuius medio legitur ΦΑ ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ Α

16. 17. 18. Corone di lauro, e di quercia.

19 Clypeus super scuto, vexillum, & duo tela cum acinace. SPQR. OPTIMO. PRINCIPI. S. C

20 Trophæum super trunco. eadem epigraphe

19. 20. Trofei de Daci, e de Germani.

21 Captiuus sedens super strue armorum, dextra caput sustentans. COS. V. P. P. SPQR. OPTIMO. PRINCIPI. infra DAC. CAP.

22 Alius eodem gestu, cum trophæo. SPQR. OPTIMO. PRINCIPI. S. C

- 23 *Alius super strue, manibus post terga reuinctis. COS. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP. infra DAC. CAP.*
- 24 *Alius humi sedens, & ponè ipsum, trophæum. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP.*
- 25 *Alius stans manibus post terga reuinctis, ad pedes clypei. COS. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP. infra DAC. CAP.*
- 26 *Alius stans manibus ante pectus reuinctis, ad pedes clypei. eadem epigraphæ*
21. 22. 23. 24. 25. 26. *Prigioni, e Trofei de' Daci, e de' Germani.*
- 27 *Mulier rupi insidens, dex. aquilam legionarem, ad sin. duo pueruli. DACIA. AVGVSTI. PROVINCIA. S. C.*
- 27 *Dacia fatta Prouincia con l'insegna della legione.*
- 28 *Roma galeata sedens super strue armorum, sin. hastam, dextram extendens erga virum togatum stantem, qui Victoriolam dex. sustentat, inter eos captiuus humi sedens. TR. P. VII. IMP. III. COS. V. P. P. S. C.*
- 28 *Ritorno dell'Imp. vittorioso à Roma.*
- 29 *Imp. armatus inter duo trophæa, manus cuique imponens, & dextrorsus respiciens. SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS. S. C.*
- 29 *L'Imp. frà due Trofei.*
- 30 *Mulier stans, dextro pede Dacum calcans, dex. ramum, sin. cornucopie. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP. S. C.*
- 30 *Dea Pace, ouero felicità calca vn Daco.*
- 31 *Mulier sedens sin. ramum, cum Daco ad pedes genuflexo. eadem epigraphæ*
31 *Dea Pace sedente, con vn' Daco supplicante.*
- 32 *Roma sedens, dex. Victoriolam porrigens, sin. sceptro innixa. COS. V. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP.*
- 32 *Roma Vittoriosa.*
- 33 *Imp. in quadrigis, dex. sceptrum consulare, sin. ramum. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP. S. C.*
- 33 *Trionfo.*
- 34 *Arcus Triumphalis triplici fornice. TR. POT. COS. III. P. P.*
- 34 *Arco trionfale decretato per la prima guerra Dacica nel Cons. III. medaglia nella Bibliotheca dell'Em. Sig. Card. de Massimi.*
- 35 *Victoria in bigis, dex. lauream, sin. ramum.*
- 35 *Carro con la Vittoria.*
- 36 *Templum pulcherrimum in cuius fronte IOM, trophæis & quadrigis ornatum. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP. S. C.*
- 36 *Tempio, ouero Arco consacrato à Giove ornato di spoglie.*
- 37 *Templum octo columnarum, in medio numen super ara, cum velamento circa caput. eadem epigraphæ*
37 *Tempio dedicato à Traiano.*
- 38 *Aed. sacrum octo columnarum foro non absimile, statuis ornatum. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP. infra BASILICA. VLPIA.*
- 38 *Basilica Vlpia.*
- 39 *Aliud edificium cum sex columnis, supra quod quadriga, status, & tropheæ. infra FORVM TRAIANI.*
- 39 *Foro Traiano.*
- 40 *Columna coeclis, super qua imago Traiani. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP. S. C.*
- 40 *Colonna Traiana.*

TROFEI DI TRAIANO pag. 118. & 119.

1 *Questi trofei appartenersi à Traiano ci persuade l'essere stati tolti da gli edifici di Traiano, poiche erano collocati per ornamento del Castello dell'Acqua Martia ristabilita, & accresciuta dal medemo Imperatore, come scriue Frontino. Sin' hoggi pressò la Chiesa di Sant' Eusebio, sulla via di Santa Croce in Gierusalemme si vede il medesimo Castello adornato con due archi, ne quali erano dirizzati li due trofei, donde non è gran tempo, furono trasportati in Campidoglio. La maniera della scoltura è del tutto simile alli tempi di Traiano, & alla sua Colonna; mà qual vittoria si rappresenti ne' medemi trofei diremo nella seguente figura.*

2. *Muoue gran' dubbio se questi trofei sieno de' Daci, essendoui scudi Germani, ò Sarmati di forma longa sessangolare, non usata da Daci; come in tutte le figure della Colonna. Mà l'hauere considerato le medaglie di Traiano co' trofei, e prigioni de' Daci, esibite quì auanti nelle due tauole al num. 19. 20. 21. 23. doue è figurata la Dacia sedente sopra li medesimi scudi, mi hà tolto*

tolto ogni dubitatione, quasi vi habbino mischiato l'armi de' nimici vinti. Nel resto questi due trofei si conformano con gli due altri scolpiti nella Colonna al foglio 58. con li medesimi elmi, loriche hamate, e clamidi, farette, insegne. Sono di più questi scudi adornati di sarmenti, pampini, e grappoli d'uue, de' quali la Dacia è fertilissima, e si vede nella medaglia esibita al num. 27. figurata con un' putto, che tiene grappoli d'uue nelle mani. Gli altri elmi con le Sfin- gi, Tritoni, e Centauri all'uso greco, sono stati scolpiti per bellezza, & ornamento dall'eccel- lentissimo Scultore.

I N S C R I P T I O N E S pag. 117.

1 IMP·CAES·NERVAE·TRAIANO·AVG·GER·DAC·P·M·TRIB·
POT·COS·V·P·P·SPQR·OPTIMO·PRINCIPI

2 FORTVNAE
AVG
OMNIPOTENT
VBI·ERAS
RHAMNVSIA
VBI·ERAS
QVANTVM·ABFVIT
NE·ROMA·LVGERET
SED·VIVIT·TRAIANVS
VE·TIBI·DECEBALE
MILES·LEG·VI·ET·XIII·G
DEVOTIS·CAPITIBVS
in ruinis VVarhel Transiluan.

3 PROVIDENTIA·AVG·VERE·PON
TIFICIS·VIRTVS·ROMANA·QVID
NON·DOMET·SVB·IVGVM·ECCE
RAPITVR·ET·DANVBIVS

5 IMP·CAESAR·DIVI
NERVAE·F·NERVA
TRAIANVS·AVGVSTVS
GERMANICVS·DACICVS
PONTIF·MAXIMVS
TRIB·POT·III·COS·IV
VICTO·DECEBALO
ex Panuinio

7 SENATVS·POPVLVSQVE·ROMANVS
IMP·CAESARI·DIVI·NERVAE·F·NERVAE
TRAIANO·AVG·GERM·DACICO·PONTIF
MAXIMO·TRIB·POT·XVII·IMP·VI·COS·VI·P·P
AD·DECLARANDVM·QVANTAE·ALTITVDINIS
MONS·ET·LOCVS·TANTIS·RVDERIBVS·SIT·EGESTVS

*in basi C O L V M N A E
in medio Foro Traiani*

4 VICTORIAE·AVG
NONNE·DIXI·TIBI
DECEBALE
FVNESTVM·EST
HERCVLEM
LACESSERE
NON·RECTE·FECISTI
TVA·IPSE·QVOD·IACES
MANV
SED·TVA·VTCVNQVE
CAESAR·VICIT
TVLIT

T·SEMP·AVGVR
AVGVSTALIS
in ruinis VVarhel

6 L·T E R E N T I O
M·F·QVIR·RVF
PRAEF·COH·VI·BRITTON
LEG·I·M·P·F·DON·DON·AB
IMP·TRAIANO·BEL·DAC
P·P·LEG·XV·APOLL
TRIB·COH·II·VIC
D D

Braccare in Lusitania

8 I·O·M
ROMVLO·PARENTI
MARTI·AVXILIATORI
FELICIBVS·AVSPICIIS
CAESARIS·DIVI·NERVAE
TRAIANI·AVGVSTI
CONDITA·COLONIA
DACICA
SARMIZ
PER
M·SCAVRIANVM
EIVS·PROPR
in ruinis VVarhel

I N D E X

In Columnæ Traianicæ explicationem ; cuius numeri ad illos qui in Columnæ eiusdem
Commentarijs existunt , non ad paginas referendi sunt .

A

A Cinaces gladij, quales.	256	Capaneus scalarum inuentor.	283
<i>Adlocutio Imperatoris ad milites.</i>	87	Capaneus à Thebanis occisus.	283
<i>Adolescens pulcher pugna extinctus.</i>	135	Captiuus sanè à Dacis occisus.	164
<i>Alce animal, quale.</i>	317	Capita Dacorum hastis affixa.	191
<i>Alce masculum cornutum.</i>	ibidem	Capita hostium Traiano perferuntur.	214
<i>Alcibus saltus Dacici abundant.</i>	ibidem	Caput Decebalo abscinditur.	313
<i>Antesignani, qui.</i>	49. 269	Carrobalistæ machinæ, quales.	171
<i>Apollodorus Artifex peritissimus.</i>	11	Castella Romanorum.	20
<i>Aqua lustralis Ethnicorum.</i>	70. 266	Castra Bilincionis.	96
<i>Aqua benedicta Christianis.</i>	70	Castra Cæcilia.	ibidem
<i>Aquila militiæ Rom. signum.</i>	8. 49. 82	Castra Cornelia.	ibidem
<i>Aquila aurea fuit.</i>	49	Castra Flauiana.	ibidem
<i>Aquila argentea nonnunquam.</i>	ibidem	Castra Gemina.	ibidem
<i>Aquila pacis tempore in Aerario.</i>	ibidem	Castra Germanorum.	ibidem
<i>Aquile legionum signa.</i>	127. 129. 130	Castra Hannibalis.	ibidem
<i>Aquilifer aquilam gestans.</i>	49	Castra Iulia.	ibidem
<i>Archifaber, qui.</i>	99. 102. 112	Castra Lælia.	ibidem
<i>Architectus.</i>	99	Castra Vinaria.	ibidem
<i>Arcus triumphalis Traiani.</i>	12	Castra à Dacis deserta.	184
<i>Arcus Traiani, ubi.</i>	240	Castra hostium occupata.	184
<i>Arcus Traiani dirutus.</i>	ibidem	Castra commodè Traianus metatur.	218
<i>Arcus Constantini ex alio factus.</i>	ibidem	Castra plurimum lapidea fuisse.	96
<i>Aries machina, quid.</i>	550	Castorum munitio.	168. 209
<i>Arietis inuentor, quis.</i>	ibidem	Castorum munitio, qualis.	254
<i>Ariete Dacos usus.</i>	ibidem	Castum Nouum.	96
<i>Arietis signum quid indicet.</i>	181	Causæ belli in Dacos.	14
<i>Aries reliqua signa præcedens.</i>	ibidem	Chlamys, quid.	29
<i>Are erectæ Traiano.</i>	241	Cibaria 17. dierum milites portabant.	44
<i>Arma Dacorum propria.</i>	114	Cimbri, qui.	14
<i>Arma Sarmatarum, qualia.</i>	147	Cimbriica Chersonnesus, ubi.	14
<i>Aurelianus Daciam deseruit.</i>	14	Claudiani poetæ statua.	12
<i>Aurore simulachrum.</i>	162	Clauius nauticus.	47
<i>Aurum coronarium, unde.</i>	9	Classicum, quid.	57
		Clypeus olim, qualis.	26
B		Cohortes quot in una legione.	49
<i>Baleares funditores.</i>	205	Colossus Columnæ Traiani.	14
<i>Balistarj.</i>	49. 269	Colossus Traiani, quantus.	ibidem
<i>Basis Columnæ Traiani, qualis.</i>	7	Colossus Columnæ Antoninianæ.	4
<i>Bibliotheca Traiani, ubi.</i>	12	Columna Traiani, qualis.	1
<i>Biculis Thesaurus Decebali prodiit.</i>	303	Columna Traiani, quo tempore dicata.	10
<i>Biremis forma.</i>	153. 240	Columnæ eiusdem altitudo.	1
<i>Biremis cur dicta.</i>	ibidem	Columnæ eiusdem gradus, quot.	ibidem
<i>Biremis rostrum æreum.</i>	ibidem	Columnæ fenestellæ, quot.	ibidem
<i>Biremis nunciat Casarem venire.</i>	239	Columnæ eidem quid insculptum.	1. 4
<i>Bonifacius Octavius tres turres adificat.</i>	12	Columna eadem ex quot lapidibus conflet.	3
<i>Brachia nuda milites habebant.</i>	60	Columna Antonini in Campo Martio.	4
<i>Buccina, quid.</i>	57. 83	Columna eadem, igni deformata.	ibidem
<i>Buccinatorum munus.</i>	277. 284	Columnæ Antonini gradus, quot.	ibidem
		Columnæ Antoninianæ altitudo.	ibidem
C		Columnæ Antonini fenestellæ, quot.	ibidem
<i>Calcaria.</i>	118	Columna Antoniniana Traianicam excedit.	ibidem
<i>Calcei militares, quales.</i>	36	Columnam Antoninianam quis fecerit.	4
<i>Calige militares.</i>	31	Columnæ Antonini ascensus non patet.	ibidem
<i>Camisia.</i>	86	Columnæ Traianicæ erectionis causæ.	6
<i>Camillus & Camilla, quid.</i>	74	Columnæ Traianicæ basis tropæa.	7
<i>Campestre, quid.</i>	29	Columna Traiani, ab ipso non constructa.	10
<i>Cancelli aeni in Columna Traiani.</i>	19	Columna Traiani, à quo erecta.	10
<i>Caninus Rufus Bellum Dacicum Græcis versibus scripsit.</i>	242		

<i>Columnarum erigendarum ratio .</i>	14	<i>Dacorum praelio Traianus interfuit .</i>	136
<i>Congiarium Traiani .</i>	177	<i>Dacorum castra Traianus succendit .</i>	136
<i>Constantini tempore scalptoria ars deterior .</i>	240	<i>Dacorum signa capta .</i>	137
<i>Cophinus, quid .</i>	94	<i>Dacorum capita sudibus affixa .</i>	137
<i>Cornelius Lentulus cum Dacis conflixit .</i>	14	<i>Dacorum Legati nihil impetrant .</i>	141
<i>Cornicen vigiliis reuocat .</i>	22	<i>Dacorum equitatus in Tibisco submersus .</i>	146
<i>Cornua victimæ aurata .</i>	80	<i>Dacorum impedimenta capta .</i>	194
<i>Corona Triumphalis Traiani .</i>	7	<i>Dacorum seuitia .</i>	164
<i>Corona Triumphalis primum ex lauro .</i>	9	<i>Dacorum capita hastis affixa .</i>	191
<i>Corona Triumphalis postea ex auro .</i>	9	<i>Dacorum Legati ad Traianum .</i>	201
<i>Corona Ciuica ex quercu .</i>	8	<i>Dacorum insidiæ non succedunt .</i>	211
<i>Corona Ciuica ob cines seruatos .</i>	8	<i>Dacorum Legati pacem petunt .</i>	210
<i>Cristæ galearum .</i>	125	<i>Dacorum Regulorum statuæ octo, ubi .</i>	240
<i>Cucullus unde ortus .</i>	244	<i>Dacorum excubie .</i>	279
<i>Cuppæ vino & aceto contingendo .</i>	35. 196	<i>Dacorum signa Romanorum aquilas adorant .</i>	224
<i>Crocus in sacrificio adolitus .</i>	76	<i>Dacorum statuis quis capita ademit .</i>	240
<i>Cassia in sacrificijs adolita .</i>	76	<i>Dacorum crudele facinus .</i>	292
<i>Cucullatis pallijs utentes .</i>	237	<i>Dacorum vrbes direptæ .</i>	319
D		<i>Dacus miles roboris ingentis .</i>	288
<i>Dacia non est Dania .</i>	14	<i>Dani non sunt Daci .</i>	14
<i>Dacie situs & descriptio .</i>	14	<i>Dani, quales populi .</i>	ibidem
<i>Dacia media à Tibisco amne secatur .</i>	14. 139	<i>Dania, quæ regio .</i>	ibidem
<i>Dacicarum fœminarum habitus .</i>	166	<i>Danubij amnis origo, natura, cursus .</i>	39
<i>Dacicarum fœminarum seuitia .</i>	178	<i>Danubius quando Ister dicatur .</i>	40
<i>Dacica fœmina captiuos viuentes exurunt .</i>	178	<i>Danubij simulachrum, quale .</i>	40
<i>Dacica vrbis Legati .</i>	143	<i>Danubius versus orientem pergit .</i>	40
<i>Dacica vrbis direptio & incensio .</i>	145	<i>Decebalus Sarmatæ suppetias ferunt .</i>	147
<i>Daci qui, & quales populi .</i>	14	<i>Decebalus vrbem obsidet .</i>	148
<i>Daci Germanicè loquebantur .</i>	ibidem	<i>Decebalus pacis conditiones suscipit .</i>	220
<i>Daci fugientes .</i>	138	<i>Decebalus Trianum adorat .</i>	221
<i>Daci absque stragulis equitabant .</i>	142	<i>Decebalus regia .</i>	231
<i>Daci in armenta, & pecora seuiunt .</i>	144	<i>Decebalus fœdus istum violat .</i>	241
<i>Daci nihil in obsessos proficiunt .</i>	148	<i>Decebalus hostis à Senatu indicatur .</i>	242
<i>Daci ariste machina vsq. .</i>	150	<i>Decebalus thesaurus occult .</i>	308
<i>Daci filios humeris gestantes .</i>	165	<i>Decebalus Sargetiam auertit .</i>	308
<i>Daci aliquot Traiano se dedunt .</i>	167	<i>Decebalus captiuos occidit .</i>	308
<i>Daci castra deserunt .</i>	184	<i>Decebali thesauros captiuus prodit .</i>	308
<i>Daci insidiantur Romanis .</i>	211	<i>Decebalus suos adloquitur .</i>	309
<i>Daci insidiantes caduntur .</i>	211	<i>Decebalus pugione se interimit .</i>	310
<i>Daci castrum obsidentes, superantur .</i>	214	<i>Decebalus caput abscissum & manus .</i>	313
<i>Daci loca munita diruunt .</i>	225	<i>Dextra oriens dicitur .</i>	41
<i>Daci locis munitis abscedunt .</i>	226	<i>Digmata quæ dicantur .</i>	33. 90. 149
<i>Daci vrbem exurunt .</i>	292	<i>Domitiani in Dacos expeditio .</i>	14
<i>Daci opes suas incendunt .</i>	292	<i>Dorsuale in victima, quid .</i>	79. 264
<i>Daci uxores & filios interficiunt .</i>	ibidem	<i>Dracones Dacorum signa, qualia .</i>	294
<i>Daci veneno epoto se necant .</i>	293	<i>Draconis signum quot milites haberet .</i>	294
<i>Daci etiam supplices non exaudiuntur .</i>	295	<i>Drauns fluius, ubi .</i>	15. 42
<i>Daci castrum nequeunt expugnare .</i>	304	E	
<i>Daci obsidionem solunt .</i>	306	<i>Equi Caesaris qualiter strati .</i>	66
<i>Daci ab Equitatu Rom. profligati .</i>	312	<i>Equis & bobus impedimenta exercitus vesta .</i>	183
<i>Daci primores capti .</i>	319	<i>Equitatus Dacorum in Tibisco submersus .</i>	146
<i>Daci vrbes deserunt .</i>	320	<i>Equitatus Sarmaticus Decebalus subuenit .</i>	147
<i>Dacicis fœminis & pueris parcitum .</i>	145	<i>Equitatus Romanus Dacorum profligat .</i>	312
<i>Dacui Reguli Traiano se dedunt .</i>	225	<i>Equites quot Traianus in acie habebat .</i>	132
<i>Dacica legio xij. dicta, quæ .</i>	227	<i>Equites nec frenis nec stragulis utentes .</i>	198
<i>Dacicus & Sarmaticus Traianus dictus .</i>	242	<i>Equorum ornamenta veteribus, qualia .</i>	59
<i>Dacici Reguli sese interficiunt .</i>	310. 317	<i>Excubie .</i>	97
<i>Daci cum familijs & pecoribus fugiunt .</i>	320	F	
<i>Dacicus triumphus prior .</i>	ibidem	<i>Faces noctu accense .</i>	21
<i>Dacicum Bellum prius triennium durat .</i>	320	<i>Fenestellæ quot in Columna Traiani .</i>	1
<i>Dacorum abscissa capita .</i>	131	<i>Fenestellæ quot in Columna Antonini .</i>	4
<i>Dacorum habitus .</i>	ibidem	<i>Ferentarij, qui .</i>	49. 206
			Familia

<i>Fœnilia Romanorum.</i>	19. 114	<i>Legiones in bello Imperatores auxere.</i>	132
<i>Fœderati commeatum Traiano præbent.</i>	179	<i>Legiones quot sub Traianum.</i>	127
<i>Forum Traiani, ubi.</i>	12	<i>Legiones sub finem Belli Punici.</i>	ibidem
<i>Frugum in hostili agro demessio.</i>	278	<i>Legiones sub Iulium Cæsarem.</i>	ibidem
<i>Fruementatio.</i>	278. 219	<i>Legiones sub Vespasianum.</i>	ibidem
<i>Fruementum qualiter saccis portabatur.</i>	36	<i>Leoninas pelles signiferi induebant.</i>	47. 89.
<i>Funale, quid.</i>	235	<i>Leuis armatura milites, qui.</i>	49. 126. 269
<i>Funale, Prætoris insigne.</i>	235	<i>Liburnica ex qua materia.</i>	303
<i>Funda, cur dista.</i>	205	<i>Lictor cum fascibus.</i>	267
<i>Funda insignis David Rex.</i>	209	<i>Ligna in strues aggesta.</i>	18
<i>Fundam qui primi inuenerint.</i>	205	<i>Limus genus vestis, quale.</i>	72
<i>Funditores.</i>	49. 205	<i>Liticines, qui.</i>	57. 84
<i>Funditores ubi locabantur.</i>	206	<i>Liticines ydem qui & Buccinatores.</i>	57
<i>Funditores eximij Balearici.</i>	205	<i>Lituus, quid.</i>	57. 84
<i>Funditores dexterrimi Gabaonita.</i>	205	<i>Lituus idem quod buccina.</i>	57. 83
G			
<i>Gabaonita Funditores dexterrimi.</i>	205	<i>Loca munita Daci diruunt.</i>	225
<i>Gabinus ritus, seu cinctus, quid.</i>	68	<i>Lorica in muris, quid.</i>	108
<i>Galea seu cassis olim, qualis.</i>	25	<i>Loricati milites, quales.</i>	204
<i>Gallicenus Daciam amisit.</i>	14	<i>Lucius Præfectus.</i>	62
<i>Getæ, ydem cum Dacis populi.</i>	14	<i>Luminigeruli, qui.</i>	266
<i>Gradus quot in Columna Traiani.</i>	4	M	
<i>Gradus quot in Columna Antoniniana.</i>	4	<i>Manipulus, qui.</i>	50
<i>Gravis armaturæ milites, qui.</i>	49. 126. 269	<i>Militem complexus.</i>	165
<i>Gymnasium Traiani, ubi.</i>	12	<i>Militia sacramentum, quale.</i>	49
H			
<i>Hadrianus Imp. Hispanus.</i>	14	<i>Manuum ad oscula Cæsarum rari admittebantur.</i>	177
<i>Hadrianus Italicensis.</i>	ibidem	<i>Marius antiqua Romanorum signa ablegavit.</i>	49
<i>Hadrianus adolescens Dacorum bello interfuit.</i>	268	<i>Martianopolis urbs.</i>	260
<i>Horatius pons ad radices Auentini.</i>	239	<i>Materia nauium quando cadenda.</i>	303
<i>Hostium capita sudibus affixa.</i>	137	<i>Metatores castrorum, qui.</i>	277
I			
<i>Imaginarij siue Imaginiferi, qui.</i>	52	<i>Miles congiarium sacco desert.</i>	176
<i>Impedimenta Dacorum capta.</i>	164	<i>Miles Romanus castrum oppugnat.</i>	263
<i>Indicis eleuatio quid significet.</i>	22	<i>Milites Cæsaris manum osculantur.</i>	177
<i>Indusium quid.</i>	86	<i>Milites laureis donati.</i>	271
<i>Imperatores legiones auxere.</i>	132	<i>Misia Prouincia, quæ.</i>	14
<i>Ister quando Danubius dicitur.</i>	40	<i>Montana Dacia expugnantur.</i>	315
<i>Inscriptio antiqua legionis xij.</i>	227	<i>Myrrha in sacrificio adoletur.</i>	76
<i>Insidie Dacorum non succedunt.</i>	211	N	
<i>Italica, ubi.</i>	14	<i>Nicopolis.</i>	260
<i>Iupiter Romanis fauere fingitur.</i>	133	<i>Noricum quid hodie, & Norici.</i>	15
L			
<i>Labarum, quid.</i>	92	<i>Nudi solis clauis pugnantes.</i>	159
<i>Labarum aureum.</i>	67	P	
<i>Labarum argenteum.</i>	67	<i>Pacis Deceballi conditiones.</i>	220
<i>Labarum ceruleum.</i>	67	<i>Palatium Traiani Romæ, ubi.</i>	12
<i>Labarum rubeum seu flammæum.</i>	ibidem	<i>Palearia Romanorum.</i>	19
<i>Labaro crux successit.</i>	ibidem	<i>Pallia cucullata qualia.</i>	237
<i>Labarus & draco signa Dacorum.</i>	134	<i>Pallijs cucullatis qui primi vsi.</i>	ibidem
<i>Labarus & draco Dacorum capta.</i>	137	<i>Pallio longo Hispani pro luctu vtuntur.</i>	244
<i>Lancearij seu hastati, qui.</i>	58	<i>Pallio longo Lusitani semper vtuntur.</i>	244
<i>Larix fabricandis nauibus commoda.</i>	303	<i>Pallium Hispanicum, quale.</i>	ibidem
<i>Legati Sarmatarum.</i>	262	<i>Parthi molestissimi Romanis.</i>	14
<i>Legati Dacorum ad Traianum.</i>	201	<i>Pax cum Deceballo facta.</i>	220
<i>Legati Dacorum nihil impetrant.</i>	141	<i>Pilum, quid.</i>	141
<i>Legio quot equites & pedites habebat.</i>	49	<i>Pinna quid in mœnijs.</i>	108
<i>Legio Traiana prima, quæ.</i>	127	<i>Pondus à milite portari solitum.</i>	44
<i>Legio xij. Dacica, quæ.</i>	227	<i>Pons mirabilis Traiani super Istrum.</i>	260
<i>Legiones quot in secundo Bello Dacico.</i>	256	<i>Pons Traiani super Tagum.</i>	ibidem
<i>Legionem secum Traianus abducit.</i>	245	<i>Pontis Danubij vestigia, ubi.</i>	ibidem
<i>Legiones singulas singuli Consules ducebant.</i>	132	<i>Pontes lignei.</i>	46. 54. 98. 99. 106. 110. 114.
			117. 124. 182. 192. 263. 302.
		<i>Pope, qui.</i>	71. 80.
		<i>Porta Prætoris.</i>	122
		<i>Porta Triumphalis Urbis.</i>	240
		Porta	

<i>Porta in honorem Traiani .</i>	154	<i>Sica .</i>	95
<i>Portio stipendij in militum funera .</i>	296	<i>Sicilices quæ dictæ .</i>	56
<i>Prælia cum Dacis . 132. 144. 160. 161. 163. 170.</i>		<i>Signa aquilarum in ærario .</i>	49
<i>198. 211. 212. 214. 215. 216. 312. 316.</i>		<i>Signa lupi , minotauri , &c.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Prætoria Trivemis , qualis .</i>	255	<i>Signis sine Traiani acies .</i>	158
<i>Prætoriani milites , qui .</i>	105. 115. 123	<i>Signum Draconis millenarium continebat .</i>	294
<i>Prætorium , quid .</i>	103	<i>Signum militiæ Romanorum Aquila .</i>	49
<i>Primitiæ fructuum Dijs offerri solitæ .</i>	69	<i>Signum concordie , quale .</i>	48
<i>Primores Daci capiuntur .</i>	319	<i>Signum victoriæ , quale .</i>	53
<i>Primum Bellum Dacicum triennium durat .</i>	320	<i>Simulachra in Columna Traiani , quanta .</i>	11
<i>Principes milites , qui .</i>	49	<i>Simulachrum Solis .</i>	133
<i>Prior Triumphus de Dacis , quando .</i>	320	<i>Singulas legiones Consules olim ducebant .</i>	132
<i>Processtria , quid .</i>	16. 17	<i>Solis orientis simulachrum .</i>	318
<i>Profectio exercitus .</i>	259	<i>Spatha .</i>	32
<i>Puncturis in cute noni milites signabantur .</i>	49	<i>Stapedæ nomen Philadelphus inuenit .</i>	59
Q		<i>Stapedis veteres caruere .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Quattuor legiones in Beilo Dacico .</i>	267	<i>Statua equestris Traiani .</i>	12
<i>Quot miliaria conficiebat exercitus .</i>	160	<i>Statua Decebal .</i>	231
<i>Quarto imperij sui anno Traianus in Daciam .</i>	14	<i>Subsellia Imperatoris , qualia .</i>	65
R		<i>Sûbucula .</i>	86
<i>Regia Decebal .</i>	231	<i>Suovetaurilia sacrificium , quale .</i>	78. 188
<i>Reguli Dacorum Traiano se subdunt .</i>	213	<i>Suggestum & Suggestus idem .</i>	61. 88
<i>Reguli Dacici cum Decebalo se confodiunt .</i>	310	<i>Suggestus , quid .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Rex Decebalus pugione se interimit .</i>	310	<i>Supparus .</i>	86
<i>Rimis dehiscens Columna Antoniniana .</i>	4	<i>Sylvam densam Cæsar succidi iussit .</i>	191
<i>Romani in castris nudo incidebant capite .</i>	55	<i>Symmachus Papa ædem Diuo Basilio ædificat .</i>	12
<i>Romani nuda brachia in castris gestabant .</i>	66	T	
<i>Romani milites qualiter flumina tranabant .</i>	140	<i>Testudo militaris , qualis .</i>	213
<i>Romani iuga montium preoccupant .</i>	255	<i>Theca cultraria .</i>	73
<i>Romani castrò Dacorum munito potiuntur .</i>	282	<i>Thesaurus suos Decebalus occulit .</i>	368
<i>Romanus equitatus Dacorum profligat .</i>	312	<i>Thesauri Decebalii reperti .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Romani urbes Dacorum diripiunt & incendunt .</i>	319	<i>Thorax , qualis .</i>	92
<i>Romanus miles frustra castrum oppugnat .</i>	283	<i>Thrace molestissimi Romanis .</i>	14
<i>Romulus Camillos iustituit .</i>	74	<i>Tibiscus amnis , nunc Tyssa .</i>	14. 139
S		<i>Tibiscus mediam Daciam secat .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sacerdos vinum Dijs libabat .</i>	76. 187	<i>Tibia .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sacerdotis sacrificantis habitus .</i>	<i>ibidem</i>	<i>Tibicines .</i>	75
<i>Sacerdotum gentiliùm ornatus .</i>	62	<i>Traiani Columna , qualis .</i>	1. 3. 4
<i>Sacerdotum vestes lineæ & candidæ .</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traiani Forum , ubi .</i>	12
<i>Sacramentum militare , quale .</i>	49	<i>Traiani Palatium .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sacrificium Traiani .</i>	266	<i>Traiani Gymnasium .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sacrificium Traianus pugne præmittit .</i>	249	<i>Traiani Bibliotheca .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sacrificium ante congressum fiebat .</i>	63. 76	<i>Traiani Porticus .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sagum , quid .</i>	28	<i>Traiani Columna , Antonini minor .</i>	4
<i>Sagittarij , quales .</i>	49	<i>Traiani colossus .</i>	21
<i>Sanguis victimæ litabatur .</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traiani Arcus triumphalis .</i>	12
<i>Sarcinæ militum .</i>	43	<i>Traiani Augusti comitas .</i>	65
<i>Sargetia amnis .</i>	208	<i>Traiani Pons super Danubium .</i>	260
<i>Sarmatarum in pace habitus .</i>	262	<i>Traiani Pons super Tagum .</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sarmatia , quæ .</i>	14	<i>Traiani sacrificium .</i>	266
<i>Sarmatia Europæa , quæ .</i>	147. 161	<i>Traiano Daci se dedunt .</i>	311
<i>Sarmaticus quare Traianus dictus .</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traiano fœderati annonam largiuntur .</i>	179
<i>Sarmaticus equitatus superatus .</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traianopolis urbs Traiani .</i>	260
<i>Scala mentis adnota .</i>	283	<i>Traianus Columnam suam non erexit .</i>	10
<i>Scalorum inuentor , quis .</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traianus quæ ætate in Daciam profectus .</i>	14
<i>Scapha vinaria , quæ .</i>	34	<i>Traianus Hispanus Italicensis .</i>	14
<i>Scutum à Clypeo differebat .</i>	45	<i>Traianus castra Dacorum suscitavit .</i>	136
<i>Securis , quid .</i>	93	<i>Traianus sæminis & infantibus parcat .</i>	145
<i>Securis ærea in sacrificijs .</i>	64	<i>Traianus obsessis subuenit .</i>	151. 152
<i>Semispatha , qualis .</i>	32	<i>Traianus noctu nauigat .</i>	152
<i>Senatus Traiano Columnam erexit .</i>	10	<i>Traianus urbem presidio munit .</i>	151
<i>Senio confecti Daci filios gestabant .</i>	165	<i>Traianus vestes in saucios partiitur .</i>	170
		f	<i>Traia-</i>

<i>Traianus Legatos audit Dacorum.</i>	186	<i>Triumphus de Dacis.</i>	320
<i>Traianus castrum construit.</i>	194	<i>Trophæa, quid continebant.</i>	228. 230
<i>Traianus per Danubium navigat.</i>	239	<i>Tuba, quid.</i>	83
<i>Traianus per Adriaticum in Italiam.</i>	239	<i>Tubicines, qui.</i>	ibidem
<i>Traianus ad ostia Tiberis Portum construit.</i>	ibidem	<i>Tunica dormitoria.</i>	86
<i>Traianus Arcus quando dirutus.</i>	240	<i>Tunica ima.</i>	ibidem
<i>Traianus in Capitolio sacra facit.</i>	242	<i>Tunicatum incedere, quid.</i>	ibidem
<i>Traianus, Dacicus & Sarmaticus dictus.</i>	ibidem		V.
<i>Traianus in Decebalum arma mouet.</i>	ibidem	<i>Vernum, quid.</i>	141
<i>Traianus per Adriaticum in Illyricum.</i>	243	<i>Venero epoto Daci se necant.</i>	29
<i>Traianum Iazyges excipiunt.</i>	248	<i>Vestigia pontis Istrici.</i>	260
<i>Traianus Iazyges solatur.</i>	248	<i>Via Traianæ in Hispania.</i>	26
<i>Traianus ponte absoluto sacrificat.</i>	261	<i>Victima cornua deaurata.</i>	80
<i>Traianus suppetias obsecris fert.</i>	224	<i>Victimarij, qui.</i>	81. 265
<i>Traianus castrum expugnatum diruit.</i>	284	<i>Victoria signum, quale.</i>	53
<i>Triarij, grauis armatura milites.</i>	49. 269	<i>Victoria qualiter veteribus pingebatur.</i>	229
<i>Triarij milites, qui.</i>	203	<i>Victoriæ de Dacis.</i>	132. 144. 160. 161. 163
<i>Tribuni munus.</i>	51		173. 199. 203. 214. 215. 281. 286. 312. 315.
<i>Transfugæ Romanis restituti.</i>	51	<i>Volumen à voluendo dictum.</i>	87
<i>Triremis cur dicta.</i>	222	<i>Urbis direptio & incensio.</i>	146
<i>Triremis forma.</i>	235	<i>Ursinis pellibus Signiferi vsi.</i>	47. 89
<i>Triremis Prætoria, qualis.</i>	236	<i>Urus, quale animal.</i>	316
<i>Triumphalis Arcus Traiani, ubi.</i>	240	<i>Uris saltus Daciæ abundant.</i>	ibidem
<i>Triumphalis urbis porta.</i>	ibidem	<i>Vulnerati sub signa ducuntur.</i>	170

I N D E X

RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM

A Brahamus Ortelius laudatus	pag. 3.	lit. C	Æ lianus, de legatione Iſmeniz & Pelopidæ correptus	45 D
Academia Florentina Galilæi	129	E	Æ neas cum Anchife & Aſcanio è Troia egreditur	374 A
Acamas Antenoris f. à Merione occiſus	320	C	Venerè, an Mercurio comite	ibid.
acincti milites in opere	227	D	A phareum occidit	322 B
acerius armorum, an trophæum dici poſſit	48	F	à congreſſu Achillis per Neptunum ſubtrahitur	340 C
aceti præparatio in bello	31	F	coniugem Creuſam, an Eurydicem habuerit	374 B
A chilles in Agamemnonem ob Briſeidem ablatam furit	319	A	nauis conſenſa, cum ſuis Italiam petit	381 C
arma, Vulcani opus, miratur	329	B	Penates cum Anchife è Troia efferit	373 E
eadem induit	329	C	Æ neas Vicus, de nummo Daciæ ſub III. cof. Tr. notatus	284 F
per Chironem, an ex Homero educatus	358	B	de titulis Optimi & Parthici ſub V. cof.	297 A
Chironi, à quo oblatuſ fuerit	357	A	de tit. Dacici cum II. & III. cof. Traiani	238 B
comam ſuper Patrocli cadauer ponit	354	D	de tit. Parthici ſub III. cof.	284 F
Deidamiam Lycomedis f. ſub Pyrrhæ nomine vitiat	358	E	Æ neatorum, ſeu Cornicinum habitus	202 E
equos immortales habuiſſe ſingitur	330	B	Æ gypti ſepulchrum muro cinctum	376 A
coronudem genealogia	330	C	area instrumenta ſacris adhibita, cur	165 G
funebre cæramen Patroclo inſtituit	337	A	ærummulæ militares, quid	187 D
H ectorem inuadit, ab Apolline ſubreptum	330	G	Æ ſchylus, Furijs ſerpentes addidit	20 E
occidit ſpoliatq;	332	A	Æ ſculapij cum pileo, baculo, & barba imago	211 G
occuſum ad currum alligat	332	B	lacer paſſer, quis	212 A
an toto corpore pendentem	333	D	Æ ſculapius Cabirorum frater	78 G
an circa Troiz muros raptauerit	332	D	ætas militaris, quæ	34 F
H ectoris cadauer Priamo reddit receptis donis	341	G	Æ thra Theſei mater à neporibus agnita	373 C
H ippodamantem obruncat	330	E	Helenæ famularui addicta	373 D
Iphitionem, ſive Demoleontem necat	ibid.		an focus Helenæ, iuxta Q. Smyrnæum	173 E
maior patre ex fato Theridis euſurus	355	B	A frici venti incantatio	158 F
Memnonem occidit in Antiochi vltionem	351	C	aſſi equi abſque ſtramis	5 G
à Minerua reſicitur	329	G	A ſtorum coh. in Dacia, inſcriptio, an ad bellum Tr. pertineat	318 G
monumentum commune cum Patroclo, an habuerit	336	A	Agamemnon Briſeidem Achilli auferit	212 E
à Neptuno manu oblata erigitur	334	E	Chryſeidem patri remittit	ibid.
Patrocli cadauer concremat	334	D	Agamemnonis ſeu caput leonis inſculptum	375 C
Patroclo arma, & Myrmidonum auxilium impertit	325	F	A iax Oiſei f. Caiſandram ante ædem Mineræ ſuprat	379 B
ſuper eius cadauer luſtum agit	327	C	ſalſo Archelochum occidiſſe, in Tabella oſtenditur	322 E
P entheſileam occidit	350	B	A iax Telamonis f. Achillis cadauer tutatur	354 D
de ea re nummus Traiani	350	F	Archelochum occidit	322 E
peſtem ſacriſcijs depellendam cenſet, cur	318	F	Calctorem, ignem nauis ſuæ inferentem, proſternit	325 A
P hryges fugientes perſequitur	331	B	E quo ligneo an incluſus, vt vult Iſaci	468 A
P olydorum Priami f. occidit	330	E	genus ipſius	361 A
rem medicam à Chirone edoſtus	358	B	inſanie ob iniuſtum de armis Achillis iudicium	361 A
negat Hygmus	358	D	naui ſuam aduerſus H ectorem propugnat	325 A
à Scamandro vrgetur	331	A	à Neptuno ad prælium ducitur	322 F
in Sciro an latitauerit iuxta Homerum	359	C	occidit ſe, & qua necis forma	362 D
talum vnicum, an virtutem mortalem habuerit	336	F	omnium Cræcorū, excepto Achille, præſtantiffimus	361 G
T herſitem pugno impacto exanimat, & cur	350	E	Patrocli cadauer tutatur	326 E
in Troianos roſt poſt pacem cum Agamemnone initam	330	B	poſteriras ipſius	362 E
vnde ſic vocatus	356	G	tumulus ad Rhæteum promontorium	ibid.
A chillis arma à Vulcano fabrefacta	327	E	arma Achillis ibi delata poſt Vlyſis naufragium	362 A
an cum Cyclopiſ in Lipara, vel in Olympo	ibid.		A la Vlyſia Dacorum	12 F
cadauer ab Aiace & Vlyſſe defenditur	354	D	alarū imitatione remi diſpoſiti in multiremibus nauigijs	128 B
iacer clypeo capiti ſuppoſito	ibid.		A lba ad Fucinum, vnde denominata	387 C
genus & cognatio	355	D	an in Marſis	403 E
ſtatua in ſepulchro, quali habitu	379	G	A lbæ Fucentis munitio adhuc permanens, qua forma	229 F
vitæ præcipuæ actiones in verſuto marmore	355	A	A lbertus Duterius laudatus	54 B
acieres, diſtæ ſecures ſacriſicales	165	G	A lboceniſij, Daciæ populus	245 D
A cmion, vnus ex Idæis Daſtylis	73	F	A lcæus in nummo Mytilenæorum	212 G
actiones diuerſæ in Columna, quomodo diſtinctæ	39	D	A lcimus, idem qui Alcimedon	341 F
A dolphus Occo de cof. III. Tr. cum tit. Dacici notatus	237	B	H ectoris cadauer Priamo redditum aſportat	ibid.
de confuſione nummorum Carac. & Heliog. 91 B	284	E	A lcon, vnus ex Cabiris	75 G
de nummo Tigris ſuppoſitio	285	C	A ldas Manutius nepos de forma caſtrum notatus	262 B
de tit. Germanici à Tr. in honore II. cof. aſſumpto	269	E	A lco, vnus ex Anacibus	73 G
adoptati, quomodo priſtinum nomen retinuerint	285	F	A lexander Magnus Achillis monumentum veneratus eſt	335 G
adoptio Hadriani ficta, quamvis nummo expreſſa	272	A	ad aram Iouis Hercei ſacrificauit apud Ilum, & cur	372 G
Traiani, eo abſente celebrata, contra Io: Triſtanum	271	F	Betis cadauer reli-gatum ad currum traxit	334 B
quo tempore	269	F	G enio Iſtri ſacrum fecit	177 F
an certo die XIV. K. Oct. iuxta Panninium	269	G	in Hephæſtionis ſunere ſe & alios torondit	335 G
adorantes, ad dextram ſe circumagebant apud Romanos	153	G	ludos celeberrimos conſtituit	341 C
ad ſiniſtram apud Gallos	154	A	medicinam fecit	207 G
adoratio Perſica, qualis	43	F	à Traiano cultus	177 F
adorationem, quomodo ſimulauerit Iſmenias	44	D	A lexandriæ vrbis ſymbolum ſpicæ	257 B
Pelopidas præſtare renuit	ibid.		A lſonſus Ciaconus aduerſis Suppletorem deſenſus	51 C
adorationis demiffis in terram manibus ſpecies	45	C	in altitudine ſtatuz Traiani	51 G
nomen, pro mera ſalutatione uſurpatum	42	D	in aquila pro ſigno legionis, non equitatus ſtabilienda.	59 D
an ſacto expreſſo in Col. Decebalii erga Tr. conueniat	42	F	in aquila & ſignis ſuſtra ſuppletis	85 F
adorea, milites donari ſoliti	41	F	in calzis pro tibialibus rectè uſurpatis	87 A
A drianus Turnebus, de cinſtu Gabino laudatus	100	E	in carenula circa clypeum	86 D
de explicatione verſus Martialis	265	E	in Danubio Illyricum alluente	65 A
de circuitione ſiniſtrorum inſauſta notatus	154	B	in Decebalii nece agnita	86 E
de ſacro ſerali ad Suoueraurile detorto	156	A	in diſtinctione Sarmatiæ orientalis & occidentalis	85 G
de Seruij importuna correptione	152	A	in diuerſitate ornamenti aquilarum	64 A
A geus, Veneris Cæleſtis cultum Athenis induxit	235	C	in inſcriptione Columnæ	51 E
A grotorum militum per Seu. Alex. alioſq; duces cura	40	G	ab inutilibus quamplurimis obiectionibus	85 F
			f 2	in la-

in labari voce retinenda	57 G	aquila legionaria, à sua hasta amouibilis	67 B
in labari signo non ad equitatum coarctando	59 B	an equitatus signum triquam fuerit	59 D
in nauis à qua frumentum educitur	61 G	extra pugnam contegi solita	15 B
in nummibus inter signa retinendis	73 E	figi solita in pugna itataria	150 B
in pallæ voce retinenda	87 B	à C. Mario propriè Romanis legionibus dicata	52 G
in serito & corona basis, ciuicam & triumphalem designanti	85 F	pro Principi munice sumpta	191 E
in thoracibus segmentatis	(bus 60 B)	an per Principium delata	188 F
in traiectu Danubij	84 E	an vnicui Romanorum signum	53 A
in transfugis Traiano redditis	86 C	aquila in sceptris consulari	192 E
in trophæis in montibus collocandis	61 E	consula cum legionaria per Ludovicum Dorleans	ibid.
in vudis sub simulachro Iouis	85 E	aquilæ longis contis infigebantur	227 D
alutarum vsus, vbi	214 E	aquilarum contis cuspis & vncus inerat	ibid.
Alutas Daciarum flumens	27 F	ornatus non idem in omnibus	63 G
Ponti Tr. ad Danubium proximus	27 G	secus aliquando, & cur	64 F
Amazones cum Scythis coniunctæ	22 E	Aquila in itinere à Roma in Daciam	50 B
partim ab Hercule, partim ab Achille extinctæ dicuntur	24 B	Aquilifer, an idem ac Primiplus	188 F
tempore Hippocratis adhuc tamen exsistentes	ibid.	Aquilifer Prætorianorum in inscript. an secus cum Pighio	190 E
utriusque Sarmatiarum in Columna descriptæ	24 F	A QVRA PRAEF. VRBIS an legenda cum eodem	ibid.
Amazonum receptaculum Scythia	22 D	ara ænea plicatilis, vbi	266 D
Ammon Iupiter, vide dictus	163 A	num. 77. quomodo absque corona	259 C
amphimallum paludamentum, quale	105 G	tripes in Col. Antonini, an ex auro vel argento	166 D
Amphion & Zethus, Gemini cælestes dicti	79 G	Arabiarum Traiani expeditionis tempus	390 G
amphitheatrum, Colonia Romanæ nota	29 E	aræ coronatæ	159 A
num. 262. an Cæsiense dici possit	86 D	sen defectus cespitis suppletus	159 G
an ligneum	ibid.	aræ è terra primitus	95 F
amphorides, siue antotides, quid	266 F	ex cespitis apud Romanos	ibid.
exemplum in statua	267 A	rusticæ, temporales, & syluestres dictæ, cur	ibid.
de ipsd. Iohannis Argoli explicatio reprehensa	266 G	aræ tres in Circo, quibus Dijs statuatæ	78 F
amplexus murti militum post pericula	15 E	ad aram maximam an Hercules sese coronauerit	175 C
Amyeus lora pugilum inuenit	265 C	ibi, simulachrum Herculis quale	175 D
Anaces, qui	73 F	aratri circumductio in condendis oppidis ad læuam fiebat	152 B
Anacreon in nummo Teiorum	212 G	exemplum in Roma condenda	153 B
Anchises & Æneas, Penates à Troia efferunt	373 E	forma, sulcum ad dex. & aggerem ad sin. fuisse euincit	152 D
humis Æneæ sublati è Troia exit	374 A	aratum æreo vomere in viribus condendis	166 A
Venerè an Mercurio ducente	ibid.	Aratus in Pompeiopolitarum nummo	212 F
naui conscensa, cum suis Italiam petit	581 C	arces ad capita Pontis super Danubio à Tr. extractæ	10 C
Anconitanus Portus, an Pons Tr. in nummo significatus	301 C	quomodo vocatæ	ibid.
Andreas Baccius de penetratione aquarum Fucini notatus	390 E	Archangelus Spagnæ Tabellæ Iliadis possessor, laudatus	316 E
Andreas Cantelmus laudatus	585 G	Archelocus Antenoris f. ab Atace occisus	322 C
Androcles an Lytimachus in nummo Ephesiorum	213 B	an Locrensi, vt dicitur, an à Telamonia	322 E
Andromache, cui adheret filius lac fugens	378 C	archifaber in constructione castrorum	32 A
anni Vbis in Synopsi nostra qua ratione digesti	294 B	Archilocus in nummo Pariorum	212 G
anser an cycnus nauum ornamentum sit	117 E	Archimedes fabricæ naus Hieronis præfuit	31 G
cur in puppibus apponi solitus	116 F	Archimedis aduersus Romanos machinamentum	125 A
an nomen nauis, cum Daulqueio & Cælio	116 G	Architas in nummo Tarentinorum	212 G
anticipationis, seu prolepsis fig. quando admitti debeat	58 D	architectus, an in constructione castrorum	32 A
Antilochus in defensâ Nestoris patris à Memnone occisus	350 F	ateus an centauris conueniat	317 G
debitum filialis charitatis elogium reportat	350 G 351 A & B	timidorum proprius	363 A
Antonius Augustinus de cos. III. Tr. cū tit. Dacici notatus	237 B	arcuum Pontis super Danubio amplitudo, qualiter intelligenda	328 D
Antonius Magliabechius laudatus	289 E (284 E)	Arges Callimacho, qui Virgilio Pyracmon	(97 G)
Antonius Stephanus Chartarius laudatus	375 B	Argo nauis ab ipso Hercule constructa	208 G
antotides vide amphorides	266 F	Argonautæ, milites simul & remiges	71 B
Annis inter Diocleuros	74 F	aries in hostium fines per Fecialem irmittebatur	52 E
anulus pro equestri ordine	191 D	absque corona vel serito in Suuetaurilibus, & cur	162 E
aper olim inter Romanorum signa	52 G	cur Ioui facer	162 F
aperto capite fructibusq; oblati qualia sacrificia fierent	169 C	an Lupus, sit signum illud num. 181.	52 D
Aphareus Caletoris f. ab Ænea occisus	322 B	ad lustrationem circumlatus, vbi	161 E
aphlastum, in puppi ad quid alludat	117 D	in nummo Antinoi quid significet	163 D
symbolum potentie maritimæ	347 F	aries machina, qua forma	216 A
vel maritimi traiectus	347 G	ex ferro, an ex ære	216 E
Apollinis Sminthei Templum	317 C	Arisba Asi regia	321 E
vbi iam fuerit	317 D	aristides Thebanus pictor animorum	40 E
eius Sacerdos Chryses	316 G	arma extra pugnam contegi solita	15 A
simulachrum Scopæ opus	318 C	olim ex ære, & cur	108 C
vbi translaturum	ibid.	secus tempore Traiani	109 C
Apollo cur barbatus apud Syros fingeretur	211 F	armillarum donum militare, quomodo significatum	41 C
Hectorem subleuat, eique robur immittit	322 F	armorum aceruus in Columnæ basi an trophæum dici possit	48 F
eundem Achilli subtrahit	330 G	Arnoldus Montanus, an bene galeari idest armari dixerit	214 B
Apollo & Hercules, Gemini cælestes	79 G	de gladio incuruo ad Turcicam formam notatus	227 A
Apollo Smintheus vnde dictus	317 C	Arifiphones Homeri ex Eurydice filia, cui nupta	374 E
an idem cum Cilleo	318 D	Artaborum gens nulla ex Plinio	22 B
Apolodorus Pontis ad Danubium architectus	100 A	secus ex Strabone	ibid.
Apollonius in nummo Tyanæorum	212 G	promontorium	21 F
apothecosis Homeri in marmore Bouillensi illustrata	346 E	artifices omnes castrenses, ex ipsis militibus	208 B
Appiani locus correctus	187 F	Artimpasa Venus Cælestis à Scyris dicta	215 B
apis, quid	98 A	arundo in manu Herculis, cur	175 F
Apuleius in nummo Medaurensum	212 G	Asenij de Scæo promontorio error	29 D
Apulensis colonia in Dacia	243 A	asini, an equi caput in nummo Daciæ	110 E
aqua, militum porus recta disciplina vigente	31 A	Afinius Pollio Homeri icones corruptit	346 A
Aqua Claudia in eadem libra cum ea quæ ad castellum prope S.	ibid.	Afinus ab Idomeneo occisus	321 B
eius proclatio	408 G (Eusebij 104 F)	eius nobilitas	ibid.
Aqua Marcia an à Traiano restituta	102 E	aspergilli ex frondibus, vel ex feris promiscue	164 E
eius castellum, an sit illud quod ad D. Eusebij visitur	102 G	ex lauro item, aut olea	164 F
Aquæ Felicis proclatio	409 A	Aspis eadem ac Clupea, contra Ptolemæum	137 F
Aquæ ductum longitudo, quomodo intelligenda in Front.	391 A	Atlatre, à Phœnici Astroarche per concisionē denominata	235 C
aquarum apud Vrbem libra	104 A	Astronoe Dea Mater Deum	19 B
rependendum & ducendarum Hercules peritus	175 F	Attinis amafia	ibid.
aquatilibus numina squamis distincta	304 A	Asiyanactæ, Scamandrius vocatus	378 F

I N D E X

an decreto Græcorum an priuato Neopolemi odio occisus 378 G
 Aillynome Chryseis vocata 319 C
 Athan. Kircherius, de Bouillensi marmore in pluribus notatus
 de Liris fontibus emendatus 388 B (146 G)
 Athenienses fictilibus vbanis sacrificabant 165 D
 Hermas sub imaginibus illustrium virorum efformabant 16 E
 arthletarū & fortium virorū capita præ mole corporis parua 54 F
 Attis ab Altrone adamatus 79 B
 Aucha, Daciæ fluuius 27 F
 Auge Telephi mater 376 A
 eius sepulchrum muro cinctum 376 B
 augurum in Roma condenda captatum, in nummo Tici 302 E
 augusti epitheton Dijs additum, quid significet 247 C 249 D
 titulus, absolutam potestatem continet 89 E
 Augusti circa vehiculum Reges currebant 186 B
 Augustianorum familiæ castrensis Collegium 184 A
 Aura, Daciæ fluuius 27 F
 aurariz in Dacia 245 C
 Aurariorum ibi Collegium 245 D
 auris Memoriæ consecrata 43 G
 Automedon Achilles curum ducit 330 A
 cum curru fugit occiso Patroclo 326 B
 curum pedes scatur à cadauere Hectoris occupatum 332 D
 Hectoris cadaver Priamo redditum asportat 342 G
 Azores seu Flandriæ insulæ, an Cassiterides 21 D

Baccho caper victima, cur 171 D
 bacillus seu stels in nauibus, ad quid 117 G
 baculus barba & pileus Medicis propriè conueniunt 211 D
 Balbius & Maximus Augg. simul Pont. Max. 90 G
 balistræ circa castra ordinatæ 228 C
 an iacula vel saxa emitterent, an vtrumque 218 B 219 C
 an ante & post Cæsarem variauerunt, cum Lipsio 161 D
 an vnum vel bina tela emitterent 218 C
 balistarum duplex genus 217 B
 barba Apollini cur tributa apud Syros 211 F
 baculus & pileus Medicis propriè conueniunt 211 D
 hircinæ similis, quorum propria 19 G
 barba tonsura exotica 16 D
 barbam tangere, supplicantium mos 44 C
 bardicus cucullus in Columna 87 B
 Bardiaz Illyrici populi 87 C
 Barau inter Custodes corporis 183 C
 Baronis gladiatoris tumulus à Caracalla constructus 258
 Batrachomyomachia Homero asserita ex matiore Bouillensi
 Belli Dacici initium 93 G 274 A (348 A)
 duratio & periodus 273 F 277 G 279 D 295 F
 expeditio I. quando absoluta 271 C
 expeditio II. quando cœpta 276 C 277 E
 quando absoluta 277 B 279 G
 inter vtramque expeditionem interstitium, quale 279 E
 vaticinium, à Plinio ex interuallo Panegyrico additū 272 F
 Belliciz Virg. Vestalis effigies 167 D
 bellum, hominum venatio dictum 213 D
 Bellum Dacicum iuxta Eusebiū breui tempore conclusum 273 C
 ob Bellum Dacicum dona in inscriptionibus memorata 238 C
 Bellum Troianum, verum ne an fictum 316 F
 Beroza Cœlesyriæ vrbs 299 B
 Bestiarū gladiatores, qui 253 D
 biremes nummis expressæ 133 A
 biremibus, Leo Basilij f. vsus 131 C
 biremis naui, quæ dicatur 121 D
 Blasius de Vigenere de dextra mundi parte notatus 28 D
 de plebeia locutione & errore in raptatione Hectoris 334 A
 Boemundus, de senectute in exploratores Turcas notatus 228 A
 Boreas Atheniensibus auxiliaris classem Persarum dissipat 188 E
 bos, Herculi immolari solitus 173 F
 bos & vacca, coloniarum ducendæ symbolum 11 A
 in condendis vrbibus quomodo iuncti 152 B
 huius rei ratio ex Io. Laur. Lydio Philadelpho 153 A
 Bospori Regnum P. R. beneficiarium 23 F
 Bospori Rex Sauromates 23 D
 à boum mastatione Domitianus alienus 156 E
 bregmatis à vertice differentia 54 A
 Briseis Achilli ab Agamemnone ablata 318 G
 eius cum Chryseide cognatio 319 D
 Hippodamia vocata 319 E
 Britannia, muro an vallo diuisa 94 D
 in ea Samothraciæ superstitionis vestigium 78 D
 Buccæ Veritatis vulgo dictæ simulachrū, quid repræsentet 305 A
 buccinæ forma & materies 202 F
 bulla & monile Virginitatis Vestalium 169 A
 Buri ac socij Traianum de pace monent 17 F

C. M. notæ, circenses missus significant 270 E
 Cabiri Camili filij 75 D
 custi vbi maximè fuerint 75 E
 dicti vnde sunt 80 D

ijdem cum Curetibus Corybantibus, Idæis Dactylis, & Telchichian inter signa Traiani 73 F 78 B (nis 80 C 81 C)
 nulli, ex Seldeno seu Scaligero 85 B
 quot numero 73 F 78 B 80 G
 Sadyci seu Sedech filij 78 G
 Vulcani filij 75 E 81 D
 Cabiria vrbs nulla, contra Stephani Epitomatores 318 B
 Cabirorum in nummis effigies 81 A D E
 ceremoniarum naturam imitantur 153 F
 Cæsaribus an Imp. nomen denegatum ante M. Aurelium 283 A
 cætaris tit. quando prænominis vicem non occupat, quid significet 267 C
 castus, alij breuiores, longiores alij 267 C
 clauæ qua ratione assimilati 262 B
 quàm damnosus 265 G
 ex lotis nullo metallo munitis 260 D 262 G
 pentodactyli sub ijs, quales 267 D
 plumbum infutum quomodo habere dicantur 264 E 265 B
 cætiuum forma duplex 264 B
 qualis 260 C 264 C
 per Ligorium ex capite efficta 262 D
 longitudo eorum varia 267 B
 Calchas peitis caullam aperit 318 G
 immolationi Polyxena aditatur, & cur 379 E
 Caleror Clyti f. ab Aiace Telamoni occisus 325 A
 quomodo Hectoris patruelis 325 B
 Procliam Tennæ sororem, vnde Tenedos dicta, matrem hancaligæ militum clauis suffixæ 225 E (but 315 C)
 Caligulæ ad esedum Galba cucurrit 186 B
 Callimachus ineptus Homeri corrector 71 C
 calones & lixæ nulli in Columna, cur 208 G
 calxæ, an tibialia, an femoralia significant 87 A
 camelis soleis vs antiquitus 224 G
 can illi apud Romanos, vnde dicti 160 D
 camillus absque corona in sacrificijs, cur 159 G
 an patrum & matrum esse debebat 160 D
 Polyxenæ sacrificio aditans, quid significet 379 G
 Camillus Vulcani & Cabiræ f. 75 D
 camilla militum lintæ, quales 179 F
 campestre, quid 161 D
 duplex in vestitu militari 179 G
 Candianus fl. pro Metauro à Cluuerio acceptus 407 G
 cantabrum an labium legendum sit apud Tertullianum 57 G
 Capaneus Stelenei f. signū Iouis Herci à Troia abstulit 371 E
 caper Baccho victima, cur 171 D
 capillitium circarum, Germanorum proprium 6 G
 caput, Maurorum 6 F
 in nodum collectum, Suenorum 15 G
 capita arthletarum & fortium virorum, præ mole corporis parua 54 F
 hostium abscissa, & hastis infixa, cur 118 B (54 G)
 octo, an altitudinem corporis constituent 54 F
 capitis ad corpus proportio 53 G
 alia est à proportionem verticis ad mentum 84 A
 Capitolinus voces congruari & donari confundit 42 A
 captiu an remigibus adscripti per Traianum 39 F
 Romani barbarè à Dacis habiti 15 D
 caput modò apertum, modò opertum in sacrificijs, cur 169 C
 apertum in Snuetaurili licenter & inerudite effectum 169 D
 equum, an asinum in nummo Daciæ 110 E
 Caracalla an leonis symbolum suscepit 375 E
 an in annulo gestauerit vti natalis horæ domini 161 D
 Caracallæ an Galliæni Circus ad Viam Appiam 147 G
 ridicula Achilles imitatio apud Ilium 336 F
 catbasina vestis, Vestalium propria 169 B
 carcerum in Circis in orbem collocatio, cur 148 D
 Carni populi 50 A
 Caroli Parini interpretatio de nummo Daciæ impugnata 110 E
 de Porto Anconitano in nummo Traiani 302 G
 de signis in nummis coloniarum 11 G
 Carolus Patinus laudatus 81 A
 de Commodi nummo notatus 11 F
 de cos. II. Traiani cum tit. Dacici 237 E
 de Daciæ finibus 110 E
 de immutatione nummi Antonini Pij 373 C
 de iuria erga Tristinum credulitate 377 E
 carobalitz, quid 217 B
 Carthaginenses in bello aqua vsi 31 E
 Carthago colonia à C. Iulio Cæs. instaurata 11 D
 casmilus Græcis, qui Romanis munit 78 C
 Caspar Bartholinus laudatus 355 E
 Casperus Alianus Pr. Pr. sub Domitiano & Nerua 9 C
 Cassandra ab Aiace Oilei f. ante Ædem Minervæ stupratur 370 B
 ante Equi admissionem variciniatur 369 A
 cassides cum equina iuba, Dacis an conueniant 105 F
 Cassiterides insulæ, vbi 21 D
 Cassiteridum incolæ, an in Columna expressi 19 E
 castella per Cenruriones custodita 187 A
 castellum Aquæ Marcie an sit illud quod est ad D. Eusebij 102 G
 Castor & Pollux, Diij Magni noncupati 74 E 79 G
 castra

castra aucta veteribus circumplexis	32 F	circumactio adorantium ad dextram apud Romanos	153 G
capitibus Romanorum infixis ornata in Columna	18 E	ad sinistram apud Gallos	154 B
celpitura vt plurimum in Columna, non lapidea	93 E	circumductio aratri in oppidis condendis ad læuam fiebat	152 B
Dacorum qualiter munita	18 E	exemplum in Roma condenda	153 B
destrui solita discedente exercitu	93 F	ad læuam vnde ortum habuerit	144 E
iuncta à diuersis exercitiis	32 D	ludicra ad læuam exemplo circensium facta	152 A
lignis turribus exemplo Græcorum munita	228 D	lustrationem continet	143 C
cum machinis ac turribus circumcirca dispositis	228 B	victimarum in Suonetaurilibus ad læuam	143 B
per mapalia olim, & non vno ambitu	32 D	an cum ipso Pontifice facienda iuxta Gutherium	144 A
à quo primum vno vallo iuncta	ibid.	cinari capilli, Germanorum proprii	6 E
multiplicata cur toties in Col.	17 D 33 A	ciues egregij, nummis culis celebrati	212 F
subitaria alia, alia hiberna	93 E	ciuica corona Traiano debita	61 A
ex varia materia	187 C	classiarij, an aquilam, propriaque signa habuerint	69 B
ex cadaueribus & pilis	187 F	absque calcis currebant	69 D
ex carris	188 D	in Columna vbi forsitan expressi	83 E
ex chrellis iumentorum ac impedimentorum sarcinis	187 F	distincti propriè à militibus	71 D
ex lignis, seu lignorum struibus	18 E & F 187 E	aliquando tamen inter milites comprehensi	71 A
ex humanis ossibus calce inducta (si modò hoc verum)	188 C	diuersi à militibus classis	83 G
ex naufragijs classis hostilis	188 E	peregrinæ conditionis, non ciues	69 G
ex facies arena repletis	ibid.	pro remigibus aliquando accipiuntur	71 A
ante castra milites stantes, quid significant	33 A	secundum à legionarijs te debent	83 E
castrametatio Centurione præfidente fiebat	32 A 186 G	transcripti in iustam militiam ex Imp. indulgentia	70 F
pluries iterata in Col. tot dies itineris denotat	17 D 94 A	ad vias munitas primi exibant	83 E
per Tribunos probabatur	32 B	classiariorum militia, qualis	69 B
castrametationis opus mirum apud Romanos	129 G	Classica Colonia Sueffa, cur sic dicta	84 A
castrenses omnes artifices, olim ex ipsis militibus	208 B	classicæ coronæ Bello Dacico distributæ	48 C
castrorum portæ cum ingressu obliquo	228 G	classis, an pro equitatu in Virgilio intelligatur	323 F
modò patentes, modò cum foribus	228 E	ad Segesticam ab Angulo contra Dacos instituta	26 G
cataphracti Europæi, ab Asiaticis in quo differrent	111 C	classis lustratio, quomodo fieret	144 D
Sarmatarum absque frænis	5 E	militæ, à classiarijs diuersi	83 G
catapultæ & balistæ, an eiusdem generis machinæ, cum Lipsio	219 G	Mælicæ mentio	48 D
catallonia, quid	121 B 123 G	Pannonicæ mentio	27 A 48 D
catena ad vincendum hostem deferri solita	56 E	clathri ob tuitionem castrorum, quomodo significati	41 D
catenis ad ordinem seruandum Cimbri copulati	56 F	Claudia Aqua vide Aqua Claudia	(tentia) 134 A
Celmis, vnus ex Idæis Dactylis	73 F	Claudi Barth. Morisoti varians de remorum collocatione ten-	
Centauri, an sagittarij fuerint	357 G	Claudi Cæsaris Templum apud Bouillas	383 E
Centuriones in castrorum custodiam	187 A	mariorum apothecis Homeni ibi repertum	184 C
castrametationi & militibus operibus præerant	32 B 186 G	signum eiusdem Cæs. aquila in cælum sublata, ibi repertum	
Euocatis aequati	194 G (193 A)	Tabella Iliadis ibi reperta	384 B (383 G)
quomodo ab eis distincti	ibid.	Claudius Cæs. Emissarium Fucini Lacus an perfecerit	393 F
an excubitores sint ad num. 279.	40 C	in operibus publicis maximi animi	401 G
pro integra cohorte in Col. expressi	187 B	Claudius Daulqueus, de anseris nomine nauis notatus	117 A
locum Traiano proximum occupant	186 F	Claudius Luianus Pr. Pr. sub Tr.	8 A
horicati dicti	ibid.	Claudius Salmasius de circuitione sinistrorsum infausta notatus	
suos Optiones habebant	68 A 192 G	de discrimine Prætorianorum notatus	25 F (154 B)
Centurionum habitus	186 D	de stipite quo victima mactabatur ad Dendrophorum relato	
à manipularibus diuersus	186 E	clauis ænei ad fabricam nauium	31 G (178 G)
in Cerealiis quænam victima adhibita	171 E	an in alijs Columnæ operibus	32 A
Ceres eodem ritu quo Samothracæ Dij culta	78 D	CLV. nota pro Cluentia vel Clustumina tribu, non Cluuiæ cum	
celpes aræ superimponi solitus	159 D	Cluentia tribus, vnde dicta	199 E (Panunio) 199 F
celpitæ mensura	94 C	Clupea & Apsis vna & eadem ciuitas contra Ptolemaum	137 F
Charitibus in Pato insula absque tibijs & coronis immolabatur,		Clunia tribus, malè à Panu. inducta	199 F
Charondas in Catanensium nummo	112 F (cur) 159 E	clypei equestris deferendi forma	220 F
cheniseus, cur in puppibus apponi solitus	116 E	clypei exagoni inter Dacica spolia nulli	105 G
Chiron Achillis institutor	357 E	sive octagoni cur inter nummos Traiani	106 D
an id ex Homero verificetur	358 B	coccineum Imperatoris paludamentum	180 B
medicæ artis magister	207 G 210 D	à Cognitionibus, quale munus in Circensibus ludis	337 E
chlamydim, siue pannus circa collum quid significet	193 B	cohortes Prætorix an equites habuerint	200 G
quibus siue peditibus siue equestribus conueniat	200 C	cohortes Voluntariorum vbi distributæ	199 G
chlamys Imperatorum purpurea	180 B	cohortis Afrorum in Dacia, inscriptio an ad Tr. expeditiones	
Stratoribus conueniens	185 D	Collegium Aurariorum in Dacia	245 D (pertineat) 252 E
Chorobates quale instrumentum	409 E	Concordiæ Augustianorum familiæ castrensis	184 A
Christoph. Adamus Rupertus laudatus	316 E	Læum & Imaginum	205 D
Dion Chrysoit. de rebus Troicis munum deferens	379 A	sub tutela Siluani	205 E
suspiciosis & maledicis in Italos	260 E	colobum indumenti genus	39 G
Christoph. Befoldus de nomine M. Vlpiani Tr. notatus	285 F	Colonia Classica Sueffa, cur ita dicta	84 A
Chrysa amnis, quomodo effigiatus	360 D	colonia Romana per amphitheatrum designata	39 E
Chryse non vna, & in qua Apollo Smintheus cultus	317 D	coloniæ deducendæ forma	11 A 241 D
Chryseis, Astynome vocata	319 C	coloniæ an colonias Tr. in Daciam deduxerit	243 A
ab Agamemnone patri reddita, Vlyssè reducente	319 B	coloniæ duæ species	10 G
eius cum Briseide cognatio	319 D	nummi triplici specie	11 A
Chryses Apollinis Sminthei sacerdos	317 A	species in nummis quomodo distinctæ	11 B
Chryses iunior, & de eo ex Hygino fabula	317 F	symbolum, bos & vacca	11 A
Chrysippus in Pompeiopolitarum nummo	212 F	item signa militaria	ibid.
Cimbri ad ordinem seruandum catenis copulati	56 F	columna in Ensilario ex aquæ stillicidijs enata	413 B
Ciernenis colonia in Dacia	243 D	Columna Traiani an eiusdè operis ac trophæa Capitolina	105 A
cinctus Gabinus, qualis	100 G	an Etruscæ vel Doricæ rationis	87 D
imaginibus Columnæ non conuenit	101 E	columnæ in tumulis	362 E 363 D
magistratui conueniens	101 F	Columnæ Tr. inscriptio bene olim suppleta per Lipsium & alios	51 F (51 E)
militaribus viris conueniens	144 G	malè nuper emendata TANTIS RVDERIBVS	52 C
circenses decursionibus ad læuam fiebant, cur	147 F	perius olim TANTIS EX COLLIBVS	334 G
ex Circorum structura probatio	148 A	coma Fluminibus propriæ regionis nutriebatur	335 B
Cicci ad Viani Appiani forma	148 A	& cur	ibid.
circuitio nauis in certamine nautali apud Virg. ad læuam	151 D	ab incolis coloniarû, fluuijs suæ metropolis dedicabatur	169 A
sinistrorsum minime infausta contra Barthium & Salmasium	144 D (154 B)	Vestalum, qualis	334 F
tripla in lustratione classis	144 C	comæ tendendæ & cadaueri imponendæ ritus	39 C
in Suonetaurilibus	144 E	condita frumentaria, quæ	91 F
victimarum à dextra in læuam, cur		Conditor Orbis Vniuersi Traianus vocatus	condi-

I N D E X

conditores urbium nummis celebrati	213 A	reorum balistariorum longitudo decurtanda n. 170.	218 E
congratij voce pro donariuo , an Cicero vsus sit	42 B	testudo num. 213. terminus scutorum ordinibus	262 D
congratium & donatium diuersa significant	41 G	theba seu operculum addendum aquilis num. 169.	14 G
de militari distributione improprie dicitur	41 F	tribus militum nudæ , non autem caliga ad medium crus con-	
an per notas CM significetur , cum Lanibecio	270 E	tingentis num. 233. loco biremis	118 A (tecta 179 E
Constantinus Aug. an primus labari nomen inuenerit	57 E	vestitus Traiani n. 261. nil infutrum continer	86 A
pontem ad Danubium in nummo finxit	96 F	in eodem pais nuda pro contexta , & contra habita	179 E
Romam Nouam ad Sigæum proin. extruere cepit	380 F	Victimarij num. 187. erecti, non genibus reptentes	166 E
consulium sedes in Circo , vbi	151 A	Victoria num. 53. coronæ non globo insistentes	73 E
coriacea vela	214 E	nummi XI. alis nescio an verè pauata	297 G
cum catenis loco rudentum	214 G	Corybantes , an inter signa Traiani	73 F
Corinthus colonia à C. Iulio Cæs. instaurata	11 D	cuius filij , iuxta Pherecidem	75 D
corum , quibus in alimentum assumptum	215 C	an idem cum Curetibz, Caberis, Idæis Dactylis, & Telchimis	
Cornelius Fuscus , à Dacis castris exutus	18 E	Corybas Iasionis & Cybeles f.	76 G
ab eisdem oppressus	18 D	facra Matris Deum inuenit	ibid.
Cornicinum, siue Aeneatorum habitus	202 E	Grenia , an Eurydice Aeneæ coniux	374 B
cornix in imagine Aesculapij , cur	212 A	per tribum diuinatio	17 G
an facer ipius paiser	ibid.	Critus Dacæ flumius	27 F
cornu militaris figura & materies	202 G	cruta calidum equina iuba ornata , an Dacorum	105 F
corona ciuica Traiano debita	61 A	Centurionum transuerstæ atque argentatæ	194 D
laurea honoratior quàm oleagina	48 D	Crucis signum in labaro Constantini M.	57 E
quando à militibus assumpta	47 C & D	crupellarij , qui	92 C
in toro basis Columnæ quid significet	48 E	crystallo exaltaturæ eximie specimen	383 C
oleagina in nauali victoria tribui solita	48 A	Cubicularij stationis primæ	184 B
in sacrificantibus , fascia suppleta	164 B	cucullio viatoris, quodnam vestis genus	87 C
triumphalis Traiano debita	60 G	cucullus Bardæus in Columna	ibid.
Vertumni , qualis	172 A	cuniculi in Emulatio , qui dicantur	408 E
coronæ laureæ vsus Imperatoribus concedi solitus	47 A	eorum forma	413 C
oleaginæ minor honor quàm laureæ	48 D	quo pacto in pateos incident	412 D
coronæ classicæ Bello Dacico distributæ	48 C	ratio eos duplicandi in eadem verticali linea	412 E
eadem in Columna & in nummis esse potuerunt	61 A	vsus eorum , qualis	412 E
oleaginæ quando à militibus assumptæ	47 G	cuprellis , an in Dacia nascatur	66 E
quæ in Palatio lauris suspensæ	60 B	Curetes, an idem cum Caberis, Corybantibus, Idæis Dactylis ac	
in sacrificijs adhiberi solitæ per Sacerdotes & ministros	159 E	curiositas in rebus Ethnicorum, an sicita 141 C (Telchimis 80 C	
non tamen per Camillum , & cur	159 F	currus triumphales quandoq; quadrati in nummis	63 F
neque per Pont. Max.	159 E	currus triumphalis forma	63 A
nec in Pado insula dum Charitibus sacrum fit , & cur	164 B	Q. Curtij de Dryge in Macedonia error	376 F
vittis tamen suppletæ	164 D	Cuitodes corporis , cuius militiæ genus	183 A
cum eisdem simul numquam visæ, contra Panuinium	212 B	ex Barquis	183 C
Coronis Aesculapij mater , an adulterio infamis	47 A	ex Frijs	183 B
coronis laureis , an milites donari soliti	14 E	Cusus Dacæ flumius	27 F
correctiones iconum Columnæ	14 F	Cybele Iasionis vxor	76 G
aquila post num. 179. addenda	14 B	facorum Matris Deum innentrix	ibid.
aquilæ tres supplende ad num. 173.	14 G	cycnus , an anser puppis inferi solitus	117 E
totidem ad num. 186. loco signorum cohortium	14 D	faustum nautis omen , ex serui	117 F
totidem tollendæ ad num. 169.	64 F	cymba in nummo Tr. quid significet	302 C
quinque num. 187. loco vnica	162 D	flumatis , portum maritimum significare minùs apta	ibid.
sex circa Traianum num. 220.	219 B	Cynegritus in nummo Athenientium	212 G
aries sub num. 187. absque ferro	227 E	Cypriorum Carminum author , quis	374 B
balistarum foramina amplianda	182 E	Cyrenæ , eorum studio celebres	341 B
castra ad num. 191. loco duarum domuncularum	186 G	Cyriaci Marthæij horti atq; ædes, erudito luxu splendida	225 C
è chlamyde sub num. 65. lacinia auferendæ	357 A	Cyzicus in nummo Cyzicenorum	212 G
è chlamys addenda centurioni num. 291.	47 E		
corona laurea loco catenulæ in clypeo num. 229.	47 F	D	
coronæ militum num. 271. ex olea , non ex lauro	228 D	Dacatum mulierum vestitus qualis	106 A
Dacus pendulus è catena num. 305. non iacens	163 G	Daci auxiliares Traiano	12 F
dorsualia (quæ vocant) ad fasciæ latitudinē reducenda	5 E	captiui, an remigio additi	39 F
fræni auferendi ab equis num. 147. & 198.	68 F	castra quomodo inuenerint	18 E
funalia seu cerea num. 151. nulla	39 F	Corn. Fuscum cadunt	18 D
pro funalibus num. 151. oualis apex reponendus	226 D	lanaris monilibus equos suos ornabant , cur	122 B
gladij equitum duplò longiores passim	26 C	an muros ex incerto lapide pro munitione propria habuerint	
gladius ad dext. expungendus in milite num. 211.	ibid.	nusquam nudi in Columna	15 G (229 B
reponendus in milite num. 186.	226 B	an nudo dorso equitauerint	17 B
habens simplici ferro, & sine hastulis passim restituendæ	180 C	Sneus inimica natio	17 A
hastile cuspides vtriusq; æquales habens n. 136. & n. 141.	72 A	tibijs & femoribus testæ	47 A
imaguncule num. 50. abique gubernaculis & palmis	72 B	venenatis sagittis vsu	13 A
nec velo appictæ	85 F	Dacia diurno bello vitis exhausta	10 E
labarum n. 82. suæ hastæ innixum & non supra aquilam	52 D	equis abundans	100 E
lupus num. 181. loco arietis	220 C	Iazygum regioni mediante Tibisco finitima	27 D
machinæ num. 285. suppletæ	13 G	an Illyrico accensatur	65 C
miles num. 186. manu clausa	18 G	an pais Germaniæ	299 G
murus num. 115. trans castra recurrens	9 A & B	ex toto orbe Rom. suppleta	10 E
pugio in manu Pr. Prætor. addendas num. 198 & 301.	9 A	in Dacia an cuprellus nascatur	66 E
auferendus à milite fol. 80.	62 E	Dacæ opulencia	245 E
quadriga num. 154. non biga vt dicitur	ibid.	ex Collegio Aurariorum indicata	245 D
nec vacua , sed in ea viri vestigia	166 B	ex monetaria officina	245 B
quadrum cum mola falsa num. 69. loco canistri	118 D	veteris & nouæ discrimen	65 C
remex sub n. 233. vnicum non duplicem remum agens	40 F	Dacæ tributum in auro imperatum	246 F
rotale tormentum num. 164. nugæ	110 D	Daciam an representent Trophæa Capitolina	106 A
Sarmatarum armatura manus pedesq; contegens	ibid.	Daciæ, an vocata fuerit leg. XIII.	41 E
castides laminis quadratis instructæ	162 D	Daciæ mulieres in captiuos Romanos sœuiunt	15 D
scutum ab arietē sub num. 187. auferendum	110 D	Dacici titulus cum IV. Tr. Pot. non conuenit	237 B
squmæ loricarum duplò ampliores in Columna n. 204.	19 B	plumum de ea re error notatus	ibid.
statio ad custodiendū fluminis transitū , non pons n. 302.	46 G	quando Traiano accesserit	288 F
stratura viarum , & non castrametatio ad num. 251.	142 C	Dacicum Bellum vide suprà Bellum Dacicum	
tauri in tauro num. 79. supplendi	143 A	Dacorum ala Vlpia appellata	12 F
itemq; in arietē num. 187.	178 G	arma propria , gladius falcatus	165 E
tauro num. 242. cornua restituenda		castra ex alleribus	18 E
		habitus , qualis	14 A 15 G
			Dacty-

I N D E X

Euocatorum, siue Reuocatorum legio
eadem sorte ac Voluntariorum
Euphorbus Panthoi f. Patroclo vulnerato recurrens
delirio Pythagoræ celebris
Eurimedon vnus ex Cabiris
Eurydice an Crensa Æneæ coniux
Eurypyli genus
Eurypylus Machaonem interficit
Nireum interficit
à Neoptolemo interficitur
pulcherrimus
Eusebij de expeditionibus Dacicis confusio
Eutropius de Regibus Sauromatarum & Bosporanorum notatus
Exactoris ministerium inter monetales artifices
Excubitores, an Centuriones ad num. 279.
Romanorum & Gallorum, pactiōem componunt
exercitus quomodo apud Macedones lustrabatur
quo mense & die
Traiani suppletus
quot legionibus
exercitus diuersi vno vallo circumdati
exercitus profectio, quo ordine
exomis indumenti genus, quale
expeditio naualis Bello Dacico
expeditionis Arabicæ tempus
expiationes in aperto apud Romanos
exploratores in quos capite sancitum
ex hostibus humaniter habiti
Ezechiel Spanhemius laudatus
de praua lectione marmoris Bouillensis notatus

Fabri Muratij in Columna nulli
falcatus gladius, Dacorum proprius
falcones in magicis sacris & deuotionibus
Falisci, Furiarum habitu erumpentes
Famianus Nardinus laudatus
fascia à sacrificantibus coronæ loco adhibita
in victimis, ferti succedanea
tempore quo feriebantur ablata, & cur
fatalia Troiæ plura enumerantur
Febri cultus, blandæque appellaciones
Federicus Feltrius Urbini Regulus, eiusq; ædes magnificentissimi
felicissimi pueri, qui
ferale sacrum ludi gladiatorij fuerunt
ferculum ad aquilam gestandam, Optionis Aquiliferi forsitan in-
ferum durum, quodnam
Fidenates, Furiarum habitu erumpentes
Fidei dextera consecrata
Fidicinium conuentui ædes Mineræ assignata
Flandriæ, seu Azores insulæ, an Cassiterides
Flauia Chalcidena col. vbi sita
Florentina Galilæi Academia
Flori locus emendandus
fluminibus coma à pueris nutriebatur, & cur
ab incolis coloniarum fluuijs suæ metropolis
numen affinxit antiquitas
qua victima sacrificatum
fluminum transitus suspecti
fluuij ter cum liburnis expressi, quid significent
foci rudes, qui
fœminæ apud Romanos capite velato sacrificabant
soliorum ornatus in equorum ephippijs, quid significet
forceps, Gabiorum gestamen
item Vulcani
Fortuna, qua forma apud Sinyrnæos culta
eadem ad amatores pertinens
Iuno cur vocata
Nemesis cur dicta
Redux in Tr. nummis, quid significet
Supera in mea inscriptione dicta
variæ eius appellaciones
frani vbique absq; hastulis seu lupatis in Col.
fræno quinam in equitando vsi non fuerint
Franciscus Angelonius, de filio Decebali obside notatus
de nummi Caracallæ explicatione
de Olympiadis puerperio per Tr. venerato
de eiusdem Pontis, ab eo Portus Anconæ crediti explicatio-
de Pontis certa latitudine
de tempore reditus Traiani
Franciscus Mercatellus laudatus
Franciscus Panigarola Astensis Episcopus laudatus
Franciscus Robertellus, in quo posteritati vtilior fuerit
FREDINANDUS Pinianus de Plinij emendatione laudatus
Frisij inter Custodes corporis
frons Genio consecrata
fructibus Genio sacrificabatur
oblatis, aperto capite fiebat
Frumentarij, an veterani omnes

eorum officium, quale
frumentario in Col. expressa
Frumenti Dandi præfectura
frumenti in milites distributio, an ad Tribunalum pertineret
an per veteranos fieret
in milites beneficiarios ex veteri inscript. ostenditur
in plebem distributio
pueris distributum à Tr.
an statis diebus & ostijs
Fucini Lacus situs, & ab Vrbe distantia
Emissarium naturale ad os Pitonijs, vulgò la Pedogna
ad id Templi vereris rudera
Fucinus Lacus melius è fabulis quàm ex hist. notus
an inuectus in eo annus supermeor cum Plinio
cur modo crescat, modò minuat
an ex eo Aqua Marcia deriuetur
an cum Sublacensi Lacu communice, cum Baccio
quo pacto facilè in Tiberim immitti potuisset
vnde Claudius ab eo retractus fuerit
C. Fufius Geminus verè lectioni restitutus, suppleto Baronio
in fuga pugnandi mos, quibus
Funditores inter Auxilia apud Romanos
fungus aurum in pugilatu, quid
fungus latinis literis inscriptus, Traiano missus
funus militare, quale
Furiarum habitus, qualis
qui eo vsi in bello fuerint

Gabinus cinctus vide cinctus Gabinus
Gatuli infranatis equis vsi
galææ nostrates, quot remiges singulis remis adhibeant
galæarum nostratum incommoda
rarditas præ Liburnis veterum
galæis Venetorum, deceribus æquiparatæ
quinquaginta inga habent
Galba ad effedum Caij cucurrit
galea, an tantum dum præliarentur assumpta
extra pugnam contegi solita
galeari, idest armari, an rectè Montanus dixerit
galææ, tempore Traiani non penitus clausæ
Galenii librorum pars maxima deperdita
Galenus in nummo Commodi, cur
in nummo Pergamenorum
quingenta volumina conscripsit
in summa æstimatione habitus
Galilæus de Galilæis laudatus
eius Florentina Academia
Galli adorantes, sinistrorsum se circumagebant
voluptate vini Italiam petierunt
Gallieni an Caracallæ Circus ad Viam Appiam
Ganimedes in nummo Iliensium
Garamantinica factio
de ea error Reinesij, in Ceromaronicam immutantis
ridicula explicatio Boldonij, seu Bulengeri
eadem fortasse cum Prasina
Gaspar Barthius laudatus
de Augustis, Deorum nominibus appellatis, notatus
de circuitione sinistrorsum, pro insautia habita
de habentis circa corpora agitatorum non reuolutis
Gaspar Card. de Carpineo laudatus
Gemini cælestes, inter Samothraces Deos numerati
varijs apud varios
II. Geminis Cos. generis humani redemptio contigit
eorum nomina veræ lectioni restituta
Genio frons consecrata
Genios amnis adesse, olim creditum
quibus victimis sacrum eisdem fieri solitum
genua Misericordiæ consecrata
genua tangere, supplicantium gestus
Germani curatis capillis
Germania an Daciam tanquam sui partem contineat
Germanici appellationem quando Traianus obtinuerit
Germanorum sagittæ ossibus asperatæ
Getæ Cæs. nomen à Caracalla abradi iussu
gladiatores in funeribus adhibiti
tubis sonantibus
gladiatorum clavis, à patria diuersa, contra Lipsium
in inscriptionibus exprimi solita
gladij duplicis, vsus sub Vespasiano
gladij equestris longitudo
pedestris mensura
gladij ad dexteram omnes huius temporis milites gestant
gladijs falcatus Dacorum proprius
recuruus & ad Turcicam formam, nullus apud veteres, contra
Græcarum historiarum varietas
granaria pensilia, quæ
granariorum castrensiū forma
gregariorum militum communis armatura

I N D E X

Guilielmi à Porta de capite Herculis Farnesiani error	54 G	Hippodamia, Briseis vocata	319 E
Guilielmus Choulus de equitibus levis armaturæ notatus	92 A	hircina barba philosophorum propria	20 C
de litui & cornu confusione	204 E	ea vltus Iulianus Imp.	ibid.
Guilielmus Xrlander, de Diocuris notatus	80 E	hircus, an in Suoueraurilibus locum habeat	142 F
Gyalothorax, quid	207 C	vnde Dionysio irrepperit	158 B
an rectè à Lipio pro lorica antica & postica acceptus	207 A	Hirpinus equus celebris, in inscriptione	255 G
H		eius color niger N litera notatus	ibid.
Abenæ olim absque hastulis	226 B	Hispani in Columna, vbi	19 D
corpori aurigarum circumuolutæ, contra Barthiū	340 G	hispanicus pileus	ibid.
habenarum forma elegantior	226 G	hystoria, minutiora persequi non solet	131 C
Hadrianus in castris vino non vsus	31 D	Homeri apotheosis in marmore Bouillensi, emendata	346 G
comes an in vtraque expeditione Dacica Tr. fuerit	8 E	imago ex fragmento Io: Petri Bellorij	345 F
ad secundam, quo anno processerit	277 E	græcis monumentis concordans	345 G
Fucinum Lacum emisit, & an primus	397 G	dissimilis illis quas Afinius Pollio edidit	346 A
legioni I. Mineruæ præpositus	8 E	inscriptæ in ea literæ interpretantur	348 G
in suggestu cum Traiano sedens	ibid.	vtrinque insculpta, & exemplum auersæ partis	349 G
titulis pluribus Traiano iunctus	ibid.	Homerus, Arctiphones Stafino nuptæ pater	374 E
triumpho sibi decreto, imaginem Tr. eo honore affecti	63 E	an Cypriorum Carminum author	374 C
victoriæ Daciæ in inscriptione particeps	242 F	Eurydicen vxorem habuit	374 E
Hadrianus Auzout laudatus	118 B	Musarum Sacerdos & proinde virtratus	348 B
Hadrianus Turnebus vide Adrianus		myta totius naturæ	ibid.
hamata an squamata lorica num. 147.	48 E	in nummis variarum Ciuitatum	212 F
Hannibali Decebalus comparatus	12 G	pallio cur amictus	348 B
Hannibalis in milites ægrotos cura	41 A	sedens cur expressus	348 C
harpes Thracicæ forma	256 D	Honuphrij Panuinij fides suspecta	197 G
an incurua in gladij Turcici formam, eum Lipio	256 F	ichnographia Circorum emendata	237 A
Harpocrates inter Dioscuros	74 F	Honuphrij Panuinij de Cluura Tribu, loco Cluentiæ nota-	147 G
hastæ Sarmatarum ossis cuspidibus	109 G	de cos. Seruiani & Iulij	291 G
Hastiferi, forsan cum Speculatoribus iidem	182 C	de die certo adoptionis Traiani	270 A
Hector Achillem ante portas Scæas operitur	331 G	de Trib. Pot. IV. Traiani cum elogio Victi Decebali	273 F
ab Achille occiditur	332 A	itemque cum titulo Dacici	237 C
Aiacis nauim aggreditur	324 G	de vitris vna cum coronis per sacricolas vsurpatis	164 E
ab Apolline subleuatur & roboratur	322 G	Horatia lex, de immunitate Tribunorum Plebis	88 C
Caletoris quomodo patruelis	325 B	Horatius in Venusinorum nummo	212 F
in nummo Iliensium expressus	213 A	Hortatoris munus in remigio attemperando	130 A
Patroclo necem infert	326 B	hostes Romanorum, mox locij	12 C
eo spoliato currum ascendit	326 D	hostiæ maiores & minores quomodo distinguantur	154 E
Hectoreum cadauer ad currum alligatur ab Achille	332 B	Humphridus Prideaux de Siluano Larum notatus	205 G
an circa muros raptatum	332 D	Hyginus de Achille artis medicæ ignaro notatus	358 D
an toto corpore extra currum	333 D	de gubernacu'o pro remo	375 A
Primo per Achillem redditur	341 G	Hypsenor Scamandri sacerdos	303 F
nudumne, vt in fabella nostræ Iliadis	342 A	I	
Hectoris sepulchrum, quale	374 F	Iacobi Palmerij remorum in quincuncem dispositio emenda-	53 D
muro ciuitum, cur	376 A	in supplendo Casaubono modesta	125 F
eum secuto in quo leo, & cur	375 B	Iacobus Boissardus, de omisso volumine in pictura Euocati no-	172 E
Helena, Æthram famulam habuit	373 D	de cos. III. Traiani cum Tr. P. IX.	172 E
an socrum, iuxta Pausaniam	ibid.	Iacobus Cantelmus Casarez Archiepiscopus laudatus	385 F
Helenus, an ante farum Troiæ captus, iuxta Tzetzam	378 D	Iacobus Gothofredus, de labaro notatus	57 C
à pugna ad naues abolendus, reposito Polite fratre	324 E	Iacobus Gutherus, de circuitione Pont. vna cum victimis nota-	30 A
sedens moerens inter captiuas	378 C	Iacobus Micyllus laudatus	144 B
helice, Archimedis machina	138 F	Iacobus Oisselius, de Camillo in Victimarium conuersio, nota-	302 E
Helioabali flagitiorum memoria perdurans	2 B	de nummo Titi non integrè explicato	161 G
Helioabalus more Persarum adoratus	43 A	de Ponte ad Danubium ex velamento malè coniecto	303 C
Heliopolitani Dei sortes ante Bellum Parthicum per Tr. consul-	18 A	de Popa in Tibicinem assumpto	161 G
Henricus Noris laudatus 270 E 272 B 276 B 278 C 309 B 340 B		Iacobus Sponius laudatus	178 C
eius de Panuinio in suspecti nummi inscript. censura	337 A	de trophæis Traiani creditis præcepit fert iudicium	107 G
Hercules & Apollo, Gemini cælestes dicti	79 G	de vallo ex humanis ossibus, non creditus	188 C
ad aram maximam an sese coronauerit	175 C	de vsuris tertijs non intellectis emendatus	38 F
Argo nauim suis manibus construxit	208 G	Ianus Gruterus de recollectione inscriptionum laudatus	231 C
cum arundine loco clauæ, cur	175 F	Ianus Rutgersius laudatus	362 F
sese coronans, quid significet	174 G	Iasione ex Cabiris vnus	76 A
idem cum Sanco	173 G	Gybeles vir	76 G
lucius, prout & Mercurius, dictus, cur	174 F	& Triptolemus, Gemini cælestes dicti	79 G
cum Mercurio communiter cultus	174 E	Iasus seu Iasione fulmine ictus perijt, & cur	76 C
à Traiano cultus, quibus probetur	172 E	Iazygum regio, Daciæ medianæ Tibisco finitima	27 D
Traianus vocatus in inscriptione, sed spuria	172 C	Idæi Dactyli, vnde dicti, & quot numero	79 C
vialis, vti & Mercurius	174 A	an iidem cum Curetibus, Cabeiris, Corybantibus, ac Telehinis	81 B
Herculi, bos immolari solitus	173 F	Idæorum Dactylorum nomina aduersus terrores	80 G
fructibus fieri solitum	173 D	Idæus, Matris Deum mysteria instituit	76 C
græco ritu, id est capite aperto fiebat	169 G	Idomeneus Orhryoneo necem infert	321 B
propter viam sacrificabatur	173 G	Iliadis poema quomodo significatū in marmore Homerice apo-	347 E
Herculis ad aram maximam simulachrum, quale	175 D	Illyrium vide Tioia	theosis
arcu armati nummus Eminent. Otthoboni	173 D	Illyricum an alluitur à Danubio	65 A
Farnesiani, capitis ad corpus proportio	54 G	quid terrarum comprehendat	65 B
Romani nuncupatio in Traiani nummis suspecta	173 B	an Dacias	ibid.
an Vertumni sacrificium in Arcu Constantiniano	169 G	imagines domesticæ, nullo cultu habitæ	206 E
Hermæ sub imaginibus illustrium virorum Athenis	16 E	Imagines Cæll. inter signa deferri solitæ	205 B
Herodes quamplurimi Samothracijs superstitionibus imbuti	81 A	ad earum forsan cultum Collegium institutum	205 D
pellibus indui soliti	223 E	Imaginiferorum habitus	205 B
Herophile Sybilla Apollinis Sminthei Æditua	317 E	impedimenta procedente exercitu vbi locanda	40 B
eius in nummo Crispinæ effigies ex Tristano	318 A	aliquando relicta	208 G
in Hiera an in Lipara fucina Vulcani	328 D	Imperator absque corona in sacrificijs, cur	159 F
Hieronis nauis XX ordinum	124 E	imperatoria acclamatio ex eodem bello non assumebatur iterum	278 D
Hieronymus Mercurialis, de cæstum forma à Ligorio deceptus	1 E	variaturum in hoc	89 C
Hieronymus Mutianus Columnam delineauit	264 G	Ducibus ex qua causa tributa	ibid.
hippago, vel hippagoga nauis, quæ	28 A	ex victorijs per Legatos partis quæstita	277 G
an equis acta, cum Io: Rosiuo	ibid.	imperatoria Traiani acclamatio I. vnde ex Plinio	269 E
Hippodamas ab Achille occisus	330 E	II. ex eodem ante Bellum Dacicum	279 A

I N D E X

continuata vsque ad VI. Tr. Pot.	278 A	Isaac Casaubonus, de incolis Caſiteridum notatus	20 B
III. sub eadem VI. Tr. Pot. & cur	279 A	de praua Polybij versione	237 E
III. in eadem VI. Tr. Pot. & cur	279 B 274 E 288 F	de titulo Augusti, inscriptioni M. Vlpj Traiani addito	286 B
V. sub Tr. Pot. IX. & cur	276 F 277 B 290 C	Ifacius Porphyrogenetus in Præterm. ab Homero notatus	368 A
VI. sub Tr. Pot. XII. & cur	290 E	Isis inter Dioscuros	74 F 75 B (373 A
Imperatoris habitus, qualis	179 E	eadem cum Terra	341 A
titulus dupliciter acceptus	89 B	in marmore apothecosis Homeri, quid significet	347 D
Imperij anni cum annis Tr. Pot. non semper conueniunt	88 F	Ismenias, quomodo adorationem simulauerit	45 D
indicis elatio in variam significationem vsurpata	60 C	eius ad Artoxerxem viâ cum Pelopida legatio, contra Elianum	27 C (45 E
insulæ & vitæ, Vestalium ornamenta	167 F	Ister ubi appellari Danubius incipiat	ibid.
à virtutibus in quo differant	167 D	Sauum recipit	335 D
Innocentius Matthæius, de fontibus Liris fl. notatus	388 B	Isthmus Peloponnesiacus nauibus subductis transmitti solitus,	27 G (vbi 138 D
inscriptio Col. bene olim suppleta	51 E	Istrigia seu Sargetia fluuiolus in Dacia	235 D
malè nuper emendata TANTIS RVDERIBVS	51 F	in eo thesauri Decebalii absconditi	36 E
peius olim TANTIS EX COLLIBVS	52 C	Iubæ Regis nummus	38 G
inscriptiones post icones Col. ex Grutero emendatæ	51 F 234 B	Iulia Domina capite laureato	31 G
spuriæ ex eodem	231 G (236 G 238 B	Iulianus Imp. aceto in expeditionibus utebatur	20 C
suspectæ ex eodem	172 C & 231 D	hircina barba præditus	45 G
suspectæ nobis	233 F 241 C 406 B	C. Iulius Cæsar ambitionis immodicus	11 D
inscriptiones occurrentes emendatæ	172 E 194 G 206 D 238 F	an Corinthum & Carthaginem instaurauerit	47 A
249 F 257 C 259 F 285 A 287 A D & F 288 A 289 B & D		laureæ coronæ perpetuo vsu donatus à Senatu	146 F
290 B 291 E 292 B & D 293 B & E		Iulius Cæsar Bulengerus laudatus	148 G
spuriæ 234 C 235 A & D 294 F 295 A 402 D 405 D binæ & F		de circuitione septena circa easdem metas notatus	148 F
supsectæ	233 G 234 A	de exitu quadrigarum	254 G
inscriptionum veterum utilitas	231 C	de explicatione vocis Garamantinicæ	148 E (no 100 A
insigne nauis & tutela differunt	113 B	de inæqualitate ostiorum Circi	371 G
ubi inscribi solitum	112 E	Iulius Lacer, an Pontis ad Danubium architectus, cum Triso	163 A
insignia sepulchro imponi solita	374 G	Iulius Obsequens, de inundatione Fucini per V.M.P. explica-	372 B (tus 407 A
instrumenta opificij in inscriptionibus opificum	238 D	Iuno Stygia	
insulæ & domus, in quo differant	374 F	an Zygia cum Reinesio dicenda	
interior, idest sinisterior, ex Seruio	151 G	Iupiter, vnde Ammon denominatus	
ex interscalmio, quomodo nauis ratio inueniatur	127 E	Hercules vnde dictus	
Ioannes Alphonfus Borellius laudatus	128 G	ad aram ipsius Priamus occisus	
Ioannes Argolus, de explicatione notæ MER. notatus	253 B	maceries quæ domus septum ambebat ei consecrata	
de nomine amphitodum malè intellecto	266 G	oculos ternos habuisse fingitur, & cur	
Io. Bapt. Ricciolus, de initio Imperij Tr. eiusq; reditu notatus	113 C (272 A	simulachro ipsius abstracto, ara & cultus remansit	
Ioannes Brodeus, de insigni & tutela nauis notatus	75 D 346 E	cui idem simulachrum obtigerit post Ilium euersum	
Ioannes Cupeus laudatus	159 A 356 F	Sedech dictus	
Io. Gherardus Vossius laudatus	177 B	sedens & superne nudus, cur effigiatus	
Ioannes Iordanus laudatus	178 E (status 154 B	Thetidi de vlciscenda Achillis iniuria annuit	
Ioannes Kirchmannus, de circuitione sinistrorsum infausta no-		Traianus, à templi conditore dictus	
Io. Laurentius Lidius Philadelphus Latio donatus	153 A	Stygius	
Ioannes Lucius laudatus	7 C	iuramenti sanctioris apud Græcos mos	
Io. Maria Caranus laudatus	240 A	Iustus Lipsius laudatus	
Io. Petrus Bellorius laudatus	316 A	de balistæ & catapultæ confusione notatus	
Homeri apud ipsum imago	345 F	de correctione Dionysij immerita	
inscriptæ in ea literæ interpretantur	348 G	de Emisario Fucini à Cl. Cæſ. non perfecto	
utrinque insculptæ, & auctæ partis exemplum	349 C	de forma nauium pro pontibus construendis	
Ioannes Rosinus, de hippagine equis acta notatus	28 B	de gladio falcato in Turcicâ formâ apud veteres	
Ioannes Schefferus, de mutata in multiremibus sententia lauda-		de Meridianis non legitimis gladiatoribus habitis	
de equali temorum & remigum numero notatus	130 E (tus 133 G	de eorundem armis	
de mala versione vocis in Luciano	215 G	de militibus classis	
Ioannes Seldenus laudatus	345 E	de Panuino indebitè culpato	
de Cabis an bene senserit	83 B	de Signiferorum habitu	
è Scaligero seu Funghero, de ea re plagium	ibid.	de Thracibus gladiatoribus, ex ea natione creditis	
Ioannes Tristanus, de cos. III. Traiani cum tit. Dacici notatus			
de Lacero architecto Pontis	100 A (237 B 284 E	K. Kæsum, siue cæsum equi colorem denotat	255 D
de leone astro Caracallæ, & in anulo gestato	375 E	kalendarium Amiterninum nuper detectum	270 F
de mala interpretatione inscriptionis	260 B		
de nummo I. Cæſ. restauratæ Corinthus	11 G	L. Abari nomen an primus Constantinus inuexerit	57 E
de nummo Traiani ad venationes Dacicas relato	281 F	tempore Tertulliani vigeat	57 G
de reditu Traiani post adoptionem ante Neruæ obitum	271 F	labarum, Dacorum signum	105 F
de Smintheo oppido, Smintheaque Prouincia	318 A	an equitatus solius signum fuerit	59 B
Ioannes Tzetza de tempore captiuitatis Heleni notatus	378 D	tunc saltem cum alteri signo iungitur	59 G
Ioannes Vaillant laudatus	347 C	an totius legionis signum	59 D
de cos. III. Tr. cum tit. Dacici notatus	237 B 284 E	T. Labienus erga suos milites faucibus cura	40 G
de octaphyli pro octastyllo frequenti pseudographia	300 G	Læzinica, in circensi inscriptione quid significet	341 A
Iolanus, qui postea Proteſtilus dictus	350 B	Lælius Bisciola, de Secutoribus malè explicatis notatus	257 D
Ioseph de Iulij laudatus	153 A 404 A	lancea, Speculatorum propria	182 B
Ioseph Maria Suareſius laudatus	116 D	Lancearij inde forsan dicti	ibid.
Ioseph Scaliger, de correctione inſcriptæ Varronis notatus	75 C	Larum & Imaginum Collegium, quale	105 D
de Cubicularia, loco Cubicularij	184 C	sub Siluani tutela	205 E
de distinctione hostiarum maiorum & minorum	154 E	Laterani, cuius militiæ genus	183 F
de gestis per Traianum sub V. cos.	274 C	laterna in nauī Prætoria	118 B
de Iulia Domna, Domina per ipsum vocata	38 F	laternæ militaris forma	68 G
de mendacio Suetonio obiecto	396 G	laternam ad aquilam sustinuerit hasta num. 50.	67 A
de nota III. pro turrem, non intellecta	113 E	Latinorum & Volſcorum castra lignea	18 E
de plagio in Ioannem Fungherum	83 C	latus clauus, pro Senatorio ordine	191 D
de Prætorianorum dignoscendorum regula	26 A	laurea corona honoratior quàm oleagina	48 D
de remorum nauis Memnonis numero	130 E	à militibus qua occasione assumpta	47 C & D 48 E
de Siluano Larum, corrupto Grutero, à se adiuuato	205 E	qua à prouincialibus	47 B
de sodalibus Siluani malè explicatis	205 E	laureæ coronæ vsus præſcis Imperatoribus concedi solitus	47 A
de Suoſetariis maioribus	154 F	laureis coronis, an milites Columnæ num. 271 donati	ibid.
Ioni, aries cur facer	162 G	Laurentius Theodorus Gronouius laudatus	21 A
Iphigenia ab Vlyſſe abducta, an priuatim an decreto Græcorum		Lazarus Bayſius laudatus	134 A
Iphis è Seyro Parocli amasia, eundem lugens	317 C (379 E	eius desultoria sententia de remorum collocaſione à Scaligero	389 B (explosa ibid.
Iphition ab Achille occiditur	330 E	eiusdem à ſemetipſo correctio	388 G

I N D E X

Legati circa Traianum	9 D	Magistrorum officium in remigio attemperando	130 A
tot quot Legionēs	9 F	Magni Dij, propriē qui	74 G 75 B 78 D
Legatorum habitus	179 E	maiales à Suoetaurilibus exclusi	142 A
iurisdicctio in Prouincijs	10 A	moiores & minores hostiæ, in quonam different	154 E
Legatus Neruæ olim Traianus fuerat	9 G	Scaligeri distinctio reprobatur	ibi d.
legio XIII. in Dacia præsiidiaria	41 A	malleo vel securi indifferenter victimæ percussæ	161 G
an Dacica vocata	41 F	malleus, Cabirorum gestamen in nummis	81 E
legio Euocatorum	198 D	Vulcani gestamen	ibid.
eadem fortè ac voluntariorum	199 A	manubalistæ, quid	217 B
legionarium communis armatura	194 A	manus inter signa ad fidei significationem assumpta	60 G
legionarius equestratus an tempore Tr. deserit	201 G 202 A	an ad manipuli allusionem	ibid.
Leo Allatius rectam Homeri effigiem produxit	345 F	manus elatio in concione, quid significet	60 D
Leo Basilij f. biremium vsum instaurauit	131 C	mappa Petronij circa collum, nil ad militiam	193 C
Lesches Pyrrhæus in Tabella Iliadis laudatus	349 G	Marcellus Seuerolius laudatus	346 F 383 G
author Paruæ Iliadis ibi assertus	ibid.	Marcia Aquæ Castellum, an sit id quod ad D. Eusebii	102 G
Ieuus armaturæ pedites à G. Mario sublatis	200 F	Ductus propè Portam Maiorem	104 D
equestris, nulli apud Romanos	92 A 200 F	supra recentem Portam Tiburtinam	104 D
Lex Horatia de immunitate Tribunorum Plebis	88 C	Tepulam & Iuliam deferebat	ibid.
liberti, nomen Patroni assumere soliti	235 A 251 G	Marcus Antonius Muretus laudatus	157 D
liburnarum triplex expressio à num. 234, ad 243, quid significet	(cct 50 B)	Marcus Henricus Kippingius, de Speculatoribus loco Licetorum	ibid.
velocitas	129 A	Mardonij castra ex lignis	18 F (notatus 184 G)
Licinius Sura an in inscriptione	241 F	Marisus Daciae fl.	27 F
quo tempore obiit	288 B	Dacicus expeditionibus vtilis	ibid.
Lictores qui olim, an postea Speculatores dicti, cum Kippingio	185 A (184 G)	proximus Regiæ Decebal	27 G
Lictoris mentio in inscriptione Traiani tempore	184 E	G. Marij an Traiani, trophæa Capitolina dicenda sint	102 C
Lictorum habitus	ibid.	maritimæ expeditiones intra quod tempus fieri solitæ	49 A
& Protectorum idem ferè ministerium	ibid.	C. Marius aquilam Romanis legionibus proprium signum dicac-	ibid.
& Speculatorum idem ferè ministerium	109 C	pedites leuis armaturæ à Romanis sustulit	200 F (uit 52 A)
Liguribus clypei ex ære, & cur	233 E	triariorum hastatorum & principum discrimen confudit	33 G
Lilius Gregorius Gyrardus laudatus	318 D	marmora vetera exemplantes, quomodo se gerere debeant	170 F
in Lipara an in Hiera Vulcani officina	ibid.	marmorum cura libero Tr. commissa an ad Col. pertineat	252 D
Liparæ vetus nomen Meligunis	179 F	Mars, Dacorum præcipuum nomen	313 G
lineæ militum camiliæ, quales	388 B	cur tot nummi eidem à Tr. dicati	ibid.
Liris fluij fontes, vbi	204 B	Marti apud Græcos an Suoetaurilibus factum	157 E
litui forma	203 G	lupus facer	157 D
lituus an in militia adhibitus	204 E	Silvano an Suoetaurilibus factum	157 B
in nummo Iunæ Gentis, cur	205 A	Ianus Gueterus de hoc notatus	ibid.
& raba pro vno & eodem habiti à Virgilio	314 A	spolia Belli Dacici Traianum dicasse, credibile	313 B
Liuij locus de Classibus apud Fidenas declaratus	208 G	Suoetaurilibus fieri solitum	143 A 152 A
lixæ & calones nulli in Columna, cur	91 F	Martis compediti simulachrum apud Lacedæmonios	298 B
Locupletator Ciuum Traianus vocatus	111 A	Maslyj nudo dorso equitantes	6 C
Iorica Domitiani ex aprinis vnguib.	207 A	Matris Deum mysteria à Dardano inuenta	76 G 77 C
Iorica duplex, qualis contra Lipsium	186 D	Matthæus Raderus laudatus	267 G 339 F
duplex Centurionibus	24 F 109 F	Mauri equestris clypeo non pallio laxa muniti	7 B
Sarmatica ex vngulis equorum	48 F	crispe capillitio	6 E
Ioricarum duæ species	186 F	frænis minimè vtentes	5 E
Ioricati Centuriones dicti	387 C	iaculis tantum armati	7 A
Lucas Holstenius de Albæ denominatione notatus	7 C	Traiano auxiliares, & à quo adducti	5 D
Lucius Præfectus, nullus in Columna	117 E	Mauorum de cultu corporis studium	6 G
Lucullus, Genio Euphratis sacrificauit	177 E	mausolei nomen variè corruptum	252 A
Ludouicus Cælius, de anseri nomen nauis significante notatus	192 E	procuratio in veteri inscript. an ad hoc Tr. referenda	251 B
Ludouicus de la Cerda, an rectè Classẽm pro exercitu sumpserit	154 D (323 G)	malè cum Panuinio ad mausoleum Aug. detorta	251 F
de alijs circuitionibus ad leuam suppletus	192 E	mausoleum, omne magnificum monumentum apud Rom. signifi-	ibid.
Ludouicus Dorleaus, de aquila consulari cum legionaria consi-	192 F (notatus 324 C)	imò ipsa communia sepulchra	252 A (ficat 251 F)
de Bestiarijs nauticis	331 D	Maximus & Balbinus Augg. insimul Pont. Max.	90 G
de praua emendatione compluij pro effluuio	221 F	mechanicæ artis mira quedam	124 G
de propudioso quodam erymo	331 D	Medici apud Homerum heroes ipsi	207 G
Ludouicus Thomasinus, de muro Græcorum ad mare coercendū	221 F	è numero militum tempore Traiani	207 E
de Scamandro ac Xantho pro diuersis habitis	157 D	inter beneficiarios adscripti	209 G
Iunæ in equorum monilibus, quid significant	53 C	medicina vlnrum curatiua præstantior, & quare	210 B
Iupus an aries sit signum num. 181.	52 D	Medicis, pileum barba & baculus propria	211 D
in Martis tutela	157 D	Melampus vnus ex Anacibus	73 G
quomodo inter Romana signa post Marium retentus	7 D	Meligunis vetus Liparæ nomen	328 D
Lusia gens Romana	109 C	Memnon Auroræ filius ab Achille occiditur	351 C
Lusitanis hastilia ex ære, & cur	5 D	de eius nece variantes opiniones	351 E
Lusius Quierus Maurus in subsidium Tr. adueniens	7 C	ex Æthiopia an ex Perside aduenierit	353 D
Lusius an Lucius vocandus	7 G	Antilochum occidit	350 F
an Præfectus ritè vocetur	158 E	certamine funebri per Memnonidas aues honoratur	352 A
Iustrandi exercitus apud Macedones forma	159 A	Priamum patrum habuit	353 E
quo mense fieret	143 D	sepulchrum, vbi sortitus fuerit	351 G
Iustrare & circumferre, idem	162 E	Memoriæ auris consecrata	43 G
Iustratio circumlato arietē, vbi	144 D	Menelaus Patrocli cadauer cum Merione asportat	326 G
classis quomodo fieret	158 F	an curui impositum, an vlnis sublatum	327 A
exercitus apud Macedonas	47 D	ob Patroclum mortuum dolens	326 F
in Iustratione exercitus milites lauro coronabantur	154 D	Mensoris frumenti numerorum, munus	35 A
Iustrationes in aperto apud Romanos	235 G	MER. nota, de Meridiani gladiatore intelligenda	253 B
Lyfimachi inscriptio in nummis à Decebalò reconditis	213 B	Mercurij Criophori templum, vbi	162 E
Lyfimachus an Androcles in nummo Ephesiorum	55 A	menestatoris titulus in inscriptione	236 E
Lyfippus capita minora & corpora graciliora fecit	186 A	Mercurius cum Hercule communiter cultus, cur	174 E
	363 G	an Ænææ Troia egredienti comes	374 A
	364 A	an Priamum Achilli stiterit	341 E
	120 B	Meridiani gladiatores, qui	253 C
	228 B	quibus armis pugnaverint, contra Lipsium	253 F
	228 C	an legitimi gladiatores, necne, ex eiusdem sententia	253 C
	228 D	seuissimum eorum spectaculum, contra Reinefium	254 A
	228 D	Meriones Acamantem sternit	320 C
	220 C	Deiphobum hasta perit incassum	320 D
		an famulus Idomenei	320 E

I N D E X

genus ipsius	ibid.	vbi inscribi consuevit	ibid.
Metæ Circi quomodo circumeundæ, contra Bulengerum	148 G	Nemeses plures apud Smyrnæos	233 F
modicū distantē à Spina	150 B	Nemeses, vnde dicta	233 C
Muræ, quæ	151 B	Fortuna cur nuncupata	232 E
Metaurus fl. an ad Petram Pertusam, iuxta Cluuerium	407 G	apud Smyrnæos cula, & ad amatores pertinet	233 E
Metellus in castris vino non vsus	31 D	memoris notæ, quid	221 E
metropolis ciues sacris coloniariū præficiēbantur	335 F	Neoptolema vltio, quæ dicta	373 A
fluuijs. coloniariū incolæ comam nucebant	335 B	Neoptolemus ab Agamemnone & Græcis ad Bellū Troianū in-	364 B
Mich. Angeli Bonarotæ, de capite Herculis Farnesiani præclara	46 E	quomodo ob ætatem ad militiā aptus	359 A
militares viæ vnde dictæ	35 B	Eurypylum occidit	364 D
militaris sepultura, qualis	65 E	Politem ante ora Priami patris occidit	370 G
milites accincti in opere	227 D	Priamum ad aram obtruncat	ibid.
ante castra dispositi, ad quid	33 A	Polyxenam Achilli immolat	379 C
non ante XVII. ætatis annum conscribebantur	34 F	Neptunus Æneam à congressu cum Achille subtrahit	330 C
omnia castrensia munia exercebant	208 B	Græcis se ducem præbet	322 F
milites Columnæ cur vallum non gerent	187 C	Neratæ Virg. Vestalis effigies	167 D
vinum ferre, an rectè dicantur	31 A	Nerium promontorium	21 F
militiæ veteris disciplina exactissima	129 F	Nero Troica scripsit	382 G
plura munia hodie vilia, tunc minimè	185 F	Neronis scyphi ex crystallo, quo ornatu	383 A
militum ægrotantium per Scu. Alex. & alios Duces cura	40 G	tempora, Tabella Iliadis refert	381 G
gregatiorum communis armatura, qualis	194 A	Nerua, quo die lectus Imperator	382 F
milliaria columna cum nota LAP. MIL. suspecta, cur	294 G	Nestor item inter Agamemnonem & Achillem componere ten-	(tar 319 A
Mimittia seu Minucia frumentaria, vbi	35 G	Nicolaus Vvithius, de pluralitate ordinum ex numero remigum	127 F
Minerva Achillem in Agamemnonē furentē coma arripit	319 A	Nicopolis Vrbs à Tr. condita	243 G
Achillem refecit	329 G	an ad Mestum vel ad Nesium extiterit	244 B
Mineræ ædes conuentui Fidicinum assignata	204 A	ad Mestum & ad Istrum eadem	244 G
Ioui Capitolino ad dexteram coherens	78 A	cur modò Thraciæ, modò Mœsiæ accenseatur	245 B
Mineræ, digiti consecrati	43 G	Nilus cum squamis & brachijs cancorum effigiatus, cur	304 D
Minotaurus olim inter Romanorum signa	52 G	Nireus Charopi f. ab Eurypilo occisus	362 G
Minucia frumentaria vide Mimittia		forma præstantissimus	363 C
Mirmillonum fautores, an Secutores fuerint, cum Bisciola	157 D	monumentum commune cum Machaone habuit	364 A
Miseni sepulchrum, cum remo propriè & tuba	374 G	Noarius, Pannoniæ fluuius	27 A
Misenus cum Ænea nauim conscendit	381 D	nocturna exercitus profectio, an bene coniiciatur in Col.	67 A
Misericordiæ genua consecrata	43 G	nomen nauis, proræ inscribi solitum	112 F
missum facere, quid	260 C	notæ veterum explicatæ	34 B 35 A 39 B 68 E 113 D 167 E 190 E
Mithradates deploratis rebus venenum amicis propinat	18 B	196 G 199 F 255 C 256 A bis 257 C & D 259 E & F 270 E 291 F	5 F
mola & modius cum spicis, Pistorum insigne	339 A	Numidæ equis infrænatæ vsu	6 C
mola falsæ delatio, expressa in Columna	166 B	nudo dorso equitantes	251 B
monile & bulla, an à Vestalibus ferri solita	169 A	Nunius, artificij ea efformantiū denominatione insignita	249 D
monilia lunata, cur inter militaria ornamenta	221 E	Aug. titulo notata, cur	247 D
mortis naturalis progressus, est à dextera in læuam	144 F	dedicantium pariter nomine affecta	304 A
muero olim duplex militariibus pilis, contra Lipsium	180 C	Numinum aquatiliū à cæteris distinguendorum nota	168 D
mulæ, carpentis & curribus mulierum adhibiti	225 A	numismata per obscuros viros passim cusa reprehenduntur	295 F
soleis muniri soliti	224 F	nummi ad Bellum Dacicum pertinentes recensiti toto Cap. IX.	181 G
mulæ Mariani, quid	187 D	alij minimè pertinentes segregati	297 E
muliebribus tunicis viri in Columna	19 E	illos dignoscendi ratio	299 F
mulieres Daciæ in captiuos Romanos sæuiunt	15 D	post icones Col. plerunque inuersè delineati	11 A
Gothorum, cum viis militantes	23 B	de Vict. Germ. sub III. cos. an ad rem nostram	212 F
Romanorum, capite velato sacrificabant	168 G	nummi coloniariū, quomodo insigniti	213 A
Sauromates seu Scythiæ in Columna	22 D	in honorem ciuium cusi	237 D
Mundi partes vide suprà dextera Mundi pars		conditorum à ciuibus	327 E
munii antiqui seu incerti constructio	229 D	plerunque interpunctione carent	253 G
exemplum in varijs Romanorum operibus	229 E	nummi aliquot, de quibus præcipuè in hoc libro fit mentio	267 D
Quorum propriam fuisse munitionem, falsum	229 B	Achillis cum Thetide thoraci innixa & galea ferente	224 A
muri lignei, aduersus Lampridij Commentatorem	187 G	Alex. VII. P.O.M. à Iacobario dedicatus	ibid.
murus triplex in Col. num. 256. quid significet	229 G	Afforinorum cum Chrysa amne	362 D
pro vallo ab Authoribus sumptus	94 C	M. Aurelij Pij f. cum pugilibus castibus munitis	244 G
Musæ ad lugendum Achillem defunctum adueniunt	354 E	Caracallæ cum Ægide	244 E & F
Myrmidones in luctu Patrocli sese toronderunt	335 G	partis auersæ lectio firmata, contra Scaligerum	345 F
		eiusdem cum Aiace gladio incumbente	192 D
		eiusdem cum Hercule hiliū aquatile forsan gestante	394 E
		eiusdem Nicopolitarum ad Istrum	223 G
		eiusdem Nicopolitarum ad Mestum	211 D
		Chiorum cum Homero	152 D
		Claudij cum Primipilo & aquila	223 E
		eiusdem cum itagno & naumachia	327 G
		Commodi cum Ægide	96 F
		eiusdem cum Androcle & Galeno	318 A
		eiusdem cum Hercule sulcum ducente	223 F
		eiusdem pelle in heroicū morem anicti	133 A
		eiusdem cū Vulcano Pallade coram galea efformante	175 E
		Constantini cum Ponte ad Danubium	244 G
		Crispinæ cum Hierophile Sybilla	133 F
		Gallieni pelle amicti	204 E
		Gordiani III. cum biremi	192 D
		eiusdem cum Hercule sese coronante	375 D
		eiusdem Nicopolitarum ad Istrum	177 A
		eiusdem cum quadriremi	23 F
		Hadriani cum biremi	347 G
		Iuniz gentis cum lituis	302 D
		Orthonis cum Primipilo & aquila	350 E
		Plantillæ cum Ven. ac Cūpidine, & clypeo in quo leo	300 D
		Seprimij Seueri cum Hercule ramum ferente	eiusdem
		eiusdem cum Rege Sauromate	
		Titi cum Neptuno aphlastum manibus gestante	
		eiusdem cū Roma sedente, supra ad pedes, & II. auibus	
		Traiani cum Achille Penthesileam interficiente	
		eiusdem cum Arcu Triumphali sub anno XIII.	

eiufdem cum Dacia & duobus puerulis	107 B	ab Hecore interficitur	326 B
eiufdem cum Dardania	50 G	lugetur ab Achille & Myrmidonibus	327 C
eiufdem cum Hercule arcu armato	173 D	monumentū commune cum Achille an habuerit	336 A
eiufdem cum Rege Sauromate	23 D	pauci exprelli, plures in Col. significant	202 C
eiufdem cum Victoria, Nicopolitarum	244 A	Paufanias emendatus de Calatore ignem nauī Prorefilai inferen-	325 C
Traiani Decij cum Dacia & capite equino	110 E	Paufarij munus in remigio attemperando	130 B
Vefpafiani cum Neptuno aphlatum manibus gefiante	347 G	Pax in nummis Traiani	311 C
nummi apud Oeconem correcti	91 A & B 284 E	la Pecora an in Suouetaurilibus admittenda	143 B
alius cum titulo OPTIMI fub V. col. fufpectus	292 A	pedeftis gladij menfura	226 E
	296 A	pedites leuis armaturæ à C. Mario fublati	200 F
O bfecutorum virorum numifinata imprebantur	168 D	Pelafgi olim Samothraciæ incolæ	77 D
Obfetrrix marmore exprellā	355 B & E	pelles, ad vela nauium adhibita	214 E
Oera, pars Alpium humillima	50 A	cum catenis loco rudentum	214 G
Oftatius Boldonius, de voce Garamantinica notatus	254 G	ferarum occifurum pro armatura affumendi mos	222 C
& de plagio infuper in ea commiffio	ibid.	& hominum quandoque	222 G
de fpatie in fcriptionis plaulu	234 E	Pelopide ad Artoxerxē cū Ilinenia legatio, contra Ælianū	45 E
Octauus Falconerius laudatus	133 C	Pelopidas adorationem præftare renuit	45 D
oculus, cur in prors appofitus	118 E	Penates Romanorum Diij, qui	77 F
Odyffeæ poema, quomodo in marmore Bouillenfis fignificatum	(347 F)	an in Samothracia fupertitione comprehenfi	ibid.
oleæ incrementum mirum Athenis	66 F	Penates Troicos Æneas & Anchifes efferunt	373 E
oleaginæ coronæ, minor quàm laureæ honor	48 D	opertos an apertos	373 F
in nauali victoria vfus	48 A	Penelus, an Coræbum occiderit	370 B & C
in trafuectione follemnī equitum Idib. Quin.	47 G	pentecontorus nauis, quæ	121 D
in triumphī miniftris	ibid.	Penthefilea ab Achille occiditur	350 B
oleam pro lauro an Virgilius vfurpauerit, iuxta Seruium	164 G	eius armatura	350 C
Olympus Cybeles vir	76 G	Podarceen occidit	350 A
Oneirus Achillis & Deidamiæ II. filius, ex Hephæft.	360 A	pentodactyli in caftibus, quales	267 D
OPERIBVS an RVDERIBVS in bafi Col. legi debeat	51 E	perigraphæ in voluminibus, quid	348 E
opificij inftrumenta in infcriptionibus ipforum opificum	238 D	Pefica adoratio, qualis	43 F
opima fpolia, quoruplicia	155 B	peftis Græcorum exprellā in Tabella Iliadis	318 D
Oprimi cognomentum, quando Traiano decretum	295 G	facrificijs depellenda ab Achille iudicatur	318 F
quando Traianus eo vfus reperiatur	185 D 293 G	Petrus Lambecius de interpretatione notatū C M notatus	270 E
Optio Aquiliferi, eiufq; fortē gefitamen ac infigne	67 B	Petrus Cardinalis Orthobonus laudatus	133 E
Centorionis	68 A	Petrus Seguinus in explicatione nummi fuppletus	81 F
Signiferorum	67 D	Phaeton, Porho, & Venus in Samothracia culti	80 G
ordines remorum in altum difpofiti, ex Columna	118 B	Philemon in Pompeiopolitarum nummo	212 F
ex nummis	132 C	Philippi nauis XVI. ordinum	124 F
ex Poetis	119 E	Philippus Cluuerius, de Decennouij recenti vocabulo notatus	(291 F)
ex profaïcis Scriptoribus	120 D	de Dionī obiecta hiftoriarum confufione	399 B
in quincuncem difpofiti	125 B	de Eniufarij Claudij nullo veftigio agnito	402 B
rabularis nequaquam inter fe diftincti	134 B	de impoffibilitate immittendi Fucinum in Tiberim	401 C
ordo victimarum maftandarum in Suouetaurilibus	155 E	de longitudine Ductus Martiæ	390 G
unde ortum habuerit	156 A	de Merauri fl. cum Candiano confufione	407 G
ornamenta triumphalia, priuatis dari folita	62 F	de Pitoni j ore, pro Specu Aquæ Martiæ accepto	402 B
offea fpicula & haftarum cuspides, quibus	109 G	Philippus Rubenius, de figura curus triumphalis defenfus	63 A
Othryoneus Caffandræ Priami filiæ fponfus	322 A	de Portu Anconitano, loco Pontis ad Danubiū notatus	302 G
in Catalogo non exprellus, & cur	321 F	Philocteres an ad Troiam redierit, necne	366 B
ab Idomeneo interficitur	321 B	Philopatris nauis XL. ordinum	124 F
		philopati hircina barba vfi	20 C
P acificatoris habitus, qualis	49 F	Philoftratus Homero contradicendi audius	334 F
Pacorus Parthorum Rex, Decebalo amicus	12 G	Phoci tumulus muro claufus	376 B
PAL. ET. COR. in infcriptione, quid fignificet	256 A	Phoenix Achilli oriofē fedenti adit	325 F
Patentini Campi, Fucino Lacui proximi	401 D	caffidem Vulcani opus fufcenat	329 B
palla an pallium dici debeat veftis militaris num.	87 B	an Chiron Achillem educauerit	358 B
Palladium qua forma, integra f. an dimidia imagine	365 G	Speculator curfus bigarū in ludis funebribus Patrocli	337 D
& Samothracia primum aduectum	78 B	Phryges ab Achille fugantur	331 B
translatum apud Argos tempore Paufaniæ	365 F	& Troes, an ijdem	331 A
ab Vlyffe an à Diomedea ablatum	364 G	pila olim vtamq; cuspide æqualē habebant, contra Lipfii	120 D
pallium an bene vocetur equinum tegumentum	221 A	pilæ pontis ad Danubium cuneatæ	99 D
paludamenta, an equorum itagulas Lipfius vfquam vocauerit	180 B	quantum inter fe diftabant	97 R
paludamenti Imperatorij color, qualis	(220 G)	pileati, inter Dacos honoratores	14 A
paludamentum vtinq; villofum, an Dacorum proprium	105 G	pileus, baculus, & barba medicis propria	211 D
Pamphorum vnde nauigationis in Iftum initium, vbi	50 B	pileus in infcriptionibus gladiatorijs, in fignū libertatis adeptæ	259 D
Pannonia an Daciæ accenfenda, cum Patino	110 E	pilorum longitudo, quantā	181 C
Pannonij tunicas maniceras gefitabant	46 G	Pindari Aufonij, de afportatione cadaueris Patrocli error	327 B
pannus circa collum vide fuprà chlamydium		de Coræbo in Catalogo enumerato	370 F
Panticapæum, Bofporanarum vrbium metropolis	23 E	de XII. Græcis Hæftori immolatis	342 E
papiliones ex pellibus, & eorum forma	214 B	de Priamo coram Danaïs Achillem aduente	342 B
Paralifenfis feu Parolifenfis colonia in Dacia	243 D	de eodem dona reportante	342 C
paria confularia tria emendata	197 B	de raptatione cadaueris Hæftoris ab Homero diffenfus	333 D
parma, vnde dicta	267 F	pinnæ infra branchias, an ad motum progreffum pifcibus da-	
Threidica, an rotunda	ibid.	Piftores Veftam colebant, cur	339 B
eius verior forma	257 C	Pitonijs fluius in Fucinum influens	387 E
feuto quam clypeo fimilior	267 G	eius egreffus	391 E
Parthiæ fugæ in animantibus exemplum	111 G	malè pro Specu Aquæ Martiæ à Cluuerio acceptus	402 B
Parthici cognomentum, quando Tr. tributum	285 D	Pittacus in nummo Mytileneorum	212 G
quando eo vfus reperiatur	285 D 283 A	Plantii iocus in Trucul. explicatus	157 B
cum titulo OPTIMI feu APICTOY femp̃ copulatum	292 F	Plinij de Bello Dacico vaticinium	272 F
patera facrificalis, an ex ære	165 C	Plinius Hift. de ftru Caffiteridum emendatus	21 F
patrimæ ac matrimæ Virg. Veft. capiebantur	161 D	plumbum in caftibus, quomodo intelligatur	265 B
patrimi & matrimi quibus facris adhibiti	160 D	manubrio remi inferum, cur	126 B
patrimus ac matrimus an Camillus effe deberet	ibid.	Plurarchi locus in Marcello illuftratus	155 C
Patrocli amafia Iphis à Scyro	327 C	fapiens de controuerfis Græcorum rebus documentum	354 G
cadauer & circa illud pugna	326 C	podium Imperatorium in Circo Gallieni, vbi	151 B
iufta & ludi funebres in eius honorem peracti	334 C	Podarces à Penthefilea occifus	350 A
Patroclus arma ab Achille petis, & Myrmidonū auxilium	325 F	Polites Echium interimit	324 E
artera equitandi à Neptuno edoctus	327 D	reponendus in pugna ad naues, deletō Heleno fratre	ibid.
ab Euphorbo vulneratur	326 A	Polydamas Panthoj f. ab Aiace Telamonio impetitus	321 D

I N D E X

ab Homero commendatus
Polyxena in amplexibus Hecubæ matris immoratur
busto Achillis à Neoptolemo immolatur
communem cum Achille tumulum habuit
eius forsan statua Achillis tumulo imposita
Cn. Pompeio lauræ coronæ vsus à Senatu decretus
Pomptina Palus Decennouium vocata, cur
non nouo nomine, vt vult Cluuerius
qua nota compendiosè significatum
Pons, nomen aicis ex parte Illyrij ad Pontem Danubij
pons ad Danubium in nummo Constantini, an verus
Pons Traiani ad Danubium cum arcibus ad capita
iamdiu in eius votis
an lapideus totus
an nummo expressus
an eo in quo VIA TRAIANA, iuxta Zamosium
Oiselij de hoc Ponte inepta cogitatio
pilarum eiusdem inter se distantia
an ex vnico arcu intelligi possit
Pontes Tr. ad Tagum & Danubium per Trifanum confusi
Pontifex, an aram cum victimis circumferret, cum Guthero
Pontifex Max. absque corona in sacrificijs, & cur
quo habitu in sacrificijs vsus
pluribus simul imperantibus vnus tantum vocabatur
contrarij obtinuit post Maximum & Balbinum Augg.
Pontis ad Danubium architectus
de eo lapsus Trifanum
arcuum amplitudo quanta
Curator in inscriptione
genuina in Columna effigies
latitudo, quanta
pila, quot
non quadrata, sed cuneata ex eadem Col. deprehensa
viz super eo amplitudo, qualis
pontium stuerendorum ratio ex nauibus
Populum oppidum ex Cornij ruinis creuit
porca Cereris victima, cur
per porcos ante bellum diuinitas
portæ castrorum modò cum foribus, modò sine illis
munitæ, & quomodo
Portus Anconitanus, an nummo Traiani contentus
portus maritimi, quomodo in nummis expressi
posca, militaris portio
Potho, Phaeton, & Venus in Samothracia culti
Præfatus amnis, & an aliqua huius nominis vrbs
Præfatus Prætorio insigne, quale
munus, quale
Præfectura Frumenti Dandi, qualis
Præfectus Prætor. equestris ordinis
quomodo eligi solitus
vnicus sub Traiano, & quando secus
Præfectus Prætor. sub Traiano Clandius Liuianus
Præfectus Protectorum
Satellitum
Prætoria Cohors, vnde dicta
nauis, cæteris prælucebat
Prætoriani an bene dicantur milites num. 22.
an bene distinguantur à cæteris
an ex gladio ad dexteram indicentur, iuxta Salmasium
an ex indice elato
ab opere immunes erant
viam exploratores
vnde olim legi soliti
quid post Septimij Seueri tempora
Prætoriani equites thoracati
Prætorianorum habitus
institutio
munus
stipendium duplex
aliquando sesquiple
Prætorium, an diuerso ambitu à castris contentum
Priamus humi sedens ante Achillem
an Mercurio comite
eadauer Hectoris ab eo recipit datis donis
à Neoptolemo occiditur ad aram Iouis Hercei
primi nota in cos. &c. an apponeretur, vt in II. III. &c.
Primipili honor tardus
Primipilus, an idem Aquilifer
an in nummis, cum aquila expressus sit
priuata Traiani domus, vbi
procineta classis, quando diceretur
profectio exercitus, quo ordine fieret
prolepsis, seu anticipationis figura, quando admittenda
quando vitiosa
propagator Orbis Terrarum, Tr. vocatus
propter viam, sacrum quale
Prorogatoris munus in exercitu, quale
Proserpina, eodem ritu quo Samothracæ Dij culta

ibid.
378 F
379 B
380 B
ibid.
46 B
291 F
291 G
291 F
10 D
96 F
301 F
97 C
98 B
301 C
306 A
303 C
97 D
302 D
100 A
144 B
159 F
169 D
89 G
90 G
100 A
ibid.
97 G
242 B
96 D
99 A
98 F
99 D
99 G
85 B
387 A
171 B
18 A
228 E
228 G
301 C
302 C
31 D
80 G
321 E
9 A
8 B
35 F
8 C
8 B
8 C
8 A
181 E
ibid.
25 D
118 C
25 E
25 D
25 F
25 E
25 G
186 G
196 B
196 C
200 D
200 E
26 A
25 D
25 G
ibid.
32 C
341 D
341 E
341 G
371 A
283 C
191 A
188 F
192 D
172 G
101 G
40 B
58 D
58 G
91 F
173 G
35 E
78 E

Sofpita vocata
Protectorum & Licitorum idem ferè ministerium
Protesilaus, prius Iolaus dictus
psalacantæ herbæ vis
Ptolemæus de situ Cassiteridum expensus
de situ Nicopolis ad Nessum emendatus
Ptolemæus Hephæstio hyperbolicus scriptor notatus
pueri felicissimi, qui dicti
pueri patrimi & matrimi, quibus sacrificijs adhibiti
pueris frumentum distributum à Traiano
Pugilum se tutantium habitus
cætera vide supra cæsus
pugio Præf. Prætor. insignie
puncta singulis syllabis interposita in marmoribus
purpura pro magistratu
purpurea Imp. chlamys
P. Purpurinus à Fauentia laudatus
putei in Emisario qui dicantur
puteorum supra Emisarium distributio & vsus
Pyrræon Virgilio, qui Callimacho Arges
Pyrrha, Achillis sub femineo habitu nomen
Pyrrhus Achillis f. vide supra Neoptolemus
Pyrrhus Epirotarum Rex sub eodem vallo tendendi author
diffinit Lipsius, & antiquius putat
Pyrrhus Ligorius cæstum formam confinxit
ex quo inductus
de falsa inscriptione notatus
Pythagoras in nummo Samiorum

Q
Vadraginta remorum ordinum nauis, cuius
quadriga triumphalis, Traiano ante triumphum statuta
quadræmes, nummis expressæ
quadrum cum mola falsa, in Col. expressum
Quæstoris Numerorum à Frumento munus
quærnæ coronæ in Palatio à lauris suspensæ
quinqeremes, rostratæ, & longæ naues, eadem
quinqeremum praxis asseritur

R
Nota, rufum equi colorem denotat
racemi vitij in trophæis Capitolinis, quid significent
Raphael Maggiottus laudatus
Raphael Volaterranus, de equitibus Iouis armaturæ notatus
de religione veterum tractatio, an permixta
remi in poliremibus nauigijs alarum imitatione dispositi
an tot quot remiges
XXXVIII. cubitorum in nauis Philopatoris
remiges ex captiuis an Tr. adhiberit
aliquando per alios Duces suppleti
remiges, quandoque classarij dicti
in thranitas, zygitas, & thalamitas distincti
an tot quot remi
remigum per Hortatores temperari solitum
remigum habitus
numerus in quinqeremibus
remorum modicus impulsus in poliremibus esse debuit
ordines vide supra ordines remorum
remus, an lorum tubæ significet iuxta Seruium
Restanus Cantelmus laudatus
Restitutor Italix Tr. vocatus
Restitutoris Vrbs titulus, cui tributus
Traiano minimè conueniens
Reuocatorum, siue Euocatorum legio
rica, quid, & vnde dicta
roga, quid
Roma quos primò hostes, mox socios habuit
sinistrorsum ducto aratro condita
Romæ origo, fundatio, & incrementum in marmore
Romani captiui, barbarè à Dacis haberi
Romanorum cum Pœnis de maris imperio certamen
Romulus Amasæus, de Diofearis notatus
de offeis hastarum cuspidibus emendatus
de permuratis actionibus Diomedis & Vlyssis notatus
rostratæ naues, quinqeremes, & longæ, eadem
rorales machinæ Dacorum in Columna
L. Rubellij Gemini prænomen asserit, suppleto Panuio
rudentes coriacei in nauibus
RVDERIBVS an OPERIBVS in basi Col. legi debeat

S
Abina Hadriani, an capite laureato in nummo
Sacerdotes, coronati operabantur
siue insuiati & vitati
sacrificantes, cur capite modò aperto modò operto
cur vario habitu
sacrificium Genio fluminis peractum
Sadyces filij Cabiri sen Diofuri
Sadyces, idem à Iupiter
sagittæ Germanorum offeis cuspidibus
tetræ vno ictu emisse

78 D
184 G
350 B
244 D
21 E
245 A
350 D
359 F
160 D
36 C
264 G
9 A
259 A
191 C
180 B
270 F
408 E
410 D
38 D
358 F
32 D
32 G
262 D
264 D
235 A
212 F
124 B
62 E
133 F
166 B
35 A
60 B
137 A
131 G
256 A
106 E
55 C
92 A
141 C
128 A
130 E
131 G
124 B
39 F
ibid.
71 A
110 G
130 E
131 C
130 A
39 G
136 A
126 C
375 A
385 G
91 F
ibid.
91 G
198 E
168 G
35 F
12 C
153 B
82
15 D
138 A
74 A & C
80 E
109 G
364 G
137 A
220 C
197 C
214 G
51 E
38 G
159 E
164 B
169 G
ibid.
177 B
78 G
ibid.
209 G
218 D
Sagit.

Sagittarii in Romano exercitu, ex auxilijs	200 F	sepulchra muro cincta, cur	576 A
sagus cucullus, quodnam vestis genus	87 B	sepulchro insignia imponi solita	374 G
Salamis, an Atheniensium colonia	335 C	sepultura militaris, quæ	65 E
Salvus fluuius, Fucinus proximus	401 D	Serapis, inter Dioscuros	74 F 75 B
Salutis typus serpens	307 C	serpentes Furijs primus addidit Æschylus	20 E
sedes, in periculo Belli Samnitici vota	307 G	serta ex quereu in basi Col. quid significant	60 A
Samnites gladiatores, non à patria sed à classe dicti	257 F	sertum vel fascia eius loco, in victimis & sacrificantibus	163 E
Samnites gladiatoris ornatus ex vetusto marmore	258	victimis dum feriebantur ablata, & cur	167 A (164 B)
militis armatura, qualis	257 G	Seruij aduersus Turnebum defensio	152 A
Samothracæ, anuli quidam ferrei vocati	81 B	Seruius, de classe equitû pro classe nauitû sumpta notatus	323 G
Samothracia, Dardania dicta	76 D	de Philoctete ad Troiam non reuerso	366 B
à Pelasgis inhabitata	77 D	de remo pro loro tubæ accepto	375 A
Samothracia & Phrygia superstitio, an vna & eadem	77 C	de Scææ portæ denominatione	29 D
plures Heroes ea imbuti	81 A	de Tithono Laomedontis fratre	353 E
Samothracia mysteria Eerion inuenit	77 C	Sesostris, Reges ad quadrigas quibus vehebatur iungebat	186 C
in Samothracia Venus, Pothus, & Phaeton culti	80 F	Seueri Alexandri erga milites ægros cura	50 G
Samothracij Deorum aræ tres in Circo	78 F	Sigæum an Sigeum scribendum	381 B Ciani 380 E
Samuel Bochartus laudatus	78 C 81 B	ad Sigæum promontoriû an munio extiterit tẽpore Belli Tro-	
Sancus, idem ac Hercules	112 B	vibem cognominem Constantinus edificare patanit	380 F
Saon Samothraciæ leges dedit	173 G	signa militaria coloniarum symbolum, cur	11 A
Sappho in Mytilenæorum nummo	76 E	muta alia, alia semiuocalia	202 E
Sargerita seu Istrigia, fluuiolus in Dacia	212 F	Signiferi Optiones habebant	67 D
in eo thesauri Decebalii occultati	27 G	pugnabant quoque	190 D
Sarmatæ variè armati	235 D	Signiferorum habitus	193 A 202 D
Sarmatia, duplex	111 D	de eo Lipsius deceptus	202 E
de Sarmatis Traianum triumphasse, quomodo dici possit	85 G	signorum militarium distinctio, ex Authoribus	64 A
Sarmatarum armatura ex ungulis equorum	106 E	ex Columna	64 D
equi absque frenis	109 F	ex nummis	64 C
hastæ ossileis cuspidibus	5 E	sublata aliquando, & qua occasione	64 F
pugnandi in fuga, mos	109 G	silentium indicentium habitus, qualis	49 G
Sarmizægethusa colonia in Dacia	111 E	Siliani & Larum Sodalitium	205 F
Saturnus, vnde dictus	243 A	malè à Iosepho Scaligero intellectum	ibid.
idem cum Cælo, ex Varrone	347 G	Siluanus, Collegij Larum & Imaginum tutelaris	205 E
in marmore apothæosis Homeri, quid significet	ibid.	Larum per Scaligerum inuictus, nullus	205 G
Sauromatæ seu Scythicæ mulieres in Columna	347 D	simiæ ad Coloum Lacum statis diebus saltantes	353 C
Amazones ab Hippocrate descriptæ	22 D	sinisterior & interior idem ex Seruio	151 G
Sauromates Bospori Rex	24 B	Sinon victis manibus introducit cum Equo, contra Virgiliû	
eius nummi	23 D	Sirmium, ad Sauum fl.	27 C (368 G)
sauroterea, quid	ibid.	in ea via, quæ à Danubio in Italiam ducit	50 A
Sauus an Drauus sit fluuius num. 242.	180 E	Smintheus Apollo vnde dictus	317 C
Drauo placidior	26 G	Smintheum oppidum, an alicubi iuxta Trifanum	318 A
in Istrum influit	27 D	focij nauales vide supra classiarj	
Paunonicæ Classis ad eum statio	27 B	focij Romanorum ex hostibus	12 C
Scææ portæ, vnde sic dictæ	26 G	Sodalitium Siluani vide supra Siluani	
Scæum Promontorium ab Ascensio confectum	29 C	solæ ferreæ equorum, in equitatu Asiatico	225 F
Scamander in Achillem cadauera impellit	29 D	Græcorum forsân, ex Homero	226 A
quomodo in marmore effigatus	330 C	Mithradatis	225 G
velamento circa caput distinctus	360 D	Traiani nequaquam	224 E
scapha vinaria, an bene dicatur	303 D	per Lascum inuentæ, malè à Raynando dicuntur	225 D
sceptum, pro regno sumptum	28 A	ex quo tempore reperiantur in veteribus monumentis	225 C
consulare cum aquila	191 D	soliremis naus, quæ dicatur	121 D
pro aquila legionaria malè acceptû à Lud. Dorleans	192 E	Solitariaulia vide infra Sionetaurilia	
Scholiasæ Aristophanis plures	ibid.	solum, lingua Osca quid significet	141 F
Scipio Æmilianus in castris vinum non admittebat	123 B	fortes Dei Heliopolitani per Traianum consultæ	18 A
Sciauonia seu Schlauonia, quid comprehendat	31 D	spectacula occasione Belli Dacici, quoties exhibita	268 B
nouum nomen	65 B	Speculatores seu Stripatores Traiani, cur inermes	182 F
Sciauoniam an Danubius interluat	59 A	lanceam gestabant	182 B
scolponeæ, quid	65 A	Lictorum loco an successerint, cum Kippingia	184 G
Scorpi agitoris circensis effigies & elogium	265 C	pars Cohortium Prætoriarum	181 F
æras qua floruit	338 A	Speculatorum habitus in Columna	181 E
scuta, contegi solita extra pugnam	340 A	& Lictorum, idem ferè ministerium	184 E
exagona in trophæis Capitolinis, an ad Dacos pertineât	15 A	Spes, ad rem bellicam pertinens, & eius nummi in Tr.	306 C
siue octagona, cur in nummis Traiani	106 B	spicæ, Alexandrinæ vrbis symbolum	257 B
scutum naturale Pugilum, quale	ibid.	modius, & mola, Pistorum insigne	339 A
Scythæ cum Amazonibus coniuncti	265 A	spina Ciceri non in mediuni protensa, & cur	147 G
venenatis telis vsi	22 E	meris ferè coherens	150 B
Scythicæ mulieres vide supra Sauromatæ	13 A	spolia hostilia concremari & Dijs Belli consecrari solita	312 F
Sebastianus Erizzo, de nummo Pontis ad Danubiû laudatus	306 B	triplicia, & quæ	155 B
de captura Decebalii notatus	86 F	squamea an hamata dicenda lorica num. 147.	48 E
de Chalcide Euboica loco Flaniæ Chalcidenæ	299 B	Stasinus Cyprius an Cypriorum Garminum author	374 D
de nummo malè ad Dacicam expeditionem relato	297 F	Homeri gener	374 E
secundas & tertias ferre, quid	255 C	statio in flumine ad impediendum nauium transitum	19 B
secures sacrificales ex ære	165 F	statura, an octo capium altitudine determinanda	54 E
acieres dictæ	165 B	stelida, quid in nau	117 G
securi vel malleo victimæ percussæ	161 G	Stephanus de Vrbibus emendatus de Smintheo nemore	317 F
Secutores, classis gladiatoriæ nomen	257 D	Stephanus Zamofius diligens Dacicarum Antiquitatum colle-	
an tantummodo Mirmillonum fautores, cum Bisciola	ibid.	Hadrianum pro Traiano accipit	242 E (241 D)
Sedechi seu Sadyces Cabirorum pater	79 A	nummum Viæ Traianæ cum alio Pontis confundit	306 A
idem qui Iupiter	ibid.	Stefichorus in Tabella Iliadis expressus	349 G
sedeciremes Demetriij peritiles	124 F	Stripatores vide supra Speculatores	
sedeciremis Philippi inhabitis propè magnitudinis	ibid.	stipendium à donatio diuersum	42 B
Segestica, arx in bello contra Dacos	26 G	Prætorianorum duplex	25 G
ad Sauum, an ad Noarium	27 A	aliquando sexquipleæ	ibid.
in Segestica Augustus classem contra Dacos instruxit	26 G	Strabo laudatus	19 F
Selinunte Traianus decessit	185 C	Strabonis locus de Cassiteridû incolis emendatus ex Col.	20 D
felis in voluminibus, quid	348 E	deque earum situ	21 D
Selleentes annis apud Arisbam fluens	321 E	stragula equorum, an paludamenta Lipsius vocauerit	220 G
sepulchra an sint, ædificia num. 197	65 E	Stratorum dignitas	185 E
		habitus	

I N D E X

habitus eorum in Columna munus, quale	185 D	taurus fluminibus immolatus, cur	ibid.
Stratoribus chlamys conueniens	185 E	taurus & vacca, coloniarum symbolum	11 A
Stratura viarum per milites fieri solita	ibid.	in condendis vrbibus quomodo iuncti	152 B
Striges in Columna apparentes	46 A	huius rei ratio ex Philadelpho	153 A
Strigum differentia	57 E	tektorium opus duplex apud Virruuium	315 G
Struthiocameli in fugiendo pugna	87 F	Telchines an iidem cum Cureribus, Corybantibus, Cabeiris, &	
Stygis figura in marmore	111 G	Tenedos vnde nouū nomen sortita	325 C (Idæis Dactylis 80 C)
Styx duplex, inferna & superna	356 C	tenæ seu vitæ, ex lana	167 C
maxima natu ex Oceani filiabus	ibid.	ex Tergeſta in Danubium per fluuios navigatio	50 A
subarmale, quid	ibid.	Terra & Iſis eadem	347 A
subductio nauium Amilcaris ad Himeram	130 A	in marmore apothecosis Homeri quid ſignificet	ibid.
Augusti per Iſthmum Ambraciæ	136 F	Terræ Matris cultus ex varijs inſcriptionibus	236 G
per Iſthmum Peloponneſiacum	138 B	tertiæ vſuræ, quæ	38 F
Cleopatrz per Iſthmum ſinus Arabici	138 D	de ijs male intellectis Sponius notatus	ibid.
Græcorum apud Iſthmum	138 C	tercias ferre, quid	255 C
Hannibalis à portu Tarenti ad apertum mare	136 E	Tertullianus, de cultu ſtatuz Achillis in ſepulchro expenſus	379 G
C. Iulij Cæſaris prope Adrumetum	139 A	reſſaracontorius nauis, quæ	121 D
in Britannia	138 B	teſtudo in multitudine nauigijs, & eius vſus	135 A
in Sicilia	137 B	per Dorellium inducta ſuppletur	135 B
Romanarum ad Aſpidem, ſeu Clupeam	137 C	Teucer, ſub clypeo Aiæcis fratris latitans	325 B
ad Canas	137 E	thalamitz remiges, qui	120 G 123 E
ad Vticam	137 B	thallus, propriè ramus oleaginus	165 B
Vari prope Vticam	136 G	thangelion, menſis Barbaris infelix	369 F
inductionis frequens apud veteres vſus	138 B	Theodora, nomen arcis ad Pontem Danubij	10 C
modus, corporibus captiuorum ſuppoſitis	135 G	Therſites ob dicacitatē ab Achille pugno impacto occiſus	350 E
helice machina	138 G	theſauri Decebali, quomodo occultati ex Dione	235 D
phalangis ſubditis	138 F	ſuperiori æuo quomodo detecti	235 F
ſulcis & pellibus	138 G	Theridis ſarum, quo Iupiter deterretus fuit, quale	355 B
tergionibus recēſens dīteptis & oleo perſuſis	138 F	Theris, Achillis inhonorati vſionem à Ioue impetrat	319 E
ſubingium in veteri pictura oſtenſum	138 B	arma à Vulcano pro filio obſtineret	317 E
ſubopſiones in exercitu	340 G	de hac re nummus	ibid.
ſuccinctorium, quid	68 D	eadem filio offert	318 G
duplex in veſtitu militum	179 G	Thomas de Pinedo laudatus	81 B
ſudarium mappa, an rectè dicatur	ibid.	Thomas Reineſius laudatus	236 B 293 F
ſudarium circa celium Neronis, ni ad propositum	193 C	de agrorū iniqua diſtributione circa Fucinum notatus	403 D
Sueſſa colonia, cur Clauſica dicta	193 E	de Albæ alluione, caſſo timore perterritus	406 F
Suetonius, à Scaligero temere cum culpante deſenſus	84 A	de argumentatione vitioſa circa Emiſſariū ex Suetonio, repre-	
Surui, amici & ſocij Romanorum	397 B	item ex Tacito	394 F (henſus 394 C)
etiam nodo ſubſtringere ſoliti	16 G	de factione Ceromatonica à ſe inducta	254 D
Dacis iniuncta natio	15 G	de immutatione verbi in veteri inſcriptione	206 D
ephippijs non vtebantur	17 A	de inſcriptione ſuſpecta admiſſa	404 C
pellibus induti	17 B	de Iunone Zygia à ſe inducta	371 G
ſeminudi prodibant	17 G	de licentia immutandi paſſim inſcriptiones	293 F 403 C
ſuſtubulum an ſemper Veſtales geſtare ſolerent	ibid.	de legione XIII. Vlpia à ſe inducta	196 G
Suouetaurilia, an Solitaurilia dicenda	168 E	de meridianis ſpectaculis, tanquam mitioribus	254 A
Suouetaurilia apud Græcos, ad ſœdera ſumanda celebrata	141 F	& loco Suetonij ad id corrupto	ibid.
ad grates reddendas	158 B	de Neruz ſtatua in Dacia inchoata, ex Zamorio	287 G
in heroicum cultum	158 A	de nota MIL. LAP. in columna milliaria	294 G
ad iuramenti ſanctioris vinculum	158 D	de Parthici cognomine in XI. Tr. Por. Traiani	294 C
non Marti facta	158 C	de ruderibus Pontis cum rudetibus Vvarhel conſuſis	287 G
Suouetaurilia apud Romanos capite aperto fieri ſolita	157 E	de ſupplera inſcriptione ad Fucinum credita	295 C
error in hoc ſuppletoris Arcus Conſtantini notatur	169 E	de Tribanica Por. XXIII. in Traiano admiſſa	403 C
quo habitu	169 D	Thomea, Daciæ fluuius	27 F
luſtrale ſemper ſacrificium	ibid.	THR. nota, de gladiatore è Thracum claſſe intelligenda	257 G
Marti fieri ſolita	13 G 158 A	Thracæ gladiatores, an natione rales, iuxta Lipſium	257 E
maiora, quæ	143 A 154 F	Thracæ in plures Prouincias diuiſa	245 B
Ioseph Scaliger de eis notatus	154 E	thranitz remiges, qui	120 G 123 D
minora, quæ	ibid.	in toto ambitu nauis diſpertiti	121 G 123 D
in Suouetaurilibus victimæ, integræ adhibitz	142 B & G	Tiberis, an Fucini aquas recipere potuiſſet	401 G
ex quibus animalibus	142 D	de ea re Cluuerij error	401 E
Turnebus de hoc reprehenſus	156 A	cur Claudius ab incepta in eum inmiſſione abſtinuerit	401 F
quo ordine maſtatz	155 E	tibiz militum, infra ſuras nudæ	179 E
huius ordinis ratio	155 C	Tibicines, an in bello Romanis vſui fuerint	206 G
ter circumactæ	144 C	an è militibus, vt in imaginibus Col. Antonianæ	206 F
ad læuam an ad dexteram	144 E	Tibiscus, an inter Daciæ flumina	27 D
ſupinus, pro incuruo, propria ſignificatione	257 A	Tigrani equitanti Reges adſtabant	186 B
ſupplementum exercitus Traiani in Col. deſignatum	13 G	rrabes pro muro, contra Commentatorem Lampridij	187 G
ex quot legionibus	14 B	Traiani adoptio, an coram à Nerua confirmata, iuxta Triſtanū	
ſuppletores veterum marmorum admonentur	170 F	conſulatus III., primus poſt Imperium fuit	272 D (271 G)
ſupplicantes genua tangebant	44 A 319 F	coſ. IV. continuatus cum III.	272 C
Sylſcia Pannoniæ vrbs	50 A	coſ. V. poſt biennium ſuſcepſus	274 E
ſynopſis chronologica Imperij Tr. vſque ad VI. cōſulatū	282 A	cum VII. Trib. Pot. nec antea conuenit	273 G
anni Vbis qua ratione in ea digeſti	294 B	coſ. VI. quando ſuſcepit	291 C
		eius corporis proportio ex Columna	56 C
		an Marij trophæa Capitolina dicenda	101 D
		moderatio	43 A 46 A
		de Ponte ad Iſtrum, votum	97 C
		priuata domus, vbi	172 G
		ſtatua in Columna, ex qua materia	251 E
		triumpus nō geſtus, ſed decretus, in nummo expreſſus	280 C
		II. triumphus, vnde probetur	268 C
		Traiano tam ciuica, quam triumphalis corona debita	60 G
		an templa erecta	301 A
		Traianus, acclamationes Imperatorias vnde aſſumpſerit vide	
		adoptatus quando à Nerua	269 F (Imperatoria acclamatio
		ante eius II. coſ.	271 E
		an certo die XIV. Kal. Oſt. cum Panuino	269 G
		Adriaticum an tranſmiſerit	48 G 49 B
			Alexan-

Tabella anaglypha Iliadis, ex qua materia
 quora ſui parte mutila
 notis numeralibus librorū Homeri per faſcias diſtincta
 reſerta vbi fuerit
 quo tempore efformata creditur
 Tabellarij, abſque calcis cuſtabant
 Talhybius ſortitionem Troianarū captiuarū annunciat
 Tanaquil Faber, vocem clauſis in Liu. male intellexit
 Tarquinienſes Furiarum habitu crumpentes
 tauri in victimis, qui dicantur
 tauri tantum, an etiam boues aratorij immolari ſoliti
 tauri vires, quæ
 taurina frons fluminibus, cur

Alexandro parentauit	177 G	tribunal è cespice in castris	95 E
Alexandrium æmulatus	ibid.	Tribunatus Plebis ab Imp. geri non poterat	88 A
amari potius quàm honorari cupiebat	43 A	Tribuni castrametationem probabant	32 B
anno II Imperij à consulatu vacauit	272 C	Tribunicia Potestas ab Impp. assumpta	88 B
Aquam Marciam an restituerit	102 E	Trib. Por. Tr. IV. cum elogio Victi Decebali incompatibilis	
arces ad capita sui Pontis extruxit	10 D	itemque cum tit. DACICI	237 B (contra Panuin. 273 F
ad Bellum Dacicum I. quando profectus fuerit	93 G 274 A	Trib. Por. nummi insigniti ad chronologiam conferunt	274 G
quando ad II. vide hæc omnia suprà Bellum Dacicum		Trib. Por. anni. cū annis Imperij quandoq; non conueniebāt	88 F
capite modò aperto modò operio sacrificat, & cur	169 C	Traiani, cum eius coss. copulatio	272 C
aperto in Suouet. Arcus Constant. sed ex praua suppletionē		Tribunus frumenti distributioni præerat	34 A
à colonijs cū sacrificijs & acclamationib. exceptus	42 D (ibid.)	Stipatorum	182 E
Commentaria de rebus à se gestis scripsit	2 B	trifax, teli genus	218 C
Conditor Orbis Vniuersi vocatus	91 F	TRINEPOS in inscriptionibus nusquam	286 F
consulatum II. absens gessit	271 E	Triptolemus & Iasion, Gemini caelestes dicti	79 G
cetera vide suprà Traiani consulatus		triremes veterum, in quo nostris vtiliores	135 C
abique corona sacrificat, & cur	159 F	triremis forma in Columna	118 A
Daciam viris exhaustam suppleuit	10 E	significatio per notam III.	113 D
Dacici titulū post expeditiones Orientalis an suscepit	91 G	tritremum vsus iam ante Theodosium cessauerat	123 B
quo tempore eum assumpserit	288 F	Tritopatreus vnus ex Anacibus	73 G
de Dacis & Scythijs iuxta Cassiod. triumphauit	106 D	triumphales nummi ex triumpho tantum decreto	280 C
Dacos auxiliares habuit	12 F	an primum à secundo triumpho Tr. distinguant	308 F
à Decebalo an adoratus fuerit	42 F	triumphalia ornamenta priuatis sæpe data	62 F
quo gestu veneratus	43 G	triumphalis corona Traiano debita	60 G
Dianæ addictus	102 B	triumphalis currus forma, quænam	63 A
diuerso indumento cur in sacrificijs vsus	169 C	quandoque quadrata	63 F
exercitum supplet	13 G	de triumpho Traiani inscriptiones	253 A 256 F
quot legionibus	14 B	Troes ac Phryges an iidem	331 A 368 B
ad II. expeditionē Daciæ an maritimo itinere profectus	48 G	Troia equorum causa ter capta	367 A
post expeditiones Orientales, an Romam reuersus fuerit	91 G	frequentibus turribus munita	374 E
frumentum in pueros distribuit	36 C	Troiz direptio, qua die contigerit	369 E
Fucinum Lacum an emisit	402 D 404 C	fatalia plura enumerantur	366 A
Germanici titulū ante II. cos. obtinuit, contra Oceanē	269 E	Troianum Bellum verumne an fictum	316 F
Hercules vocatus, sed suspectis monumentis	172 C 173 B	commune pictorum argumentum	381 E
Herculi addictus vnde probetur	169 G 172 E	trophæa propriè quæ sunt	309 G
honoribus triumphalibus ante triumphum vsus	62 F 280 C	gemina poni solita	105 D
Imperator statim post adoptionem vocatus	89 A 269 E	in montibus locabantur	61 E
legationes Barbararū Gentium post Bellū Daciū recepit	298 G	trophæa Capitolina an coincident cum trophæis quæ in Colum-	
Legatos honoratos habuit	9 F	an Domitiani fuerint	108 A (na 102 D
Legatus Neruz fuerat	9 G	Marij an Traiani melius dicantur	102 D
Locupletator Ciuium vocatus	91 F 206 C	an operis eiusdem ac Columna	105 A
Magistratibus absentibus eandem ac præsentibus auctoritatē		trophæa euertere fas non erat, & cur	62 A
in milites agrotos pius	40 F (tribuit 8 D	tempore tamen conruentia non resiciebantur, & cur	62 B
militibus cæsis parentari quotannis iussit	65 F	trophæa Traiani exprimentes nummi congeiti	309 G
natalem diem habuit XIII. Kal. Oâ.	270 C	trophæorum nomen an conueniat armorū aceruis in basi Col.	48 F
naualiam victoriam obtinuit	48 B	tuba & lituus, idem apud Virgilium	205 A
Olympiadis puerperium cur veneratus fuerit	178 A	tubæ forma	202 F
de hac re Franciscus Angelonius notatus	ibid.	in bello vsus, & an peditum propria	203 B
Optimi cognomen quando assumpserit	285 D	in ludis gladiatorijs vsus	204 G
quando à Senatu eo decoratus fuerit	295 G	in sacris vsus	203 A
Parthicus quando appellatus	285 D 288 A	tutres circa castra dispositæ	228 B
Patriæ Patriæ titulum quandiu recusauerit	283 G	idem apud Græcos	228 E
pilum duplici mucrone cur gesserit	180 C	tutres ex capribus hostijs & lapidibus à Turcis constructa	188 D
Pontem ad Danubium construxit	96 D	Tuscanici an Dorici operis Columna	87 D
item ad Tagum	100 B	tutela nauis, quæ dicatur	112 D
priuatam domum vbi habuerit	172 G	vbi locati solita	112 F
procerioris staturæ	55 E		
Propagator Orbis Terrarum vocatus	91 F		
quadriga triumphali ante triumphum honoratus	62 E		
Restitutor Italix vocatus	91 F		
Restitutor Urbis an bene vocetur	91 E		
an æuitia in Exploratores vsus	218 B		
Selinunte decessit	185 C		
signum olim amissum, à Dacis recipit	18 D		
sortes Dei Heliopolitani ante Bellum Parthicū consulit	18 A		
statua Columnæ imposita, ex qua materia	251 D		
Stipatores inermes habuit, & cur	182 F		
Templum in Dacia Ioui construxit	247 A 300 G		
à Tergesta in Danubiū an cū exercitu nauigare potuerit	50 A		
triumphales nūmos ex solo triumpho decreto obtinuit	280 B		
triumphauit post obitum	65 E		
triumphum duplicem egit	268 C		
ex nummis quomodo distinguantur	309 A		
Tribuniciam Potestatem ante Imperium numerat	89 A		
venationis studiosus	102 C		
vinum in castris non admitterat	31 D		
M. Vlpianus an post Imperium aliquando dictus, & cur	285 E		
in Urbem post Orientales expeditiones non rediit	191 G		
Traianus pater ornamenta triumphalia adeptus	62 G (286 B		
traiectus, etiam maritimas transuersiones significat	84 F		
transfuge an captiui num. 221.	13 F 86 C		
in transfugas Romanorum rigor	86 B		
Transiluanix Prouinciæ insigne	41 B		
triacontoros nauis, quæ	121 D		
Triarij, an habitu distinguantur in Col.	33 B		
à Mario sublati	33 G		
nulli iam tempore Traiani	33 C		
contra Erasmus	33 F		
de Triatorum munere discordant auctores	33 D		
		V	
		Acca & taurus vide suprà taurus & vacca	27 F
		Valdamus Daciz fluius	94 C
		vallum pro muro apud Authores	32 D
		unicum diuersos exercitus claudens	
		cetera vide suprà castra	
		vallum cur milites non gestent in Columna	187 G
		vela nauium ex pellibus	214 E
		cum catenis loco rudentium	214 G
		velamentum circa caput, diminutis indicium	303 D
		exemplum in effigie Scamandri	303 D
		Oiselijs in Danubij nummo ad quid detorsit	303 C
		venatio ad bellum prolusua	222 G 223 B
		venatio hominum, bellum dictum	223 D
		venationis strenuitatem in bello ostentandi mos	222 B
		veneni susceptio in Columna	18 B
		veneno tela saturare, qui soliti	13 A
		venti Africi incantatio	158 F
		Venus an Mercurius Æneæ à Troia egredienti comes	374 A
		Venus, Porho & Phaeton in Samothracia culti	80 G
		Venus Cælestis Arrimpasa à Scythijs dicta	235 E
		Astroarche à Phœnicibus	235 C
		eius cultores ab usu piscium abstinebant	ibid.
		eius cultus Athenis ab Ægeō inductus	ibid.
		vertex, in humano corpore, vbi	54 B
		à vertice ad mentum proportio, alia est à proportionē capitis ad	
		Vertumni corona, qualis	172 B (corpus ibid.
		an Herculis sit sacrificium in Areo Constantini	170 E
		victima, quæ	171 B
		Vertumnus, caprina pelle cur indutus	171 G
		coronam, an ex folijs vel ex fructibus gerat	172 A
		facie nulla, cur	170 G
		ligneo collo, cur	171 A
			pomis

I N D E X

nomis refertam pellem cur gerat	171 G	Virgines Vestales vide supra Vestales	
veruex; à Suouetaurilibus exclusus	142 A	142 B virginum habitus apud Græcos, crine in nodum collecto	356 A
vesper, viperarum veneno aculeos imbuunt	13 C	Virginum Vestalium imagines duæ	167 D
Vesta à Pistoribus culta, cur	339 B	Virgo Vestalis Maxima, monili & bulla conspicua	169 A
Vestales, an comam alerent	168 G	vitis pro centurionatu	191 B
an bullam & monile deferrent	169 A	vittæ seu teniæ, ex lana	167 C
infulis & vittis insignitæ	167 E	& infulus, Virg. Vestalium ornamenta	167 F
patrimæ & matrimæ capiebantur	161 D	ab infulis in quo differant	167 D
Vestaliū carbasina vestis propria	169 B	coronarum vicem supplebant	163 G
cultus quotidianus, an cum suffibulo	168 E	Vlpiæ Dacorum ala sic dicta	12 F
vestis sacrificantium nunc demissa, nunc reducta, cur	169 C	M. Vlpianus Tr. an dici debeat cum Besoldo	285 F
Veterani, an distributioni frumenti præpositi	34 A	M. Vlpij Traiani nomen post Imperium	286 C
an id ex inscriptione veteri colligatur	34 B	cur in fastis coll. inscriptum	286 B
in colonias transpositi	10 G	Vlpiorum gens sub Herculis tutela	172 F
an habitu ab alijs distincti	33 B	Vlysses Achillis cadaver rutatur	354 D
post XX. stipendia expleta, militia missi	34 F	Chryseidem patri restituit	319 B
viarum exploratores Prætoriani	186 G	hecatomben simul Apollini adducit, cur	ibid.
stratores, qui	200 E	Iphigeniam malis artibus abducit à matre	379 D
eorum munus	46 E	an priuatim, an decreto Græcorum	379 D
viarum stratura in Columna expressa	46 F	in Palladij subtractione an primas partes habuerit	364 G
per milites geri solita	46 A	pileatus à quo primum pictus	379 C
victimæ adduci, non trahi solitæ	166 E	Polyxenæ mactationi assistit, cur	379 G
alijs Dijs aliæ	171 B	ratem ex se compegit	208 E
cultro inter cornua adacto mactatæ	178 D	Vlyssis socij, milites simul & remiges	71 B
indifferenter securi vel malleo percussæ	161 G	Volschorum & Latinorum castra lignea	18 E
stipite vel trunco, ex Magorum disciplina	178 E	volumina dupliciter conscribi solita	348 C
in Suouetaurilibus quo ordine mactandæ	155 E	Voluntarij milites, quinam dicti	199 B
tempore quo percutiebantur, sine ferro vel fascia, cur	167 A	alijs ex seruil manu, quasi Volones	200 B
in vulnus cadere solitæ, quibus in sacris	178 C	Voluntariorum cohortes, vbi distributæ	199 G
victimarum circumlatio an vnâ cum ipso Pontifice fieret	144 A	dignitas, Tribunatui legionis videtur prælata	200 B
in Suouetaurili circumductio	143 C	legio, eadem fortè à Euocatorum	199 A
à dextera in læuam	144 E	vomer æreus in condendis vibibus adhibitus	166 A
trina	144 C	Vrbinatez Federici Feltrij ædes magnificentissimæ	220 B
victoria incruenta, quomodo significata	307 C	vrbium conditores nummis celebrati	213 A
Victoria sine alis apud Athenienses, cur	298 A	vrinum caput loco leonini in sacrificio Vertumni reponendum	170 E
in victoria nautali, milites olea coronati	48 A	vrus, cur victima Vertumno cedebatur	171 B
victoriæ nautalis indicium in Columna	48 B	vsuræ tertiz, quæ	38 F
victoriarum Dacicarum nummi	306 E	à Sponio non intellectæ	ibid.
Vigiles an in Columna expressi, iuxta Lipsium	186 D	Vulcani effigies Cabiris similis	81 D
viginti ordinum remorum nauis	124 E	Vulcanus Cabirorum pater	ibid. & 75 E
vilia an fuerint olim plura militiæ munera	185 F	Vulcanus vnâ cum Cyclopius arma Achillis elaborat	327 F
vinandi nomen nullum in re castrensi apud Romanos	31 B	an hoc secundum Homerum	ibid.
vinaria scapha an bene dicatur	28 A	vulpes in Cerealiis victima, cur	171 E
nauis quæ	28 B	vulures in nummo Titi, Oiselio non intellecti	302 E
Vinariarij in Castris Prætorij munus	31 G	Vvolfangus Latius, de classiarijs legionibus notatus	84 D
Vincentius Contarenius laudatus	35 G		
vini copia, an in Dacia	106 F		
voluptas, Gallos in Italiam traxit	ibid.		
vino Chartaginienfes milites abstinebant	31 E		
Romani item milites	31 B		
vinum ferre Columnæ milites an rectè dicantur	31 A		
vires tauri, quæ	178 C		
virga pro fræno, qui equites vsi	5 F		

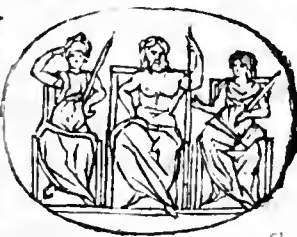
F I N I S

A D D E N D A

Prolixus impressionis labor, cui annale tempus non omnino suffecit, paruis hisce additamentis locum dedit: cumque nostrum hoc scribendi genus, varia philologia capita complectens, è veteribus monumentis præcipuum ornatum recipere aptum sit; ex inexhausta, in hac præsertim Vrbe, eorundem copia, hæc quæ operi iam prouecto superuenerunt, seligere, atque hic apponere visum est.

Ad pag. 78. A Post nummos enumeratos, in quibus dispositio numinum in Capitolina

Iouis Æde cultorum, eo pacto, quo Cellæ ipsæ locatæ fuerant, recensetur; adde ad rei illustrationem, gemmæ huius sardæ apud me exemplum; in qua pariter Minerua ad dexteram, & Iuno ad læuam Iouis, locum obtinere conspiciuntur.

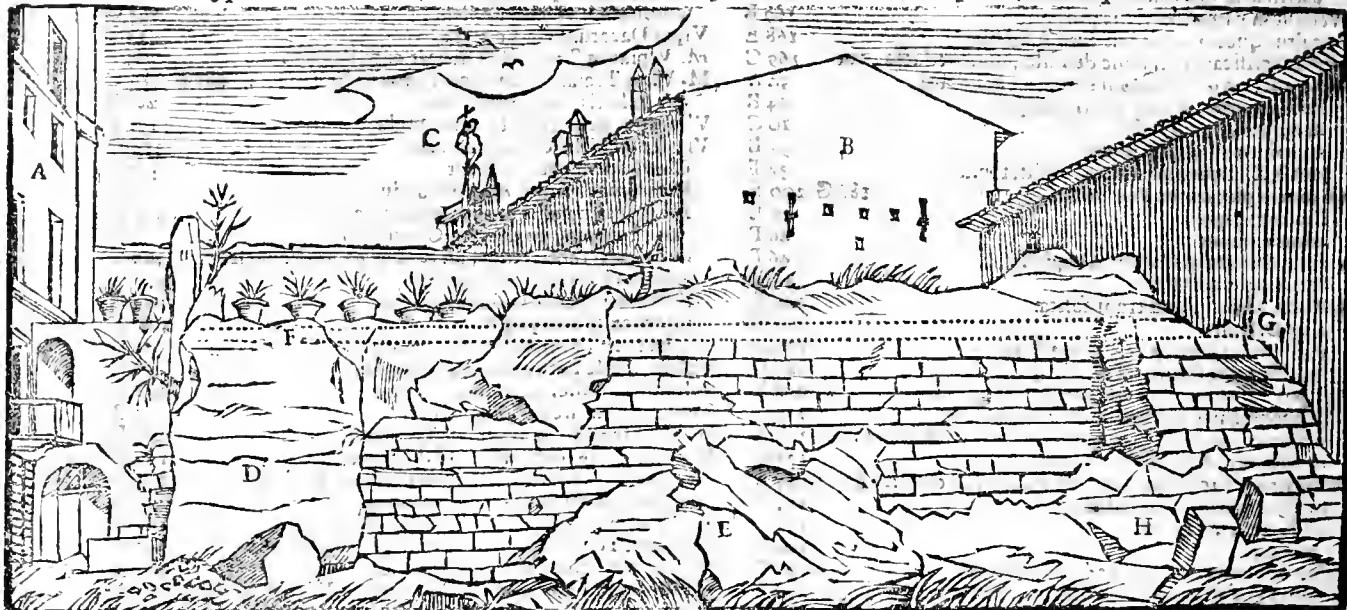


Miræ autem substructionis illius Templi, cuius ex Dionysio, antecedenti pag. 77. G fit mentio, certissima hodie patent vestigia,

postquam Nobb. de Caffarellijs iugum illud inter eorum & Capitolinas Conseruatorum Aedes medium deprimere coeperunt, vt laxiorem à tergo ipsarum Aedium aream obtinerent. Hinc igitur detecta visitur altitudo

crepidinis, quæ supra natiuum collis verticem attollebatur; opere sanè memorando, & quod penitus aboleri (vt in dies tentant) indignum videtur. Præsens huius complanationis facies ita se habet,

Prospæctus lateris occidentalis remanentis substructionis Templi Iouis Capitolini



- A pars postica Aedium Nobb. de Caffarellijs
 B pars Aedium Conseruatorum versus Forum Romanum
 C summus apex Capitolina Turris in Aede Senatoria
 D pars cæmentitia extans E pars cæmentitia diruta & iacens
 F G planum inter puncta ex firmissimo cemento superstratò

partim cæmentis, partim quadratis lapidibus in cubos ingentes vario & alterno ordine distributis, firmissima incrustatione materiaria trium pedum crassitudinis rotam in summa superficie aream contegente. Inæqualitas fastigij à Dionysio asserta, etiamnum colligitur; quia reperto iam in cæteris partibus puro solo, à latere meridionali Foro imminenti in H haud parùm substructio deprimitur, incomperta adhuc profunditate, nec dum omnibus lapidum ordinibus submotis. De hac substructione ita subdit eodem lib. III. Dionysius, *Huic Templo Iouis Tarquinius Rex V. sedem cum designasset tumulo qui difficili aditu erat, nec in summo planus, sed præruptus, & fastigiatus; multis ex partibus amplexus est eum pluribus substructionibus, inter quas & verticem congesto aggere, planam effecit aream, ad excipiendam adem sacram aptissimam.* Ex accurata igitur ea loci descriptione, quæ hisce ruderibus optimè conuenit, controuersiam inter P. Alexandrum Donatum & Famianum Nardinum de situ Templi subortam, iam facili negotio diiudicare possumus.

Ad pag. 204. A Ex Varronis suffragio, frustum veteris inscriptionis, Collegio Cor-

nicinum, & Mineruæ eiusdem tutelari attribui-
 buimus, ob affine cum Tibicinibus ministerium: nunc plenam integramque epigraphen in hanc sententiam damus, cum enunciatione Mineruæ Aulædis, in impluuiio Nobb. de Varesijs iacentem, sub fonte ad ripam Tiberis.

Θ Ε Α • Ε Π Η Κ Ο Ω
 Α Ρ Τ Ε Μ Ι Δ Ι
 Α Υ Α Ι Δ Ι • Σ Ω Τ Ε Ι Ρ Η
 Α Υ Ρ • Ε Α Π Ι Ν Ε Ι Κ Η

Ad pag. 311. D Inter Romæ ex Bello Daci-



Caput Traiani Janreatum
 IMP. TRAJANO AVG GER DAC
 PM TR P

mulierum num. 165. & 178. cultui simillimo; tum, quod rarius est, ex sceptro illo, seu bacillo, cui caput equinum in vertice, quale Traiani Decij nummus apud Angelonium

cico decora, meus iste nummus locum meretur, non alibi hucusque visus, (quod sciam) ex argento: Daciam enim Prouinciã à Traiano adquisitam referre credo; tum ex ornatu capitis velo obducti, Dacicarum in Columna-



num pag. 312. num. 5. ostendit, circa quem, ipsum DACIAE nomen expressum est. Imò putarim, alium Traiani Decij nummum, sic ab Occone descriptum pag. 451.


IMP. C. M. Q. TRAIANVS. DECIVS.

AVG caput Decij

DACIA S. C. *Figura stans, dextera tenens armamenta quadam Dacica, instar capitis asini*

ex hoc nostro deductum esse, Vnde duplici ratione liquet id quod Angelonium in primo illo nummo latuit, *io non trouo rincontro su'l fondamento del quale si stampasse cotal medaglia*; vel scilicet Decium expeditionem Dacicam tentasse, vt apud Marcellinum aliosque compertum est; vel insigne illius Prouinciæ, olim à Traiano sibi cognomine subactæ, in suis quoque nummis restituisse.

Ad pag. 319. f. Quod de Iouis in nostra Tabella Iliadis simulachro tetigimus, throno insidente, & seminudo, vt indè immutabilis eius soliditas exprimeretur; & conspicuam esse viuificam ac prouidentem illam virtutem, cui Iouis nomen affixerunt, intellectualibus tantum ac caelestibus partibus; inferioribus coniectis, vt indicaretur occultari nobis mortalibus humi de-

gentibus; sic enim primus ex Porphyrio explicauit Eusebius de Præpar. Euang. lib. III.: hoc idem in duabus nostris veteribus geminis obseruauimus; quarum alterius (sunt enim indistin-

ctæ similitudinis) ex achate imaginè, elegantissimo sanè opere, hic exhibemus.

Ad pag. 328. a. Vulcanum suis manibus galeam elaborantem, vt ibi ex nummo, ita hic ex nostro hoc cimelio ostendimus. E regione, hoc est pag. 329. v. Achillem galeatum & ocreas induentem in Tabella eadem

ad num. 47.

indicauius; hoc idem nostri huius achatis scalpura continet; vt minimè dubium sit ad Achillem spectare, vna velut ab altera excepta, Vulcani armis trunco impositis, & clypeo sub eo iacente.

Ad pag. 340. a. Post Scorpi Agitatoris Circensis elogium, liceat quoque Thallum eiusdem gregis hominem hac nuper reperta inscriptione celebrare, nullus enim dubito

hunc esse illummet Thallum Scorpi amulum & Martiali contemporaneum, ex cos. Domitiani XV., cuius nomen abrasum cernitur, quemadmodum à Senatu, *eradendos ubique ipsius titulos, abolendamque omnem memoriam*, ex Suetonio cap. XXIII. decretum scimus.

IMP. AVG

G E R M A N I C O . X V .
M . C O C C E I O . N E R V A . I I . C O S
T H A L L V S . A G I T A T O R . I . A V I L L I . P L A N T A E . S E R
D O M I N V M . S I L V A N V M . D E . S V O
P O S V I T . I T E M . D E D I C A V I T

eruta in Collegio Anglorum, & translata in Vineam Carpineam Via Aurelia

Ad pag. 357. f. Venatoriam Achillis institutionem marmore exhibuimus; nunc fidibus quoque à Chirone edoctum hæc apud me scalpura denotat.



Ad pag. 367. f. Pausaniæ citra fabulam, de Equo ligneo traditionem produximus; similem modò damus ex ignoto hæctenus, & aliàs per nos laudato opusculo Ioannis Laurentij Lydij Philadelphi; qui ita verum è falso, siue è falso improbabile, secernere studet: *περί τῆς ὀφείας ἱππῶς ὁ Εὐφορίων φησὶ πολλοὺς ἄνδρας τοῖς Ἕλλησιν ἱππὸν λεγόμενον ἔπειροι φασὶ πύλιν ἄνδρ' ἔτ' ὡς προσαγορεύοντων ἐν τῇ Τροίᾳ, δι' ἧς εἰσῆλθον οἱ Ἕλληνες.* De ligneo Equo scribit Euphorion, nauigium fuisse Græcorum, quod Equus dicebatur: alij tradunt portam fuisse sic Troiæ appellatam, per quam ingressi sunt Græci.

Ad pag. 379. v. Vlysses cum pileo, multoties alibi visus, & à nobis in hoc Opere ex Sarcophago Barberino pag. 215. E propositus, nostræ huic lucernæ, à pluribus sæculis extinctæ, lucem refundet.



Addam non tam in rei comprobationem, (frequēs nāq; olim Vlyssis errationum in marmoribus, haud secus atque in picturis, ex Vitruuio lib. VII. cap. V. expressio) quàm in

erroris inueterati profligationem, vetus hoc monu-

monumentum, in quo Vlyffes cum pileo, Iecebras exit: vt tandem dedifcant tirones
malo pariter fuæ nauis alligatus, Sirenum il- Sirenas ac Nereides confundere;



Ex Museo Nob. V. D. Commend. Caroli Ant. à Puteo. Extat in Hortis Pontificijs Vaticanis

quamuis iam pridem doctissimus Antonius Augustinus, ex Æliano prædictum idiotismum hoc ioco irriserit Dial. V. pag. 156. B. Di modo, che è falsa la figura della Sirena, come mezo pesce con due code. A. Cotefta è la pittura, che si fa per insegna delle Camere Locande, e delle Botteghe di S. Marco in Rialto à Venetia: & nuper Spanhemius, vir elegantia styli, non minùs quàm eruditione spectabilis, ex Ouidio & Seruio, alijsque, ipsi A. Augustino succinat Dissert. III. pag. 223. de Præst. & Vfu Numism. cuius verbis, de amici, præstantisque viri allucinatione, ita notatiunculam hæc concludam, Vnde nollem amicissimum virum, & optimè de hac antiquitate meritum, ac ulterius in dies meritum, vulgato illo errore deceptum, depictas in vetusti Nasoniorum Sepulchri zophoro Nereides, supernè mulieres, infrà pisces, ad Sirenes detorsisse. Alios geminos cum eadem Sirenarum forma lapides, eademque distributione, de qua Seruius, vt nempe, vna voce, altera tibijs, alia lyra caneret, ex prædicto Museo transcribere facultas esset; sed ne nimius videar, in re, cuius nulla iam controuersia esse potest, idcirco ad alia me conferam.

Ad pag. 383. D. Rusticum illum pileatum cum asino, ad aliquam ominis Actiaci ab Augusto coniecti significationem dubitanter retulimus: id si longè petitum videatur; aspice Lector in mea hac lucerna fictili, agrestis viri, atque ex Græcia, vt pileus indicat, asinū agentis, imaginē; vt hinc fortasse tibi persuadeas, cōmune illud fuisse aliquando artificibus argumentum; ni mauis, temere & casu id euenisse, quod non moror.



A proposito tandem egredi concedatur, vt Ioannem Tristandum nostræ opinioni in pluribus contrarium, semel adhuc iterumque refellamus. Is in Comment. Philippi patris to. II. pag. 558. afferens hanc inscriptionem Gruteri pag. CCCXXI. 5

ANTONIAE · BONOSAE · VIXIT · ANN XXXVIII · AVRELIO · COSTANCIO · EQ · R DEC · COL · VIMIN · VIXIT · ANN · VI P · ANTONIO · VICTORI · MIL · LEG · VI VICTRICIS · FRVM · VIXIT · ANN · XVIII P · ANTONIVS · SVPER · INFELIX · PATER ex P. ANTONIO illo legionis FRVMENTARIO, cuius muneris tot exempla suppetunt, integram legionem Frumentariam, absque exemplo constituit. Potissima tamen culpa est penès Iosephum Scaligerum, qui in Indice Operis ita intellexit, & ab alijs communibus appellationibus legionis sextæ Victricis, segregauit

Leg. VI. Victrix Frum. CCCLXXI. 5 DXXX. 7 cō imprudentius, quò secunda ista inscriptio pag. DXXX. 7 ita se habet;

T · AVRELIO · PIO
MIL · LEG · VI · VICTR ·
FRUMENTARIO
VIXIT · ANNIS · XLVII
MILITAV · ANN · XXV
AVRELIVS · VERECVNDVS
H · B · M · F

nec proinde legioni, sed tantum militi, appellatio FRUMENTARII conuenire potest; vt de alijs similibus, ex Gruterianis, ac nostris pag. 34. c asseruimus.

Rursus in postrema Tomi II. pagina, & post nummum Æmiliani, diurnitatem Belli Dacici, quam sex annis conclusimus fol. 279. e eo comprehenso qui inter primam & secundam expeditionem intercesserat, ipse ad decennium prorogat, quasi de Troiano, vel Veiente loqueretur.

FARE
FOLD

25-10
*703

